

novum continet. Quasi ergo dicat : Dum terrenarum rerum cura immoderatus pascitur, in ea quæ valde placere solet recenti Scripturarum dulcedine non lætatur. Sed quia hujus sacræ historiæ commenta veterum nulla reperiunt, rectius agunt, si opus nostri laboris ea charitate qua ad utilitatem parvulorum sanctæ Ecclesiæ impenditur amplectantur, et pro reprehensionum molestia nobis in tanta Scripturæ profunditate velut altissimo pelago laborantibus præsidia orationum ferant. Hinc nimirum nostri sudoris fructum suum faciunt, quia dum ex benignitate diligunt, ad æternæ remunerationis sibi cumulum vertunt, et quod tantis temporibus tam clausa et inexposita Scriptura ad communem intelligentiam ducitur, et quod parvuli sanctæ Ecclesiæ dum in veteris Scripturæ tegminibus novæ religionis splendorem suscipiunt, in profectu suæ devotionis adjuvantur.

5. Sed quia in diversis sanctorum Patrum operibus diversa hujus historiæ testimonia inveniuntur exposita, notare lector debet quia aliquando eorum sensus tractando subsequor, aliquando autem enodare historiam aliter insudo, ut et opus quod spe divinæ inspirationis aggredior, et antiquorum patrum auctoritate sit validum, et lectori nequaquam fastidiosum, dum inter ea quæ novit vetera ea etiam ei quæ non novit nova repræsentat. Ad quam profecto sententiarum pronuntiationem aliquando ex necessitate ducor, quia et Patres venerabiles si seriatim cuncta exponerent quæ ex parte tetigerunt, eam seriem locutionis quam tenere visi sunt observare nequaquam potuissent. Dum igitur sanctorum Patrum intellectus prætereo, necessitate aliquando, aliquando commo-
 ditate utor, quia et fastidium lectori amoveo, et dum totum seriatim discutio, multa ex mediis contra me veniunt quæ illorum sequi sententias non permittunt. In quo sane opere lectorem flagito, ut non verba ex eloquentium oratorum sanctæ Ecclesiæ comparatione consideret, sed sententiarum intellectus ex ecclesiasticæ disciplinæ rationibus penset, quia etsi juxta Dei prohibitionem in ejus domo nemus plantare nescio (*Deut. xvi, 21*), regulam tamen, qua sancta Scriptura fideliter exponitur, in nullo derelinquo.

Sed et ubi minus placet quod peritus lector invenit, consideret quod dum spiritalem historiam et altis sensibus profundam, velut magni pelagi procellas nauta peregrinus aggredior, reprehensibile valde non est si gubernaculum dicendi pulchre non ducitur, cum spumantes undarum vertices irruunt, qui peritissimum regimen sæpe solvere clavum cogunt. Sic sic nimirum nec silvosa colere devotus arator ingrediens rectas sulcorum disponit lineas, si ea prius reducto vomere scæpius non rescindat, quia artem facilitas nulla sequitur, si eandem arandi peritiam consuetudo culturæ præire nulla videatur. Verum nec planitiem historiæ quis hac æstimatione consideret, quia plerumque tanto difficilius ad spiritualium sensuum secreta pertingimus, quanto in litera planiori secretorum aditum sitam longinuis videamus; et eo ejus tangere summa non possumus, quo gradus est inferior unde tangere summa cogitamus. Quid enim est intellectus divinitatis, nisi ineffabilis quædam summa celsitudinis? Et quia omnipotens Deus per Scripturas agnoscitur, quid est eadem sacra Scriptura, nisi gradus quidam, qui conscenditur ut illa sublimitas contingatur? Quoties ergo historia planior est, sed altior intellectus, quid est aliud, nisi quia talem gradum illa sublimitas habet a quo facile contingi non potest? Si ergo aliquid indecens etiam in planioris historiæ explanatione lector inspexerit, tanto benignius dare veniam poterit, quanto rationabilius agnoscit quia, dum a plano quod cernitur ad illa sublimia ultra non tendimus, facile vacillamus. Priora igitur voluminis, quia tam sanctæ Ecclesiæ sacramenta continent, quam mores electi hominis demonstrant, positi in studio bonæ conversationis, sub utroque intellectu sigillatim edissero, ut cum in actibus veterum novæ fidei rationes agnoscimus, in eis etiam conversationis nostræ ædificationem capiamus. Sed et quia in salute fidelium fides operibus prior est, typicam significationem, vel solidum fundamentum, præmittimus, cui totius suscepti operis fabrica in morali vel historica expositione imponatur vel subsequatur.

LIBER PRIMUS.

5 CAPUT PRIMUM.

(I. Reg. 1, 1.) *Fuit vir unus de Ramatha Sophim, de monte Ephraim, et nomen ejus Helcana, filius Hie-roboam, filii Helii, filii Thau, filii Suph, Ephraihæus.*

1. Quem ergo vir iste nobis insinuat, nisi Dominum ac Redemptorem nostrum, qui et in infirmitate nostræ carnis apparuit, et tamen eandem susceptæ naturæ infirmitatem vitæ remissioris blanditiis non subegit? Vir quippe a virtute nominatur: Homo autem in paradiso conditus, bellum cum apostata angelo habuit, cui tamen per conditionalem virtutem resistere non curavit. 6 Fortis ergo conditus, sed hosti enerviter subjugatus, vir non fuit ex congres-

sione, qui fuit ex munere. Sic itaque factus est fortis, ut damnata humana natura, victori hosti prævalere non posset, si hanc ille non assumeret, qui supra homines exstitisset. Factus est itaque præliator noster, Conditor noster. Sed utrum vir fuerit, noscitur, si ex ostensa virtute consideretur. Assumpsit nostram naturam, quæ dum in ipso vinceret, nobilitatem conditam repararet, et fieret in Redemptore infirma valida, quæ in Adam facta fuerat fortis infirma (*Matth. iv*). Cui nimirum, dum jejunaret, in eremo tentator adfuit, antiquæ victoriæ suæ tela reparavit, gulæ, 7 elationis ac superbiæ jacula intorsit; sed eum sibi per omnia resistentem reperit. Vir ergo

claruit per victoriam, qui fortem jam victorem apostatam angelum superans, non ei potentiam suæ divinitatis exhibuit, sed infirmitatem humanitatis. Hunc virum propheta Jeremias considerans, ait: *Femina circumdabit virum* (Jerem. xxxi, 22). Hunc Zacharias monstrat, dicens: *Ecce vir, Oriens nomen ejus* (Zach. vi, 12). Hunc beatus Petrus apostolus Judæis prædicans, dicit: *Jesum Nazarenum, virum approbatum a Deo in vobis, virtutibus, et prodigiis, et signis: hunc præfinito consilio, et præscientia Dei traditum per manus iniquorum affigentes, interemistis* (Act. ii, 22 et 23). Hinc eidem Redemptori in via colloquens Cleophas, ait: *De Jesu Nazareno, qui fuit propheta, potens in opere et sermone* (Luc. xxiv, 19). Vir etenim fuit, qui et in hoc mundo ab Ecclesia expulit antiquum hostem, et in inferno, moriens, alligavit. Et quia qui moriens inferni vires comminuit, resurgens nobis aditum reseravit æternitatis, magnitudinem virtutis suæ non solum vivendo monstravit nobis, sed etiam moriendo et resurgendo. Quia ergo Redemptor noster per humanitatem, quam assumpsit, magnæ virtutis opera egisse cognoscitur, recte is qui eum typo significat vir fuisse perhibetur.

2. Sed quærendum est, cur dicatur *vir unus*. Nam si unitas hæc referatur ad numerum, superfluum videtur: unusquisque enim unus, et non duo, est. Et sanctus Samuel, a quo ista scribuntur, contra morem scriptorum sanctæ Ecclesiæ frustra inchoasse nullatenus credendus est. Nam scriptor illius voluminis, cum beati Job vitam ad exemplum fidelium duceret, sic exorsus est: *Vir erat in terra Hus, nomine Job* (Job i, 1). Evangelista etiam Lucas, cum in principio sui Evangelii justis sacerdotis præconia diceret, ait: *Fuit in diebus Herodis regis sacerdos nomine Zacharias* (Luc. i, 5). Nam nec ille ait: *Vir unus*; nec evangelista: *Fuit sacerdos unus*. Quid est ergo quod electus propheta contra usum scriptorum, scribendi tale cœpit exordium? Sed quia non solum scriptor erat, sed etiam propheta, noverat de quo historia diceret; et qui per historiam dicebatur, noverat quem signaret. Quod ergo de historia præter usum narrat historiæ, hoc ad usum catholicæ fidei, in intellectu loquitur allegoriæ. Unde et hac nova consuetudine, simul tota confitetur Ecclesia, ^a quia *Deus et homo unus est Christus*. Dicit ergo: *Fuit vir unus*; quia de Deo homine loquebatur, ut deitatem, et humanitatem ejus assereret, et non aliam suscipientis verbi, et suscepti hominis personam, sed Dei et hominis unam, eandemque esse apertius demonstraret: quæ tamen unitas, ad excellentiam dignitatis ejus referri convenienter potest. Nam etsi Redemptorem alium sancta Ecclesia non habuit, ex virtutis ostensione viros nonnullos habuit. Dum ergo unus dicitur, incomparabilis demonstratur.

3. Nam æqualem non habuit, qui dum humano generi excellenti vita, et verbo consuluit, singulari munere dare potuit dona Redemptionis. Unde et

^a Indicare videtur confessionem seu symbolum fidei sub Athanasii nomine editum, quod in Ecclesia

A Paulus ait: *Abundantiam gratiæ, et donationis, et justitiæ accipientes; in vita regnabunt per unum Jesum Christum* (Rom. v, 17). Hanc excellentiæ suæ dignitatem per semetipsum Judæis impropere, ait: *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent* (Joan. xv, 24). Excellentiam quoque pulchritudinis ejus Psalmista considerans dixit: *Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis* (Ps. xlii, 3). Singulare bonum Redemptionis Isaias in eo testificans, ait: *Vere languores nostros ipse tulit, et iniquitates nostras ipse portavit* (Isa. liii, 4). Singularem quoque dignitatem ejus, æternus genitor ostendens, a magnifica gloria clamavit dicens: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui*. (Matth. iii, 17; xvii, 5; I Pet. ii, 17). Unus vir erat, quem Petrus constans, ait: *Non est aliud nomen datum sub cælo, in quo oporteat nos salvos fieri* (Act. iv, 12). Hanc excellentiæ ejus magnitudinem Paulus asserit, dicens: *Dominus exaltavit illum, et dedit illi nomen, quod est super omne nomen* (Philip. ii, 9). Et quia excellentia virtutis ejus non solum electos homines, sed etiam cunctos beatos angelos superat, Hebræis hunc prædicans Paulus, dicit: *Qui cum sit splendor gloriæ, et figura substantiæ ejus, portansque omnia verbo virtutis suæ, purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram majestatis in excelsis, tanto melior angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hæreditavit. Cui enim dixit aliquando angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te? Et rursum: Ego ero illi in patrem, et ipse erit mihi in filium* (Hebr. i, 3, 4, 5). Recte ergo vir unus dicitur, cui nemo comparatur. Sed quem tantum agnovimus, audiamus jam unde esset.

4. *De Ramatha Sophim, de monte Ephraim*. Ramatha, Sophim et Ephraim, Hebraica nomina sunt, quorum primum in lingua nostra sonat, Visio consummata, secundum vero, Specula; tertium denique, Frugifer, sive fructificans, interpretatur. Quæ autem est visio consummata, nisi Dei omnipotentis cognitio perfecta? Hanc profecto consummatam visionem doctor Gentium insinuat, dicens: *Videmus nunc per speculum in enigmate, tunc autem facie ad faciem; nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam, sicut et cognitus sum* (I Cor. xiii, 12). Et quid specula, nisi illa angelorum sublimitas intelligitur? Specula quippe in sublimi, ad clariorem visionem eligitur. Ramatha autem Sophim recte dicitur: quia illa Conditoris nostri perfecta cognitio, a solis illis beatis civibus haberi potest, qui in superna illa sublimitate consistunt. Jubar quippe æterni luminis in sui plenitudine, non in imo præsentis exilii, sed de statu respicitur æternæ sublimitatis. Unde bene Ramatha Sophim in monte Ephraim sita perhibetur. Quis est enim mons Ephraim, nisi cælum? Mons quippe est frugifer, qui æternæ pulchritudinis flores, et fructus indeficientis gaudii, semper profert. Bene autem, et Ramatha, et Sophim in Ephraim monte

decantatur.

sita perhibetur, quia illa omnipotentis Dei æterna visio, et altitudo illa civium beatorum, non in terra habetur, sed in cœlo. De Ramatha namque se esse insinuans, ait : *Sicut novit me Pater, et ego agnosco Patrem* (Joan. x, 15). Hinc iterum dicit : *Nemo novit Filium nisi Pater, et Patrem nemo novit nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare* (Matth. xi, 27; Luc. x, 22). De specula, hoc est sublimi fuit, qui et Judæos increpans, dicit : *Vos de deorsum estis, ego autem de supernis sum : vos de hoc mundo estis, ego autem non sum de hoc mundo* (Joan. viii, 23). De monte Ephraim fuit, qui dicit : *Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi* (Joan. vi, 51). De monte Ephraim eum fuisse Joannes Baptista affirmans, ait : *Qui de cœlo venit, super omnes est* (Joan. iii, 31). Hinc Psalmista ait : *A summo cœlo egressio ejus* (Ps. xviii, 7). Hinc Gentium doctor ait : *Secundus homo de cœlo, cœlestis* (I Cor. xv, 47). Vir ergo, qui unus fuisse asseritur, de Ramatha Sophim de monte Ephraim exstitisse perhibetur : quia qui inter omnes natus supra omnes enituit, inde tantus in terra apparuit, quia de cœlo venit. De Ramatha quippe Sophim fuit, quia etsi incomparabilis hic refulsit, magnitudo tamen excellentiæ ejus non capitur, nisi ubi ejus perfecta cognitio æternis civibus exhibetur. Nam hic eum in excellentia virtutis aspexerat, qui dicebat : *Quos vidimus, et audivimus, et manus nostræ contractaverunt de verbo vitæ* (I Joan. i, 1). Sed quia magnitudinem excellentiæ ejus non viderat, in Ramatha eam nobis repromittit, dicens : *Cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum; sicuti est* (I Joan. iii, 2).

5. Potest autem hujus montis nomine, beatissima semper virgo Maria Dei Genitrix designari : mons quippe fuit, quæ omnem electæ creaturæ altitudinem electionis suæ dignitate transcendit. An non mons sublimis Maria, quæ ut ad conceptionem æterni Verbi pertingeret, meritorum verticem supra omnes angelorum choros, usque ad solium deitatis erexit? Hujus enim mentis præcellentissimam dignitatem Isaias vaticinans, ait : *Erit in novissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium* (Isa. ii, 2). Mons quippe in vertice montium fuit, quia altitudo Mariæ supra omnes sanctos refulsit. Nam sicut mons altitudinem, ita domus designat habitationem. Mons quippe et domus apte dicitur, quæ dum incomparabilibus est illustrata meritis, Dei unigenito, in quo recumberet, sacrum præparavit uterum. Nam mons in vertice montium Maria non fieret, si supra angelorum altitudinem, hanc divina secunditas non levaret. Et domus Domini non fieret, si in ejus ventre, per assumptam humanitatem, verbi divinitas non jaceret. Sed recte mons frugifer dicitur, de qua optimus fructus, id est novus homo generatur, quam certe in secunditatis suæ gloria pulchram, ornatamque propheta respiciens, ait : *Egredietur virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet* (Isa. xi, 1). De hujus namque montis fructu, David Deo exsultans, ait : *Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur tibi populi omnes, terræ dedit fructum suum* (Ps. lxxvi, 6). Terra quippe fructum suum dedit, quia

A quem Virgo peperit, non concepit materiali opere, sed sancti Spiritus obumbratione (Luc. i, 35). Hinc eidem regi et prophetæ a Domino dicitur : *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam* (Psal. cxxxii, 11). Hinc Isaias ait : *Erit fructus terræ sublimis* (Isa. iv, 2). Nam quem Virgo genuit, non solum homo sanctus fuit, sed etiam potens Deus. De hoc fructu ad eamdem beatam Virginem, Elisabeth salutante, dicitur : *Benedicta tu in mulieribus, et benedictus fructus ventris tui* (Luc. i, 42). Recte igitur mons Ephraim dicitur, quæ dum ineffabili dignitate divini generationis attollitur, in ejus fructu, arida humanæ conditionis germina revirescunt. Vir igitur de Ramatha Sophim factus est de monte Ephraim : quia qui per divinitatis suæ potentiam angelos condidit, de carne præcelsæ Virginis, formam suscepit humanitatis. Et quia per humanitatem, quam assumpsit, non ex infidelibus, sed ex fidelibus nasci voluit, sequitur : *Filius Hieroboam, filii Helii, filii Thau, filii Suph*.

6. Quatuor quippe patrum nomina assignantur : quia dum ex fideli populo Dominus carnem sumpsit, eos per humanitatem patres habuit, quos totidem principalium virtutum gloria illustravit. Unde et non ad infidelem aliquem, sed ad fidelem Abraham divina promissione dicitur : *In semine tuo benedicentur omnes gentes terræ* (Gen. xxii, 18). Hinc evangelista Matthæus generationis ejus ordinem texens, ait : *Liber generationis Jesu Christi, filii David, filii Abraham* (Matth. i, 1). Hinc per semetipsum Samaritanæ mulieri loquitur, dicens : *Salus ex Judæis est* (Joan. iv, 22). Hinc Paulus ait : *Quorum adoptio est filiorum, et gloria, et testamentum, et legislatio, et obsequium, et promissa : quorum patres, ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula* (Rom. ix, 4 et 5). Quibus profecto, quia et prudentia adfuit in cognitione rerum; justitia, qua cognita disponere recta cuperent; fortitudo, qua exequi quæ vellent, bona potuissent; temperantia, per quam discrete cuncta perficerent, apte quaternario numero designantur.

7. Sequitur : *Ephrathæus*. Qui autem de Ephraim monte asseritur, cur Ephrathæus esse perhibetur? Sed hoc ad litteram patet, quia videlicet de Ephraim monte esse aliquis potuit, qui de tribu Ephraim natus non fuit. Dicitur ergo Ephrathæus, ut qui ex loco ostenditur, de stirpe etiam propaginis agnoscat. Quia vero Ephrathæus fructificans dicitur, recte hoc personæ Redemptoris adscribitur, qui prophetæ vaticinio prædicatur : *Erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo* (Psal. i, 4). Nam in præfinita apparens plenitudine temporum, cœlestis doctrinæ flores, in poma vertit electorum; et quotquot sibi conjunxit ex humano genere, quasi tot fructus protulit ad æternitatem : quo in loco dum Redemptoris vita describitur, latenter etiam diaboli perditio demonstratur. Nam de monte Ephraim fuit, et tamen Ephrathæus non fuit : quia de cœlo quidem cecidit, sed arbor pessima bonum fructum non dedit.

(Vers. 2.) *Qui habebat duas uxores, nomen uni*

Anna, nomen secundæ Phenenna : fueruntque Phenennæ filii, Annæ vero non erant liberi.

8. Quid per Phenennam, nisi Synagoga exprimitur? Et quid per Annam, nisi sancta Ecclesia figuratur? Phenennæ quippe filii fuisse referuntur: quia cum Redemptor noster in carne apparuit, per Legem, quam dederat, per prophetas, quos miserat, editos in fide synagogæ filios invenit. Annæ autem non erant liberi, quia novitia tunc, et cœlesti sponso nuper conjuncta sancta Ecclesia, prædicando adhuc nequaquam pariebat. Unde et ei ejusdem sponsi voce in Cantico dicitur: *Soror nostra parvula est, et ubera non habet (Cant. viii, 8).* Vel certe non pro inæqualitate ætatis filios non habuisse dicitur, sed per infecunditatem sterilitatis. Quæ est ergo sterilitas Annæ, nisi obduratio Judææ? Quæ enim dura corda Judæorum ad Redemptoris fidem convertere non potuit, nimirum sterilis fuit. Sed notandum, quia Phenenna, quæ prius parere dicitur, uxor secunda nominatur. Prius quippe synagoga in fide filios edidit, sed tamen dignitate sanctæ Ecclesiæ minor fuit. Secunda igitur uxor exstitit, non tempore conjugalis copulæ, sed inæqualitate prærogativæ. Sequitur:

(Vers. 3.) *Et ascendebat vir ille statutis diebus de civitate sua, ut adoraret et immolaret Domino Deo exercituum in Silo.*

9. Quæ enim spiritalis civitas Redemptoris, nisi Scriptura sacra exstitit? Hæc nimirum civitas suis civibus tot defensionum munimina contulit, quot præcepta; tot arma eis præbuit, quot consilia salutis. Quid autem fuit Redemptori nostro ascendere, nisi in humanitatis forma, divinitatis suæ alta revelare? Et quia in sacra Scriptura cognoscitur, ¶ de civitate sua recte ascendere perhibetur. Statuti vero dies sunt promissiones de se, in sanctis Scripturis positæ. Dies quippe sunt, quia ad cognoscendum eum, electis lucent. Statuti quoque dies sunt, quia ab antiquis Patribus in eodem sacro eloquio eos esse positos non ignoramus. Diem namque ascensus ejus præfigebat Moyses, cum dicebat: *Prophetam vobis suscitabit Dominus de filiis vestris, tanquam me ipsum audietis (Deut. xviii, 18).* Diem quoque statuebat, qui dicebat: *Non deficiet sceptrum de Juda, qui dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est, et ipse erit expectatio gentium (Gen. xlix, 10).* Diem hujus ascensus statuens, ait Michæas: *Et tu Bethlehem terra Juda, nequaquam minima es in principibus Juda: ex te enim exiet dux, qui regat populum meum Israel (Mich. v, 2).* Hinc Isaias ait: *Ecce virgo in utero concipiet, et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel (Isai. vii, 14).* Quotquot enim de illo Legis et prophetarum promissiones sunt, tot statutos dies ad ejus ascensum intuemur. Nam velut in statutis diebus ascendebat, cum Judæis dicebat: *Scrutamini Scripturas, in quibus vos putatis æternam habere vitam, quia ipsæ sunt, quæ testimonium perhibent de me (Joan. v, 39).* Hinc iterum dicit: *Si crederetis Moysi, crederetis forsitan et mihi, de me enim ille scripsit (Ibid., 46).* Statutis ergo diebus ascendit,

A quia promissionum insignia, quæ in sanctis Scripturis posuit, apparendo monstravit. Possunt autem statuti dies intelligi promissi in adventu ejus splendores miraculorum. Quos nimirum dies propheta Isaias statutos intuens, ait: *Dicite pusillanimis: Confortamini, et nolite timere: ecce Deus noster ultionem adducet retributionis; Deus ipse veniet, et salvabit nos. Tunc aperientur oculi cæcorum, et aures surdorum audient: tunc saliet, sicut cervus, claudus; et aperta erit lingua mutorum (Isai. xxxv, 4-6).* Sed qui dies statutos ad ascensum Redemptoris agnovimus, utrum in eis ascenderit, videamus. Requisitus namque a Joanne, si ipsum, an alium expectarent, respondit missis discipulis, et ait: *Ite et dicite Joanni quæ vidistis et audistis: cæci vident, claudi ambulant, leprosi mandantur, pauperes evangelizantur; et beatus homo, qui non fuerit scandalizatus in me (Luc. vii, 19).* Statutis ergo diebus ascendit, qui ut ab electorum suorum cordibus vetusti erroris caliginem pelleret, tot promissorum miraculorum splendoribus radiavit. Sed ascendit, ut adoraret et immolaret, quia ad hoc cognosci voluit, ut moriendo redimeret, quos vivendo docuisset. Adoravit quippe, quia in exemplum electorum se Deo Patri totum humilem, et abjectum per obedientiam præbuit. Immolavit autem, quia quibus exempla humilitatis vivendo dedit, se Deo Patri in ara crucis oblationem et hostiam tradidit, et quos vivendo docuit, moriendo redemit. Utrumque enim nobis valde necessarium novit, et ideo alterum sine altero non impendit. Nam cum natus esset in Bethlehem Judæ, eum fraude Herodes ad interficiendum quæsitivit (Matth. ii, 13); sed si tunc Redemptor moreretur, immolaret utique, et non adoraret: quia victima moriendo fieret, sed quos morte debebat liberare, nequaquam vivendo docuisset. Et si vivendo nos docens, mori contemneret, profecto adoraret et non immolaret. Ut ergo adoraret, persequentem se regem in Ægyptum fugit, et ut immolaret, dissuadenti Petro exprobravit, dicens: *Vade retro, satana, non enim sapiis ea quæ Dei sunt, sed quæ hominum (Matth. xvi, 23).* Adorare namque se insinuans, ait: *Non veni facere voluntatem meam, sed ejus qui misit me (Joan. vi, 38).* Hinc item dicit: *Quæ ei sunt ¶ placita, facio semper (Joan. viii, 29).* Immolare etiam se insinuans, ait: *Propterea me diligit Pater, quia ego pono animam meam, et iterum sumam eam: nemo tollit eam a me, sed ego pono eam a meipso. Potestatem habeo ponendi eam, et iterum sumendi eam (Joan. x, 17, 18).* Et paulo ante: *Ego sum Pastor bonus, qui pono animam meam pro ovis meis (Ibid., 11).* Immolare eum Paulus intuens ait: *Tradidit semetipsum pro nobis oblationem, et hostiam Deo in odorem suavitatis (Ephes. v, 2).* Ascendit ergo, ut adoraret, et immolaret: quia ad hoc se tot miraculis ostendit, ut nos verbis et exemplis instrueret, et mortem nostram moriendo superaret.

10. Sed notandum, quia cum ad immolandum Ephrathæus ascendere dicitur, Deus omnipotens, cui immolat, Deus exercituum nominatur. Cur hoc fieri

cognoscitur nisi quia Redemptoris morte non unus Judaicus populus, sed omnes Gentes redimebantur? Quid enim sunt fideles multitudines nationum, nisi Dei omnipotentis exercitus? Hos nimirum exercitus ad regis sui triumphum Psalmista exsultare cohortans, ait: *Omnes gentes, plaudite manibus, jubilate Deo in voce exsultationis (Psalm. XLVI)*. Hos convenire item intuens, dixit: *Omnes gentes, quasunque fecisti, venient, et adorabunt coram te, Domine, et honorificabant nomen tuum (Psalm. LXXXV, 9)*. Dicitur ergo Dominus exercituum, quia profecto per mortem Dominicam non solum electa Judæa colligitur, sed omnes gentes ad Dei omnipotentis servitium perducuntur; quæ dum contra occultos hostes fideles acies virtutum armis robustas ducunt, per gloriam triumphi ad superna regna perveniunt.

11. Locus etiam immolationis declaratur, quia dicitur: *In Silo*. Silo enim missus, sive missio interpretatur. Quid namque per hanc missionem, nisi summi Patris injunctum unigenito præceptum obedientiæ designatur? quid est etiam quod in Silo immolare dicitur, nisi quia non aliter se morti dedit, quam a Patre mandatum habuit? Non quippe immolaret in Silo, si aliter moreretur, quam præceptum a Patre habuisset. Unde et per semetipsum dixit: *Sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio (Joan. xiv, 31)*. Hinc Paulus ait: *Factus obediens Patri usque ad mortem crucis (Philipp. ii, 8)*. In Silo igitur et adoravit, et immolavit: quia tam vivendo, quam moriendo, Patris sui voluntatem fecit. Sequitur:

(Vers. 3.) *Erant ibi duo filii Heli, Ophni, et Phinees, sacerdotes Domini*.

12. De quibus recte quaeritur, cur dicantur sacerdotes Domini, qui non valde inferius Belial filii esse^a referantur? Sed si ad litteram simpliciter istud de Heli filiis quaeritur, facile respondetur: quia eo tempore sacerdotes Domini dicti sunt, quando simulacrorum sacerdotes ex deorum falsorum nominibus censebantur. Cum ergo dicuntur sacerdotes Domini, per insignia fidei, a simulacrorum cultoribus diacernuntur. His enim verbis eorum fides, et non vita prædicatur: quia et pravitatem exercebant operis, sed non errabant in fide Conditoris. Quod tamen et tempore divinæ incarnationis Judææ prælati convenienter adscribitur. Qui nimirum sacerdotes duo esse referuntur, et hoc ipsum non refertur ad virtutis laudem, sed ad calliditatis reprehensionem. Unde et per semetipsum Dominus eis comminatur, dicens: *Væ vobis, Scribæ et Pharisei hypocritæ, qui similes estis sepulcris dealbatis, quæ a foris videntur pulchra, intus sunt plena ossibus mortuorum (Matth. xxiii, 27)*.

13. Sed quid est, quod ibi esse referuntur? Si enim Silo, id est missio, illam summi Patris præceptionem significat, quomodo prælati Judææ ibi fue-

rum, qui eum, cui injuncta fuit, non recipiendo venerati sunt, sed expellendo peremerunt? Ibi tamen fuerunt, quia etsi crudeliter sævierunt in mortem Domini, ex illa tamen crudelitate non sunt consecuti, quod sæviendo statuerant, sed æterni Patris consilium in ejus unigeniti morte colebant. Consilium namque eorum fuit, ut eum ideo morti traderent, ne in ipsum populus credere potuisset; sed qui persecutores suos injunctæ sibi paternæ præceptionis adjutores habebat, mortuus resurrexit, et omnis mundus in eum credidit. Ibi enim erant filii Heli, Ophni, et Phinees, id est in missione: quia Redemptor noster ad implendam Patris sui voluntatem, Judæorum prælatos fautores habuit; quamquam ipsi se ei nequaquam favere crederent, quem occidere non pavissent. Unde et sequitur:

(Vers. 4.) *Venit ergo dies, et immolavit Helcana, deditque Phenennæ, et filiis, et filiabus ejus partes*.

14. Quem diem istum esse credimus, nisi quem Scripturæ sacræ testimonio Isaias statuit, dicens: *Tanquam ovis ad occisionem ducetur, et sicut agnus coram se tonsente^b obmutescet, et non aperiet os suum (Isai. liii, 7)*? Venit quippe dies, cum claritas promissi oraculi tempus ostendit Dominicæ passionis. Tunc immolavit Helcana, quia se Redemptor noster æterno Patri in sacrificio nostræ absolutionis per mortem crucis obtulit. Tunc Phenennæ et filiis et filiabus ejus dedit partes, quia nimirum electos Judææ, quos apud inferos reperit, ad paradisi gaudia reportavit. Partes quippe eorum, sunt dona gaudiorum perennium. Unde et Psalmista sortis suæ situm eligens, ait: *Portio mea, Domine, sit in terra viventium (Ps. cxli, 6)*. Bene autem seorsum Phenenna et filii et filiæ seorsum in accipiendis partibus nominantur. Phenenna quippe doctores Judææ significat, filii vero valdiore auditores ejus, filiæ autem infirmiores, ipsius subditos designant. Seorsum ergo mater, et filii, et filiæ memorantur: quia propter disparia electorum veterum merita, æqualia eorum præmia non fuerunt. Sequitur:

(Vers. 5.) *Annæ autem dedit partem unam tristis: quia Annam diligebat*.

15. Quid est, quod cum partes Phenennæ, et filii, et filias dedit, tristis nequaquam fuit: cum vero partem unam Annæ tribuit, tristis fuisse perhibetur? Sed quid est una pars Annæ, nisi temporalis afflictio sanctæ Ecclesiæ? Hanc namque ei partem dabat, cum dicebat: *Amen amen dico vobis, quia plorabitis, et flebitis vos, mundus autem gaudebit, vos vero contristabimini (Joan. xvi, 20)*. Hanc partem ei dabat, cum Ananiæ Paulum commendaret, dicens: *Vade, quia vas electionis est mihi iste, ut portet nomen meum coram gentibus, et regibus, et filiis Israel: ego enim ostendam ei, quanta eum oporteat pro nomine meo pati (Act. ix, 15 et 16)*. Unde in ejus acceptione idem doctor Gentium gloriatur, dicens: *Adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi in corpore meo (Col. i, 24)*. Hinc iterum dicit: *Ego stigmatum Jesu in corpore meo*

^a Al., referuntur.

^b Al., Tonsente sine voce non aperiet os suum?

porto (Galat. vi, 17). Hinc ait : *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, et ego mundo (Ibid., 14). Unam quippe partem a sponso suscepit, qui gloriari in sola cruce disponebat. Cum ergo partes Phenennæ tribuit, Helcana tristis non fuit; quia Redemptor noster electos synagogæ, post mortis triumphum; 14 paradisi gaudiis jam lætus reddidit. Annæ autem partem tristis tribuit, quia non compati ei non poterat, quam mortis conjugem relinquebat, et crucis hæredem. Unde et patiente Stephano, apertis cœlis, Jesus stare perhibetur (Act. vii, 55). Stare enim ejus compati est.*

16. Quod autem subditur, *quia Annam diligebat*, utriusque rei causa intelligi convenienter potest. Nam sive hunc ideo tristem esse quis accipiat, quia Annam diligebat, sive idcirco ei partem unam tribuisse, a bono intellectu non vacat. Si enim non diligeret, compati ejus passionibus nequaquam vellet. Nam cur illa de Ægypto educitur, nisi quia ad passionem invitatur? Sed ei lacte, et melle emanantia loca promittuntur. Bene igitur cum ei partem unam dare dicitur, diligere eam perhibetur: quia nimirum Redemptor noster sanctæ Ecclesiæ, etsi crucis suæ laborem credidit, excellentiora ei valde in cœlo constituit dona retributionis. Cujus nimirum passionis incrementa edisserens subdit, atque ait:

(Vers. 6 et 7.) *Dominus autem concluserat vulvam ejus. Affligebat quoque eam æmula ejus, et vehementer angebat in tantum, ut exprobraret ei, quia concluserat Dominus vulvam ejus.*

17. Vulvam quippe sanctæ Ecclesiæ Dominus clausit, quia summo ejus judicio repulsum Judæorum populum in Redemptoris nostri fide generare non potuit. Quam nimirum ejus æmula afflixit, quia contra eam synagoga minis atque exprobrationibus sævit. Sed ei quam nec minæ neque contumeliæ fregerant, etiam tormento pœnas inferebat. Bene itaque eam non solum affligere, sed vehementer angere perhibetur: quia repulsa Judæa contra electam Ecclesiam cum terrore minarum, movit, et plagis cædit. Unde et de persequente tunc Saulo, in Apostolorum Actibus dicitur: *Saulus adhuc spirans minarum, et cædis in discipulos Domini, accessit ad principem sacerdotum, et petiit ab eo epistolas in Damascum, ut si quos inveniret hujus viæ viros, victos perduceret in Jerusalem (Act. ix, 1 et 2).* Qui enim minas et cædes spirabat, nimirum eam, quam non bene æmulabatur, Ecclesiam non solum affligebat, sed etiam angebat. Nam ejus æmulum se fuisse fatetur, dicens: *Audistis enim aliquando conversationem meam in Judaismo, quoniam supra modum persequabar Ecclesiam Dei, et expugnabam illam, et proficiebam in Judaismo supra multos coætaneos meus in genere meo, abundantius æmulator existens paternarum mearum traditionum (Galat. i, 13, 14).* Et quia in tantæ damnationis profundum Judæa cecidit, ut inde lætetur, quod æterna Dei animadversione projicitur, subjunctum est: *In tantum, ut exprobraret ei, quod dominus conclusisset vulvam ejus.* Adhuc quippe pro magno habebat, quod con-

verti ad fidem non prævalebit. Quasi ergo magnitudinem cæcitatæ ejus propheta admirans, ait: Tanta caligine erroris deprimitur, ut inde bonis insultet, quod ipsa bona fieri ultra non potest. Cui profecto pereunti quia sancta Ecclesia condoluit, sequitur:

(Vers. 7.) *Porro Anna flebat*

18. Nam et doloris sui lamenta protulit, dicens: *Tristitia est mihi magna, et continuus dolor cordi meo: optabam quidem et ipse anathema fieri pro fratribus meis a Christo, qui sunt cognati mei secundum carnem (Rom. ix, 2, 3).* Et quia de eorum conversione gaudium non recepit, subditur:

15 (Vers. 7.) *Et cibum non capiebat.*

Cibum denique caperet, si de Judææ integra conversione lætitiæ refectionem habuisset. Quæ ergo flevit cibum non accepit, quia quæ de pereunte Judæa doluit, de ejus salute gaudium non recepit. Sed cibus lætitiæ, qui de Judæorum conversione non datur sanctæ Ecclesiæ, per sponsi cohortationem porrigitur. Nam verba prædicationis ejus, etsi auditores non recipiunt reprobi, non tamen vacant a mercede retributionis. Omnipotens enim Deus, et hoc remunerat quod sine reproborum profectu reprobis impenditur; et quod electis prædicatoribus adversitatis ingerunt, per libram æqui examinis in lucro eis pensat retributionis. Unde apte subinfertur:

(Vers. 8.) *Dixit ergo ei Helcana vir suus: Anna, cur fles? Et quare non comedis? Et quamobrem affligitur cor tuum? Numquid non ego melior sum tibi, quam decem filii?*

C 19. Quasi ergo per internæ inspirationis solatium menti doctoris Redemptor dicat: Frustra de amisso lucro prædicationis quereris, quæ eo abundantior fructum recipis, quo affectum charitatis etiam inimicis impendis. Inde igitur doles, unde gaudere debuisses. Et quia ipse est electorum præmium, interrogat dicens: *Numquid non ego melior sum tibi, quam decem filii?* Decem namque filios Anna pareret, si primitiva Ecclesia Judæorum populum sub decalogo Legis positum in fide genuisset. Et quia nonnulli prædicando prosunt aliis, qui per multa displicent Conditori, ratione ostenditur, quia melior vir suus Annæ, quam decem filii sunt. Potest autem et per hoc quod cur fleat, inquiritur, ipsius Judææ perditio designari. Quasi dicat: Otiose plangitur, cui justorum prece nequaquam indulgetur. Cum ergo subsequenter interrogat: *Quare non comedis?* Profecto ei gaudium de conversione gentilitatis intimatur. Quasi ergo dicat: Cum orbem universum parere debeas, frustra non gaudes, quod ea, quæ projecta est, erroris tenebras non relinquat. Sequitur:

(Vers. 9 et 10.) *Surrexit ergo Anna, postquam comederat, et biberat in Silo, Heli sacerdote sedente super sella ante postes templi Domini, et cum esset amaro animo oravit ad Dominum flens largiter.*

20. Quid enim fuit tunc sanctæ Ecclesiæ manducare, nisi cibum solatii divina cohortatione suscipere? Et bibere ei quid exstitit, nisi de infusa sibi internæ consolationis suavitate gaudere. Nam si cibus confortat, potus exhilarat; cibum ergo sumimus,

quando visis æternis præmiis, inter adversa robora- A mur. Et quasi post cibum bibimus : quia ubi se mens electi in æternorum bonorum ^a cogitatione roborat, eo copiosius gaudet inter magna adversa quæ sustinet, quo magnis laboribus ampliores repositas in cælo retributiones videt. Audax quippe superna refectione tunc reddita, vires renovat, ut tanto fortius terrena despiciat, quanto eam supernorum amor exaltat. Bene itaque postquam manducavit et bibit, surgere Anna memoratur. Surrexit namque, quia ad prædicationis instantiam animum reformavit.

21. Et quia Judaicus populus adhuc sacrificiorum ritus, adhuc et honorem legalis magisterii, et sublimitatem pontificalis dignitatis habebat, super sellam Heli sacerdos sedere perhibetur. Quod tamen **16** Legis magisterium, quia non spiritualiter, sed carnaliter exhibere poterat, non intra templum, sed ante postes templi sedebat. Quid est enim templum Domini, nisi spiritualis intelligentia sanctarum Scripturarum ? Postes autem templi sunt Lex et Prophetia. Unde et in monte Dominus in medio Moysi et Helie transfiguratus apparuit (*Matth. xvii, 3 ; Luc. ix, 30*) : quia tunc divinitatis ejus splendor aspicitur, cum non in occidente littera (*II Petr. i*), sed in spiritualis Legis et prophetiæ significatione, ejus sacramenta requiruntur. Heli ergo sedebat ante postes templi, id est foris, quia doctores synagogæ a spiritali Scripturarum intelligentia expulsi erant, et tamen in subversione subjecti populi, auctoritatem habebant magisterii, et dignitatem prælationis. Anna autem amaro animo flevisse scribitur.

22. Et quia potum Annæ ad lætitiâ retulimus sanctæ Ecclesiæ, quæ letari ostenditur, amaro animo flevisse quomodo narratur ? Sed rationabiliter intelligi potest, quia ad lætandum hanc contemplatio supernæ retributionis extulerat, et compassio repulsæ Judææ in amaritudinem animi affliciendo concitavit. Inter turbines quippe magnæ persecutionis deprehensa, revelatis sibi supernis præmiis, exultavit, sed in amaritudinem incidit, quia electum prius populum perire conspexit. Unde et orans largiter flere describitur, ut tantæ affectionis munere, populi sui salutem a Domino impetrare potuisset. Potest et hoc totum aliter intelligi. Nam in Silo, id est in ministerio, quo missa est, manducavit ; quia etsi omnem Judæorum populum lucrifacere non potuit, plures tamen ex eo ad Redemptoris fidem prædicando convertit. Unde et prædicante Petro, una die quinque millia hominum (*Act. iv, 4*), altera vero, tria millia crediderunt (*Act. ii, 4*). ^b Et quia quod bibimus, facilius glutire possumus, quam quod manducamus : manducavit Anna et bibit, quia difficile alios, alios vero facile prædicando convertit. Nam et ad prædictam Petri prædicationem plura millia uno

momento crediderunt, sed Paulus non ante credit, quam ipsis prædicatoribus per minas et cædes vehementer obstitit. Postquam autem manducavit, et bibit in Silo Anna, surrexit : quia ut eos, qui erant prædestinati ad æternam vitam, de Judæa abstulit, sese ad prædicationem Gentium præparavit. Sed qualem gigneret appejebat, ostenditur per hoc, quod additum est :

(Vers. 15.) *Et votum vovit, dicens : Domine exercituum, si respiciens videris afflictionem famulæ tuæ, et recordatus mei fueris, nec oblitus ancillæ tuæ, dederisque servæ tuæ sexum virilem, dabo eum Domino omnibus diebus vitæ suæ, et novacula non ascendet super caput ejus.*

23. Quid est, quod Anna virilem sexum a Domino postulat, nisi quia eos, quos sancta Ecclesia parere prædicando appetit, Evangelica perfectione fortes esse concupiscit ? In comparatione quippe Evangelicæ perfectionis, opera illa Legis, quæ videbantur fortia, non fuerunt fortia, sed infirma. Ibi enim mandatum est : *Diliges proximum tuum, et odio habebis inimicum tuum (Levit. xix 18)*. In Evangelio autem Dominus præcipit, dicens : *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos (Matth. v, 44)*. Ibi ^c immunditia fornicationis a corpore reciditur, ut fortitudo conversationis, quasi virili sexu præcellat, etiam **17** a corde immunda cogitatio reseccatur : *Qui viderit, inquit, mulierem ad concupiscendum eam, jam machatus est eam in corde suo (Matth. v, 82)*. Synagoga igitur, quæ infirmitate præceptorum Judaicum populum genuit, non peperit sexum virilem, sed potius muliebrem. Anna itaque dum virilem sexum sibi dari a Domino postulat, quid aliud exoptare cernitur, nisi tales per Evangelium gignere, qui fortes appareant, et exteriori munditia corporis, et interna charitate ?

24. Et quia de conversione gentilium humanam gloriam prædicatorum ordo non appetit, subjectum est : *Dabo eum Domino omnibus diebus vitæ suæ*. Domino namque filium dat qui de eo quem prædicando gignit aliquid suis laudibus non usurpat. Omnibus quoque diebus vitæ suæ hunc Domino tribuit, qui de virtutibus, in quibus subditus meliorando proficit, propriis favoribus nihil ascribit. Dies namque vitæ electi subditi sanctæ virtutes sunt, quæ ejus animam coruscando illuminant ne in via cælestis patriæ vitiorum nocte tenebrescat.

25. Sed perfectus ordo prædicatoris, dum favores de lucro prædicationis habere despicit, subditorum temporalia bona ambiendo non tollit. Unde bene quoque illic subditur : *Et novacula non ascendet super caput ejus*. Novacula cum super caput ascendit, capillos radit. Quid enim per capillos, qui corpori superfluunt, nisi abundans terrenæ substantiæ copia designatur ? Et quid per novaculam, nisi malorum

^a Gilot., *fructu roborat*.

^b Eadem dicit Bernardus in Tract. de diligendo Deo, cap. 11, col. 597 et 598 novæ editionis.

^c Quædam h c delibere videntur. Legendum for-

tasse : *Ibi immunditia fornicationis a corpore reciditur : hic, ut fortitudo, etc.*, ut scilicet ostendatur Legis Evangelicæ ac Mosaicæ discrimen.

pastorum cupiditas exprimitur? Qua novacula nati filii caput raditur, cum bona subditorum per prædicatorum cupiditatem rapiuntur. Hinc namque et delinquenti Judææ per prophetam dicitur: *Pastores tui lupi vespere non relinquentes in mane* (Soph. III, 5). Vespere namque pastores lupi sunt, quia intenebrescente, atque decrecente in fine isto sæculo, rapere subditorum bona non metuunt. Qui in mane non relinquunt, quia dum temporalibus inhiant, inalbescente adventu futuri iudicii, danda sibi præmia non reservant. Quos nimirum Michæas denotat, dicens: *Prophetæ qui seducunt populum meum, qui mordent dentibus suis, et prædicant pacem; et si quis non dederit in ore eorum quidpiam, sanctificant super eum prælium* (Mich. III, 5). Prophetæ quippe populum Domini seducunt, cum prædicatores reprobis auditorum suorum iudicia confundunt. Et mordentes dentibus pacem nuntiant, quia in appetitu suæ rapacitatis, dum terrena flagitiosorum dona suspiciunt, eis divinæ indulgentiæ securitatem pollicentur. Super ipsos autem prælium sanctificant, qui in ore eorum aliquid non dant, quia justos etiam districtis sententiis terrent, qui eis pro voto terrena non exhibent. Qui nimirum super caput filii novaculam ponunt, dum prætextu charitatis cœlestia prædicant, ut eis terrena per cupiditatem tollant. Hanc certe novaculam quod sancta Ecclesia in prædam subditorum non habeat, doctor egregius in semetipso ostendit, dicens: *Non quæro datum, sed quæro fructum* (Philip. IV, 77). Hinc item dicit: *Qui Evangelium annuntiat, de Evangelio vivat. Ego autem non sum usus hac potestate* (I Cor. IX, 14, 15). Qui enim necessaria non curat a subditis alimenta percipere, ostendit plane qua mundani contemptus sublimitate lucra turpia et illicita dona confutaret. Anna igitur dum novaculam non ascensuram super caput filii vovet, aperte mores sanctæ Ecclesiæ insinuat, quæ ad æternam vitam electos loquendo parturit, **18** sed temporalia bona eorum per avaritiam nunquam tollit. Sed quia hoc de Anna adhuc vovente, et non pariente dicitur, apte subinfertur:

(Vers. 12.) *Factum est autem, dum illa multiplicaret preces coram Domino, ut Heli observaret os ejus.*

26. Quid fuit sanctæ Ecclesiæ pro pariendi desiderio preces coram Domino multiplicare, nisi assiduis orationibus pro convertenda Synagoga insistere? Et quid Judaico sacerdotio os ejus observare, nisi prædicationi sanctæ Ecclesiæ insidiari? Os namque ejus observavit, quia rectam prædicationem fidei reprehendere vehementer studuit. Bene autem tunc os ejus observasse dicitur, cum illa preces multiplicaret, quia tanto callidius ei nocere studuit, quanto majora ejus desideria in prædicationis instantia recognovit. Denique os ejus non observaret, sed attenderet, si prædicationem fidei nostræ ad salutis suæ fructum audire voluisset. Sequitur:

* In Editis, *Judaicum sacerdotium opera apostolorum miratus est, sed eorum prædicatione non est pro-*

(Vers. 15.) *Porro Anna loquebatur in corde suo, tantumque labia ejus movebantur, et vox penitus non audiebatur.*

27. Quid est aliud cor sanctæ Ecclesiæ, nisi ea quæ intra se est devota et erudita beatitudo fidelium? In corde autem suo Anna locuta est, quia sanctæ Ecclesiæ prædicatione eis tantum profuit qui vero lumine illustrandi erant ex divina prædestinatione. Quid vero est motus labiorum, nisi signorum promotio in sanctis prædicatoribus? Qui profecto, etsi velut foris loquentia labia et in imo stare videbantur, dum cæcis visum, auditum surdis, vitam mortuis dabant, magnos utique meritorum motus exhibebant. Unde et illud ingens labium sanctæ Ecclesiæ, dum loquens velut in imo stare videretur, quia non solum verbo et conversatione humilis erat, sed et signorum potestate sublimis, ut motus sui, usque ad cœlum se extulit, dicens: *Nostra conversatio in cœlis est* (Philip. III, 20). Heli itaque tantum Annæ labia mota conspexit, et vocem penitus non audivit, quia ^a Judaicum sacerdotium opera apostolorum miratum est, sed ex eorum prædicatione non est promotum in salutem. Vox itaque Annæ non audiebatur, quia etsi signorum ostensione sancta Ecclesia mirabilis erat, dum prædicationis verba protulit, ad amorem Redemptoris extraneos accendit. Sed quid de ea sentiat Heli, quam non intelligit? Sequitur:

(Vers. 13.) *Æstimavit eam igitur Heli temulentam.*

28. Hoc nimirum etiam juxta historiam Actuum apostolorum agnovimus, quia diebus Pentecostes sancti apostoli ebrii crediti sunt, cum, accepta sancti Spiritus plenitudinæ, Christi magnalia omni lingua loquerentur (Act. II, 4). Spiritualiter autem sancta Ecclesia ebria creditur, quam Judæa non æstimat vera asserere, sed hæretica, et falsa prædicare. Ebria tamen erat, non potatione erroris, sed repletionem Spiritus sancti. Etenim mutare cor, mentem alienare consuevit ebrietas. Mutato autem corde pergebat, qui nuper domos intrans, fideles quosque minis terrenis, cædibus lanians, jam eum quem persecutus Jesum fuerat verum esse omnipotentis Dei Filium prædicabat (Act. IX, 5, 20). Unde et superioris sensus insaniam sese perdidisse glorians, dicit: *Qui prius sui blasphemus, et persecutor, et contumeliosus, sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci* (I Tim. I, 13). Aliud cor se accepisse testificans, ait: *Nos autem sensum Christi habemus* (I Cor. II, 16). Unde et tanto attentius prædicabat, quanto in sensu Christi vim majoris dilectionis acceperat. **19** Sed dum ardentem sancta Ecclesia diligeret, dum fiducialiter ea quæ diligebat prædicaret, Judæorum sacerdotium ejus verba in onere impatientiæ, non in suavitate devotionis, habuit. Quare et sequitur:

motus, etc., quod retinere non potuimus.

(Vers. 14.) *Dixitque ei : Usquequo ebria eris?*

Et quia ei silentium indicere tentavit, adjunxit :

(Vers. 14.) *Digere paulisper vinum, quo mades.*

29. Vinum quo madebat Anna digereret, si a fervore prædicationis sancta Ecclesia Judæorum minis victa tepuisset. Et quia ultro prædicationis sensum ei subtrahere nitebantur, vinum Anna paulisper digere jubetur. An non digere Annam Heli tunc jussit, cum Judæorum principes cæsis apostolis denuntiaverunt, dicentes ne ultra loquerentur in nomine Jesu? ^a Sed quia illud quo madebant digere vinum noluerunt, respondentes, dixerunt : *Obedire oportet magis Deo quam hominibus* (Act. v, 29). Et iterum : *Non possumus quæ vidimus et audivimus non loqui* (Ibid., iv, 20). Sed quia sancta Ecclesia inter verba libertatis virtutem mansuetudinis custodivit, sequitur :

(Vers. 15.) *Nequaquam, Domine mi.*

30. Dominum namque vocavit, cui ministerium prædicationis exhibuit, sed Dominum vocans, ebriam se esse abnegat; ut superiori ordini ex humilitate se subderet, et falsæ objectioni ex veritate contraret. Dominum namque eum vocans, honoravit; et ebriam se esse abnegans, quod non erat satis humiliter ostendit. Potest autem ebrietatis objectio erga sanctam Ecclesiam aliter accipi. Nam dum ministerio evangelicæ prædicationis insisteret, dum ex lucro credentium, in magnam populorum gloriam veniret, eam sacerdotes Judæorum non putabant æternorum honorum culmen appetere, sed terrenæ sublimitatis gloriam desiderare. Dum ergo ebria vocatur, everso statu mentis, cœlestia postponere et appetere terrena reprehenditur.

31. Sed quæ labentia bona sæculi ^b despexit, dicit : *Nequaquam, Domine mi. Nam mulier infelix nimis ego sum.* Quasi dicat : Tu me labentis mundi felicitatem appetere cogitas, sed ego tanto infelicior me video, quanto felicitatis meæ gaudia hinc longius recognosco. Quia vero illic me futuram felicem credo, hic eo valde me infelicem arbitror, quo ad gloriam nullam concupisco. Mulier quippe sancta Ecclesia dicitur pro fecunditate, infelix nimis pro fortitudine, quia et orbem verbo paritura erat, et orbis gloriam non posset perfecte despiciere, si non eam supernus amor mira fortitudine roboraret; vel nimis infelix fuit, quia de perditione populi sui non parum doluit. Quam profecto sapiens Salomon vehementer admirans, ait : *Mulierem fortem quis inveniet* (Prov. xxxi, 10)? Quo in loco etiam notandum est quia non dicit mulier infelix, sed nimis ego sum. Nimis namque infelix fuit, cui nullum de sæculo blandimentum placuit. Vel certe nimis infelicem se asserit, quæ se ab æternæ vitæ gaudiis expulsam per primæ culpæ meritum meminit, ad quæ redire non prævalet, nisi per multas vitæ hujus tribulationes. Non enim nimis infelix existeret, si ad

A perdita paradisi gaudia sine præsentī tribulatione reverti potuisset. Hinc namque Paulus, nimis hujus infelicitatis ærumnam inevitabilem ostendens, dicit : *Per multas tribulationes oportet nos introire in regnum Dei* (Act. xiv, 21). Ac si ergo detrahenti sibi Judaico sacerdotio sancta Ecclesia respondens dicat : Tu mihi regnum ascribes in felicitate temporis, sed meum illud est ad quod non pertingitur nisi ex afflictione multæ tribulationis, sequitur :

(Vers. 15.) *Vinum et omne quod inebriare potest non bibi.*

32. Vinum namque non bibit, quia de prædicationis officio temporalia lucra non petiit. Aliud quod inebriare potest non bibit, quam in lapsum vitiorum carnis concupiscentia non evertit. Juxta B superiorem vero sententiam vinum non bibit, quæ aliquid pravitatis hæreticæ non habuit in refectione. Aliud quod inebriare potest biberet, si de verbi facundia decepta tumuisset. Quia vero recta intentione vera docuit, subdens, ait :

(Vers. 15.) *Sed effudi animam meam in conspectu Domini.*

33. In conspectu namque Domini animam effundere est conceptam in mente verbi Dei scientiam pro solo conditoris amore prædicare. Anima quippe effunditur, cum innatus verbi Dei intellectus ad utilitatem audientium divulgatur. Quisquis enim pro humanis favoribus, quisquis pro terreno commodo, verbum Dei prædicat, quia res alia de prædicatione attenditur, in conspectu Domini verbum illud animæ non profertur. Quare et doctor gentium asserit, dicens : *Non sumus, sicut plurimi, adulterantes verbum Dei, sed sicut ex sinceritate, sed sicut ex Deo, coram Deo in Christo loquimur* (II Cor. ii, 17). Anna ergo in conspectu Domini animam suam effudit, quia sancta Ecclesia in virtutum omnium culmine perfecta, in eruditione fidelium magna facundia verba protulit, sed ex vitæ verbis soli Deo placere desideravit. Cujus prædicationis etiam ministerium commendat, dicens :

(Vers. 16.) *Ne putes ancillam tuam quasi unam de filiabus Belial, quia ex multitudine doloris et mœroris mei locuta sum usque in præsens.*

34. Quasi dicat : Quæ tibi æternæ vitæ bona loquitur, velut ^c idololatra despici non meretur. Ancillam quoque suam se esse asserit, ut cognoscat ex nomine ministerii quia ad æterna ei appetit lucra famulari. Sequitur : *Quia ex multitudine mœroris et doloris locuta sum usque in præsens.* Quasi apertius loquatur, et dicat : Hinc agnosce quod nihil a malo spiritu habeam, quia ex multa pœna persecutionis ad loquendum venio, et prædicationis instantiam nullis pœnis victa derelinquo. Potest etiam dolor Annæ ad affectionem sanctæ Ecclesiæ, mœror ejus referri ad passionem. Ex multitudine quidem ^d doloris locuta est, quæ pereunti Judaico populo verbum

^a Gilot., sed qui.

^b Gilot., despexerat.

^c Gilot. et Vatte., idolatra.

^d Deest doloris in Editis. Requirit tamen ex sola lectione liquet.

prædicationis protulit ex affectu compassionis. Quod Paulus insinuat, dicens: *Veritatem dico in Christo Jesu, non mentior, testimonium perhibente mihi conscientia mea in Spiritu sancto, quoniam tristitia est mihi magna, et continuus dolor cordi meo: optabam ego ipse anathema esse pro fratribus meis a Christo, qui sunt cognati mei secundum carnem, qui sunt Israelitæ (Rom. ix, 1, 2, seq.).* Sed qui se ex multitudine doloris loqui insinuat, an ex multitudine loquatur dicat: *A Judæis quinquies quadragenas, una minus, accepi, ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum (II Cor. xi, 24).* Sancta vero Ecclesia patienter adversa tolerans, humiliter innocentiae, et veritatis suae virtutem manifestans, quibusdam Judææ sacerdotibus bonum prædicationis suae loquendo persuasit. Quare et subditur:

21 (Vers. 17.) *Tunc ait Heli: Vade in pace, det tibi Deus Israel petitionem quam rogasti eum.*

35. Prius quippe Heli oranti Annæ prolati contumeliosi contradixit, postea vero in ejus sibi devotione complacuit. Quid est hoc, nisi quod Judaicum sacerdotium, et per alios sui officii ministros prædicanti Ecclesiae obstitit, et per alios cognitæ demum fidei nostræ veritati consensit? Nam de obsistentibus dicitur, qui cæsis denunciaverunt apostolis, dicentes ne ultra loquerentur in nomine Jesu (Act. v, 40). De consentientibus autem idem Lucas meminit, dicens: *Plurima turba sacerdotum obediebat fidei (Ibid., vi, 7).* Tunc ergo Heli pro voto fecunditatis Annæ precatus est, cum sacerdotum plurima illa turba, fidei obediens, per prædicationem sanctæ Ecclesiae electorum numerum multiplicari desideravit. Quam certe in pace ire optavit, quia fructum prædicationis eam desideravit consequi, sine dolore passionis. Et quia in eorum voto sancta Ecclesia sibi complacuit, sequitur:

(Vers. 18.) *Utinam inveniat ancilla tua gratiam in oculis tuis.*

Quasi dicat: Juxta intuitum desiderii tui opus ministerii mei subsequatur gratia divinæ dispensationis. Sequitur:

(Vers. 18.) *Et abiit mulier in viam suam, et comedit, et bibit, vultusque ejus non sunt amplius in diversa mutati.*

36. In viam suam mulier abiit, quia sancta Ecclesia verbum fidei gentibus prædicavit. Quod et apostoli Judæis comminantes dicunt: *Quia indignos vos judicatis aeternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes (Act. xiii, 46).* Quæ bene mulier tunc dicitur, cum recedit, quia per prædicationem Redemptoris exhibitura erat in gentibus fructum magnæ fecunditatis. Comedit autem, et bibit, et tamen vultus ejus non sunt amplius in diversa mutati, quia magna lucra de conversione gentium habuit, sed persecutionem quam in Judæa passa fuerat, etiam in gentibus invenit. Sed ordine quo abierit edisserens, ait:

(Vers. 19.) *Et surrexerunt mane, et adoraverunt*

^a Gilot., vos fecistis.

coram Domino; reversique sunt, et venerunt in domum suam, in Ramatha.

37. Quid est autem quod supra de sola Anna singulariter dicitur: *Abiit mulier in viam suam*, nunc vero pluraliter: *Surrexerunt mane*, nisi ut cum viro descendere cognoscatur? Et quia vir sanctæ Ecclesiae Redemptor humani generis est, qui jam ad caelos ascenderat, cum ipsam Judæam incredulitatis suæ caligine obrutam relinquebat, quomodo de Anna et de viro suo Helcana intelligi in Christi et Ecclesiae typo nunc potest quod simul mane surgerent, et in civitatem suam pariter redirent? Sed quia civitatem Ramatha, caelestem patriam designare jam diximus, quomodo hoc sanctæ Ecclesiae convenit, quæ statim ut a Judæorum prædicatione cessavit, ad caelestem

^B patriam ^b non ascendit? Verum quia resurgens a mortuis Dominus, missis in prædicatione doctoribus loquitur, dicens: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi (Matth. xxviii, 20)*, absurdum non est ut cum eo sancta Ecclesia surgere et reverti sentiat. Qui enim electos suos per spiritalem præsentiam nunquam deserit, et cum stantibus permanet, et cum abeuntibus recedit. Ramatha vero caelestem patriam designare diximus, sed quod nihil aliud significare possit non diximus. Quid ergo aliud hoc **22** in loco significat, nisi adimpletionem prophetiæ in gentium vocatione? Ramatha quippe visio consummata dicitur, ut jam diximus. Quid vero est gentium jam impleta vocatio, nisi prophetarum visio consummata? Nam visionem asserebat, sed non consummatam, qui de futuro adhuc quod viderat pronuntiabat, dicens: *Omnes gentes quasunque fecisti venient, et adorabunt coram te, Domine (Psal. lxxxv, 9).* Hinc item repromittit, dicens: *Adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes servient ei (Psal. lxxi, 15).* Visio igitur consummata recte prophetarum promissio dicitur, quia nimirum, auctore Deo, juxta eorum oracula, in Redemptorem humani generis omnes gentes crediderunt. Mane autem cum viro suo Anna surgere dicitur, quia sancta Ecclesia in exortu interni luminis ad gentes transit cum verbo prædicationis. Vel mane surgit, quod Judæam in nocte infidelitatis deseruit. Mane etiam surgit, quia prosperum iter in conversione gentium invenit. Et coram Domino adoravit, quia in repulsione Synagogæ incomprehensibile judicium venerata est omnipotentis Dei. Adoravit quippe, et recessit, quia cum a gentis suæ prædicatione pro sola Dei omnipotentis ordinatione recederet, divino judicio per obedientiam obsecuta est quod penetrare intelligendo non potuit. Adorans autem reversa est, quia ministerium prædicationis in vocatione gentium adimplere proposuit, sed tantum ejusdem prædicationis modum in superna contemplatione quæsit. Reverti enim prædicatoribus est ad divinæ contemplationis lumen recurrere. Inde quippe lucem hauriunt, qua et ad venerationem fidelium luceant, et quam lo-

^b Gilot. et Vatic., non ascenditur.

quando auditorum suorum mentibus infundant. Hinc A namque est quod prædicator egregius ante ad tertii cæli secreta sustollitur, et sic terrena disponere perhibetur, et paradisi secreta ingrediens verba percipit, quæ non licet homini loqui (II Cor. xii, 2), ut discernere et loqui utiliter foris possit. Anna ergo reversa memoratur, quia sancta Ecclesia dum terrena disposuit, qualiter sint eadem terrena disponenda, in ea ad quam sæpe revertitur Dei contemplatione instruitur. Et tunc demum in domum suam venit, quia in auditorum devotione collocare se potuit, cum accedendi ad eos modum sursum revertendo cognovit. Domum namque sanctæ primitivæ Ecclesiæ gentium devotio exstruxit, quam, dum sibi in eis condidit, custodiæ sollicitudine inhabitavit. Quæ videlicet domus posita in visione consummata describitur, B quia non ante condi potuit quam vocationis ejus prædictum a prophetis tempus advenit. Sequitur :

(Vers. 19 et 20.) *Cognovit autem Helcana Annam conjugem suam, et recordatus est a ejus Dominus. Et factum est post circulum dierum, concepit Anna et peperit filium.*

38. Helcana Annam conjugem suam tunc cognovit, cum Redemptor noster prælinitum tempus vocandæ gentilitatis aspexit, quo dum novæ sponsæ, sanctæ videlicet Ecclesiæ, gremio gratiam superni amoris infunderet, novam ex ea prolem fidelium generaret. Nam velut nondum cognoscebat eam, cum volentes transire in Asiam prædicatores a Spiritu sancto prohibiti sunt (Act. xvi, 6). Hinc est, quod cum ad prædicationem Judææ discipulos suos mitteret, per semetipsam Veritas prohibet dicens : *In viam gentium non abieritis, et in civitates Samaritanorum non intraveritis* (Matth. x, 5). Quando autem cognovit 23 Annam conjugem suam Helcana, tunc recordatus est ejus Dominus, quia gentilitas tunc venisse in Dei memoriam visa est, cum sancta Ecclesia, Verbo Dei per amoris gratiam conjuncta, in salute visitatur. Quid est hoc loco circulus dierum, nisi innumeris sancti Spiritus ostensa radiis manifestatio divinæ voluntatis? Quæ profecto dum prædicatorum suorum mentibus, in contemplatione suspensis, claritates supernæ dispositionis innumeras exhibet, nimirum, veluti plures dies, temporum circulus clausas tenet. Circulus quippe dierum Annæ conceptum prævenit, quia sanctæ Ecclesiæ Verbum Dei ad docendum non ante infunditur, quam ab ea supernæ dispositionis radii plenius agnoscantur. Quæ concipiens filium peperit, quia in quos in fide Redemptoris parit nova conversatione robusti sunt.

(Vers. 20.) *Et vocavit nomen ejus Samuel, eo quod a Domino postulasset eum.*

39. Samuel interpretatur, nomen ejus Deus. Quem ergo nobis Samuel convenientius insinuat, quam prædicatorum ordinem, qui ad fidem vocatus est ex gentilitate? Quia enim fortis conversatione est, potestate sublimis, et dum in eo speciale signum gratiæ

divinæ conspicitur, ad venerationem prædicationis ejus devotæ auditorum turbæ deducuntur, recte nomen ejus nuncupatione declaratur. Hinc est quod ad Moysen a Domino dicitur : *Posui te in deum Pharaonis* (Exod. vii, 1). Hinc item in lege prohibens, ait : *Diis non detrahes* (Ibid., xxii, 28). Et notandum quia cujus nomen deus dicitur, filius, non filia fuit, quia certe pastoralis dignitas, cum infirma conversatione deprimitur, splendore tam celsi nominis non ornatur. Quia igitur ordo doctorum ad evangelizandi ministerium ex gentilitate promotus excellentiæ dignitatis suæ meritorum gratia impar non fuit, recte nunc dicitur : *Vocavit nomen ejus Samuel, eo quod a Domino postulasset eum*. Et notandum quia hoc loco postulare dicitur quod postulando promeruit. Aperitis ergo verbis ostenditur cur Annæ primogenitus tanto nomine censeatur. Quod tale est ac si dicat : Idcirco ei tantum nomen imposuit, quia is qui superno munere nascitur meritorum gratia magnus fuit. Sed ut ostendatur quo studio eum provida mater foveat, sequitur :

(Vers. 21 et 22.) *Ascendit autem vir ejus Helcana, et omnis domus, ut immolaret hostiam solemnem, et votum suum; et Anna non ascendit. Dixit enim viro suo : Non vadam, donec ablactetur b infans.*

40. Quæ est autem immolatio solemnis hostiæ, nisi illa sanctæ Ecclesiæ amoris oblatio, qua conditori conjungitur in æterna contemplatione? Ad hanc autem Helcana tunc ascendit, cum Redemptor noster jam de morte triumphans, jam possibilitatis nostræ tenebras superans, carnem, quam pro nostra salute suscepit, ad cœlestia sublimavit. Cum quo et omnis domus ejus ascendit, quia priores electos Synagogæ in altitudinem immortalitatis extulit. Tunc immolavit solemnem hostiam, cum se æterno Patri per glorificatæ carnis materiam in cœlo exhibuit, et angelorum naturam, sicut de redemptione nostra, ita etiam de eorum reparatione lætificavit. Ad hanc solemnem hostiam Anna invitatur, quia sancta Ecclesia superni sponsi spirituali cohortatione ad æternam contemplationem divinæ claritatis per quotidiana desideria amoris accenditur. Quæ tamen ab ascensu suo abstinet, 24 ut filium lactet, quia ut prosit hic Christi parvulis, dilationem suæ gloriæ patienter sustinet. An non ad immolationem hujus solemnis hostiæ mater illa invitata fuerat, quæ dicebat : *Cupio dissolvi, et esse cum Christo* (Phil. i, 23)? Sed quæ per amoris desideria ad sponsi speciem trahitur, an amet lactare filium, dicat : *In carne mihi manere necessarium est propter vos* (Ibid., 24). Quo etiam cibo se Corinthios aluisse insinuat, dicens : *Lac vobis potum dedi, non escam* (I Cor. iii, 2). Lactare quippe parvulos sanctæ Ecclesiæ est pastoribus infirmorum sive simplicium auditorum corda planioris Scripturæ pabulo enutrire. Quibus profecto idem doctor egregius dicit : *Nihil judicavi me scire inter vos, nisi Christum, et hunc crucifixum* (I Cor. ii, 2).

^a Deest ejus in Gilot. et Vatic. Omittitur quoque *Et factum est*, etc., qui versus infra explicatur unde

eum attendendum esse judicavimus.

^b Abest infans, a Gilot. et Vatic.

41. Ablactantur autem infantes, cum parvuli sanctæ Ecclesiæ tam spiritualis eruditionis quam bonæ conversationis incrementa suscipiunt, et jam non planiora sacri eloqui, sed alta ejus sacramenta requirunt. Et ablactatus infans ante conspectum Domini ut appareat ducitur, cum per adhortationem prædicatorum quisquis subjectus bene proficiens bonis operibus adornatur. Qui enim ad hoc ducitur ut appareat, non tantum ut videat deferatur, sed etiam ut videatur. Quia enim in fine a Domino multi audituri sunt: *Nescio vos* (*Matth. xxv, 12*), apparere in conspectu Domini Samuel dicitur, quia electus, et humilis subditus, dum perfecte præsentia despicit, adveniente extremo iudice nequaquam reprobatur. Quos autem sæculum in sui amore defixos retinet, in conspectu Domini non apparent. Qui enim in honore rerum transeuntium videri elatiores appetunt, hoc profecto superbiendo agunt, ut ab eo quo solo videri debent honorabiles nunquam videantur. Unde et rex electus, et in rerum culmine positus, ne in flore sæculi deciperetur obsecrat, dicens: *Ne projicias me, Domine, a facie tua* (*Psal. l, 13*). Anna ergo et ablactare filium repromittit, et ante conspectum Domini ut appareat ducere, quia sancta Ecclesia electos subditos quos erudit præsentia perfecte despiciere docet, et bona agere, et ad æterna bona per humilitatem festinare. Et notandum quia ab ablactationis loco ductus asseritur, qui apparere debere in conspectu Domini perhibetur, quia videlicet, non parum interest spiritualis itineris, cum ab eo quod de cœlesti magisterio discimus in usum perfectæ tendimus operationis. Quia vero a studio ejusdem boni operis nunquam cessandum est, sequitur:

(Vers. 22.) *Et appareat ibi jugiter.*

42. Jugiter namque ibi apparemus unde nunquam discedimus. Jugiter ergo in conspectu Domini apparere est decorem bonæ conversationis nullis vitæ tenebris obscurare, quia qui ad illicita nulla defluit, a secreto divini intuitus nunquam exit; et quasi in luce positum hunc divina bonitas respicit quia eas quas damnavit peccatorum tenebras electione sui examinis non attendit. Donec igitur ablactetur infans, ad immolendam solemnem hostiam se non ascensuram Anna denuntiat, quia sancta Ecclesia tandiu custodire filios proponit, quandiu de eorum perfectione secura fieri valeat quia ipsi ab accepta bonitate ulterius non recedant. Potest tamen ascensus solemnis hostiæ ad altitudinem sanctæ prædicationis referri. Nam de ascensu viri ejus per Prophetam scriptum est: *Ascendit super cherubim, et volavit super pennas ventorum* (*Psal. xvii, 11*). Super cherubim quippe Dominus **25** ascendit, quia in sublimibus prædicatorum suorum mentibus ascendit, et scientiæ suæ altitudinem ponit. Et super pennas ventorum volat, quia coram spiritualibus eorum oculis in altitudinem miræ intelligentiæ se sancti Spiritus flatibus elevat. Et tenebras latibulum suum ponit (*Ibid., 12*), quia majestatis suæ sublimitatem reprobis abscondit. Sed in circuitu ejus tabernaculum suum (*Ibid.*), quia quos per sublimia dona ele-

A vat, eis suæ Majestatis etiam gloriam manifestat.

43. Bene autem cum Helcæ ascensus asseritur, omnis domus ejus ascendisse perhibetur, quia illos quorum mentibus eminent in altitudine suæ contemplationis velut domesticos et familiares tenet. Quæ est autem Helcæ, id est Redemptoris nostri hostia solemnis, nisi sanctorum suorum cordibus ineffabilis illius internæ amor eruditionis? Nam eorum quicunque sibi ineffabiliter complacet in eo, quod se ostensa Redemptoris sublimitas tam sublimiter docet. Anna ergo se cum viro suo ascendere abnegat, donec filium lactat, quia sancta Ecclesia tandiu vitavit alta prædicando contingere, quandiu cognovit rudes auditores suos velut parvulos alta capere nequaquam posse. Hinc namque in ipsis sanctæ Ecclesiæ primordiis factum est ut, velut parvulo adhuc Annæ filio, per trium evangelistarum scripta, Matthæi scilicet, Lucæ et Marci, lac propinaretur, qui humanitatis Domini historiam scribentes, pauca de ejus divinitate tractaverunt; sed cum parvulus Ecclesiæ populus cresceret, et in mensuram ætatis plenitudinis Christi proficeret (*Ephes. iv, 13*), cui lactis potus non suffecerat, pasci cibo solido perquirebat. Compulsa itaque mater Ecclesia ascendere est, ut ipsa quoque cherubim fieret, volantique super se Redemptori appropinquaret, pennas assumeret, ambulantem super eas in sacramentorum altitudine teneret, atque ex ejus Majestate caperet quod poscenti unico alimentum daret. Unde factum est ut rogatus a fratribus evangelista Joannes, non solum humana sed etiam angelica superans, condita cuncta transcenderet, et quem videre meruit unigenitum in sinu Patris prædicaret, dicens: *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum* (*Joan. i, 1*). Tunc ergo Anna ascendit, cum sancta Ecclesia se in celsitudinem divini prædicationis tam sublimiter extulit. Tunc etiam immolavit solemnem hostiam, quia de cognitione divinitatis in auditorum suorum cordibus flammam miræ devotionis accendit. Solemnis quippe hostia fuit, de incomparabili eloquio, singularis oblatio devotionis. Tunc in conspectu Domini filium adduxit, cum auditorum suorum cordibus perfectam cognitionem summæ divinitatis intimavit. Quæ profecto Dei cognitio, quia non solum fide tenenda est, sed confessione, et quod credimus, et confitemur, nec ignorare ulterius, nec silere permittitur, puer ablactatus, qui ad domum Domini adducitur, jugiter in conspectu Domini manere declaratur. Sequitur:

(Vers. 23.) *Et dixit ei Helcana vir suus: Fac quod tibi bonum videtur; mane, donec ablactes eum.*

44. Quid est quod Annæ consilium viri sui auctoritate roboratur, nisi quia propositum sanctæ Ecclesiæ non ex humano præsumitur judicio, sed ex divino? Nam quidquid sancta Ecclesia in subjectis sibi nationibus disponere voluit, tunc demum id ratum habuit, cum ex internæ veritatis judicio quod disponendum esset agnovit. Et quia advocatum **26** habemus apud Patrem (*I Joan. ii, 1*), qui interpellat pro nobis, subjungit, atque ait:

(Vers. 25.) *Preceoque ut impleat Dominus verbum A*

45. Quod est verbum, quod implendum asseritur, nisi prædestinata conversio gentilitatis? Et quia per ejus sanguinem reconciliamur Deo, ipse pro implendo verbo precatur, cujus obtentu salus nostra perficitur. Precari etiam ei est se in humanitate assumpta pro salute nostra æterno Patri continue exhibere; quod dum sic se offerre non desinit, receptioni nostræ aditum ad vitam facit. Quia vero dispositionis sæ consilium exquirendo perfecit, apte subinfertur: *Mansit ergo mulier, et lactavit filium suum donec amoveret eum a lacte.* Deinde sequitur:

(Vers. 24.) *Et adduxit eum, postquam ablactaverat, in vitulis tribus, et tribus modis farinæ, et amphora vini; et adduxit eum in domum Domini in Silo.*

46. Quid namque per vitulum hoc loco significatur, nisi propositum imitandæ vitæ perfectorum? Sed vitulus est cum in corde exoritur proficientis, bos autem cum per robur virtutis ad affectum perducitur magnæ conversationis. Quo in loco valde querendum est cur non unus vitulus, sed tres ad tabernaculum adducti perhibentur. Sed in tribus vitulis infans delatus ostenditur, ut eorum formam insinuet qui ad prædicationis ministerium instruuntur. Perfectus etenim doctor, et peccatoribus convertendis, et custodiendis justis invigilat. Quasi enim colomus summi patrisfamilias utrumque bovem aratris inserit, ut non solum vigilare stantibus ne corrumpant, sed etiam lapsos possit erigere ut subsistant. Sed qui duos boves habet in subjectorum sollicitudine, ut esse perfectus valeat, bovem tertium jungat in divina contemplatione, ut et corda proximorum integro jugo, loquendo, velut arando, aperiat, et semetipsum per singularem amoris fortitudinem ad conditoris sui speciem semper extendat. Samuel ergo in vitulis tribus ad domum Domini ducitur, cum bene quisque proficiens proponit ut ex labore prædicationis prodesse valeat proximis, et ex secreto quietis inhærere intimæ visioni conditoris. Et quia id bene exhibere animus imperitii nunquam poterit, in tribus etiam farinæ modis offertur. Ex farina quippe cum panes fiunt, præparatio refectionis perficitur. Quod vero non in panibus, sed in farinæ modis offertur, bonam devotionem doctrinam proponere ostenditur, non ipsius doctrinæ commodum exhibere. Modius ergo farinæ sanctæ prædicationis præparationem significat. Sed in tribus modis farinæ infans adducitur, quia dum prædicare proponimus, verbum scientiæ præparamus peccatoribus ad conversionem, justis ad statum perseverantiæ, et nobis ad supernam contemplationem; vel certe unus modius est, ut diximus, pro conversione peccatoris, alius pro disciplina conjugati, tertius vero pro excellenti puritate continentis. Et modii quidem dicuntur pro mensura discretionis. Unde et beatus Paulus perhibet, dicens: *Non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem* (Rom. xii, 3).

47. Quod profecto, qua prædicatorum ordo electus exigentibus [*Fortè, electus ex gentibus*], non ex levi-

tate vanitatis habuit, sed ex virtute bonæ intentionis, sequitur: *Et amphora vini.* Virtus verò bonæ intentionis est charitas Dei, quæ in electorum cordibus diffunditur, per donum Spiritus sancti. Quod nimirum charitatis donum recte vini appellatione figuratur, 27 quia mentem occupat, et a terrenis affectibus alienat, ut intentionem ad sæculum non habeat, quam ad appetenda sola coelestia inflammat. Verum, ut hujus quoque virtutis non perfectio, sed initium designetur, amphora vini, et non poculum fuisse ostenditur. In amphoram quippe reponimus quod quandoque per poculum propinemus. Hinc est enim quod is qui superne charitatis perfectionem gustaverat, Deo omnipotenti confitebatur dicens: *Impinguasti in oleo caput meum, et poculum meum inebrians, B* quam præclarum est (Psal. xlii, 5)! In amphora ergo vini Samuel oblatas ostenditur, quia electus quisque, cum ad evangelicæ prædicationis ministerium præparatur, ipsius prædicationis bonum proponit, non pro vana hujus sæculi ambitione, sed pro sola charitate impendere. In vitulis ergo adducitur pro proposito fortitudinis, in farinis modis pro doctrina verbi, in amphora vini pro intentione charitatis.

48. Quæ profecto virtutum initia, ubi sint perficienda edocet, cum subjungit: *Et adduxit in domum Domini in Silo.* Domus Domini sancta Ecclesia recte intelligitur, quæ nimirum in Silo sita esse perhibetur. Silo autem locus est in quo arca Dei mansisse perhibetur. Quid ergo aliud Silo isto in loco significat quam veteris legis traditionem? Nam velut arcam Dei continet, dum carnalem litteram foris exhibet, quæ in suis secretis spiritalem scientiam clausam tenet. Quid est ergo, quod domus Domini in Silo sita esse perhibetur, nisi quia sancta Ecclesia in sacramento Scripturarum velut in loco fundata cognoscitur? Illic Samuel adductus asseritur, illic oblatas, quia præter sanctam Ecclesiam locus non est ubi merita virtutum crescant, et ad culmen perfectionis veniant. Sed cum ipse qui adductus est asseritur, ejus quoque dilationis causa memoratur, cum subditur:

(Vers. 24.) *Puer autem adhuc erat infantulus.*

Nam si infantulus tunc non esset, dum per se posset accedere, duci hæc ab aliis non oporteret. Sequitur:

(Vers. 25.) *Et immolaverunt vitulum, et obtulerunt D puerum Heli.*

49. Superius de sola Anna dicebatur: *Et adduxit eum secum, postquam ablactaverat.* Nunc autem de Helcana pariter, et de Anna subjungitur: *Et immolaverunt vitulum, et obtulerunt puerum Heli.* Tunc immolatus est vitulus, cum adductus est Samuel, et oblatas. Si ergo ibi erat tunc Helcana, et cum ducbatur, et eum offerrebat, quare non dictum est, adduxerunt eum secum, sicut dictum est, immolaverunt, et obtulerunt? Sed quia hæc ad Ecclesiam et ad Christum retulimus, illi lactare, illi adducere pertinet, offerre et immolare sibi et Christo. Ipsa quippe institit verbo prædicationis, sed quibus doctrinam insinuat virtutem adimplendæ operationis nequaquam subministrat. Litteram quippe Scripture loquendo

exhibet, sed ipsum bonum se petentibus non nisi cum A sponso dare potest. Immolatur ergo vitulus cum divina gratia cordi bona petentis infunditur, ut bona quæ destinando deliberat studio boni operis hilariter impendat. Vitulus enim tunc immolatur, quia victima boni operis propositi ab omnipotenti Deo devotæ mentis oblatione suscipitur, si id quod ei vovendo mens exhibet, totum Deo mactatur per hilaritatem. De hac immolatione vituli Dominus in Evangelio ait : *Si vos, cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis* 28 *Pater meus cælestis dabit spiritum bonum petentibus se* (Matth. vii, 11; Luc. xi, 13)? Hinc Paulus ait : *Qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus et metet, unusquisque prout destinavit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate, hilarem enim datorem diligit Deus* (II Cor. ix, 6, 7). B Quid namque est destinare in corde, nisi proponere ex deliberatione? Dum ergo destinavit dixit, quasi vitulum adductum asseruit. Sed dum addidit, non ex tristitia, aut ex necessitate, quia hilarem datorem diligit Deus, adductum vitulum qualiter imoletur exposuit. Adducuntur ergo vituli cum ad agenda fortia bene proponenda præparamur, sed vitulus immolatur cum deliberatio boni propositi Deo impenditur in oblatione magnæ devotionis. Uterque autem, id est vir et uxor, vitulum immolasse perhibentur, quia eadem hilaritas fidelibus subditis prædicatoris voce ostenditur, atque in eorum cordibus divina gratia propagatur. Pariter ergo vitulum immolant cum in corde bene proficientis subditi divina convenit cum humana prædicatione. Tres autem vituli adducuntur, quia cum auxilium lapsis et stantibus ferre, et nobis ipsis opem custodiæ proponimus, dum una bona intentione hæc attendimus, tria quidem sunt respectu operis, sed unum in munere oblationis. Tria quidem sunt, quia erga nos, et proximos nostros diverso respectu et diversis temporibus exhibentur, sed unus est vitulus, quia simul proponuntur, et pari devotione oblationis Deo impenduntur, et una in eis hilaritas, et alia non habetur.

50. Sequitur : *Et obtulerunt puerum Heli*. In Heli non solum personæ doctorum veterum, sed etiam doctrinæ figurantur. Quid est ergo quod puer Samuel Heli oblatum asseritur, nisi hoc, quod aperte cognoscitur, quia quisquis prædicando aliis prodesse nititur, non solum nova scribere debet, sed etiam vetera? D Unde et Dominus in Evangelio per parabolam dicit : *Ideo omnis scribe doctus in regno cælorum similis est homini patrifamilias qui profert de thesauro suo nova et vetera* (Matth. xiii, 52). Samuel ergo Heli tunc offertur, cum mens bene proficientis subditi legis et prophetarum scientia eruditur, ut in libris antiquorum occidentem litteram legat, sed etiam secundum spiritum vivificantem intelligat; et sic quod foris sonat accipiat, ut præter elementorum sonum, quod intus insonet spiritus recognoscat; et ad fidem nova habeat, sed, quoties necesse fuerit, ad Novi Testamenti confirmationem Scripturas veteres adducat. Tunc quippe defendere nova poterit, cum eorum rationem ex ve-

teribus agnoscit. Aperte igitur Samuel Heli oblatum asseritur, quia solum sufficienter nova prædicat qui eam rationem qua intelligenda sunt vetera non ignorat. Et quia easdem Scripturas veteres intelligere sine præceptore non possumus, et doctor nihil in nobis docendo proficit, si quod ipse foris loquitur in cordibus nostris per divinam gratiam non infundatur, mater non sola puerum obtulit, sed cum viro. Ei autem cui filium tradit se cum verbo præconii Anna insinuavit, dicens :

(Vers. 26.) *Obsecro, mi Domine, vivit anima tua, ego sum illa mulier, quæ stetit coram te hic*.

51. Coram Heli Anna stetit, quia sancta Ecclesia doctorum synagogæ nullis persecutionibus corruiat. Quod tale est ac si dicat Ecclesia glorians Synagogæ præpositis : Idcirco orbem parere per Evangelium Deo potui, quia adversa quæ mihi intulisti invicta toleravi. Nam si pœnis victa vetustati 29 me subderem, novam Redemptori tot nationum sobolem nequaquam genuissem. Et quia humiliter loquitur, obsecrando Dominum vocat. Quia vero ei vitæ æternæ pignus in fide Redemptoris dari appetit, dicit : *Vivit anima tua*. Sed quæ se stetisse gloriata est, magna de se protulit. Et quia eadem magna humiliter, non superbe, dixerat, ea protinus ad laudem omnipotentis Dei retulit, dicens :

(Vers. 27.) *Oravi, et dedit mihi Dominus petitionem, quam rogavi eum, idcirco et ego commendavi eum Domino*.

52. Divina gratia ad hoc sanctæ Ecclesiæ filios tribuit, ut eos doctrina veritatis instituat, bonis moribus exornet, pia super eos custodia vigilet, a malo declinare perfecte faciat, et ad æternam patriam sufficientem bonorum operum copiam præparare. Hæc profecto ministerii pastoralis sunt, sed electus prædicator ea suis viribus implere posse diffidit. Quia ergo nec sua virtute aliquos per Evangelium potest gignere, nec quos generat custodire, recte per Annam in Ecclesiæ typo nunc dicitur : *Oravi, et dedit mihi Dominus petitionem, quam rogavi eum*. Idcirco et ego commendavi eum Domino, cunctis diebus quibus fuerit commendatus Domino. Nam ut gignere possit obsecrat; et ut hi quos orando obtinet in sancta conversatione permanent, eos item omnipotenti Deo precibus commendat. Et quia ab eisdem precibus nunquam desinit, cunctis diebus se commendare filium Deo dicit. Cunctis namque diebus Domino filium commendare est ei pro eorum salute quos generat omni hujus vitæ tempore supplicare. Dies namque quibus Domino commendamur tempora præsentis vitæ significant. In quibus profecto diebus tanto validioribus divinæ protectionis auxiliis indigemus, quanto gravioribus spiritu malignorum tentamenti impetitur. Quia vero in plerisque Codicibus non *commendatus*, sed *commodatus* legitur, a bono intellectu non vacat. A matre quippe Ecclesia in hac vita filii commodantur. Quidquid vero commodamus, id reddi nobis in fide excipientis exspectamus. Dies vero virtutum spiritalium claritates sunt. Quibus profecto diebus Annæ

filii Domino commodatur, quia ei sancta Ecclesia A electos offert in claritate virtutum, ut eos postmodum ad augmentum sui æterni gaudii sibi omnipotens Deus exhibeat in splendoribus præmiorum. Et notandum quia omnibus diebus commendatus asseritur, ut ei de eo quod habendum est de spirituali conversatione nihil desit, quem prædicator electus in æterna vita recipere tenebrosum ex aliqua parte non poterit. Sequitur :

(Vers. 28.) *Et adoraverunt ibi Dominum.*

Et nos membra sanctæ Ecclesiæ, cum per scripturas Testamenti Veteris, venerationi, et præcepto conditoris a submittitur, ibi profecto Dominum adoramus, quia Patrum veterum fidem tenemus, et eandem fidem per dilectionem in bono opere exercemus.

CAPUT II.

Hæc de principio typica expositione protulimus; nunc in ejusdem verbis historiæ eruditionem nostram per moralem significationem requiramus.

(I Reg. i, 1.) *Fuit vir unus, inquit, de Ramatha Sophim:*

1. In hoc viro uno quid rectius quam unusquisque **30** novus sæculi contemptor designatur? Vir namque dicitur, quia proposito fortis est; unus vero, quia amore singularis; vir namque est, quia ex magna virtute cuncta præsentia despicit; sed unus, quia sola omnipotentis Dei specie frui concupiscit. Quisquis enim perfecte terrena despicit, vir est ex fortitudine, sed si conditorem suum ardentem videre non cupiat, non est unus ex intentione. Perfectio igitur viri in præconio ponitur unitatis, ut qui sæculum potenter despicit mentem non dividat, solis supernis inhiat, ad ea tantum quæ de visione conditoris sunt æterna gaudia suspiret. Talis profecto erat qui Deo constans ait: *Quid mihi restat in cælo, et a te quid volui super terram (Psal. lxxii, 25)?* Hinc item dicit: *Vultum tuum, Domine, requiram (Psal. xxvi, 8).* Qui enim in terra nihil voluit, profecto vir fuit; sed qui neque in cælo, neque in terra aliquid præter ipsum voluit, qui, spretis omnibus, solum ejus vultum quæsit, non solum vir, sed etiam unus existit. De hac unitate Dominus in Evangelio Marthæ loquitur, dicens: *Martha, Martha, sollicita es, et turbaris erga plurima; porro unum est necessarium (Luc. x, 41, 42).* Hinc Lucas de perfecto credentium numero loquens, ait: *Erat eis cor unum, et anima una (Act. iv, 32).* Unum quippe eis cor erat, quia per intentionem rationis solum conditorem aspexerant; unam animam habebant, quia per affectionem amoris solum ejus faciem videre desiderabant. Hinc est quod diligens Propheta secum reputat, dicens: *Sitivi anima mea ad Deum fontem vivum, quando veniam et apparebo ante faciem Dei (Psal. xli, 2)?* Pro hac unitate obtinenda Veritas docens ait: *Qui non renuntiaverit omnibus quæ possidet non potest meus esse discipulus (Luc. xiv, 33).*

* In Guss. et Vatic. submittitur.

2. Quæ etiam nostra sunt, quia hi qui, adrenuntiantes sæculo, remotioris vitæ secretum petivimus, monachi vocamur. *Monos* quidem Græce, Latine autem unus dicitur. Hoc quippe titulo appellationis inscribimur, ut vox nominis nostri nobis insinuet altitudinem dignitatis, et animus noster tanto ardentius ad conditoris visionem se erigat, quanto sublimitatem claritatis, in qua semper debet consistere, quasi in fronte prælatam portat. Sed divini amoris sublimitas in sola catholica Ecclesia veris electis impenditur. Bene ergo vir, qui unus dicitur, de Ramatha Sophim, de monte Ephraim fuisse perhibetur. Ramatha quippe, ut jam dixi, Hebræum nomen est, sed Lætina locutione dicitur Visio consummata. Quæ profecto appellatio sanctæ Ecclesiæ convenit, quæ **B** antiquitus a prophetis prævisa est, sed in finem sæculorum in Redemptoris fide disposita. Consummata ergo visio sancta Ecclesia dicitur, quia per Redemptorem humani generis erecta est in religionis culmine, quæ olim tantum prævisa erat spiritu prophetiæ. Hæc autem Sophim esse describitur in monte Ephraim ædificata (*Supra, initio expositionis allegoricæ*), quia contemplatione Dei celsissima est, et spiritalibus virtutibus fecunda. Sophim quippe specula dicitur, Ephraim fructificans. Quæ profecto vocabula situm sanctæ Ecclesiæ recte insinuant, quæ non solum intentione visionis alta est, sed excellentia conversationis. Quibus etiam vocabulis et hæreticorum dementia, et cæterorum improborum sterilitas reprobat. Illi quidem, dum a rectitudine fidei deviant, speculationem sublimitatis non habent; isti vero, quia recta vident quæ agant, et ea facere semper dissimulant, speculam quidem habent, sed virtutum **C** montem **31** excellenti vita non obtinent. Sancta vero Ecclesia quia in Sophim, id est in speculatione sublimis est, gloriatur, dicens: *Nostra conversatio in cælis est (Philip. iii, 20).* Quia etiam in virtutum monte per boni operis fructum constituta est, elisam reproborum fidem reprobans, ait: *Fides sine operibus mortua est (Jac. ii, 20, 26).* Hinc item prædicans dicit: *Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei (Galat. vi, 10).* Vir ergo qui unus dicitur de monte Ephraim esse memoratur, quia et terrena despiceret, et superna desiderare, ei solum prodest qui per fidem catholicam intra sanctam Ecclesiam sese continet. Sequitur: **D** (Vers. 1.) *Et nomen ejus Helcana, filius Hieroboam, filii Helii, filii Thau, filii Suph.*

3. Hoc etiam nomen superius **b** ostendimus, quia ab Hebræa lingua in nostram, Dei fervor, verteretur. Quod profecto nomen viri bene congruit ordini spiritalis expositionis. Qui enim vir unus dicitur, necesse est ut ex Dei fervore censeatur. Quis enim aut temporalia despiceret, aut amare cælestia sine divina gratia possit? Necesse quippe est ut hunc gratia divina præveniat, quatenus, Spiritus sancti igne succensus, quanto ardentius summa diligit, tanto fortius ima contemnat. Cui etiam in genealogiæ ordine

b Superius nulla occurrit explicatio hujus nominis.

quatuor patrum nomina perscribuntur, quia in fide Redemptoris eorum prædicatione genitus est qui in eundem humani generis Redemptorem per quatuor Evangelistarum scripta de omni mundi parte credere. Qui etiam Ephrathæus dicitur. De monte Ephraim et Ephrathæus est qui in fertili terra sterilis non est. Nam plerique intra sanctam Ecclesiam nomine cœmentis fidei, cujus nullos proferunt fructus actionis. Qui nimirum dum de Ecclesia procedunt, velut de monte fructifero esse sentiuntur; sed quia ipsi bonorum operum non habent fructum, non sunt Ephrathæi. De monte ergo Ephraim est, et Ephrathæus non est, qui fidem catholicam in Ecclesia dedit, sed opera digna fidei non impendit. Talibus profecto veritas in Evangelio comminatur, dicens: *Auferetur a vobis regnum Dei, et dabitur genti facienti fructum ejus (Matth. xxi, 34)*. Hinc sub ficulnæ specie, colono sanctæ Ecclesiæ repulsionem infructuosæ animæ imperans, ait: *Succide eam, ut quid terram occupat (Luc. xiii, 7)*? Hinc Joannes Baptista comminans, ait: *Jam securis ad radicem arboris posita est. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum excidetur, et in ignem mittetur (Matth. iii, 10; Luc. iii, 9)*. De monte quoque Ephraim eos esse ostenderat, sed non Ephrathæos, de quibus Veritas in Evangelio per parabolam dicit: *Malos male perdet, et vineam suam locabit aliis agricolis, qui reddant ei fructum temporibus suis (Matth. xxi, 41)*. Vir ergo de monte Ephraim, dicitur Ephrathæus, quia quicumque intra sanctam Ecclesiam fidem catholicam tenemus, dum per ardorem affectionis terrena abjicimus, cœlestia amamus, oportet et ut a terrenis quæ despiciamus per boni operis laborem separemur, et ad ea quæ diligimus cœlestia præparemur. Esse ergo in Ecclesia, et opera bona non facere, quia ad acquirendam æternæ salutis bonum non prodest, vir qui de monte Ephraim asseritur, etiam Ephrathæus fuisse memoratur.

4. Unde et duas uxores habere describitur, quia activæ vitæ per secunditatem boni operis et contemplativæ vitæ conjungitur per amorem internæ delectationis. Quamobrem Phenennæ filii fuisse dicuntur, Annæ autem filii non fuisse. Quid enim sunt activæ vitæ filii, nisi bonorum operum fructus? **32** Et quid est quod Anna filios non habet, nisi quia rudis contemplatio ea quæ jam amare cœpit internæ contemplationis gaudia cito non obtinet? Filii quidem sunt contemplativæ vitæ gaudia internæ visionis. Sed mens, quæ contemplari æterna inchoat, ad eorum gaudia excipienda tanto difficiliter pervenit, quanto etiam illorum pulchritudinem non attendit. Quis ergo in gloria ejus pulchritudinis gaudere prævalet quam non videt? Mens autem quæ in æternorum bonorum contemplatione se noviter elevat, ad ea tanto tardius assurgit, quanto humanitatis suæ familiares tenebras velociter non deponit, quia dum a se abjicere mundanas curas non prævalet, velut in oculis gestat pulverem, quo id quod cupit videre non potest. Prius ergo abjiciendus est pulvis ex oculo, deinde oculus refovendus. Pulvis quippe abjicitur cum ab inten-

tionem mentis cuncta rerum corporearum phantasmata remouentur, et oculus refovetur, cum usu continuæ meditationis eadem mentis intentio ad æterna sustollitur. Quæ profecto cum diuturna consuetudine in supernis morari didicerit, eadem diuturnitate consuetudinis, puritatem obtinet, qua dum clarius æterna respicit, in eorum gloria exultare plenius possit. Anna ergo non habuisse filios dicitur, ut non solum inchoantis imperfectio designetur, sed etiam vitæ contemplativæ celsitudo. Magno enim meritorum sita est culmine, quæ in secunditatis suæ gaudio facile haberi non potest. Hinc est enim quod Jacob Rachelæ conjugem habere desiderat (*Gen. xxix, 18, seq.*), sed tamen ei prius Lia subteratur, ut pro obtinenda illius specie septemarius annorum numerus in socii

B servitio geminatur, quia amator vitæ contemplativæ, hanc in ubertate æterni gaudii cito adipisci desiderat, sed tamen ei omnium donorum largitor Spiritus cito non tribuit, ne habitam quasi vilem despiciat, si facilitas ei hanc pro voto præsentat; sed tanto ea fruatur dulcius, sollicitiusque custodiat, quanto hanc difficiliter promeretur. Quare et sequitur:

(Vers. 3.) *Et ascendebat vir ille statutis diebus, ut adoraret, et immolaret Domino exercituum in Silo.*

5. Statutis quidem diebus ascendit, quia in splendoribus æternæ visionis paulatim proficit. Quid enim sunt illæ manifestationes interni luminis, nisi dies electæ mentis? et statuti namque dies sunt, quia in profectu spiritualis vitæ positus divina ordinatione disponuntur; statuti etiam dies sunt, quia in eorum claritate non possumus admitti cum volumus, sed cum divina dignatione sublevari. Aliquando namque nos in contemplatione internæ lucis excipit, quandoque labi usque ad præferendas humanitatis tenebras relinquit. Quasi enim statutis diebus elevat, quibus amœnitatem internæ lucis non jugiter aperit, sed per tempora suæ dispositionis ostendit. Dies ergo nostri sunt, quia in magnis splendoribus excipimur, cum internæ gloriæ nobis pulchritudo revelatur. Statuti vero dies idcirco nominantur, quia ut intima luce fruamur, non est nostri conaminis, sed divinæ dignationis. Sæpe namque diuturno silentio, instantibus supplicationibus, crebris gemitibus, illam nobis internæ lucis gloriæ aperiri flagitamus, et in ejus amœnitate recipi non meremur. Sæpe nil tale pro ejus desiderio agimus, sed subito nos divina gratia prævenit, ab imo nostræ infirmitatis erigit, in superna rapit, insperantibusque nobis gloriæ suæ lucis ostendit. Diebus ergo statutis ascendimus, quia in contemplationem cœlestium **33** sublimari non possumus nostro conamine, sed divina dispositione. Ascensus quoque dies sunt, quia quando illa sublimi luce non fruimur, in imo sumus; et cum in illius alta visione assumimur, quam in imo jacuissemus ante assumptionis nostræ horam, cognoscimus. Displicemus nos tunc nobis, in quo fuimus, placemus autem in quo sumus, quia absorpta jam mens amore cœlestium, dum lætatur luce, qua fruitur, cuncta terrena horrore nimio delignantur. Unde et beatus

Petrus, dum in montem assumitur, dum nube lucida obumbratur, dum ei transfigurati gloria Salvatoris ostenditur, dicit: *Bonum est nos hic esse, Domine (Matth. xvii, 4)*. Nam quia jam Dei omnipotentis munere meretur^a interesse sublimibus, incomparabile illic bonum ineffabiliter diligit, ex cujus pulchritudine cuncta quæ transeunt velut fœda reprehendit.

6. Sed quid est quod idem vir de civitate sua ascendere dicitur? Quid vero est aliud civitas, nisi cohabitantium munimentum? Quæ autem est hæc civitas, nisi muniti cordis perfecta custodia circumspeditionis? Hæc nimirum velut cohabitantes cives altis mœnibus protegit, quia dum custodiendis virtutibus solerter invigilat, internam eorum pacem hostis callidus non conturbat. In hæc certe civitate nos consistere sapiens ille præcepit, qui ait: *Omni custodia serva cor tuum, quoniam ex ipso vita procedit (Prov. iv, 25)*. Hinc etiam Dominus discipulis præcipit, dicens: *Vos autem sedete in civitate, donec induamini virtute ex alto (Luc. xxiv, 49)*. In civitate quippe sedemus cum per quotidianam sollicitudinem in internæ custodiæ defensione requiescimus. In qua sedentes virtute induimur ex alto, quia præparati jam in habitaculum sancti Spiritus per ejus gratiam in supernæ gloriæ contemplationem sublevamur. In hoc igitur quod vir Ephrathæus de civitate sua ascendere dicitur, quid aliud quam negligentiam nostræ culpa indicatur? Nam per contemplationem rimari cælestia volumus, qui non solum cordis, sed etiam corporis custodiam non habemus. Et quidem sæpe indecenter aspiciamus, otiosa audimus, superflua loquimur, somnum, cibum non ad refectionem corporis habemus, sed ad usum delectationis. Itaque cum discutere ambigua volumus, superna conspicerere, tenebras nostras deserere, internæ dulcedinis saporem gustare, ab illius secreto tanto dignius repellimur, quanto munitiōnis nostræ fortitudines negligentius dissipamus; jamque nobis tanto est ascendere difficilius, quanto ad nosmetipsos relapsi in altitudinem custodiæ erigere non curavimus cordis munitiones. Ascendat ergo vir de civitate sua, ut qui per internam contemplationem appetit proficere, exteriores sensus ordinet, mentem regat, et quasi in altis receptus munitionibus exspectet, ubi eum superna illustratio visitet. Ad statutorum quippe dierum ascensum jam qui paratus invigilat, dignus custodia puritatis efficitur, ut sæpius divina dignatione visitetur. Sed dum ascendere dicitur, ascensionis etiam causa memoratur, cum subditur: *Ut adoraret, et immolaret Domino exercituum in Silo.*

7. Quisquis divinæ contemplationis arcæ sustollitur, in illa cuncta, illuminante luce, respicit, et quod se admirabiliter terreat, et quod ineffabiliter delectet. Nam illa summa visio, ut electæ menti se aperit, et imperscrutabilem abyssum judiciorum Dei et bonitatis ejus abundantiam misericorditer ostendit³⁴ ut videntem magno pavore dejiciat, et ingenti gaudio sustollat; et terrore quidem dejicitur ut statum mun-

danæ affectionis deserat, et mulcetur gaudio ut quod prægustare de conditoris bonitate inchoat ardentius concupiscat. Tunc quippe adoratur, cum, considerata illa immensitate omnipotentiam, sic conditori submittitur, ut contra spiritualem conversationem carnalis concupiscentiam impulsibus non levetur. Adorans autem immolat, quia quo humilior divina veneratione prosternitur, summæ claritatis illius blandimento suavius refovetur. Adorare igitur ascendenti, est divinæ omnipotentiam magna casti amoris veneratione submitti; immolare vero, divinæ lucis suavitate ineffabiliter delectari. Electa enim mens velut spirituali immolationi Deo se consecrat, dum in illa ineffabili elevationis suæ lætitia eam ignis divinæ charitatis ardentius inflammat. Deum ergo electi cujusque studium sub Ephrathæo viro ostenditur, et adorare dicitur, et immolare, quia sic mens electa appetit superna conspicerere, ut spirituali visione proficiens, et omnem statum conterat carnalis vitæ, et plenitudinem capiat æternæ lætitiæ. Nam etsi ad hanc summæ contemplationis altitudinem carnalis aliquis non assumitur, quantum tamen ad illam spiritualem conversationem, in quam illo ascensu contemplationis proficit, antequam proficiat, quodam modo carnalis est. Hoc enim ipsum quasi carnale est, per altitudinem visionis a corporearum rerum intentione separari non posse.

8. Sed, ut temeritas humanæ audaciæ comprimatur, prius adorare dicitur, postea immolare. Ordinatus quippe contemplantis ascensus est, si a timore incipiat. Timor autem ipse, quid est aliud quam electæ mentis ad divinam gloriam speculandam transeuntis præordinata purgatio? Eo enim purius divinæ lucis radios intueri^b merebatur, quo, validiori timore dejecta, visioni Majestatis intimæ purgatio exhibetur. Sic ergo Ephrathæi hujus conversatio foris nobis ostenditur, ut ad perfectionem tendentibus quid intus agendum sit rationabiliter demonstraretur. Igitur dum summæ gloriæ respersi claritate appetimus, præsumptionis nostræ ausum in hoc timoris transitu præligamus, ut quo venerabilis omnipotentem Dominum metuimus, eo perspicacius benignitatis ejus gloriam videamus. Cujus etiam timoris magnitudo electæ menti aliquando post ostensionem lætæ visionis incutitur. Quod profecto dum fit, non fit ut mentem ad gloriæ visionem purificet, sed ut custodiat ab elatione. Unde et Petrus, et Jacobus, et Joannes prius transformati Domini gloriam viderunt, deinde incusso eis timore cecidere, ne elati perderent quod humiliter assumpti videre mœruissent (*Matth. xvii, 2, seq.*). Aliquando ergo adoratio immolationem præcedit, aliquando immolatio adorationem, sed nimirum divina dispositione, non nostro conamine. Vir quippe Ephrathæus, ut prius adoraret, et postea immolaret, ascendisse describitur, quia profecto ordo ita perfectus est, ut a veneratione, quæ ex pavore divinæ distinctionis nascitur, ad speculationem lætæ majesta-

^a Gilot., *inesse.*

^b Gilot., *merebitur.*

lis efferamur. Divina tamen clementia electas mentes aliquando sic suæ dulcedinis infusione exhilarat, ut eas in timoris magnitudinem non inducat. Unde et subditur :

(Vers. 4.) *Venit ergo dies, et immolavit Helcana.*

9. Quid est quod dicit : Venit dies, et immolavit; et non dixit : Adoravit, et immolavit, nisi **35** quia, ut superius dixi, sic sæpe divina dignatione ad videndum gloriam divinæ claritatis extollimur, ut nulla tunc iudiciorum immista consideratione turbemur. Et quanquam sine magna veneratione omnipotenti Deo electa anima nunquam assistat, tamen velut immolat, et non adorat, dum sic illa summi gaudii felicitate fruitur, ut deiectione timoris nulla quatiatur. In hunc quippe affectum venerat, quæ dicebat : *Osculetur me osculo oris sui (Cant. 1, 1)*. Quem timoris affectum præteridit, quæ osculari appetit? Hinc etiam de Moyse scriptum est : *Quia Deo loquebatur, sicut solet loqui vir^a ad amicum suum (Exod. xxxiii, 11)*. Nam, velut veniente die, hunc Scriptura sacra sic immolare ostendit, ut eum adoratio timoris nulla prostravisset. Quo in loco hoc notandum video, quod ut adoraret, et immolaret, ascendere dicitur, non tamen adorasse et immolasse, veniente die, sed immolasse solum. Alii ergo sunt dies quibus ascendimus, ut adoremus, et immolemus; alius ille dies qui dum venerit, immolamus. Dum enim nostro conamine in divinarum rerum meditatione suspendimur, quasi statuti ascensus nostri dies sunt, quia quosdam spiritalis luminis radios intuemur, quosdam nos ipsi nobis ordinamus, ab imo nostræ humanitatis quadam altitudine sublevamur. Sed quia his meditationibus sine divina gratia nihil agitur, et quia nec timorem nobis prævalet in cutere, nec divinæ dulcedinis suavitatem exhibere, ascensus quidem dies sunt, in quibus adorare et immolare statuimus, sed tamen in eis nec adoramus, nec immolamus. Dies autem alius venit, et immolamus, quia subita luce gratiæ divinæ respergimur, et de gloria Majestatis ejus ineffabilem percipimus abundantiam dilectionis. Hic ergo dies non est illorum aliquis, sed illos sequitur, quia nimirum si nostra dispositione hanc divinæ gratiæ largitatem accipere non valeamus, tamen eam nunquam promeremur, nisi omnino curemus, ut et meditando, et quotidie legendo, et orando, et in iis quæ possumus spiritualibus claritatibus immoremur. Venisse **D** autem dies dicitur, ut superna dignatio designetur, quia cum electas animas visitat, non est facultatis nostræ, sed bonitatis suæ. Sequitur :

(Vers. 4 et 5.) *Deditque Phenennæ, et filiis, et filiabus partes. Annæ autem dedit partem unam tristis, quia Annam diligebat.*

10. Filii namque Phenennæ sunt mentis sacræ consilia, quæ per studium pietatis activæ vitæ subcreant. Qui nimirum filii cum matre partes accipiunt, cum consilia pietatis ad splendorem supernæ gratiæ in operum bonorum pinguescant devotione. Pla ete-

A nim mens, quo sublimius tollitur in divina contemplatione, eo devotius se extendit in sancta operatione. Partes namque matris hujus, et filiorum, præparationes sanctorum operum sunt. Unam vero partem Annæ tristis exhibet, quia per contemplationem, qua superna desiderat, quandiu, in hac ærumna temporis impedita, superna quæ amat non obtinet, in solis fletibus pastum refectionis habet. Jejunam quippe se tenet, quoties, se projectam ab æternis gaudiis memorans, flere non potest. Partem igitur unam a tristi accipit, quia nunquam pro voto reficitur, nisi cum flendo satiatur. Quam ei vir Ephrathæus tristis tribuit, qui cum partem Phenennæ tribueret, tristis non fuit, quia videlicet lætatur in præparatione bonorum operum, quia supernis quæ amat quandiu differtur, **36** **B** gaudiis non lætatur. Hanc certe partem Annæ tribuerat, qui æternis se intuens exclusum bonis loquebatur, dicens : *Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie : ubi est Deus tuus (Psal. xli, 4)*? Sed inchoantis adhuc imperfectio designatur, dum Ephrathæi conjux altera alteram affligere et vehementer angere perhibetur. Perfecto enim cuique eo nequaquam pugna committitur uxorum, quo firma jam experientia novit discrete disponere indigentiam operis et intentionem contemplationis. Nam velut in pace utramque uxorem possidet, qui nec tempora operis contemplationi deputat, nec contemplationis otia per intentionem operis inquietat.

(Vers. 6.) *Affligebat quoque eam æmula ejus, et vehementer angebat; in tantum, ut exprobraret ei quod conclusisset Dominus vulvam ejus.*

11. Ab æmula Anna affligitur, cum immoderata intentio boni operis turbat quietem internæ visionis. Affligitur, cum ei illa præponitur quæ esse nobilior comprobatur, et vehementer angitur, quia electæ mentis contemplatio angustatur, dum is qui in contemplatione sublimium esse desiderat sese in activæ vitæ operibus immoderatus dilatatur. Angere quippe stringere est. Mentis quippe visio stringitur, cum, impedita occupationibus operum, in illa internæ lucis immensitate nequaquam dilatatur. Et quia hanc vehementer angere dicitur, notandum est quia etiam boni operis immoderata sollicitudo contemplationi non parum nocet. Phenenna quippe Annam vehementer angit, quia mens, dum activæ vitæ immoderate impenditur, valde difficile est, ut cum ad disponenda terrena se occupat, in visione cælestium potenter surgat. Cui etiam velut sterili Phenenna exprobrat, quia dum ex activa vita bonorum operum fructus cito proferimus, et ad internæ contemplationis gaudia facile pertingere non valeamus, sterilis ista cernitur, dum rudes de ejus fecunditate desperamus. Dum ergo pro fecunditate Phenennam diligimus, Anna affligitur, angitur, et sterilitatis opprobrie notatur, quia dum bonorum actionum sollicitudinem non ea qua debemus discretionem restringimus, pu-

^a Gilot., cum amico suo.

ritatem contemplationis tanto nobis difficiliorem reddimus, quanto nobiliorem vitam excellenti studio nequaquam retinemus. Sed quia ad altiora inchoavit ascendere, si fortis est in suo proposito, hujusmodi tentamenta tolerans, non desperat. Nam ad ea quæ cœpit alta contemplationis innititur, et de actionis cibo consolari despicit, qui in sola conditoris specie delectari concupivit. Apte itaque subditur :

(Vers. 7.) *Porro Anna flebat, et non capiebat cibum.*

12. In fletu quippe ardens desiderium divinæ contemplationis ostenditur, in dedignatione verò cibi a despectus lætitiæ transeuntis. Mens enim quæ ferventibus desideriis interna desiderat, dum terrenæ lætitiæ blandimentum respuit, dum instantibus gemitibus infundi sibi supernæ lucis amœnitatem expetit, flet utique, et cibum non capit. Hunc namque cibum fastidiebat, qui dicebat : *Remuit consolari anima mea* (Psal. LXXVI, 3). Sed qui cibum solatii capere de oblectamento rerum conditarum dedignatus est, epulas deliciarum suarum, quia in solo conditore invenerit, dicit : *Memor fui Dei, et delectatus sum* (Ibid., 4). Ad has profecto epulas flentem conjugem hortabatur, cum diceret : *Quare tristis es anima mea, et quare conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi, salutare vultus mei et Deus meus* (Psal. XLII, 5). Quæ nimirum exhortatio hic quoque cognoscitur, quia a viro suo cur flet, et quare non comedat, et afflictum cor habeat, interrogatur. Quasi dicat : Cur de non habita contemplationis perfectione contristaris, quam si rudis non obiines, proficiens obtinebis? Unde et quæ afflictata manducavit; quia quæ b saniori consilio ima despicit, perfectionem contemplationis habet in spe, quam nondum habet in virtute experientiæ. Fere enim deficienti et collapsæ contemplationi spei renovatæ gaudium cibum est. Ad viri ergo sui vocem Anna reficitur, cum contemplationis intentio concussa per tentationem ab eo qui se amare cœperat ad spem sui profectus excitatur. Unde sumpto cibo surrexit, omnipotenti Deo preces fudit, atque ei sexum virilem, si hunc ab eo accipere mereretur, vovit.

13. Natum filium omnipotenti Deo vovet, qui gaudium contemplationis ad fructum mentis expetit, non ad favorem vanitatis. Sed bene petentibus in contemplationis desiderio carnales præpositi obsistere vehementer solent; eo quippe ineptius agere secretiorem vitam appetentes cogitant, quo ipsi vim internæ dulcedinis ignorant. Qui si aliquando in spirituales subditos voce asperæ invectionis sæviunt, ab eis humillima ratione sedandi sunt. Nam si se irrationabiliter contra recte agentes erigunt, reverentia superioris ordinis exigit ut tunc honorentur, cum modum rationis excedunt. Quos sane utrosque et carnales scilicet prælatos, et spirituales subditos, bene

A Heli et Anna insinuant; nam cum ille ante postes templi Domini sederet, et Anna oraret, os ejus Heli observavit, et eam ebriam vocavit. Sed hæc, quæ injurias patienter sustinuit, humilitatem responsi exhibuit cum veritate rationis. Ancillam se ejus asseruit ex multo dolore et mœrore loqui, et furem in se animum, non solum sedavit, sed etiam pro consequendo fructu sui desiderii ad orationem convertit.

14. Sed quia hæc ultima ad historiam diximus, non ab re agimus si in his sacræ historiae verbis eruditionem nostram paulo subtilius requiramus. Si ergo rerum ordo requiritur, prius manducavit, et bibit, dehinc amarum animum habuit, oravit Dominum flens largiter, postea votum vovit, et preces multiplicavit. Quid multiplicatio precum Annæ, nisi illam electorum perfectionem significat, ad quam nos Doctor egregius hortatur, dicens : *Sine intermissione orate* (I Thess. v, 17)? Sine intermissione namque orare nisi perfectus vir potest; orare enim sine intermissione est per affectum supplicationis conditori semper assistere. Qui autem imperfectionis adhuc infirmitate deprimitur, eo sine intermissione Dominum non obsecrat, quod in ipso etiam orationis tempore a conspectu ejus mentis elabitur vagatione. Bene autem ante precum multiplicationem votum vovisse sancta mulier dicitur, quia nisi quis se totum cœlitem per propositi rigorem exhibeat, eo sæpius ab affectu supplicationis educitur, quo mobilitate mentis in gyrum mandanæ intentionis vertitur, et in conspectu Domini per fortem custodiam non tenetur. Sed spiritali proposito sese vovere electi mens cœlestibus gaudiis poterit, si largiter flere jam novit, si fletuum largitate supernæ dulcedinis saporibus gustare jam didicit, atque, in illius internæ refectiois suæ gaudio occupata, respicere terrenam fastidit. Aperte igitur ante votum suum flevisse largiter Anna describitur, quia totum sese quis exhibere sic cœlitem, terrena obliviscendo, non poterit, nisi, magnis accensus fletibus, in mortuæ jam mundo mentis solatio delectationis intimæ recipere suavitatem novit. Et quia in gaudio animæ hoc lacrymarum solatium non recipitur, si se prius non afficit per amaritudinem compunctionis, et quidquid in se dolenti vivit lætitia salubris tristitiæ pugione transfigit. Anna amaro animo ante flevisse relata est, et sic largiter flere potuisse. Quod bene Salomon insinuat, dicens : *Cor, quod novit amaritudinem animæ suæ, in gaudio ejus non miscetur extraneus* (Prov. XIV, 10). Extraneus quippe est qui adhuc de bonis exterioribus intentionem delectationis habet. Qui certe in gaudio amaricati cordis non recipitur, quia non potest experiri quæ sit interna lætitia, nisi qui perfecte contemnere exteriorem curat. Sed notandum adhuc quia ante ista omnia surrexisse relata est et antequam surgeret, comedisse et bibisse. Quis est cibus electæ animæ, nisi juxta veritatis vocem : *Omne verbum quod procedit de ore Dei* (Matt. iv, 4)? et quid est ei

^a Alii Editi, *despectum.*

^b Alii Editi, *senioris consilio ima despicit.*

surgere, nisi se ad statum supernæ intentionis erigere? Ante ergo surrexisse, quam amaro animo fuisse dicitur, et antequam surgeret manducasse et bibisse, quia electa anima de ærumna vitæ præsentis dolere non poterit, si sese ad illa quæ in cœlestibus perdidit non extendit; et se ad illa summa non elevat, si a Scripturæ sacræ pabulo jejunit. Ut surgamus ergo, manducamus et bibimus, quia tum ad altitudinem superni amoris erigimur, cum Scripturæ sacræ profundis et planioribus sensibus roboramur. Dehinc si surgamus, amaritudinem cordis acquirimus, quia dum in superna per amorem ferimur, quæ in imo sunt non nobis præbent blandimenta gaudii, sed asperitatem afflictionis. Sed jam ab amaro animo ad fletuum fluentia conscendimus, quia cum jugi validaque compunctione transigimur, ea mala quæ in hac valle lacrymarum incurrimus, et futura quæ timemus, et æterna bona quæ amissimus, flere copiosius valeamus. Hinc vero ad votendorum votorum secreta procedimus, quia dum ab omni quod foris libet fletuum nos largitas sepelit, velut totos effectos cœlestes supernis obsequiis ostendit, et vota vovemus quibus sic æterna bona placent, ut mens nostra per nulla terrena atque carnalia se inquinet. Dehinc profectus nostros precum multiplicatio sequitur, quia eo jam libentius, sæpius et instantius æternam orando quaerimus, quo in solo futurorum bonorum solatio respiramus. Mane autem adorant, et in civitatem suam revertuntur.

15. Post multiplicationem precum cum Anna conjugate mane adorare est inter magna virtutum dona humilitatis virtutem custodire; et quia in illa sublimi visione diutius stare non potest anima quæ adhuc ista corruptionis sarcina prægravatur, apte in civitatem suam reversi referuntur. Electa anima, cum, infirmitate prægravante, a Dei contemplatione repellitur, ut redire in eandem visionis altitudinem valeat, debet habere constructa ædificia munitionis, quatenus, ad semetipsam relapsa, in alto se teneat, unde iterum ad eandem intimæ charitatis altitudinem consurgat. Quod et sub typo Jerusalem electæ animæ per Prophetam dicitur: *Sta in excelso, et vide jucunditatem quæ veniet tibi* 39 *a Deo tuo* (Baruch. iv, 36; v. 5). Quasi dicat, etsi manere jugiter in Dei contemplatione non potes, ne usque ad ima deponaris, ut ab altis custodiæ tuæ turribus ad eum contemplandum sine difficultate conscendere quem desideras possis. In Ramatha quidem civitatem suam revertitur, si cum a divinæ Majestatis visione repellitur, in sanctorum angelorum contemplatione retinetur. Sed cum de ista subtiliori natura, id est angelica, cogitare non prævalet, si ad beatos martyres, vel electos alios, qui jam æternitate recepti sunt, meditando recurrit, quia de perfecta eorum gloria cogitat, nimirum tunc in sua civitate recipitur, qui morari in sublimibus prohibetur. Bene autem eadem Ramatha civitas sua dicitur, quia quam familiariter diligit,

A suam esse indubitanter credit, suam namque hanc civitatem esse cognoverat, qui dicebat: *Scimus quia si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quia ædificationem habemus ex Deo, domum non manufactam, a sed æternam in cœlis* (II Cor. v, 1). Hinc iterum dicit: *Jerusalem, quæ sursum est, mater nostra est* (Gal. iv, 26). Sed qui in illa sublimi civitate reverti non potest, redeat nihilominus in civitatem suam Ramatha; et qui ab altissima illa deponitur, in istius Ecclesiæ adhuc in imo peregrinantis, sed sublimis vitæ fulgore radiantis, visione teneatur. Eo quippe hinc iterum redire ad revisendum jubar æti verique luminis poterit, quo eum sensum quem carnis sarcina ab internæ lucis secreto retrahit usque ad terræ^b infirma non deponit.

B 16. Quid est autem quod post dierum circulum Anna concipit et parit, nisi quia gaudium perfectæ devotionis contemplatio ad conditoris pulchritudinem semel elevata non suscipit? Post dierum ergo circulum concepisse et peperisse dicitur, quia dum ex consuetudine contemplatio ad superna rapitur, in visione superni luminis munus accipit desideratæ fecunditatis. Circulus namque dierum est infusio divinæ lucis. Quæ profecto in suo ambitu diebus pluribus cingitur, dum una sua claritate mentem irradiat, sed sui splendoris radios per vices dispensativæ manifestationis ei insinuat, quousque perfectius gaudium de ampliori manifestatione comprehendat. Vel certe post dierum circulum Anna concipit, quia nimirum quandiu mentis aciem contemplationis ruditas in gyrum mutabilitatis concutit, ipsa mens ad percipiendum plenum internæ majestatis gaudium non assurgit. Velut enim in quodam circulo dies transeunt, cum mens inchoantis in contemplationis se culmen elevat, sed vix per respecti jubar luminis eam adhuc rorantem ac discurrantem fixam in sua luce servat. Post dierum ergo circulum concipit, quia prius a mutationis suæ vertigine in standi robur anima ducitur, et cum stare fixa ex usu in contemplatione didicerit, gaudium perfectæ devotionis in fructu suæ fecunditatis apprehendit. Quod etiam conceptum parit, quando proximis ad gloriam supernæ majestatis innotescit.

C 17. Natus vero puer in tribus vitulis ad tabernaculum ducitur, quia de largitate spiritualis muneris gratias referre debemus summæ-Trinitati. De quibus vitulis Dominum obsecrans propheta dicit: *Omniem aufer iniquitatem, et accipe bonum, et reddemus vitulos labiorum nostrarum* (Osee. xiv, 3). Quasi dicat: Pro largitate munerum reddemus sacrificia laudis, per obsequium labiorum. 40 In domum vero Domini puer offerendus adducitur, cum sacræ mentis profectus, sanctæ Ecclesiæ doctoribus revelatur, ut dum collatione sapientum discutitur, fraude hostis callidi nequaquam maculetur. Potest et domus Domini æternam patriam designare. De hac quippe Psalmista exultans, dicit: *Beati qui habitant in domo tua, Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te* (Psal. lxxxiii,

^a Abest sed æternam in cœlis in Gilo.

^b Vatic., infirma non deponit.

5). In domum Domini puer adducitur, cum electa mens in alta suscollitur, et de omni quod spiritaliter proficit omnipotenti Deo gratias referre satagit, a quo profectus sui sibi impensa munera recognoscit. Bene autem unus vitulus immolatur, cum tres delati referantur, quia etsi personarum Trinitas confessione fidelium in divinis laudibus canitur, eorumdem personarum inseparabilis unitas predicatur. Sed qualis, aut quanta sit laus, si devota non sit? Aptè itaque tribus vitulis totidem farinae modii conjunguntur, ut de eo quod in Dei laudibus ore dicimus per devotionem satiemur. Nam sine farina vitulum offert, qui in Dei laudibus verba quidem edit, sed mente yaga ad ea quæ loquitur non intendit. Sed si verba Dei laudando, vel orando, profertentes hilarescimus, dum intelligentiæ miscemus gaudium, illius vini quod lætificat cor hominis amphoram farinae sociamus. Hoc profecto insinuat, qui exoptans ait: *Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus, et metuant eum omnes fines terræ* (Psal. LXVI, 7, 8). Quasi tres vitulos ad tabernaculum duxit, qui Deum laudans, divinitatis ejus nomen repetendo, personarum proprietates exposuit. Sed cum *metuant*, non eos, sed eum dixit, profecto qui tres adduxit vitulos unum immolavit. Et quia farinam vitulis, et farinae vinum miscuit, gloriatur, dicens: *Ad ipsum ore meo clamavi, et exultavi sub lingua mea* (Psal. LXX, 17). Dum enim clamavit, quasi ad immolandum sacrificii vitulum duxit, sed sub lingua sua exultare non posset, si alta precis suæ verba non intelligeret. Cum clamavit ergo, intellexit quæ clamavit, et cum exultavit in oblatione omnipotentis Dei, non solum vitulum habuit, sed etiam farinae modios, et amphoram vini. Igitur vitulus, farina et vinum, laus est Dei, intellectus laudis, et læticia devotæ mentis. Cur autem modius et amphora in Dei oblatione nominantur, nisi quia mensuræ sunt nomina? Hoc etiam quid spiritaliter indicet Paulus exponit, dicens: *Unusquisque proprium donum habet ex Deo, unus quidem sic alius vero sic* (I Cor. VII, 7). Hinc Veritas dicit: *Mensuram bonam, et confertam, et coagulatam, et superfluentem dabunt in sinum vestrum* (Luc. VI, 38). Hanc nobis mensuram custodire sacra Scriptura præcepit, dicens: *Supra te onus ne levaveris*. Sed electæ animæ valde cavendum est, ut hæc tria omnipotenti Deo ardore piæ devotionis offerat, et studio manifestæ veritatis. Unde et ejusdem Annæ filius sacerdoti oblatul assertur. Quod profecto et nos agimus, si cum in sancta conversatione proficimus, quod secundis jam mentibus spiritalium gaudiorum fructum proferimus, ad prælatorum nostrorum examen ducimus omne quod in nobis ex superna contemplatione generatur. Et quia electi viri inter dona sublimia humilitatis suæ bonum non deserunt, sequitur:

(Vers. 28.) *Et adoraverunt ibi Dominum.*

18. In domo Domini Dominum adorant, qui et

^a In Gilot. deest proprium.

^b Ubi hæc in sancta Scriptura? Fortasse Ecclesia-

41 alta mente in supernæ patriæ contemplationem se elevant, sed per humilitatem omnipotenti Deo substernuntur, et omni corde in virtute Spiritus tam sublimiter elevantur. Hæc non ex ordine, sed summatim ad historiam, siue moralem intelligentiam, exponendo perstrinximus, ut verba spiritalis cantici quod subsequitur secundum moralem typicamque explanationem paulo latius indagemus.

CAPUT III.

(II Reg. II, 1.) *Et oravit Anna, et ait; Exultavit cor meum in Domino.*

1. In Annæ persona sanctæ Ecclesiæ typum latere jam ostendimus. Quæ nimirum, nato jam puero, in Domino exultare se perhibet, quia de eo quod ad fidem Redemptoris gentilem populum traxit vane non tumuit, sed in eo lætitiæ suæ intentionem tenuit, a quo fecunditatis suæ dona suscepit. Quibus nimirum verbis sic lætitiæ suæ situm indicat, ut causam pariter exultationis ejusdem ostendat. Sterilis quidem flevit, pariens exultavit, ut sanctæ Ecclesiæ mores portenderet, quæ se in hanc vallem lacrymarum a paradisi gaudiis projectam dolet, sed pro lucrands animabus exsilio sui ærumnas patienter sustinet. In hoc tantum exultare consuevit, si in ærumna temporis, qua premitur, per fecunditatis suæ gloriam, multiplicatis electis, celestis patriæ damna reparantur. Dicit ergo: *Exultavit cor meum in Domino*, quia fructus sui propositi consecuta est. Quo in loco notandum est quia hoc quod glorians loquitur orasse perhibetur. Nam præmissum est: *Et oravit Anna, et ait: Exultavit cor meum in Domino*. Quæ autem nihil a Deo petere flagitando cognoscitur, cur orasse perhibetur? Sed quia hoc futurum esse per prophetiæ spiritum sancta mulier noverat, et id fieri vehementer optat, et exultando loquitur, et orando. Exultabat quidem certitudine futurorum, vehementer exoptans fieri quod noverat revelatione sacramenti. Sancta quoque Ecclesia inde divina beneficia amando et venerando recolit, prædicat et orat, quia nimirum id foris loquendo exsequitur, quod intus miro desiderio fieri cupit, et factum magnæ devotione veneratur. Dicit ergo: *Exultavit cor meum in Domino*, quia munera quæ ad æternæ lætitiæ fructum accipit ad temporale gaudium non convertit. Sequitur:

(Vers. 1.) *Et exaltatum est cornu meum in Deo meo.*

2. Quid est cornu Annæ, nisi potestas sanctæ Ecclesiæ? Quod profecto cornu tunc mirabiliter se exultit, cum Dei Filius per assumptam humanitatem naturæ nostræ participem se fecit. In eo igitur cornu sanctæ Ecclesiæ exaltatum est, in quo humana natura jam splendet supra angelos elevata. Sed in hoc quod hunc Deum suum et salutarem sancta Ecclesia singulariter asserit, Synagogæ repulsionem latenter ostendit. In Deo igitur salutari nostro exaltatum est cornu nostrum, quia sublimitas Ecclesiasticæ potes-

stici in 22, quo loco legimus, *altiora te ne quæsieris*, quod idem significat.

tatis in humanitate nobis erecta est Redemptoris. Unde et de eodem Redemptore per Zachariam dicitur: *Erexit cornu salutis nobis, in domo David pueri sui, sicut locutus est per os sanctorum prophetarum suorum* (Luc. I, 69, 70), quia exaltatum cornu suum refert, latenter indicat, quia ante cornu habuerat quod exaltatum non erat. Sancta quippe Ecclesia ante Redemptoris adventum cornu habuit, quia in patriarchis et prophetis tam recte **42** vivendi ordinem quam delinquentes corrigendi potestatem divinitus accepit. Sed tamen cornu exaltatum non habuit, quia etsi vivere juste poterat, tamen ad Paradisi gaudia sine Redemptoris præsentiâ redire non poterat. Nunc autem sanctæ Ecclesiæ cornu exaltatum est, qui jam mundi Redemptorem venientem recepimus, per cujus gratiam non solum recte possumus vivere, sed et ad paradisi gaudia transire, quia ille jam pro nobis mortuus resurrexit, in cujus morte mors obiit, et paradisi se ejus fidelibus reservavit. Exaltatum est ergo cornu nostrum in Deo nostro, quia, effusa jam gratia sancti Spiritus in electorum multitudinem impressam Redemptoris imaginem videmus, dum qui terrena omnia despiciunt carnis voluptates fugiunt, propria derelinquunt, tanto altiori potestate radiant, quanto hæc tanta virtutis insignia in veterum multitudine sancta Ecclesia non habebat. Exaltatum est cornu nostrum in Deo salutari nostro, quia quotquot eum recipimus, dedit nobis potestatem filios Dei fieri (Joan. I, 12). Hoc cornu exaltare volebat Salutaris noster, cum dicebat: *Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes, et scorpiones, et omnem virtutem inimici* (Luc. X, 19). Hinc item asserens ait: *Quodcumque ligaveris super terram erit ligatum et in cælis* (Matth. XVI, 19). Hinc iterum repromittit, dicens: *Sedebitis super sedes judicantes duodecim tribus Israel* (Ibid., XIX, 28). Dicat ergo Anna: *Exaltatum est cornu meum in Deo meo, ut videlicet sanctæ Ecclesiæ gloria designetur, quæ singulare culmen potestatis obtinet de præsentiâ Redemptoris. Et quia jam in toto mundo distenditur, quæ quondam intra Judæam persecutionibus angebatur, sequitur:*

(Vers. 1.) *Dilatatum est os meum super inimicos meos.*

3. Quenim inimici Ecclesiæ alii quam Judæi intelligendi sunt? Supra quos nimirum dilatatum os habet, quia contra eorum perfidiam omnium gentium jam fidelium linguas movet. Os ergo sanctæ Ecclesiæ dilatatum est, quia per universum orbem diffunditur, et dum nationes universas prædicatione veritatis erudit, Judæorum stultitiam, veluti dilatato ore, reprehendit. Et quia hoc inde poluit, quia venientem in carne mundi Redemptorem gaudenter excepit, causam dilatati oris exponit, dicens:

(Vers. 1.) *Quia lætata sum in salutari tuo.*

4. Jam quis sit salutaris Dei cognovimus. De quo etiâ Isaias vaticinans ^a ait: *Videbit omnis caro Salutare Dei; videbunt omnes fines terræ Salutare Dei* (Isa. LII, 10; Psal. XCII, 3). Jesus autem nostro

^a Hæc Isaiæ omittuntur in Vatic. et in Gussanv.

A eloquio Salutaris dicitur. De quo etiam Habacuc sibi gaudium repromittit, dicens: *Gaudebo in Deo Jesu meo* (Habac. III, 18). Ecce veterum Judæorum vocibus Dominus Jesus Deus asseritur. Sed nunc Judæi Salvatorem expectant, quem Deum esse nequaquam credunt. Sed fortasse hoc Judæi in ore suo reprobare contendunt, et dum Jesum Salvatorem interpretantur, Deum Salvatorem non unigeniti personam, sed Patris intelligunt; verumtamen in eodem loco subditur, unde unigeniti persona apertius demonstretur: *Domine Deus, inquit, virtus mea, constitue pedes meos in consummatione, et super excelsa statue me, ut vincam in claritate ipsius* (Ibid. 19). Ecce Deo loquitur dicens: *Statue me super excelsa.*

Sed quia dicit: *Vincam in claritate ipsius*, alius utique est de quo dicit. Quis ergo est de quo dicit nisi unigenitus Dei Filius, quem non solum verum hominem, sed etiam Deum credit? Dum ergo Deo loquitur, dicens: *Gaudebo **43** in Deo Jesu meo, et vincam in claritate ipsius*, non Deum alium, sed Deus personam aliam demonstrat. Hæc sunt sanctæ Ecclesiæ rationes, hæc contra Judæorum perfidiam invincibiles assertiones per universum orbem diffusæ. Dilatatum ergo os habet sancta Ecclesia super inimicos suos, quia jam, auctore Deo, ubique cognoscitur, unde et Judæorum perfidia convincatur. Causam igitur dilatati oris audiant, qui Salutare Dei negant, et de gaudio Salutaris nostri seriantur argumento confusionis suæ. Sed feriri possunt, a blasphemis vero suis cessare nolunt. Jam Dei Salutare mundus excepit, omnis caro vidit, Judæus non credit, quia, ut dixi, Salvatorem expectat, qui Deus non sit. Audiant ergo maledictionem prophetæ dicentis: *Maledictus homo, qui confidit in homine, et a Domino recedit cor ejus* (Jerem. XVII, 5). In hominem Judæi confidunt, qui credere in Redemptorem refugiunt, dum Antichristum in fine mundi præstolantur. In quorum confusionem Psalmista prædicat, dicens: *Viderunt omnes fines terræ Salutare Dei* (Psal. XCII, 3). Quasi perfidiam Judæorum confundat dicens: *Quid in posterum visiones differtis? Quem expectatis jam venit, quem promissum habuistis jam omnibus finibus terræ apparuit, cum clausistis oculos, transiit; imo sic cæci facti estis, quod coram vobis tanta lux stetit, et non vidistis. Ergo, jubilate Domino omnis terra, cantate, et exultate, et psallite; psallite Deo nostro in cithara, et voce psalmi, in tubis ductilibus, et voce tubæ cornæ. Jubilate in conspectu regis Domini; moveatur mare et plenitudo ejus, orbis terrarum, et universi qui habitant in eo. Flumina plaudent manu in idipsum, montes ^b exultabunt ante faciem Domini, quoniam venit, quoniam venit judicare terram* (Ibid. IV, seq.). Quasi dicat: Quia tam immensa cæcitate premuntur, ut nequaquam videre meruerint, vos gaudete abundantius, qui vidistis. Sed quam mirabiliter, atque ineffabiliter gaudendum sit, signa gaudii coaccervans, ait: *Jubilate, cantate, et psallite.* Celebritatem quoque lætitiæ insinuare gestiens, instrumenta ejus enumerans,

^b Gilot., *exultaverunt ante faciem Domini.*

dicit : *Psallite Domino in cithara, et cithara, et voce psalmi, in tubis ductilibus et voce tubæ corneæ, jubilate in conspectu regis Domino.* Quid in conspectu regis, nisi in cognitione Redemptoris? Sed a quantis hæc gaudiorum solemnitas sit agenda exponit, dicens : *Moveatur mare, et plenitudo ejus, orbis terrarum, et universi qui habitant in eo.* O infelix Judæa, fines terræ viderunt Salutare Dei, omnis terra commota jubilat, gaudet universus orbis, flumina laudunt manibus, montes exsultant ; sed impia Judæorum corda non credunt, et in cæcitatibus suæ tenebris livoris pœna feriuntur. Sed quem blasphemare non metuunt, sancta Ecclesia attentius commendat, dicens :

(Vers. 2.) *Non est sanctus ut est Dominus.*

5. In descriptione Redemptoris omnia incomparabilia designantur. Inde enim verus Redemptor ostenditur, quod in omni quod ad ejus gloriam dicitur ei nemo comparatur. Ille enim omnes redemit qui omnibus excellit. Quod recte contra Judæam dicitur, quæ eo audacius Redemptorem despicit, quo multos se habuisse viros recolit, qui magna claruerunt laude sanctitatis. Hinc est enim quod illuminato cæco exprobrantes dicunt : *Tu sis discipulus illius, nos autem Moysi discipuli sumus. Scimus, quia Moysi locutus est Deus, hunc nescimus unde sit* (Joan. ix, 28, 29). Hinc item gloriantur, et dicunt : *Semen Abraham sumus, et nemini servivimus unquam* (Joan. viii, 33). Sed homo fuit Moyses, homo Abraham, homo Christus. Verumtamen illi assumpti ad locutionem Dei, iste assumptus in divinitatem. Illi assumpti ad ministerium, iste ut unigenitus assumptus ad regnum. Unde et loquitur, dicens . *Omnia quæ habet Pater mea sunt* (Joan. xvi, 15). *Non est sanctus ut est Dominus.* Hoc etiam sacra Scriptura testatur, dicens : *Cui se infudit omnis plenitudo divinitatis corporaliter* (Col. ii, 9). Hinc Joannes ait : *De plenitudine ejus omnes accepimus* (Joan. i, 16). *Non est sanctus ut est Dominus.* Quia in eo quod Dominus asseritur, sanctitatis ejus excellentia commendatur. Sed Judæi Christum, quem expectant, purum hominem asserunt, et tamen suum Dominum futurum et singulariter sanctum credunt. Sed Psalmista illos reprobans, nos ad fidei gaudium cohortatur, dicens : *Jubilate Deo omnis terra, servite Domino in lætitia. Intrate in conspectu ejus in exultatione, scitote quoniam Dominus ipse est Deus* (Psal. ic, 1, 2, 3). Illi Dominum vocant, qui Deus non sit. Nobis ergo jubilandum, nobis in lætitia serviendum, qui talem habemus Dominum, qui etiam Deus veraciter credatur, qui majestatem divinitatis, quam in se asseruit, incomparabilibus miraculis comprobavit. Qui ergo invisibilem ejus divinitatem abnegant, patientibus operibus credant. Sed quam mira sanctitas illa est, quæ peccatores sanctificat? Unde et de peccatrice muliere dicit : *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum* (Luc. vii, 47). Hanc excellentiam sanctitatis, illa in fluxu sanguinis posita cognoscens, ait : *Si tetigero vel fimbriam vestimenti ejus, salva ero* (Matth. ix, 21). Sed quis fidem ejus assereret, si effectus fidei non pareret? Nam ut vestimentum ejus

tetigit, sanguis stetit. Non est ergo sanctus ut est Dominus, quia quisquis potuit sanctus existere, ejus accepit munere ut sanctus esse potuisset. Hoc namque sancta Ecclesia subsequenti verbo insinuans, ad eundem Redemptorem ex nimia charitate convertitur, dicens :

(Vers. 2.) *Neque enim est alius extra te.*

6. Subauditur, sanctus. Extra eum sanctus aliquis esset, si absque dono unigeniti sanctificationis spiritum habere potuisset. Sed quis hoc asserere audeat de hominibus, quod de Angelis nequaquam constat? Scriptum quippe est : *Verbo Domini cæli firmati sunt et spiritu oris ejus omnis virtus eorum* (Psal. xxxii, 6). Verbum Domini est unigenitus Dei. Quem profecto evangelista Joannes insinuans, ait : *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum* (Joan. i, 1). Si ergo etiam angeli sanctificati creduntur in Filio, multo magis de hominibus creditur quia extra eum sanctificationis gratiam invenire non possunt.

7. Potest etiam hoc sine aliqua subauditione intelligi. Cum ergo dicit : *Nec est alius extra te*, quid aliud in Redemptore quam divinæ essentiae incommutabilitas designatur? Unde et Judæis blasphemantibus dicit : *Antequam Abraham fieret ego sum* (Joan. viii, 58). Idipsum in Genesi Moysi insinuans, ait : *Ego sum qui sum* (Exod. iii, 14). Deo enim unigenito esse est dissimiliter nunquam esse. Qui certe status tanto longe est a cunctis mortalibus, quanto clarius cognoscitur quia momenti singulis per multa variantur. Potest hoc et ad justitiæ statum pertinere, quia electorum esse est in Deo per justitiam manere. Et quia unigenitus Dei Deus est, extra eum non est aliquis, quia nemo electorum nisi in ipso est. Quod si refertur ad divinitatem ejus, ut nequaquam intellectum humanitatis ejus evacuet, quia justus esse non potest qui fidem non habet divinæ Incarnationis; Judæi ergo per hæc singula verba feriuntur, qui, dum Redemptorem contemnunt, Antichristum expectant, qui Deus non esse liquido comprobatur. Unde et per beatum Job dicitur : *Habitent in tabernaculo ejus socii ejus qui non est* (Job. xviii, 15). Tabernaculum Antichristi est amor perfidiæ, quo fidei contradicit Redemptoris. In quo nimirum tabernaculo Judæi nunc permanent, quia dum perfidiæ suæ situm amanter inhabitant, contra Redemptorem pugnant. Qui etiam ejus qui non est socii esse referuntur, quia in proposito suo diabolum adjuvant, qui, dum a summæ illius essentiae amore corrui, verum esse protinus amisit. Cui nimirum non esse est ab summam illam beatam essentiam per amoris participationem reverti non posse. Et quia Judæorum populus, non solum arduam patrum veterum conversationem, sed etiam miraculorum ostensionem ad augmentum elationis habuit, subditur :

(Vers. 2.) *Et non est fortis sicut Deus noster.*

8. Quasi inaniter gloriantem Judæam reprimat, dicens : Quos magna fecisse astruis, puri homines fuerunt; quem præficio, non solum homo sanctus fuit, sed

etiam potens Deus. Dum ergo fortitudo respicitur, excellentia indicatur, quia nimirum omnino infirma est omnis fortitudo hominis in comparatione deitatis. Quo tamen in loco assertio divinitatis non probat excellentiam operis, sed incomparabilitas fortitudinis ostendit veritatem deitatis. Quasi dicat: In hoc cognoscitur quia vera protulit, quia deitatem quam in se asseruit incomparabilibus operibus comprobavit. Unde per semetipsum dicit: *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent* (Joan. xv, 24). Jam vero ipsa opera discutienda sunt. Moyses mare (Exod. xiv, 12), Helias flumen divisit (IV Règ. ii, 8); Dominus noster Jesus super mare ambulavit (Matth. xiv, 24). Quid ergo est elegantius in sicco profundi alveo viam transeunti populo exhibere, an ipsam maris faciem viam facere? Illi quippe, quia humanitatis deprimebantur pondere, in profundi solido viam qua pergerent requirebant; sed qui infirma humanæ naturæ in celsitudinem divinitatis assumpsisse cognoscitur, super aquas virtute propria ferebatur. Moyses de consortio sermonis Domini splendorem vultus obtinuit (Exod. xxxiv, 29), Josue orationibus solem fixit (Josue x, 12, 13); sed quia Deus est Jesus, coram discipulis in solis virtute resplenduit. In illius faciem filii Israel intendere non poterant, istius gloriam qui meruerunt cernere ceciderunt, ut aperte cognosceres quia divinum existeret quo humana transiret. Huic, in monte illis assistentibus, ab æterno Patre dicitur: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipsum audite* (Matth. xvii, 5, 6). Et idcirco etiam Helias, qui ne plueret cælum clausit, et ut plueret reseravit (III Règ. xvii, 1) in ejus comparatione quid est qui apertis cælis, Patrem exhibuit testem suæ divinæ generationis? *Non est ergo fortis ut Dominus, quia quidquid virtutis Moyses ostendere potuit, Dominus, non ipse fecit. Jesus autem omnia quæ mirè gessit propria virtute exhibuit, quia Dominus etiam Moysi fuit. Non enim Moyses populo perdeserta gradienti, sed Dominus manna pluit* (Exod. xvi, 13, seq.). Non Moyses, sed Dominus in columna ignis per noctem, et nubis in die, populum præcessit (Ibid., xiv, 19). Non Moyses, sed verbum quod factum est ad eum, aquam de rupe produxit (Ibid. xvii, 6). Non Moyses, sed Dominus volatilia concupiscentibus exhibuit (Ibid. xvi, 17). Unde et Dominus Judæos in patrum fortitudine gloriantes reprimat, dicens: *Non Moyses, sed Pater meus dedit vobis panem de cælo* (Joan. vi, 32). **46** Hinc Psalmista non Moysen inaniter efferens, sed Dominum laudabiliter extollens, dicit: *Fecit mirabilia in terra Ægypti, in campo Thaneos, interrupit mare, et perduxit eos, et statuit aquas quasi in utro. Eduxit eos in nube diei, et tota nocte in illuminatione ignis. Eduxit aquam de petra, et deduxit tanquam flumina aquas. Et mandavit nubibus desuper, et januas cæli aperuit, et pluit illis manna ad manducandum, et pluit super eos sicut pulverem carnes, et sicut arenam maris volatilia pennata* (Psal. lxxvii, 12, seq.). Dominus autem Jesus fortis incomparabiliter non in aliena virtute apparuit, sed in sua. Unde

A et ex seipso potens, paralytico imperans, ait: *Tibi dico, surge* (Matth. ix, 6). Hinc etiam scriptum est: *Quotquot tangebant eum, salvi fiebant a quocunque languore tenebantur* (Marc. vi, 56). Et iterum: *Virtus de illo exibat, et sanabat omnes* (Luc. vi, 19). Hoc namque insigne fortitudinis, nec Moyses, nec Helias habere potuit, ut, dum incomparabilia signa innotescerent, adventum unigeniti apertissime designarent. Recte ergo Synagoga perpetuo silentio damnatur, cum subditur:

(Vers. 3.) *Nolite multiplicare loqui sublimia. Recedant vetera de ore vestro.*

9. Quasi dicat: Dum incomparabiliter nova cernitis, gesta antiquorum reprehensibiliter efferitis. Quasi enim umbra illa præcesserant. Sed nunc palam veri fideles hæc Redemptoris nostri opera venerabiliter adorant, quia quod umbrabatur ibi occultatione sacramenti, in adventu Redemptoris patuit, expectasse corpus revelandæ veritatis. Ergo si ad nova referantur, vetera non sunt, quia in Spiritu sancto intellecta, vetustatem aliquam non recipiunt. De illo quippe renovante omnia spiritu, Psalmista precatur, dicens: *Emitte spiritum tuum et creabuntur, et renovabis faciem terræ* (Psal. ciii, 30). Vetera ergo sunt, si Redemptoris operibus conferantur; sed cum ad confirmanda hæc spiritaliter illa proferimus, eo spiritu quo hæc intelligimus illa renovantur. Sancta ergo Ecclesia dum Judæos de veterum narratione reprehendit, quid aliud quam eos acta Patrum spiritualia carnaliter intelligere designatur? Synagoga etenim contra sanctam Ecclesiam se tanto temerius erigit, quanto legis et prophetarum scientia superbius extollitur, quam suis patribus divinitus inspiratam, sibi autem materialiter exhibitam didicit. Unde sequitur: *Nolite multiplicare loqui sublimia, gloriantes.* Et ut tumere desinant, subjungit, dicens: *Recedant vetera de ore vestro.* Jam quippe ei vetera sunt, quæ, ut dixi, per renovantem spiritum non intelliguntur. Tale est igitur ac si dicat: Dignum est ut ab eorum narratione sileas, quorum novos et splendidos sensus ignoras. Quæ nimirum etsi subtiliter intelligis, tumorem arrogantiae tibi præstare non debent, quia Deus scientiarum Dominus est. Redemptor quippe humani generis, quia summi Patris est Verbum, Dominus est utique omnium scientiarum. Alta quippe, et magna locutus est Isaias, magna locutus est Jeremias; sed profecto nihil dicerent, si hoc Verbum scientiarum Dominus non eis, antequam loquerentur, scientias indicaret. Unde et frequenter in libris ejusdem Isaiæ prophetæ legitur: *Verbum quod factum est ad Isaiam prophetam.* Frequenter et in libro Jeremiæ scribitur: *Verbum quod factum est ad Jeremiam prophetam.* Hoc Verbum scientiarum Dominum Joannes in altissimo summi Patris sinu aspiciens, ait: *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum* (Joan. i, 1). Hinc Paulus scientiarum Dominum Redemptorem nostrum **47** insinuans, dicit: *Quia in ipso habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter* (Col. ii, 9). Dum ergo dicit: *Recedant vetera de ore*

vestrò, quia Deus scientiarum Dominus est, quid est A aliud dicere, nisi Synagogæ aperta ratione monstrare, ut tanto sollicitè tacere debeat, quanto non solum quod sint, sed etiam a quo sint ea quæ dicit ignorat? Quasi dicat: Illam scientiam, quam patrum tuorum fuisse astruis, tanto tibi dare arrogantiam non debuit, quanto non ipsorum, sed unigeniti Filii Dei fuit, et ipsam eandem scientiam non intelligis. Dicit ergo: *Recedant vetera de ore vestro*. Ut Judæi nequaquam depravent quod intelligere recto non prævalent. Deus scientiarum, dicit, Dominus est, ut quod veraciter Dei esse comprobant, hominibus fallaciter non ascribant. Sed dum de verbis jactantiæ Judæa reprehenditur, quia nullo timore compungitur, ei etiam de occultis perfidorum cordium motibus tormenta nuntiantur. Nam sequitur:

(Vers. 3.) *Et ipsi præparantur cogitationes.*

10. Quasi dicat: Quem blasphemare non metuis, non solum linguæ habebis judicem, sed et cordis. Unde et per Isaiam comminatur, dicens: *Ego opera, et cogitationes eorum venio ut congregem (Isai. Lxvi, 18)*. Hinc per Moysen Dominus comminans, ait: *Nonne hæc condita sunt apud me, et signata in thesauris meis (Deut. xxxii, 34)?* Et quia his verbis silentium Synagogæ præcipitur, videamus jam sancta Ecclesia quibus fecunditatis suæ laudibus in Annæ voce gloriatur. Subdens namque ait:

(Vers. 4.) *Arcus fortium superatus est.*

11. Quisnam est arcus fortium, nisi fraudulenta scilicet Judæorum? Ex occulto quippe, quasi ex arcu Redemptori vulnus indixerant, quem gentium manibus occidebant. Sed superatus est arcus fortium, quia qui eorum vulnere obiit, a mortuis resurrexit, in cælum ascendit, promissum Spiritum sanctum discipulis misit. Unde subditur:

(Vers. 5.) *Et infirmi accincti sunt robore.*

12. Appellatione quidem roboris, virtus ostenditur Spiritus sancti. Unde et eundem Spiritum Dominus discipulis repromittens, ait: *Vos autem sedete in civitate, donec induamini virtute ex alto (Luc. xxiv, 49)*. Robur autem gratia sancti Spiritus recte dicitur, quam ut electi recipiunt, contra omnia adversa hujus sæculi fortes fiunt. Qui vero infirmi hoc loco, nisi apostolo intelligendi sunt? Sed infirmi profecto, cum arcus fortium tenditur, non cum virtute ex alto vestiuntur. Nam in hora Dominicæ comprehensionis scriptum de eis est, quia, *relicto Domino, omnes fugerunt (Matth. xxvi, 56)*. An non valde infirmus tunc Petrus erat, cum interrogantis ancillulæ vocem timuit, et Redemptorem negavit (*Ibid.*, Lxiii, 74)? Jam quippe superatis erat arcus fortium, annihilata sævitia Judæorum, quia Redemptor morte victa surrexerat; et tamen adhuc infirmi apostoli superatos fortes, clausis januis, metuebant (*Joan. xx, 19*). Sed ubi eos robur induit libet intueri quam fortes fecit. Repentino quippe sonitu super eos Spiritus sanctus venit, et eorum infirmitatem in miræ charitatis virtutem permutavit (*Act. ii, 22, seq.*). Cœperunt enim Christum jam robore induti prædicare, qui persecu-

torum minas non erubescerant delitescendo fugere; et qui mulierum verba timuerant, auctoritatem principum libertate frangebant. Vicit robur formidinem, terrores, minas, et cædes superavit; et quos superveniendo induit, in cœlesti militia mirabilis audaciæ insignibus illustravit, ut inter flagella, cædes et opprobria non metuerent **48**, sed exsultarent. Scriptum quippe de eis hoc jam robore indutis est: *Ibant apostoli gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habitii sunt pro nomine Jesu contumeliam pati (Act. v, 41)*. Hinc jam prædicantes, dicunt: *Omne gaudium existimate, fratres, cum in tentationes varias incidertis (Jac. i, 2)*. Bene ergo dicitur: *Arcus fortium superatus est, et infirmi accincti sunt robore*. Quia prius a mortuis resurrexit, et sic ad cælum Redemptor **B** abiit, et Spiritum sanctum discipulis misit. Prius namque superandus erat arcus fortium, et post infirmi robore accingendi. Unde et scriptum est: *Nondum erat spiritus datus, quia Jesus nondum fuerat glorificatus (Joan. vii, 39)*.

13. Quo in loco notandum est quia hoc contra Judæam dicitur quæ miracula Redemptoris tanto superbius despicit, quanto inter supplicia mortuum recognoscit. Dicit ergo: *Arcus fortium superatus est, et infirmi accincti sunt robore*. Quasi mortem Redemptoris calumnianti Synagogæ respondeat, dicens: Noli despiciere quod mori potuit, sed mirare potius quia mortuus resurrexit, et gentis tuæ sævitiam reviviscendo superavit. Et quia hoc de præterito ostendit, non solum denunciando ei loquitur, sed **C** insultando. Quasi enim inaniter insultanti improperet, dicens: Quid vobis profuit occidisse quem mortis laqueus non potuit tenere? Vos occidistis, ne post eum totus mundus iret; sed idcirco post eum totus mundus vadit, quia verum se Dei Filium probavit, dum moriendo humanum genus redimeret, et dum resurgendo viventem se monstraret, et ad cælum conscenderet, et spiritum sanctum promissum discipulis destinaret. Et quia pro incredulitatis suæ merito Synagoga a participatione promissæ gratiæ repulsa est, id ipsum sancta Ecclesia improperans ei, subdens, ait:

(Vers. 5.) *Repleti prius, pro panibus se locaverunt, et famelici saturati sunt.*

14. Qui fuerunt prius repleti, nisi qui cognitionem **D** Dei, antequam cæteri populi, habuerunt? Qui ergo repleti prius intelligendi sunt alii quam Judæi, qui in fide conditoris fere ab ipso fuerunt principio mundi eruditi? Ipsi quidem pro panibus se locaverunt. Quid enim panes hoc loco significant, nisi mysteria divinæ Incarnationis? Locus autem inveniendorum panum sacra est Scriptura. Unde et panis, qui de cœlo descendit, ad inveniendum se ignorantibus dicit: *Scrutamini Scripturas, quia ipsæ sunt quæ testimonium perhibent de me (Joan. v, 39)*. Pro panibus ergo se locaverunt, quia omnes Scripturas acceperant, ut in eis sacramenta divinæ Incarnationis invenire debuissent: sed cum panis venit, Synagoga, quæ se pro pane locaverat, locum reliquit, in quo invenire

panem debuit quem quæsit. Scripturas quidem, ut A 20); sic dicitur ab eis accipi, sicut nosci, sicut, per dixi, ad cognoscendum Redemptorem habuit, sed qui secundum Scripturas venerat, venientem confutavit. Famelici ergo saturati sunt, quia qui crediderunt de gentibus, dum mysteria divinæ Incarnationis veneranter accipiunt, cœlestem cibum habent ad internæ delectationis usum. Famelici quidem dicti sunt, quia ante adventum Redemptoris, infidelitatis fame projecti, spiritualis refectionis cibum nullum habuerunt. Vel certe famelici dicuntur, quia spiritualis cibi dulcedinem cum magna aviditate suscipiunt. Repleti vero, qui se pro pane locaverunt, audiant quem exspectabant: *Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi* (Joan. vi, 33, 41, seq.). Sed quia non merebantur agnoscere, respondebant: *Nonne hic est filius Joseph? quomodo dicit, quia de cœlo descendi* (Luc. iv, B 22; Joan. vi, 42)? Ipse autem, qui 49 omnia noverat ad delectationis suæ recubitus famelicos venturos prophetabat, dicens: *Amen dico vobis, quia ab Oriente et Occidente venient, et recumbent cum Abraham, Isaac et Jacob in regno cœlorum, filii autem regni projicientur in tenebras exteriores* (Matth. viii, 11, 12). Repleti ergo se locaverunt pro panibus, sed famelici saturantur, quia Synagogæ filii in Scripturis sanctis pastum fidei de futura Incarnatione Redemptoris habuerunt; sed nunc, projectis illis, dum gentiles in eum veraciter credunt, divinitatis et humanitatis ejus sacramenta in delectationis intimæ refectione suscipiunt.

15. Quia vero per egregium Doctorem dicitur: *Omnes eandem escam manducaverunt, et omnes eandem spiritalem potum biberunt* (bibebant de spiritali consequente eos petra, petra autem erat Christus) (I Cor. x, 3, 4), potest rationabiliter colligi quia illi manducaverunt, et non sunt saturati, isti manducaverunt, et saturati sunt. Quod nimirum contra Synagogam a sancta Ecclesia recte dicitur, ut ii qui sunt sub gratia mira celsitudine præeminere sub lege positus designentur. Quid enim illis fuit se pro panibus locare, nisi sacramenta venturi Redemptoris in Scriptura sacra perquirere? Quorum profecto unusquisque manducavit, et saturatus non est, quia futuram summi unigeniti Incarnationem credidit, sed præsentem non vidit. Manducare quidem ei fuit, divinam Incarnationem in mentis desiderio dulciter retinere, et non saturari ei fuit desideratam ejus præsentiam non videre. Sed infirmi, qui robore accingendi erant, saturitatis suæ præconia ab eo quo saturabantur pane audiebant: *Beati oculi qui vident quæ vos videris. Amen dico vobis quia multi reges et prophetæ voluerunt videre quæ vos videtis, et non viderunt, et audire quæ vos auditis, et non audierunt* (Matth. xiii, 16, 17). Qui enim videre volebant, jam intimæ delectationis panem per desiderium manducabant; sed quia videre non poterant, habebant gaudium desiderii, sed non habebant per fruitionem saturitatis. Nam etsi Scriptura dicat: *Quia panem omnem suavitatem habentem et omnem dulcedinem, Deus eis dedit* (Sap. xvi,

ut A 20); sic dicitur ab eis accipi, sicut nosci, sicut, per fidem notus ab eis, per charitatis desiderium poterat concupisci. Synagogæ igitur in primis patribus glorianti, ii accincti robore a præferuntur, ut dum novum culmen electorum conspicitur præcelsum, nequaquam inaniter ultra gloriatur. Et quia a discubitu sanctæ Ecclesiæ cibus vitæ nunquam tollitur, tam futura quam præterita insinuans, ait:

(Vers. 6.) *Donec sterilis peperit plurimos, et quæ multos habebat filios infirmata est.*

16. Quæ est sterilis, nisi sancta Ecclesia, ut supra latius in Annæ typo jam diximus? Quid est ergo famelicos saturari, donec sterilis pariat, nisi usque in mundi finem panem vitæ possidere? Quod et ipse repromittit, dicens: *Ecce ego vobiscum sum usque in consummationem sæculi* (Matth. xxvii, 20). Non enim sunt nisi famelici quos sancta Ecclesia parit. Ergo donec parit, famelici saturantur, quia usque in mundi finem Deo filios generat, qui dum venisse in carne Redemptorem credunt, panem vitæ, quem desiderant, comedunt, et plenitudine replentur. Sed donec sterilis plurimos parit, ea quæ multos habebat filios infirmatur. Infirmari Synagogæ est institutione legis veteris parere non posse. Quæ enim fidem viri prioris perdidit, diabolo jam et non Deo parit. Bene autem dicitur: *Quæ multos habebat filios, quia dum in veritate Scripturarum subjectum sibi 50 populum antiquitus erudiret venturi Redemptoris adventum concupiscere, de complexu cœlestis sponsi filios pariebat. Nunc autem quæ habebat filios infirmata est, et C filios non habet. Scripturas quidem suis auditoribus exhibet, sed quia Redemptorem negat, Deo filios nunquam generat. Infirmari ergo dicitur, cui spiritualis fecunditas negatur. Et quia tam Synagogæ repulsio quam electio gentilitatis incomprehensibili Dei judicio facta est, sequitur:*

(Vers. 6-8.) *Dominus mortificat, et vivificat, deducit ad inferos, et reducit; Dominus pauperem facit, et ditat; humiliat et sublevat. Suscitavit de pulvere egenum, et de stercore erigit pauperem, ut sedeat cum principibus, et solium gloriæ teneat.*

17. Quasi obstupescenti alicui de tam electæ gentis repulsione respondeat, dicens: *Quid in his rationem quæris, quæ summa ratio incomprehensibiliter facit? Quod etiam genus quærendi doctor egregius reprehendens, ait: Homo, tu quis es, qui respondeas Deo? Nunquid dicit figmentum factori suo: Quid me fecisti sic? Aut non habet potestatem figulus ex eodem luto aliud quidem vas facere in honorem, aliud vero in contumeliam* (Rom. ix, 20, 21)? Tale est ergo ac si dicat: *Quia omnium Dominus recte cognoscitur, opus illius, et in Judææ abjectione, et in gentium electione, venerandum et non discutiendum esse sentiamus. Mortificat quidem Dominus, quia incomprehensibili judicio quondam electum Judæorum populum a cognitione veritatis separat, et in perpetuum damnat. Vivificat, quia gentilitatem ad agnitionem sui unige-*

^a Vatic. et Gilot. proferuntur.

niti temporaliter per fidem recipit, et ad ejus contemplantam gloriam æternaliter perducit. Ad inferos ducit, quia districto ejus judicio ultrix gehenna eos puniendos in perpetuum recipit qui per culpam perfidiae a veneratione se dividunt Redemptoris. Reducit ab inferis, quia gentilem populum ad filii sui fidem devote accedentem suscipit, cui, velut altus abyssi carcer, exstitit immensa obscuritas erroris. Pauperem facit et datat, quia et repulsam Judæam spiritalibus virtutibus spoliat, et electam gentilitatem, tam pretio fidei quam honorum operum fulgoribus exornat. Qui etiam humiliare et sublimare dicitur. Etenim Synagoga, a Redemptore recedendo, sublimitatis suæ alta deposuit, et sancta Ecclesia, Redemptorem venerando, ab imo infidelitatis, ubi projecta jacuerat, in altitudinem rectæ fidei et Christianæ potestatis celsitudinem surrexit. Quia ergo Dei Filium Judæa contempsit, gentilitas promeruit, recte et illa humiliata, et ista creditur exaltata. Sequitur: *Suscitans de pulvere egenum, et de stercore erigens pauperem, ut sedeat cum principibus, et solium gloriæ teneat.*

18. Egenus et pauper gentilis populus intelligitur, qui de pulvere suscitatus et de stercore erectus dicitur, quia cum recipitur in fidem Redemptoris, et ei minima et graviora peccata remittuntur. Quia enim facile pulvis excutitur, et quem stercore inquinant horribiliter sordant, pulvis leviora, stercore graviora peccata significat. Bene etiam de pulvere suscitatus egenus dicitur, et de stercore pauper erectus. In illis siquidem dormiebat, a quibus levi tactu gratiæ suscitari poterat. In illis vero jacebat, quia, lapsus in gravioribus, manu magni auxilii indigebat. Sed jam egenus qui de pulvere suscitatur, et is qui de stercore pauper erigitur, audiamus quo culmine præferatur.

51 19. *Ut sedeat cum principibus, et solium gloriæ teneat.* Qui vero principes hoc in loco nisi sancti apostoli designantur? De quibus nimirum principibus, Deo per Psalmistam dicitur: *Constitues eos principes super omnem terram, memores erunt nominis tui, Domine (Psal. XLIV, 17, 18).* Quid est quod pauper cum principibus sedet, nisi quia ordo prædicatorum, de gentibus electus, in sancta Ecclesia culmen apostolicæ auctoritatis obtinet? Cum principibus quippe sedet, quia de throno cælestis magisterii doctrinam salutis exhibet. Et solium gloriæ tenet, quia bonæ famæ odorem spargit, quibus dignitate præeminet. Vel certe solium gloriæ tenet, et cum principibus sedet, quia et sublimitatis honore radiat, et miraculis corruscat. Sed qui tam sublimi dignitate sustollitur, qualiter uti ea debeat indicat, cum subjungit:

(Vers. 8.) *Domini enim sunt cardines terræ, et posuit super eos orbem.*

20. Cardines terræ sunt extrema terræ. Nomine autem cardinum ipsos prædicatores electos de gentibus voluit designari. Extrema quidem terræ dicuntur, quia de vili quodammodo et abjecta gentilitate producuntur. Qui profecto cardines Domini esse di-

A cuntur pro mortificatione propriæ voluntatis. Domini quidem sunt, quia non sua quæerunt, sed quæ Jesu Christi. Sed dum Domini esse dicuntur, singularis quædam in eis sanctitas designatur. Qui vero Domini sunt, videant quia super eos orbis ponitur, non sub eis. Quid enim orbis nomine nisi sanctæ Ecclesiæ subjecta designatur plenitudo fidelium? Super cardines quidem terræ Deus orbem posuit, quia prædicatores ad hoc sanctæ Ecclesiæ^a præponuntur, ut eorum infirmitatem relevent, et debiles quoque ad cælestem patriam, velut superimpositum onus portent. Non igitur se semper prælatos debent aspicere, sed quandoque subjectos, ut disciplina cohibendis vitiis præsent, sed æstimatione et obedientia ministerii sæpe subsint eis quibus præeminent cura prælationis. Et quia magna sunt onera quæ prædicatores sustinent, subdit atque ait:

(Vers. 9.) *Pedes sanctorum suorum servabit.*

21. Quasi dicat: Inter onera tam immensa corruerent, si eorum pedes Dominus non servaret. Pedes quidem sanctorum suorum sunt affectus mentium. Qui profecto a Domino servantur, quia ab ipsis gratia miræ devotionis infunditur, qua onus tantum gratanter ferunt. Servare quidem pedes sanctorum Dominus dicitur, quia tanti ponderis molem fugerent, si hoc intolerabiliter grave, non eis infusa desuper charitas levigaret. Possunt etiam et status fortitudinis pedum appellatione signari. Pedes vero sanctorum suorum Dominus servat, quando eos mira fortitudine roborat, ut inter tam immensa onera nequaquam cadant. Et quia non pedem, sed pedes servare dicitur, quid in utroque pede sanctorum intelligimus, nisi fortitudinem et humilitatem? Ne enim ruamus, in utroque pede consistimus. Quicumque enim fidelibus gregibus præsumt, in via, qua ad supernam patriam tendunt, modo prospera, modo adversa inveniunt. Ipsa enim prospera, quia elationem menti excitant, eam ad casum valde impugnant; verumtamen ne electa mens cadat, hinc subsistere nititur pede fortitudinis, inde consistit pede humilitatis. Firmum quippe statum inter utramque tentationem retineret, si tam solida humilitate consisteret, ut nulla hanc prosperitas elevaret, adversitas nulla dejiceret.

52 Quid est ergo quod dicitur: *Pedes sanctorum suorum servabit*, nisi quia debilis est omnis virtus hominis sine auxilio conditoris? Infirmas quippe humilitas nostra, dum prosperitatis favore mulcet, ab ineptæ lætitiæ impulsu prosternitur. Infirmas fortitudo nostra, dum adversitate impingitur, leviter superatur. Sed tristibus elidimur, lætis enervamur, cum nos nobis omnipotens Deus deserit, non cum auxilium suæ protectionis impendit. Dicit ergo: *Pedes sanctorum suorum servabit*, quia omnipotens Deus infirmitatem nostram in ferendis subditorum nostrorum oneribus adjuvat, ut nos nec adversa alterant, nec læta seducant. Tunc quidem a Domino pedes nostri servantur, cum, divino auxilio roborati, obviantia mundi læta contemnimus, adversa nulla formidamus, cum stabili patientia gratanter mala feri-

^a Guss., proponuntur.

mus et inchoatam humilitate sublimem animum a vana delectatione refrenamus.

22. Possunt autem pedes sanctorum fides et amor Redemptoris intelligi. Quibus profecto pedibus gradiuntur, cum eum quem per fidem fideles credunt amore consequuntur. Hos profecto pedes servari sibi a Domino postulabat, qui precabatur, dicens: *Super excelsa statue me, ut vincam in claritate ipsius (Habac. iii, 19).* Super excelsa statuitur, cui Redemptoris divinitas revelatur. Et in claritate ejus vincit, quia dum ejus claritatis radiis illustratur, cuncta maligni spiritus tentamenta destruntur. Statutos quidem in monte pedes tenet, qui veritatis contemplatione arduus est, et ejus quem credit summi Patris unigenitum amore succensus. Super excelsa quidem Petrus statutus erat, qui cum Domino confiteretur, dicens: *Tu es Christus Filius Dei vivi*, protinus audit: *Beatus es, Simon Barjona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui est in caelis (Matth. xvi, 16, 17).* Fundatus enim fide, accensus charitate, eum quem amabat etiam praedicabat. Bene ergo de reprobis subjunctum est:

(Vers. 9.) *Ei impij in tenebris conticescent.*

23. Qui enim impij hoc in loco, nisi Judaei intelliguntur, qui a pietate verae fidei sunt extranei, et Redemptoris morte cruenti? De quibus recte dicitur: *In tenebris conticescent*, quia sancti super excelsa statuti Redemptorem mundi, quem in divinae majestatis claritate conspiciunt, aeternis laudibus confitentur. In tenebris ergo tacent impii, quia Judaei ideo Redemptorem non praedicant, quod ineffabilis eos illa claritas divinitatis non illustrat. Scriptum quippe est: *Tollatur impius, ne videat gloriam Domini (Isai. xxvi, 10).* His quippe tenebris damnatos eos intuens, Joannes ait: *Lux in tenebris lucet, et tenebrae eam non comprehenderunt (Joan. i, 5).* Hinc David non optans, sed prophetans, dicit: *Obscurentur oculi eorum, ne videant, et deorsum eorum semper incurva (Ps. lxxvii, 24).* In tenebris ergo tacent impii, quia etsi Judaei divinae Scripturae verba in Dei laudibus proferunt, dum Filium negant, Deo Patri nulla vocum obsequia consecrant. Deo enim silet, qui, Patrem laudans, Unigeniti laudem tacet. Sed quem crucifixum despiciant, quando judex venerit expavescent. Unde etiam subditur:

(Vers. 9, 10.) *Quia non in fortitudine sua roborabitur vir, Domum formidabunt adversarii ejus.*

24. Nunc autem durus in infidelitate, fortis in errore est, et quem credere Deum contemnit, audacter blasphemare non metuit. Velut vir siquidem nunc vinci non potest, sed tunc sicut vir nequaquam roborabitur, cum is qui eorum insidiis crucifixus est, in sua majestate conspicietur. Tunc formidabunt ejus adversarii, quando crucifixi virtute omnia moveri conspexerint, cum ejus judicio universa sub-

mitti, cum per excelsos oculos tonantia judicia audierint aeternae suae damnationis. Unde et subditur:

(Vers. 10.) *Et super ipsos in caelis tonabit.*

25. Qui enim caelorum nomine hoc loco, nisi sancti apostoli designantur? Quibus profecto caelis sublimitatis suae gloriam Dominus repromittens, ait: *Sedebitis super sedes judicantes duodecim tribus Israel (Matth. xix, 28).* Horum profecto caelorum tonitrua Judaeis Dominus insinuans, ait: *Ipsi judices vestri erunt (Luc. xi, 19).* Super Judaeos igitur impios tunc in caelis tonabit, quia a sanctis apostolis tunc terribilia judicia suae damnationis audient, ut eorum examine sententiam aeternae mortis accipiant, quos praedicantes humiliter vitae aeternae bona persecutionibus affligebant. Quia vero de extremo judicio ista intelligi debeant, sequitur:

(Vers. 10.) *Dominus judicabit fines terrae.*

26. Qui sunt fines terrae, nisi ultima hujus mundi? Fines vero terrae Dominus judicat, ut aequitatis ejus sententia impunita aut irremunerata nulla derelinquat, quia dum in judicio extrema concludit, aliqua discutienda non deserit.

(Vers. 10.) *Tunc sublimabit cornu Christi sui.*

27. Quando omnes electos in aeterna contemperatione sui Unigeniti recipiet, ut eis aeterna illa et ineffabili Majestate praesideat, qui dum in praesentis vitae peregrinatione viverent secum non erant. *Tunc sublimabit cornu Christi sui*, quando in celsitudine sua respicietur sublimitas Redemptoris. De hac sublimitate per Joannem dicitur: *Videbimus eum sicuti est (I Joan. iii, 2).* Nam potestas sive regnum Domini nostri Jesu Christi semper aequale est; sed tunc sublimari dicitur, quando tales erimus ut ejus sublimitatem intueri valeamus; quidquid enim nunc de illa sublimitate humana mens sibi potest fingere, omnino nihil est in illius gloriae comparatione. Nam scriptum est de illa: *Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quae preparavit Deus diligentibus se (Isai. lxiv, 4; I Cor. ii, 9).* Prius ergo Christo datur imperium, deinde cornu ejus sublimabitur, quia tunc sublimitatis ejus celsitudo respicitur, cum nostra quoque natura a corruptionis suae imo sublevatur, cum renovationis suae integritatem resurgendo suscipit, qua praecelsum lumen contemplari valeat Redemptoris.

28. Si vero in cornu aliquis vult regnum intelligi, per regnum Christi sancta Ecclesia designatur. Quod profecto cornu sublimabitur, quia ima nostra ad angelorum aequalitatem perducentur. Quare et de electis in Evangelio Dominus dicit: *Erunt sicut angeli Dei in caelo (Matth. xxii, 30).* De ista cornu sui sublimitate iterum dicit: *Fulgebunt justi sicut sol in regno Patris eorum (Ibid. xiii, 43).* Sublimabitur ergo cornu Christi, quia sancta Ecclesia in aeterna contemplatione sui Redemptoris extolletur; et quae nunc in haec valle miseriae depositionis suae poena deprimitur, ab-

^a Ibi quidem legitur in cantico ejus, *ἐν τῇ δόξῃ*, et aliquis legere potuit, *ἐν τῇ αὐγῇ*, in splendore.

^b Vatic. et Gilot., *charitatis radiis illustratur.*

^c Gilot et Vatic., *non erat.*

scripta tunc morte, renovata æterni gaudii culmine, A tulimus, restat ut in sequenti volumine moraliter sublevabitur. Sed hæc jam typica explanatione pro- exprimamus.

LIBER SECUNDUS.

CAPUT PRIMUM.

53 1. Superiori libro, dum sacræ historiæ textum moraliter discuteremus, Annæ fecunditatem in summa contemplationis perfectione posuimus, quia concipere menti est de summa Dei omnipotentis contemplatione ineffabiliter gaudere, parere autem in mente conceptæ charitatis insignia occultare non posse. Nunc autem parienti canticum dicere quid est, nisi conditorem, quem ineffabiliter diligit, veris præconiis prædicare? Dicit ergo:

(I Reg. II, 1.) *Exultavit cor meum in Domino.*

2. Sed ea quæ manducavit et bibit, quæ amarum animum habuit, quæ flevit largiter, quæ votum vovit, quia illa mens omnipotentem Deum digne laudare potest, quæ dignis agonibus ad charitatis ejus summa pervenit, hæc quidem diuturno usu contemnere omnia didicit; et dum cuncta creata ab intentione abjicit, tanto amplius in visione æternæ majestatis gaudet, quanto alicujus creaturæ species in sui amore hanc retinere non prævalet. Hæc ergo dicit: *Exultavit cor meum in Domino*, quæ eum, contemptis omnibus, solum amat. In hunc profectó affectum venerat, qui dicebat: *Quid mihi restat in cælo, et a te quid volui super terram* (Psal. LXXII, 25). Hinc in Deo exultans, dicit: *Vultum tuum, vultum tuum, Domine, requiram* (Psal. XXVI, 8). Hinc sponsa in Canticis petit, dicens: *Osculetur me osculo oris sui* (Cant. I, 1). Dum ergo dicit: *Exultavit cor meum in Domino*, quid aliud quam in ejus se oculis inhæsisse quem ardentè diligit gloriatur? Et idcirco illa sola hæc dicit, quæ experta novit quæ vis amoris sit in thalamo sponsi, Cunctis quippe passionum victoriis illustrata, et prælata virtutum culmine, ad illam sublimitatem pervenit ex qua per gaudium miræ devotionis exultationis- que cor suum in Deo posuit. Et quia cor suum dicit, quid aliud quam mentis suæ libertatem asseruit? Reprobi quidem corda sua non habent, quia ea diabolus possidet. Unde et de proditore dicitur: *Cum diabolus jam misisset in cor, ut traderet eum Judas* ^b *Simonis Iscariotes* (Joan. XIII, 2). Si enim Judas cor suum, et non diabolus, possideret, ipse potius in eo bonum quam diabolus malum poneret. Quo contra electus vir loquitur, dicens: *Animam meam porto in manibus meis* (Job. XIII, 14). Quid enim aliud manus electi est quam potestas internæ libertatis? Quid ergo ei est, animam in manibus portare, nisi internæ libertatis gloriam in potestate retinere? Quotiescumque ergo graviter delinquimus, cor nostrum nos non habemus. Quare et Jeremias Judaico populo graviter delinquenti impropere, ait: *Audi, popule stulte, et qui non habes cor* (Jerem. V, 21). Hinc item conversus alter propheta Deo confitetur, dicens: *Invenit*

^a Ita proculdubio legendum, non *oculus*, ut habent alii edidit.

servus tuus cor suum (II Reg. VII, 27). Dicit ergo: *Exultavit cor meum in Domino*, ut libertatem mentis assereret, sine qua Deum digne laudare non posset. Sequitur:

(Vers. 1.) *Exaltatum est cornu meum in Deo meo.*

55 3. In cornu electæ mentis intentio designatur, quæ mirabiliter extollitur eum ad eum gaudentem pervenit qui super universa consistit. Unde et cornu suum non in alio aliquo exaltatum asserit, sed in Deo. Qui enim transeuntia bona diligit, hujus profecto intentio depressa, non exaltata est, quia in imo figitur ubi per desiderium locatur. Hinc est quod in Evangelio Dominus dicit: *Ubi est thesaurus tuus, ibi est et cor tuum* (Matth. VI, 21; Luc. XII, 34). Exaltare ergo cornu nostrum volebat Dominus, cum dicebat: *Theaurizate vobis thesauros in cælo* (Matth. VI, 20, 33). Exaltatum cornu habebat il quibus se Paulus conformabat, dicens: *Nostra conversatio in cælis est* (Philip. III, 20). Sed qui cælestia tantum diligit, si illam intimæ dulcedinis suavitatem gustare non novit, quanquam valde exaltatus sit, ad hujus tamen exaltationis sublimitatem non pervenit. Illo ergo hac exaltatione sublimis est, qui per incrementum virtutum proficiens, sublimitatem summæ contemplationis obtinuit, non solum ut profecto cælestia diligat sed etiam ut amoris perfectione in sola omnipotentis Dei contemplatione requiescat. In Deo exaltatum cornu habet, qui interni luminis alta visione fruatur, in qua familiari quadam singularitate gloriatur. Quare non ait, In Deo nostro, sed in Deo meo. Meum namque de eo dicit quem familiariter ac singulariter diligit. Ad quam certe divinæ familiaritatis dignitatem pervenerat, qui dicebat: *Deus meus es tu, et confitebor tibi: Deus meus es tu, et exaltabo te* (Psal. CXVII, 28). Hinc Isaias ait incredulos increpans: *Nunquid parum est vobis molestos esse hominibus, quia molesti estis et Deo meo* (Isai. VII, 13)? Quæ ergo exaltatione cornu in Deo sustollitur, Deum suum singulariter fatetur, quia summa illa infusio divinæ dulcedinis exaltatam mentem, et sui susceptibilem, et valde familiaræ facit. Sequitur:

(Vers. 1.) *Dilatatum est os meum super inimicos meos.*

4. Qui sunt inimici electæ mentis, nisi spiritus maligni? Quid ergo est dilatatum os super inimicos habere, nisi omnes malignorum spirituum suasiones amplissima sibi infusæ gratiæ largitate reprobare? Angustum quippe os habet, qui cunctis fraudibus malignorum spirituum per considerationem rationalis contraire non prævalet. Os quippe mentis ejus ratio est, et loqui delibere. Os namque repletur eum mentis ratio per infusam sibi gratiam in contempla-

^b Gilot et Vatlc., *Scariotes*.

tionem summæ veritatis attollitur. Repleri quidem ei est illustratione summæ veritatis imbui. Ibi quippe discit, et quod æternaliter appetat, et quod temporaliter contemnat. Et quia summa veritas amor est, subtilitate veritatis attollitur electa anima, ejusque rei charitate, quam didicerit, inflammatur, et tanto strictius servat magisterium, quanto ferventius id sibi inviscerat vis amoris. Cui nimirum etsi maligni spiritus mala suggerunt, dilatati oris apertione confunduntur, quia, veritate summæ sapientiæ instructa, et summi amoris facibus accensa, habet jam contra suggestionem erroris immensam lucem sapientiæ, habet et contra oblatam mundi hujus pompam ineffabilem charitatem. In immensitate lucis videt quæ reprobet, sed per vim summæ charitatis amat inepta reprobare quæ novit. Per sapientiam mala suggesta reprehendit, sed in virtute charitatis deprehensa redarguit. Os ergo super inimicos dilatatur, quia ex abundantia rationis contra dæmones multa deliberat; et eo acutius eorum objecta destruit, quo id unde mala suggesta reprobet in sublimibus agnoscit. Unde protinus causam insinuans, ait :

56 *Quia lætata sum in salutari tuo.*

5. Quod profecto tale est ac si dicat : *Quia exaltatum est cornu meum in Deo meo.* Hoc certe est lætari in salutare Dei, quod exaltatum cornu habere in Deo suo. Quod non de qualibet lætitia salutaris accipitur, sed de illo perfectissimo gaudio, quo electa perfecta que anima more sponsæ gaudet in sponso. De qua nimirum lætitia David obsecrat, dicens : *Redde mihi lætitiā salutaris tui, et spiritu principali confirma me (Psal. L, 14).* Quæ ergo dilatatum os habere super inimicos suos se gloriatur, in salutare Dei prius lætata fuisse describitur, quia illa beata mens valide reprobare malignorum spirituum suggestiones poterit, quæ in Redemptoris divinitate per contemplationem sublimiter assumpta, ex eo et sapientiæ accipit magnitudinem, et plenitudinem charitatis. Quem profecto dignis laudibus prædicat, dicens :

(Vers. 2.) *Non est sanctus ut est Dominus; neque enim est alius extra te, et non est fortis sicut Deus noster.*

6. His namque Annæ vocibus quæque electa anima hoc Redemptori clamat in laude, quod ab ipso credit in munere. Sed ex hoc piæ confessionis ordine ordo innuitur, quo eadem muneris bona quæ seriatim protulit consequamur. Sanctus itaque Dominus et fortis asseritur, a quo sanctificamur, ad requiem ducimur, et glorificamur. Sanctificationem a Domino accipimus in virtute regenerationis; esse autem, id est quietem ab hujus mutabilitate corruptionis, in terminatione exsili, fortitudinem in triumpho resurrectionis. Primum itaque horum munerum in ista vita consequimur, cum electi cujusque anima in carne est, sed utraque adhuc in agone operis posita; sequens autem in sola anima præter carnem, post carnis vitam, et jam de hujus vitæ laboribus assumpta; ultimum vero, in carne et anima, sed utraque jam per gloriam æternitatis innovata. Prius itaque san-

ctus dicitur, quia regeneratis per salutis lavacrum charitas Dei cordibus nostris infunditur, per cujus gratiam ad æternæ patriæ bona præparamur, ut dum hæc vita per decursionis suæ tempus elabitur, ea nos vita suscipiat, cujus gaudio hinc electorum egredientes animæ sine mortis pavore potiantur. Deinde esse ei ascribitur, quia securi consummationis nostræ diem, videlicet claritatem ultimæ resurrectionis, expectamus, dum in illo munere acceptæ requiei discimus extremi examinis discussionem non metuere, sed promissæ gloriæ lætitiā expectare. Ultimo autem loco fortis asseritur, quia in gaudio futuræ resurrectionis infirma nostra roborantur, cum caro surgit de pulvere; sed idem carnis nostræ pulvis translatus in perpetuæ incorruptionis gloriam, ad fragilitatis suæ miseriam ultra non redit. Sed et notandum quia in his tribus ab altero ad alterum ducimur; sed cum habere non habitum cœperit, qui hoc accipit quod non habuit, quod ante habuerat non amittit. Nam cum de sanctificatione ad requiem perducimur, et de quiete animæ perducimur ad robur æternæ incorruptionis, et sanctificatio charitatis augetur nobis in illa requie, et requies et amor exrescit valde in resurrectione. Conditorum namque suum unaquæque anima per amorem conjuncta in tantis muneribus intuens, Annæ vocibus dicat quam bene sapit sibi donum perfectæ regenerationis et vis amoris. Dicat : *Non est sanctus, ut est Dominus.* Dicat quam melius munus sibi est promissio quietis in hora sui transitus : *Neque est alius extra te.* Dicat quam optimum sibi placens præmium sit ultima renovatio sua, in gaudio perfecti spiritus sui et glorificatæ carnis. Dicat : *Et non est fortis, sicut Deus noster.* Et notandum quia hoc in precis cantico Anna loquitur. Electæ etenim menti hæc in cantico poscere est, dona tam grandia cum gaudio desiderare. Petere quippe ei desiderare est, et gaudere cantare. Sed quæ tam gaudenter dignitatis suæ munera conspiciunt, quam fortiter occultis hostibus exprobrat innotescit. Sequitur enim, et dicit :

(Vers. 3.) *Nolite multiplicare loqui sublimia gloriantes, recedant vetera de ore vestro.*

7. Sublimia quippe et vetera spiritus maligni loquuntur, cum alta quæ videntur hujus sæculi appetenda fidelibus suggerunt. Qui ergo cornu suum in Deo exaltare jam didicit, qui teneri in gaudio Majestatis novit, quidquid offertur sibi de blandimento sæculi labentis, exprobrando despiciunt, dicens : *Nolite multiplicare loqui sublimia gloriantes, recedant vetera de ore vestro.* Ac si aperte loquatur, et dicat : *EO mihi ea quæ offeruntur displicent, quo per desiderium alia video quæ valde placent.*

8. Quod profecto dicere, quia ei competit qui jam idoneus ad ministerium prædicationis agnoscitur, apte quoque contra arrogantes sapientes, et contra negligentes sanctæ vitæ professores, ista prolata sentiuntur. Alta quippe glorians loquitur, qui per scientiam quam accepit se intelligere sublimiter gloriatur. Vetera vero loquitur, qui, postpositis sanctæ Scripturæ eloquiis, sæcularibus verbis occupatur. Dicitur

itaque arrogantibus : *Nolite loqui sublimia gloriantes*. Quibus profecto verbis ostenditur quia non modum locutionis prohibet, sed affectum intentionis. Quasi aperte dicat : sublimia loquimini, sed de eo quod altum dicitur gloriari refugite. Unde et Paulus pie discipulum admonet, dicens : *Noli altum sapere, sed time* (Rom. xi, 20). Non dixit *Non altum loqui*, sed *Noli altum sapere*; sicut et hic non dicitur *Nolite loqui sublimia*, sed *Nolite gloriantes loqui*, quia sacra eloquia altius exquirenda sunt, sed quo altius exquirens proficit, semetipsum cohibere a vanæ gloriæ fastu debet per custodiam humilitatis. Dicitur etiam otiose loquentibus : *Recedant vetera de ore vestro*. Vetera quippe sunt verba sæculi, quia dum in eis loquentis animus per intentionem figitur, devotio- nis suæ decore spoliatur. Quare illi sublimia glorian- tes loqui non debent, et cur ab eorum ore ve- tera debeant recedere, hæc causa demonstrat, quæ subjungitur :

(Vers. 3.) *Quia Deus scientiarum Dominus est.*

9. Audiat itaque sciens et arrogans quia non ipse scientiarum dominus est, sed Deus. Nam recte glo- rians diceret, si ejus qua tumeret scientia, non om- nipotens Deus, sed ipse dominus exstitisset. Audiamus et nos, quando loquimur verba sæculi, quia Deus scientiarum Dominus est. Jam quippe electorum mentes non solum Novi, sed etiam Veteris Testa- menti scientia innovat; venit namque qui diceret : *Ecce nova facio omnia* (Isai. xlii, 19). Cum ergo tot nova habeamus quæ loqui possumus, vetera loqui sine culpa nullatenus valeamus. Recedant igitur de ore nostro vetera, ut cum damnatæ vetustatis culpa etiam a sermone compescitur, in novi hominis pul- chritudinem transeamus. Quod profecto si contem- nimus, audiamus :

(Vers. 3.) *Et ipsi præparantur cogitationes.*

10. Quasi a minori culpa, subintellecta compa- ratione, **58** nos terreat, dicens : Hinc otiosa lo- quentes cogitent quam metuere culpam locutionis debeant, si is cui loquendo delinquitur etiam cogita- tionum excessus ad iudicii sui examen servat. Au- diant item arrogantes quod sequitur :

(Vers. 4.) *Arcus fortium superatus est, et infirmi accincti sunt robore.*

11. Jam quippe in allegorica expositione diximus quia immundi spiritus horum fortium appellatione designantur. Qui nimirum quia a cœlesti gloria superbiendo ceciderunt, apte elatis doctoribus ad ter- rorem proponuntur, ut de se tanto jam humiliter sentiant quanto etiam angelos a superna gloria lapsos per appetitum vanæ gloriæ contemplantur. Quod etiam Redemptorem nostrum in elatis discipulis egisse recolimus, qui cum se subjecta dæmonia ha- bere jactarent, ab eo protinus cadere : *Videbam Satanam, quasi fulgur de cœlo cadentem* (Luc. x, 18). Arcus itaque fortium superbia est spirituum malignorum. Dicantur autem fortes, vel quia de se magna senserunt, vel quod humanum genus magna- rum tentationum impetu vineant. Quem profecto ar-

A cum dum intentio impia tetendit, jacere malitiæ ja- cula supra se in conditorem studuit. *Ponam*, inquit princeps eorum, *sedem meam ad Aquilonem, similis ero Altissimo* (Isa. xiv, 13, 14). Sed superatus est arcus fortium, quia Deus apostatarum spirituum superbiæ restitit, de cœlo præcipitavit, conditionali gloria virtutis exiit, ut in lapsis angelis homo dis- ceret quid timeret. Nam quid de æreo vase fiet, si Deus nec aureis superbiæ fetore plenis ignoscit? Unde et Petrus in Epistola sua loquitur, dicens . *Deus peccantibus angelis non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit in iudicium reservari* (II Petr. ii, 4). Quasi ergo electus et humi- lis prædicator superbientibus dicat : *Ut cessetis ab elatione, in conformibus vobis angelis, videlicet lapsis, damnationis debitæ pœnas aspiciate.*

12. Et quos imitari debeant proponens, ait : *Et infirmi accincti sunt robore*. Si ob præsumptionem æstimationis mali angeli fortes vocantur, infirmorum appellatio recte beatis spiritibus convenit, qui de se nulla præsumentes, virtuti sui opificis perpetua hu- militate subjecti sunt. *Infirmi accincti sunt robore*, quia, voluntariæ subjectionis merito, sancti angeli interni amoris vinculo conditori suo conjuncti sunt. Quibus apte accinctionis nomen congruit, quia ac- cinctus quilibet, eo quo cingitur cinctorio, ex omni parte retinetur, quia videlicet beatissimi illi spiritus sic sunt in æternitate solidati, ne ab ea cadere un- quam possint. Hinc est quod ad Daniele in Babylo- nia prædicantem angelus mittitur, qui accinctus obrizo perhibetur (Dan. x, 5). Hinc est quod ange- lum cum quo in Apocalypsi Joannes colloquium ha- buit aurea zona ad mammillas circumdatum conspe- xit. Quia vero iidem beati spiritus ab humilitatis merito in amoris gloriam surrexerunt, sed quia eandem gloriam in complexu æternitatis habent, et in timore amissionis non habent, gloriosi siquidem ineffabiliter sunt, sed ineffabilem illam gloriam amit- tere nunquam possunt. Ut itaque desinat gloriari, audiat arrogans : *Arcus fortium superatus est*. Et ut damnata culpa superbiæ proficiant in humilitate, di- citur sibi : *Infirmi accincti sunt robore*. Robur nam- que infirmis impenditur virtus supernæ charitatis. Accin- gimur etiam cum ad verbi ministerium præparamur. Bene itaque accincti robore infirmi in alta locutione **59** gloriantibus præponuntur, quia ii qui in ministe- rium mittuntur spiritus, propter eos qui hæreditatem capiunt salutis, priusquam accingerentur ad ministe- rium humiles fuerunt. Ante enim memoratur infirmi- tas, post vero accinctio roboris. Hos profecto nobis accinctos Paulus insinuat, dicens : *Nonne omnes sunt administratorii spiritus, in ministerium missi, propter eos qui hæreditatem capiunt salutis* (Hebr. i, 14)? De quibus et propheta etiam loquitur, dicens : *Millia millium ministrabant ei* (Dan. vii, 40). Quasi ergo dicat : Prius vos agnoscite, et sic vos ad alio- rum salutem præparate, quia bonum prædicationis tunc bene impletur, cum prædicator qui sublimis est

verbo humilis esse satagit ministerio. Sed quia superbos et arrogantes prædicatores loquendo redarguit, subdit, dicens :

(Vers. 5.) *Repleti prius, pro panibus se locaverunt, et famelici saturati sunt.*

13. Repleti prius illi sunt qui, dum tumoris cibos in mentis refectione suscipiunt, delicias sanctarum virtutum, velut cibo jam pleni, capere non possunt. Sed tamen pro panibus se locant, quia in Scripturis quas intelligunt juxta magnitudinem sapientiæ se percipere spiritualia munera virtutem putant. Sed saturari nequeunt, quia repletioni arrogantiam dona sancti Spiritus addere nequaquam possunt. Ipse namque spiritus disciplinæ effugit fictum, et non habitat in corpore pleno peccatis (Sap. 1, 5). Hinc etiam scriptum est : *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam* (I Petr. v, 5). Frustra ergo quæ Dei sunt accipere gestiunt, qui in eo quod superbiant largitorem munerum sibi adversantem reddunt. Saturari ergo nequeunt, quia munera spiritualium gratiarum non adipiscuntur. Qui vero sunt famelici, nisi a cibis vitiorum vacui, a tumore jejuni? Famelici ergo saturati sunt, quia sancti viri humilitatis arce præditi, dum de se alta non sentiunt, alta virtutum dona promerentur. Nam per humilitatis bonum, sancti Spiritus sedes fiunt, quem dum in se manentem recipiunt, ejus donis plenius replentur. Unde et per Prophetam Dominus dicit : *Super quem requiescit spiritus meus, nisi super humilem, et quietum, et trementem sermones meos* (Isa. LXVI, 2)? Valde ergo saturantur famelici, quia in donorum plenitudine suaver humiles sanctus Spiritus requiescit.

14. Quod tamen contra negligentes sacri altaris ministros atque audaces dominici corporis susceptores dici non inconvenienter potest. Repleti vero prius sunt, vitiorumque cibo saturati, qui pro pane se locant, quia corpus ad susceptionem Eucharistiæ præparent. Qui nimirum comedunt, et saturari non possunt, quia etsi sacramentum ora percipiunt, virtute sacramenti nequaquam replentur. A virtute ergo illa sacramenti ideo jejulant, quia prius repleti fuerant. Salutis quippe fructum non percipiunt in comestione salutaris hostiæ, qui ea quibus se repleverant flagitia portant in mente. Non saturantur ergo, nisi famelici, quia a vitis perfecte jejunantes divina sacramenta percipiunt in plenitudine virtutis. Et quia sine peccato electi etiam viri esse non possunt, quid restat, nisi ut a peccatis quibus eos humana fragilitas maculare non desinit evacuari quotidie contentur? Nam qui quotidie non exhaurit quod delinquit, etsi minima sunt peccata quæ congerit, paulatim anima repletur, atque ei merito auferunt fructum internæ saturitatis. Hac repletionem nos evacuare Paulus insinuans, ait : *Probet seipsum homo, et sic de pane illo edat, et de calice bibat* (I Cor. xi, 28). Quid enim est hoc loco probare, nisi, evacuata peccatorum nequitia, se probatum ad dominicam mensam, et purum exhibere? De repletis etiam subdit : *Qui enim manducat et bibit indigne,*

A judicium sibi manducant et bibi. Qui ergo quotidie delinquimus, quotidie ad penitentiam lamenta curramus, quia ipsa sola virtus est quæ evacuat quod in ventre animæ culpa coadunat. Et tunc vere famelici saturantur, quia quo studiosius mundamur lamento penitentiam, eo uberiores divini gratie fructum recipimus in spiritali refectione. Quæ nimirum electorum saturitas, quia usque in mundi finem extenditur, subdit, atque ait :

(Vers. 5.) *Donec sterilis peperit plurimos, et quæ multos habebat filios infirmata est.*

15. Quæ itaque hujus appellatione sterilis signatur, nisi ea de qua Paulus loquitur, dicens : *Quæ sursum est Jerusalem libera est, quæ mater nostra est* (Galat. iv, 26, 27)? Unde et paulo post Isaïæ vaticinium ei coaptavit, dicens : *Scriptum est enim : Lætare sterilis quæ non parit; erumpe et clama, quæ non parturit, quia multi filii desertæ magis quam ei quæ habet virum* (Isa. LIV, 1). Sed quomodo Jerusalem sterilia, beatorum scilicet angelorum sancta societas, intelligitur, cum juxta vocis suæ significatum de æterna pacis visione personam gaudii sit secunda? Sed si mater est electorum hominum, sterilis profecto erat quando humanum genus in Adam perierat. Velut enim parturire non potuit, cum eum in quo fecunditatis suæ extendere sinum debuit lapsi spiritus susceptionibus amisit. Tandiu accinguntur infirmi donec sterilis pariat, quia angelorum humillum valido ministerio eo usque indigemus, donec quotquot ad vitam prædestinati sunt de humano genere, usque in mundi finem colligantur. Mittet namque Filius hominis angelos suos, et colligent electos suos a quatuor ventis (Matth. xxiv, 31; Marc. xiii, 27). Ad eos namque colligendos tunc mittendi sunt, in quorum salute quotidie mittuntur, quia ad regnum non colligent, nisi quibus per robur accinctonis suæ nunc adjutorium præbent. Usque etiam in mundi finem famelici saturantur. Sed et bene plurimos hæc sterilis parere dicitur, quia non omnes homines, sed electi solummodo ad æterna gaudia perducuntur. Aptè igitur etiam parere dicitur, quia angelorum ministerio docemur superna petere, ut ad eorum valeamus bona pervenire. Sed cum hæc sterilis parit, ea quæ multos habebat filios infirmatur, quia quo pleniora lucra electorum per angelorum ministeria superna regna percipiunt, hujus Babylonis filii minuuntur. Velut enim infirma in partu suo est, quæ inordinato amore rerum transeuntium, ut solet, filios gignere nequaquam potest. Ubique enim jam cœlestia regna prædicant, quæ profecto dum fidelium mentes audita diligunt, dum ea etiam bonis moribus inquirunt, velut in partu suo Babylonia stringitur, quia mater nostra Jerusalem eos per orbem Deo parurit, quos illa lasso perditionis utero parere gehennæ consuevit. Quorum tamen accinctorum robur non ipsis, sed ei a quo accinguntur ascribitur. Aptè itaque subditur :

(Vers. 6.) *Dominus mortificat, et vivificat.*

16. In quibus profecto verbis etiam ordo notandus

est. Prius quippe mortificare dicitur, deinde vivificare, quia nisi sæculum amare desistimus, Deo per amorem vivere non valeamus, Joanne attestante, qui ait : *Qui diligit mundum, non est charitas Patris in eo* (I Jo. n, 15). Unde et is qui se mortificatum et vivificatum, qui se prostratum et erectum meminerat, **61** loquebatur, dicens : *Mihi mundus crucifixus est, et ego mundo* (Galat. vi, 14). Vivebat, sed non mundi vita, quia dicebat : *Vivo jam, non ego, virtus vero in me Christus* (Ibid., ii, 20). Non ergo accinctorum aliquis, sed Dominus mortificat et vivificat. Mortificatum quippe et vivificatum esse est presentia nulla concupiscere, et æterna desiderare. Cui itaque de his muneribus referendæ sint gratiæ exponit, dicens : *Dominus mortificat et vivificat*. Unde et sæpe jam nominatus gentium prædicator dicit : *Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus* (I Cor. iii, 7). Sed quo ordine omnipotens Deus ista in electis operetur, exponit, dicens :

(Vers. 6.) *Ducit ad inferos, et reducit.*

17. Ut mortificet quippe, ducit ad inferos; et ut vivificet, reducit ab inferis. Omnipotenti etenim Deo ad inferos ducere est peccatorum corda æternorum cruciatuum consideratione terrere. Ei quoque ab inferis reducere est territis penitentium atque commissa lugentium mentes, spe vite indolentis attollere. Tunc quippe peccare desinimus cum, superna gratia mollitis cordibus, futura tormenta formidamus. Et ab inferis reducimur cum, interno visitati solatio, ad spem veniæ de penitentia lamento respiramus. Apte itaque Dominus ducere ad inferos et reducere dicitur, quia humana duritia in hominis solius prædicatione, nec terrore conculitur, nec amore sublevatur. Nam si doctorum esset mortificare quotquot eorum prædicatione tangeret, peccare desinerent; et si eorum esset vivificare, quicumque ab eis celestia audirent, ad ea nos protinus omni conatu perquirenda intimi affectus sui amor accenderet. Nunc autem, cum sæpe peccatoribus æterna supplicia minentur, cum ea quæ possunt eis celestia bona prædicent, et nec supplicia metuant, nec læta concupiscant, clamemus Anæ vocibus in laudibus Dei, et ei etiam illud, quod per eos quidam proficiunt imputantes, dicamus : *Dominus mortificat et vivificat*. Dominus itaque ducit ad inferos, et reducit, quia illi pessima futura tormenta metuere, illi superna gaudia diligere, in quibus per eas voces quas foris homo loquitur intus Dei pietas operatur. Est autem in quo sese quisque cognoscat, si jam ad inferos ductus et reductus sit, si mundo obiit, cœlis vivit; nam si electus est, proficit. De eodem vero profectu subdit :

(Vers. 7.) *Dominus pauperem facit et ditat.*

18. Sæculi divites idcirco de larga facultate gloriantur, quia alto et incomprehensibili iudicio Dei celestia eis bona abscondita sunt. Dominus itaque facit pauperes, quia dum æterna electis bona insinuat, eo

se pauperiores tenent, quo a veris sese divitiis pulsos vident. Unde et rex ille qui sæculi possessione latissimus erat, quia ei veras divitias Dominus ostenderat, clamabat ad eum, dicens : *Respice in me, et miserere mei, quia unicus et pauper sum ego* (Psal. xxiv, 16). Hinc propheta Jeremias, electi cujusque illuminationem in se exprimens, ait : *Ego vir videns paupertatem meam* (Thr. iii, 1). Pauperem itaque Domino facere est in contemplatione bonorum perennium electorum mentes ad contemptum rerum omnium visibilium excitare. Sed cui summa revelat; qui eadem summa diutius laboris pretio sint querenda insinuat, dicat quia qui pauperes facit, etiam ditat, quia nimirum dum ab omnipotenti Deo bonorum celestium cognitionem percipimus, ab ipso etiam **B** virtutem consequimur, ut digno **62** pro eis labore certemus. Bene autem subditur :

(Vers. 7.) *Humiliat et sublevat.*

19. Quia in contemplatione celestium quam abiectione in terra conspiciunt, sed in eadem abiectione temporalis inopie per Dei gratiam meritum se penitus sublevant ad gaudia perennis vite. Humilitatem ergo percipiant in æstimatione exsilii, sublimitatem vero in præparatione sanctæ operationis. Sequitur :

(Vers. 8.) *Suscitat de pulvere egenum, et de stercore erigit pauperem, ut sedeat cum principibus.*

20. Polvis namque est subtilis deliberatio cogitationis illicitæ, quæ eam mentem cui insederit foedam reddit. Quid namque in stercore nisi foeda^a perpetratique flagitii audacia designatur? Unde et propheta vitam carnalium ceno foedi operis obrutam intuens, ait : *Computruerunt jumenta in stercore suo* (Joel i, 17). Apta igitur serie dona Dei in flagitiosorum conversione numerantur. Prius namque suscitatur de pulvere egenus quam pauper de stercore; quia a corde ante deliberatio immundæ cogitationis abscinditur, et postmodum ab actione culpa resecatur. Apte quoque suscitari de pulvere egenus dicitur, pauper de stercore erigi, quia intus prava deliberans dormit a contemplatione justitiæ, foris illicita perpetrans in iniquitate per actum jacet. Et quia jam cum fortibus de malignis spiritibus trophæa consequitur, suscitatus egenus et erectus pauper quid mereatur exponit, dicens : *Ut sedeat cum principibus, et solium gloriæ teneat*.

21. Sedere quippe triumphantis est. Unde et in Apocalypsi Joannis victoriæ nostræ dignitatem Dominus ostendit, dicens : *Qui vicerit, faciam eum sedere in throno meo, sicut et ego vici, et sedi cum Patre meo in throno ejus* (Apoc. iii, 21). Quod et Paulus intuens, suscitationis, atque sessionis nostræ dona in Dei laudibus numerans, ait : *Conresuscitavit, et con-sedere nos fecit in caelestibus in Christo Jesu* (Ephes. ii, 6). Cum eo itaque principes sedent, quia qui ejus auxilio malignorum spirituum vires reprimunt, in eorum triumpho dignitatem sessionis habent quibus

^a Guss. et Gilot. *perpetrataque flagitii audacia designantur?*

ex presidentis sibi virtute dominantur. Cum eo item principes sedent, quia etsi stare per corpus in hac vite labentis ærumna cervuntur, meritorum tamen sedem cum Redemptore in sublimibus habent, a cujus conformitate claritatis nec in ista fedditatis valle separantur. Egeni quoque rebus et pauperes sunt qui propter Evangelium ea quæ in sæculo habere poterant, cuncta reliquerunt. Qui certe ut cum principibus possint sedere, de pulvere suscitari debent, et de stercore erigi. Quid enim favores lingue, quid sunt aliud labentium dignitatum infule, nisi pulvis? Nam eam quam blandiendo sordidant a veris splendoribus mentem cæcant. Et quid divitiarum pereuntes, et transitoriarum facultates, nisi stercore æterna diligentibus sunt? Stercora quippe sunt quæ sanetæ animæ in contemptu humilitatis habent, non in appetitu desiderii. Unde et Salomon in amissione bonorum temporalium contristatum sæculi divitem intuens, ait: *De stercore boum lapidandus est piger* (Eccli. xii, 2). Quasi dicat: De eo verbera doloris sustinet, quod is qui pro æterna vita laborare appetit velut stercore contemnit. Hinc Paulus ait: *Omnia detrimentum feci et arbitror ut stercore, ut Christum lucrifaciam*. De pulvere itaque egenus suscitatur, et de stercore pauper erigitur, cum mens, sæculo abrenuntians, quidquid sibi placere solebat **63** de lingue humanæ favoribus, de honore dignitatum, et de abundantia rerum, calcet, dum ad sola æterna respicit, quæ sola ardentem amat. Ei namque suscitari, et erigi, est ea quæ corpore derelinquitur mentis sublimitate despiciere. Et cum principibus ei sedere est, supernæ patris civibus per gaudium æternæ quietis interesse. Qui certe tunc gloriæ solium tenet, quia qui tam sublimiter præsidet a conditoris sui laudibus nunquam silet. Hanc namque gloriæ sedem Psalmista admirans Domino loquitur, dicens: *Beati qui habitant in domo tua, Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te* (Psal. lxxxiii, 5). Hanc sedem gloriæ Isaias prædicat, dicens: *Gaudium et lætitia invenietur in ea, gratiarum actio, et vox laudis* (Isa. li, 3). Hanc item sanctus Tobias ostendens, ait: *Et omni lapide pretioso et mundo plateæ ejus sternentur, et per omnes vicus ejus Alleluia cantabitur* (Tob. xiii, 22). Sed ea quæ sequuntur ereptus pauper aspiciat, quia ad principum sessionem, ad gloriæ solium non statim ut fuerit erectus adducitur:

(Vers. 8.) *Domini, inquit, sunt cardines terræ, et posuit super eos orbem.*

22. Quia terræ nomine peccatores in sacro eloquio designantur, cardines terræ hi accipi convenienter possunt in quibus per inepta desideria sæculum circuit, et de alio ad alium ducit. Cum igitur conversos peccatores aspiciamus, in laudem Creatoris his Annæ verbis erumpamus. Quasi enim aliis verbis tunc dicimus: Jam Domini esse per ejus gratiam cœperunt, qui diu in rota rerum transeuntium per mundi concupiscentiam tenti sunt. Et cum, jam de-

A relictis vite secularis blandimentis, fortia tentamenta fortiter tolerant, dicamus: *Posuit super eos orbem*. Orbem quippe super eos posuit, qui, antequam eis imponeretur, sub eis fuit. Nam eum jam in onere tentationum habent, qui eis blandiendo velut subjectus serviebat, cum in eo delicias et voluptates sequendo recumberent. Et quia magnas ex eo tentationes habent, qui magna in illo oblectamenta habuerunt, adjungitur:

(Vers. 9.) *Pedes sanctorum suorum servabit.*

23. Quibus profecto verbis sic auxilium divini protectionis propitiationisque ostenditur, ut pericula tentationum gravia designentur. Quasi etenim dicat: Tam grandia de eo cui adhæserant sæculo tentamenta sustinent, ut solus ad adjuvandum ille sufficiat qui deesse fidelibus suis in tribulatione non potest. Pedes namque sanctorum suorum servare, est concussos in tentatione affectus electorum, ne corruant, per gratiam roborare. Unde et qui ad casum nutaverat, et tamen a Domino conservatus erat, propheta dixit: *Mei autem pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei* (Psal. lxxii, 2). Hinc iterum: *Pulsus sum; et eversus sum ut caderem, et Dominus suscepit me. Fortitudo mea, et laudatio mea Dominus, et factus est mihi in salutem* (Psal. cxvii, 13, 14). Et de hostium infirmitate subjunxit, dicens:

(Vers. 9.) *Et impij in tenebris conticescent.*

24. Quid est autem quod cum servare sanctorum pedes Dominus dicitur, silentium memoratur impiorum, nisi quia ad peccati lapsus nequaquam impellimur, nisi cum perversa nobis malignorum spirituum tentamenta suggerunt? Cum ergo pedes nostros Dominus servat, in tenebris tacent impii, quia dum gratia divina protegimur, vocem qua nos præcipitent dare nobis immundi spiritus nequaquam possunt. In tenebris quippe tacent, quia caliginosa reproborum corda possident, a quorum **64** ad nos progredi obscuritate non audent. Quare autem sanctorum pedes servet exponit, dicens:

(Vers. 9.) *Quia non in fortitudine sua roborabitur vir.*

25. Quasi dicat: Idcirco tenet, quia sine ipso stare non possent. Nam etsi vir virtutis agnoscitur, in fortitudine sua timorem lapsus habet, statum ^a robor non habet, et toties illicita concupiscendo labitur, D quoties interna ejus vestigia a Domino tenente deseruntur. An vero non vir erat cui in juvenularum choro cantabatur: *Saul percussit mille, et David decem millia* (I Reg. xviii, 7)? Qui nimirum cum inter onera fortitudini suæ relinquitur, in carnis suæ culpam impulsus corrui, atque in se expertus est quia vir in se non habeat statum roboris, sed lapsum infirmitatis. Unde et relabi metuens, eum a quo teneri ad statum debeat exposcit, dicens: *Non me derelinquas usquequaque* (Psal. cxviii, 8). Nemo ergo se fallat, quasi in se robor standi inveniat, quia etsi magna sæpe occulorum hostium bella superamus, si

^a Forte legendum *statum roboris*, ut paulo infra: *non habeat statum roboris, sed lapsum infirmitatis*.

digne eos in suis suasionibus reprobando vel in fugam versos insequimur, non nos tunc refugi spiritus, sed eum quem in nobis aspiciunt expavescent. Vel certe si nos etiam timent, idcirco profecto timent, quia in divinæ gratiæ robur assumptos vident. Apte ergo subjungitur :

(Vers. 10.) *Dominum formidabunt adversarii ejus, et super ipsos in caelis tonabit.*

26. Cæli namque tunc sumus, cum in altitudinem divinæ gratiæ præsidenti nobis sublevamur. Et tonitrua contra ejus adversarios habemus, cum validis sanctorum desideriorum vocibus omne quod nobis de eorum suggestione spirat elidimus. Quidquid enim tonitruum ferit, interficit. Tonitrua ergo cælorum sunt perfecta desideria electorum. Nam velut a cælorum altitudine terribiliter sonando prodeunt, cum ab eo mentis culmine malignos spiritus feriunt, cui omnipotens Deus sic præsidet, ut amore præsidenti facile superet omne quod ad pugnam moveri poterat hostis audacia mala suggerentis. Sed præmonente Redemptore novimus quia *qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit* (Matth. x, 22). Eodem quoque Domino promittente, didicimus quia *quacunque hora peccator convertitur, salvus erit* (Ezech. xviii, 21). In extremo itaque sui cantici addat Anna, et dicat unde peccantem terreat, dicat quo justum cautioem reddat.

(Vers. 10.) *Dominus, inquit, judicabit fines terræ.*

27. Non ait terram, sed fines terræ. Fines quippe terræ sunt, qui vitæ sua ultima cum culpæ perpetratione clausurunt. Nam qui peccat, et corrigit quod delinquit, terra est per peccatum, et finis terræ non est, quia delinquendo redemptionis suæ alta deposuit, sed ab imo depositionis suæ ante judicium resurrexit. Flevit namque quod fecit, et venturum judicem eo lætius sustinet, quo in damnatione terrenitatis per poenitentiam ipse in se flagella ultionis tenet. Quia ergo fines terræ Dominus judicat, conversus peccator ad Dominum priora, sive media, non expavescat. Quia item fines terræ Dominus judicat, justus, inchoata justitia, non præsumat. Nam si hunc ab ea qua cadere potest adhuc æquitate labentem subita mors intercipit, quia in suis extremis culpa clauditur, finium terræ lege judicatur. Sequitur :

(Vers. 10.) *Et dabit imperium regi suo, et sublimabit cornu Christi sui.*

28. Hoc profecto superius, quia ad Redemptorem retulimus, in hujus quoque explanationis ordine non mutamus. Ipse namque est pax nostra, qui fecit utraque unum (Ephes. ii, 14). Ipse quoque est lapis angularis (I Petr. ii, 4, 5, 6), in quo dum electorum paries uterque copulatur, æternæ civitatis fractura disponitur. Teneat itaque morem suum locutio nostra, ut prolato jam sacri cantici et morali et allegorico intellectu, in eo uterque conveniat quem fide credimus, moribus promereamur.

CAPUT II.

Sequitur enim divinus sermo, et dicit :

(Vers. 11.) *Et abiit Helcana in Ramatha, in domum suam.*

1. Quem profecto virum, humani generis Redemptorem; Annam vero conjugem, ejus Ecclesiam; puerum Samuelem, credentium de gentibus populum; Ramatha quoque civitatem, cœlestem patriam designare ostendimus. Quid ergo est quod post conjugis canticum abiisse in Ramatham civitatem suam Helcana dicitur, cum post natum puerum Deo canticum Anna dixerit, atque aute ad cœlos Redemptor ascenderit, quam gentilem populum sancta Ecclesia in fide genuisset? Quod profecto ab eis solummodo quæritur qui tantum Domini nostri corporalem præsentiam scire noscuntur. Nunquid enim tunc non eum secum Paulus habebat qui ad Patrem ascenderat, cum dicebat : *An experimentum quæritis ejus qui in me habitat Christus* (II Cor. xiii, 3)? qui item fatetur dicens : *Sicut ex Deo, coram Deo et Christo loquimur* (II Cor. ii, 17). Quid est ergo quod sanctæ Ecclesiæ aliquando adfuit per gratiam muneris, aliquando ei se subtrahit per dispensationem probationis? Adfuit namque, ut in acquisitione Gentium vitæ verba abundanter effunderet; sed aliquando ei velut absens se abscondit, ut, verbi munere sublato, cognosceret sine ejus præsentia qualis esset. Post finem itaque cantici dicitur : *Abiit Helcana in domum suam*, quia sancta Ecclesia ex ejus præsentia alta prædicat, qui cum mortalibus per dispensationem se subtrahit, æternis se civibus jugiter repræsentat. Domus namque sua illa supernorum civium, quam amando, replendo et sociando Dominus inhabitat, æterna societas est. In eam igitur vadit cum Annam deserit, quia qui se nobis adhuc proficientibus salubriter subtrahit, perfectis atque consummatis æternæ patriæ civibus eo se incessanter jungit atque exhibet, quo probari jam probatos ejus absentia ulterius non oportet. Apte itaque post Annæ canticum dicitur : *Abiit Helcana in domum suam*, quia sancta Ecclesia, quæ tam sublimia electos edocet, sicut pia semper Domini dispensatione deseritur, ita et eadem alta quæ doceat non semper habet. Sed plerique verba audiunt, præteritam malitiam detestantur, et correctionis vitæ opera proponunt; sed cum audire desierint, ac si nunquam eadem vitæ verba audissent, ad iniquitatem redeunt. Auditor sanctæ Ecclesiæ gentilis populus devotus ad audiendum fuit, et ad operandum promptus. Apte itaque subditur :

(Vers. 11.) *Puer autem Samuel erat minister in conspectu Domini, ante faciem Heli sacerdotis.*

2. Ac si aperte diceretur : Ex eo quod audivit, omnipotenti Deo placere studuit. Qui apte puer dicitur, quia etsi grandia pro defensione fidei nostræ agenda susceperat, tamen in eadem fidei generatione adhuc novus erat. Et quia placidum omnipotenti Deo ministerium præbuit, minister in conspectu conditoris fuit. In conspectu etenim Domini est, quem in oblatione obsequiorum divina dignatio libenter aspicit. A quo nimirum Domini conspectu expelli valde metuens quis, orat, dicens : *Ne projici-*

cius me a facie tua (Psal. l, 13). In quo item recipi vehementer cupiens, dilationis suæ moram secum reputat, dicens: *Quando veniam, et apparebo ante faciem Dei (Psal. xli, 3)?* Hinc Elias gloriatur; et ait: *Vivit Dominus, in cuius conspectu sto (III Reg. xvii, 1).* Minister itaque erat Samuel in conspectu Domini, quia in novæ religionis obsequiis omnipotenti Deo gentilis populus valde acceptus fuit. Quo nimirum verbo Judææ quoque repulsio latenter innuitur, dum solus Samuel, in quo gentium fidelis populus exprimitur, ante Dominum ministrare perhibetur. Solus itaque in ejus conspectu erat, quia profecto ei Judaicus populus placere desiderat. Quod utrumque per Malachiam Dominus loquitur. Nam Judææ repulsionem insinuans, ait: *Non est mihi voluntas in vobis, et sacrificium non suscipiam de manu vestra (Malach. i, 10).* Sed qui a facie sua Judaicam perfidiam expulit, quem libenter intueatur, subjungens, ait: *Ab ortu solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, et in omni loco offertur nomini meo oblatio munda (Ibid., 11).* Sed subtiliter est videndum quod dicitur: *Ante faciem Heli Samuel Domino ministravit,* quia prædicatorum sanctæ Ecclesiæ ministerium gentilis populi conversionem, amorem et reverentiam circa Redemptoris obsequium, veterum ordo doctorum longe ante videndo cognovit, et prophetando prædicavit. Hunc namque pronum in Domini ministerio noverat, qui dicebat: *Adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes servient ei (Psal. lxxi, 11).* Hinc Aggæus loquitur, dicens: *Veniet desideratus cunctis gentibus, et replebitur gloria domus Domini (Aggæi ii, 8).* Hinc Isaias dicit: *Erit radix Jesse, qui exurgit regere gentes; in ipsum gentes sperabunt (Isa. xi, 10; Rom. xv, 12).* Hinc Psalmista ait: *Laudate, omnes gentes, Dominum et collaudate eum, omnes populi (Psal. cxvi, 1).* Hinc patriarcha Jacob ait: *Ipse erit exspectatio gentium (Gen. lxx, 10).* Ante faciem ergo Heli minister Domini Samuel puer fuit, quia quod dignum Deo postmodum gentilis populus habuit, doctorum ordo veterum per prophetiæ spiritum prævidit. Et statim de projectis subditur:

(Vers. 12, 13.) *Porro filii Heli nescientes Dominum, et officium sacerdotis ad populum.*

3. *Subaudis erant.* Qui namque filii Heli sunt alii, nisi Israelitæ secundum carnem, qui Scripturam saceram noverant a patribus editam, et tamen quem Scriptura promiserat nesciebant? Quos nimirum per semetipsam Veritas in Evangelio increpat, dicens: *Abraham exultavit ut videret diem meum; vidit, et gavisus est (Joan. viii, 56).* Et item: *Si crederetis Moysi, crederetis utique et mihi, de me enim ille scripsit (Ibid. v, 46).* Nescierunt ergo Dominum, qui venientem in carne nostra Redemptorem spreverunt. Unde per Isaiam queritur, dicens: *Cognovit bos possessorem suum, et asinus præsepe Domini sui; Israel autem me non cognovit (Isai. i, 3).* Quasi dicat: Et incarnationis meæ vias ei longe ante per prophetas aperui, et tamen id quod promiseram exhibitum non

A accepit. Quare et officium sacerdotum ad populum hesciit. Officium sacerdotale quippe cognosceret, si ad redemptionem humani generis eum qui a lege et prophetis fuerat promissus jam venisse prædicaret. In quem profecto quia non solum non credidit, sed etiam persequendo insanivit, et Dominum nesciit, et ad populum officium sacerdotum. Cujus tamen malitia minor esset, si qui prodesse minoribus Redemptoris adventum prædicando noluit, nocere ulmisset. Sequitur ergo, et dicit:

67 (Vers. 13, 14.) *Sed quicumque immolasset victimam, veniebat puer sacerdotis, dum coquerentur carnes, et habebat fuscinulam tridentem in manu sua, et mittebat in lebetem, vel caldarium, aut in ollam, sive in cacabum, et omne quod levabat fuscinula, tollebat sacerdotibus.*

4. Quid enim est immolare victimam, nisi vere fidei omnipotenti Deo offerre confessionem? Et quid vasa in quibus immolando caro coquitur, nisi fidelium mentes sunt? Quæ dum Mediatorem Dei et hominum hominem Christum Jesum esse verum summi Patris Unigenitam credunt, nimirum in his caro coquitur quæ Deo per devotionis intimæ obsequium immoletur. Quis puer sacerdotis est alius quam per filius Synagogæ pastoribus per obsequium subjectus populus? Qui apte puer dicitur, quia dum infirma legis ad litteram tenere maluit, in virtum perfectum crescere per Evangelium recusavit. Quid vero est quod ad inferendos ciborum raptus destinatur? Quid est iterum quod in illata violentia tenere tridentem fuscinulam dicitur? Sed cibus electæ animæ persona est Redemptoris. Qui profecto cibus in sacris vasis coquitur, dum per calorem sancti Spiritus ad suavitatem refectionis in electis mentibus præparatur. Caro etenim coquitur, dum per Spiritus sancti gratiam humanitatem Dominicam in divinitatis naturam assumptam, et firmiter credimus, et efficaciter confitemur. Unde et per Moysen Agni paschalis carnes comedendas insinuat, dicens: *Non comedetis ex eo crudum quid, æ: coctum aqua (Exod. xii, 9).* Crudum quippe ex eo manducare est, præter Spiritus sancti gratiam, Redemptorem nostrum purum hominem credere. Aqua vero coquitur cum Redemptoris essentia per humanam sapientiam ventilatur. Crudum ergo Judæi comedunt, aqua coctum hæretici, quia illi ejus divinitatem negant, isti per humanam sapientiam et divinitatis et humanitatis ejus sacramenta evacuant. Puer itaque sacerdotis ad tollendum fidelium cibos mittitur, quia Judæorum populus, a fide Redemptoris expulsus, amorem fidei ejus a corde fidelium auferre vehementer studuit. Qui apte fuscinulam tridentem in manu habuisse perhibetur, quibus carnis partem quam posset inungere eductam coqui prohiberet. Fuscinula quippe in manu pueri illata sanctæ Ecclesiæ Judaici populi persecutio est. Et quia blandimentis, penis atque terroribus nocere fidelibus tentavit, tres utique fuscinula dentes habuit. Bene autem dicitur quia quod levabat fuscinula tollebat

puer sacerdotibus, quia magna epulatio iniquorum praelatorum erat, si cum blandientium sive furentium satellitum turba subverteret, quem in fidei nostrae sublimitate stare per confessionem cognovissent. Sequitur :

(Vers. 14, 15.) *Sis faciebant universo Israeli vos nientii in Sile, etiam antequam adolerent adipem.*

5. Adeps quidem interna pinguedo est, in qua miram illa devotio mentis exprimitur, qua electorum mentes conditori suo in perfectiori charitate copulantur. Qui recte jam cocta carne immolant, quia surgere quis ad sublimitatem charitatis non poterit, nisi prius quae credit amet mysteria incarnatae divinitatis. Humanitatem quippe Domini Jesu in divinitatem assumptam per sanctum Spiritum credere, quae immoletur Deo carnem coquere est. Ante igitur quam adoleretur adeps, 69 puer carnem praeripere studuit in universo Israele, quia apparitores Synagogae novos Christi confessores putaverunt evertere prius quam eos omnipotenti Deo charitas perfecta sociaret. Quod apertius ipsa sacrae historiae verba indicant, quibus dicitur : *Dum coquebantur carnes.* Per quae miram verba non perfectio coctionis, sed apparatus innuitur. Sed ordo nefariae hujus exactionis ostenditur per ea quae sequuntur :

(Vers. 15.) *Veniebat puer sacerdotis et dicebat immolanti : Da mihi carnem, ut coquam sacerdoti ; non enim accipiam a te carnem coctam, sed crudam.*

6. Carnem crudam puero daret, qui coram persecutoribus humanitatem Christi puram assereret, et eam puer sacerdoti coqueret, quia perignem malitiae Judaicus populus haec putaret, quod ejus praelati in mentis suae refectioe libenter exciperent. Venit ergo puer sacerdotis, et crudam carnem petiit, quando Judaicus populus litterae legi serviens, divinitatem Redemptoris negare fidelibus suggestit. Veniens ergo dicit : *Non accipiam a te carnem coctam, sed crudam.* Quia quem purum hominem fidelis compulsi confiteri, esse Deum nec audire voluit. Cujus profecto populi importunitas ostenditur, cum verba sacrilega in nefaria exactione geminantur. Nam sequitur : *Non enim accipiam a te carnem coctam, sed crudam.* Quia Jesum Dominum ac Redemptorem nostrum, non Dominum et hominem, sed purum tantum hominem audire valde desideravit. Sed quos quasi imperfectos in carne tentavit, perfectos reperit. Nam qui divinitatem Redemptoris negare compulsi sunt, non solum Redemptorem noluerunt negare, sed compulsos suos curabant ad vitam trahere. Unde et sequitur :

(Vers. 16.) *Dicebatque illi immolans : Incendatur primum juxta morem hodie adeps, et tolle tibi quantum desiderat anima tua.*

7. A bestiali siquidem appetitu cruda postulante avertere nititur, qui ei ad libitum cocta pollicetur. Quasi male esurientibus Judaeis sancta Ecclesia responsum praebet, et pro humanitate simplici, quam

A vorare per desiderium cupiunt, divinitatis cibum repromittat, dicens : Prius coqui sinite quod ad refectioem vitae habeatis in Spiritu sancto intellectum. An non tunc puer sacerdotis crudam carnem petiit, cum illuminato a Domino ei qui caecus fuerat natus diceretur : *Da gloriam Deo ; nos scimus quia hic homo peccator est (Joan. ix, 24) ?* Quid est dicere, *da gloriam Deo*, nisi non hinc orationis tuae laudes tribuas, quia Deus non est ?^b et qui peccator asseritur, non solum Deus esse negatur, sed etiam homo justus. Cui profecto crudam quam petebat carnem praebere noluit, coctam obtulit, quia quem salutis suae auctorem instanter asseruit, ex ostenso tantae admirationis signo, non solum hominem sanctum, sed verum Deum esse monstravit. Qui autem aequi bestias, amissa ratione, populus coeperat, crudam sibi carnem exhiberi importune postulabat. Nam sequitur :

(Vers. 16.) *Nunc dabis, atloquin tollam tibi vi.*

Sequitur :

(Vers. 17.) *Erat enim peccatum puerorum grande nimis coram Domino.*

Et causam qua grande fore hoc peccatum demonstraretur adjungit, dicens :

(Vers. 17.) *Quia de trahabant homines a sacrificio Domini.*

69 8. Grande nimis peccatum esse cognoscitur, quod poenitentiae lacrymis non deletur. Hoc namque nimis grande peccatum Synagogae propheta intuens, ait : *Peccatum Judae scriptum est stylo ferreo, in ungue adamantino (Jerem. xvii, 1).* Vel certe grande nimis coram Domino peccatum erat, quia ad peccandum alios pertrahabat. Quare et subditur : *Quia detrahebant homines a sacrificio Domini.* Detrahebant quippe a sacrificio homines, quia ad confessionem rectae fidei progredi infirmorum corda prohibebant. Et notandum quia qui detrahuntur a sacrificio homines dicuntur, quia nimirum si in fidei nostrae vera confessione persistenter, hos divinus sermo florum Dei appellatione signaret. Quibus profecto per Psalmistam Dominus dicit : *Ego dixi dii estis, et filii excelsi omnes, vos autem sicut homines moriemini (Psal. lxxxix, 6, 7).* Sequitur autem :

(Vers. 18.) *Samuel autem erat minister in conspectu Domini, puer acclinctus ephod lineo.*

9. Subtilior quam lanca vestis linea esse cognoscitur. Apto autem Samuel lineo ephod indutus asseritur, per quem sacerdotum orde electus ex gentibus designatur. Nam in comparatione legalis vitae nova Evangelii conversatio lini subtilitas est.^c Ibi enim aliquid animale praecipuum est, ibi omnis maledictur a quo semina propaginis in Sion nulla relinquuntur. In Novo autem Testamento, quia subtiliora sunt omnia, quisquis ejus praecipis utitur, velut delicatior lini veste decoratur : ibi quippe connubii abstinentia damnatur, hic miris laudibus colitur ; illic sacerdotes carnaliter generant, hic fructum spiritalis propaginis

^a Gilot. et Vatic., *Domino eo qui caecus fuerat natus.*

^b Iidem, *et qua.*

^c Guss., *ex offenso tantae admirationis signo.*

^d In Vulg., *detrahebant.*

tanto copiosius afferunt, quanto etiam per conjugale bonum pudicitiae detrimenta sentire non possunt. Bene autem dum Samuelis vestis exponitur linea fuisse perhibetur, ut novi sacerdotii gloriam aperte ostenderet, quod novae pudicitiae nitoribus splenderet. Sed dum in conspectu Domini esse minister Samuel dicitur, ephod lineo accinctus memoratur, quia divina obsequia tunc bene exhibentur, cum exhibentis persona carnalis voluptatis sordibus non foedatur; et acceptum Deo tunc est munus ministerii, cum per sanctae conversationis munditiam Deo placita est persona ministri. Et quia inter primordia novitatis suae proficiebat, adhuc sequitur:

(Vers. 19.) *Et tunicam parvam faciebat ei mater sua, quam afferebat ei, cum ascendebat cum viro suo, ut immolaret Domino hostiam solemnem.*

10. Sanctae Ecclesiae hostiam immolare est per eloquia praedicationis auditorum suorum corda in amorem conditoris accendere. Tunc itaque Samueli parva vestis delata perhibetur, quia dum adhuc per novitatis suae incrementa proficeret, ab Ecclesia apta suae parvitati accepit monumenta justitiae, cujus splendore radiaret. Sequitur:

(Vers. 20.) *Et benedixit Heli Helcanæ, et uxori suæ, dicens: Reddat tibi Dominus semen de muliere hac, pro femore quod commendasti Domino.*

11. Quia in persona Heli sacerdotis etiam boni doctores populi veteris designantur, Helcanæ et uxori ejus benedixisse cognoscitur, quia nimirum eorumdem veterum doctorum ordo Christi et sanctae Ecclesiae spiritalem copulam praevitit, et eorum electorum prolem futuram caelo dignam, cum devotione praedicavit. Quod quamvis longe ante actum fuerit, tamen tunc se eis sic benedixisse innotuit, cum, revelata jam nostrae redemptionis gratia, credere unusquisque fidelis poterat, quia tot bona **70** patres nostri veteres de hac renovatione praecinebant. Et ut ordo quo fiebat agnoscat, subjunctum est:

(Vers. 20.) *Et abierunt in locum suum.*

12. In locum suum cum viro suo sanctae Ecclesiae abire, est vitae activae molestias interdum fugere, et supernae vitae gaudiis per contemplationem vacare. Puerum quippe ad horam reliquerat mater illa, quae dicebat: *Cupio dissolvi et esse cum Christo* (Philip. 1, 23). Si cum puero erat, quando eumdem egregium doctorem usque ad tertium caelum vis amoris extulerat (11 Cor. xii, 2-4)? Si tunc erat cum puero, quando in paradiso exceptus, verba quae non licet homini loqui audiebat, et in locum suum rapiebatur, quia ostendit, dicens: *Non habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus* (Hebr. xiii, 14)? Sed quae cum viro abibat in locum suum, reverti hanc materna viscera cogebant ad filium. Nam loquebatur et dicebat: *In carne manere est mihi necessarium propter vos* (Philip. 1, 24). Sequitur:

(Vers. 21.) *Visitavit ergo Dominus Annam, et concepit, et peperit tres filios et duas filias.*

* Forte addendum *et magnificatus*; quae enim in explicatione subjiciuntur potius ad hoc membrum

A 13. In tribus filiis perfectiores quique sanctae Ecclesiae designati sunt, qui pro fide Trinitatis fortia semper egisse cognoscuntur. Sed si solos perfectos sancta Ecclesia gigneret, nostra infirmitas ad aeternae vitae praemia pervenire non posset. Robur ergo filiorum duarum filiarum fragilitas sequitur, quia sancta Ecclesia etsi contra superbientem hostem humani generis fortes protulit, tamen ad aeternae patriae gaudia etiam infirma ejus membra per duo charitatis praecipua perducuntur. Et quia in inchoationis suae initiis non semper mansit quisquis eo tempore erudiri ad sacerdotale ministerium coeperat, sequitur:

(Vers. 21.) *Et magnificatus est puer Samuel in conspectu Domini.*

B 14. Quo in loco valde notandum est quod puer Samuel dicitur et magnificatus. Sed et cum magnificatus assertur, hoc virtutis suae praedominium non in conspectu hominum, sed in conspectu Domini habere perhibetur. Cur ergo puer, nisi quia ad perfectionis erat celsitudinem sublimatus? Puer itaque et magnificatus in conspectu Domini Samuel dicitur, quia novus ordo praedicatorum, etsi ad magnae conversationis celsitudinem pervenit, humilitatis suae virtutem non perdidit. Magnificari quippe ante Deum non prodesset, si puer esse desisteret, quia amissa humilitate, placere omnipotenti Deo de conversationis altitudinis non valeret. Denique magnificati jam fuerant, qui in nomine Jesu ab obsessis daemonia ejiciebant; sed quia pueritiae suae bonum perdiderant, hos veritas arguit, dicens: *Videbam Satanam, quasi fulgur de caelo cadentem* (Luc. x, 18). Hinc iterum denuntians, ait: *Nisi conversi eritis, et efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum caelorum* (Matth. xviii, 3). Quia ergo novorum praedicatorum vita et sublimis est merito, et plana per humilitatem, Samuel apte magnificatus et puer assertur. Et quia ex utroque valde accepti Deo sunt, magnificatus non simpliciter, sed in conspectu Domini fuisse perhibetur. Sequitur:

(Vers. 22.) *Heli autem erat senex valde, et audivit omnia quae faciebant filii sui in universo Israel, et quomodo dormiebant cum mulieribus quae observabant ad ostium tabernaculi.*

D 15. In persona Heli non solum vetus sacerdotium, sed etiam antiquorum patrum doctrinae figurantur, **71** quia ex hoc quod spiritali dignitate praefuit, hoc suscepit officii, ut salutari praedicatione instrueret pro quibus placabiles hostias Domino offerret. Quid est ergo quod Heli senex assertur, nisi quia in reproborum Judaeorum cordibus vis infirmatur caelestium mandatorum? Juvenis quidem fuit Heli quandiu sacra Scriptura in electis Synagogae vim magnae auctoritatis obtinuit, quia videlicet promissiones venturi Redemptoris acceperat, et eum cum magno desiderio expectabat. Tunc ergo Heli sensit, quando Judaea devotionem observande promissionis amisit, ut desideratum a patribus suis Redemptorem coram se

pertinent quam ad aliud, puer.

miraculis se probantem cerneret, et omnino cæca in tanta ejus luce de veritatis præsentia dubitaret. Valde etiam fuisse senex dicitur, ut profecto omnis vis fidei in Synagoga emarcuisse doceatur. Vere autem dicimus quia si valde senex erat Heli, omnino debilis vivebat. Quid enim tunc erat seni Scripturæ vivere, nisi debilem valde aspirationem fidei Synagogæ ministrare? Senex quidem valde esse et vivere poterat, cum Judæorum corda nutabant ut Dominum Jesum nec Redemptorem verum esse crederent, nec quasi blasphemum aperte damnarent. Hujus namque senectutis debilitatem evangelista Joannes ostendit, dicens: *Alii dicebant, quia bonus est, alii vero, non, sed seducit turbas* (Joan. vii, 12). Hinc Judæi ipsi caliditatis suæ versutiam proferentes, dicunt: *Usquequo animas nostras tollis? si tu es Christus, dic nobis palam* (Ibid. x, 24). Hinc item dicunt: *Magister, volumus a te signum videre* (Matth. xii, 38).

16. Sed Heli valde senex audivit omnia quæ faciebant filii sui universo Israeli. Audivit certe hæc, quia novit. Quod autem ^a cognovimus, intra aulas memoriæ clausum tenemus. Consulta vero sacra eloquia, intra se omnem Judæorum perfidiam scriptam foris proferunt, et velut diu servatam memoriter ostendunt. Hujus profecto auditus notitiam Amos, velut Heli ascribens, ait: *Non faciet Dominus verbum super terram, quod non revelaverit servis suis prophetis* (Amos iii, 7). Hinc Habacuc Deo unigenito confitetur, dicens: *Domine, audivi auditum tuum, et timui; consideravi opera tua, et expavi; in medio duorum animatum innotesceris* (Hab. iii, 1, ex interpret. LXX). Veteribus quippe Synagogæ doctoribus filiorum ^b scelera audire, præcognoscere est. Sed quid præcogno-verit, exponit, quia dicit: *Omnia, quæ faciebant filii sui universo Israeli, et quomodo dormiebant cum mulieribus, quæ observabant ad ostium tabernaculi*. Cum mulieribus quippe Judæis dormire est variis hæresibus pollui. Bene autem ipsæ mulieres ad ostium tabernaculi observare referuntur. Quid enim est ostium tabernaculi, nisi littera legis spiritualis? Judæi autem dum sacram Scripturam juxta litteram solam intelligunt, ibi hæreses statuerunt, unde ad secretum veræ fidei intrare potuerunt. Nam sicut per ostium ad interiora tabernaculi, ita per litteram sacræ Scripturæ ad spiritalem intratur cognitionem Redemptoris. Quia ergo per observantiam litteræ Judæa decipitur, mulieres ad ostium, non intra tabernaculum, observare referuntur. Et quia in omnibus Scripturis Judæi Redemptori nostro contradicunt, non una mulier fuisse dicitur, sed plures. Hæc quidem sibi filii Heli faciunt, quia juxta prophetæ vocem: *Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur* (Ezech. xviii, 4, 20); sed universo Israeli ea facere dicuntur, quia dum in erroris sui nocte prælati intereunt, caliginis suæ minores cæcitate involuntur. Cum mulieribus ergo ⁷² filii Heli dormiunt, quia reprobi Judæi hæresum suarum admistione usque in mundi finem polluunt. Dormiunt etiam, quia etsi gravissima sunt erroris sui

A nocte obruti, per Heliam tamen sunt in fine mundi ad fidem Redemptoris excitandi (Matth. xvii, 11). Sequitur:

(Vers. 23.) *Et ait ad eos: Quare facitis res hujusmodi, quas ego audio res pessimas ab omni populo?*

17. Ecce senex erat Heli, et acuta loquebatur, quia virtus sacri eloquii, etsi in reproborum corde deficit, tamen coram recte intelligentibus, Judæorum culpas subtiliter exquirat. Districte enim discutiens, dicit: *Quare facitis res hujusmodi, quas ego audio res pessimas ab omni populo?* Sed qui exquirens interrogat *Quare facitis?* profecto ostendit eos impingere noctem hæresis sine discretionem rationis. Ipsos autem fecisse res pessimas, quas audiebat, dicit, et ipsas res pessimas ab omni populo esse asserit. Quid est hoc, nisi quia universitas Judaici populi in hæresum profunda corruerat? Sed ipsius ruinæ causa reprobi sacerdotes erant. Unde et Oseas propheta, ait: *Causa ruinæ populi sacerdotes mali* (Osee v, 1). Nam ideo subjectus populus cecidit, quia ruentes prælatos studuit imitari. Cum ergo dicit: *quas ego audio res pessimas ab omni populo*, ipsæ res a populo agi debent intelligi, non referri. Quod tale est, ac si dicat: *Res pessimas, quas fieri ab omni populo audio, quare facitis?* Unde et statim quid dixerit apertius insinuans, ait:

(Vers. 24.) *Nolite, filii; non est bona fama, quam ego audio de vobis, ut transgredi faciatis populum Domini.*

18. In quo autem populus Domini mandata transgredere, si ipsi dormirent cum mulieribus? Sed quia hoc in figura contingebat illis, hoc profecto, quod dominicæ Incarnationis tempore debebat fieri præsignabat. Nam quando sacerdotes cum mulieribus dormiunt subditi mandata Domini transgrediuntur, quia dum prælati hæresum admistione maculantur, reproba subjectæ Synagogæ multitudo in eisdem fetoribus mergitur. Ait ergo: *Quare facitis res hujusmodi, quas ego audio, res pessimas ab omni populo?* Quod tale est ac si dicat: *Tanto gravius delinquitis, quanto sædius universum populum vestro crimine maculatis*. Simile etiam aliquid per prophetam dicitur: *A Dan, inquit, auditus est fremitus currum et equorum ejus* (Jerem. viii, 16). In quo iuniorum loco non est intelligendum quod a Dan auditum sonitum referat, sed quod ipse curribus, et equis sæviens, eundem sonitum qui audiatur agat. Quo in loco hoc etiam notandum est, quia qui res pessimas ab omni populo se audisse retulit, mansuetæ affectionis verba subjunxit, dicens: *Nolite, filii; non est bona fama quam audio de vobis, ut transgredi faciatis populum Domini*. Et acute quidem reprehendit Heli, et mansuete admonuit, quia Scriptura patrum veterum et errorem Judaici populi denuntians, increpat, et ab ejusdem erroris sui nocte, benigno affectu, ad veræ fidei diem vocat. Filios quidem eos appellat, ut se debere esse hæredes paternæ promissionis recipiant; et tanto devotius mundi Salvatorem recipiant, quanto pro-

^a Al., cognoscimus.

^b Omittitur scelera in Guss.

missionem ejus fuisse factam patribus non ignorant. A sed et de peccati audacia eos revocare gestans, rationem subjungit, dicens :

(Vers. 25.) *Si peccaverit vir in virum, peccari et potest Deus; si autem in Deum peccaverit, quis orabit pro eo.*

19. Vir in virum peccare est homo in hominem perversa agere. Quid est ergo quod dicit : **Pacari et 73 potest Deus**, nisi quia talia peccata levia erant in illorum comparatione quæ Judæi committere in Dei Filium cogitabant? In Deum quippe peccabant, quia eum quem moliebantur occidere Deum se esse apertissima miraculorum luce monstraverat. Hoc quippe per semetipsum Dominus ostendit, dicens : *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius facit, peccatum non haberent (Joan. xv, 24).* Et ut ostenderet implacabilitatem Dei Patris, subjungit dicens : *Nunc autem excusationem non habent de peccato suo, quia viderunt et oderunt me, et Patrem meum (Ibid.).* Tale est ergo, ac si dicat : Cujus prece illud peccatum indulgetur, quod in ipsum indultorem committitur : quis pro eo omnipotentem Patrem obsecrat, qui cœternum Unigenitum in mortem damnat? Nihil enim apertius diceret, si fateretur, dicens : Hic, que non velut puram hominem persequimini; etiam Deus est. Rationis ergo lex exigit ut qui conditorem persequitur venia defraudetur. Sed ^a ducit divina pietas distinctionem rationis : legis enim æquitatem ostendit, sed prolatae assertionis ^b vigorem in promulgati juris executione non tenuit. Æquitatis enim rigore decretum est ut ad indulgentiæ obtentum nulla prece pertingeret; sed quibus oratio hominis nulla sufficit, pietas Redemptoris non deficit. Omnis homo qui pro transgressionibus orat tollitur; sed quibus homo sufficiens erat nullus, ipse Deus homo factus est intercessor pius. Nam in cruce suspensus oravit, dicens : *Pater, dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt (Luc. xxii, 34).* Pacatus est ergo Deus iis qui in Deum peccaverunt, non aliena prece, sed sua. Sed pacatus est Deus non omnibus, sed quibusdam. Quidam namque persecutores Domini prædicantibus apostolis conversi sunt, cæteri vero periere. De istis enim Lucas meminit, dicens : *Factus est numerus eorum quinque millia (Act. iv, 4).* De reprobis vero subjungitur :

(Vers. 25.) *Et non audierunt vocem patris sui, quia voluit Dominus occidere eos.*

20. Per prophetam Dominus denuntiatis, ait : *Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat (Ezech. xviii, 23; et xxxiii, 11).* Quomodo ergo ei competit velle occidere peccatorem, et mortem peccatoris nolle? Sed in præfato testimonio sequitur unde veritas agnoscat; ait enim : *Sed ut convertatur et vivat.* Qui enim peccatorem vult vivere ut convertatur, si hunc inconvertibilem divina præscientia noscit, occidit. Vult ergo Dominus occidere, sed eos quos prænoscit converti nolle. Misericors enim et justus

^a Forte legendum *devicit*, vel *vicit*, licet in omnibus Editis legatur *ducit*.

^b Gilot. et Vatic., *vigore in promulgati juris execu-*

asseritur dum a Propheta flagitatur : *Domine, inquit, libera animam meam, misericors et justus Deus noster (Psal. cxiv, 5).* Per misericordiam vero conversionem peccatorum exspectat; per justitiam non conversos damnat. Per misericordiam converti vult peccatores et vivere, sed per justitiam eos qui converti noluerunt vult punire; misericorditer non salvat nisi volens, per justitiam nolens damnat. Dum ergo occidere velle dicitur, peccatorum impietas maxima et inenodabilis ostenditur, quæ voluntarie divinæ justitiæ executione puniatur. Sic utique et plissimos secularium negotiorum judices agere videmus, qui velient ut nemo delinqueret, ut ipsi punire nequaquam deberent; sed dum ab iniquis audacter scelera committuntur, voluntarie eos puniunt, quos libentius non commisisset punienda voluerunt. Quo contra illud hoc in loco cernitur, quia non dicit : Quia corrigentis patris vocem audire **74** noluerunt, sed : Non audire, quia voluit eos Dominus occidere. Sed qui divini examinis æquitatem recte considerat, interesse nihil putat an occidatur aliquis, an illo in scelere dimittatur in quo æterna reprobatione perimatur. Tale est ac si dicat : Tanta fuit magnitudo culpæ, ut et conversionis monumenta susciperent, et a mortis suæ fovea surgere nequaquam possent; et qui iræ Dei pelagus biberant, in damnationis suæ cumulum haberent non solum penam commissi sceleris, sed etiam additam vindictam contemptæ prædicationis. Sed cur hoc de præterito miramur, quod nunc usque fieri cernimus : Heli videlicet monentem filios contemnentes, Dominum occidere volentem? Quid enim sacra Scriptura quotidie Judæis aliud quam caliginem sul erroris insinuat? Non equidem sic per latentes et spiritalis intellectus Redemptorem prædicat, ut ejus incarnationem, nativitatem, passionem, resurrectionem, et ad cœlos ascensionem non patenter ostendat. Nec ipsi tam irrationabiles sunt, ut tam excellentia bona Redemptori convenire non videant; sed tamen cæci sunt, ut promissa patribus suis signa in Redemptorem effulsisse audiant, et non credant. Cæci ergo sunt ^c non modo videndo promissa, sed non credendo exhibita. Cur vocem Scripturæ monentis non audiunt, nisi quia eos Dominus occidere vult? Nec mirum tamen, si ejus judicio pereunt, cujus Unigenitum occidere. Intimæ enim æquitatis distinctione cum Judæorum populo agitur, ut monita vitæ quotidie, Scripturis loquentibus, audiant. et ipsi Scripturis monentibus nequaquam credant. Sed, repulsa Judæorum perfidia, quibus successibus sanctorum prædicatorum ordo potiat in gentibus exponit, dicens :

(Vers. 26.) *Puer autem Samuel proficiebat atque crecebat, et placebat tam Deo quam hominibus.*

21. Proficiebat quidem lucro prædicationis, crecebat numero ministrorum. Nam de profectu ejus

ditione non tenuit.

^c Fortasse legendum non modo non videndo promissa.

Apostolus a gloriatur, dicens : *A Jerusalem usque Illyricum replevi Evangelium Christi (Rom. xv, 19)*. Crescendi quoque modum Lucas meminit, dicens : *Crescente numero discipulorum, factum est murmur Græcorum adversus Hebræos, eo quod despicerentur in ministerio viduarum eorum (Act. vi, 1)*. Et paulo post : *Elegerunt, inquit, Stephanum plenum fide et Spiritu sancto, et Procorum, et reliquos (Ibid., 5)*. *Hos staturunt eis manus*. Item de profectu isto novorum prædicatorum scriptum est : *In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terrarum verba eorum (Psal. lxxviii, 5)*.

22. Sed subtiliter est intuendum quod dicitur : *Placebat tam Deo quam hominibus*. Hominibus placet doctor cum se subditis venerabilem et bonis moribus ornatum præbet : Deo autem placet cum de bona conversatione inaniter gloriari refugit, et solius Dei laudem promereri concupiscit. Dicit ergo : *Placebat tam Deo quam hominibus*, quia nonnulli prædicatores prætextam sanctitatis præferunt, quam non habent. Hi ergo, quia etsi hominibus placent, Deo displicent, in typo novi et electi prædicatoris de Samuele nunc dicitur : *Placebat tam Deo quam hominibus*. Venerabiles quidem se exhibent subditis, et Deo offerunt puritatem intentionis. Hominibus quidem placere studuerat, qui dicebat : *Christi bonus odor sumus in omni loco (II Cor. ii, 15)*, Et item : *Omnia omnibus factus sum, ut omnes facerem salvos (I Cor. ix, 22)*. Hominibus etiam placere auditores suos docebat, dicens : *Sine offensione estote Judæis et gentibus, sicut et ego omnibus per omnia placeo, non querens quod mihi utile est, sed quod multis (I Cor. x, 32, 33)*. Sed qui se hominibus placuisse insinuaverat, puritatem cordis commendat, dicens : *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiarum nostrarum (II Cor. i, 12)*. *PLACEBAT tam Deo quam hominibus*. Qui novus ordo prædicatorum venerabilem se suis auditoribus ad imitationem foris præbuit, et intus acceptum Deo per innocentiam voluntatis. Sequitur :

(Vers. 27.) *Venit vir Dei ad Heli.*

23. Quid per hunc virum Dei, nisi sanctorum apostolorum ille cætus venerandus exprimitur? Qui certe vir Dei dicitur, pro excellentia sanctitatis, quia culmen ordinis, quod in universi orbis prælatione conscenderat, æquali sublimitate virtutis disponebat. Qui profecto ad Heli tunc venit, quando ad annuntiamdam repulsionem Synagogæ ejus pontificibus accessit. Sequitur :

(Vers. 27, 28.) *Et ait ad eum : Nunquid non aperte revelatus sum domui patris tui, cum esset in Ægypto in domo Pharaonis, et elegi eum ex omnibus tribubus Israel mihi sacerdotem, ut ascenderet ad altare meum, et adoleret mihi incensum, et portaret ephod coram me, et dedi domui patris tui cuncta de sacrificiis filiorum Israel?*

24. Quia divino iudicio Judæa repellitur, ipsius

A iudicii districtio quam mira æquitatis dispositione illata sit demonstratur. Prius enim collata Heli dona numerantur, ut dum tam benignus dator omnipotens Deus ostenditur, contemptorem suum quam juste feriat cognoscatur. Revelatum se domui patris ejus asseruit, ut ignorantia excusationem habere non possit. Eandem vero suæ revelationis cognitionem se ei in Ægypto exhibuisse edocet, ut se ei suis meritis Heli obtinuisse nequaquam putet. Quasi aperte dicat : Illic me ei cognoscendum præbui, ubi mei oblivisci poterat, reminisci nesciebat. Et ne ipsa cognitionis divinæ dona reprobo parva fortasse viderentur, de cæteris tribubus Israel ad culmen sacerdotii assumptus asseritur. Quasi dicat : Eis eum prætuli, quibus non superior, sed æqualis tuit.

25. Notandum vero est quod in officio ipsius sacerdotii tria denotantur. *Ut ascenderet, inquit, ad altare meum, et adoleret mihi incensum, et portaret ephod coram me*. Quid verò in hoc altari, nisi ille lapis ostenditur, quem patriarcha Jacob in titulum erexit (*Gen. xxviii, 18*)? Et quis lapis iste alius nisi ille exprimitur quem Paulus in laude fidelium prædicat, dicens : *Ædificati super fundamentum apostolorum et prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Jesu (Ephes. ii, 20)*? Pater ergo Heli ideo in sacerdotium electus a Domino est, ut ad altare ascenderet, quia ordo doctorum veterum ad hoc subjecto sibi populo præfuit, ut humani generis reparationem in Redemptoris adventu futuram prædicaret. Et incensum adolevit, quia ei quem futurum Redemptorem prædicat, per desiderium auditorum corda conjunxit. Ephod quoque portavit, quia desiderio tantæ expectationis dignæ conversationis ornatum præbuit. Adoleret utique incensum, et ephod non portaret, si auditorum corda in desiderium venturi Redemptoris accenderet, a quo ipse sædæ conversationis inæqualitate differret. Et quia omnipotens Deus veritatem religionis, et non prætextum querebat coram se, et non coram populo, 76 ephod se ei portare præcepisse perhibuit. Coram Domino quidem ephod portare est de vitæ innocentia solius divinæ bonitatis retributionem quærere. Aperte autem ista contra Heli per improprium dicuntur. Ad altare quippe non ascendit qui sacerdotium illud, quod manifestatæ veritatis tempore Synagogæ præluit, eum qui tanta signorum magnitudine Redemptor humani generis claruit, subjectis plebibus nequaquam prædicavit. Et incensum Deo non adolevit, quia in persecutionem ejus populum, et non in amorem concitavit. Ephod etiam coram Domino portare contempsit, quia nulla religionis veritate resplenduit. Nam etsi nonnulla honestatis insignia præferebat oratus ille vitæ, ex prætexta fallaciæ erat, non ex intentione charitatis. Unde et hoc ipsum in eis Dominus reprehendit, dicens : *Væ vobis, Scribæ et Pharisei, quia similes estis sepulcris dealbatis, quæ foris videntur hominibus speciosa; intus autem plena*

• Additur Paulus in Gilot. et Vatic.

sunt ossibus mortuorum (Matth. xxiii, 27). Sed cui tam multa et spiritalia præbuit, minus contulisse videretur, nisi etiam temporalia exhiberet. Unde et subditur : *Et dedi domui patris tui cuncta de sacrificiis filiorum Israel.* Quasi ei aperta objectione reputet [Forte repetat], dicens : In nullo ei defui; spiritalis honoris potestatisque culmina præbui, et ad temporales usus terrenæ abundantiae copiam ministravi. Sed qui tam rationabiliter collata dona enumerat, audiamus jam transgressionis ejus audaciam qua instantia discussionis exquirat. Nam sequitur :

(Vers. 29.) *Quare calce abjecit victimam meam, et munera mea, quæ præcepi ut offerrentur in templo?*

26. Quare enim non dicit iudex, nisi qui instanter discutit. Et qui calce repulisse victimam Dei et munera reprehenditur, ei injuriam sine consilio rationis fecisse^a judicatur. Notandum vero est quia plurali numero dicit : *Quare calce abjecit victimam meam,* ut non tantum ad Heli, sed ad filios quod dicitur pertinere videatur. Fera quippe animalia solent sibi ad hærentia calce repellere. Quæ enim fidelibus victimæ alix fuerunt, quam Redemptoris sui laudibus insistere, Christum Jesum pro salute mundi in mortem occubuisse prædicare, et resurgendo humani generis vitam reparasse? Et quæ alia eorum munera erant, nisi pro tantis sibi collatis beneficiis gratiarum actiones omnipotenti Deo incessanter offerre? Quæ profecto Heli filii calce repulerunt, quia in repulsione novæ prædicationis, non consilium rationis per sacra eloquia secuti sunt, sed impetum feritatis. Ab irrationabili namque sævitia ad rationalis consilii intentionem eos Veritas revocare cupiebat, dicens : *Scrutamini Scripturas, quia vos in ipsis putatis vitam æternam habere; et illæ testimonia perhibent de me* (Joan. v, 39). Unde et hic quoque dicitur : *Quæ præcepi ut offerrentur in templo.* In lege namque, psalmis, et prophetis scriptum de passione, resurrectione Domini, et universalis Ecclesiæ statu fuerat. Calce ergo Synagogæ præpositi victimam et munera Domini in templo Domini offerri jussa repulerunt, quia profecto prædicationem sanctæ Ecclesiæ, non Scripturæ sanctæ auctoritate discutere, sed solo feritatis suæ impetu reprobare atque abjicere conati sunt. Nam si præcepta Dei in sacro eloquio illuminata mente consulenter, sanctos prædicatores, quos ferociter abjecere, quasi ad se missos divinitus recepissent. Sed qui Heli filios, id est veteres doctores minoris ordinis, de irrationabili feritate 77 reprehendit, ipsum etiam patrem de negligentia arguit, dicens :

(Vers. 29.) *Honorasti filios tuos magis quam me.*

27. Quasi aperte reprehendens dicat : Illi repulerunt, et tu repulsores honorasti. Magis quam Deum filios honoravit, quia dum aperta eorum opera ostensa contemneret, lucra temporalia iisdem providebat. Unde et subdit :

(Vers. 29.) *Ut comederetis primitias omnis sacrificii mei.*

^a Gilot. et Vatic., *indicatur.*

28. Quibus nimirum verbis arguere majorem ordinem doctorum videtur, qui idcirco in Redemptoris morte consensus, quod oblationum veterum lucra amittere formidavit. Unde et inito consilio cum Pharisæis, dicebant : *Quid facimus, quia hic homo multa signa facit? Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, et venient Romani, et tollent nostrum locum et gentem* (Joan. xi, 47, 48). Et iterum : *Videte quia nihil proficimus; ecce mundus totus post eum vadit* (Ibid. xii, 19). Ideo igitur filios honoravit, ut comederent, quia a prædicationis intentione conticuit, ne dum veritatem novæ oblationis assereret, habere ulterius ad voluptatis suæ luxuriam vetera non valeret. Quia ergo magnitudinem qualitatemque reatus exposuit, videamus jam quanta æquitate examinis modum insinuet ultionis. Nam subdens ait :

(Vers. 30.) *Propterea ait Dominus Deus Israel : Loquens locutus sum, ut domus tua et domus patris tui ministraret in conspectu meo, amodo et usque in sempiternum. Nunc autem absit hoc a me.*

29. Quasi aperta congruaque sententia feriens, dicat : Tu filios tuos honorasti, ut omnis sacrificii primitias ederetis; sed ideo vobis primitiarum jura auferuntur, quia indigne honorati sunt. Quid enim est dicere : *Absit a me ut domus tua ministret in conspectu meo,* nisi : ab illo vos dejicio culmine cui primitiarum jura debebantur? Mira igitur æquitatis executione comprehensus est, qui unde primitiarum esum inhianter appetiit, inde a primitiarum perceptione jejunavit. Nam Redemptorem mori pertulit, ne sacerdotalia lucra perderet, sed ille de triumpho mortis accepit, unde sacrificii veteris emolumenta destruxit. Dicit autem : *Loquens locutus sum, ut domus tua, et patris tui ministraret in conspectu meo; nunc autem absit hoc a me.* Quasi verbis prætoribus dicat : Ut in tanto culmine dignitatis stares, te frequenter admonui, sed modo talis non es quem esse desideravi. Quod quia in Judaici populi reprobatione dicitur, de ordine novorum prædicatorum subjunctum est :

(Vers. 30.) *Sed qui glorificaverit me, glorificabo eum.*

30. Jam quippe glorificantis gloriam cernimus, quia prædicatores sanctæ Ecclesiæ magno splendore vitæ omnipotentis Dei laudes concinunt, atque in universali orbis prælatione gratulantur. Ecce jam sacerdotum vestigiis gentilitas universa substernitur, et eos quibus se gaudet obediendo subijcere patronos gloriatur in cælestibus possidere. Glorificantem se ergo Dominus glorificat, quia a quibus devotas quotidie laudes accipit, ad universi orbis honorem sustollit. An non glorificati gloria est, in terra manere, et cælum claudere? Vitam communiter homines vivere, atque supernas cælorum sedes subditis auctoritate potestatis exhibere? Glorificabat quippe Dominum, qui dicebat : *Tu es Christus Filius Dei vivi* (Matth. xvi, 16). Sed glorificantem se Dominus glorificavit, quia ei respondit, dicens : *Tibi dabo cla-*

ves regni cælorum, et quodcumque ligaveris super terram erit ligatum et in cælis, et quodcumque **78** solveris super terram erit solutum et in cælis (*Ibid.*, 19). Sed de projectis Judæorum reprobis subditur :

(Vers. 30.) *Qui autem contemnunt me erunt ignobiles.*

31. Ipsi quidem contemnunt, qui nequaquam hunc esse mundi Redemptorem credunt: de quibus profecto ipsa Veritas in Evangelio queritur, dicens: *Cives autem ejus oderant illum, et miserunt legationem post eum, dicentes: Nolumus hunc regnare super nos* (*Luc. xix, 14*). Sed eorum jam ^a ignobilitatem cernimus, quia et genere et conditione proscribuntur. Genere quidem ignobiles sunt, quia ab ipsa Veritate audierunt: *Vos ex patre diabolo estis* (*Joan. viii, 44*). Conditione etiam ignobiles sunt, quia amissa libertate, et regno, perpetua gentium servitute deprimuntur. Sed pœnarum ordinem clarius ostendit, dicens:

(Vers. 31.) *Ecce dies veniunt, et præcidam brachium tuum, et brachium domus patris tui, ut non sit senex in domo tua.*

32. Jam quidem sine brachio est, quia qui templum et tabernaculum perdidit, manum ad oblationem sacrificii veteris non extendit. Et quia Heli, id est majoribus Synagogæ sacerdotibus, loquebatur, non solum brachium ejus, sed etiam domus ejus se præcidere minatur, ut profecto universalem ritus veteris destructionem insinuet, et hoc quod novo tempore jam factum cernimus antiquitus fuisse dispositum sentiamus. Et brachium itaque ejus, et domus ejus Dominus præcidit, quia et summos Judææ pontifices, et minores sacerdotes ab immolatione veteri penitus amovit. Unde et convenienter adjungitur: *Ut non sit senex in domo tua.* Senes quippe intelligendi sunt sacerdotes, quorum officium, quia gravitate magnæ honestatis impenditur, a religionis pondere nulla puerili levitate vacuatur. Brachium igitur ejus, et domus patris ejus ita præcisum est, ut in domo sua senex non sit, quia sic veteris sacerdotii ritus evanuit, ut omnino nemo remanserit, qui veteri more immolare jam possit. Nam postquam Redemptor humani generis pro peccatis nostris novo sacrificii more se obtulit, esse sacerdos consuetudine antiqua cessavit. Sed qui amissi sacerdotii damna sustinet, habet tormentum majoris pœnæ de dolore invidiæ. Quare et subditur:

(Vers. 32.) *Et videbis æmulum tuum in templo, in universis prosperis Israel.*

33. Intra templum quippe æmulum suum videt, quia ipse jam foras expulsus est. Nam quis æmulus sacerdotii veteris alius est, quam ordo novorum prædicatorum? Qui profecto dum veterum et electorum patrum studia vivendo atque docendo adæquare nititur, bona Heli nimirum in bono æmulatur. Hinc Paulus admonet, dicens: *Bonum æmulamini in bono omnes* (*Gal. iv, 18*). Quæ autem Israel prospera, nisi felicitates hujus transeuntis temporis intelliguntur, in quibus Israel secundum carnem valde lætabatur?

^a Gilot. et Vatic. *nobilitatem cernimus.*

A In universis ergo Israel prosperis æmulum suum videt, qui in sancta Ecclesia prædicatores veritatis felices aspicit, et rerum opulentia et celsitudine dignitatis. Hoc etiam quod in templo videndus asseritur perfectiori intelligentia declaratur. In omnibus quippe prosperis in templo est æmulus, quia ordo prædicatorum omne quod sibi famulatur de felicitate temporis, in contemplatione disponit æternitatis. Sequitur:

(Vers. 33.) *Verumtamen non auferam penitus ex te virum ab altari meo.*

79 34. Penitus namque ab altari suo virum auferret, si ad fidei nostræ unitatem nullum admitteret. Penitus ergo non abstulit, quia etsi reprobos Synagogæ sacerdotes repulit, plures tamen ex eis ad sui cognitionem misericorditer adduxit. Quorum profecto in apostolorum Actibus Lucas meminit, dicens: *Plurima turba sacerdotum obediebat fidei* (*Act. vi, 7*). Digni namque tanto et novo ministerio inventi sunt, qui remanere cum perditis in vetustate noluerunt. Sed quia non solum electos prædicatores de gentibus, verumetiam illos qui de Judæa credere ad tormentum invidiæ Judaicum sacerdotium habuit, sequitur:

(Vers. 33.) *Sed ut deficiant oculi tui, et tabescat anima tua.*

35. Vel idcirco virum penitus ex eo ab altari suo non abstulit, ut Heli oculi deficerent, et anima ejus tabesceret, quia videlicet electos de Judæa noluit ad ministerium novæ prædicationis assumere, ut, remotis eis, culpa ad pœnam reprobos teneret. Defecerunt namque oculi Heli cum summum sacerdotium veritatem fidei per ora prædicatorum in auditu habuit, et non cognovit. Anima quoque ejus tabescit, quia videlicet per repulsionis suæ pœnam emarcuit, dum sancti spiritus gratiam amisit. Sequitur:

(Vers. 33.) *Et pars magna domus tuæ morietur, cum ad virilem ætatem pervenerit.*

36. Ætas virilis tempus est dominicæ Incarnationis, quod profecto Apostolus insinuat, dicens: *Quando venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret, et adoptionem filiorum perciperemus* (*Gal. iv, 4, 5*). Quid igitur præcepta Judææ fuerunt, nisi quædam eruditiones infantie? Hujus item pueritiæ tempus idem Apostolus insinuat, dicens: *Cum essemus parvuli, sub elementis mundi hujus eramus servientes* (*Ibid.*, 3). In virili ergo ætate mortua est, quia in plenitudine temporis in mundi Redemptorem sæviit, et semetipsam infidelitatis mucrone transfixit. Bene autem non tota domus, sed pars magna domus ejus moritura prædicatur, quia ex eis quidam in Redemptorem crediderunt. Et causam majoris doloris adjiciens, ait:

(Vers. 34.) *Hoc autem tibi signum, quod venturum est duobus filiis tuis, Ophni et Phinees. In una die morientur ambo.*

37. In duobus filiis Heli geminum sacerdotii veteris ordinem supra ostendimus designari. Qui certe una

die mortui sunt, quia simul in Redemptoris morte convenerunt. Bene autem sacerdotum mors in signum morituræ domus posita memoratur, quia cum pastores intereunt, necesse est ut ad eundem interitum grex sequatur. Et quia ex falsa ratione decepti sunt, in die mori perhibentur. De cujus falsitate lucis beatus Job loquitur, dicens : *Sic in tenebris, sicut in luce ambulavi (Job. xxiv, 17)*. Sed qui vetus expulit, novum sacerdotium præparavit. Unde et subditur :

(Vers. 35.) *Et suscitabo mihi sacerdotem fidelem.*

38. Mortuis namque filiis Heli, fidelem sacerdotem sibi Dominus suscitavit, quia extinctis in perfidia prælati veteris populi, electos ad exhibendum redemptionis nostræ ministerium ascivit. Qui nimirum fidelis assumptus dicitur, quia vetus, cui successit, per infidelitatem fuit reprobatus. Et quia ea fides ejus sacerdotis laudibus ascribitur, quæ per dilectionem operatur, ipsa dilectionis opera per sequentia verba designantur. Nam sequitur :

80 (Vers. 35.) *Qui juxta cor meum et animam meam faciat.*

39. Hoc namque ineffabilis divina substantia signari per partes hominis voluit, quod in se juxta litteram intelligi non oportet. Dixit itaque : *Qui juxta cor meum, et animam meam faciat*. Non quod incorporea et incircumscripita Dei substantia cor et animam habeat, sed sic loquitur homini ut homo homini loqui solet, ut per hæc quod ex verbo suo audiens homo cognoscit, aperte sciat quid etiam velit Deus. Quod profecto dici simplicius potuisset : *Qui faciat voluntatem meam*. Et præmia operis exponit, dicens :

(Vers. 35.) *Et ædificabo ei domum fidelem.*

40. Quæ namque ista domus alia, nisi æterna patria intelligitur? Quam profecto domum Dominus commendans, ait : *In domo patris mei mansiones multæ sunt (Joan. xiv, 2)*. Sed hæc domus ædificari nunc dicitur, quia ex piæ vitæ actionibus præparatur. Verumtamen ad eam promerendam indignum est opus hominis, si non hoc agat gratia misericordis Dei. Bene itaque, cum domus ædificium ponitur, Dominus ei eam ædificare pollicetur, quia nimirum vires humanæ a tanta operatione deficiunt, si non divinitus adjuventur. Hinc Paulus ait : *Deus est qui operatur in me velle et perficere (Philip. ii, 13)*. Hinc iterum dicit : *Non est volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei (Rom. ii, 16)*. Hanc domum se ædificare promittebat, cum diceret : *Vado parare vobis locum, et iterum veniam, et accipiam vos ad meipsum, ut ubi ego sum, et vos sitis (Joan. iv, 2, 3)*. Quia vero vocantem se gratiam ex arbitrii libertate devote securus erat, adjungitur :

(Vers. 35.) *Et ambulabit coram Christo meo cunctis diebus.*

41. Unicuique enim electorum coram Christo ambulare est se semper in conspectu Redemptoris aspicere, et ea quæ ei accepta cognoscit operari. Vel certe coram Christo ambulat, qui in omni quod agit

^a Gilot. et Vatic., *fet*.

semper ad ipsam respicit, et vitæ suæ rectitudinem in eo dirigit, quem per assumptam humanitatem ad componendum electorum speciem venisse recognoscit. Sed in cæcitate suæ tenetibus Judæa non semper deserenda est, quia per prophetam dicitur : *Si fuerit numerus filiorum Israel, sicut arena maris, tamen reliquæ salvæ fient (Isai. x, 22)*. Hinc Paulus ait : *Cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentium intreat, et sic omnis Israel salvus fiat (Rom. xi, 25, 26)*. Hanc ergo Judææ visitationem subsequenter ostendit, quia dicit :

(Vers. 35.) *Futurum est autem ut quicumque remanserit in domo tua, veniat, ut oretur pro eo.*

42. Tunc certe Judæa pro se orari Dominum postulat, quando, collectis jam electis de gentibus, cæcitate suæ tenebras non ignorat, cum per sacerdotis omnipotentis Dei ei offerri per confessionem sanctæ Trinitatis appetit, quia in vetustate pristina, superna promereri gaudia non præsumit, sed et fidem Redemptoris, quam conversa recepit, prædicando etiam convertendis aliis impendit. Bene etiam subditur :

(Vers. 35.) *Ut offerret nummum argenteum.*

Argento quippe eloquia divina signantur, quia per Prophetam dicitur : *Eloquia Domini igne examinata, argentum igne probatum (Psal. xi, 7)*. Quod profecto argentum tunc Judæa in Dei laudibus impendit, cum aperte fidem nostram prædicat, cui in infidelitate posita ante contradixit. Et quia eundem Redemptorem, quem amando prædicat, etiam compatiendo imitatur, adjungitur :

(Vers. 35.) *Et tortam panis.*

81 43. Panis namque nomine ille exprimitur qui de semetipso ait : *Ego sum panis vivus qui de celo descendendi (Joan. vi, 51)*. Torta itaque panis Redemptoris caro est affecta supplicis. Hunc namque tortum paucam propheta intuens, ait : *Vere languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit (Isai. liii, 4)*. Et quia per quemdam sapientem dicitur : *Si sederis ad mensam potentis, aspicietis attendo qua apponuntur tibi, quia similia oportet te præparare (Prov. xxiii, 1, 2, sec. LXX)*, tortam panis et nummum argenteum Judæa tunc offert, cum Redemptorem nostrum aperta confessione prædicat, et pro ejus amore, quem prædicat, sustinere tormenta a perfidis non recusat. In qua nimirum imitatione passionis et refecione dulcedinis quia valde delectatur, sequitur :

(Vers. 35.) *Dicaturque dimitte me, obsecro, ad unam partem sacerdotalem.*

44. Dimitte me, ait, quasi dicat : Noli me, quasi inflamem et morte Redemptoris cruentatam, repellere. Unam quoque partem sacerdotalem sibi concedi obsecrat, quia veris sacerdotibus sociari desiderat, ut eorum valeat admisceri gaudiis, quorum oblationes appetit, seipsam offerens, imitari. Unde et refecionis suæ exponens desiderium, dicit :

(Vers. 35.) *Ut comedam buccellam panis.*

Qua in re notandum est quia tortam panis in de-

votione oblationis habitura prædicatur, et buccellam in appetitu conestionis. Cur ergo ad comedendum non torta panis, sed buccella concupiscitur? Et cur non buccella, sed torta offerenda perhibetur? Sed quia in rotunditate buccella conficitur, rotunditas autem ipsa quodam modo nec principio, nec fine dignoscitur, recte per panis buccellam Redemptoris æternitas designatur. Torta igitur panis a nobis offerri, et non buccella potest, quia qui passionem dominicam imitari moriendo, sive carnem affligendo, possumus, æternitatem in nobis, quam præsentemus ejus conspectui, non habemus. Et buccella nobis in perfectione desiderari esse, non torta panis, debet, quia qui humani generis Redemptorem compatiendo temporaliter sequimur, in superna patria non mortalem jam, nec patientem, sed æternum atque regnantem possidere desideramus. Eam igitur quam offerre tortam panis desiderat dicit: *Ut comedam buccellam panis*, quia conversi de Judæa Redemptorem nostrum in æternitate refectionis possidere desiderant, cujus passionem imitati hic sunt ad strenuitatem militiæ, non ad præmium retributionis.

CAPUT III.

1. Hæc de sacra historia typica explanatione percurramus, ut in eisdem sacre historie verbis moralis intelligentiæ aliquid perquiramus. Itaque puer Samuel in conspectu Domini minister assedit; quod tamen ministerium non absolute, sed ante faciem Heli Domino exhiberi memoratur. His igitur verbis non ostenditur perfectio ministerii, sed humilitatis. Facies namque Heli uniuscujusque institutoris ratio est arbitrii. Illi namque ante præceptoris sui faciem Domino ministrat, qui in exhibitione ministerii sui proprii arbitrii rationem non sequitur, qui eo operis itinere graditur quod ei magistri sui cognitione prævidetur. Nam perfecti quique viri, et doctibiles Dei (*Jos. vi, 45; Isai. lxxv, 15*), ministri quidem in conspectu Domini sunt, sed ante faciem hominis ministri ejus non sunt, quia ipsa eos intus divinitas cruditi qualiter foris etiam vita et moribus ac doctrina disponantur; unde et præcursori Redemptoris **82** paterni oraculi laude promittitur: *Tu quidem, puer, propheta Altissimi vocaberis; præbis enim ante faciem Domini parare vias ejus (Luc. i, 76)*. Ante faciem quidem Domini præire describitur, qui in ministerio suo non erat secutus arbitrium superioris hominis, sed inspirationem divinitatis. Ante faciem ergo Heli Samuel Domino ministrare dicitur, ut subjecti quique ejus exemplo doceantur, quatenus de ministerio suo sic placere conditori studeant, ut præter prælatorum suorum arbitrium agere aliquid non præsumant. Nam qui ante Institutorem sui faciem Domini minister assedit, si ejus faciem præire per tumorem despicit, minister in conspectu Domini non existit, quia omnipotentem ignorare convineitur, cui per ejus arbitrium placere despicit, cujus se imperio ut ei placeret subjugavit. Unde et Heli, et filii Belial esse; et nescire Dominum dicuntur, et ad populum

A officium sacerdotum. Filii namque sunt qui spiritualibus patribus ad eruditionem subiguntur. Qui profecto eum eorumdem patrum sequi consilia aspernando despiciunt, Belial filii recte nominantur, quia ejus, qui per superbiam de celo cecidit, apostatae spiritus imitatores sunt. Qui certe tante deterioris Domini nesciant, quante ejus sibi cognitionem arrogantius ascribunt. Eo namque agitur ut quod scire debent periculosius nesciant, quo id quod se scire existimant nescientes discere non curant. Et quia invisibilem conditorem amare nequeunt, quem ignorant, in appetitu visibilium ipsa quæ sibi usurpant Dei ministeria dissipant. Unde et ii qui ignorare Dominum sacerdotes relati sunt, et sacerdotum quoque officium ad populum nescire perhibentur.

B 2. Et ut reprehensionis ejus causas aperiat, ad omnem immolantem ignorantis sacerdotis puer cum tridente fuscina venire memoratur, et crudam carnem violenter exigere. Quibus profecto verbis in aviditate suæ rapacitatis tres gulæ species notantur. Nam is cujus puer, antequam coquerentur carnes, ad inferendam pro eis violentiam veniebat, legitimam refectionis horam sustinere non poterat; et cui carnes quærebantur, simplicibus eibis uti nesciebat et quia, coctam renuens, crudam carnem exigebat, communi præparatione eandem carnem edere fastidiebat. Verum cum sacerdotum voluptati servierit perversitas famulorum, quid est quod non ipsorum sacerdotum, sed puerorum peccatum grande nimis, etiam coram Domino, fuisse memoratur? Sed eisdem verbis sacerdotum culpa major ostenditur; nam qui minorum peccatum grande nimis coram Domino fuisse asserit, majorem iniquitatem in quem damnationis cumulum excrevisse cognovit. Quæ tamen magnitudo reatus asseritur, non solum pro appetitu illicitæ conestionis, sed etiam pro violentia rapacitatis.

3. Sed ad electi pueri narrationem divinus sermo regreditur, ut in eo, non quod reprobandum, sed quod imitandum est, attentius consideremus. Itaque ephod lineo accinctus, et in conspectu Domini esse perhibetur. Quid ergo in ephod lineo nisi continentie candor ostenditur? quo nimirum ephod accingimur, cum ad nitorem pudicitie ex omni parte retinemur, cum animæ et carnis pars nulla a distractionis lege absolvitur, per quam ad luxuriæ caliginem diffluamus. Talis itaque minister in conspectu Domini est, quia de omnipotentis Dei sperata visione non fallitur, cui cum tanto accinctionis suæ nitore famulatur. Cui profecto puero **83** ascendens mater cum viro ad immolandum solemnem hostiam attulisse parvam tunicam dicitur. Mater quidem cum viro ascendit quando mens prædicatoris per præscientiam interni sponsi sese ad contemplanda sublimia illa æternitatis gaudia erigit. Tunc quippe immolat solemnem hostiam, quia dum per illius amoris ineffabilem suavitatem conditori conjungitur, supernis altaribus devotio festiva præsentatur. Et tunc quidem parvam tunicam deferri, quia, etsi per magnam in-

ternæ visitationis gratiam pastoris anima ad superna sustollitur, parvulus tamen non ad modum subtilitatis suæ, sed pro eorum viribus imponere præcepta conversationis debet. Unde et Moyses a monte in immenso vultus sui splendore regrediens faciem velavit, ut in eum populus intendere visum potuisset (*Exod. xxxiv, 33*). Parvam itaque tunicam ea quæ spiritalis mater est filio deferat, ut parvulis adhuc initia quædam et plana præcipiat, et non fortitudinis suæ onus imponat. Nam sæpe inter magna opera corruunt, qui per minora vincere hostem possunt. Unde et David contra Allophylorum fortissimum in pugnam progrediens, loriceam, clypeum et militaria quæque instrumenta deposuit; et qui se in eorum pondere contra hostem exercere non potuit, in uno eum fundæ lapide prostravit (*I Reg. xvii, 39, 40, seq.*). Ad immolendam solemnem hostiam mater illa ascenderat, quæ dicebat: *Scio hujusmodi hominem, qui raptus est in paradysum (II Cor. xii, 4)*. Sed de tanta magnitudine magnam vestem parvulis non adduxit, quia dicit: *Audivit arcana verba, quæ non licet homini loqui (Ibid.)*. Item: *Lac vobis potum dedi, non escam (I Cor. iii, 2)*. Parvam itaque parvo filio tunicam mater deferat, et pro modo corporis mensura indumenti tendatur, quatenus dum temperatæ conversationis virtute dimicat, hunc hostis inæquali armorum sarcina non substernat.

4. Et quia ex discreto curæ pastoralis studio prædicatori Deus conversorum lucra multiplicat, visitata a Domino Anna perhibetur, atque per gratiam divini muneris in filiis et filiabus meruisse gratiam secunditatis. Quæ filios quidem parit, cum eos verbo lucratur per quos prædicationis semina aliis tribuit. Filias vero parit cum eas mentes ad omnipotentis Dei servitium revocat, quæ etsi ad prædicationem idoneæ non sunt, verbi Dei tamen semen diligenter a prædicatoribus acceptum nutriunt, quod velut parturientes postmodum filia per bona opera in exemplum proximorum gignunt. Sed quia prius Samuel lineo ephod accinctus asseritur, dehinc secunditas matris in pluralitate liberorum potest rationabiliter intelligi hoc quod fieri quotidie cernimus, quia videlicet ex bona opinione electi discipuli magistro succrescunt lucra conversorum. Unde et post ortum fratrum et sororum, magnificatus Samuel apud Dominum fuisse perhibetur, quia profecto coram Domino jam magni sunt qui per exempla piæ conversationis proximorum corda ad omnipotentis Dei servitium convertunt.

5. Magnus vero nobis timor incutitur, quia Heli filiorum culpa damnatur, cujus peccata propria nulla referuntur. Nam bonis subditis bene vivere ad salutem sufficit, prælati vero propria vita non sufficit. Valde etenim senex est, qui vivere irreprehensibiliter semper studet. Unde etiam scriptum est: *Senectus enim venerabilis est, non diuturna, neque annorum numero computata; cani enim sunt sensus hominis, et ætas senectutis vita immaculata (Sap. iv, 8)*. Sed

A Quidam bene vivendo præeminent, qui auctoritatem quam prælatio exigit nullam habent. Nam etsi ad agenda bona excitare subditos satagunt, tamen contraire delinquentibus per zelum recititudinis erubescunt. Qui nimirum etsi ad redarguendos eos aliquando exeunt, nocent potius loquendo quam prosunt, quia eorum obstinationem non digna severitate confundunt. Nam idem Heli filiorum scelera, et quomodo ad tabernaculi ostium cum mulieribus dormirent, audivit; qui, velut ab aspera invectione auctoritatis incipiens, res pessimas ab omni populo se audisse perhibuit. Sed qui insequi eas quas exposuit culpas debuit, per subsequencia verba levigavit, dicens: *Nolite, filii*. In qua nimirum propinquitatis appellatione quantum a Domini voluntate dissentiat liquet, quia illos filios appellavit quos divinus sermo supra Belial, id est spiritus nequam, filios esse perhibuit, dicens: *Porro filii Heli filii Belial.*^a Cum mulieribus quippe dormire est secure et sine metu futuræ vindictæ peccare. Mulieres quippe meretrices sunt concupiscentiæ sæculares. Quæ bene ad tabernaculi ostium observare perhibentur, quia ad introitum regni cælestis tendentibus insidiantur. Qui vero sic mundi concupiscentias sequitur, ut sæpe divini metus consideratione terreatur, polluitur quidem cum mulieribus, sed non dormit, quia etsi transgrediendo labitur, in perpetratis tamen facinoribus per securitatem nequaquam requiescit. Dormiens itaque cum mulieribus nomine propinquitatis honorandus non est, quia qui, projecto jam Dei timore, in suis sceleribus obstinati sunt, leviori increpatione arguendi non sunt, ne leve pondus peccati esse putent id in quo corruunt, dum grave eis illud non sonat quod ex auctoritate prædicatur. Sed remissi pastores inter fomenta verborum quædam proferre solent argumenta rationis. Unde et Heli voce dicitur:

(Vers. 25.) *Si peccaverit vir in virum, pacari ei potest Deus; si autem in Deum peccaverit, quis orabit pro eo?*

6. Vir in virum peccare est de rebus labentibus alterutrum sibi homines nocere. In Deum vero peccare est ea ei quæ ad æternitatem condidit auferre. Quicumque igitur aut suam aut alterius fidelis hominis animam ad peccandum pertrahit, in Deum peccare convincitur, quia sua ei auferre propria nititur. D Quod nimirum tanto gravius peccatum esse ostenditur, quanto et qui pro ejus absolutione dignus intercessor existat rarius invenitur. Nam sub interrogatione: *Quis orabit pro eo?* non dicitur ut talibus etiam poenitentia remedia denegentur, sed quia altiora peccatorum vulnera difficiliter curantur.

7. Quod tamen idcirco dictum potest intelligi, quia sacerdotes arguuntur. Vir enim in virum peccat, cum ille delinquit cujus culpa corrigenda ad hominis superioris iudicium respicit. Quia igitur peccata subditi populi, quæ ad sacerdotes respiciunt, ipsorum sacerdotum precibus delentur, cum sacerdos in culpam labitur, superior persona non est

^a Quædam hic deesse videntur; præmitti enim debuit quod legitur *†. 22: quomodo dormiebant, etc.*

cujus precibus expiatur. Quod et ipsa Veritas per se insinuat, dicens: *Si sal evanuerit, in quo salietur (Matth. v, 13)?* Dicat ergo: *Quis orabit pro eo?* Quasi dicat, quis ei intercessor remanet, cum ille se transgrediendo præcipitat, qui ad intercedendum pro aliis ordinatus est? Quo profecto culpæ magnitudo monstratur, quia plerique eorum a Domino in impenitentis cordis caliginem projiciuntur, et nulla hominis adhortatione respiscunt. Quare apte subjunctum est:

(Vers. 25.) *Non audierunt vocem patris sui, quia voluit eos Dominus occidere.*

85 8. Puer autem Samuel et proficere et crescere memoratur, et tam Deo quam hominibus placere, ut electi auditoris studium designetur, qui rectæ vitæ itinere suos conatus ad supernam patriam dirigit, dum ad majora convalescit. Unde et per Psalmistam dicitur: *Ambulabunt de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion (Psal. LXXIII, 8).* Profectus itaque conversationis est crescere meritis, placere Deo et hominibus consummatæ perfectionis. Et quia ad opera conversatio pertinet, meritumque provenit ex charitate, illi auditores proficiunt, et non crescut, qui bona opera pro studio vanitatis exhibent, et charitatem non habent. Proficimus ergo, et crescimus, si cum sublimiori conversatione per opera meliora sustollimur, ex eadem sublimitate operis ad sola intendimus gaudia æternitatis. Placere autem tam Deo quam hominibus magnæ virtutis est, quia plerumque de bono opere nostro proximos nostros offendimus, si eadem bona opera non cum magna cautela faciamus. Tam Deo igitur quam hominibus placet, qui in bono opere quod omnipotentis Dei obsequiis impendit cautus est; qui sic Deo placere curat, ut de Dei ministerio aliquem non offendat.

9. Et quia de Samuele adhuc puero et sub aliena instructione posito dicitur, communiter viventium per hoc vita eruditur. Nam quidam in sacris locis communiter viventes fervore novitio sub colore magnæ operationis sibi vacare appetunt, qui contubernalibus fratribus quo minus sunt utiles, hoc minus placent. Electus itaque per Samuel communiter viventibus forma proponitur, cui imprimuntur. Deo itaque et hominibus quisque eorum placet, cum fratribus utilis est, Deo devotus. Sic ergo agant curam sui, ut ea quæ sunt proximi non omittant, quatenus ex benignitate his placeat qui secum in imo sunt, supernis vero oculis ex devotione fortitudinis suæ robur caute exhibeat, ut infirmorum corda non alterat, dum fortitudinis suæ impetu ad superna festinat.

10. Vir autem Dei ad Heli venisse describitur, qui profecto divinæ sententiæ severitatem prolaturus, quanta ei dona contulerat diligenter enumeravit. Et quia tandem vindictæ quam mereretur pœnam denuntiat, quid dat intelligi, nisi quia pastorum culpæ subtilius judicantur? et non solum peccata eis pœnam ultionis aggravant, sed etiam munera concessa. Item quia sigillatim eadem dona replicat, aliquid gravius

designat, quia singula ad tormentum veniunt, quæ male fuisse servata comprobantur. Male namque in se omnipotentis Dei munera custodit, qui nitorem pastoralis culminis per maculas polluit prævæ actionis. Unde et apte Heli domus munera et victimas Domini calce abjecisse reprehenditur. Calx quidem ea pars corporis est qua terram tangimus. In hac igitur inferiori parte corporis animæ affectus ostenditur quo terrena concupiscuntur.

11. Et quia, ut quibusdam visum est, pro consecuta vel consequenda victoria victimæ offerri consueverant et munera amicis dari, quid in victimis et muneribus nisi proficientium adhuc vota et perfectorum devotiones in omnipotentis Dei laudibus designantur? Qui enim per occultorum hostium tentamenta proficimus, cum ad eorum conflictum virtutem præparamus, profecto victimas in omnipotentis Dei laudibus tenemus. Sed devictis jam iis quæ ingeruntur nobis præliis, cum de victoria consecuta omnipotenti Deo gratias agimus, **86** eidem Domino nimirum victimas immolamus. Qui autem ei familiaris amoris affectum offerunt, quasi amico munera impendunt. Munera igitur sunt affectiones charitatis, quibus corda electorum in desiderium sui conditoris inardescunt. Et quia cum rector terrena sequitur, plerisque in spirituali conflictu positus, plerisque etiam jam anhelare incipientibus nocet, calce nimirum Dei victimas et munera abjicit, quia exemplo suæ pravitatis eorumdem utrorumque studia expellit. Abjiciuntur itaque victimæ, quia sæpe a rudibus Christi militibus pugnæ spiritualis labor relinquitur, cum principes Christianæ expeditionis in terrenorum blandimentorum requie sequi corporis otia videntur. Calce abjiciuntur munera, quia affectiones charitatis a plurimorum jam superna diligentium mente frigescent, dum prælatos suos aspiciunt supernam patriam per nulla amoris desideria quærere, sed corporis frigore constrictos intimis delectationibus jacere. Quorum profecto nonnulli sunt, qui ipsos spirituales honores carnaliter exhibent, et quod meritis debetur, propinquitati tribuunt. Qui profecto præsumptionis suæ reatum expavescerent, si hoc, quod de Heli sacerdote Dominus queritur, attente pensarent.

(Vers. 29.) *Honorasti, inquit, filios tuos, magis quam me, ut comederetis primitias omnis sacrificii populi mei Israel.*

12. Filios quippe et propinquos magis quam Dominum honorat, qui ad sacros ordines personas eligit non ex conversationis honestate, sed amore propinquitatis. Idcirco filii honorati referuntur, ut sacrificii primitias ederent, quia carnales prælati spiritualis honoris culmina carnalibus propinquis ideo tribuunt, ut ecclesiasticis facultatibus ditentur, et in altitudine ordinis cumulentur abundantia ubertatis. Nec curant quales sunt qui ad spirituale ministerium veniunt, sed tantum ut temporali dignitate præferant quos carnali affectione complectuntur. Queritur ergo honorasse filios, sed scelestos, qui et carnali propinquitate proximi habendi non sunt, si eccle-

ablatæ doctrinæ conversatione nequaquam fulge-
scent. Sed qui reprobos provehunt ipsum promotio-
nis ordinem confundere designantur, cum hinc
honoratos filios refert, ut sacrificii primitias ederent.
Non enim prædicat sacerdos ut comedat, sed ideo,
ut prædicet, manducare debet. Quod et Paulus insi-
nuat, dicens : *Qui Evangelium annuntiat, de Evange-
lio vivat (I Cor. ix, 14)*. Hinc iterum dicit : *Bovi tri-
turanti non claudatur os (I Cor. ix, 9; I Tim. v, 18;
Deut. xxv, 4)*, ut videlicet prædicator sanctæ Ecclē-
siæ ideo comestione subministrat corpori, ut ferre
valeat laborem prædicationis. Rectum itaque promo-
tionis ordinem pervertere comprobantur, qui propin-
quos provehunt, non ad intentionem ministerii, sed
ad propositum dignitatis. Quod profecto non facerent,
si se et eos in spiritali culmine carnaliter non ama-
rent. Sed si Heli repulsionem intelligunt, sui quoque
reatus iudicia pertimescant. Nam divina voce dicitur :
Honorasti filios tuos magis quam me, ut comederetis omnes primitias populi mei Israel.

(Vers. 30.) *Propterea ait Dominus Deus Israel :
Loquens locutus sum, ut domus tua et domus patris
tui ministraret in conspectu meo usque in sempiter-
num. Nunc autem absit hoc a me.*

13. Ecce Heli celsitudine dignitatis sententia divi-
na deponitur, qui pro primitiarum esu scelestos filios
honorasse convincitur, ut profecto sanctæ Ecclēsiæ
prædicatores **87** intelligant quia si carnali amore
reprobis spiritalia ministeria scienter committunt, ab
illo in quo foris stare videntur culmine interni arbi-
tri æquitate ceciderunt. Et quia subsequenter ad-
iunxit :

(Vers. 30.) *Sed quicumque glorificaverit me, glori-
ficabo eum.*

14. Etiam inhonoratum fuisse eorum audacia la-
tenter innotuit. Quibus profecto et Paulus idipsum im-
properans ait : *Nomen Dei per vos blasphematur inter
gentes (Rom. ii, 24)*. Quia enim decorem acceptæ di-
gnitatis per miseræ famæ sordes maculant, profecto
Dominum inhonorant. Digne enim ab honoris arce
repellitur, qui ei facit injuriam a quo honoratus
fuisse comprobatur. Quo contra generali promissione
affirmat, dicens : *Sed qui me glorificaverit, glorificabo
eum*. Deum quippe pastor glorificat qui exemplo ho-
norum operum ad imitationem fidelium corruscat,
qui de sublimitate regiminis ingenti lumine radiat
magnæ conversationis, qui ad speculum sacrorum
ordinum reproborum ministrorum personas non acci-
pit, sed eos ad formam subjecti gregis eligit quos
omnis qui imitationem respicit, quia verum in eis
lumen sequitur, non offendit. Quibus nimirum per
semetipsum Veritas loquitur, dicens : *Sic luceat lux
vestra coram hominibus, ut videant vestra bona opera,
et glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est (Matth.
v, 16)*. Glorificantes quidem se Dominus glorificat,
quia quod electi pastores sanctæ Ecclēsiæ exterius
portant de gloria culminis, hoc intus accipiunt ex
gratia divinæ bonitatis, et honorem quo sublimes

A sunt in oculis hominum, digno studio in interiori ad
internæ majestatis largitate promerentur. Quo con-
tra inhonorantium se gloriam a se non esse eis im-
pensam queritur, dicens : *Ipsi regnaverunt, et non ex
me; principes exstiterunt, et ego ignoravi (Osee viii,
4)*. Ex se namque, et non ex electione summæ ordi-
nationis, regnant, quia ad gloriam ecclesiastici cul-
minis non vocantur divinitus, sed per cupiditatem
perducuntur. Quos profecto Dominus ignorat, quia
eos per internæ æquitatis iudicium reprobat. Tale
est ergo ac si dicat : *Et si meus esse videtur honor
quem habent, non illum meruerunt obsequio, sed
per cupiditatem rapuerunt. Unde et subsequenter
adjungit.*

(Vers. 30.) *Qui autem contemnunt me erunt igno-
biles.*

15. Quasi aperte loquatur, dicens : *Etsi nobilita-
tem dignitatis præferunt prætextu religionis, ignobi-
les tamen sunt, quia excellentiæ ejus quam habent
gloriæ non concordant per sublimitatem vitæ. Sed
quia hoc totum expressione futuri temporis promit-
titur, potest non inconvenienter ad venturæ retri-
butionis meritum referri. De qua nimirum Joannes
dicit : *Cum apparuerit, similes ei erimus (I Joan. iii,
2)*. Hinc evangelista Marcus asserens ait : *Tunc vi-
debunt Filium hominis cum potestate multa, et gloria
(Marc. xiii, 26)*. Cum autem glorificantem se glori-
ficaturum asserit, profecto ei suæ similitudinis glori-
am repromittit. Glorificantem quippe se Dominus
glorificat, quia eos æterna sublimitate remunerat,
qui nunc intra sanctam Ecclesiam per exempla hono-
rum operum in electorum oculis coruscant. Contem-
ptores autem erunt ignobiles, quia in electorum glo-
ria recipi non merentur. Nam quia modo per con-
versationem reprobam lapsi angeli imaginem vestiunt,
ignobiles cum eo tunc erunt, quando ei in interna
pœna sociantur. Horum namque glorificationem at-
que illorum ignobilitatem Propheta intuens, **88** ait :
*Exsultabunt sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus
suis. Exsultationes Dei in faucibus eorum, et gladii
ancipites in manibus eorum. Ad faciendam vindictam
in nationibus, increpationes in populis. Ad alligandos
reges eorum in compedibus, et nobiles eorum in mani-
cis ferreis*. Glorificantem se quippe Dominus glorificat,
quia humiles electi cum eo in æterna gloria exsultant.
Qui nimirum, quia glorificationis claritatem ex mo-
do propriæ conversationis accipiunt, in cubilibus suis
lætari de gloria consecuta perhibentur. Contemptores
autem ejus perpetua ignobilitate feriuntur, quia natio-
num reges et nobiles ferreis, æternis videlicet, vinculis
ad pœnam vincuntur. Reges autem nationum, et
principes, sunt superbi et gloriosi prælati carnalium.
Ignobiles autem tunc erunt, quando ferreis vinculis
ligantur, quia qui modo se adversus parvulos tempo-
raliter erigunt, a fulgore honoris, et ausu suæ tyran-
nidis æterna pœna cohibentur. Unde et hic quoque
subditur :*

(Vers. 31.) *Ecce dies ^a veniunt, et præcidam brachium tuum, et brachium domus patris tui.*

16. Brachium quippe contemptoris est fortitudo temporalis. Et quia de summi patris familia transgrediendo exiit, lapsum angelum a cœlesti gloria habere jam patrem cepit. Domus itaque patris ejus est ea quæ sibi favet in malo societas subditorum. De quibus profecto superius dicit: *Honorasti filios tuos magis quam me.* Brachium ergo contemptoris, et domus patris ejus præciditur, cum, interveniente morte carnis, præfatis et subditi violentiam suæ tyrannidæ pariter amittunt. Tunc quippe sine brachio est, cum in oppressione parvulorum exercere violentiam nequaquam potest. Unde et æterni judicis æquitate decernitur: *Ligatis, inquit, manibus et pedibus, projicite in tenebras exteriores* (Matth. xxiii, 33). In cujus etiam domo senex non erit. Damniati quippe hominis domus infernus est. Somnolus autem vera est maturitas sapientiæ. In domo itaque ejus senex non erit, quia in inferno nulla inveniri poterant consilia salutis. Unde et ad veræ sapientiæ opera sacra Scriptura excitat, dicens: *Quodcumque potest manus tua, instantur operare, quia nec ratio, nec sapientiæ, nec scientiæ est apud infanos, que tu properas* (Eccl. ix, 10). Hinc Paulus ait: *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis* (II Cor. vi, 2). In domo itaque contemptoris senex non erit, quia quisque recte sapit, non in inferno, sed in cœlo sibi mansionem paravit. Qui etiam contemptor ad augmentum pœnæ suæ somnolus suum videt in templo in universalis prosperi Israel. Templum etenim Dei superna patria est, de qua etiam per Prophetam dicitur: *Dominus in templo sancto suo, Dominus in celo sedes ejus* (Psalm. x, 4). Israel autem, qui videns Deum interpretatur, angelorum illa felix multitudo signatur, de qua Dominus in Evangelio dicit: *Angeli eorum semper vident faciem Patris mei, qui in cœlis est* (Matth. xviii, 10). Israel autem prospera sunt beatorum illorum spirituum gaudia sempiterna. In templo igitur æmulum suum contemptor aspiciet, quia prædicator reprobus jam damnatus ordinem humilium jam gaudere in cœlestibus recognoscit. Cui nimirum æmulo universæ Israel prospera tribuuntur; scriptum quippe est: *Eris Deus omnia in omnibus* (I Cor. xv, 28). Cuncta igitur Israel prospera omnia quæ Deus est illis beatissimis civibus designantur. Nam cum æterna illa essentia summum videlicet et simplex bonum in semetipso sit, tamen quia revelatione Majestatis suæ **39** omnia illorum beatorum spirituum desideria satiat, hanc esse Doctor egregius demonstrat. Unde et caute non in semetipso Deus omnia, sed in omnibus omnia esse prædicat, quia qui in natura sua unum et simplex bonum ineffabiliter existit, tot bona est bonis omnibus, quot ipsi omnes de contemplatione gloriæ adimplentur gaudiis. Universa igitur Israel prospera æmulo tribuuntur, quia ordo humilium electorum inter angelorum choros excipitur, ut divinæ contemplationis gaudiis æterna perceptione

A satiatur. Qui recte æmulus contemptoris esse perhibetur, quia electi Dei etiam superbiorum atque negligentium prædicatorum bonæ admonitionis hortamenta suscipiunt. Unde et Dominus præcipit, dicens: *Quæcumque dixerint vobis facite, secundum opera illorum facere nolite* (Matth. xxiii, 3). Hinc Paulus ait: *Bonum æmulamini in bono omnes* (Gal. iv, 18). Sed cum Scriptura dicat: *Tollatur impius, ne videat gloriam Domini* (Isai. xxvi, 10), contrarium videtur ut ii qui in inferno damnati sunt eos qui in cœlo gaudent videre intelligantur. Sed quia videre etiam ad cognitionem pertinet, in templo æmulum videt, quia etiam inferni pœnis constrictus tenetur impius, electos humiles, quos oculis non videt, in cœlo non dubitat angelorum gaudiis interesse. Et notandum quia bis dicitur: *Non erit senex in domo tua*, quia nec de pœnarum experientia, quam damnatus habet, nec de scientia aliene felicitatis, nec de pœnarum experientia, quam non habet, ad salutem eruditur. Aliquando autem a pastoribus reprobis electi per doctrinam filii nascuntur. Quos nimirum obligatos pastorum culpa non retinet, quia bonæ prædicationis ejus hortamenta sequuntur quæ audiunt, et non perversa opera quæ vident. Unde et subditur:

(Vers. 33.) *Verumtamen non auferam penitus ex te virum ab altari meo.*

17. Viri namque sunt qui ardua rigidæ conversationis arce fulgescunt. Quasi ergo dicat. Idcirco eos ab altari meo non aufero, quia viri sunt. Nam pro merito conversationis servatur eis fortitudo et celsitudo potestatis. Unde et per prophetam Dominus æquitatis edicta promulgat, dicens: *Anima quæ peccaverit, ipsa morietur. Filius non portabit iniquitatem patris, nec pater filii* (Ezech. xviii, 20). Ab altari itaque suo ex eo virum Dominus juste auferret, si filius patris iniquitatem portaret. Sed ex eo ipso quod electus auditor in gloria cernitur, reprobo doctori pœna cumulat. Quare et subditur:

(Vers. 33.) *Sed ut deficiant oculi tui, et tabescat anima tua.*

18. Oculi namque ejus deliciant, quia ex ejus vita qui sua perfecit exhortatione confunduntur. Anima quoque ejus tabescit, quia abundantius dolere compellitur, dum bonum quod docuit per gloriam retributionis florere noscit in subditis, et ipse hoc agere non curavit. In quibus etiam verbis notandum est quia qui penitus ex eo virum ab altari suo se non ablatum promittit, rarus invenitur esse quem recipit, quia profecto doctoris reprobi plures auditores sunt qui sequantur prava quæ agunt, quam recta quæ docent. Unde et hic quoque magna pars domus ejus in virili ætate moritura perhibetur.

19. Ætas namque virilis tempus est administrandi sacerdotii. Imitator itaque doctoris reprobi ad virilem ætatem ducitur cum ad sacri ordinis celsitudinem promovetur. Ad quam profecto ætatem cum pervenerit, moritur, quia ad tantum ministerium **39** quis-

^a Gilot. et Vatic. venient.

quis indignus accesserit, vel in eo indigne vixerit, A
condemnatur. Unde et Paulus dominici corporis et
sanguinis mentionem faciens, ait : *Qui manducat et
bibit indigne, iudicium sibi manducat et bibit (I Cor. xi,
29)*. In virili ergo ætate moriuntur, quia de præ-
sumptione et ausu ministerii sublimioris intereunt.
Hinc ergo, hinc jam quippe præcipientes colligant, et
tanti ministerii subire onera non ambiant sed expa-
vescant. Nam qui mori prædicatur quando ad virilem,
ætatem pervenerit, donec ad eam perveniat vivit,
quia nimirum infirmi quique, et illi tanto ministerio
impares, si pusillitatis suæ modum considerant, ha-
bent in sancta Ecclesia locum in quo se custodientes
vivant. Unde et per Moysen Dominus denuntiat, di-
cens : *Bestia, si montem tetigerit, lapidetur (Exod. xix,
12; Hebr. xii, 20)*. Hinc est etiam quod cum Loth B
exiret de Sodomis, ab ascensu montis abstinuit, et in
Segor parvulam civitatem declinavit (*Gen. xix, 20, seq.*)
ne dum parvulus adhuc ad altiora nititur, virilem æ-
tatem impingens moriatur. Sodomam quippe exi-
mus cum ardentis concupiscentiæ incendia declina-
mus. Qui statim ad sublimia non ascendimus, quia
superioris ministerii summa non tangimus, dum in-
firmitatem propriam metiendo consideramus, ne si
infirmæ ætatis nostræ tenere modum contemnimus,
qui parvuli viximus, in virili ætate moriamur. In si-
gnum vero morituræ domus ambo Heli filii una die
mori prædicantur. Quos nimirum filios illos signare
diximus qui ad sacros ordines a propinquis carnali-
bus promoverentur, non ad intentionem admini-
strandæ ordinis, sed ad gloriam mundanæ dignitatis. C
In una ergo die ambo moriuntur, quia in appetitu
mundanæ felicitatis intereunt. Gloria sæcularis, hon-
oris reverentia, potestas culminis, claritas dignita-
tis, frequentia obsequentium, affluentia rerum sæ-
culariter amata, dies est, sed quæ interficit.

20. Audiant ergo filii Heli quia in una die ambo
moriuntur. Qui enim de accepto pastorali culmine
labentis vitæ felicitatem diligunt, intentionem quidem
habent gaudii, fructum vero lamenti, propositum in
exultatione vitæ, et perventionem in mortis mæro-
rem. Ad mortem itaque properant, quoties vane de
temporali felicitate gratulantur. Quod et Apostolus
probat, cum apostatantis viduæ meminit, dicens :
*Quæ autem in deliciis est, vivens mortua est (I Tim. v,
6)*. In die namque hac mori perhibuit, qui causam D
mortis viduæ esse delicias ostendit. Sed mors filio-
rum minus pessima esset, si ipsa causa mortis ali-
enæ non fieret. Unde et non simpliciter mori, sed in
signum morituræ domus mori prædicantur, quia cum
li qui de vicino doctorem reprobum imitantur in eod-
em præcipitum corruunt, et secutores sequentium in
ruina cumulantur. Hoc itaque de officio suscepti
culminis temporalem felicitatem amantes audiant,
et reatus sui magnitudinem pertimescant. Tanto de-
nique graviore poena digni sunt, quanto aperte con-
spiciunt quia de vanitate quam diligunt non soli mori-
untur, quia dum in prætextu mundanæ lætitiæ
mortem ebibunt, potus sui pestem ad sequentium se

multitudinem transmittunt. Quibus tamen verbis po-
test doctoribus reprobis præsentis vitæ brevis intima-
ri. In una quippe die moriuntur, quia cum ad ter-
minum hujus vitæ perveniunt, breve eis omnino
fuisse cernitur quod vixerunt. Unde per quemdam
sapientem dicitur : *Gaudium hypocritæ ad instar
puncti (Job. xx, 5)*. Hinc iterum de hujus mundi ama-
toribus beatus Job loquitur, dicens : *Ducunt in bo-
nis dies suos, 91 et in puncto ad inferna descendunt
(Ibid. xxi, 13)*. Sed raptis ad poenam reprobis, ad
gregis dominici curam sapientes et electi pastores
excitantur. Quare et subsequenter adjungit :

(Vers. 35.) *Et suscitabo mihi sacerdotem fide-
lem.*

21. Fidelem namque sacerdotem sibi Dominus ex-
citavit, quia videlicet eum summus locus ad sui curam
exigit qui non solum recte intelligat, sed qui fide-
liter ministret. Ministrare autem tunc recte poterit,
cum ministerii sui modum de sacro eloquio reco-
gnoscit. Unde et cum fidelis sacerdos promittitur,
juxta cor et animam omnipotentis Dei facturus esse
perhibetur. Quid enim cor et animam Dei, nisi sa-
cram ejus Scripturam accipimus? Nam corde cogita-
mus ad deliberationem, anima vero afficimur ad
amorem. Quia ergo in sacro eloquio consilia omnipo-
tentis Dei agnoscimus, ibique amorem quo humanum
genus dilexit invenimus, ipsum eloquium cor et
anima ejus rationabiliter designant. Illum itaque om-
nipotens Deus ad suum ministerium sacerdotem eli-
git, qui juxta cor ejus et animam facit, quia pro-
fecto non alius tanto ordine dignus est, nisi qui volun-
tatem ejus de sacro eloquio didicit, et hoc quod di-
didicit proximorum utilitatibus per studium charitatis
impendit. Sed vigilanter est adhuc intuendum quod
dicitur :

(Vers. 35.) *Juxta cor et animam meam.*

22. Nam quædam in Scriptura sacra inveniuntur
præcepta quæ dispensatione quidem Dei præcepta
sunt, et non amore Dei. Quæ profecto si sacerdos
qui excitandus promittitur adimpleret, juxta cor qui-
dem Dei, et non juxta animam, faceret, dum consi-
lium divinæ dispensationis, et non amoris præceptum
operibus reddidisset. An non de dispensatione Dei
illa mandata ejus fuerant, de quibus loquitur, di-
cens : *Dei eis mandata non bona (Ezech. xx, 25)*?
D Et cum Pharisei de dando repudiî libello cum ipsa
veritate disputarent, audierunt : *Ad duritiam re-
stram dedit vobis legem Moyses (Matth. xix, 8)*. Quia
itaque de dispensatione consilii ejus illa fuere, quis-
quis eisdem præceptis usus est, juxta cor quidem
Domini, et non juxta animam fecit. Nam cordis et
animæ præceptum illud est de quo dicitur : *Hoc est
præceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos
(Joan. xv, 12)*. Quia hoc quod per consilium præci-
pit per amplexum charitatis apprehendit. Hinc item
dicit : *Diligite inimicos vestros, benefacite iis qui ode-
runt vos (Luc. vi, 27)*. Hinc item præcipit, dicens :
Quæ vultis ut faciant vobis homines, hæc facite eis.
Hæc itaque et hujusmodi cordis et animæ Dei præ-

cepta sunt, quia hoc revelatione ostenditur secreti A ejus consilii quod in ejus conspectu suscipitur probatione charitatis. Sacerdos ergo fidelis per hoc indicium noscitur. Si videlicet juxta cor et animam ejus operatur, quia profecto tunc vere fidelis est, si non dispensationis ejus licentiam, sed præcepta sequatur amoris. Sed quia non frustra, sed ad lucrum subjectæ plebis eligitur, subdit, atque ait :

(Vers. 35.) *Et ædificabo ei domum fidelem.*

23. Domus namque sacerdotis est amplitudo in qua conversantur populi subjecti. Quæ profecto domus ei fidelis a Domino ædificatur, quia ad obedientiæ studium divina inspiratione erigitur. Infidelis namque domus est ea subditorum societas quæ boni rectoris quotidie prædicationem suscipit, cui tamen obedire per studium boni operis non intendit. Infidelis enim domus esse cognoscitur, quia verbi Dei pecunia quæ ei prædicatoris sui ministerio creditur per negligentiam prodigæ vitæ dissipatur, 92 et quod sibi ad negotii lucrum committitur nequaquam in tempore reddendæ rationis invenitur. Bono itaque prædicatori fidelis a Domino domus construitur cum ad obediendum voci ejus subjectæ plebis divinitus corda præparantur, ut non solum id quod in ea reconditur de verbi talento custodiat, sed lucro multiplici cumulatum ad mensam æternæ susceptionis ducat. Et notandum quia fidelis domus a Domino ædificari dicitur, ut de bona conversatione subjecti populi prædicator nequaquam inaniter gloriatur. Notandum quoque quia sacerdotem fidelem sibi Dominus excitat, ut subjectorum corda hoc ipsum, quod C optimo rectore reguntur, tribuere suis meritis non præsumant. Notandum etiam quod sacerdotem quem excitat Dominus dicit fidelem sibi, domum autem quam ei ædificat fidelem ipsi sacerdoti dicit futuram; quia profecto prædicator Deo obedientiam debet, subjectus prælato. Sed ante subjectum tunc recte prælatus graditur, si ad omnia dirigenda vitæ suæ itinera veritas ipsa videatur. Sequitur ergo :

(Vers. 35.) *Et ambulabit coram Christo meo omnibus diebus.*

24. Christus autem Domini Redemptor est generis humani. Qui nimirum, quia jam ad cælos ascendisse creditur, a fidelibus suis nunc non oculis corporeis, sed mente, videtur. Coram ipso itaque omnibus diebus ambulat qui cogitatione subita nihil operatur. D Nam ut rectos gressus foris ponat in opere, intus ad Christum respicit, quem per considerationem portat in corde. Sed quia adhuc reprobo pastori loquitur, subjungens, ait :

(Vers. 36.) *Futurum est autem ut quicumque remanserit de domo tua veniat ut oretur pro eo.*

25. Remansurus namque de ejus domo aliquis dicitur, quia magna pars illius moritura perhibetur. De domo namque reprobi pastoris remanet quem conscientia peccati a spe consequendæ veniæ non exstinguit. Remanet ergo quia pondus conscientiæ per poenitentiam propositum lævigatur spe consequendæ vitæ. Qui profecto ut oretur pro eo venit, et ad Deum

poenitendo properat, a quo peccando recessit. Ut oretur itaque pro eo venit, quia qui indignum Deo se fecit, dignum intercessorem exigit, ut alienis precibus expietur, qui propriis mundari non posse cognoscitur. Unde et pie Jacobus admonet, dicens : *Confitemini alterutrum peccata vestra, et orate pro invicem, ut salvemini (Jac. v, 16)*. Hinc iterum : *Multum valet oratio justii assidua*. Sed pro eo oratio valet, qui dum se a peccati immunditia cohibet, ad Dei se similitudinem redigit, qua se peccando spoliavit. Unde et hic quoque subditur :

(Vers. 36.) *Ut offerat nummum argenteum.*

25. In nummo igitur imago Domini sculpsitur, ut ejus esse cognoscatur a quo formari præcipitur. Nummus itaque Dei similitudo ejus accipitur. Unde in Genesi loquitur, dicens : *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram (Genes. i, 26)*. Et quia de sacro eloquio Dei imaginem et similitudinem ad quam redigamur agnoscimus, argenteus nummus esse perhibetur. Qui ergo a peccati via ut pro se oretur venit, nummum argenteum offerre debet, quia nihil ei prodest quod poenitendo compungitur, nec quod flendo confitetur, si, inemendata et incorrupta, interius pulchritudine bonæ voluntatis, luce Dei imaginis nequaquam radiare cognoscitur. Imago etenim et similitudo Dei est inclyto odio malum odire, et amore perfecto Deum diligere. Unde et Propheta claritatem divinæ similitudinis ab humano genere periisse intuens, ad eum 93 qui cum inclyta reparationis nostræ luce de cælo venit respicit, dicens : *Dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem (Psal. XLIV, 8)*. Hinc se jam de ejus contemplatione in perfectionis formam renovatum considerans, ait : *Iniquos odio habui, et legem tuam dilexi (Psal. cxviii, 143)*. Qui ergo de domo reprobi per confessionem venit, qui per humilitatem pro se orari Dominum petit, curet omnino necesse est ut nummum argenteum offerat, quatenus, sumpto splendore bonæ voluntatis, perfecte oderit malum quod fecit, et bonum integro amore diligat quod neglexerit. Unde et justii judicis examine propitiationis edicta promulgantur. *In quacunque die, vel hora, ait, peccator convertitur, vita vivet, et non morietur (Ezech. xviii, 21, 27)*. Conversio autem peccatoris non est in humilitate confessionis, sed in renovatione intèrioris hominis, cum peccatori, jam divina inspiratione correcto, et malum displicet quod amavit, et bonum placet quod odit. Nam sunt nonnulli qui se et de nequitia accusant criminis, et pravitatem non corrigunt voluntatis. Qui profecto converti ad Dominum non creduntur, quia vera conversio in ore non accipitur, sed in corde. Converti etenim simul verti est. Conversio itaque peccatoris vera tunc est, cum ad Creatoris nostri beneplacitum uterque noster homo reducitur, cum et caro nostra per iniquitatis odium cohibetur a perpetracione facinoris, et per amorem justitiæ mens se extendit ad intentionem bonæ operationis. Sed quia nonnulli intra Ecclesiam sunt, qui tantum in vitæ suæ terminum ad poenitentiam satisfactionem veniunt, et judicio

Veritatis dicitur : ^a *Quacunque hora peccator convertitur, vivit*, a nonnullis valde quæri solet si statim vitam post carnis mortem inveniant qui magnæ vitæ tempore peccata perpetrant, et tantum in vitæ exitu se nequiter egisse accusant. Ad quod dicendum est quia ex vi conversionis magnitudo deletur criminis. Vis autem conversionis est affectio charitatis cordi infusæ visitatione sancti Spiritus. Et scriptum est de eodem Spiritu : ^b *Quia ipse remissio peccatorum est*. Nam cum electorum corda dignanter visitat, ab omni peccatorum immunditia potenter purgat, quia ut se menti infuderit, eam protinus in peccatorum et vitiorum odia et in virtutum amorem ineffabiliter excitat. Factæ eam statim odiasse quod amabat, et quod odio habuerat ardentem diligere, atque in utroque valde ingemiscere, quia et mala quæ odit se damnabiliter amasse recollit, et bona quæ diligit odiasse. Quis enim audeat dicere, licet omnimoda peccatorum sarcina prægravetur, quod perire possit aliquis visitatus gratia Spiritus sancti? Quia ergo peccator nulla hora convertitur, nisi quæ a sancto Spiritu illustratur, quid restat, nisi quia sicut peccati mortem execrando deserit, ^c ita vita justitiæ ad quam se desideranter convertit vivat? Qui statim post mortem in vita recipitur, si tantum amoris ignem recipit in conversione qui consumere in anima possit omnem congestam peccati rubiginem. Unde et de peccatrice muliere dicitur : *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum* (Luc. vii, 47). Hinc ab eadem Veritate in cruce pendente dicitur : *Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso* (Ibid., xxiii, 43). In vitæ igitur exitu hi solummodo salubriter respiciunt, qui et per internam visitationem perfecte bona diligunt, et mala oderunt quæ amaverant. Qui tamen si sufficienter pro admisis iniquitatibus dolere non possunt, nihilominus et facti in hora qua convertuntur vivunt.

24. Nam qui perfectionem bonæ voluntatis habuerunt in confessione peccati, post mortem purgatoria poena peccati ad vitam transeunt, si ad delenda peccata sufficientem vim amoris nequaquam habuerunt. Unde et Paulus dicit : *Sic salvati fient, quasi per ignem* (I Cor. iii, 15). Sed peccator, qui ibi salvari per ignem meruit, hic per afflictionem carnis adimpleat hoc quod sibi de vi amoris deesse cognoscit.

(Vers. 36.) *Et tortam panis.*

27. Panis namque nomine aliquando terrenæ delectationis refectio designatur. Quare et propheta Jeremias in appetitu seculari corruptæ Judææ populum memorans, ait : *Omnis populus ejus gemitus* (Thren. i, 14), *et querens panem*. Panem itaque peccator conversus torquet cum præteritam delectationem cruciat per afflictionem poenitentis. Panem namque torquere est carnem pro perpetrata delectatione affligere. Qui ergo sine tormento ignis ad salutem transire desiderat, eum nummo argenteo tortam

A panis offerat, ut qui per bonam voluntatem peccata deserit, ea nimirum valida carnis afflictione penitus exstinguat. Nummum namque argenteum offerebat, qui, recepta jam Dei similitudine, confitendo exsecrabatur quod fecerat, dicens : *Computruerunt cicatrices meæ a facie insipientiæ meæ* (Psal. xxxvii, 6). Et item : *Incurvatus sum, et humiliatus usquequaque*. Sed qui nummum argenteum sibi non sufficere ad oblationem timuit, panis tortam addere curavit. Nam confitetur, et dicit : *Rugiebam a gemitu cordis mei* (Ibid., 9). Rugitus enim fletum magni doloris insinuat in afflictione poenitentis. Hunc tortum panem argenteo nummo socians idem ipse loquitur, dicens : *Quoniam iniquitatem meam annuntiabo, et cogitabo pro peccato meo* (Ibid., 19). Pro peccato etenim cogitare est delectationi præteritæ dignam carnis afflictionem proponere. Offerendum ergo panem torquebat, qui et flagitia perpetrata pronuntians, qualiter ea delere posset cogitabat. Et quia de austeritate conversationis poenitentibus subrepere aliquando solet cupido laudis, intentio vere conversi peccatoris insinuat pro hoc quod subdit :

(Vers. 36.) *Dicatur : Dimitte me, obsecro, ad unam partem sacerdotalem.*

28. Pars namque sacerdotalis uniuscujusque est in æterna vita retributio electi. Sacerdotes etenim Dei omnes electi ejus sunt, quia cui per oblationem ministerii sui incessanter serviunt sacra semper offerre munera non desistunt. Unde etiam illi in regno tripudiantes, dicunt : *Redemisti nos Deo in sanguine tuo, et fecisti nos Deo nostro regnum, et sacerdotes* (Apoc. v, 9, 10). Dicere ergo peccatori converso : *Dimitte me, obsecro, ad unam partem sacerdotalem*, est de austeritate vitæ et poenitentis solam partem æternæ beatitudinis expectare, ut videlicet securitatem delectationis inveniat, quam et perenni perfruitione possideat, et post se tortiones poenitentis nunquam trahat. Quare et subditur :

(Vers. 36.) *Ut comedam buccellam panis.*

29. Si enim panis in sacro eloquio pro delectatione accipitur, buccella panis est indeficiens delectamentum æternæ vitæ. De quo nimirum oblectamento per prophetam dicitur : *Gaudium et lætitia invenietur in eo, gratiarum actio, et vox laudis* (Isai., li, 3).

D Hinc item jam ad mensam non tortæ panis, sed buccellæ invitatos convivas intuens, ait : *Lætitia sempiterna super capita eorum, gaudium et exultationem obtinebunt* (Ibid., xxv, 10). Hinc Psalmista voce correpti poenitentis pronuntians, dicit : *Notas mihi fecisti vias vitæ, adimplebis 95 me lætitia cum cultu tuo, delectationes in dextera tua usque in finem* (Psal. xv, 10). Viæ etenim vitæ sunt afflictiones poenitentis, quibus nimirum a damnationis suæ barathro peccator ad supernam patriam ducitur, dum pro commissis iniquitatibus sponte cruciatur. Unde et

peccatus nostris. Multa laudant sancti Patres quæ tantum memoriter proferunt.

^c Gussanv., in vita, omisso ita.

^a Istorum verborum sensus reperitur etiam Ezech. xxxiii, 12.

^b Nullibi hoc legitur conceptis verbis in Scriptura sacra. I Joan. ii, 2, legimus : *Ipsæ est propitatio pro*

cum correptum se esse peccatorem insinuat, præsumit, dicens: *Tu es, Domine, qui restituisti hereditatem meam mihi (Psal. xv, 5)*. Et item confidens, ait: *Quoniam non derelinques animam meam in inferno (Ibid., 10)*. Vitæ namque vitæ peccatori notæ fiunt quando afflictiones pœnitentiæ ei divinitus insinuantur, quando videlicet illuminata mente considerat quam vitæ amaritudinem singulis præteritæ culpæ delectationibus apponat. Qui nimirum cum vultu omnipotentis Dei jucunda lætitia adimpleri a gloriatur, quia de manifesta divinæ contemplationis satietate reficitur, et qui in læva vitæ præsentis ad tempus ponitendo compungitur, in dextra æternæ vitæ usque in finem delectationibus satiatur. Qui ergo tortam panis obtulit, ad bucellæ comestionem perducitur, quia qui amore supernæ vitæ noxias delectationes cruciat, in discubitu æterni gaudii sibi perpetuam refecionem parat. Sequitur:

CAPUT IV.

(I Reg. III, 1.) *Puer autem Samuel ministrabat Domino coram Heli.*

1. Illud autem hoc in loco repetiisse ostenditur, quod de electo puero superius memoratur, ubi dicit: *Puer autem Samuel erat minister in conspectu Domini ante faciem Heli*. Hoc quidem est ministrare Domino coram Heli, quod esse ministrum Domini ante faciem Heli. Et quia ibi istud, Domino adjuvante, plenius exposuimus, in iteranda ejus expositione penitus non moramur. Verum quia divinus sermo est, qui hoc in isto loco, et in illo loquitur, sine utilitate rationis nequaquam hoc egisse monstratur. Pro fastidio itaque lectoris explanationem tacemus, repetitionis vero causam dicimus ad ejus utilitatem. Quidam namque prælatorum sanctæ Ecclesiæ magister subditi rudes obediunt; sed cum paulo altius per conversationem proficiunt, in eadem obedientiæ humilitate nequaquam persistunt. Quos bene Agar Saræ ancilla spiritaliter designat, quæ cum de Abraham viro ejus concepisse se vidit, dominam despexit (*Gen. xvi, 5*). Agar quippe concipit quando reproba mens subditi, aut per eruditionem scientiæ se proficere, aut per vitæ conversationem, credit. Quæ profecto prægnans dominam suam despexisse dicitur, quia jam prædenti sibi præpositi sui voluntati per obedientiam subdi designatur. Sed quæ dominam despicit, ancilla esse perhibetur, quia superbi subjecti et infirmi sunt per elationem, et ad filiorum Dei numerum non pertingunt. Samuelis autem profectus exponitur, quia superius dictum est: *Puer autem Samuel proficiebat et crescebat et placebat tam Deo quam hominibus (I Reg. u, 18)*. Quæ profecto tria qua sublimitate conversationis percurrerit, supra expositum est. Quia ergo etiam nunc coram magistro ministrare memoratur, quid est, nisi quia electis auditoribus formam præbet, ut quo altiori vita proficiunt, servare bonum obedientiæ nunquam obliviscantur? Nam tunc vere

A proficiunt, si ad altitudinem meritorum et fortitudine conantur operis, et virtute humilitatis.

2. Quo in loco est aliud quod notari debeat: 96 quia tunc Samuel coram Heli Domino ministrare ostenditur, quando ipse de filiorum negligentia a Domino objurgatur. Nonnulli namque subjecti, dum fortitudinis suæ modum considerant, prælatorum suorum malunt esse severi judices quam auditores pii. Qui nimirum quia exaggerare et discutere eorum vitas consueverunt, si in eorum conversatione vel levioris delicti maculas intuentur, subdi eorum præcepto obediendo renuunt. Sed vere fortes existerent, si majorum quæ infirma existimant humiliter sustinerent. Nam ante Deum ille magnus per meritum noscitur, qui ei in bono præcepto subjicitur qui ex parte aliqua venerabilis non videtur. Ecce enim Heli aperta Dei sententia de negligentia suæ perpetrata culpa reprehenditur, sed puer Domini Samuel coram eo ministrare Domino memoratur, ut profecto apud se colligat qualis sit qui in leviori culpa sibi prælatum despicit, si ei se Samuel obediendo subdidit quem omnipotens Deus sui examinis tanta districtione reprobavit. Sed quia Heli non valde supra peccantes subditos honorasse reprehenditur, ipsæ sacrorum ordinum dignitates pensandæ sunt. Nam rector peccantem subditum nisi correptum honorare debet, subjectus autem nec tunc prælatum despiciere, cum se justum et illum agnoverit peccatorem, quia æternus judex subditorum judicium sanctæ Ecclesiæ rectoribus tribuit, sed eosdem rectores discutiendos suo examini reservavit. Hoc tamen ipsum rectoribus valde timendum est, quod Dei servantur examini, quia tanto subtiliores rationes vitæ et doctrinæ suæ parare debent, quanto sapientior est judex quem sustinent. Nec tantum ejus futurum judicium in futura vita, quasi in longinquo positum, timeant, ne qui ubique præsens est incautum feriat de vicino. Negligentes namque pastores ad evadendam futuræ vindictæ pœnam longa vitæ præsentis spatia ad pœnam cogitant; sed judex, qui ubique est, de vicino pœnitentiam irrogat, quia prius eis lumen contemplationis subtrahit, deinde ad tormenta per mortem rapit. Unde et de eodem Heli, qui de paulo inferius, fracta cervice, moritur, subjunctum est:

(Vers. 1.) *In diebus illis non erat visio manifesta.*

3. Nam dum rector agenda quæ novit despicit, agitur cum eo districto judicio, ut agenda non videat, quia implere noluit quod videbat. Manifesta namque visio negligentis pastoris non est, sed amantis. Unde et per seipsam Veritas dicit: *Qui diligit me diligetur a Patre meo, et ego diligam eum, et manifestabo ei meipsum (Joan. xiv, 21)*. Claritas namque manifestæ visionis, est revelatio amatæ veritatis. Quæ profecto veritas si merito dilectionis ostenditur, iis qui torpent a bono opere dignissime occultatur, quia signum amoris non est in affectione animi, sed in studio bonæ operationis. Unde et in Evangelio Dominus

^a Mendosæ legitur in omnibus nostris Editis gloriatur.

^b Omittitur in Gussanv. et crescebat et placebat tam Deo.

præmisit, dicens : *Qui habet mandata mea, et facit ea, hic est qui me diligit (Ibid.)*. Quia ergo de negligentia operis caligo incurritur internæ visionis, apte nimis, dum de contemptu mandatorum sacerdos arguitur, visio occultata memoratur. Sequitur :

(Vers. 1.) *Et sermo Domini erat pretiosus.*

4. Quantum ad sacræ historiæ veritatem pertinet, pretiosum pro raro posuit. Pretiosus itaque sermo erat, quia dum rarus esset qui summa contemplando cerneret, frequens esse non poterat qui bona loquendo prædicaret. Quod nunc quoque in sancta Ecclesia ¶ fieri videmus, quia dum plerique de reverentia culminis gloriam affectant honoris, dum sacri ordinis ministeria negligunt, summa quæ videre nequeunt subjectis plebibus prædicare non possunt, atque in eorum familia pretiosus sermo esse cognoscitur, quia raro bonæ prædicationis hortamenta audiunt, quorum prælati ex desiderio non quærunt superna quæ dicant, sed terrena quæ agant. Quos profecto sacra Scriptura notat, quæ dicit : *Canes muti non valentes latrare (Isa. LVI, 10)*. Non dixit non volentes, sed non valentes, quia certe dum mundi gloriam ex toto corde, et ex tota anima, et ex tota mente et virtute diligunt, vellent populo sublimia dicere, ut etiam de sublimitate verbi possent gloriam habere. Canes ergo muti volentes latrare, non possunt, quia dum pravo corde terrena meditantur, occulta veritatis quæ proferant revelatione nulla comprehendunt. Sed quia quod pretiosum est magna cum diligentia custodiri solet, potest hoc quod dicitur : *Non erat visio manifesta*, ad carnalium prælatorum negligentiam referri.

5. Quod vero additur : *Et sermo Domini erat pretiosus*, ad bonorum ardens studium subditorum, cum fideles subjecti etsi non habent qui eis frequenter de thesauro sacri eloquii superna prædicet, hoc tantum quod aliquando scire poluerunt mira devotione complectuntur, et velut rem ineffabiliter pretiosam custodiunt, dum per bona opera in cælo collocant, ubi fures qui id auferre valeant nequaquam appropinquant. Unde et in Evangelio de emptore bonæ margaritæ dicitur : *Inventa una pretiosa margarita, dedit, omnia sua et comparavit eam (Matth. XIII, 46)*. Cum itaque in occultatæ visionis tempore pretiosus sermo esse describitur electorum, subditorum laudes nuntiantur, quia tanto sublimiori gloria prædicandi sunt, quanto id bonum, quod de eminentiori loco periiit, perfectione magnæ charitatis in inferioribus remansit. Quorum profecto bona conversatione plerumque agitur, ut ea quæ occultata fuerat visio, manifestetur, ut qui de vote custodiunt minima, scire debeant quæ faciant, et majora. Unde et subditur :

(Vers. 2-4.) *Factum est igitur in die quadam, Heli jacebat in loco suo, et oculi ejus caligaverant, nec poterat videre lucernam Dei, autequam exstingeretur. Samuel autem dormiebat in templo Domini, ubi erat arca Dei. Et vocavit Dominus Samuelem.*

^a Vatic., quia videlicet Heli et in loco suo jacere.

6. Samuel quippe puer a Domino vocatur quoties humilibus subjectis divini consilii arcana revelantur, et humilitatis suæ merito lumen contemplationis acquirunt, quod superbiam suæ retributione elati prædicatores perdunt. Sed notandum quia id quadam die factum ostenditur, ^a quia videlicet Heli et in loco suo jacere, et videre non posse perhibetur. In die namque vocatur, qui pro sua et aliorum salute ad supernæ sapientiæ scienda secreta sustollitur. Quo contra et Salomon sapientiam in nocte percepit, ut caligo temporis indicaret quia eandem sapientiam non perseveratus acciperet (*III Reg. III, 5, 12*). Quod intelligi et aliter potest, quia videlicet Heli caligo memoratur. Positione itaque diei, ejus ostenditur magnitudo cæcitatatis, quia profecto magnas tenebras habuit, qui in die non vidit. Nunc quoque si ad Ecclesiæ statum respicimus, generalis gratia luminis est. Venit namque qui veræ claritatis radios spargens, diceret : *Ego sum lux mundi, qui sequitur me non ambulat in tenebris (Joan. VIII, 12)*. Et ¶ quia interni splendoris ejus gloria ineffabilis est, non dicitur de die isto, vel illo, sed die quadam : *cujus profecto diei claritas non est; claritatis vero [Nonne melius, claritas est. Claritatis vero, etc.] magnitudo incognita*. Magnas ergo tenebras Pastor sustinet, si is qui Ecclesiæ oculus esse per officium noscitur in gratia tantæ lucis visionem non habet. Quare et ejusdem oculi tenebras per semetipsam veritas magnas ostendit, dicens : *Ipsæ tenebræ quantæ erunt (Matth. VI, 23)* ? Sed jam unde sibi tanta caligo oriatur insinuat, quia dicit : *Jacebat in loco suo*. Locus namque prædicatoris standi, non jacendi, officium habet. Unde et de seipso Dominus formam ^b ejusdem prædicatoribus præbet, dicens : *Ego autem in medio vestri sum, sicut qui ministrat (Luc. XXII, 27)*. Stare enim in medio fratrum est per laboriosam conversationem se in exemplum minoribus præbere. Stare itaque ad laborem operis pertinet, et ad pugnæ necessitatem. Unde et agonotheta spiritualis certaminis præcipit, dicens : *Stare ergo succincti lumbos in veritate (Ephes. VI, 14)*. Et quia jacere quiescentis est, in loco prælii et laboris quietis teporem sequi reprehenditur, qui in loco jacere memoratur. Stare etiam justus est. Unde et Paulus dicit : *Fide enim statis (II Cor. I, 23)*. Jacere ergo etiam ad remissioris vitæ negligentiam pertinet. Tunc itaque Heli jacet in loco suo, cum per lapsum pravitatis reprobis prædicator requiescit in sede justus. Jacentis ergo in loco suo oculi caligant, quia summa videre nequeunt, qui in arcæ pastoralis culminis non exsequuntur virtutis opera, sed remissioris vitæ blanditiis immerguntur. Qui profecto lucerna Dei jam non veritate laudis, sed per improprium appellatur derisionis. Nam qui lucernæ Dei appellatione fungitur, et videre non posse perhibetur, deridetur potius tanto nomine quo censetur. Nam in vera justis laude dicitur : *Ipse erat lucerna ardens et lucens (Joan. V, 35)*. Nam veri luminis jubar quod

^b Gilot., eisdem. Tolerari potest ejusdem, scilicet loci.

amando hanserat loquendo fundebat. Prædicator A etiam carnalis dicitur lucerna per officium, cæca per intentionem, quia dignitate fungitur præbendi luminis, sed mentem figit in tenebris vanitatis.

7. Cujus profecto consummata perversitas designatur, quia non dicitur non videbat, sed videre non poterat. Quare et malæ arboris mentionem faciens Dominus, ait : *Non potest arbor mala fructus bonos facere (Matth. vii, 18)*. Lucerna itaque Dei videri non potest, cum is qui pastoralis dignitate præeminet tanta spissitate sæcularis amoris premitur, ut ad internæ claritatis intuitum nulla gratiæ inspiratione sublevetur; cum jam videlicet, justa Dei iudicatione projectus, in caliginis sæ cæcitate relinquitur, ut ulterius per infusionem superni luminis nunquam visitetur. Bene autem dicitur : *Antequam exstingueretur*. B Non videre enim pœna peccatoris est in hoc tamen adhuc sæculo viventis, videre autem non posse est mortui impij in alio jam sæculo æterna pœna damnati. Unde et conditoris iudicio in exterioribus tenebris claudi præcipitur, ut videlicet ad lucis intuitum nunquam reducat. Cum ergo antequam exstingueretur videre non posse dicitur in isto adhuc sæculo vivens prædicator reprobus, damnato jam in perpetuum impio in cæcitate similatur. Exstinguitur autem lucerna cum pastor moritur. Vel certe lucerna exstinguitur, quia cum reprobus prædicator per mortem carnis interit, quidquid in eo lucere videbatur, de gloria culminis amittit, et velut sola lucernæ testa sine lumine remanet, cum ad æternum iudicium servari persona C cogitur, quæ omni penitus sæculi fulgore spoliatur. Antequam igitur exstinguatur lucerna Dei, videre non potest, quia et meritum futuræ damnationis per æternitatem suæ cæcitatibus possidet, et tamen adhuc coram hominibus per splendorem acceptæ dignitatis fulget.

(Vers. 3.) *Samuel autem dormiebat in templo Domini, ubi erat arca Dei.*

8. Bene autem repræsentatur prælati non dormire, sed jacere dicitur, puer autem subditus et electus non jacere, sed dormire, quia dormire aliquando in bonam partem accipitur, jacere autem fere semper in malam. Unde et Sponsa in Cantico canticorum dicit : *Ego dormio, et cor meum vigilat (Cant. v, 2)*. In somno itaque pueri perfecti uniuscujusque electi subditi a pravo opere requies designatur. In templo quippe D et ubi est arca dormit, qui, in cœlesti desiderio atque in sacræ Scripturæ meditatione occupatus, ad ea quæ ad perversitatem pertinent non intendit. Quidam namque in templo dormiunt, sed in loco ubi est arca Dei non dormiunt, quia nonnulli simplices in cœlesti contemplatione per amorem requiescunt, sed sacri eloquii occulta meditari nesciunt. Samuel autem, qui non solum in templo, sed coram arca Dei dormire dicitur, eruditos pariter et electos subditos designat, quia dum amoris sui flammæ de sacro eloquio frequentius meditando hauriunt, ad supernæ patriæ

desiderium altius assumuntur, et velut intima templi ad somnum eligunt, dum eo longius separantur a publico terreni operis, quo secretius per meditationem reconducuntur in sacrario internæ visionis.

(Vers. 4.) *Et vocavit Dominus Samuelem.*

9. Vocare etenim Dei per vim majoris gratiæ excitare est. Dormientem namque Dominus vocat, quia a terrena intentione quiescentes ad augmentum supernæ cognitionis excitat. Nam dum ad ea quæ foris sunt per sollicitudinem vigilamus, interna et spiritualia non sentimus. Repulsio itaque terrenæ curæ præparatio est nostra ad perceptionem supernæ gratiæ, quia in electis fit uberior infusio divini muneris, quo mens fuerit purior per custodiam internæ meditationis. Sequitur :

(Vers. 4-9.) *Et vocavit, inquit, Dominus Samuelem. Qui respondens, ait : Ecce ego, et currens ad Heli, et dixit : Vocasti enim me, qui dixit : Non vocavi te, filii mi, revertere et dormi. Et abiit et dormivit. Et adjecit Dominus vocare rursus Samuelem. Consurgensque abiit ad Heli, et dixit : Ecce ego, quia vocasti me. Qui respondit : Non vocavi te, filii, revertere et dormi. Porro Samuel non sciebat Dominum, neque revelatus ei fuerat sermo Domini. Et adjecit Dominus, et vocavit Samuelem tertio. Qui consurgens abiit ad Heli, et dixit : Ecce ego, quia vocasti me. Intellexit igitur Heli quia Dominus vocaret puerum, et ait ad Samuelem : Vade et dormi, et si deinceps vocaverit te, dices : Loquere, Domine, quia audit servus tuus.*

10. Quid est ergo quod omnipotens Deus vocationem suam tanta arte insinuat, ut vocati mens teneatur, ne se vocantem cognoscat; Deum audiens, magistrum hunc esse hominem putet; vocationem emittat, et causam taceat; ire ad magistrum sinat, toties ad somni quietem redire, et tamen dormientem quiescere non permittat? Nunquid enim qui ad secreta sua cognoscenda vocavit quem voluit, voce tantum Heli simili, et non potuit voce qua voluit; et qui quando voluit vocavit, causam vocationis 100 statim indicare non potuit; et qui excitare voluit, ut audiret, nisi per magistrum eum docere non potuit quemadmodum audire debuisset? Sed hæc in re magna omnipotens Deus dispensatione utitur, ut profecto electorum corda duplici eruditione doceantur, quatenus et in superficie historiæ quod sequantur obedientiæ bonum quique subjecti videant, et prælati intueantur occulta mysteria, quæ ad lucem intelligentiæ discutiendo perducant. Sed quod primo loco dicendum arbitror, puer qui loquentem Dominum esse magistrum putavit vocem corpoream audivit. Non itaque per semetipsum Deus, sed ^a per evangelicam spiritum puero locutus est, quia qui non stringitur forma corporea, instrumento corpora non angustatur ad sonum vocis. Quod nimirum et puerili audientiæ convenit. Nam etsi magna sunt merita inchoantis subditi, quia tamen adhuc non in perfectione esse, sed in profectu conversationis agnoscitur, ad

^a Forte legendum *per angelicum spiritum*; et paulo post : *Exteriorem itaque vocem per angelicum spiri-*

tum movit, sed, etc.

eam locutionem qua omnipotens Deus per semetipsum loquitur non pertingit. Per se quidem omnipotens Deus, summus videlicet et incircumscribitus spiritus, magnis viris et spiritalibus spiritaliter loquitur, cum spiritali locutione eorum mentibus indicat, et agenda quæ agant, et loquenda quæ sciant. Exteriore itaque vocem per evangelicum spiritum movit, sed gratiæ suæ præsentia Creator spiritus quæ voluit indicavit. Vocans itaque voce, dum Heli putatus est, cognitione latuit, ut ad magistrum puer curreret, et dum se non fuisse vocatum audiret, deceptus ostenderet in quanto culmine virtutis staret. Puer ergo humiliter homini subjectus, atque obedientiæ ardua arce sublimatus, dum vocatus accessit, jussus rediit, quid aliud nobis exemplo præbet, nisi altissimæ formam obedientiæ?

11. Vera namque obedientia nec præpositorum intentionem discuit, nec præcepta discernit, quia qui omne vitæ suæ iudicium majori subdidit, in hoc solo gaudet, si quod sibi præcipitur operatur. Nescit enim iudicare quisquis perfecte didicerit obedire, quia hoc tantum bonum putat, si præceptis obediat. Sed in tanta perfectæ conversationis ejus gloria vita nostra confunditur. Ecce etenim ad supernam patriam sub ducibus Christiani exercitus proficisci decrevimus, sed opera diversa etiamsi diversis temporibus jubemur agere, murmuramus. Quis enim sese a murmuratione comperceret, quis ab ira temporaret, si vocatum se bis et ter audiret, et tamen ex vocantis responso persiperet quia vocatus minime fuisset? Quam profecto desidia nostræ caliginem patimur, quia tantæ virtutis bonum qua præmii sui claritate respondeat non videmus. Unicum etenim bonum est ad recuperationem vitæ, si inobedienciæ culpa malum sufficiens fuit ad perpetrandam mortem. Si ergo in malo inobedienciæ mors prævaluit, toties vitæ reddimur, quoties obedimus. Puer itaque Samuel nec vocatus, nec repulsus offenditur, quia vocantis aut repellentis animam videre noluit, qui in hoc solo gaudere noverat quod obedivit. Et quia surgere ad laborem, redire autem ad dormiendum pertinet ad quietem, quid insinuat, nisi quia utrumque nobis vitam præparat, si obedientis animus in eo quod agit non nisi obedientiæ bonum pensat? Præceptum namque in hoc solo pensari debet, quod majoris præceptum est; et qui obedientiæ bonum exsequitur, non injunctum quæ debet considerare, **101** sed fractum, quia ad promerenda æternæ vitæ gaudia non exquiritur qualitas operis, sed mortificatio propriæ, et executio alienæ voluntatis. Unde et Paulus ait: *Circumcisio nihil prodest, et præputium nihil est, sed observatio mandatorum Dei* (I Cor. vii, 19). Jam ergo apud omnipotentem Deum nec ea quæ ad laborem, neque ea quæ ad quietem pertinent parva sunt, si æternam vitam parare obedientibus possunt. Quisquis ergo alieno imperio subjectus est hoc solum consideret, quia quod sibi secundum Deum injungitur valde magnum et excelsum in lucro est menti, quod vitam præparet in mercede retributionis. Quo

A contra inobedientes aspiciant quia primus humani generis parens a paradisi gaudiis nec furto, nec rapina, nec adulterio, nec homicidio, sed pomi veliti inobediencia corruit (Gen. iii, 6). Unde et apte colligitur quia si parva quæ videntur majorum imperia contempta ab internis gaudiis separant, etiam minima quæ perficiuntur vitam parant.

12. Operator itaque strenuus vitæ socialis, et communiter secum Deo servientium pius simulator, si æterni meriti amplio rem retributionem per obedientiæ bonum adipisci desiderat, in hoc solo se cognoscit excellere, si præ cæteris arbitrio majoris propriam subdidit voluntatem. Nam nec magna lucra jejunii, nec asperæ vitæ studia devotis Christi militibus in majorum præcepto valde pensanda sunt. Majoris B etenim est meriti charitatis injuncta refectio jejunio propria deliberatione suscepto. Qui enim jussus carnem reficit, invitus jejunii præmium devotione promeruit, et amplio rem mercedem obedientiæ manducando conquistavit. Vocavit ergo Deus puerum, sed voce magistro simili, ut profecto modum suæ locutionis indicaret. Causam vocacionis tacuit, ut electus puer qua humilitate obedientiæ esset sublimis ostenderet. Ire ad præceptorem pertulit, ut devotionis suæ manus offerret. Redire ad omnem quietem eiecitur, ut profecto nec ea quæ sunt minima contemneret. Iterato excitat, ut eum quem in forma electorum ponere volebat ostenderet, quia nec imperiorum instantia fatigaret. Per eum qui reprobandum erat audire quemadmodum debuisset didicit, ut profecto sciamus C quæ majorum imperia tunc etiam veneranda sunt, cum ipsi laudabilem non habent vitam, quia eorum doctrina, quæ prava operatione potest superbis vilesce, humiles auditores facit ad divinæ familiaritatis celsitudinem pervenire.

13. Sed quæ sequitur: *Porro Samuel nocturnum sciebat Dominum*, et superius ministrare Domino perhibetur, valde contrarium videtur esse quod dicitur, quia nescire non poterat cui ministrabat. Quis enim ei serviat quem ignorat? Sed profecto per id quod sub junctum est liquet id quod sonat contrarium, quia intelligi convenientia rationis debeat. *Neque revelatus ei fuerat sermo Domini*. Per quod nimirum datur intelligi quia quem amore et ministerio noverat, sermonis ejus revelatione nesciebat. D Nondum enim sic vocantem audierat, quem se cognovisse et devotione ministerii et virtute testabatur amoris. Sed in conversatione fidelium convenienter accipitur; nam plerique sub aliena institutione bene proficiunt, qui novitatis suæ tempore omnipotenti Deo ministeria persolvunt, et tamen puritate contemplationis ad internæ pulchritudinis ejus speciem non pertingunt. Qui cum subjectionis suæ merito etiam donum divinæ contemplationis accipiunt, et experientia internæ visionis **102** intelligunt quia sic nondum sciebat cui ministrabant. Quod bene Jacob, ad accipiendam confregem proficiens, designat, qui post laborem itineris per soporem quietis Dominum vidit, sed a somno evigilans,

ait: *Vere Dominus est in loco isto, et ego nesciebam* (Gen. xxviii, 16). Neque enim illic esse Dominum antequam dormiret dubitare poterat, qui esse hunc ubique sentiebat; sed quia tunc eum perfectius didicit, ignorasse se illam perhibuit cum familiarius non agnovit. Via namque qua ad conjugem pergitur intentio devotæ obedientiæ est, qua fecunditas internæ charitatis consequi desideratur. Jacob itaque dormit in via, cum fidelis subjectus, maligni spiritus supplantator, per laborem obedientiæ ad quietem suscipitur internæ visionis. Qui profecto tunc Dominum se agnovisse fatebitur, quia dum eam ad quam noviter est assumptus internæ lucis miratur speciem, quantum ante nescierit experientia revelatæ palehritudinis agnoscit. Fide etenim, velut fama, Deum cognoscimus, amore autem contemplationis is qui

fama innotuit nobis velut ex ostensione præsentis revelatur. Bene autem per obedientiam proficiens subditus, dum ad contemplationis altitudinem ducitur, dudum ignorasse Dominum perhibetur, quia is quasi ex præsentis veritate invenitur, qui fama velut incognitus, et non præsentia velut cognitus, ante videbatur.

14. Sed quia separatim dicitur: *Nondum sciebat Dominum, neque revelatus ei fuerat sermo Domini*, potest subtilius intelligi. Nam in una eademque interna Dei contemplatione et mira charitas contemplanti infunditur de fructu tantæ gloriæ, et stupor magnus in secreti verbi revelatione. Quisjam ergo Dominum sciunt, et sermonis ejus revelationem percipiunt, quia et mira dulcedine replentur, ex ea quam ex consuetudine hauriunt infusione tantæ charitatis, et magna erudiuntur sapientia revelatione verbi. A nonnullis vero scitur Dominus, quibus sermo Domini nequaquam revelatur; quia simplices quique, sed magna conversatione perfecti viri, de contemplationis divinæ gloria ineffabilem quidem amoris dulcedinem contemplando percipiunt, sed tamen ad revelati verbi ejus altitudinem non pertinent, quia ad amantium ordinem assumpti sunt, non ad celsitudinem prædicationis. Revelatur quidem ei verbum, ut ametur; et ne prædicetur, absconditur. Bene autem de eo qui ad ministerium prædicationis elevatur dicitur: *Nondum sciebat Dominum, neque revelatus ei fuerat sermo Domini*, ut dum ea quæ nondum habet rudis insinuat quibus bonis ditari prædicator debeat patenter ostendat. Nam qui illam intum amoris virtutem nondum

percepit, profecto omnipotentem Dominam, quem fide velut fama novit, præsentia illius magna charitatis nescit. Et si ardentem diligit, et arcana mysteriorum dicitore per spiritum nondum novit, jam quidem Dominam cognoscit, sed ad sermonis ejus revelationem non pervenit. De obediens autem puero statim subditur:

(Vers. 9.) *Abiit ergo Samuel, et dormiit.*

15. Jam quippe ad divinæ locutionis notitiam puer instructus mittitur, cum electus subditus majoris consilio ad spiritus cognoscenda preparatur. Et dormire quidem ei est in desiderio æternæ vitæ quiescere, cum videlicet animæ jam sola superna sitiienti cuncta

A præsentia in dedignatione sunt, ut quo studiosus ab intentione sua corporeum omne 103 repellitur, amore invisibilem abundantius repleatur. Et notandum quia jam quater ad somni quietem redire præcipitur, quia dum negligenter utimur isto sæculo circa visibilia, opere, locutione et cogitatione vigiliamus. Ter ergo dormire præcipimur, ut ad cognitionem supernorum per quietem operis, oris silentium et cogitationum superfluarum abjectionem præparemur. Quarto autem loco ad somnum mittimur cum majorum nostrorum licentia ab utili etiam ministerio cessare præcipimur, ut dum nulla præpedimur cura sollicitudinis, totam se mens colligat ad insitum supernæ visionis.

16. Et notandum quia quiescentem puerum, nesciente Heli, Dominus excitat, sed tamen excitato, nisi eodem Heli præcipiente, vocationis suæ causam nequaquam manifestat, quia electos subditos occulta inspiratione ad supernæ patriæ desiderium erigit, sed per quietem vocare eos ad eam quam diligunt patriam sine majorum licentia non permittit. Quia ergo quoties vocatur puer, toties ire ad magistrum sinitur, quid est aliud, nisi quia ipsa divinitus inspirata subditorum desideria majorum iudicio submituntur? Opus namque subjecti divinitus inspiratum tunc Deo gratum esse cognoscitur, si majoris imperio aut permissione peragatur. Quater ergo vocatur puer a Domino, quater somni quies præcipitur a magistro, quia ad temperamentam operis, silentium oris, abjectionem internæ sollicitudinis, cessationem ministerii, pro amore secretioris vitæ per divinam inspirationem succendimur, et tamen amoris nostri desideria adimplere sine majorum nostrorum permissione prohibemur. Vocat itaque Dominus, et vocationis causam tacet, ut permittente magistro semetipsum vocato subiecto insinuet. Nam qui non jussu audire postquam vocavit siluit, ubi doctor homo præcepit, vocans Deus vocationis causam indicavit. Sequitur enim:

(Vers. 9-11.) *Abiit ergo Samuel, et dormiit in loco suo. Et venit Dominus, et stetit; et vocavit, sicut vocaverat secundo, Samuel. Et ait Samuel: Loquere, Domine, quia audit servus tuus. Et ait Dominus ad eum.*

17. Quibus profecto verbis, quia de incorporea et invisibili divina substantia illud dicitur quod ad corpus pertinere cognoscitur, necesse est ut rationabiliter intelligatur. Nam quo veniat qui ubique est? quo pacto stare et loqui dicitur qui corporea substantia non formatur? Sed in illa omnia dictante substantia ponuntur verba inopie nostræ, per quæ surgere valeamus ad cognoscenda mysteria operationis suæ. Nam venire Domino est præsentia gratiæ suæ corda electorum tangere, stare ejus est, manenti ejusdem gratiæ suæ dono eas quas tangit mentes inconcessæ gratiæ suæ dono retinere. Vocare autem ejus est electam mentem ad augmentum majoris gratiæ excitare. Venit namque Dominus, et non stat, cum corda negligentium tanguntur per gratiam, et tamen in affectu et amore tangenti gratiæ nequaquam perseverant.

Velut enim præsens est veniens, et non stans recedens, cum ex præsenti tactu divinæ gratiæ repente bona facere proponunt, et statim derelicti, ejusdem boni propositi intentionem deserunt. Quod si ad vim contemplationis refertur, venit et stat Dominus cum electorum corda et repente per gratiam tangit, et tacta repente non deserit, ut veniendo visitet, stando confirmet, et qui ad gaudium sibi dilectæ mentis ostenditur, non recedat ipse prius **104** quam illa vivendo satiatur. Sed quia stare dicitur, discessurus quandoque designatur, quia etsi aliquando electas animas in sua revelatione per aliquantulam moram satiat, præsentiæ suæ dulcedinem subtrahit, ut subtractam ardentius concupiscant. Venit ergo Dominus visitans, stat suaviter se demonstrans, vocat ad amorem ostensæ suæ gloriæ per ardentissimum desiderium excitans. Unde et toties excitatus puer repetito nomine. Vocatur, quia vocatio ex nomine designat affectum magnæ charitatis et familiaritatis. Unde et Moysi loquitur, dicens: *Novi te ex nomine* (*Exod. xxiii, 12, 17*). Vocati igitur nomen iteratur, cum in magnam jam familiaritatem internæ Majestatis mens videntis excipitur, et ferentibus desideriis ad amorem se vocantis elevatur, ut præter id quod audit nil libeat, atque in lætitia auditus sui immorari perpetuo concupiscat. Unde et hic aperte subjungitur: *Ait ergo Samuel: Loquere, Domine, quia audit servus tuus.* Qui ergo loquere posuit, ex necessitate conclusit. Quasi enim verbis apertioribus dicat: Ego respondi *Loquere*, qui aliter respondere non potui. Nam quid aliud desiderare potest mens in illo gaudio loquentis Majestatis assumpta? Dicere enim menti Deo *Loquere*, illam ineffabiliter dulcem locutionem semper audire, desiderare est. Dicit ergo *Loquere*, qui vellet ut nunquam taceret. Unde et subditur *quia audit servus tuus.* Quasi dicat: quia hoc quod experientia interni affectus excipio æterna frui perceptione concupisco. Petit ergo ut loquatur, qui hunc nunquam in internis suis affectibus silere desiderat, ne qui tam sublimi exultatione Domino loquente sustollitur, ad proferendas damnatæ humanitatis angustias, eo tacente, deponatur. Nam si a corruptionis nostræ tenebris, ipso loquente, assumimur, cum nobis per subtractionem gratiæ tacet, eisdem tenebris subjugamur. Merito igitur tanto subvectus culmine Domino dicit *Loquere*, quia eo interni auditus gaudio sibi complacet, quo in exterioribus suis nihil placet; et manere cum colloquente secum tanto ardentius cuperet, quanto ad infirma sua libentius nunquam deponi voluisset.

18. Etiam, auctore Deo, cum Domino dicimus *loquere*, ipso donante dicimus, sed tamen quo affectu id ei perfectiores electi dicant dicere non valemus, quia quod desiderii est ineffabilis non exprimitur locutione rationis. Quem profecto affectum bene Petrus insinuat, qui cum transformato Domino in monte assisteret, refulgentemque faciem ejus sicut sol cerneret, et ad instar nivis albertia vestimenta ejus conspexisset, ait: *Bonum est nos hic esse: si*

^a Gilot. *terribiliter nuntiantur.*

vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, Moysi unum, et Helix unum (*Matth. xvii, 4; Luc. ix, 53*). Qui enim dicit: *Bonum est nos hic esse*, si posset, ab illa visione tantæ gloriæ nunquam deponi voluisset. Dum enim dicit Petrus, *Domine, bonum est nos hic esse*, et Samuel dicit: *Loquere, Domine, quia audit servus tuus*, voces quidem diversæ sunt, affectiones æquales. Hoc enim significat Petrus in monte, transfigurato Domino, quod Samuel a veniente, a stante, et stante Domino secundo vocatur. Sed etsi quasi nesciens Petrus quid diceret ab evangelista reprehenditur, huic tamen sensui contrarium non videtur. Evangelista quippe non affectum Petri, sed rationem reprehendit, quia cum Domino assumptus in gloria seorsum, sic esse semper cupiebat, et pro redemptione communi eum ad ignominiam crucis descendere volebat. Nesciebat ergo quid diceret, sed ardentem quod videbat amabat, quia **105** profecto tantum bonum videbat, quod sic non anari nullatenus poterat. Unde etsi juste Petrus reprehenditur, ei tamen rationabiliter indulgetur, quia amore tantæ Majestatis per fruitionem vincebatur. Verumtamen cum de dicendi ignorantia Petrus arguitur, ejusdem ignorantie causa memoratur. Nam subdens evangelista, ait: *Erant enim timore exterriti.* Illa enim internæ Majestatis ineffabilis pulchritudo electam mentem cui se delectabiliter ostendit aliquando mirabili pavore concutit, ne de visionis magnitudine ad elationem prosiliat, si eam quam blanda contemplatio ad tam summa evehit provector suus spiritus timoris moderamine non refrenat. In una quidem et eadem revelatæ gloriæ visione, et bonitas Redemptoris aspicitur ineffabiliter blandiens, et æquitas illius ineffabiliter terrens, ut quo videntis animus de respectu Dei bonitate dulcius pascitur, consideratione æquitatis territus caveat, ne inaniter satiatur. Unde et Samuel, cum ad divinæ locutionis familiaritatem sustollitur, ei non læta de electorum profectu, sed de ^a magnorum defectu terribilia nuntiantur. Nam subditur:

(Vers. 11.) *Et ait Dominus ad Samuelem: Ecce ego facio verbum in Israel, quod quicumque audierit, tinnient ambæ aures ejus.*

19. Inter dona quippe sublimia electa mens eo cautius ab elatione compescitur, quo per omnipotentis Dei justitiam etiam illos repulsos aspicit, qui donis sublimioribus fulti esse videbantur. Quare et de verbo quod facturum se esse Dominus minatur, tinnire aures audientium prædicuntur. Aures quippe corporis tinniunt, quando intolerabili sonitu impetuntur. Nam eum ultra auditus capacitatem ei clamor infunditur, hunc quem officii angustia sonitum rejicit, in tinnitum convertit, quia dum per aurium antra vox sibilat, quæ infusa simul, ad interiora non intrat. Ad aures vero mentium intolerabilis clamor est alicujus magni repulsio prædicatoris. Clamoris ergo effusi magnitudo non capitur, quia dum sublimia dona prædicatori reprobo concessa recoluntur, quo divinæ æquitatis examine projicitur ignoratur.

In tinnitum ergo aurium effusæ vocis magnitudo convertitur, quia etsi quo Dei judicio fiat, mentis intentione non capitur, dum diu per considerationem pensatur, corda consideratione timore consternantur. Velut enim de clauso magnæ vocis sonitu aures tinniunt, quando de diu considerata magnorum virorum reprobatione justorum corda pertimescunt. Sed ambæ aures tinnire referuntur, dextera videlicet et sinistra. Et quia per dexteram æterna vita, per sinistram vero præsens designatur, et per aurem ea quæ dicuntur audimus, quid per sinistram aurem nisi intentionem piæ operationis, et quid per aurem dexteram nisi intentionem supernæ visionis accipimus? Ambæ itaque audientis aures tinnient, quia cum summorum virorum ruina ostenditur, electorum intentio utraque turbatur, quia et paventi corde ad contemplanda æterna se erigunt, et sine ingenti formidine temporalia non disponunt. Hunc namque aurium tinnitum passus fuerat, qui Domino loquebatur, dicens: *Justitia tua sicut montes Dei, judicia tua abyssus multa* (Psal. xxxv, 7). Montes quippe Dei summi et electi viri intelliguntur. Quibus profecto montibus Dei justitia æquatur, cum ardua ejus mandata opere perficiunt, sed tamen divina judicia abyssus multa sunt, quia etsi in sanctorum virorum oculis recta sunt ea **106** quæ agunt, ante omnipotentis Dei oculos qualia sunt scire non possunt. Unde et bona quæ prævalent incessanter agunt, et super se tonantem illam judiciorum abyssum pertimescunt, quia de facto Domini verbo quod audiunt tinnitu magni terroris eorum corda quatuntur. Aptè autem non nisi audientium aures tinnire prædicuntur. Nam et in Evangelio hoc admonet, dicens: *Qui habet aures audiendi audiat* (Luc. viii, 8). Qui enim tota intentione ad ea quæ foris sunt vigilant, hunc timoris tinnitum nesciunt, quia super se divinatorum judiciorum altitudinem nequaquam pensant. Sed ecce qui subtilia Dei judicia super se pensare noluit, de eo judiciorum sententiæ quam acutæ replicantur. Nam subdens dicit:

(Vers. 13 et 14.) *Prædixi enim quod judicaturus essem domum ejus usque in æternum propter iniquitatem, eo quod noverat filios suos indigne agere, et non corripuit eos. Idcirco juravi domui Heli quod non expietur iniquitas domus ejus victimis et muneribus in æternum.*

20. Quia enim plerumque justæ severitatis sententia per clementiam temperatur, magnæ districtiois hoc judicium est, ubi animadversionis sententia replicando asseritur. Prædixit enim superius Heli, cum per virum Dei, suppresso nomine, dejectionis ejus sententiam nuntiavit. Quia vero et nunc idem se acturum jurat, profecto damnationis judicium replicat. Qua in re etiam notandum est quia qui inique agentes filios non corripuit, iniquitatem fecisse reprehenditur quæ in æternum victimis et muneribus nequaquam expiatur. Quæ ergo erit districtio iniquitatis propriæ, si irremediabilis culpa est negligentia curæ alienæ? Nam si subditorum peccata incorrupta perenni reatu nos obligant, audacia iniqui-

tatis propriæ quibus nos pœnis ligat? Merito ergo audientis aures tinniunt, quia nimirum electorum mentes, quæ hoc attente considerant, de tanta districtione contremiscunt. Merito audientis hoc aures tinniunt, quia profecto immensitatem clamoris habet, quam electa corda vix sustinent. Et dextera quidem audientis aures tinnit, quia etsi perfectionis suæ merito se quisque ad superna contemplanda erigit, tamen de vitæ suæ celsitudine non confidit. Sinistra etiam aures tinnit, quia etsi dono scientiæ habet, ut temporalia quis perfecte ordinet, tamen de perfectione ministerij sui fiduciam nullam habet. Inter dona quippe sublimia verbum audiunt, de cujus clamore aures utraque tinnitum patitur, sub quo, donec ista incertitudinis vita ducitur, pavere non desinit. Unde et aptè subjungitur:

(Vers. 15.) *Dormivit Samuel usque mane.*

21. Usque mane enim dormit qui quousque venturi Redemptori splendor appareat in inceptæ bonæ operationis conversatione requiescit. Usque mane dormit, qui tota præsentis vitæ nocte per propositum inchoatæ justitiæ expectat, ut ad gaudium emeritæ retributionis claritas sibi promissi Redemptoris effulgeat. Verbum enim promissum in Israel audivit, de quo aures ejus tinnire non desinunt, quia de conspecta districtione divinæ justitiæ timoris spiritum hausit, sub cujus pondere ad sæculi amorem evigilare non poterit. Sed fortasse usque mane dormire dicitur, pro tinnitu aures dexteræ. Nam dextera aures tinnit, quia dum perfectus interioris vitæ amator de perfectione contemplationis dubitat, magis ac magis proficere in ea qua cœpit vitæ sublimitate appetit. Sed quandiu in hac **107** mortali carne sumus, maligni spiritus ad summa tendentibus insidiantur; et ut eos ab internæ gloriæ visione retrahant, ineptarum cogitationum signenta congregant, quæ internis eorum oculis proponant. Bene itaque dicitur: *Dormivit Samuel usque mane.* Tentatio immundorum spirituum nox est; qui vero usque mane dormit oculos tota nocte non aperit. Dormit ergo in nocte qui signenta dæmonum dedignatur aspicere in tentatione. Tota nocte etiam dormit, quia caligine tentationis non vincitur, sed viriliter sustinet, donec per adventum gratiæ claritatis supernæ luce visitetur. Et tunc profecto velut mane evigilat, quia oblectamento refusi sibi post tenebras luminis hilarescit. Quasi evigilans quippe tunc oculos aperit, quia lucem qua respicitur lætanter aspicit, qui aspicere sibi illatas tenebras non curavit. De tinnitu quidem dexteræ aures obtinet ut qui supernis innititur videre reproba dedignetur, et certitudinem sui profectus insinuat, dum quod pace proficit per aperta et violenta bella non perdit. Sequitur:

(Vers. 15.) *Et timuit indicare visionem Heli.*

22. Illud namque ei indicare timuit quod sibi Dominus ostendit, ut temeritatem humanæ audaciæ refrenaret vigore disciplinæ. Quidam namque adeo sunt præcipites, ut ad prælatorum suorum reprehensionem facile proruant, atque eorum erratibus

minari futura supplicia non paveſcant. Qui nimirum, quia ſanctæ Scripturæ morem nesciunt, loquentem ſibi Dominum nequaquam audierunt. Nam quibus omnipotens Deus loquens prælatorum suorum pœnas inſinuat, ea quæ audierunt eis dicere formidant. Hinc ergo præpositorum suorum reprehensores colligant quanta se inconsideratione præcipitent, et lapsus sui profunda pertimescant. Si enim ii quibus omnipotens Deus loquitur prælatis suis loqui metuunt, ii quibus nequaquam locutus est Deus recondere se sub linguæ suæ silentio quanto terrore debuerunt? Timor ergo Samuelis non pavorem servilem inſinuat, sed reverentiam debitam culmini pastoralis. Nam etsi negligens prædicatorum reprehensionem et minas ex reate meretur proprio, timorem reverentiæ exigit ejus ordinis celsitudo. Sequitur :

(Vers. 15.) *Aperuitque ostia domus Domini.*

23. Quidnam est quod is qui loqui timuit, domus Domini ostia reseravit, nisi quia obedire non erubuit, qui indicare tristia expavit? Nam superius dictum est : *Samuel dormiebat in templo Domini, ubi erat arca Dei.* Puer enim, qui in templo Domini dormisse et nunc ejusdem aperire ostia dicitur, injunctum ministerium habuisse ostenditur, ut horis congruentibus aperiret ostia, et obseraret. Qui ergo visionem indicare expavit, et ostia domus Domini aperuit, reverentiam magistro dupliciter impendit, videlicet cura ministerii, et custodia locutionis. Quam profecto loquendi custodiam quam districte tenuisset ostenditur, si ea quæ sequuntur subtiliter attendantur. Nam repente subinfertur :

(Vers. 16-18.) *Venit ergo Heli ad Samuelem, et dixit : Samuel fili mi. Qui respondit : Præsto sum. Et interrogavit eum : Quis est sermo quem locutus est Dominus ad te : oro, ne celaveris mihi. Hæc faciat tibi Deus, et hæc addat, si absconderis a me sermonem ex omnibus quæ dicta sunt tibi. Indicavit ergo ei Samuel universos sermones, et non abscondit ab eo.*

24. Qui enim tanta imprecationis instantia ad loquendum **108** coactus asseritur, magna districtione silentii obligatus fuisse declaratur. Et quia non tam pro custodia puritatis quam obstinatione protervitiæ quidam tacere subjecti solent, Samuel electi subditi formam ostendit, qui reverenter tacuit, sed tacere loqui jussus expavit. Itaque gemina luce conversationis enituit, dum qui filialis timoris virtute siluit, loquendi utilitatem loquendo acquisivit. Sequitur :

(Vers. 18.) *Et ille respondit : Dominus est, quod bonum est in oculis suis faciat.*

25. Qui simplicius quam debet istam Heli responsionem considerat, tam recte hunc respondisse quam humiliter putat. Nam sicut auditur exterius, quid humiliter respondisse potuit, qui reprobationem suam audivit, et minanti Deo, imo reprobationis suæ sententiam promulganti, quidquid de se facere

A vellet obtulit? Sed profecto ista responsionis humilitas si subtiliter inspicitur, vera humilitas non est. Vera namque esse cognoscitur quæ bonum obedientiæ in majoris imperia consequenda comitatur. Vere itaque esset humilis, si sese ad emendationem culpæ pro qua arguebatur obtulisset. Sed et fortasse verius esset humilis, si reprehensus nequaquam responderet, sed neglectam correptionem scelestis filii adhiberet, si vel tunc pastoralis zelo insisteret, at flagitiosorum sacerdotum scelera digna ultione vindicaret. Dum ergo dicit : *Dominus est, quod bonum est in oculis suis faciat*, electionis suæ verbum apertius protulisse cognoscitur quam responsionem humilitatis, quia nimirum potius elegit minarum Dei causas incurere quam de perpetratis iniquitatibus filios condemnare. O quanti sunt adhuc imitatores Heli, qui cum minantem sibi omnipotentem Deum quotidie de sacro eloquio sentiant, et tamen hominibus displicere trepident, et divinæ indignationis minas incurere non formidant, et dum inimicitias hominum, velut implacabiles metuunt, de Dei misericordia etiam peccando confidunt!

26. Sed inordinata fiducia apud omnipotentem Deum vindictæ locum habere potest, indulgentiam vero obtinere non potest. Incorrepto enim peccatori, et in culpæ suæ proposito perduranti, quid est de minanti sibi Deo dicere : *Dominus est, quod bonum est in oculis suis faciat*, nisi de ordinatissima Dei misericordia inordinatè confidere? De omnipotentis etenim Dei misericordia ordinate confidit qui hoc quod peccando delinquit pœnitendo corrigit, fiendo tergit. Peccare ergo, et de Dei Creatoris clementia præsumere, pelago justitiæ ejus exponi est. Sic nimirum peccata perpetrata non tergere pœnitendo, et de Dei misericordia præsumere, in iudicium districtionis ejus offendere est. Dum ergo Heli vita in reprobatorum prædicatorum forma describitur, non solum culpa lapsus ostenditur, sed etiam culpæ in præcipitatione securitas. Nam qui timore pœnitentiæ divinæ indignationis magnitudinem placare potuit, dum neglexit quod audivit, incurrit quod meruit.

27. Omnipotens enim Deus, etsi æquitate justus est, abundantior tamen creditur miseratione pius. Unde et per Prophetam dicitur : *Miserationes ejus super omnia opera ejus (Psal. cXLIV, 9).* Hinc est id quod per Jonam prophetam Ninivitis minas subversionis protulit, et tamen pœnam evertendæ civitatis pœnitentibus indulsit (*Joan. III, 4, 2, seq.*). Hinc est enim quod Ezechii regi (*IV Reg. XX, 1, seq.*) per prophetæ oraculum mortis pœna promittitur (*Isa. xxxviii, 1, seq.*), sed quia rex, mori metuens, coram Domino se **109** pœnitentiæ lacrymis afflixit, mortem, qua moreretur, apud eum, quem timuit, non invenit. Et supra quidem se a Domino locutum fuisse asseruit, ut domus Heli et patris ejus in conspectu suo usque in sempiternum ministraret, sed qui de bono agente, bona locutus fuerat, de domo re-

1 Gilot. et Vatic., se Dominum locutum fuisse asseruit.

proba jam effecta sententiam permutavit, dicens: *Nunc autem absit hoc a me (I Reg. II, 30)*. Si ergo bona promissa revocat omnipotens Deus, quia ii quibus promiserat male permutantur, quanto magis minarum effectus retrahit, cum bene conversos eos aspiciet quibus pro admissis iniquitatibus pœnam animadversionis intimavit? Quid ergo ad hæc dicimus, qui quotidie delinquimus, atque in reatus nostri obligatione securi sumus? Hoc igitur ipsum, quod distractionem divinæ justitiæ non tenemus, nobis valde timendum est, quia ecce qui divina indignatione proiecitur pro culpa perpetratæ negligentiae nullo timore sollicitus fuisse perhibetur. Sed quia ad timorem reprobi prædicatoris repulsionem novimus, electi profectum audiamus. Nam sequitur:

(Vers. 19.) *Crevit autem Samuel, et Dominus erat cum eo.*

28. Hoc profecto si ad historiam legitur, crevisse puer Samuel ætate corporis designatur; si vero ut cætera spiritali investigatione ista perquirimus, cum eo Dominus esse describitur, qui crevisse memoratur. Crescit autem qui in virum perfectum mentis ætate proficit. Unde et per Prophetam de electis proficientibus dicitur: *Ambulabunt de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion (Psal. LXXXIII, 8)*. Hinc Paulus ait: *Donec occurramus ei in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi (Ephes. IV, 13)*. Verum nonnulli sunt qui dum virtutibus crescunt, elatione corruunt. Hi nimirum crescere videntur, sed tamen cum eis Dominus non est, quia a se eum, alta sentiendo de se, efficiunt, quem in profectu virtutum positi per humilitatem secum habere potuerunt. Vel si per exteriorem dignitatem crevisse intelligitur, Dominus cum eo esse memoratur, quia profecto plerique in humiliori ordine religiosi sunt; sed cum subito ad culmen dignitatis pervenerint, prima opera cum humilitate derelinquunt. Samuel igitur et proficit, et proficiens Dominum secum habuit, ut profecto electorum prædicatorum morem præferret, qui cum dona, et dignitates, quibus prosint aliis, assequuntur, de semetipsis placere Deo non negligunt, et ex eo illa quæ pro aliis acceperunt dona multiplicent, unde in semetipsis ostendunt bonum, quod in eis loquendo propagare concupiscunt. Quare et subditur:

(Vers. 19.) *Et non cecidit ex omnibus verbis ejus in terram.*

29. In terra quippe verbum prædicatoris cadit, cum ex reproba prædicatoris conversatione vilesceat. Unde et Veritatis voce dicitur: *Ad nihilum valet ultra, nisi ut mittatur foras, et conculcetur ab hominibus (Matth. V, 13)*. Et notandum quia ex omnibus verbis ejus non cecidisse in terram dicitur, ut profecto prædicatori nihil agere liceat quod licet reprobare. Nam quidquid agi prohibet, is profecto si agit, verbum in terram cadit, quia dum a loquente contemnitur, hæc audientes nequaquam venerantur. Verbum namque aliquod in terram cadere prohibebat Dominus, cum negligentibus prædicatoribus ne-

gligentiae suæ verbum exponebat, dicens: *Quicumque solverit unum ex mandatis istis minimis, et docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cælorum; qui autem fecerit et docuerit, magnus vocabitur in regno cælorum (Ibid. V, 19)*. Mandatum namque nec minimum **110** prædicator solvit, cujus verbum ex verbis omnibus in terram non cadit. Dum autem ex omnibus verbis Samuelis verbum in terram non cecidisse dicitur, cujus mores insinuat Samuel, nisi qui merito et prædicationis et operis magni sunt in regno cælorum? Itaque ex omnibus verbis ejus in terram non cadit, quia omne quod altum sanctæ Ecclesiæ perfectus prædicator loquitur, ab eo etiam sublimi prædicatur conversatione, cum, verut in ardua specula positus, et sapientes verbo erudit, et simplicibus iter, per quod ad æternam patriam ingredi debeant, operibus ostendit. Unde et subditur:

(Vers. 20.) *Et cognovit universus Israel a Dan usque Bersabee, quod fidelis Samuel propheta esset Domini.*

30. Quid enim per Dan nisi simplices, et quid per Bersabee nisi sapientes designantur? A Dan usque Bersabee fidelis Samuel propheta Domini recognoscitur, quando electi prædicatoris vita simplicibus ad salutis exemplum proponitur, et sapientibus per doctrinam ejus sanctæ Scripturæ arcana revelantur. Quia vero Bersabee puteus septimus interpretatur, possunt per Bersabee non solum sapientes, sed etiam justi designari. Puteus enim septimus quid est, nisi gratia Spiritus septiformis? Per Dan peccatorum vita ostenditur, quia per veterem prophetam dicitur: *Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita, mordens ungulam equi, ut cadat ascensor ejus retro (Gen. XLIX, 17)*. A Dan itaque usque Bersabee Samuel Domini propheta cognoscitur, dum electi prædicatoris vita, atque doctrina, peccatoribus est venerabilis, et justis, ut in eo videlicet et lapsi bonum videant, in quo se pœnitendo corrigant, et boni mirentur vitæ celsitudinem, ad quam quotidie proficiendo convalescant. Sequitur:

(Vers. 21.) *Et addidit Dominus ut appareret in Silo.*

31. Superius de tempore reprobi pastoris dicitur: *In diebus illis non erat visio manifesta*. Cum itaque ex sacro eloquio optimus prædicator ostenditur, apparere iterum Dominus perhibetur, quia nimirum cognitio divini consilii, quæ absconditur reprobis, puritatis merito revelatur electis. Si enim et hominum consilia nisi familiaribus non creduntur, omnipotens Deus secreta suæ dispositionis æstimandus est suis patefacere inimicis? Prius ergo justis doctoris vita prædicatur, deinde addidisse ut appareret Dominus dicitur, quia profecto divinæ lucis ostensio reprobos et fictos fugit, quæ se electis, et mundis cordibus aperit. Unde et per semetipsam vera lux loquendo, nos illuminat, dicens: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt (Matth. V, 8)*. Igitur, ut appareret Dominus, addidit quia tandem prædicatoris sui oculum vidit. Sed cum addidit *Ut appareret in Silo*, in eodem loco illum apparuisse vice alia de-

signatur. Quia autem dixit ubi apparuit, ne Heli appa-
paruisse crederetur, subsequenter et personam ejus
cui apparuit ostendit, dicens :

(Vers. 21.) *Quoniam revelatus fuerat Dominus Sa-
mueli in Silo, juxta verbum Domini.*

32. Tunc namque se ei revelavit, cum ei secretum
sui consilii de repulsione reprobī prædicatoris ape-
ruit. Quod profecto juxta verbum Domini factum as-
seritur, ut hoc quod non valde superius per virum
Dei ad Heli dictum fuerat, etiam secundum historiam
impletum esse sentiatur : *Et suscitabo mihi sacerdo-
tem fidelem qui juxta cor meum, et animam meam fa-
ciat, et ambulabit coram Christo meo omnibus diebus*
(I Reg. II, 35). Et item : *Videbis æmulum tuum* 111
in templo, in universis prosperis Israel (Ibid., 32).
Quod si juxta spiritalem intelligentiam perscruta-
mur, quomodo addit Dominus ut electis appareat,
nisi quia qui electos suos de contemplatione justitiæ
suz mirabiliter terret, etiam de ostensione gloriæ
ineffabiliter demulcet. Qui enim apparendo justus,
corda sanctorum terrore concutit, ut appareat ad-
dit, quando cordi terrore dulcedo refunditur suz
pietatis. Hiuc est enim quod Moysi non semper in
igne apparuit, sed in igne aliquando, aliquando in
nube. In igne quippe terror judicii est. Unde et de
secundo Redemptoris nostri adventu per Psalmistam
dicitur : *Ignis ante eum præbit, et in circuitu ejus*
tempestas valida (Psal. XLIX, 3). In nube autem pro-
fecto miserationis exprimitur, quia ejusdem protec-
tionis suz blandimentum electis suis promittens Do-
minus, ait : *Tunc videbunt Filium hominis venientem*
in nube (Marc. XIII, 26 ; Luc XXI, 27). In igne itaque
et nube per deserta gradientibus Dominus apparet,
quia mentes contemplantium se in hac exsiliū pere-
grinatione, etsi aliquando terret de justitia, pavore
dejectas erigit blandimento protectionis. Dominus
itaque Samueli apparuit, et, ut appareret, addidit,
quia qui ab electorum mentibus in igne terroris as-
picitur, in nube etiam dulcedinis exhibetur. Ignis
namque visionem intus viderat, qui nuntiabat foris,
dicens : *Sanctum et terribile nomen ejus* (Psal. CX,
10). In igne item eum visum ostendere cupiens, ait :
Venite et videte opera Domini, terribilis in consiliis
super filios hominum (Psal. LXV, 5). Sed qui ei in
igne apparuit, ut appareret addidit, quia suavitatem
gloriæ, et dulcedinis suz, ei etiam de nube propina-
vit. Quare et exhilaratus, qui territus fuerat, dixit :
Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine,
quam abscondisti timentibus te (Psal. XXX, 20). Hinc
item additam apparitionem admirans, ait : *Quam bo-
nus Israel Deus iis qui recto sunt corde* (Psal. LXXII, 1).

* De iisdem Gregorius agit lib. xxxiv Moral., num. 38, ubi vide notas.

33. Sed attente considerandum est quod subjun-
gitur : *Juxta verbum Domini.* Verbum ergo Domini
cognoscendum est, antequam ad apparitionem Do-
mini pertingere mereamur, ne injusta et indiscreta
visio ignis et nubis, non solum nobis perfectionem
non ostendat cœlestis itineris, sed ad submersionem
erroris nos impellat. Origenes quippe 112 dum ap-
parentem Dominum sine verbo Domini videra voluit,
visionem nubis inordinate conspexit, * quia ignis ap-
paritionem horruit. Nam dum, abnegata vel minuta
justitia Dei, superfluum ejus clementiam prædicaret,
asseruit quod non solum omnibus damnatis homini-
bus parceret, sed etiam de æterna pœna reprobos
angelos quandoque liberaret. Novatus autem ignis
aspicere visionem amplius amavit, qui dum severam
B omnipotentis Dei justitiam implacabilem diceret, spe
veniz consequendæ et pœnitentiæ omne remedium
peccatoribus abstulit. Nec Novato igitur, nec illi alii
Dominus apparuit, quia uterque eorum juxta quod
per veritatem sacri eloquii cernitur, omnipotentem
Dominum non conspexit. Tunc ergo juxta verbum
Dominus apparet, cum ea ostensione se menti reve-
lat, quam sacræ Scripturæ fides non reprobatur. Unde
et apte subjungitur :

(Vers. 21.) *Et venit sermo Samuelis in universo Is-
raeli.*

34. Hæreticorum quippe sermo non venit. Novati
enim sermo fuit, quia justus Deus semel lapsis fidelibus
nequaquam parcat. Origenis sermo fuit quia mi-
sericors Dominus nullam creaturam rationalem pe-
C rirere per æternam damnationem sinit. Sed quia con-
versi ad Dominum peccatores nequaquam pereunt,
et semel lapsi angeli et in peccato suo mortui pec-
catores nunquam salvantur, hæreticorum profecto
sermo non venit. Sermo igitur Samuelis venit in uni-
verso Israeli, quia catholici viri prædicatio comple-
tur, quæ in veritate sacri eloquii recte cognoscitur.
Et notandum quia ejus sermo venisse dicitur, cui
visionem suam Dominus addidisse perhibetur, quia ni-
mirum ejus prædicatio vera est, cui sic divinæ justitiæ
terror ostenditur, ut benignitatis ejus abundans
gratia non celetur ; videlicet ut mentem videntis sic
conspecta veritas terreat, ut etiam ostensa benigni-
tas mentem territam in desperationem cadere non
permittat ; ut sic de benignitate præsumat, quatenus
D ad prævaricationis ausum non proruat.

Hæc autem in secundo libello præsentis operis
disputata sufficiant, ut dum ea quæ sequuntur novo
principio inchoare disponimus, dicendi etiam stu-
dium per devotionem renovetur.

LIBER TERTIUS.

111 CAPUT PRIMUM.

1. Cum sacræ historiz sensus qualiter electorum
moribus conveniret studiose quæreremus, allegoriz

ordinem repetere exponendo distulimus. Ut ergo ea
quæ omisisse cernimur suppleamus, quæritur : Quid
est quod dum Samuel ministrare Domino coram Heli

memoratur, pretiosus sermo Domini esse describitur? **A** Sed, sicut superius est dictum, per Samuelem prædicatores sanctæ Ecclesiæ, per Heli etiam electi patres testamenti veteris designantur. Puer ergo Samuel ministrabat Domino coram Heli, cum novus doctorum ordo Redemptoris fidem prædicabat. De quo nimirum ministerio Paulus loquitur, dicens: *Quandiu sum gentium apostolus, ministerium meum honorificabo (Rom. xi, 13)*. Hinc iterum dicit: *Hebræi sunt, et ego: Israelitæ sunt, et ego: ministri Christi sunt, et ego (II Cor. xi, 22)*. **112** Ministrare ergo Domino, in laborem prædicationis pergere est. Quod profecto ministerium Samuel coram Heli Domino impendisse dicitur, quia quidquid de religione novæ fidei, novus prædicatorum ordo asseruit, hoc Patrum veterum auctoritate roboravit. Domino quippe ministrabat Samuel, quando novus prædicator asserebat, dicens: *Dico enim Christum Jesum ministrum fuisse circumcisionis propter veritatem Dei, gentes autem super misericordia honorare Deum (Rom. xv, 8)*. Qui profecto ut ministerium, quod Domino exhibebat, coram Heli quoque impenderet, adjunxit, dicens: Sicut scriptum est: *Laudate, omnes gentes, Dominum, et collaudate eum, omnes populi (Psal. cxvi, 1)*. Et ut se arctius coram Heli in ministerio Domini cohiberet, adjunxit: *Isaias enim dicit: Erit radix Jesse, qui exsurget regere gentes, in eum gentes sperabunt (Rom. xv, 12; ex Isa. xi, 10)*. Puer Samuel Domino ministrabat, cum dominicæ Resurrectionis gloriam **113** Petrus assereret, dicens: *Jesum Nazarenum virum approbatum a Deo in vobis signis et prodigiis, traditum per manus impiorum interemistis; hunc Deus suscitavit a mortuis præfinito consilio tertia die, sicut impossibile erat teneri eum doloribus inferni (Act. ii, 22, seq.)*.

2. Sed hoc ministerium, quod Domino exhibuit, etiam coram Heli exhibuit, quia subjunxit, dicens: *David enim dicit: Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem (Act. ii, 27; Psal. xv, 10)*. Coram Heli itaque Samuel ministrare Domino apte dicitur, quia electi sanctæ Ecclesiæ prædicatores, dum statum novæ fidei prædicando erigerent, quod ratione asserere conati sunt, Patrum veterum auctoritate firmaverunt.

3. Et tunc quidem sermo Domini pretiosus fuisse perhibetur. Pretiosa quippe res parvo pretio emi non potest. Pretium autem, quo sermo Dei emitur, labor est sanctæ operationis. Velut enim rem quam habere volumus pretio emimus, cum per sermonem prædicationis quem accipimus laborem operis exhibemus. Tunc autem erat sermo pretiosus, cum pro qualicumque labore operis non dabatur, cum omnis qui emptorem sermonis interficiebat obsequium Deo se præstare cogitabat. Eo igitur tempore sermonis enuptor multo pretio eguit, quia sine magno labore verbum fidei servare non potuit, qui pro eo quod

credidit ad tormenta pervenit. Tempus namque tunc erat quo is qui emebatur sermo, non a typo figuratæ moralitatis, sed apertæ locutionis præcepto hortabatur, dicens: *Qui vult venire post me, tollat crucem suam quotidie, et sequatur me (Matth. xvi, 24)*. Hinc item dicit: *Qui autem amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus (Ibid., x, 37)*. Et: *Qui non renuntiaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus (Luc. xiv, 33)*. Itaque cum ministerium Samuelis asseritur, pretiosus sermo Domini esse perhibetur, quia profecto inter initia fidei, illi qui prædicantibus æternæ vitæ doctoribus crediderunt, pro accepto verbo fidei magni laboris opera expendisse credendi sunt. Et quia Judaicus populus jam lumen divinæ cognitionis amiserat, sequitur:

B (I Reg. 5, 1.) *In diebus illis non erat visio manifesta.*

4. Manifesta namque visio ejus esset, si in Redemptorem, quem ad visitationem suam venisse audierat, credidisset. De qua nimirum ejus cæcitate subjungitur:

(Vers. 2.) *Factum est autem, Heli jacebat in loco suo, nec poterat videre lucernam Dei, antequam exstingueretur.*

Visio namque Heli manifesta non est, quia Judæorum sacerdotium in perfidiæ suæ cæcitate sepultum est. Heli ergo jacet in loco suo, quia et litteram legis habet, et in lege et prophetis non habet statum luminis, sed lapsum cæcitatis. Locus namque Heli, videlicet Judaici prædicatoris, sacra lex est. Quia ergo Judaicum sacerdotium adhuc sacram Scripturam habet, in loco suo est. Et quia virtutem sanctæ Scripturæ nesciens ad statum fidei non erigitur, nimirum in loco suo non stare, sed jacere perhibetur. Quia item usque ad mundi finem projectus est, lucernam Dei videre non posse memoratur. Unde et cum quotidie tot a sancta Ecclesia prædicationis hortamenta suscipiant, cum tot sacræ fidei assertionibus Judæi victi non credant, quid aliud, nisi hoc quod in sancta Scriptura **114** de eis legimus, et etiam per experimentum tenemus, quia videlicet projecti sunt, non solum ut non videant, sed etiam ut videre non possint? Unde et apostoli superfluum laborem reputantes eorum qui videre non poterant, in Actibus suis dicunt: *Quia indignos vos fecistis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes (Act. xiii, 46)*. Sed qui videre non posse relatus est, Dei lucerna vocatur. Synagogæ namque ministerium Dei lucerna fuit, quando in electis Patribus et per veræ prædicationis lumen, et per venturi Redemptoris promissionem luxit. Quæ profecto lucerna, ministrante Samuele, videri non potuit, quia tempore novæ prædicationis, Synagogæ magisterium pœnam perpetuæ repulsionis incurrit.

5. Et notandum quia non dicitur, lucere non poterat, quia profecto adhuc lumen sanctæ Scripturæ

* Vitiose in Gilot. et Vatis. typo figuratæ mortalitatis.

pro nobis portat, sed quod portat ignorat. Unde et antequam exstingueretur, videre non posse dicitur. Non enim exstinguitur, et videre non potest, quia certe, ut jam dixi, lumen gerit, quod non attendit, ante enim quam exstinguatur, est, donec lucet. Et quia ab eo usque ad mundi finem sacra Scriptura non tollitur, si antequam exstinguatur, non videt, cum mundi fine extenditur in cæcitate. Quod si accessio ejus refertur ad zelum perfidiæ, idcirco non potest videre, quia non exstinguitur. Nam si ignem perfidiæ de mente exstingueret, ablato impietatis zelo, ad placitum veræ fidei lumen mentis oculos aperiret. Sed dum videre non posse dicitur, indigna lucerna perhibetur, et ad videndum ea quæ digna est quaeritur. Nam subdit, dicens :

(Vers. 3.) *Samuel autem dormiebat in templo Domini, ubi erat arca Domini, et vocavit Dominus Samuellem.*

6. Confirmata cæcitate Heli, Samuellem Dominus vocavit, quia, damnato Judæorum sacerdotio, ad majorem gratiam novum prædicatorum ordinem assumpsit. Sed qui exposuit quem vocavit, unde etiam vocaret ostendit, quia in templo Domini, ubi erat arca, Samuellem dormire perhibuit. Templum enim Dei est locus ubi habitat Deus. Unde et per Psalmistam dicitur : *Dominus in templo sancto suo, Dominus in caelo sedes ejus (Psal. x, 5).* Quem profecto locum Paulus insinuat, dicens : *Templum Dei sanctum est, quod estis vos (I Cor. iii, 17).* Templum itaque Dei uniuscujusque est anima electi. Templum ubi arca Dei reconditur mens est, in qua divini eloquii sacramenta per intelligentiam reservantur. Quid ergo ei aliud dormire in templo, nisi per intentionis custodiam in propria circumspectione persistere? Samuel itaque dormiebat in templo Dei, quia novæ gratiæ unusquisque prædicator, dum cuncta quæ mundi sunt perfecte contempsit, in electæ suæ mentis intima circumspectione requievit. Et quia in sacramentis divini Scripturæ eruditus fuit, in templo dormiebat, ubi erat arca.

7. Et notandum quia non dicitur dormivit, sed dormiebat, quia nimirum eandem mentis suæ circumspectionem non in transitu servare studuit, sed in diuturnitate perseverantiæ. Somnus itaque Samuelis perfectum mundi contemptum designat in mente doctoris. Dormit ergo prædicator in templo, dum, repulsa a se penitus mundana sollicitudine, sese per considerationem rerum spiritualium recondit in mente. Hujus namque somni quietem Petrus elegerat, cum dicebat : *Non est bonum relinquere*
115 *verbum Dei, et ministrare mensis (Act. vi, 2).* Hinc Jetro Madianita Moysen cognatum suum juste arguit, dicens : *Stulto labore consumeris tu; sed audi verba mea, et erit Dominus tecum. Esto tu populo in iis quæ ad Deum pertinent, ut referas quæ dicuntur ad eum (Exod. xviii, 18, 19).* Hinc Paulus ad templi somnum Corinthios revocat, dicens : *Jam quidem*

delictum est in vobis, quod judicia habetis inter vos. Quare non magis fraudem patimini (I Cor. vi, 7)? Dormire quippe in templo Dei non posse conspexerat, quos judiciorum occupatio a spiritali meditatione retraherat. Dormiens ergo in templo vocatus a Domino dicitur, quia ille tunc doctor ad cognoscenda divina secreta assumptus est, qui per cordis intentionem non in exterioribus, sed in interioribus morabatur. Sequitur :

(Vers. 4, 5.) *Qui respondens, ait : Ecce ego. Et cucurrit ad Heli et dixit : Vocasti enim me. Qui dimisit : Non vocavi te, fili mi, revertere et dormi.*

8. Cur is qui vocantem se Dominum audivit, ad Heli cucurrit, nisi quia se ab Heli vocatum putavit? Et quia explanationis typicæ ordinem tenemus, quomodo Heli putatur, cum vocato puero Deus loquitur? Sed quæcumque in Scripturis sanctis Patres nostri veteres locuti sunt, ad Heli referuntur locutionem. Qui nimirum, quia a semetipsis non sunt locuti, dum Deus per eos quæ voluit locutus est, ea quæ in Scripturis sanctis auditur vox Dei esse cognoscitur, quæ per Heli profertur. Puer autem, quia, loquente Deo, ad Heli cucurrit, vocem profecto Deus Heli similem protulit. Quid ergo est quod divini locutionis vox ab Heli voce non differt, nisi quia et per Patres veteres ipse locutionem profert? Vox namque Heli Dei esse cognoscitur, quoniam electi Patres quidquid per sacra eloquia loquuntur, non a semetipsis, sed a Domino acceperunt. Unde et in prophetis per omnem fere locutionem repetitur : *Hæc dicit Dominus, ut ea quæ prophætæ oraculo vox resonat sentiamus non esse loquentis hominis, sed præcipientis Dei.*

9. Aliquando autem per Scripturam loquitur Deus, aliquando per occultam inspirationem. Revelatione autem occulta loquitur, cum electæ menti per Spiritum, aut agenda, aut docenda panduntur. Samuel itaque, cum vocantem se Dominum audivit, ad Heli cucurrit, quia electus ordo prædicatorum sanctæ Ecclesiæ hoc quod, Deo revelante, cognoverat, quale esset in sacro eloquio perquirebat. Regula quippe rectæ intelligentiæ in Scripturæ sacræ libris expressa est, quia divina consilia ibi per venerabiles Patres nostros exposita sunt, qui Spiritum sanctum habuerunt. Vocatus ergo tam sæpius a Domino Samuel, ad Heli cucurrit, quia ordo prædicatorum in omni quod spiritali revelatione didicit Patrum veterum dicta consuluit, ut tunc demum a Domino sibi fuisse revelatum crederet, cum ab eo quod in sacra Scriptura legebat nequaquam differre cognovisset. Nam facile fallitur qui hoc quod occulta contemplatione colligit in præclara sanctæ Scripturæ veritate nescit discutere quale sit. Unde et Apostolus denuuntiat, dicens : *Transfiguratur se Satanas in angelum lucis (II Cor. xi, 14).* Quomodo autem falsa in veræ lucis claritate discernuntur? Ad Heli ergo currit Samuel,

^a Gilot., jam sæpius a Domino Samuel.

quoties a Domino vocatur, quia sancti prædicatores, ne falsæ lucis imagine in intima contemplatione fallantur, modum occultæ revelationis in 110 aperta Scripturæ sanctæ veritate discutiunt.

10. Quia in re querendum est quomodo Heli dicere competat: *Non te vocavi, fili mi.* Sed Patres nostri, qui per sacrum eloquium novis prædicatoribus loquuntur, non eos vocant, sed qualis sit interna eorum revelatio indicant. Vocare etenim Dei electorum suorum mentes aspiratione suæ gratiæ excitare est. Antiqui vero Patres per Scripturam quidem sacram loquuntur, sed tamen aspiratione divini gratiæ corda audientium excitare non possunt. Consulta ergo sacra eloquia, dum se donum spiritualis gratiæ dare non posse^a indicant, auctoritate Samuelis sese Heli velut quibusdam locutionibus excusant. Sed hoc nimirum, quod dare non possunt, insinuare qualiter acquiri debeat possunt. Unde et Heli voce ad Samuelem dicitur: *Revertere, et dormi.*

11. Quid est quod vocatum puerum redire Heli ad somnum præcepit, nisi quia prædicatoribus ostendit ut ad percipiendum deum internæ gratiæ se per mentis quietem parent? Et notandum quia dicitur: *Revertere.* Samuel namque revertitur cum electus prædicator a meditatione sacri eloqui ad secretum redit internæ contemplationis. Reversus ergo dormivit, quia in internæ contemplationis intentione requievit. Quo in loco etiam hoc notandum est, quia Samuel a Domino ter vocatur, ter iterum ab Heli dormire præcipitur:

12. Quid est hoc, nisi quia tres gradus dilectionis esse, ipsa Veritate docente, didicimus? *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota virtute tua (Matth. xxii, 17).* Sed quid in corde accipimus, nisi consilium? Quid autem in mente, nisi voluntatem? Quid vero in virtute, nisi amoris affectio designatur? Sed et per consilium quid aliud quam veritatis certitudinem investigamus? Et per voluntatem quid diligentes, nisi bona valde concupiscimus? Per affectionem quid nisi veri gaudii perfruitionem querimus? Per gradus namque dilectionis ad summa sustollimur, cum cordis nostri consilio veritas revelatur, et voluntati mentis bonitas vera conceditur, atque affectioni virtutis nostræ per infusionem divini gratiæ spiritale et verum gaudium datur

13. Ter igitur est Samuel vocatus a Domino, quia dum ordo prædicatorum rudis adhuc Ecclesiæ ad superna se studia extendit, et veritatem de ratione consilii, et bonitatem de electione voluntatis, et verum gaudium appetit de intentione affectionis. Ter etiam ad Heli vocatus accessit, quia de omni appetitu suo sacram Scripturam meditationis festinatione consuluit. Ter item, quia ab eo non vocaretur audiuit, quia meditando didicit quod Patres nostri ad eruditionem nostram sacra nobis eloquia scripta tradiderunt; verumtamen dona nobis spiritualia dare

A minime possunt. Quid est ergo dicere *Non te vocavi*, nisi desiderium donorum spiritualium ego non dedi? Nam si sacra Scriptura, aut aliquis scriptorum dona spiritualia conferret, quotquot sacra eloquia legerent, quotquot sanctæ Scripturæ tractatores audirent, donis spiritualibus ornarentur. Nunc vero cum multi sacram Scripturam legant, et tractantes prædicatores audiant, et post studium lectionis, et prædicationis adhortationem, alii in pristino frigore vitiorum suorum remaneant, alii per gratiam in amorem sanctarum virtutum serveant; aperte liquet quia 117 ordo Patrum venerabilium dona nobis virtutum per editas Scripturas ostendit, sed amorem virtutum, quas insinuat, solus nobis conditor tribuit. Quare et Jacobus pie admonet, dicens: *Omne datum optimum, et omne donum perfectum desursum est, descendens a Patre luminum (Jac. i, 17).* Hinc Paulus ait: *Neque qui plantat est aliquid, sed qui incrementum dat, Deus (I Cor. iii, 7).* Quid est ergo aliud dicere: *Non te vocavi*, nisi aperta eruditione ostendere quia hoc quod fidelis anima ad superna desideria erigitur, ex sola divini gratiæ infusione generatur? Quia ergo ter vocatur a Domino, ter ad dormiendum a magistro reverti præcipitur, tres ille gradus dilectionis insinuat qualiter acquirantur. Nam quia cordi consilium aptavimus, consilium vero invenire veritatem desiderat, magnus utique sopor est necessarius, ne prius amans evigilet quam quæsitâ veritas inveniatur. Revertatur ergo puer, et dormiat, ut qui veritatis lucem invenire desiderat, per quietem caveat, ut ad se errorum tenebras non admittat. Secundo etiam dormiat, ut amoris obsequium omnipotenti Deo ex tota mente impendat, ut bona quæ amat pura simplicitate nulloque malorum velamine pallientur. Quod profecto quia non nisi magna discretionis subtilitate cognoscitur, vocatus puer a Domino ab Heli reverti ut dormiat jubetur. Nam si dormire pro ascendendo isto amoris gradu negligit, hoc quod de virtute appetit non acquirit, quia etsi jam bona, Deo aspirante, amare possumus, nisi magna mentis quiete qualla sint ipsa bona quæ volumus non dijudicamus. Ter ergo ad dormiendum Samuel mittitur, quia profecto novus prædicatorum ordo ut ex tota virtute diligit admonetur. Et quia virtutem ad affectionem retulimus, affectio autem mentis de gaudii spiritali perficitur, magnam somni quietem Samuel habuit; et dum spiritualia per quietem ordo prædicatorum certus didicit, sub specie veri gaudii gaudium extraneum non recepit. Nam sicut de virtutibus cæteris, ita et de profectu contemplationis mens contemplantis plerumque inaniter hilarescit. *Dormivit ergo iterum Samuel*, quia nimirum ordo doctorum nisi caute se in contemplatione circumspiceret, aliquando vane gaudendo se vero gaudii gaudere existimaret. Primo itaque dormivit, quia dum cognoscendæ veritati animus intendit, magna consilii subtilitate erronea cuncta reprobat. Secundo dormivit, quia cum conditorem diligere ex tota mente didicit, magna apud se quiete disposuit

^a Guss., *judicant.*

ut bonis quæ cuperet aliqua reproba non misceret. Tertio etiam dormivit, ut dum supremum gaudium de divina contemplatione perciperet, vanam lætiam reprobare consulta mente potuisset. Et quia hoc de Samuele adhuc proficiente dicitur, apte subjungitur :

(Vers. 7.) *Porro Samuel necdum sciebat Dominum, nec revelatus ei fuerat sermo Domini.*

14. Dominum namque ^a tunc ordo prædicatorum nesciit ea perfectione qua postea profecit. Vel fortasse idcirco nescire Dominum dicitur, quia alta et profunda quæ noverat infirmis adhuc et rudibus auditoribus non pandebat. Unde et volentibus diem dominici adventus agnoscere ea quæ omnia noverat, et indicare volebat, Veritas dicit : *De die autem illa et hora nemo scit, neque angeli cælo, neque Filius, nisi solus Pater (Marc. xiii, 32).* Quid est quod sciens omnia Filius iudicii diem nescit, **118** nisi quia inter cuncta quæ noverat, diem sciens, nesciebat eum ut diceret, sed ejus tempus et qualitatem sciebat? Hinc Joannes Baptista, qui Dominum perfecte noverat, ad eum quasi nesciens discipulos mittebat, dicens : *Tu es qui venturus es, an alium expectamus (Luc. vii, 20)?* Velut enim Dominum nesciens Samuel prædicabat, cum evangelista Matthæus, divinitatem Redemptoris præteriens, a sola humanitate ejus inchoavit, dicens : *Liber generationis Jesu Christi filii David, filii Abraham (Matth. i, 1, seq.).* Sed sciebat profecto Dominum, et revelatus erat ei sermo Domini, cum Joannes, divinitatem ejus alta exponendo suscipiens, ait : *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum (Joan. i, 1).* Nesciebat Dominum, cum Paulus loqueretur, dicens : *Factus sum omnia omnibus, ut omnes facerem salvos (I Cor. ix, 22).* Qui enim infirmis infirmus, et parvulis fiebat parvulus, et omnibus omnia, nimirum cum ignorantibus etiam ignorabat. Nam ut ejusdem ignorantix verbo uteretur, Corinthiis loquens, ait : *Nihil judicavi me scire inter vos, nisi Christum Jesum, et hunc crucifixum (Ibid., ii, 2).* Nam cum sapientibus et Dominum noverat, et sermonem ejus revelatum habebat. Unde et dicit : *Nos autem revelata facie Domini gloriam specularantes, in eandem imaginem transformamur, tanquam a Domini spiritu (II Cor. iii, 18).* Hinc item loquitur, dicens : *Sapientiam loquimur inter perfectos, non sapientiam hujus mundi, neque principum hujus sæculi, sed loquimur Dei sapientiam, quæ in mysterio abscondita est (I Cor. ii, 6).* Hinc item eum quem noverat Dominum prædicat, dicens : *Qui cum sit splendor gloriæ, et figura substantiæ ejus, portansque omnia verbo virtutis suæ, purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram majestatis in excelsis, tanto melior angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hæreditavit. Cui enim dixit angelorum : Filius meus es tu, ego hodie genui te (Hebr. i, 5)?* Nescire ergo Dominum dicitur, non ignorantia cognitionis, sed prætextu simplicitatis. Sequitur :

(Vers. 9.) *Intellexit ergo Heli quia Dominus vocaret puerum.*

15. Nam si non intelligeret, per sacra eloquia ei salutis consilia nequaquam ministrasset. Intellexit namque, quia prævidit. Quidquid enim omnipotens Deus in constructione futuræ Ecclesiæ agere disposuit, hoc veteribus Patribus per sanctum prophetiæ spiritum revelavit. Nam per Amos prophetam dicitur : *Non faciet Dominus Deus verbum, quod non revelaverit servis suis prophetis (Amos. iii, 7).* Quid enim aliud quam novorum prædicatorum vocationem intellexerat qui dicebat : *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii, constitues eos principes super omnem terram (Psal. xlii, 17).* Sed ei quem vocandum intellexit etiam consilium subministravit, dicens :

(Vers. 9.) *Vade et dormi, et si deinceps vocaverit te, dices : Loquere, Domine, quia audit servus tuus.*

16. Jam quidem de somno Samuelis satis, ut arbitrator, quia internæ meditationis quietem designet ostensum est. Qui profecto somnus ab Heli Samuelli præcipitur, quia ad contemplanda interna mysteria vacare doctor per sacrum locutionem docetur. Sed quid est quod Samuel quoties vocatur, toties ad dormiendum remittitur, et tamen ei adhuc nequaquam jubetur ut dicat Deo : *Loquere, Domine, quia audit servus tuus.* Ibi enim dormire jubetur, non tamen loqui; hic autem etiam cum obedienda somni etiam licentia injungitur locutionis. **119** Ibi etiam ad dormiendum misso, non dicitur : *Vade, sed, Revertere*; hic quoque nequaquam dicitur *Revertere*, sed *Vade*. Quid enim sibi vult tanta præcipiendi varietas? Quam nimirum varietatem clarius agnoscimus, si illud quod hoc in loco Samuelis somnus significat attendamus. Et quia superiores somni modos ad probationem donorum sanctæ dilectionis retulimus (*Supra, num. 11, 12*), quid est hoc loco Samueli, id est novo prædicatori dormire, nisi probata jam et cognita eadem dona cum securitatis quiete possidere? Merito igitur ei prius non dicebatur *Vade, sed Revertere*; nunc autem non *Revertere*, sed *Vade*. Qui enim adhuc examinabat reverti jubebatur, ut mentis tranquillitate aliud donum discuteret, qui aliud jam eadem mentis quiete cognovisset. Ei autem quia jam cuncta examinando probaverat, *Vade* dicitur, quia ad possidenda cognita secunda jam intentione mittebatur. Cur ergo prius somnus sine locutione præcipitur, nunc autem somnus cum locutione, nisi quia non licebat dicere *Loquere*, nisi ei qui vera cognitione certus existeret quia is qui loqueretur mentis suæ affectibus Deus esset? Examinanti ergo non dicitur, quia nisi loquentem intus perfecte dijudicet, locutionem spiritalem sibi adhuc incertam non debet cupere, et excipere quasi certam. Dicere enim menti Deo *Loquere*, est internam ejus aspirationem secure excipere. Igitur perfecte cognoscenti hoc competit, non probanti, quia ante iudicium interni examinis, sicut divina locutio non probatur, ita quod de Deo nobis est incognitum pro certo et cognito non exci-

^a Gilet., nunc ordo prædicatorum nesciit ea perfectione,

pitur. Dictam namque est Samueli *Vade et dormi*, quia cum ordo sanctorum prædicatorum dona spiritalia per sacri eloqui probationem didicit, ejusdem sanctæ scripturæ eruditione cognovit, ut in ejusdem donis eo securius per amorem requiesceret, quorum virtutem apertiori ratione cognovisset. Præceptum quoque est ei ut vocanti Deo diceret *Loquere, Domine*. Quia sacræ locutionis studio doctus est, non solum per internæ visitationis gratiam loquentem Dominum devote audire, sed silentem etiam, ut loqui dignaretur, magnis desideriis implorare.

(Vers. 9.) *Abiit ergo Samuel, et dormivit in loco suo.*

17. Tot habet loca prædicator sanctæ Ecclesiæ, quot profectus vitæ. Unde et profectus sui loca divinis laudibus consecrans, beatus Job dicit: *Per singulos gradus meos pronuntiabo eum* (Job. xxxi, 37). Non enim jam in loco examinis, sed certe cognitionis sistitur, cum ad altiora sublevatur. Locus namque prædicatoris rerum cognoscendarum certa cognitio est. Nam de reprobis prædicatoribus Dominus dicit: *Tenentes legem meam, nescierunt me* (Jerem. ii, 8). In loco igitur suo Samuel dormivit, cum ordo doctorum spiritalium rerum cognitionem cum certitudine veritatis retinuit. Sed in quem gradum proficiat ostenditur, quia repente subinfertur.

(Vers. 10.) *Venit ergo Dominus, et stetit.*

18. Quia non redire, sed venire Dominus dicitur, Judææ destitutio et sanctæ Ecclesiæ visitatio designatur. Unde non solum venire, sed stare perhibetur. Ad Judææ^a visitationem se venisse insinuat, dicens: *Non sum missus nisi ad oves quæ perierunt domus Israel* (Matth. xv, 24). Sed veniens non stetit, quia salutis suæ bonum contemnentem deseruit. Unde et Synagogæ principibus minatur, dicens: *Relinquetur vobis domus vestra deserta* (Ibid., xxiii, 38). Hinc item denuntians, ait: *Amen dico vobis quia auferetur a vobis* **120** *regnum, et dabitur genti facienti fructus ejus*. Ad Samuelem itaque venit, et stetit, quia prædicator sanctæ Ecclesiæ semel assumpsit, a quibus per custodiam suæ gratiæ ulterius non recedit. Nam ad Samuelem venerat, cum novos præferens orbi prædicatoribus, dicebat: *Ite in orbem universum, et prædicite Evangelium omni creaturæ; qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit; qui vero non crediderit, condemnabitur* (Marc. xvi, 15, seq.). Sed si stare debeat qui venit Dominus, dicat: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consumptionem sæculi* (Matth. xxviii, 20). Venerat ergo Dominus, non ut recederet, sed ut staret, quia novos fidei ministros elegit, quos usque in mundi finem per sanctarum virtutum sibi patrimonium succedentes protegit. Sed qui venit per gratiam visitans, qui stat per electionis suæ immutabilitatem perseverans, quid adjungat audiamus.

(Vers. 10.) *Et vocavit, sicut vocaverat secundo, Samuel, Samuel.*

19. Secundo quippe vocavit, quia ei in ministerio

A prædicationis officium duplex præbuit, ut videlicet Synagogæ superbiam repellendo contereret, et humilitatem gentilitatis ad finem vocando sublevaret. Vel certe secundo vocatur, quia in destructionem veteris hominis atque in novi ædificationem excitatur. Vocatus est ergo semel cum per spiritum instruebatur qualiter peccata et vitia in peccatorum cordibus delere potuisset; secundo vocatus, cum interni magisterii eum Deus documento instruxit, ut, destructa in mente conversorum impietatis ædificatione, novam sanctarum virtutum fabricam erigere deberet. Quod profecto magisterium, quia ordo sanctorum prædicatorum et libenter didicit, atque ad obediendum devote se obtulit, subditur:

(Vers. 10.) *Ait ergo Samuel: Loquere, Domine, B quia audit servus tuus.*

20. Audire loquentem Deum præcepta ejus operibus adimplere est. Quod contra in Evangelio reprobis per semetipsam Veritas dicit: *Qui ex Deo est verba Dei audit; propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis* (Joan. viii, 47). Sed audienti quod insinuare appetit subdit; namque sequitur:

(Vers. 11.) *Et ait Dominus ad Samuelem: Ecce facio verbum in Israel, quod quicumque audierit tinnient ambæ aures ejus.*

Et idem verbum aperiens, ait:

(Vers. 13 et 14.) *Prædixi enim ei quod judicaturus essem domum ejus usque in æternum propter iniquitatem, eo quod noverat indigne agere filios suos, et non corripuit eos. Idcirco juravi domui Heli quod non expietur iniquitas domus ejus victimis et muneribus in æternum.*

C
D
21. Quid enim his verbis aliud quam toties jam explicata Judæorum repulsio designatur? Domus namque prædicatoris est multitudo populi subjecti, quam velut possidendo inhabitat, dum per suæ sollicitudinis curam servat. Domus ergo Heli, id est sacerdotii veteris, Judæa fuit, quam dum per conversationem reprobam coluit, pravitatis suæ maculis immundam fecit. Qui profecto filios suos indigne agere conspexit, quia summum sacerdotium minoris ordinis sacerdotes in Redemptorem sævientes vidit, et eos non corripuit, nec ab effusione tanti sanguinis ulla eos auctoritate revocavit. Idcirco ei divina comminatione promittitur quod domus ejus in æternum judicetur. Judicare etenim Dei damnare est. In æternum ergo **121** judicatur, quia perire æterna pœna decernitur. Et quia hoc æterna Dei animadversione fit, jurejurando se affirmasse perhibuit quod iniquitas domus Heli in æternum precibus et muneribus non expietur. Quod profecto aperta veritate impleri conspiciamus, quia Judaicus populus in suæ perfidiæ obstinatione perseverat. Quid enim est præsens duritia, et cæcitas quondam tam electi populi, nisi jusjurandum divinæ animadversionis? Nam digno supplicio se sub æterna morte cohibuit, qui ad mortem temporis æternam vitam cogere non expavit. Sed

^a Gilot. visionem se venisse insinuat.

hoc quod jurejurando asserit prædixisse se dicit, A sed in audientium lucrum spargant. Sequitur : quia nimirum sanctæ Ecclesiæ doctoribus subsequenter de Judææ repulsionem illud innotuit, quod eorum prædecessoribus ante manifestavit, quia hoc per Samuelem ad Heli nunc dicitur, quod ei per virum Dei superius dicebatur. Sequitur :

(Vers. 15.) *Dormivit Samuel usque mane.*

22. Quid est quod per sacrum eloquium Samuelis somnus tam attentè describitur ? Et quia jam quater repetisse somnum dicitur, multum desipit qui a Dei Spiritu hoc non spiritualiter dictum credit. Nam etsi dormiisse toties rectè intelligitur pro veritate historiarum, ad hoc scribitur, ut in veritate litterarum intellectus proferantur allegoriarum. Quid ergo designat Samuelis hæc quinta dormitio ? Sed quia primum somnum retulimus ad exquisitionem veritatis, secundum ad probationem veri operis, tertium ad explorationem veri gaudii, quartum ad perfruitionem inventæ et probatæ cognitæque perfectionis, quinta somni species refertur ad studium disponendæ locutionis. Samuel igitur quinta repetitione dormivit, quia ordo prædicatorum, etsi per cordis consilium veritatem didicit, per voluntatem mentis bona elegit, per affectionem virtutis verum gaudium recepit, per certitudinem inventæ et cognitæ beatitudinis in virtutum sublimium securitate requievit, hoc tamen quod in semetipso cognovit sine magni dispensatione consilii subditis prædicare non potuit. Plerumque etenim doctor et quæ prædicet apud semetipsum habet, sed tamen ea quæ habet prout debet prædicare ea non potest, quia si ea quæ dicat jam Domino revelante didicit, modum quo ad populum sunt proferenda non novit. Dormivit ergo Samuel iterum, quia ordo prædicatorum apud se magna quietis intentione disposuit ne prædicando verbi Dei semen inutiliter spargeret, quod utili contemplatione collegisset. Nam dum prædicator considerare compellitur quid et quantum, sive quando, loquitur, quæ dicat simul omnibus, qualiter moneat aliquos seorsum, quia magna sanctæ meditationis quiete utitur, apte nimis in typo novi prædicatoris Samuel iterum dormire perhibetur. Dormire quippe ei tunc est dicendi modum tranquilla mente disponere. Et evigilare ei est a quiete meditationis ad loquendum exire. Et quia rationabiliter non evigilat antequam dicenda disponat, sequitur : *Usque mane.* Mane enim perfecta pronuntiandi verbi cognitio in mente doctoris est. Unde et præcipites doctores Propheta arguit, dicens : *Vanum est vobis ante lucem surgere (Psal. cxxvi, 2).* Ante lucem quippe surgant qui usque mane non dormiunt, sed in vanum evigilant, quia inutiliter verbum proferunt, quod qualiter proferri debeat meditatione nulla didicerunt. Unde et consilium eis ostendit, dicens : *Surgite postquam sederitis, ut videlicet per quietem meditando 122 verbum colligant, quod per laborem locutionis non in vanum,*

(Vers. 15.) *Et timuit indicare visionem Heli.*

23. Quidnam est quod timebat, nisi quia hoc dormiendo didicerat ? Nam qui meditando verbum ordinat, ratione statuit quando etiam verbum dicat. Visionem quippe Samuel vidit, et Heli indicare timuit, quia doctorum ordo sanctæ Ecclesiæ, et Judææ repulsionem debitam conspexit, atque ei eam objicere ante repulsionis suæ tempora formidavit. Unde et ad pœnitentiæ remedium eam potius cohortatur, dicens : *Pœnitentiam agite, et baptizetur unusquisque vestrum (Act. ii, 38).* Quare et subditur :

(Vers. 15.) *Aperuit ostia domus Domini.*

24. Quænam est alia domus Domini quam sancta Ecclesia ? ^A Et quæ sunt hujus domus ostia, nisi spirituales virtutes ? Ostia namque domus Domini Samuel aperuit quando concurrentibus ad unitatem veræ fidei prædicatorum ordo virtutum spiritalium dona patefecit. Velut enim clausa erant domus ostia cum sanctæ Ecclesiæ virtutes ignorabantur. Bene autem, cum visionem Heli indicare Samuel timuit, domus Domini ostia aperuisse memoratur, quia prius quam apertam Judææ repulsionem prædicatorum ordo indicaret, dum ad pœnitentiam monuit, electis ad fidem currentibus virtutum spiritalium occulta reseravit. Nam qui misericordiæ tempore dicere visa timuit, tempore exquirendæ justitiæ visionem justitiæ indicavit, dicens : *Quia indignos vos fecistis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes. (Act. xiii, 45).* Ex qua profecto ratione quæstio oritur, quia videlicet visionem Samuelis prece magis et imprecatione Heli indicatam fuisse perhibetur. Nam subditur :

(Vers. 16—18.) *Venit ergo Heli ad Samuelem, et dixit : Samuel, fili mi. Qui respondit : Præsto sum. Et interrogavit eum : Quis est sermo quem locutus est Dominus ad te ? oro, ne celaveris mihi. Hæc faciat tibi Deus, et hæc addat, si absconderis a me sermonem ex omnibus quæ dicta sunt tibi. Indicavit igitur ei Samuel universos sermones, et non abscondit ab eo.*

25. Quomodo enim ab exsecutore divinæ sententiæ visionem suæ repulsionis didicit, qui hoc non tam a comminante quam ab eo qui magis precibus cogebatur audivit ? Sed qui istud quærunto primo intelligant quia non ad litteram, sed ad spiritalem et typicam significationem ista discutimus. Hoc enim loco venire Heli, neque ad motum corporis Judaici sacerdotii refertur, neque ad affectum mentis, sed tamen venire ei fuit hoc ipsum quod rationalis Dei creatura est prædicatoribus apparere. Venit itaque cum in humana natura visus est, doctorumque corda sibi ad ^b miserandum movit. Venire ergo Heli non est in veteri populo accessus mentis, aut corporis, sed ostensio humanæ conditionis. Vel fortasse venire ei fuit ex eo quod ex omnibus populis ad Dei cultum electus fuit. Eum quoque filium appellavit qui ab illo respicitur qui in electis Pa-

^a Gilot. ; *Et quæ sunt hujus domus Domini Samuel aperuit, quando concurrentibus ad unitatem veræ fidei*

prædicatorum, etc.

^b Al., *miserandum movit.*

tribus institutor sanctæ Ecclesiæ fuisse memoratur. **A** Vocat ergo illum non affectu appellationis, sed ostensione amissæ dignitatis. Et quia in caligine cæcitate aspicitur, indicari sibi visionem postulasse perhibetur. Obscurare etenim ei est respectu communis naturæ prædicatorum mentes ad misericordiam provocare. Qui etiam imprecationem **123** precibus addidit, quia ordo prædicantium, dum in tanta miseria positum Judæorum sacerdotium attenderet, irasci sibi omnipotentem Dominum timuit, si non ei verbo subveniret. Unde et apte subjungitur: *Indicavit ei Samuel universos sermones, et non abscondit ab eo.* Omnia quippe ei visa indicavit, ut, audite quod meruit, magnitudo formidinis ad sollicitudinem eam converteret impetrandæ divinæ miserationis. Universos ei Domini sermones indicavit, ut **B** dum in vetustate sua se profectum cognosceret, per poenitentia lacrymas ad veræ fidei renovationem festinaret. Qui profecto respondit, dicens:

(Vers. 18.) *Dominus est, quod bonum est in oculis suis faciat.*

26. Quibus nimirum verbis quid aliud quam Judaici populi perfidia clarius agnosceret? Nam qui omnipotentem Deum Dominum vocat, adhuc ei servire se existimat. Cum igitur Judaico populo repulsio sua a sanctæ Ecclesiæ doctoribus inanimatur, dicit: *Dominus est, quod bonum est in oculis suis faciat.* Quia dum Deo se placere per veterem institutionem credit, sanctæ Ecclesiæ nequaquam minus expavescit. Quasi enim apertiori voce Judaica perfidia asserat, et comminantibus sibi sanctæ Ecclesiæ **C** prædicatoribus dicat: *Eo nobis minia vestris terrorem nullum incutitis, quæ circa fidem ei nos ministrare credimus a cuius gratia nos decidisse predicatis.* Cum ergo adjungit: *Faciat quod bonum est in oculis suis,* sanctæ Ecclesiæ doctores subsannat potius quam se divinæ sententiæ offerat. Quasi alia intentione loquatur, et dicat: *Eo nobis tale aliquid non facit, quo noster est Dominus ille quem nobis ad vindictam proponitis.* Sequitur:

(Vers. 19.) *Crevit autem Samuel, et Dominus erat cum eo.*

27. Quid est quod postquam Heli visionem exposuit, crevisse Samuel dicitur, nisi quia doctorum nostrorum ordo, postquam verbo Synagogæ filios **D** repulit, majoris reverentiæ gloriam apud gentilitatem invenit? Crevit ergo, quia qui per verbi ministerium se prius in una gente cohibuit, postmodum sanctitatis atque doctrinæ famam in universo mundo dilatavit. Unde et per Psalmistam dicitur: *In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum* (Psal. xviii, 5). Hinc iterum sanctæ Ecclesiæ loquens, ait: *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii, constitues eos principes super omnem terram* (Psal. xliv, 17). Crevit itaque cum in universo mundo radiavit. Cum quo etiam Dominus esse perhibetur, quia omne

quod de fama sanctitatis redoluit, omne quod clarum per verbum luxit, de præsentia Redemptoris accepit, quem secum habuit. Nam etsi verbo Paulus non solum infirma et terrena, sed etiam summa et cælestia penetrat, ex eo hanc dicendi virtutem obtinet, quem secum esse affirmat, dicens: *An experimentum ejus quaeritis a qui in me habitat Christus* (II Cor. xiii, 5)? Qui enim in se loquebatur secum erat. Redolet omni mundo per vitam, sed ex eo vitæ odorem trahit quem ostendit: dicens: *Christi bonus odor sumus in omni loco* (Ibid. ii, 15). Omnia esse de præsentia Redemptoris Joannes insinuat, quia dicit: *De plenitudine ejus omnes accepimus* (Joan, i, 16). Samuel ergo cum crevisse dicitur, cum eo Dominus esse memoratur, quia doctorum ordo cum magnæ sanctitatis atque doctrinæ gratia omni mundo resplenduit, ex eo tam magnus apparere potuit qui eum in mundo positum non reliquit. Sequitur:

124 (Vers. 20.) *Et cognovit universus Israel a Dan usque Bersabee quod fidelis Samuel propheta esset Domini.*

28. Quibus profecto terræ nominibus Judææ universitas designatur. Quid ergo in universa Judæa nisi omnis designatur Ecclesia? Universitas itaque Israel quia Samuel propheta est Domini recognoscit, quia profecto omnis qui fidelis est credit quod sanctorum prædicatorum ordo vera de futuris dicit. Propheta namque officium est, et futura prædicere, et occulta revelare. Prædicatores autem sanctæ Ecclesiæ dum latentia quæque vitia in mente deprehendunt, dum spiritualium virtutum secreta aperiant, dum sanctarum **C** Scripturarum latentes intellectus ad communem notitiam proferunt, dum futura cælestis patris gaudia electis fidelibus repromittunt, prophetae ministerio utuntur. Ab universo igitur Israele propheta Domini fidelis Samuel esse cognoscitur, quia omnipotentem Dominum fide videre non potest, qui sanctæ Ecclesiæ doctoribus fidem non adhibet. Et quia eadem divinæ cognitionis gloria in sancta Ecclesia remansit, quæ se doctoribus primis aperuit, subditur:

(Vers. 21.) *Et addidit Dominus ut appareret in Silo.*

29. Silo quippe missus interpretatur. Et quia usque in mundi finem in prædicationis ministerium mittit, in Silo Dominus apparet, quia se eis clarius ostendit per quos lucis suæ gloriam aliis aperit. Bene autem dicitur *Addidit ut appareret*, quia incessanter eliguntur quibus claritas divinæ lucis infunditur. Unde et causam cur auditam visionem amarat subdit, dicens:

(Vers. 21.) *Quoniam revelatus fuerat Dominus Samueli.*

30. Idcirco enim ut appareat addit, quoniam qui revelatus fuerat Dominus se iterum atque iterum revelat, et suæ ostensionis donum a sancta Ecclesia nequaquam subtrahit, quam ei exhibere ex ejus ex-

* Forte legendum qui in me loquitur, ut exstat in Græco fonte ac in Versionibus. Hinc Gregorius expli-

cans hunc locum subdit: qui enim in se loquebatur, secum erat.

ordio non cessavit. Sed qui Samueli revelatus asseritur, quoties apparere addiderit non refertur, quia nimirum usque in mundi finem sancta Ecclesia ducitur, cui prædicatores præsent, qui ex eo in infimis alta æternitatis gaudia prædicent, quo summa quæ prædicant in alta Dei manifestatione vident. Quam profecto apparitionem juxta verbum Domini factam perhibetur. Quid est autem verbum Domini, nisi promissio Redemptoris? Addidit ergo ut appareret juxta verbum Domini, quia promissionis suæ veritatem exhiberet non desinit. Verbum namque Domini in additione apparitionis est: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi* (Matth. xxviii, 20). Sequitur:

(Vers. 21.) *Et venit sermo Samuelis in universo Israeli.*

31. Sermo etenim venire cognoscitur, cum prædicatorum nostrorum promissio adimpletur. Promissio enim verbi est gaudium sine fine mansurum. Universo igitur Israeli sermo Samuelis venit, quia omnis multitudo sanctæ Ecclesiæ ad gaudium æternæ beatitudinis pervenit, et quod nunc in fide sermonis a sanctis ejus prædicatoribus repromittitur, per rei veritatem eidem in regnis cœlestibus exhibetur. Verbum namque doctorum in repromissione fidelium est: *Omnis qui credit in ipsum non perit, sed habebit vitam æternam* (Joan. iii, 15). Vel certe sermo doctorum in repromissione munerum est: *Quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ preparavit Deus diligentibus se* (Isa. lxxiv, 4; I Cor. ii, 9). Sermo itaque Samuelis in universo Israeli venit, **125** quia quisquis sanctis prædicatoribus et vitæ præsentis religiosam conversationem suadentibus et æterna gaudia justis promittentibus credit, ad ea quæ pie vivendo expectavit gaudia æterna carne moriendo transivit. Unde et is in cujus fide promiserat affirmat, dicens: *Amen dico vobis, cælum et terra transibunt, verba autem mea non transibunt* (Marc. xiii, 31). Vel certe sermo Samuelis in universo Israeli jam venit, quia per effectum divinæ animadversionis generalis impleta cognoscitur repulsio Judæorum. Unde et ordinem quo idem sermo in universo Israeli venerit latius exponens, ait:

CAPUT II.

(I Reg. iv, 1-3.) *Egressus namque est Israel obviam Philistiim in prælium, et castrametatus est juxta Lapidem Adjutorii. Porro Philistiim venerunt in Aphec, et instruxerunt aciem contra Israel. Inito autem certamine, terga vertit Israel, et cæsa sunt in illo certamine passim per agros quatuor millia virorum. Et reversus est Israel in castra.*

1. Esse spiritalia prælia beatus Apostolus ostendit, dum sanctæ Ecclesiæ castra ad victoriam cohortatur, dicens: *Non est nobis collocationis adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates, et contra spirituales nequities in cœlestibus* (Ephes. vi, 12). De quibus profecto præliis etiam consequendæ victoriæ consilium præbens, ait: *Et scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere, et galeam salutis assumite, et gladium spiritus,*

A *quod est verbum Dei* (Ibid., 16, 17). Hinc Petrus exhortans dicit: *Solliciti estote, et vigilate in orationibus, quia adversarius vester diabolus circuit, quærens quem devoret; cui resistite fortes in fide* (I Petr. iv, 7; v, 8). Dum ergo Israelitis prælia per litteram referuntur, interna et spiritalia designantur. Philistiim namque cadentes poculo interpretantur; quo nimirum nomine reprobi angeli exprimuntur, quia per abundantiorum potum superbiæ statum perdidērunt æternæ vitæ. Eis quippe velut poculo cadere fuit potum superbiæ sine omni mora retractionis assumere. Nam quod potatur facile sumitur. De quorum profecto cadentium principe velut de potante Dominus dicit: *Quia in veritate non stetit* (Joan. viii, 44). Velut enim potu corrui, qui, **B** *superbiæ suæ velocitate ebrius, in ea qua fuerat conditus veritate nec ad momentum stetit.*

2. Sed valde quærendum est quomodo Israel secundum carnem egredi in prælium contra istos cadentes poculo intelligatur. Nemo enim pugnat cum eo qui sibi subjicitur. Judaicus ergo populus, qui malignis spiritibus per infidelitatem subjectus, contra eos in prælium quomodo egredi dicitur? Pugnare tamen asseritur non veritate fortitudinis, sed fallacia æstimationis. Veritate quippe fortitudinis a malignis spiritibus victus est, sed tamen dum Patrum veterum traditiones servat, cum malignis spiritibus se certamen habere existimat. Unde et sub captivitatis suæ vinculis tanto strictius ligatur, quanto ipsa libertatis quam non habet fiducia ab eorum sibi calliditate suggeritur. Versuti namque adversarii occultis suggestionibus ei falsæ libertatis fortitudinem prædicant, ut eam qua premitur caliginem non attendat, et eo securius jam eum deceptum possideant quo ab eis quibus tenetur infidelitatis vinculis solvi in Redemptorem nostrum credendo non curat. Et notandum quia de repulso populo dicitur: *Egressus est Israel.* **126** Tunc recte exiit cum sacræ fidei monumenta dereliquit. Unde et de iis qui a Scripturæ sanctæ mysteriis errando devierant, Joannes dicit: *Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis* (I Joan. ii, 19). Exire igitur Israeli secundum carnem est rectæ fidei terminos errando præterire. Sed quia alium Christum expectare non desinunt, juxta Adjutorii Lapidem castra ponunt. Merito igitur terga vertisse **D** *Israel dicitur, quia et egressus fuisse perhibetur. Nam si intus maneret, vinci nequaquam potuisset, quia si se intra munitiones servaret fidei, armatos spiritus debellaret erroris. Et quia fraude superatur, Philistiim in Aphec aciem instruxisse perhibentur. Malignis namque spiritibus aciem instruere est incautus Judæorum cordibus argumenta deceptionis ordinare. Sed inito certamine, terga vertit Israel, quia dum mori metuit, malignis spiritibus non resistit. Ideo quippe pugne profugi terga hostibus vertunt, ne resistentes moriantur. Quia vero, si in Redemptorem Judæi credant, mori trepidant, idcirco non resistunt, ut vivant, quia in Redemptorem non credunt, ut in veteri circumcissione salventur. Resisterent quippe*

malignis spiritibus, si arma suæ fortitudinis in Redemptoris nostri fide tenuissent. Sed ideo ne moriantur fugiunt, et ideo quia fugiunt moriuntur. Hostis namque insequens eo facilius fugientem interficit, quo is qui fugiendo percutitur imminentis victoris sui gladio non resistit. Unde et in eodem certamine quatuor Judæorum millia cæsa memorantur. Quæ enim sunt hæc quatuor millia, nisi qui recipere quatuor Evangeliorum veritatem noluerunt? Quare et in agris mori perhibentur, quia in errorum suorum latitudine immorantur. Et quia erroris sui latibula adhuc nequaquam derelinquunt, Israel in castra reversus asseritur. Nam, ut jam dixi, cum malignis spiritibus adhuc habere certamen se æstimat cum eorum voluntati potius obediatur quam repugnet.

3. Quia vero etiam in bona significatione poculum accipitur, cadentes poculo intelligi sanctæ Ecclesiæ prædicatores possunt. De quo nimirum poculo Propheta gloriatur, dicens: *Impinguasti in oleo caput meum, et poculum meum inebrians, quam præclarum est (Psal. xxii, 5)!* Poculum namque inebrians, abundans est gratia Spiritus sancti, quæ apte poculum dicitur, quia ejus plenitudine electorum corda in momento inebriantur. Unde et de primis sanctæ Ecclesiæ pastoribus dicitur: *Factus est repente de cælo sonus, tanquam advenientis spiritus vehementis, et replevit totam domum ubi erant sedentes (Act. ii, 2).* Quo nimirum poculo prædicatores cadunt, quia dum sancti Spiritus gratiam abundanter excipiunt, statum vitæ carnalis ex toto derelinquunt. Quotidienamque per hoc poculum velut nimie potantes cadunt, quia etsi eos aliquando carnales motus ad perpetrandas culpas erigunt, virtute tamen potati spiritus in statu peccati non inveniuntur. Cum quibus profecto quia Judaicus populus certamen habet fidei contra Philisthæos istos, carnalis Israel quotidie egreditur ad campum belli.

4. Possunt autem Philisthinorum appellatione idcirco sanctæ Ecclesiæ prædicatores intelligi, quia de errore gentilium ad gratiam fidei per Dei misericordiam sunt perducti. Cum quibus nimirum Israel prælians terga vertit, quia loquenti per ora prædicatorum spiritui non resistit. In prælium namque Israel contra Philisthiim exierat cum prædicanti Stephano Judæi obsisterent, et de fidei nostræ ratione disputarent. Sed prælians terga vertit, quia **127** resistere disputando non potuit. Nam de terga vertentibus in apostolorum Actibus dicitur: *Non poterant resistere sapientiæ et spiritui qui loquebatur (Act. vi, 10).* Cædi autem Israelitis est ab infidelitatis vita separari. Bene quoque in agris mori perhibentur; agri enim certaminis sunt sacri eloqui virentes intellectus. In agris igitur cæsa pugnatorum Israelitarum millia assignantur, quia qui sanctorum prædicatorum ministerio de Judæa conversi sunt in Redemptorem humani generis per sanctarum Scripturarum

^a Vatic., et salvet nos de manu inimicorum nostrorum.

^b Gussanv., Israelitis.

A documenta crediderunt. Quatuor vero millia cæsarum fuisse memorantur, quia eandem sacri eloqui auctoritatem de lege, prophetis, psalmis, atque de Evangelio voverunt. Sed et cæcis aliis, alii in castra revertuntur, quia de Judæa nonnulli prædicatorum ministerio ad cognitionem Redemptoris perducti sunt, sed ejusdem gentis plenitudo sanctæ Ecclesiæ assertionibus tanto audacius adversatur, quanto, in infidelitatis suæ tenebris profundius ejecta, ad veritatis lumen non ducitur. In castra quippe ei reverti est adversari non desistere. Et quia eos qui crediderant velut stultos, et nulla sufficienti ratione superatos arguunt, sequitur:

(Vers. 3.) *Dixeruntque majores natu Israel: Quare percussit nos hodie Dominus coram Philisthiim?*

5. Quare enim hoc loco non est inquisitionis interrogatio, sed querela admirationis. Sub admiratione ergo de percussione interrogant, quia ad eam rationem qua religionis suæ homines fidem Redemptoris excepisse conspexerant pertingere non valebant. Et notandum quia qui admiranter interrogant, majores natu de Israel fuisse memorantur, quia profecto superbi quique, in sua sapientia gloriantes, ad divinorum mysteriorum cognitionem pertingere nequaquam potuerunt. Unde et in Evangelio Dominus ad Patrem loquitur, dicens: *Confiteor tibi, Pater, rex cæli et terræ, quia abscondisti hæc a prudentibus et sapientibus, et revelasti ea parvulis (Matth. xi, 25).* Qui profecto se percussos fuisse conqueruntur, quia dum per eos qui crediderunt veterem legis consuetudinem solvi conspicerent, quædam percussiois vulnera incomprehensibili judicio Dei inflictæ sibi arbitrati sunt, quæ communi dolore declamarent. Sed qui cecidisse alios conqueruntur, quo se consilio ad resistendum præparent, subdunt:

(Vers. 3.) *Afferamus ad nos de Silo arcam fæderis Domini, et veniat in medio nostri, et salvet nos de manu inimicorum nostrorum.*

Et de affectu ejusdem consilii protinus subinfertur:

(Vers. 4.) *Misit ergo populus in Silo, et tulit inde arcam fæderis Domini exercituum sedentis super cherubim.*

6. Hoc est certe consilium, hoc opus^b Israelis contra certamen cadentium poculo, sed profecto consilium, et opus inauditum, quia non est Israelis secundum spiritum, sed Israelis secundum carnem, videlicet non^c Deum videre videntis, sed Deum quem despicit se videre arbitrantis. Quid est enim ad Silo mittere, nisi ad legem Moysi recurrere, cui^a Domino dicitur: *Veni, mittam te ad Pharaonem (Exod. iii, 10)?* Quid est afferre arcam Domini, nisi veteris legis sacramenta ad reprobendam novæ fidei veritatem recolendo adducere? Et quia eandem legis scientiam suorum neminem ignorare patiuntur, in medium eorum arca adduci præcipitur. **128** Quid est item quod dicunt: *Et salvet nos de manu*

^a Forsan legendum Deum videre volentis, aut potius non Deum vere videntis, sed... se videre arbitrantis.

inimicorum nostrorum, nisi quia dum pertinaciter defendunt vetera, repellunt nova, et hoc habent in fiducia salutis, si ad veræ fidei rationem bonorum prædicatorum studio trahi non possunt? Quia igitur veritatem divinæ cognitionis per veterem legem habere se jactant, eamdem arcam, quam ad salvationem suam deferri præcipiunt, Domini exercituum esse confirmant. Et quia incomparabili scientia ejusdem legis se pollere arbitrantur, dum arca deferri dicitur, Domini exercituum sedentis super cherubim esse perhibetur.

(Vers. 5.) *Cumque arca venisset, omnis Israel grandi clamore vociferatus est.*

7. Quia profecto de eo quod carnaliter scientiam legis accipiunt, in sanctæ Ecclesiæ exprobratione garruant, sine ostensione rationis. Qui enim clamasse, et nihil dicuntur dixisse, hoc profecto expriment quod agunt, quia dum loqui spiritualia carnaliter satagunt, clamorem quidem in garrulitate habent, sed rationem veritatis non habent. Voce quidem multa dicunt, sed, sine ratione loquentes, sanctæ Ecclesiæ electis in nullo obsunt, et, in semetipsa Synagoga loquens, inani devotione concutitur, quia ejus verbis sancta Ecclesia non movetur. Unde apte nimis terra tantum sonuisse relata est. Terra quippe Judæa nunc dicitur, non quia Deo fructificet, sed propter carnalitatem, quia nimirum, dum Redemptoris fidem recipere noluit, cœlestem conversationem penitus amisit. Sed dum vociferatione sua concutitur, ea existimatione qua semetipsam considerat esse se terribilem sanctæ Ecclesiæ prædicatoribus exsultat.

(Vers. 6.) *Et audierunt Philisthiim vocem clamoris, dixeruntque: Quænam est hæc vociferatio in castris Hebræorum?*

8. Terræ quippe sonitum et castrorum vociferationem Philisthiim audiunt, quia ii qui in sancta Ecclesia poculo sancti Spiritus relecti sunt Judææ quidem et garrulitatem et vanam perfidiæ devotionem cognoscunt. Et quia eorum æstimationem in contemptu derisionis habent, subditur:

(Vers. 6, 7.) *Et cognoverunt quod arca Domini venisset in castra, timueruntque Philisthiim dicentes: Venit Deus in castra, et ingemuerunt.*

Area in castra Hebræorum venisse, et cadentes poculo timuisse, atque ingemuisse per ironiam dicitur, quia ad conflictum sanctæ Ecclesiæ sacramenta legis veteris a Synagoga carnalibus defensoribus carnaliter exponuntur. De eo namque disputant, quod si secundum Dei spiritum saperent, hostibus suis, si quos haberent, in veritate terribiles esse potuissent. Dum ergo pertimuisse et ingemuisse cadentes poculo dicuntur, non passiones mentium in sanctis prædicatoribus Scriptura ostendit, sed subsannationem Judaicæ disputationis; quæ tanto contemptibilior, et risu dignior noscitur, quanto ad spiritalem conversationem Judaicus populus legem a Domino spiritalem accepit, et hoc quod spiritu donante acceperat, in spiritu non attendit. Quare et ejusdem

Judaicæ derisionis verba addentes dicunt:

(Vers. 8.) *Væ nobis, non fuit tanta exultatio heri, et nudiustertius.*

Et quia abundantius deridendi sunt, subdentes dicunt:

(Vers. 8.) *Quis nos liberabit de manu deorum istorum sublimium?*

9. Et notandum quia deorum appellatione deridentur qui, a fide veterum Patrum recedentes, se in veritate fidei existere, atque in filiorum Dei numero confidunt. In se quidem illa divinæ laudationis præconia prolata asserunt, quæ per Prophetam Dominus pronuntiat, dicens: *Ego dixi, dii esis, et filii exelsi omnes (Psal. LXXVI, 6).* Si itaque mendaci existimatione omnes Israeliticæ secundum carnem nuncupative dii sunt, sublimes dii ejusdem Judaicæ existimationis mendacio sunt sapientes Judæorum. Et quia periti Synagogæ ad sanctæ Ecclesiæ conflictum veniunt, ipsi sanctorum prædicatorum voce deridentur, qui de ea quam non habent doctrinæ virtute gloriantur. Et quia de antiqua Patrum veterum conversatione superbiunt, verba subsannationum supponuntur.

(Vers. 8.) *Hi sunt dii qui percusserunt Ægyptum omni plaga in deserto.*

10. Ipsi namque essent, si nobilitatem quam trahunt ex carnis origine rectæ fidei virtutibus illustrarent. Nunc autem quia per carnis propaginem eorum sunt filii quorum virtutes non habent, de amissa earumdem virtutum successione per contraria verba deridentur: *Hi sunt, inquit, dii.* Quasi aperta derisione Judæorum sapientes doctorum nostrorum ordo reprobet, dicens: Carne quidem magnorum virorum se filios esse gloriantur, sed eorum de quorum generatione superbiunt nobilitatem fidei non consequuntur. Ipsi ergo sunt dii subsecutione generis, sed quia ipsi non sunt imitatione virtutis, cum ipsi esse dicuntur qui virtute claruerunt, deridentur potius quam laudantur. Et quia eorum assertiones sanctæ Ecclesiæ doctores pro nihilo ducunt, sequitur:

(Vers. 9.) *Confortamini, et estote viri, Philisthiim, ne serviatis Hebræis, sicut ipsi servirunt vobis.*

11. Contra Judæorum quippe vanas assertiones sanctæ Ecclesiæ doctores eo nihil fortius noviter præparant, quo quidquid a Judæis de Redemptoris contemptu falso asseritur pro nullo pensant. Contra eorum quippe congressionem confortarentur, et quasi virili fortitudine decertarent, si velut a sapientioribus et rationabiliter disputantibus assertionis suæ munimenta infringi timuissent. Quasi enim dicat: Contra eorum objectiones eo robusta et acuta aliqua nobis exquirenda non sunt, quo ipsi nequaquam subtilia et timenda, sed debilia et contemnenda obijciunt. Sed, ut dixi, prædicatores sanctæ Ecclesiæ etsi contra Judæorum vaniloquia noviter nulla præparant, plania tamen et humillæ veræ fidei nostræ ratione quocunque modo defensorum Synagogæ impetum debellant. Unde et subdit:

(Vers. 10, 11.) *Pugnavit ergo Philisthiim, et aversus est Israel, unusquisque in tabernaculum suum, et facta*

est plaga magna nimis, et arca Dei capta est. Duo quoque filii Heli mortui sunt, Ophni et Phinees.

12. Philistiim, id est poculo cadentes pugnant, cum doctores sanctæ Ecclesiæ cum catholice fidei vexillo Judæis impugnantibus obviant. Israel autem avertitur, quia in omni disputatione Judæorum veritas superatur. Averti enim ei est ex pari virtute adversari non posse. Qui autem præliando avertitur, in prælio quidem est, sed fugiens, etsi virtute deficiens, nocendi tamen desiderium non amittens. Sic namque est omnis repulsus Israel. Fugit quippe, quia doctoribus sanctæ Ecclesiæ respondere non sufficit; sed fugiens vellet resistere, quia victus et confusus cuperet sibi **130** suppetere unde veritati, qua vincitur, refragari potuisset. Bene itaque cum aversus Israel dicitur; caute subjunctum est: **Unusquisque in tabernaculum suum.** Tabernaculum quippe uniuscujusque Israelitæ est cor perfidiæ conclusionem circumseptum. Quia igitur, victi a sanctæ Ecclesiæ prædicatoribus, erroris sui latibula repetunt, singuli fugientes de prælio in suum tabernaculum revertuntur. Et quia hoc totum de adimplerione verbi Samuelis, videlicet de Ecclesiæ primitivæ comminatione, dicitur, plaga magna nimis facta fuisse perhibetur, quæ profecto plaga, pro lectoris arbitrio, et secundum spiritalem percussione, et secundum materialem accipi convenienter potest.

13. Nam de spiritali eorum plaga ad discipulos in prædicatione destinatos Dominus dicit: *Quicumque non receperint vos exeuntes foras de domo, vel civitate, excutite pulverem de pedibus vestris, Amen dico vobis: tolerabilius erit terræ Sodomorum et Gomorrhæorum in die judicii, quam illi civitati (Math. x, 14).* Hinc iterum dicit: *Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit; qui vero non crediderit, condemnabitur (Marc. xvi, 16).* Secundum materialem quoque percussione plagam magnam insinuat, cum ad Jerusalem loquitur, dicens: *Venient dies in te, et circumdabunt te inimici tui vallo, et coangustabunt te undique et filios tuos, et ad terram prosternent te, et non relinquetur in te lapis super lapidem (Luc. xix, 43, 44).* Hinc compatiens sibi atque lugentibus mulieribus, ad passionis suæ dignationem proficiscens, loquitur, dicens: *Filiæ Jerusalem, nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, et super filios vestros, quoniam ecce venient in te dies in quibus dicent: Beati et steriles, et ventres qui non genuerunt, et ubera quæ non lactaverunt. Tunc incipient dicere montibus: Cadite super nos; et collibus: Operite nos. Quia si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet (Luc. xxiii, 28, seq.)?* Quibus profecto verbis ea quæ Judæorum poculo a Romanis principibus Vespasiano et Tito illata est et mors et captivitas designatur. Tunc quippe plaga magna facta fuit, quando cum internecone populi Judæorum civitas et capta existit et eversa, quando pro unctione divini sanguinis, et hostili gladio populus cecidit, et qui evadere ferrum potuit penam sustinuit æternæ captivitatis, Quæ profecto plagæ

immensitas averso jam Israeli perhibetur, quia Judaicus populus ante fuit a sanctæ Ecclesiæ doctoribus et victus et reprobatus quam a Romano exercitu expugnatus, peremptus et in captivitatem ductus. Nam inde expugnari, occidi et in captivitatem ducl temporaliter potuit, quia æternæ libertatis securitatem oblatam sibi a sanctæ Ecclesiæ doctoribus non recepit. Sed et eadem plaga in Israelem veterem alta divinæ bonitatis dispensatione decernitur, ut arca Dei a gentilibus caperetur, et divinorum sacramentorum intellectus sanctæ Ecclesiæ fideles tanto securius sub spiritali explanatione perciperent, quanto in Judæa nihil remanens cernerent, quod carnaliter exhiberet. Volente namque Deo, civitatem, templum, arcam fœderis vetus populus perdidit, ut nova plebs sanctæ Ecclesiæ eo plenius veri et novi sacrificii mysterium recognosceret, quo apud Judæos, novis apparentibus, vetera penitus defecisse considerat. Arca itaque Dei a Philistiis capta asseritur, quia, destructo more veteris Scripturæ, sacramenta a gentilibus secundum veritatem spiritus fideliter accipiuntur. Capit quippe arcam Dei qui divinæ cognitionis mysteria in sacro eloquio per veritatem **131** intelligentiæ, mentis devotione comprehendit. Sed capta arca, duo protinus Heli filii moriuntur, quia profecto et majoris ordinis sacerdotes, atque minoris, in officio immolationis veteris nusquam vivunt. Mori namque perhibentur, qui offerre sacra omnino desiere. Sequitur:

(Vers. 12, 13.) *Currens autem vir unus de Benjamin ex acie, venit in Silo in die illo, scissa veste, et conspersus pulvere caput. Cumque ille venisset, Heli sedebat super sella, spectans contra viam. Vir autem ille, postquam ingressus est, nuntiavit urbi, et ululavit omnis civitas.*

14. Quid per virum istum exprimitur, qui de acie fugit, nisi ea pars Judaici populi quæ ad Redemptoris cognitionem veniendo Judaicam perditionem dereliquit? Currere namque ei fuit a pravitate erroris ad devotionis velocitate desistere. Quia vero fortis agere in Redemptoris professione disposuit, vir fuit. Qui nimirum eo die quo victus est de prælio currit, quia ea fidei illuminatione qua perfidiæ tenebras deseruit ad prædicandum veritatem quam noverat accessit. Unde et in Silo venisse perhibetur, quia ad prædicationem mittitur. Qui vestem scidit, quia veterem se hominem exiit; caput pulvere conspersit, quia de splendore novi hominis, quo se induit, nequaquam superbivit. Scissa namque vestis ad decorem sanctæ conversationis pertinet, conspersio pulveris ad estimationem humilitatis. Quia ergo sanctis prædicatoribus, nec vitæ munditia sine humilitate, nec humilitas sufficit sine sancta conversatione, vir qui in doctorum typo ad annuntiandum Israelis interitum venit, et vestem scidit, et caput pulvere conspersit. Hoc namque pulvere caput conspersum portabat, qui, Domino loquens, ait: *Loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis et cinis (Gen. xvi, 97)†*

† Aliter, qui.

Conserso item capite loquebatur Propheta, cum supplicaret, dicens: *Memento, Domine, quia pulvis sumus (Psal. cii, 15). Vestem quoque sciderat, qui confitens, dixit: Concidisti saccum meum, et præcinxisti me lætitia (Psal. xxix, 12).*

15. Sed cum ecclesiastici prædicatoris humilitas commendatur, pariter et superbia Judaici doctoris exprimitur, quia videlicet Heli super sella sedere perhibetur. In isto quippe loco Heli non pontifices, sed legisperitos Synagogæ insinuat. Quid est autem quod sedet super sella, nisi quia superbe extollitur de doctrina? Et quid est quod spectat contra viam, nisi quia dum superbe Scripturas accipit, ei per quem ire ad æternam patriam debuit contradicit? Via quippe salutis illa est quæ semetipsam assertit, dicens: *Ego sum Via, Veritas et Vita (Joan. xiv, 6)*. Non itaque viam, sed contra viam respicit, quia Redemptorem non cognoscit, cui contradicit. Et bene mortuis filiis pater super sella sedere dicitur, quia qui veteri more sacrificent Synagoga non habet, et tamen qui veteri more doceant adhuc habet. Et quia per sapientes doctores ad ministerium erudiebantur, dum cessavit qui sacrificaret, et adhuc qui doceat remaneret, apte filii referuntur mortui, et pater super sella sedere; sed de ea quam audivit annuntiatione Redemptoris multitudo Synagogæ non gaudium, sed moerorem habuit. Unde et postquam vir de prælio venit, et captionem arcæ annuntiavit, ululasse omnis civitas dicitur. Quæ nimirum tristitia, quia usque ad doctores pervenit, sequitur:

(Vers. 14.) *Et audivit Heli sonitum clamoris, dixitque: Quis est hic sonitus tumultus hujus?*

132 16. Tumultus est vociferatio populi, sed confusa, cum videlicet sine disciplina audiendi, multis simul loquentibus, magnitudo sit murmuris sine ostensione rationis. Heli ergo cum ululatum civitatis audivit, dixit: *Quis est sonitus tumultus hujus?* Quia videlicet magisterium Synagogæ, subjectis sibi perfidis, de prædicatione Jesu Christi dolentibus, dum causam doloris audire voluit, non percepit responsionem rationabilem, sed confusionem querelæ. Ut autem excusationem ignorantia habere non posset, qui de circumcissione ad ministerium ecclesiasticæ prædicationis accesserat, ei rei veritatem aperuit. Unde et subditur:

(Vers. 14.) *At ille festinavit, et venit, et nuntiavit Heli.*

Sed quia idem Heli statim mortuus annuntiationem suscepit viri venientis, qualis sit ipse audiens subsequenter innotescit:

(Vers. 15.) *Heli autem erat nonaginta et octo annorum, et oculi ejus caligaverant, et videre non poterat.*

17. Perfectæ namque senectutis esset, si centenarium numerum annorum vivendo peregisset. Cui profecto numero, quia duo anni deesse conspiciuntur, quid est aliud, nisi quia perfectæ maturitatis existeret, si sacramentum geminum in Redemptoris nostri incarnatione cognovisset, videlicet veram divinitatem in humanitate ejus, et veram humanitatem in divinitate? Nunc autem, quia multa de lege ve-

teri, plurima de mandatis cœlestibus recte intelligit, nonaginta et octo annorum est. Et dum Deum credit, et ex Virgine nasci potuisse per carnem, et humanitatis ejus naturam suscipi abnegat in divinitate, centum annorum non est. Unde et, audita viri relatione, juste moritur, quia sine fide Redemptoris ei bona quæ cognoscit et alia nequaquam prosunt. Et quia alto et incomprehensibili judicio Dei cæcitas ignorantia ejus menti incutitur, caligasse et videre non potuisse memoratur. Sequitur:

(Vers. 16.) *Et dixit ad Heli: Ego sum qui veni de prælio, ego qui de acie fugi hodie.*

18. Quasi in prælio se fuisse memorabat ille qui dicebat: *Audistis conversationem meam aliquando in Judaismo; quoniam supra modum persequabar Ecclesiam Dei, et expugnabam illam, et proficiebam in Judaismo supra multos cœtaneos meos, in genere meo, abundantius æmulator existens paternarum mearum traditionum (Gal. i, 13, 14).* Sed de prælio venit quæ dicit: *Qui prius sui blasphemus et persecutor; sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci (I Tim. i, 13).* Fugere ergo de acie Judæo quid est aliud quam a perfidorum errore separari? et de prælio venire quid est, nisi rectæ fidei bonum aliis nuntiare? Fugere namque metuentis est; venire, volentis. Quo in loco, quia prius dicitur venire de prælio, quam ex acie fugere, cum prius deseratur perfidia quam veritas prædicetur, mirum non est. Nam hoc, quod de acie se fugisse posterius dicit, non ad ordinem quo factum est dicitur, sed ad certitudinem verbi quod præmisit. Quod etiam secundum historiam ordinem demonstratur, quia nisi prius de acie fugisset, venire de prælio nequaquam potuisset.

19. Nos autem qui secundum spiritum spiritualia etiam in rebus Judæorum carnaliter gestis inquirimus, illum virum quem loquentem paulo superius introduximus attendamus. Nam auditum est ab Ecclesia quia is qui quondam persequabatur evangelizaret, sicut scriptum de eo jam evangelizante est: *Cum autem venisset Jerusalem, tentabat 133 se jungere discipulis, et omnes timebant eum, non credentes quia esset discipulus (Act. ix, 26).* Hinc item ad Ananiam discipulum Dominus Damasci apparens, ait: *Surgens vade in vicum qui vocatur Rectus, et quære in domo Judæ Saulum nomine Tarsensem, et impone sibi manum, ut visum recipiat (Ibid., 11 et 12).* Qui nimirum confestim Domino respondit, dicens: *Domine, audivi a multis quanta mala sanctis tuis fecerit in Jerusalem, et potestatem habet a principibus sacerdotum alligandi omnes qui invocant nomen tuum (Ibid., 13 et 14).* Cum ergo illum Judæis prædicabat, quem impugnare minis solebat et cædibus, nimirum de prælio veniebat. Sed dum ei prædicanti discipuli omnes se jungere timerent, de acie eum fugisse dubitabant. De prælio quippe veniebat, cum a vocante Domino in terram prostrato dictum fuerat: *Surge, et ingredere civitatem, et dicetur tibi quid te oporteat facere (Ibid., 7).* Sed fugisse eum de acie, Ananias non credidit, qui ea mala quæ sanctis in Jerusalem fecerat, et potestatem quam acceperat, Domino præcipienti intimavit. Ut

ergo eum venisse de prælio et fugisse de acie veraciter demonstraret, eidem Ananæ Dominus præcipit, dicens : *Vade, quia vas electionis est mihi iste, ut portet nomen meum coram Gentibus, et regibus et filiis Israel* (Act. ix, 15). Et notandum, quia eo die quo hæc nuntiabat, se venisse de prælio et fugisse de acie asserbat. In die quippe fugiunt : quia, attestante Veritate : *Qui in tenebris est, nescit quo vadat* (Joan. xii, 35). Hinc etiam scriptum est : *Qui dormiunt, in nocte dormiunt; et qui ebrii sunt, in nocte ebrii sunt* (1 Thess. v, 7). Et quia in exemplo beati apostoli Pauli, virum de acie fugientem videre copimus, hoc quod in die fugiat attendamus. Nam nox erat quando aciem contra sanctam Ecclesiam construebat, quando acceptis epistolis a principibus sacerdotum ad Damascum, minarum et cædis spirans in discipulos, festinabat (Act. ix, 1, 2). Sed qui in nocte bellum paravit, in die fugit : quia in itinere lux de cælo eum subito circumfulsit, in terramque prostravit, ineffabili pavore terruit, ut tenebras immensi erroris agnosceret, et pro ea quam expugnabat nocte Ecclesia in diei lumine dimicaret. In die igitur fugit, quem ut perfidiæ noctem desereret, de cælo ostensa Redemptoris claritas circumfulsit. Quid est ergo quod eo die se fateatur venire de prælio quo de acie fugerit, nisi quia rectæ prædicationis intentio designatur? Quidam namque eo die de acie fugiunt, sed alio veniunt de prælio : quia errores pristinos amore æternæ vitæ derelinquunt, sed, cum ad prædicationis ministerium assumuntur, de sua prædicationis facundia temporales retributiones appetunt. Alio igitur die quam eo quo fugerant veniunt : quia nimirum recti sunt conversatione, sed prædicationis intentione perversi. Sancti ergo prædicatores, qui per Redemptoris nostri gratiam de circumcisione crediderunt, non alio die, sed eo quo de acie fugerant de prælio venerunt : quia profecto utrumque donum in superni amoris splendore consecuti sunt, veritatem scilicet conversationis, cum prædicatione verbi. Et quia Judaicum magisterium, etsi non intentione cognoscendæ veritatis, curiositatis tamen sollicitudine sanctorum prædicatorum assertiones audire voluit, sequitur :

(Vers. 16.) *Cui ille ait : Quid actum est, fili mi ?*

2). Sub unius quippe descriptione omnibus loquitur, quia gentis suæ homines vidit, quos aliquando doctrina Legis instruxit. Vel fortasse filium vocavit, non affectu amoris, sed adulatione calliditatis : **134** ut eo hunc facilius per deceptionem caperet, quo se eum paterno affectu diligere demonstraret. Eum itaque filium vocat, a quo quid actum fuerit scire appetit : ut profecto ille, pro impenso honore adulationis, seriem perverteret veritatis. Honor igitur appellationis non ad amorem refertur, sed ad calliditatem. Sed qui prælatæ laudis favorem respuit, constanter vera patefecit. Unde et subditur :

(Vers. 17.) *Respondens autem qui nuntiabat : Fugit, inquit, Israel coram Philistiim, et ruina magna facta est in populo. Insuper et duo filii tui mortui sunt, Ophni et Phinees. Et arca Dei capta est.*

21. Hoc namque vir fugiens nuntiavit, quod experientia didicit. Quid est igitur quod fugisse Israellem asserit, nisi quia constanter affirmat quod, dum Judaicus populus Legis sensum carnaliter retinet, spiritalibus sanctæ Ecclesiæ doctoribus resistere disputando non potest? Et quid est quod magnam ruinam factam fuisse in populo prædicat, nisi quia omnes qui de Judaico populo verbum fidei repulerunt æterna morte periisse confirmat? Et quid est quod duo Heli filii mortui referuntur, nisi quia uterque ordo veteris sacerdotii defecisse asseritur? Et quid est quod arcam Dei captam fuisse dicit, nisi quia cognitionem divinorum sacramentorum a Judæis ablatam, atque a Gentibus fideliter apprehensam asserit? quia a Gentibus jam, Dei gratia vocante, fidelibus divina mysteria cognoscuntur. Sequitur :

(Vers. 18.) *Cumque ille nominasset arcam Dei, cecidit Heli de sella retrorsum juxta ostium, et fractis cervicibus, mortuus est.*

22. Quid est quod Heli, audita Israelis fuga, relata sibi ruina populi, intimata filiorum morte, de sella nequaquam cadit : cognita autem arcæ captione, et de sella cadit, et vitam perdit? Sed quia in Heli sapientes Judæorum et legisperitos designari diximus, audita Israelis fuga, de sella non cecidit : quia, quod simplices Synagogæ filii a sanctæ Ecclesiæ doctoribus in prædicatione superentur, pro parvo ducit. Non cadit relata sibi ruina populi : quia, dum perire audit eos qui in Judaismo moriuntur, nequaquam expavescit. Intimata filiorum morte non cadit : quia, et objecta sibi sacerdotii utriusque cessatione, superbire non desinit. Illata autem sibi arcæ captione cadit : quia, dum sacramenta Scripturæ suæ profunde et spiritualiter sciri a sanctæ Ecclesiæ prædicatoribus et fidelibus videt, de ea quam carnaliter tantum intelligit, sacri eloquii eruditione superbire non audet. De sella igitur cadit, quia, spiritali cognito, superbire de carnali magisterio non præsumit. Sed, quia vera prædicari sublimiter audit et nequaquam credit, dum confunditur et non salvatur, cadit et moritur. Capit quippe de sella, quia extolli desinit de doctrina. Sed cadens moritur, quia si ratione vincitur, ejusdem tamen rationis iudicio, pervenire ad æterna gaudia non meretur.

23. Qua in re notandum est, quia qui cadens moritur, juxta ostium cadit. Quid est enim quod cadit juxta ostium, nisi quia, dum cæcus errat, impiugit in Redemptorem? Qui nimirum de semetipso asserit, dicens : *Qui ceciderit super lapidem istum, confringetur; super quem vero ceciderit, conteret eum* (Matth. xxi, 44). Ipse quoque de semetipso ait : *Ego sum ostium; per me si quis introierit, salvabitur et egredietur, et regredietur, et pascua inveniet* (Joan. x, 9). Juxta ostium ergo mortuus est Heli, quia Synagogæ magisterium idecirco **135** periit, quia in Redemptorem offendit. Ibi enim cecidit, ubi deliquit. Qui etiam cadens, cervicibus fractis. In cervice tumor temporalis potentie designatur. Fracta ergo cervice moritur, qui perfidiæ magnitudinem, amissa regni potentia, condemnatur.

24. Potest quoque per ostium sacræ Scripturæ litera designari. Nam velut per ostium ad æterni templi atria ducimur, dum per sacri eloquii litteram ad allegoricam et spirituales intelligentiam sublevamur. Intus quoque rex cernitur: quia promissus Redemptor humani generis in spirituali sacræ Scripturæ intelligentia invenitur. Heli ergo juxta ostium mortuus cecidit: quia profecto Synagogæ magisterium idcirco interiit, quia per spiritalem Scripturam eum qui in spiritu promissus fuerat Redemptorem humani generis, non spiritualiter, sed carnaliter, quæsiuit. Juxta ostium namque mortuus est: quia de eo interiit, quod spiritalem Redemptoris missionem, non secundum intelligentiam spiritalem, sed secundum simplicem locutionem historiarum intellexit. Et quia per doctrinæ suæ studium multo tempore, Judææ, non amore bona operanti, sed timore a malo declinanti, præfuit, sequitur:

(Vers. 18.) *Senex enim erat, et grandævus: et iose judicavit Israel quadraginta annis.*

25. Senex etenim fuit, et grandævus diuturnitate temporum. Quadraginta vero annis præfuit, per timorem legalium mandatorum. Quadragenarius quippe numerus ad peccatores pertinet. Unde et Quadragessimæ tempus in sancta Ecclesia eodem dierum numero consecratum est, ut videlicet ea quæ committimus peccata tergere pœnitendo studeamus. Quadragenarius quippe numerus ex denario et quaternario consummatur. Et quia, peccando, Decalogum divinæ Legis transgredimur, ipsam vero peccandi facultatem ex ea qua consistimus, quatuor elementorum compactione contrahimus; sub numero quadragenario, quandiu in peccato existimus, continemur. Heli ergo quadraginta annis Israel em judicavit, quia Synagogæ magisterium et austeram Legis disciplinam ad timorem subjectæ plebis exhibuit: ut materiam humanæ conditionis, per concupiscentiam fragilem, in statu justitiæ per timorem retineret. Sed jam mortuus est Heli, jam fractis cervicibus juxta ostium jacet; sed tamen pravæ doctrinæ ejus virus in semine remanet. Jam quippe, qui non credit de Judæorum sapientibus, judicatus est; sed quia in ejus instructione pravitate semina mentes concipiunt, qui ejus doctrina filii nascuntur perfidiæ ejus vesaniam non relinquunt. Quare et subditur:

(Vers. 19, 20.) *Nurus autem ejus uxor Phinees prægnans erat, vicinaque partui: quæ, audito nuntio, quia capta esset arca, et mortuus socer suus, et vir suus, incurvavit se, et peperit. Irruerunt enim in eam dolores subiti. In ipso autem momento mortis ejus dixerunt ei, quæ stabant juxta eam: Ne timeas, quia filium peperisti. Quæ non respondit, neque animadvertit.*

26. Quæ autem fuit nurus Heli, nisi plebs Judæorum, reprobis sacerdotibus subjecta? Quæ quia per eorum prædicationem semina perfidiæ in mente suscepit, prægnans erat. Et quia conceptam malitiam ipsa quoque cogitabat effundere, non solum prægnans fuisse dicitur, sed etiam partui vicina. Quid est au-

tem quod, audita arcæ captione et soceri atque viri sui morte, peperisse dicitur, **136** nisi quia Judææ plebis residuum, dum spiritualia sacramenta Scripturarum ad Gentium eruditionem transisse cognoscit, dum sapientes Synagogæ cum utroque sacerdotio interiisse jam conspicit, ea quæ concepit, hæresis suæ semina, loquendo effundere non desistit? Parere autem ei, est conceptam pravitatem loquendo aliis aperire. Et quia reproba prædicat, dum parere asseritur, incurvata memoratur. Velut enim non se curvantes pariunt, qui cœlestia loquuntur: quia in statu fidei auditorum suorum corda ad studium erigunt bonæ operationis. Quæ igitur prava asserit, incurvata parit: quia profecto hoc sibi loquendo agitur, ut quo attentius loquitur, in damnationis suæ barathro profundius deponatur. Recte igitur dum ad partum incurvatur, mori dicitur. Pariens namque moritur, quia in blasphemie suæ merito condemnatur. Et quia mortis suæ tormenta non prævidet, subiti dolores in eam irruere dicuntur. Subiti namque dolores sunt repentinæ afflictiones mortis sine prævisione venientis. Subito enim dolores irruunt, cum Judææ plebi suppliciorum perennium retributiones obviant: quæ nunc in contemptu veritatis posita, non formidat. Quia enim pro paternarum traditionum observatione, ad æternam vitam moriendo se transire æstimat, in subitos dolores tunc corrui, cum sustinere tormenta inchoat, quæ non speravit. Et notandum, quia de moriente dicitur: *Irruerunt in eam dolores subiti*: quia videlicet dum per carnis molestias ad exitum vitæ cogitur, tunc flagella dolorum irruere in eam temporaliter incipiunt, quibus ejus impietas æterna vindicta puniatur; et quia vicino exitu reprobræ Judæorum mentes se alterutrum ad perfidiam cohortantur. In ipso autem momento mortis ejus, dixerunt ei, quæ stabant juxta eam: *Ne timeas, quia filium peperisti*. Filium quippe peperit: quia durum in nequitia et insuperabilem populum erudit. Quæ autem mulieres juxta stant, nisi mentes æquali ordine impietatis adstrictæ? Stant quippe non veritate et rectitudine fidei, sed presumptione et jactantia religionis. Idcirco eam, ne timeat, cohortantur, quia filium peperit: ut videlicet tanto securius in veteri traditione mori non timeat, quanto illos etiam in ea obduratos et inconvertibiles aspicit, quos suo magisterio eruditos cognoscit. Sed dum in se abundantius dolore compellitur, pro nihilo ducit, quidquid alii sua eruditione profecerunt, unde et subditur: *Quæ non respondit, neque animadvertit*. Nam dum æterni doloris experiri amaritudinem inchoat, hoc, quod temporaliter aliis præfuit, non delectat. Vel certe idcirco de nato puero non lætatur: quia is, qui gignitur sua institutione, in captivitate conspicitur. Unde et subditur:

(Vers. 21, 22.) *Et vocavit puerum Hichaboth, dicens: Translata est gloria Domini, quia capta est arca Dei.*

27. Arca quidem capitur: quia jam, auctore Deo, a veris fidelibus, sanctæ Scripturæ sacramenta voca-

intelligentiæ capacitate retinentur. Et gloria Israel translata est : quia, postquam a vera religione cecidit, redolere per bonæ famæ opinionem cessavit. Bene autem non perire Israel gloria dicitur, sed transferri : quia religionis fama, quam perdidit, ad Gentilitatem transiit. Translata quippe est gloria : quia in sancta Ecclesia veræ religionis fragrantia refolet, quæ in fide Redemptoris posita, pro æterni splendoris certitudine, quæm expectat, donum sancti Spiritus pignus tenet. Idecirco de nato filio lætari refugit : quia profecto, dum 137 ad Gentes transisse præsertim gloriam conspicit, ad captivitatem se paratè ingemiscit. A translatione etiam gloriæ filium nominat : quia profecto impietatem in qua permanet, quasi prælatò nomine, perpetuo representat. Potest autem per hoc, quod a matre et nomen imponitur, aperte intelligi quod videmus. Ex ea enim nomen suscepit, à qua ei meritum impietatis venit. Sequitur :

CAPUT III.

(1 Reg. v, 1-3.) *Philisthæim autem tulerunt arcam, et asportaverunt a Lapide Adjutorii in Azotum. Tulerunt Philisthæim arcam Dei, et intulerunt eam in templum Dagon, et surrexerunt Azotii altera die, et invenerunt Dagon jacentem ante arcam, pronum in terra.*

1. Quid est quod arca a Lapide Adjutorii asportatur, nisi quia præcortes veritatis ab eo, quem Judæi falsa opinione expectant, Christo mysteria Scripturarum asserunt? Dum enim ad veri Redemptoris cognitionem sanctæ Scripturæ testimonia convertunt, ab eo nimirum in quem sui auxilii spem Judæi posuerant arcam tollunt. Et quia Gentibus fidei mysteria creduntur, arca Dei in Azotum perducitur. Quæ profecto arca in templum inferitur. Quid ergo fuit templum Dagon, nisi unaquæque anima infidelis, quondam idololatriæ superstitione polluta? Quid simulacrum Dagon, nisi totius idololatriæ superstitionem designat? Quid igitur erat aliud, mysteria fidei cordibus Gentilium intimare, quam arcam Dei in templum Dagon inferri? Velut enim juxta Dagon statuebatur arca, dum prædicatores sanctæ Ecclesiæ Gentiles admonerent, ut, ad probandam fidei veritatem, et prædicationem quam audiebant, et idololatriæ quam tenebant errores disicerent. Bene itaque die alia Dagon pronum in terra ante arcam jacentem Azotii repererunt. Unam quippe diem Azotus habuit, in aedite prædicatione veritatis, alteram in cognitione fidei. Primo nempe die arca Dei juxta Dagon statur, quia in aedite prædicatione Redemptoris, erroris vetustæ tenebræ deprehendunt. Altera vero die surgentes, pronum in terra ante arcam jacentem Dagon invenerunt : quia et in cognitione veritatis statum idololatriæ perdidit. Unde et bene cum lapsus Dagon asseritur, jacere pronum in terra memoratur. Ante arcam quidem cadit, quia ex mysteriorum divinarum scientia innotescit. Sed pronum in terra jacet, quia, auctore jam Deo, ad aspectum fidelium simulacra rationis imaginem non habet. Qui enim

pronus in terra jacet, faciem in terra deprimit. Per faciem vero simulacri, simulatio exprimitur rationis. Pronum itaque in terra jacere, est jam vera cognoscitibus, simulationis suæ fraudibus illudere nequaquam posse. Sed tamen, ut certius Gentiles vera cognoscerent, eandem fidei nostræ auditam rationem, et superstitionis suæ vetustam consuetudinem magis ac magis discutere conati sunt. Aptè itaque sequitur :

(Vers. 3.) *Tulerunt Dagon, et restituerunt eum in locum suum.*

2. Id est, in templo, ubi arca Dei posita fuerat. Quid est ergo Dagon in locum suum restituere, nisi juxta jam cognitam spiritualium sacramentorum veritatem, idololatriæ statum subtili consideratione perquirere? Et quia quo subtilius idololatriæ error aspicitur, verius condemnatur, subjunctum est :

(Vers. 4.) *Rursusque diluculo surgentes, invenerunt Dagon jacentem super faciem suam coram arca Domini.*

138 Diluculo iterum surgunt : quia ad amorem auidæ bonitatis jam certitudine deliberationis se erigunt. Primus itaque dies probationis est, sequens cognitionis, tertius vero deliberatæ jam certitudinis, et oblatæ professionis. Qui profecto dies, quia illuminatis conversorum mentibus, in splendore perfectæ et consummatæ fidei illuxit, sequitur :

(Vers. 4.) *Caput autem Dagon, et duæ palmæ manuum ejus abscissæ erant super limen. Porro Dagon truncus remanserat in loco suo.*

3. Quid enim Dagon, id est idololatriæ caput, est aliud, nisi ipsum initium omnis iniquitatis diabolus? Et quæ sunt palmæ manuum ejus, nisi universa opera idololatriæ? Caput itaque Dagon amisit : quia per idolorum culturam regnare maligni spiritus in corde Gentilium desinunt. Palmæ etiam manuum ejus abscissæ sunt, quia idolis vanis sacrificia nusquam offeruntur. Et quia a cunctis fidelibus ejus deformitas ubique conspicitur, truncus Dagon in loco suo remansisse memoratur. Caput vero et manus abscissæ, et super limen positæ memorantur : quia profecto quisquis ad veram fidem ingreditur, principia diabolicæ suasionis repellere, atque universis ejusdem Satanæ operibus renuntiare præcipitur. Posita ergo hæc sunt in limine, ut ab introeuntibus conculcentur : quia vere fidelis esse non poterit, qui et pravis maligni spiritus consiliis adversari, atque iniquis operibus, non proponit. Nam qui Dagon caput atterere, et manus vitat, etsi fidelium numero confineri videtur, idololatra quodam modo esse convincitur. In oblatione etenim demonum non solum exteriora sacrificia, sed etiam iniqua desideria ab eorum cultoribus offeruntur. Qui ergo in veræ fidei cognitione receptus est, et ab immundis desiderii et pravis operibus non remotus, quia Dagon collidere caput et manus despicit, maligno spiritui, quem in oblatione caerimoniarum despicit, per internæ concupiscentiæ, et exterioris vitæ immunditiam, oblationem facit. Quare et subditur :

(Vers. 5.) *Propter hoc non calcant sacerdotes Dagon super limen usque in hodiernum diem.*

4. Sacerdotes quippe Dagon se esse insinuant, qui super limen non calcant. Quibus in verbis caute inspicendum est, quia non dixit, limen, sed super limen, ut caput et manus Dagon calcanda esse doceantur, quæ super limen abscissa esse referuntur. Idcirco autem sacerdotes super limen non calcant, quia abscissas ejus manus et caput pede conterere vitant. Sacerdotes namque Dagon usque in hodiernum diem remanent: quia qui per immunda desideria antiquo hosti sacrificent, adhuc sunt. Qui profecto super templi limen calcare refugiunt: quia nec immundis suggestionibus, nec malis operibus resistunt. Dagon itaque sacerdotes sunt, quia etsi manufactis se idolis non humiliant, concupiscentiarum tamen simulacris per nefaria opera se incurvant. Sequitur:

(Vers. 6.) *Aggravata est manus Domini super Azotios.*

5. Manus Domini est virtus divinæ potestatis. Et quia in Azotiis primordia gentilitatis designata sunt, quid est quod manus Domini super Azotios aggravata perhibetur? Sed manum super Azotum aggravavit, cum Gentilium corda virtute suæ potentiae ad conversionem movit. Nam dum per internam aspirationem eis vim æternæ mortis innotuit, de perpetratis iniquitatibus, Gentium mentes mirabili terrore percussit. Quia ergo dum manus Domini aggravata dicitur, interfici Azotii perhibentur, **139** grævedo hæc manus accipitur in multiplicatione conversorum. Nam mori Gentilibus fuit, ab infidelitate separari. Manu quoque Domini occidi, est eandem veræ fidei cognitionem, non ministerio hominum, sed divina virtute, promereri. Levis itaque erat manus Domini super Azotum, cum adhuc per paucos ministros fidei pauci errorem desererent gentilitatis. Unde et quasi de aggravatione manus orare verbi ministros Dominus admonet, dicens: *Messis quidem multa est, operarii autem pauci: rogate Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam* (Matth. ix, 38). Quasi aliter dicat: Qui per paucos ministros, velut levi manu paucos ab infidelitate separat, rogate ut ministros multiplicet, ut quasi in conversorum multitudine manum gravet. Sed et modus interfectionis exponitur: quia quisquis mori hac interfectione dicitur, dum ad purgandum ventrem exiret, in secretiori parte natum morderi a muribus perhibetur. Ad litteram una percussio hic ostenditur, sed in typica expositione geminatur. Nam per litteræ significationem, et gravationem manus Domini, et murium morsus ad ejusdem mortis effectum pertinet: quia ad hoc dicitur manus Domini super Azotios aggravari quod per murium morsus interfici.

6. Quia vero per spiritalem significationem duas mortes agnovimus: unam videlicet qua peccatores justitiæ peccando moriuntur, alteram qua justi a peccatis in quibus vixerant poenitendo se erigunt; unam quæ ad humana corda, diabolo suadente, in-

greditur, alteram quam omnipotentis Dei virtus operatur: necesse est ergo ut utramque mortem in hoc loco spiritualiter attendamus. Mors quidem, qua peccatores a peccatis poenitendo resurgunt, designatur, quia dicit: *Aggravata est super Azotios manus Domini.* Illa autem mors qua Gentiles se immunditiæ et iniquitati servos exhibuerunt, designatur, cum morderi a muribus, et interfici, dicuntur. Mus quippe immundum est animal, et per Legem edi prohibitum (Levit. xi, 29). Quid ergo per mures, nisi dæmonia designantur? Et quid est morderi a muribus, nisi peccati pœna lacerari? Sed mordebantur a muribus, cum ad purgandum ventrem egrediebantur. Quid est ergo purgare ventrem, nisi expletione peccati, miseræ famæ fetorem proferre? Qui ergo ad purgandum ventrem egreditur, murium morsu perimitur: quia qui peccando ad aliorum notitiam per exemplum pravitatis extenditur, ad æternam quoque mortem gravi dæmonum obligatione retinetur. In secretiori enim parte natum percussi perhibentur: quia peccator quisque ex ea parte vultus accipit animæ quam incurvat ad peccati delectationem. Cum ergo manus Domini super Azotum aggravatur, a muribus percussus asseritur: quia prædicantibus æternæ vitæ doctoribus, dum ab infidelitate Gentiles conversi sunt, qua peccatorum morte, suasionem dæmonum, obligati essent, cognoverunt. Morderi igitur Azotiis post aggravatam manum Domini, est post veræ fidei cognitionem, dæmonibus non subijci, sed quibus se peccati fetoribus pœnæ mortis obtulerant, per fidei illuminationem intueri. Quasi enim tunc morsi sunt, quando peccatorum suorum morsus agnovissent. Sequitur:

(Vers. 7.) *Videntes autem viri Azotii hujuscemodi plagam, dixerunt: Non maneat arca Dei apud nos, quoniam dura est manus ejus super nos, et super Dagon deum nostrum.*

7. Nam cum cernerent templa destrui, sacrificia **140** cessare, uxores a viris et viros ab uxoribus dividi, a genitoribus filios et patres a filiis separari; quid aliud quam et super se et super superstitionem suam manum Domini duram esse putaverunt? Sed quid deinde factum fuerit, sequitur:

(Vers. 8.) *Et mittentes congregaverunt omnes satrapas Philistinorum, responderuntque Gethæi: Circumducatur arca Dei.*

8. Quia satrapas Philistinorum congregaverunt dicitur, quare autem congregaverunt non dicitur. Sed quia respondisse satrapæ dicuntur, et circumducendæ arcæ consilium tribuisse, quia ad tribuendum pro eadem arca consilium vocati essent aperte cognoscitur. Qui ergo sunt satrapæ Philistinorum, nisi electi prædicatores Gentilium? Satrapæ quidem principes dicuntur. De quibus profecto principibus per Psalmistam dicitur: *Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham* (Psal. xlvi, 10). Populorum namque appellatione Gentes designantur. Qui ergo populorum nomen et principum posuit, nimium eos, de quibus loquitur, Philistinorum satrapas

designavit. Qui certe populorum principes cum Abraham Deo convenerunt, quando ad salutem convertendarum Gentium, hoc prædicatorum sonuerunt verbo, quod omnipotens Deus interno eis aspirabat desiderio. Quasi enim in auditorum Gentilium cordibus mira erat convenientia Dei et principum, cum simul et a sanctis prædicatoribus rationem rectæ prædicationis acciperent, atque a Domino fructum bonæ voluntatis. Et quia adversarii esse cognoscuntur, qui dixerant: *non maneat arca Dei apud nos: quomodo principes mittentes congregant? Sed mittere, et principes congregare, est sanctorum prædicatorum mentes ad prædicationis instantiam provocare: quia illic erat attentius prædicandum, ubi Gentilium corda in errore profundius mergebantur.* Hinc est quod egregius doctor nobiliorem de indomitis hostibus se elegisse victoriam gloriatur, dicens: *Ab Jerusalem usque Illyricum per circuitum replevi Evangelium Christi: sic autem hoc prædicavi Evangelium, non ubi de eo annuntiatum fuerat, ne super alienum fundamentum ædificarem (Rom. xv, 19, 20).* Provocati ergo sunt principes non desiderio, sed errore infidelium, cum inde Deo lucrum majus facere arbitrati sunt, unde caligo errorum per flatum superbiæ sublimius ferebatur. Quare et sanctæ prædicationis instantia designatur, cum subditur: *Responderuntque Gethæi: Circumducatur arca Dei.* Illi dicunt: *Non maneat arca Dei apud nos;* et isti dicunt: *Circumducatur.* Quid est enim arcam Dei circumducere, nisi veræ fidei mysteria publice prædicare? Manet enim arca apud eos, qui veræ fidei sacramenta, quæ audiunt, per amorem amplectuntur. Qui autem *Non maneat apud nos arca* dicunt, prædicationem fidei a se averti concupiscunt. Satrapæ ergo e contrario dicunt: *Circumducatur arca Dei;* quia illis attentius divina prædicabant, quos ad odium veritatis gravis error accenderat. Et quia per sanctorum prædicatorum ministeria etiam talium magna lucra regnis cœlestibus illata sunt, sequitur:

(Vers. 9.) *Illis autem circumducentibus eam, fiebat manus Domini per singulas civitates interfectionis magnæ nimis, et percutiebat viros uniuscujusque urbis a parvo usque ad majorem, et computrescebant prominentes extales eorum.*

9. Arca quippe circumducitur, cum mysteria fidei palam et sine timore prædicantur. Et quia inter initia fidei innumeri convertebantur, interfectio magna nimis **141** per civitates singulas facta perhibetur. Item quia non solum simplices, sed sapientes conversi sunt: eadem interfectio a parvo usque ad majorem facta asseritur. Sed per eandem percussione computrescere extales referuntur. Extales quippe putrescere, est peccati meatus ab effusione consueti fetoris penitus interire. Bene namque percussus est, cujus prominentes extales computrescunt: quia nimirum nonnulli sunt, qui post munditiam conversionis, pristina involvuntur sorde flagitii. Horum profecto prominentes extales minime com-

putrescunt: quia ad consuetum peccatorum fluxum per iniqua opera recurvantur. Hos nimirum ab imperfecta percussione male sanos ille redarguit, qui ad fetores pristinos devolutos insinuat, *Canis reversus ad vomitum, et sus loto in volutabro luti (Prov. xxvi, 11; II Petr. ii, 22).* Quasi enim ad computrescendum extales percutiebat ille, qui verbi gladium ingerens, ait: *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediat concupiscentiis ejus (Rom. vi, 12).*

10. Potest autem per hoc, quod Azotii dicunt: *Non maneat arca apud nos,* eorum, qui de eisdem Gentibus et verbum fidei audierunt, et ad æternam vitam minime prædestinati credere noluerunt, perversitas designari. Circumducere ergo arcam Dei satrapis fuit, sanctis prædicatoribus ejus verbum veritatis subtrahere, atque illis, qui digni erant, mysteria fidei revelare. Circumducta ergo est arca: quia fidei nostræ sacramenta ab aliorum notitia sublata sunt, atque aliis revelata. Unde et cum circumduceretur, interfectio magna nimis per singulas civitates fieri perhibetur: quia ubicunque verbum ducebant fidei, gratia multiplicabatur conversionis. Et quia ubicunque prædicabant, inter eos qui credebant erant qui prædestinati ad æternam vitam non erant, sequitur:

(Vers. 10, 11.) *Miserunt arcam Dei in Accaron. Cumque venisset arca Dei in Accaron, exclamaverunt Accaronitæ, dicentes: Miserunt ad nos arcam Dei, ut interficiat nos et populum nostrum. Miserunt ergo et congregaverunt omnes satrapas Philisthinorum, qui dixerunt: Dimittite arcam Domini in locum suum.*

11. Satrapæ, ut diximus, sancti prædicatorum intelliguntur. Accaronitæ, qui interpretantur steriles, Gentiles designant inconvertibiles. Qui nimirum prædicatorum dimittendæ arcæ consilium tribuerunt, ut si salutem suam de divina prædicatione recusarent, fidelibus ad æternam patriam cum sacramentis fidei tendentibus, non obsisterent. Locus namque arcæ, divinorum videlicet sacramentorum ibi esse cognoscitur, ubi quidquid de omnipotente Deo nunc per Scripturarum mysterium dicitur, aperta postmodum nobis cognitione revelatur. Proprium quippe arcæ locum cognoverat, qui dicebat: *Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem: nunc cognosco ex parte, tunc cognoscam, sicut et cognitus sum (I Cor. xiii, 12).* Consilium itaque satraparum fuit, ut in locum suum reverti arcam Dei permetterent: ut videlicet, qui de verbi prædicatione nullum fidei fructum ferebant, eam saltem illis dimitterent, qui ex ea fructum sibi in æternitate præpararent. Bene igitur, qui remittendæ arcæ consilium accipiunt, Accaronitæ nominantur. Accaronitæ quippe interpretantur steriles. Quia enim de audita fidei veritate, nullum credulitatis, aut boni operis fructum dederant, steriles erant. Tollendæ ergo arcæ principes consilium **142** præbuerunt, sed a sterilibus; ut videlicet verbi Dei semen, quod in pessima terra germinare non poterat, terræ optimæ servaretur, quæ de hoc labore hiemis, in perenni vita fructum

centesimum proferret ætatis. Et causam protinus A relaxandæ arcæ ostendunt, cum prædicatores subdant :

(Vers. 11.) *Ne interficiat nos cum populo nostro.*

12. Accaronitæ clamaverunt : *Miserunt arcam Dei ad nos, ut interficiat nos et populum nostrum.* Satrapæ consilium tribuunt, dicentes : *Dimittite arcam Dei Israel, ut non interficiat nos cum populo nostro.* Quis est populus, de quo satrapæ, id est principes, dicunt : *ut non interficiat nos cum populo nostro?* Quis est populus, nisi populus Christianus? Dicunt ergo principes, *Dimittite arcam Dei Israel, ut revertatur in locum suum.* Quasi dicat hoc : Unde vos mori pertimescitis, nobis ad æternæ vitæ meritum exercere, non prohibeatis. Sed quod addunt : *Ut non interficiat nos cum populo nostro,* Gentilium quidem reproborum corda B in errore suo per hanc responsionem confunduntur, dum inde se isti affirmarent mortem evadere, unde illi trepidarent mori. Arcam quoque Dei sancti prædicatores auferant : quia dum contemptoribus spiritualia panduntur, ad damnationem indiscreti prædicatoris agitur, si eadem divina mysteria, non imitanda perfidis, sed irridenda, et a concludenda deserantur. Nam quasi transferendæ arcæ non tam satrapæ, quam satraparum Dominus præceptum ponebat, dicens : *Nolite sanctum dare canibus, neque ponatis margaritas ante porcos, ne conversi conculcent eas pedibus suis (Matth. vii, 6).* Hinc iterum dicit : *Si persecuti vos fuerint in una civitate, fugite in aliam (Matth. x, 23).* Arcam itaque, ne moriantur, auferunt : quia contemptoribus idcirco spiritualia abscondunt, ne de eorum contemptu ii qui temere ea proferunt, ex indiscretione puniantur. Sed quia Accaronitis area præcipitur dimitti, hoc profecto insinuat, quod præmissi : quia tempore persecutionis sanctorum prædicatorum exhortatio facta est, ut ipsi crederent ; aliquando autem, ut si ipsi vitæ verbum non recipere, illud recipientibus non obstarent : et si ipsi tormentorum metu, salutis viam non arriperent, eis impedimento non essent, qui ad regna cælestia festinare nec minis, nec pœnis destitissent. Sequitur :

(Vers. 12.) *Fiebat enim timor mortis in singulis urbibus, et gravissima valde manus Domini.*

Hoc quidem ad exteriorem persecutionem qualiter accipiat, supra expositum est. Sequitur :

(Vers. 12.) *Viri quoque, qui mortui non fuerant, percutiebantur in secretiori parte natium : et ascendebat ululatus uniuscujusque civitatis in cælum.*

13. De natium quidem percussione, quia superius diximus, dicendum hic non esset, si hic aliud quam ibi nequaquam diceretur. Quid est ergo, quod dicit : *Viri quoque, qui mortui non fuerant, percutiebantur?* Numquid vero ii, qui mortui fuerant, morderi iterum pro arcæ pœna debuerunt? Sed et cum percussorum clamor in cælum ascendisse dicitur, satis ostendi poterat, quia de vivis, et non de mortuis diceretur.

^a Fortasse legendum, *conculcanda*. Sane, *concludenda*, nihil hic significat. Optimus autem est sensus legendo *conculcanda*. Præterea, quod hic ait scriptor,

Neque enim in cælum ascendere clamor poterat vi- rorum mortuorum. Sed quia percussorem natium superius retulimus ad cognitionem peccatorum, sunt profecto viri, qui non sunt mortui, Viri quippe sunt, qui pro æterna vita quam appetunt, agere fortia decreverunt. Sed viri adhuc non sunt mortui, qui agere magna deliberant, 143 et tamen ad dolorem compunctionis mala præterita nequaquam pensant. Mordentur ergo a muribus, ut moriantur : quia in quibus nequiter ceciderunt, recolunt, et pro præteritis actibus se promereri æternæ vitæ amissionem credunt. Quia ergo viri sunt, de Dei misericordia non desperant : et quia mordentur, ut moriantur, de eo quod magni esse incipiunt, se non exaltant.

14. Quorum profecto clamor in cælum ascendit B quia omnipotens Deus conversorum gemitus clementer accipit. Et quia in tempore conversionis Gentium magnus erat ad fidem concursus, non ab aliqua una, sed a pluribus civitatibus clamor ascendisse perhibetur. Unde et in persona universalis Ecclesie propheta deprecatur, dicens : *Intende orationi meæ, a finibus terræ ad te clamavi (Psal. lx, 2, 3).* Et in cælum ascendisse clamorem a finibus terræ clamantis ostendens, ait : *Exaudivit de templo sancto suo vocem meam, et clamor meus in conspectu ejus introivit in aures ejus (Psal. xvii, 7).* Cum ergo unaquæque civitas in cælum clamasse dicitur, universalis pœnitentia conversionis commendatur. Quod si percussio ad conversionem, clamor autem refertur ad divinæ laudis devotionem ; hoc profecto in mysteriis Scripturarum legimus, quod videmus. In Dei namque omnipotentis laudibus unaquæque civitas clamat : quia Redemptoris præconia orbis universus nequaquam tacet ; quem non absconse prædicat, sed ineffabilis lætitiæ jubilatione collaudat. Quid enim aliud, quam universas civitates ad clamorem cohortabatur, qui dicebat : *Omnes Gentes, plaudite manibus, jubilate Deo in voce exultationis, quoniam Deus summus et terribilis, et rex magnus super omnes deos (Psal. xlvi, 2, 3).* Hinc iterum admonens, ait : *Jubilante Deo omnis terra, servite Domino in lætitia (Psal. xcix, 2).* Hinc rursus, tam plagam mordentium murium, quam clamorem civitatum exprimit, dicens : *Commoveatur a facie ejus universa terra, dicite in Gentibus, quia Dominus regnavit (Psal. xcvi, 9, 10).* Præniserat enim : *Cantate Domino canticum novum, cantate Domino omnis terra (Ibid. 1).* Comotio quippe terræ pertinet ad dolorem pœnitentiæ : cantare Domino, sive annuntiare in Gentibus quia Dominus regnavit, ad studium prædicationis, et ad devotionem divinæ laudis. Uniuscujusque civitatis clamor in cælum ascendit : quia in universo orbe tam prædicationis veritas, quam devotionum laudes a fidelibus sanctæ Ecclesie declamantur, quæ ad superni auditus celsitudinem per susceptionem divinæ dignationis assumuntur.

confirmat hoc Matth. testimonio. *Nolite sanctum, etc., conversi conculcent eas.*

CAPUT IV.

(I Reg. vi, 1.) *Fuit ergo arca Domini in regione Philistinorum septem mensibus.*

1. Quid septem menses isti, nisi totam vitæ præsentis prolixitatem designant? Quanquam Azotii et Accaronitæ clamarent, *Circumducatur arca Dei Israel, et non maneat arca Dei apud nos*: veritate tamen sanctæ historiæ dicitur, quod in typo sanctæ Ecclesiæ cognoscamus, quia in regione Philistinorum arca Dei septem mensibus fuit. Non ergo malorum et impiorum hominum voluntas, sed Dei dispensatio in salute Gentilium adimpleta est. Jam quidem de gentilitate sublatis sunt impii, jam mortui sunt, qui Christi confessores persequabantur, et tamen arca Dei a Philistinorum regione non tollitur: quia divina sacramenta apud Gentes, sancti Spiritus poculo debriatas, per studiosam sollicitudinem reservantur. Bene autem dicitur septem mensibus, quia sanctarum Scripturarum mysteria 144 usque in mundi finem cum Christi fidelibus perdurabunt. Sed quisquis ejusdem sanctæ Scripturæ mysteria per gratiam intimæ charitatis apprehendit, non de loco, in quo temporaliter arca dimittitur, sed de eo, in quo æternaliter sistitur, sollicitus fuit. Quare et subditur:

(Vers. 2.) *Et vocaverunt Philisthæi sacerdotes, et divinos dicentes: Quid faciemus de arca Dei? Indicate nobis. Et quomodo remittimus eam in locum suum.*

2. Qui sunt, qui sacerdotes et divinos consulunt, nisi fideles sanctæ Ecclesiæ, qui æternæ salutis viam sine errore tenere concupiscunt? Et qui sacerdotes, et divini, nisi sanctæ Ecclesiæ prædicatores intelliguntur? Sacerdotes quippe sunt ob oblationem sacramenti: divini vero, ministerio prædicationis. Nam duo ista in pastoris persona conveniunt, si ei adsit et sanctitas vitæ, et eruditio sapientiæ: quia ad purganda peccata subditorum constitutus est, et ad errorum caliginem prædicationis luce depellendam. Pastor ergo sanctæ Ecclesiæ, qui vitæ sanctitatem habet, et divinæ prædicationis virtutem non habet, sacerdos quidem, et non divinus est. Item si verbi facundiam retinet, sine vitæ sanctitate, etsi divinus esse cernatur, sacerdotii honore nequaquam decoratur: quia quod sublimiter prædicat, terrena actione concutatur. Qui autem de arcæ loco, et de remittenda arca Dei interrogant, et sacerdotes et divinos vocant: quia nimirum ii, qui de cognitione divinæ prædicationis, venturæ vitæ gaudia diligunt, ad salutis consilium, nec carnales sapientes, nec multum simplices religiosos pastores quærent. Sacerdotes itaque et divinos vocant: quia eis se committunt, qui et superni rectitudinem itineris demonstrant sublimitate scientiæ, et pro subditis omnipotenti Deo idonei intercessores sunt, per puritatem vitæ. De remittenda igitur in locum suum arca interrogant: quia de ista cognitione Scripturarum, quam in mysteriis verborum accipiunt, transire ad perfectam Dei cognitionem in æternitate concupiscunt. Velut enim arca remittitur, cum parva ista cognitio per vitæ præsentis transitum adimpletur. Et in loco suo ostensæ arcæ Dei

A gloriam cernimus, quando ab altis figurarum tegminibus speciem divinæ majestatis revelata facie contuemur. De ista quippe in loco suo arcæ relatione per prophetam dicitur: *Et non docebit vir ultra proximum suum, dicens: Cognosce Dominum: a minimo usque ad maximum cognoscent me* (Jerem. xxxi, 34). Hinc Joannes reprobmittit, dicens: *Cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est* (I Joan. iii, 2). Sed jam remittendæ quod consilium sacerdotes et divini quærentibus tribuant, attendamus. Nam sequitur:

(Vers. 3.) *Qui dixerunt: Si dimiseritis arcam Dei Israel, nolite dimittere eam vacuum, sed quod debetis, reddite ei pro peccato, et tunc curabimini, et sciatis quare non recedat manus ejus a vobis.*

3. Quidnam est arca vacua, nisi divina scientia sine bona operatione? Vacuum namque arcam remittere, est de cognitione spiritualium sacramentorum fructum boni operis nullum ferre. Vacua ergo arca remittitur, eum mens ad fidem venientis, ad æternam Dei contemplationem jam transire desiderat, et tamen in hæc vita bonis operibus insudare nequaquam curat. Prædicatorum ergo voce præcipitur, ut arca cum dimittitur, vacua non relaxetur, ut, si bona opera, quisquis fidelis est, non multiplicat, ad æternam Dei omnipotentis cognitionem, quod transiturus sit, confidere non præsumat. 145 Vacua autem arca non dimittitur, si illud ei pro peccato redditur, quod debetur. Quid est quod pro peccato debetur arcæ, nisi afflictio devotæ pœnitentiæ? Quo in loco notandum est, quia eis loquitur qui a muribus morsi sunt. Qui enim sunt morsi a muribus, nisi qui in fidei catholice illuminatione positi, ante ejusdem fidei cognitionem, sive post, prava egisse se recolunt? Nam qui ante gratiam regenerationis nulla crimina admisit, et regenerationis donum digna conversatione retinuit, arcæ quidem debet, sed ei pro peccato non debet. Cognitione quidem divini eloquii, boni operis reddere fructum cogitur, sed ad pœnitentiæ satisfactionem ex scelerum, quæ respuit, debito non urgetur. Qui ergo mordentur adhuc, debitum arcæ pro peccato reddant; ut pro criminum memoria, humilem pœnitentiæ oblationem omnipotenti Deo restituant. Et tunc quidem curantur; quia tum conscientie vulnus obducitur, cum afflicta mens per pœnitentiam ad sperandæ veniæ securitatem relevatur. Tunc etiam sciunt, quare manus Domini non recedat ab eis: quia tunc utilitatem compunctionis, seu afflictæ carnis bonum intelligunt, cum de fiducia divinæ indulgentiæ ineffabiliter lætantur. Quid est enim dolor pœnitentiæ, nisi plagæ molestia ex demonum percussione? Nam quasi in dolore plagæ adhuc acriter pungentis suspirabat conversus ille, cum diceret: *Conversus sum in ærumna mea, dum configitur spina* (Psal. xxxi, 4). Quid enim ærumna, nisi afflictionem insinuat pœnitentiæ? Sed in eadem ærumna conversum se assertit, dum spinæ confuram sentit. Quasi dicat: Dum recordatione flagitii morder, arcæ debitum reddere non desisto. Spina quip-

pe configitur, dum per omnipotentis Dei dispensationem, ad lacrymas conversorum anima criminum recordatione inflammatur. Et arcæ debitum solvitur, quando jam pro qualitate criminis, mensura extenditur lamentationis: cum post diurnas lacrymas afflictæ diu menti, interni solatii lux infunditur, atque a percussione intimæ pondere divino dono levigatur: cum jam purgatæ menti per gratiam suæ inspirationis omnipotens Deus appropriat, atque ex fiducia consecutæ indulgentiæ eam exhilarat, quam ei ex præsentis suæ gratia subministrat. Quasi enim de percussione tunc sanatur, cum per refusæ indulgentiæ gratiam magnitudo doloris de pœnitentis afflictæ mente removetur.

4. Unde et is, qui in ærumna convertebatur, dum configeretur spina, in eodem psalmo omnipotentem Deum curationis suæ auctorem lætanter alloquitur, dicens: *Tu es mihi refugium a pressura, quæ circumdedit me, exsultatio mea* (Psal. xxxi, 7). Pressuram quippe vocat gravissimam valde manum Domini. De qua percussione gravissimæ manus etiam Paulus loquitur, dicens: *Ipse enim spiritus pro nobis postulat gemitibus inenarrabilibus* (Rom. viii, 26). Qui ergo a pressura invenisse Domini refugium, et exsultationem insinuat, ab interni doloris percussione, gaudio divinæ indulgentiæ curatum se esse manifestat. Hinc item dolens adhuc confitetur, dicens: *Tibi soli peccavi, et malum coram te feci* (Psal. l, 6). Sed quia de curatione præsumit, insinuans, ait: *Auditui meo dabis gaudium et lætitiæ, et exsultabunt ossa humiliata* (Ibid., 7). Debitum ergo arcæ redditur pro peccato, cum peccatores ex Scripturæ sacræ cognitione affliguntur, et cruciatu tergere culpas satagunt, quas carnis delectatione traxerunt. Curantur autem, quando jam expleta mensura afflictionis, ad fiduciam divinæ indulgentiæ **146** per auxilium relevatur interni solatii. Unde et Psalmista loquitur, dicens: *Cibabis nos pane lacrymarum, et potum dabis nobis in lacrymis in mensura* (Psal. lxxxix, 6). Lacrymarum quippe potus ad mensuram dat: quia profecto peccator, etsi ex interna Dei aspiratione pro culpa compungitur, ex eadem compunctionis afflictione eodem consolante relevatur. Unde et per Moysen Dominus dicit: *Ego occidam, et ego vivere faciam: percutiam, et ego sanabo* (Deut. xxxii, 39). Percutit namque, et sanat: quia quos per compunctionem sauciat, per indulgentiæ securitatem curat. Bene itaque curatis jam dicitur: *Et scietis, quare manus ejus non recedat a vobis*. Nam antequam curet, quare manus Domini ab eis non recedat, scire non possunt: quia tunc pœnitentiæ bonum intelligunt, cum in purificato jam corde sancti Spiritus gratiam recognoscunt, et divinæ indulgentiæ dona concupiscunt, de quibus ineffabili exsultatione gratulantur. Nam curantis jam manus Domini causam, qua ab afflictione non recesserat, eos scisse conspexerat, qui percussorum exsultationes exprimit, Deo loquens et dicens: *Repleti sumus mane misericordia tua, exsultavimus et delectati sumus pro diebus, quibus nos humiliasti, an-*

nis quibus vidimus mala (Psal. lxxxix, 14, 15). Velut enim in nocte pœnitentiæ luctum exceperant, qui mane, videlicet divinæ dignationis apparente claritate, se repletos misericordia congaudebant, qui se delectatos pro diebus, in quibus humiliati fuerant, asserunt: per donum curationis, gravitatem manus Domini, quare ab eis non recesserat, scire demonstrantur. Sed quia a principibus adhuc per consilium dicitur, ut quod debetur pro peccato arcæ reddatur; et quid sit illud quod debetur, non exponitur, adjunctum est:

(Vers. 4, 5.) *Qui respondententes dixerunt: Quid est quod pro delicto reddere debeamus? Responderunt illi: Juxta numerum provinciarum Philisthiim quinque anos aureos facietis, et quinque mures: quia plaga una fuit vobis et satrapis vestris. Facietisque similitudines anorum vestrorum, et similitudines murium, qui demoliti sunt terram, et dabitis Deo Israel gloriam, si forte relevet manum suam a vobis, et a diis vestris, et a terra vestra.*

5. Quid est, quod quinque anorum similitudines, et totidem similitudines murium, juxta provinciarum numerum, fieri jubentur, et sic arcæ debitum solvitur? Hæc profecto, si more Judaico secundum litteræ vilitatem pensantur, non solum despicienda sunt, sed nec auditu digna. Quæ profecto digne accipit, qui quo viliora per litteræ sonum audit, eo ea per spiritalem significationem utiliora esse intelligit. Nam sanctus Spiritus, quo inspirante tota hæc sacra historia scribitur, nunquam tam vilia promeret, si in hujus vilitatis arcano magna quædam, et pretiosa valde mysteria non signaret. Unde doctor egregius fatetur, dicens: *Omnia in figura contingebant illis: scripta sunt autem propter nos, in quos fines sæculorum devenerunt* (I Cor. x, 11). Eo igitur per spiritum altius requirenda sunt, quo in exposita velut carne litteræ vile cernitur quod loquuntur. Quæ ergo sunt anorum similitudines, quæ murium imagines? Et quia hæc tam ad tentantia dæmonia, quam ad membra peccatorum fetoribus exposita, superius retulimus, similitudines anorum et murium, qua significatione deaurantur? Sed profecto tunc arcæ debitum pro peccato bene solvitur, si anorum et murium similitudines ex auro fabricentur. In ani quippe similitudine emittendi **147** fetoris membrum cernitur: et tamen, quia similitudo, non veritas est, fetore jam nullo maculatur. Et quia de auro efficitur, hoc profecto insinuat: quia ex splendore pulchritudinis species commutatur deformitatis. Peccator ergo conversus ani similitudinem facit, cum quibus peccati fetoribus membra sua deposuerat, ad memoriam ducit. Ani ergo similitudinem fabricare, est membrorum suorum nuper peccantium turpitudinem pœnitenti corde recolere. Non itaque anum, sed ani similitudinem fabricat, qui et a peccati fetoribus membra abluit, et eadem membra, quibus peccatis subdiderit, recolere non omittit. Et quidem ex auro fieri ani similitudo cernitur, quia ad pretium æternæ salutis peccatorum turpitudines atteruntur. Vel for-

tasse memorando similitudines anorum fiunt, fiendo deaurantur: quia et recolendo, quæ fecimus, fingimus: et dum commissa attentius lueamus, in iustitiæ splendorem membra deauramus. Anorum ergo similitudo, non veritas cernitur, quia tunc peccator suæ deformitatis ignominiam respicit, cum prava opera non solum committendo non exercet, sed etiam in præterito se commisisse vehementer dolet. Quinque autem ani fieri iubentur, quia universalis omnium Gentilium satisfactio imperatur. Unde et caute notatum est: *Juxta numerum provinciarum Philisthim*. Quare enim quinque sunt Philistinorum provinciæ, nisi quia carnalis vita Gentilium designatur? Quia enim quinque sensus corporis non ad laudem Creatoris, sed ad carnalem vitam contulit, per quinarium numerum Philistinorum provinciæ exprimuntur. Quinque-anos aureos præcipiuntur ut faciant, ut de omnibus compungantur sensibus: et quia omnes peccaverunt, ideo ad supernæ vitæ claritatem membra omnia redigant, quæ per oblectamenta carnis omnimoda polluerunt sorde flagitii. In auro quippe supernæ conversationis fulgor ostenditur, quia per Joannem de superna civitate dicitur: *Ipsa vero civitas aurum manuum, similis vitro mundo* (Apoc. xxi, 18). Membra igitur deaurantur, cum corpus terrena et cœnosa concupiscentiarum fœditate deforme, in splendorem commutatur æternæ vitæ: cum videlicet per sanctæ conversationis pulchritudinem radiat, quod in appetitu mundanæ delectationis peccatorum fetore sordebat. Ad istam namque deaurationem beatus Paulus auditores suos admonerat, dicens: *Sicut exhibuistis membra vestra servire immunditiæ, et iniquitati ad iniquitatem, ita exhibeatis membra vestra servire justitiæ in sanctificationem* (Rom. vi, 19). Et quasi ad anorum similitudines eos respicere compellens, intulit, dicens: *Quem ergo fructum habuistis in illis, in quibus nunc erubescitis? Nam finis illorum mors*. Anorum ergo similitudines ad ruborem fiunt: quia profecto fœditatis nostræ maculas ad memoriam ducimus, ut de eisdem maculis confundamur. Sed deaurantur ad securitatem: quia profecto dum deformitatem nostram supernæ vitæ claritate obducimus, divini examinis discussionem quadam securitate prætolamur.

6. Mures etiam, qui terram demoliti sunt, de auro fieri iubentur: quia et immundi spiritus, qui carni nostræ corruptionis oblectamenta suggerunt, ad justificationem nostram memorantur. Quid est enim similitudines murium facere, nisi eas quas de nobis maligni spiritus habuerunt victorias, memorari? Sed murium quoque similitudines deaurantur, cum nos eorum elisos viribus suspiramus. Nam dum ipsorum nos fraudibus victos plangimus, 148 similitudines profecto murium aureas tenemus, dum præterita consilia dæmonum non habemus in blandimento operis, sed in contemptu reprobationis. Ex auro itaque similitudines murium fiunt, quia præteritæ fraudes dæmonum ad fulgorem nobis bonæ vitæ proficiunt. Tanto enim humiliores jam sumus, quanto membra nostra per

A supernæ conversationis fulgorem radiant; et ipsi qui jam Dei omnipotentis auxilio fortia agimus, inmundorum spirituum prostratos fuisse fraudibus nosmetipsos videmus. Quod profecto consilium, quia pluribus tribuunt, ejusdem quoque rationem ostendunt, quia dicunt: *Quia plaga una fuit vobis et satrapis vestris*. Quasi aperte dicant: Quia omnes peccato subditi fuistis, necesse est ut ad melioris vitæ studium corda pariter præparetis. Unde et Paulus dicit: *Omnes peccaverunt, et egent gloria Dei, justificati gratis per gratiam ipsius* (Rom. iii, 23).

7. Et ut attentius meliorandæ vitæ propositum commendent, inculcando repetunt, dicentes: *Facietis similitudines anorum vestrorum, et murium, qui demoliti sunt terram, et dabitis Deo Israel gloriam, si forte relevet manum suam a vobis, a diis vestris, et a terra vestra*. Eis, quæ prædictæ sunt, similitudinibus factis, Deo gloriam dare, est de studio boni operis, et de æstimatione humilitatis, in semetipso inaniter non gloriari; sed Dei omnipotentis laudibus omne quod agitur impendere. Et quia dicunt: *Si forte relevet manum suam a vobis* (1 Reg. vi, 5): quid aliud in hoc verbo dubitationis accipitur, nisi quia difficilis ostenditur reconciliatio criminorum? Unde et per Jonam dicitur: *Quis scit, si convertatur, et ignoscat Deus* (Jonæ iii, 2)? Quia ergo, si forte relevet manum, dicitur, commoveri ad pœnitentiæ lacrymas cum magna fortitudine debemus: quia etsi hi qui pœnitentiam austeram faciunt, vix fiduciam salutis inveniunt, negligentes salvi fieri quando possunt? Quæ profecto reconciliationis difficultas si in pœnitentium æstimatione tenetur, apud omnipotentem Deum nequaquam invenitur: quia et dum Ninivitæ velut proficili reconciliatione gravi pœnitentia se dejiciunt, omnipotentis Dei misericordiam facile meruerunt. Et cum prophetæ Joelis voce acri se Deo populus lamento prostraret, egit profecto, ut qui videbatur ad placandum difficilis, ejus iram levigaret. Nam statim in eo scriptum est: *Zelatus est Dominus terram suam, et pepercit populo suo* (Joel ii, 18). Manus itaque relevatur, cum mens in pœnitentiâ valide compuncta ad consecutæ misericordiæ donum, divina aspiratione sustollitur. Et quia, ut dixi, in initio nascentis Ecclesiæ, sicut generalis peccatorum conversio, ita et generalis erat reconciliatio conversorum: manus Dei, quæ relevanda asseritur, et ab auditoribus, et a diis eorum, et a terra relevanda perhibetur. Per deos namque sublimes et sapientes viri designantur. Nam et ad Moysen Dominus dicit: *Possi te in deum Pharaonis* (Exod. vii, 1). Et in Legis etiam mandato præcipitur: *Diis non detrahes* (Exod. xxii, 28). Per terram vero, simplicium vita exprimitur: quia dum prædicationem superiorum, velut cœli pluviam in se cadentem, recipiunt, de irrigatione verbi fructum proferunt bonæ operationis. A diis ergo, et a terra manus Domini relevatur, cum tam sapientes, quam simplices ad certitudinem divinæ indulgentiæ aut occulto et spiritali solatio, aut prædicatorum judicio reducuntur. Unde et is, qui paulo superius deaurari membra mo-

aurat, dicens: *Exhibete membra vestra servire iustitiæ in sanctificationem* (Rom. vi, 19), quasi relevatæ manus **149** Domini iudicium proferens, ait: *Nunc autem liberati a peccato, servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam æternam* (Ibid., 22). Hinc iterum conversis a nequioris vitæ deformitate, integrum auri fulgorem mirabatur, dicens: *Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino* (Eph. v, 8). Hinc idem suos collaudans, ait: *In medio nationis pravæ et perversæ, in quibus lucetis, quasi luminaria in mundo* (Phil. ii, 15). Factis igitur ex auro similitudinibus anorum et murium, et data Deo gloria, manus Domini relevatur: quia post pœnitentiæ luctum, post meliorationem vitæ, et æstimationis humilitatem, ad plenam omnipotentis Dei misericordiam peccatores reducuntur. Et quia ista omnia adhuc per consilium præcipiuntur; prædicatorum vero consilium alii devote perficiunt, alii vero contemnunt, qui de bonæ vitæ splendore bonos laudibus efferunt, contra superbos per invectionem increpationis accenduntur. Nam sequitur:

(Vers. 6.) *Quare aggravatis corda vestra, sicut Ægyptus, et Pharaos?*

8. Cor namque, ut Ægyptus et Pharaos, aggravat, qui jam cognitione sacri eloquii, vulnera peccatorum suorum intelligit, et tamen per meliorationem vitæ, per amaritudinem pœnitentiæ, ad vera futuræ vitæ gaudia animum non intendit. Bene ergo Ægyptiis in gravitate cordis simlatur. Ægyptus quippe tenebræ dicitur. Quid ergo Ægypti nomine accipitur, nisi a cœlorum sedibus angelorum lapsa multitudo? Et quid in Pharaone Ægypti rege, nisi ipse tenebrarum auctor diabolus designatur? Bene ergo dissimulatores pœnitentiæ, Ægypto et Pharaoni in cordis aggravatione simlantur. Reprobi quippe angeli semel a cœlestibus lapsi, sicut amorem amissæ beatitudinis non recipiunt, ita et pœnitentiam agere de perpetrata superbia nunquam possunt. Dum ergo sancti prædicatores contra impudentes peccatores per acutam increpationem se invehunt, Ægypti et Pharaonis similitudinem ad medium ducunt; ut auditores eorum tanto facilius ad satisfactionem prouant, quanto per id, quod pœnitentiam nolunt agere, damnatis angelis se esse similes non ignorant. Unde et instanter ad studium adimplendi consilii eos cogunt, dum subinferentes dicunt:

(Vers. 7-9.) *Accipite ergo, et facite plaustrum novum unum, et duas vaccas fetas, quibus non est impositum iugum, jungite ad plaustrum, et claudite vitulos earum domi: tolletisque arcam Domini, et ponetis eam in plaustrum, et vasa aurea, quæ exsolvistis ei pro delicto, ponetis in capsella ad latus ejus, et dimittite eam, ut vadat. Et aspicietis: et si quidem per viam confinium suorum ascenderit contra Bethsames, ipse fecit vobis grande malum hoc. Si autem minime, scietis quia nequaquam manus ejus tetigit nos, sed casu accidit.*

9. Quid enim plaustri nomine, nisi aut universa

A simul sancta Ecclesia, aut unaquæque cujusque fidelis anima designatur? Cujus profecto plaustrum rotæ sunt utrumque Testamentum. Nam dum sancta Ecclesia, vel electa quælibet mens per vetus et novum Testamentum instructa, ad æternam vitam impititur, quasi sublimibus prælatis rotis, ad propositum locum per altum fertur. Sed plaustrum fieri novum præcipitur, ut videlicet, qui ad æterna gaudia pervenire desiderat, per præceptum dilectionis novi hominis splendore vestiatur. Hoc quippe plaustrum innovari præcipiebat Dominus, **150** dicens: *Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos* (Joan. xv, 12). Hinc Paulus præcipit, dicens: *Renovemini spiritu mentis vestræ, et induimini novum hominem, qui secundum Deum creatus est* (Ephes. iv, 23). Hinc Romanos alloquens, ait: *Non in conversationibus et ebrietatibus, non in contentione et emulatione, non in cubilibus et impudicitia, sed induimini Dominum Jesum Christum* (Rom. xiii, 13). Plaustrum igitur novum facit, qui et utrumque Testamentum recte intelligit, et splendore sanctæ conversationis indutus, ad superna sese desideria extendit.

10. Possunt quoque rotæ, quibus hoc plaustrum graditur, electi cujusque geminum desiderium designare: quia quisquis jam, opitulante Deo, præsentem vitam in ærumnam peregrinationis tenet, ad futuram beatitudinem idcirco pervenire desiderat; ut impassibilis et immortalis fiat: ut videlicet per unum, eam quam horret, miseriam deserat; per aliud, eam, quam promeretur, beatitudinem nunquam perdat.

C Vacca autem sunt sancti prædicatores. Qui quia et gemino præcepto charitatis insignes sunt, et in nova conversatione conversorum animas gignunt, recte tam binario numero, quam seminario genere designantur. Vituli autem sunt desideria terrena. Cum ergo vacca plaustrum trahunt, domi vitulos claudunt: quia dum electis fidelibus ad supernam patriam ducatum præbent, ea desideria quæ eis reprobam vitam suggerunt, prodire ad effectum prohibent. Claudunt quippe vitulos, cum jam superba desideria in ipso suggestionis initio, intra conscientiam conterant, et progredere ea ad effectum operis non permittunt. Unde et vacca, quibus non est iugum impositum, ad trahendum plaustrum exquiri perhibentur: quia prædicatores electis fidelibus providendi sunt, qui per nulla onera erimipis subjecti sint imperio diabolicæ potestatis. De quo profecto iugo per prophetam dicitur: *Computrescet iugum a facie olei* (Isa. i, 27). Bene autem processus sensuum ordini concordat verborum: quia etsi adversa dominatione sunt liberi, necesse est ut semper sint de futura conversatione suspecti. Vacca ergo et sine iugo sunt, et tamen earum vituli domi clauduntur: quia sancti prædicatores adversariis spiritibus ex virtute dominantur: sed ab edomandis pravis desideriis, eo intentionem non auferunt, quo de sanctitate, qua se ornatos aspiciunt, securitatem in hæc vita perpetuam habere non possunt. Et quia talibus divinæ cognitionis gratia latius aperitur, apte arca Domini tolli, et super

plaustrum poni præcipitur. Quod autem imponi arca auditoribus super plaustrum jubetur, hoc profecto insinuat, videlicet, quod in sancta Ecclesia plures ordines præsulum invenimus: quia dum prærogativa alii alijs digniores sunt, etiam auctoritatem præcipiendi sortiuntur^a in culmine ordinis altioris. Cum ergo arca Domini reduci præcipitur, super plaustrum novum poni perhibetur; quia profecto ad æternam patriam cum cognitione sacramentorum spiritualium recte graditur, qui hoc quod de sancta Scriptura didicit, per novæ conversationis pulchritudinem non relinquunt.

11. Ad latus autem ejusdem arcæ vasa aurea, quæ ei pro delicto sunt reddita, poni præcipiuntur. Vasa quippe aurea vocat, quæ superius memorat, dicens: *Facietis similitudines anorum pectorum et murium.* In quibus profecto vas peccatorum atque tentationum memoria designari dixeramus. Quid est ergo, quod superius anorum, et 151 murium similitudines esse perhibuit, nunc vasa aurea appellavit? Sed ibi de eo, quod arcæ pro peccato exsolvi debebat, tractabatur, hic autem de arcæ remissione. Quid ergo est, quod res istæ eadem honestiori nomine exprimentur, nisi quia peccata, quæ penitentis fletibus tersa non sunt, in deformitate sua attentius videnda atque lugenda sunt; ea vero, quæ jam sunt diluta magnis fletibus, non attentius, neque in deformitate sua respicienda, sed æstimatione humilitatis aliquando cogitanda? Quasi enim in mente penitentis, et acriter dolentis ani similitudo, et murium est: quando ut attentius lugeat eam, quam ante mentis suæ oculos congerit, peccati massam coadunatam videt. Sed cum jam magnis et diuturnis fletibus quodammodo de peccatorum suorum remissione securus ad supernam patriam festinare cursu magnæ conversationis cœperit, quasi aurea jam vasa conspiciat: quia peccata videt, non quibus se obligatum viderat, sed quæ omnipotentis Dei laudibus impendat. Bene autem in capsella ad latus arcæ eadem vasa reponuntur. Nam si arca divinæ cognitionis secretum insinuat, ad latus vasa dependuntur: quia dum altitudo divinæ cognitionis mentem elevat, ad virtutem humilitatis infirma nostra præterita ad memoriam reducenda sunt. Non igitur ponenda sunt ante arcam; ne, dum immoderatus infirma respicimus, attolli ad superna nequeamus. Constat itaque, quia ex latere dependantur: ut et superna videamus libere, et, cum expedit, ad nostra infirma mentis oculos revocemus.

12. Quid est autem, quod præcipiuntur: *Et dimitte eam, ut vadat?* Sed arca dimittitur, quando eruditæ mentes subditorum a suis rectoribus libere vivere permittuntur: ut videlicet ad æternam patriam properent, non jam majoris imperio, sed propriæ arbitrio rationis. Tenenda est igitur, ut plastro imponatur; imposita quoque dimittitur: ^b quia nimirum electis subditis disponendæ vitæ suæ licentia a prælatis ante danda non est, quam doctrinæ spiritualis

eruditionem percipiant, et firmam consuetudinem bonæ operationis. Nam nec simplicibus subjectis et bene viventibus, nec eruditis et infirmis vivendi libertas recte conceditur. Illi quippe a callido adversario decipi tanto facilius poterunt, quando et deprehendere ejus insidias per spiritalem eruditionem nequaquam didicerunt: isti vero eo difficilius servant bonum eruditionis, quæ tentatoris laqueos eruditi conspiciunt, et eorum vincula devitate eruditi non possunt. Tunc ergo competenter arca dimittitur, cum id, cui imponi debeat, plaustrum ante fabricatur, cum ei vasa aurea, quæ debentur pro peccato, ex latere dependuntur: quia profecto tunc secunda esse poterit vita libere viventis subditi, cum renovationem interioris hominis custodire longo usu didicerit; cum ex vitæ puritate celsitudinem divinæ eruditionis apprehendit, atque inter dona sublimia, ea quæ atquando prave egissa memorat, recolere ad humilitatem non negligit. Quæ profecto vivendi libertas, quia ad solum studium superni amoris bonis subjectis impenditur, apte et causam, quæ eadem arca dimittitur, adjungit: *ut vadat, inquit.* Quasi enim et aliis verbis dicat: Ad hoc solum liberius vivere permittendi sunt, ut ad cœlestem patriam celerius proficiantur. Sed quia nonnulli subditi tam conversatione quam scientia humano judicio perfecti sunt, 152 non divino; providendum bonorum rectorum studio est, ut eorum curam tunc nec omnino prætereant, cum iidem subditi sed eorum cura dimissos putant, sed pia caliditate explorent jam liberi qualiter vivant, quorum subditiōnis bonæ plenius noverant. Quare et subjungitur: *Et aspicietis, et si quidem per viam finium suarum ascenderit contra Bethsames, ipse fecit nobis hoc malum grande. Sin autem minime, sciemus quia nequaquam manus ejus tetigit nos, sed casu accidit.*

13. Bethsames, ut jam diximus, interpretatur domus solis. Dimissam autem arcam prædicatores aspiciunt, utrum recto itinere contra Bethsames gradiatur: quia et cum proprio arbitrio dimittuntur subditi, explorare prælati debent, an bonum libertatis ad profectum convertant cœlestis itineris. Sed et caute notandum est: quia tunc recte contra Bethsames arca ascendit, cum confinium viam gradiendo non deserit. Confinis etenim nostri sunt electi priores: confines quippe sunt, qui juxta se possessiones dispositas habent. Confines igitur electorum sunt æterni regni perpetui cophæredes. Nam velut juxta se dispositis possessionibus habitant, qui in eandem æternæ patriæ societatem vocati, de una et eadem Conditoris majestate sortiti sunt jura æternæ hæreditatis. Vel idcirco dicuntur confines: quia cum de bona conversatione ad perennis vitæ gaudia electi perveniant, qui recte vivunt in hoc mundo, cœlestibus civibus vicini sunt. Quæ est ergo via confinium, nisi afflictio temporalis? Hanc viam Bethsames per semetipsum Dominus demonstrat, dicens: *Arcta est via, quæ ducit ad vitam (Matth. vii, 14).*

nedicti c. 1, ubi eadem compendiose legimus.

^a Al. ex culmine ordinis altioris.

^b Hic attendere videtur ad Regulam sancti P. Be-

Hanc item commendat, cum discipulos increpans, ait: *O stulti, et tardi corde ad credendum, nonne oportuit pati Christum, et ita intrare in gloriam suam?* (Luc. xxiv, 25.) Hinc Paulus ait: *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei* (Act. xiv, 21). Contra Bethsames ergo tunc arca dirigitur, cum per viam confinium ascendere videtur: quia in superna conversatione ille verius proficit, qui ad æterna gaudia pervenire non per mundanas delectationes, sed per carnis afflictiones et mundi adversitates quærit. Sed quia non ire, sed ascendere dimissa arca dicitur, altior via dimissis in libertate subditis indicatur: quia per viam Bethsamis non recte gradiuntur, si non quotidie de bonis ad meliora proficiunt. Ascendere enim meritis virtutum, quotidie ad meliora proficere est. Sed cum recte contra Bethsames arca ducitur, malum grande quod perpessi fuerant omnipotentis Dei operibus ascribunt. Malum namque grande eam percussione vocant, de qua superius legitur: *Fiebat manus Domini super singulas civitates interfectionis magnæ nimis. Et quia eandem interfectionem tam ad conversionem Gentilium, quam ad fidelium delinquentium salubrem compunctionem retulimus, cum arca recte contra Bethsames graditur, malum illud grande quod acciderat, a Deo esse indicatur: quia profecto electorum singulorum finis indicat, qualiter prædicatoris animus eorum prima opera recognoscat.*

14. Nam si in fine deficient, aperte cognoscitur, quia bona eorum principia a Domino non fuerunt. Unde et subditur: *Sin autem minime, scimus quia nequaquam manus ejus tetigit nos, sed casu accidit. Manus Domini quid est, nisi unigenitus Patris æterni? Manu namque Domini non tanguntur, qui non inspiratione divini verbi, sed subita deliberatione cordis sui a pristina conversatione separantur. Qui certe tanto celerius ab incepta bonitate deficient, quanto quod per arctam viam ingredi ad æternam patriam proposuerant, qua fortitudine exsequendum esset, præcogitare nescierunt. Quare apte dictum est: Casu accidit. Quod enim casu accidit, subito et sine consilio et provisione contingit. Cum ergo hi qui a mundi amore, sive qui ab infidelitate discessisse videbantur conversi, ad prioris vitæ nequitiam reviviscunt, aperte cognoscitur, quia non manu Domini, ut videbantur interfecti, sed accidente casu a pristina sint conversatione separati. Sequitur:*

(Vers. 10, 11.) *Fecerunt illi hoc modo, et tollentes duas vaccas junxerunt ad plaustrum, vitulosque earum clauserunt domi, et posuerunt arcam Dei super plaustrum, et capsellam quæ habebat mures aureos et similitudines anorum.*

Quia hæc supra latius exposita sunt, quid jam in se de spiritali eruditione contineat ipsa profectio arcæ, videamus. Nam sequitur:

(Vers. 12.) *Ibant autem in directum vaccæ per viam quæ ducit Bethsames, et itinere uno gradiebantur, pergentes et mugientes: et non declinabant neque ad dexteram, neque ad sinistram.*

15. In directum per viam quæ ducit Bethsames ire, est in studio cœlestis perfectionis, afflictionem carnis tenere per virtutem discretionis. Nam in directum vaccæ nequaquam gradiuntur, si in afflictione carnis discretio non servatur. Denique dum ultra modum caro affligitur, conferre opem spiritui eadem caro omnino defecta non sufficit. Et si digne non affligitur, dum superbit, velut libera servire menti indomita dedignatur. Bene igitur, dum per viam Bethsamis in directum vaccæ ire referuntur, subjunctum est: *Quia non declinabant neque ad dexteram, neque ad sinistram.* Ad dexteram quippe declinare, est virtuti abstinentiæ immoderate insistere: quia per bonum, quod videtur, viam deserimus, dum sic necessariam abstinentiæ virtutem sequimur, ut alia nobis auxilia de carne subtrahamus. Ad sinistram quoque declinare, est carni abundantius indulgere. Nam per apertæ remissionis vitium a Bethsamis via deflectimur, dum carnem per delicias deducimus, qui paradisi viam in afflictione dispositam noveramus.

16. Et quia nulla est vitæ parcioris sinceritas, si munditiæ boni operis simplicitas non concordat intentionis, caute expressum est: *Et itinere uno gradiebantur.* Uno quippe itinere graditur, qui virtutem quam præterdit in bono opere, in recta servat intentione. Quo contra de unoquoque reprobo dicitur: *Væ peccatori ingredienti terram duabus viis* (Eccli. ii, 14). Duabus quippe viis peccator terram ingreditur, cum Dei videtur esse quod agit, sed ex omni quod religiosum foris exhibet, intus sæculi intentionem tenet. Uno autem itinere gradi electos suos Dominus insinuat, dicens: *Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit* (Matth. vi, 22). Hinc Paulus ait: *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ* (II Cor. i, 12). Hinc David: *Omnis gloria ejus filiæ regis ab intus* (Psal. xlv, 14). Uno igitur itinere contra Bethsames vaccæ gradiuntur, quia electi ad æternam patriam festinantes, bona foris agunt, sed ex eisdem bonis operibus sæculi præmia non requirunt.

17. Quid est autem quod de eisdem vaccis dicitur, quia *gradiebantur pergentes et mugientes.* Sed pergere dicuntur, quia sancti viri bona incessanter faciunt: 154 mugiunt vero, quia carnalia desideria in semetipsis exstinguere sine magna quotidie tribulatione non possunt. Mugire namque, ad laborem edomandæ carnis pertinet; pergere autem, ad perseverantiam bonæ voluntatis. Nam dum contra naturam caro carnales motus comprimere cogitur, velut mugit dum graditur, quia propria desideria adimplere prohibetur. Bene quippe duo hæc in sanctorum profectioe describuntur, videlicet pergere et mugire. Quia etsi eis ad supernam patriam festinantibus, magna est instantia desiderii, est nihilominus invincibilis patientia laboris. Nam de his vaccis pergentibus per Ezechielem dicitur: *Non revertentur, cum incederent* (Ezech. i, 12). Vaccarum quoque mugitum, et causam exprimit Paulus, dicens: *Video aliam legem contradicentem legi mentis meæ, et captivum me*

ducentem in lege peccati. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? (Rom. vii, 23, 24.) Mugiant ergo vaccae, sed pergunt : quia sancti viri, etsi magna sunt tentamenta quæ perferunt, viam tamen supernæ patriæ non relinquunt. Pergunt item, sed mugiant : quia etsi magnis desideriis ad superna properant, profectum tamen superni itineris non de quiete pacis obtinent, sed ex triumpho tentationis. Sequitur :

(Vers. 12.) *Sed et satrapæ Philisthinorum sequantur usque ad terminos Bethsamis.*

18. Quinam sunt termini ad quos sequi proficiscentem arcam Dei prælati necessarium est, et quos in arcæ Dei comitatu progredi congruum non est? Quos nimirum terminos si accipiamus in eruditione sacri eloquii, et bona operatione, contrarium non videtur. Sed hi profecto termini Bethsamis, sequentium principum termini sunt, cum pro modo suo quisque super subditis perfectus est doctrina sacri eloquii, et usu bonæ operationis. Eo enim jam de isto securus pastor efficitur, quo et caute jam spiritalia conspiciunt, et ea quæ ratione comperit fortitudine boni operis apprehendit. Qui profecto termini, Bethsamis esse termini dicuntur : quia nimirum, dum eruditos Dei operarios dignanter excipiunt, ad contemplationem supernæ patriæ introducunt. Termini namque sunt : quia et dignos ad contemplationem suscipiunt, indignos expellunt. Indocti quippe si ad contemplanda subtilius superna se sustollere præsumunt, potius errando deviant, quam lumen veritatis apprehendant. Et nisi quis bona opera præmittat, hoc profecto agit, ut illam quam appetit claritatem internæ visionis, nunquam inveniat. Unde et Dominus in Evangelio, quasi ad terminos Bethsamis contemplativæ vitæ amatores transmittens, ait : *Qui habet verba mea, et facit ea, hic est qui me diligit : qui autem diligit me, diligetur a Patre meo, et ego diligam eum, et manifestabo ei meipsum (Joan. xiv, 21).* Qui enim se manifestaturum non nisi diligentibus dicit, se autem diligere eos qui servant mandata ejus, aperte docet quia lucem suæ occultæ visionis non tribuit, nisi pro retributione bonæ operationis. Sequitur :

(Vers. 13.) *Porro Bethsamitæ metebant triticum in valle.*

19. Qui enim Bethsamitæ rectius possunt intelligi quam hi qui perfecti jam viri sunt in sublimitate contemplationis? Nam velut de domo solis sunt, qui, contemptis terrenis omnibus, veri luminis splendoribus illustrantur. De domo quidem solis sunt, qui, jam omni mundo sepulti, ad videndam Conditoris sui claritatem flamma miræ dilectionis inardescunt. Qui ad civitatem suam duobus modis 155 ascendunt : qui ad supernæ patriæ claritatem, et nunc per contemplationem, et in fine per veritatem gloriæ perducuntur, nunc ad domum solis contemplando evolvunt; sed quod nunc mentis puritate aspiciunt, tunc per præsentem lætitiarum æternæ retributionis veritatem apprehendunt. Bethsamites ergo arca Dei perducitur, cum mens electa, aut per contem-

plationis altitudinem, aut per assumptionem retributionis, ad æterna gaudia sublimatur. Qui ergo æternum illum, et ineffabilem arcæ situm scire non possumus, ea, quæ de isto, quem novimus, dicuntur, andiamus. Quid est ergo, quod Bethsamitæ metunt triticum in valle, nisi quia contemplativæ vitæ dediti, delicias internæ refectionis colligunt in virtute humilitatis? Vallis quippe in sacro eloquio æstimationem designat humilium, Psalmista testante, qui de Domino loquens, ait : *Qui emittis fontes in convallibus (Psal. ciii, 10).* Nam infusionem supernæ gratiæ mentibus infundit dispositis per humilitatem. Bethsamitæ ergo in valle triticum metunt : quia contemplationi vacantes, dum pro humilitatis merito clarius superna conspiciunt, ad suaviorem refectionem mentium ligant manipulos gaudiorum. Nam triticeus panis, sicut aspectu candidior, ita et sapore delectabilior est.

20. Sed fortasse in ista vita adhuc positi non sumimus panem, sed spicas metimus; in illa autem superna vita beatitudinis, non spicas, sed panem manducamus. In ista etenim vita, cum ad contemplanda æterna sustollimur, supernarum rerum similitudines capere de rebus istis infimis et visibilibus nitimur : ut juxta egregii doctoris vocem, *Invisibilia a creatura mundi, per ea quæ visibilia facta sunt, cognoscamus (Rom. i, 20).* Quare et ille verus Bethsamita, et domesticus solis justitiæ exultans, ait : *Delectasti me, Domine, in factura tua, et in operibus manuum tuarum exultabo. Quam magnificata sunt opera tua, Domine, nimis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ (Psal. xci, 5, 6).* Sed dum in rebus visibilibus invisibilium rerum gaudia excipimus, velut intra paleas adhuc triticum tenemus. Tunc autem nobis purum triticum, sive de tritico panis erit. Nam cum absorpta jam morte, in æterna vita, revelata facie, clarius Redemptorem cernemus, ad ejus cognitionem thecis similitudinum non egemus. Bene ergo de Bethsamitis dicitur, quod metebant triticum in valle : quia perfecti viri, etsi pro humilitatis merito sublimitatem supernæ contemplationis accipiunt, ad illam omnipotentis Dei puram substantiam contemplandam eo pertingere nequeant, quo refectionem suæ mentis adhuc velut inter paleas metunt. Cujus profecto humilitatis bonum designatur, cum subditur :

(Vers. 14.) *Et elevantes oculos viderunt arcam Dei.*

21. Oculos quippe elevant : quia dum de se alta non sentiunt, æstimatione sua velut in plano sunt. Oculos elevant : quia eos, quos divina gratia dignos aspiciunt, in alto positos meritorum culmine contemplantur. Sed elevantes oculos arcam vident : quia quo se humiliter per æstimationem dejiciunt, proximorum bona cognoscere melius possunt. Ea etenim veritas, quæ superbiorum corda per semetipsam deserit, illa eis etiam dona, quæ confert humilibus, abscondit; ut velut obæcati penitus, nec in terra diffusum jam solem videant, qui ejus claritatis radios videre in cælo desierunt. Sed quia regressionem arcæ Dei ad propositum 156 contemplativæ vitæ retuli-

mus, elevatio etiam oculorum ad studium discernendorum spirituum non inconvulsius referri potest. Bethsames quippe oculos levant, cum vitæ secretioris proposito consuetudinem ad se dona, subtili inspectione considerant; eum intenta mente discutunt, an vitæ alterius propositum, quod accedendo expectant, recta validaque intentione prosequantur. Levare igitur oculos eis est novitiorum spiritum altius considerare. Sed levantes oculos arcam Dei respiciunt: quia dum subtilitas ejus conversiones discutunt, quia virtutum spiritualium gratia fulgeant, deprehendunt. Et quia per affectum dilectionis, de cognitis eorum bonis hilarescunt, apte subjungitur: (Vers. 13.) *Et gavisii sunt, cum venissent.*

Sequitur:

(Vers. 14.) *Et venit plaustrum in agrum Josue Bethsames, et stetit ibi.*

22. Si Bethsames interpretatur domus solis, domus solis civitas est cœlestis. Hic Josue Bethsames non tam typo, quam ipso nomine et dignitate humani generis Redemptorem significat. Josue quippe, salvator nostro eloquio dicitur. Et de semetipso Dominus dicit: *Venit filius hominis querere, et salvum facere quod perierat* (Luc. xix, 10). Hinc est etiam, quod Joseph in somnis per angelum repro-mittitur: *Ipse salvum faciet populum suum a peccatis eorum* (Math. i, 21). Bethsames quoque se esse per semetipsum manifestat, dicens: *Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi* (Joan. vi, 41). Hinc Joannes Baptista ait: *Qui de cœlo venit, super omnes est* (Joan. iii, 31). Quis est ergo ager Josue Bethsames, nisi amenitas vitæ contemplativæ? Ibi enim et herbaram viros, et odores aromatum, et florum diversa pulchritudo cernitur; quia nimirum quo superna illa societas clarius aspicitur, quod incorruptibile floret angelis, quod immarcescibile viret sanctis, quod inviolabile in virginibus redolet, contemplantium oculis gratius exhibetur. Bene autem idem ager Salvatoris esse perhibetur; quia contemplativæ vitæ amatores, quo secretius conversantur, Redemptori nostro gratiores et familiariores sunt. In agrum quoque Josue Bethsames plaustrum venit, cum mens electa a sæculi intentione divisa, solis cœlestibus intendit, cum cœlestis jam amenitate visionis fruatur; quia terrena respicere per amorem dedignatur. Et notandum quia hoc plaustrum novum fuisse, non valde supra relatam est; quia profecto mens criminum voluntate resoluta, ad tantam gloriam recipi non meretur.

23. Sed habet vita secretior delicias in amenitate visionis, habet ingentem laborem in strenuitate certaminis; quia nimirum divina præmia sicut ex triumpho consequimur, ita et strenue dimicando custodimus. Bene ergo de veniente in agrum Jesu plaustrum subjungitur: *Et stetit ibi.* Stare quippe ad prælii custodiam pertinet, non ad pacis quietem. Stetit quippe plaustrum in agro; quia etsi mens, amœna jam illius superæ, et semper virentis patriæ videndo atque

amando inhabitat; tamen quod amorem visionis delectabiliter possidet, sine incessantis curæ sollicitudine nequaquam servat. Sed nimirum in tanto agone posita mens humana deficeret, si ille, qui humanam infirmitatem in sua divinitate robotavit, ei presentis suæ auxilium non præberet. Quare et causam exponens, qua stare in agro plaustrum poterit, addidit, dicens:

(Vers. 14.) *Erat enim ibi lapis magnus.*

157 24. Lapis quippe magnus Redemptor intelligitur generis humani. De quo lapide per Psalmistam dicitur: *Lapidem in quo reproboverunt edificantes, factus est in caput anguli* (Psalm. cxviii, 22). Hinc doctor egregius collaudans, ait: *Superedificati supra fundamentum apostolorum et prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Jesu* (Eph. ii, 20), in quo et vos tanquam lapides vivi superedificamini (I Petr. ii, 5). Et magnus quidem lapis dicitur: quia incomparabili fortitudine prædicatur. Cum ergo venisse et stetit in agro plaustrum dicitur, additam est: *Erat ibi lapis magnus*: ut latentibus mysteriis designaret: quia contemplativæ vitæ dediti, servare dona tam ingentia ideo possunt, quia juxta eam per gratiam sunt, a quo eadem dona perceperunt. Sequitur:

(Vers. 14.) *Et conciderunt ligna plaustrum, vacasque imposuerunt super ea in holocaustum Domino.*

25. Quæ sunt ligna plaustrum arcæ Dei, nisi sanctæ Scripturæ sententiæ, et exempla justorum? Bethsames quippe ligna concidunt, cum secretioris vitæ præpositi subjectorum suorum mentibus Scripturarum sensus subtilius aperiant, cum excellentiora exempla Patrum ad eorum imitationem proferunt; ut in eorum cordibus superni amoris flamma tanto ferventius ardeat, quanto fomentum incendi, velut concisa ligna, citius subministrant. Plaustrum quippe ligna sunt, quia mens per Dei gratiam renovata, ea per memoriam retinet. De quibus profecto lignis sanctus legislator decernit, dicens: *Ignis in altari meo semper debet esse: quem nutrit sacerdos, suggerens mane ligna per singulos dies* (Levit. vi, 12). Quia vero concidi ligna memorantur, aperius indicant, quia contemplativæ vitæ puritatem querentibus, non communia de sacro eloquio, sed altiora et excellentia quæque pendenda sunt; ut eo fortius se in alta videndo sublevent, quo eis nobiliora bona quæ audiunt magis placent. Unde et bene subjungitur: *Quia vacas imposuere super ea in holocaustum Domino.* Holocaustum namque combustum dicitur. Cum ergo ligna conciduntur, holocausta desuper impositis vacis fiunt: quia qui eximia de Scripturis devota mente suscipiunt, quo in superna se desideria altius extendant, eo nil in eis deseritur, quod non divini amoris flamma comburatur. Et tunc quidem curare doctorem necesse est, ut religiosi subjecti alta considerent, et tamen per æstimationem de se alta non teneant; ne, quo celsius summa videndo proficiunt, per elationem curruentes, periculosius elidantur. Unde et hic quoque subditur:

^a Gilot., cum vidissent.

^b Abest hic a Gilot.

(Vers. 15.) *Levitæ autem deposuerunt arcam Dei, A et capsellam quæ erat iuxta eam, in quâ erant vasa aurea, et posuerunt super lapidem grandem.*

26. Levitæ interpretantur assumpti. Qui ergo sunt Levitæ, nisi qui sic sunt divina gratia confirmati, ut a sancto Spiritu deserere nunquam possint? Arcam quippe Levitæ deponunt, cum perfecti prædicatores suos subjectos admonent, ut eos spiritualis scientia nequaquam inflet. Capsellam quoque cum vasis aureis deponunt, cum eos etiam de vitæ splendore conveniunt, ut eo de se humiliter sentiant, quo etiam Redemptorem nostrum ad exaltationis suæ præmium, eorum quisque jam pervenisse didicit, quia de se inaniter alta non sensit. Bene itaque deposita arca, et vasa aurea super grandem lapidem posita memorantur: quia inter dona sublimia de se humiliter sapere illi verius possunt, qui Redemptoris magnitudinem et humilitatem recolere **158** sæpius didicerunt. Nam deponere arcam Dei, et super lapidem grandem volebat ponere, qui dicebat: *Hoc sentite in vobis, quod in Christo Jesu. Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est se esse æqualem Deo; sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo; humiliavit se factus obediens usque ad mortem crucis* (Philip. II, 5). Sed qui de subditorum cordibus amoris hostiam ministerio prædicationis Deo immolant, de suis etiam mentibus excellentiora valde oblationum dona representant. Unde et subditur:

(Vers. 15.) *Viri autem Bethsamitæ obtulerunt holocausta, et immolaverunt victimas in die illa Domino. C*

27. In qua die, nisi in illa in qua holocaustum Domino vaccas super plaustrum ligna posuere? Quæ est igitur dies illa, nisi illuminatio divinæ prædicationis? Ea namque die Bethsamitæ holocausta Domino offerunt, ea die victimas immolant qua ligna concidunt, qua super ea holocaustum Domino vaccas imponunt; quia sancti prædicatores ea luce verbi, qua subjectis emicant, sibi quoque ad rectitudinem superni itineris officium visionis administrant, et contemptis rebus infamis, per vim dilectionis omnipotenti Deo tanto se liberius exhibent, quanto etiam auditores suos ei jam magna familiaritate conjunctos vident. Quia vero non solum holocausta obtulisse, sed immolasse victimas viri Bethsamitæ relati sunt, perfectorum virorum spiritualis oblatio designatur. Nam holocausta offerunt, cum per contemplationis ascensum se Deo omnipotenti ineffabili affectione conjungunt. Sed holocaustis victimas sociant; quia nimirum tantæ jucunditatis bonum non suis meritis, sed divinæ referunt bonitati. Sicut victimis quidem holocaustum offert, qui jam supernis in magna delectatione conjungitur; et inasurgentibus elationis occultæ motibus, per humilitatis virtutem nequaquam dominatur. In oblationibus ergo perfectorum simul holocausta et victimæ convenisse describuntur: quia et divinæ frui dulcedine digni sunt, et in omni quod totum se jam coelitus faciunt, elationis ignari.

(Vers. 16.) *Et quinque satrapæ Philistinorum viderunt, et reversi sunt in Accaron in die illa.*

28. Satrapæ Philistinorum, ut jam superius dixi, electi sunt prædicatores Gentilium. Qui nimirum quinario numero continentur; quia ad refrenandos quinque sensus corporis, aut rudibus adhuc fidelibus, aut carnalibus præsent. Hi profecto plaustrum cum Dei arca comitantur; quia ad studium spiritualis vitæ transeunt jam eruditos discipulos, sollicitudinis suæ cura prosequuntur. Sed applicante in agrum Josue plastro, et vaccis immolatis, in Accaron redeunt: quia cum eorum perfectionem jam consideraverint, conversationis eorum itinera ulterius non explorant. In Accaron autem redeunt, quia ad convertendos alios se convertunt. Accaron quippe nostro eloquio sterilis dicitur. Steriles quoque sunt, qui aut fide carent, aut bona conversatione. Bene autem cum reversi principes dicuntur, additum est: *In die illa*: quia nisi in eis claritatem tantæ perfectionis agnoscerent, ab eorum sollicitudine securitatis certitudine non redirent. Sequitur:

(Vers. 17, 18.) *Hi sunt ani aurei, quos reddiderunt Philisthim pro delicto, Azotus unum, Gaza unum, Ascalon unum, Geth unum, et Accaron unum. Et mures aureos, 159 secundum numerum urbium Philisthim, quinque provinciarum, ab urbe murata usque ad villam, quæ erat absque muro, et usque ad Abelmagnum, super quem posuerunt arcam Domini, qui erat usque in die illa in agro Josue Bethsamitæ.*

29. Quid hæc omnia designent, late supra expositum est. Quid est autem, quod eum reddi pro peccato debitum arcæ præcipitur, quinque ani aurei et quinque mures simul nominantur; cum vero jam redditum quod debebatur asseritur, urbes singulæ separatim unum reddidisse referuntur? Sed simul supra nominantur: quia simul omnium membrorum demonstrabatur ornatus, in commutatione honorum operum; hic autem cum redditum debitum arcæ describitur, caute ostenditur: quia urbes singulæ anos aureos singulos et mures obtulerunt: ut profecto peccatori converso insinuetur, ut semel peccata deserat, quæ per solitam pravitatem ulterius non requirat. Urbes quippe singulæ anos et mures singulos reddunt, cum conversi peccatores semel tersa lacrymis penitentiae peccata non repetunt. Unde et sacra Scriptura admonet, dicens: *Non iteres verbum in oratione* (Eccli. VII, 15). Verbum quippe in oratione iterat, qui precibus purgare peccata conatus est; sed tamen committere non omittit alia, pro quibus orat. Qui profecto animum unum et murem Deo pro delicto non offert: quia etsi penitendo compungitur, fœditates multiplicat, quas Deo confitens ei representat. Cum ergo animum unum et murem unum urbes Philisthim sive provinciarum singulæ reddidisse describuntur, quid aliud designat, nisi perfectionem vere conversionis? Perfecite enim convertitur, qui cum semel quod prave egerat plangit, quod rursus plangat ultra non repetit. Igitur animum unum et mu-

rem unum pro peccato offert, qui sic commissa lugeat præterita, ut perfecte caveat futura. Et quia ista forma conversionis tam sapientibus quam indoctis, tam fortibus quam debilibus in sancta Ecclesia observanda est, bene ab urbe murata, usque ad villam sine muro hæc solutio debiti extensa perhibetur. Nulli enim intra sanctam Ecclesiam constituto liberum est peccare, nulli innoxium prava committere. Quare per prophetam Dominus comminatur, dicens : *Anima quæ peccaverit ipsa morietur (Ezech. xviii, 4)*. Muratæ quippe urbes sunt mentes sanctarum Scripturarum eruditione circumdatæ. Villæ autem absque muro sunt mentes simplices. Unum ergo animum aureum non solum singulæ urbes reddunt, sed etiam villæ; ut quicumque ad religiosam vitam, Deo auctore, convertitur, ablutis jam fetoribus, ulterius non sædetur. Et quia nemo tam sanctus est, qui in se non habeat aliquid sæditatis quod plangat, solutio hujus debiti usque ad Abelmagnum, super quem posuerant arcam Dei, pertenditur. Abel quippe interpretatur luctus. Quo nimirum nomine lapis in quo arcam Dei posuerant vocabatur. Sed hoc profecto Redemptori nostro nomen congruit : quia, etsi propria quæ staret non habuit, nostra tamen quotidianis precibus et fletibus peccata purgavit. Sunt quoque in sancta Ecclesia viri perfecti, et illi summo lapidi charitatis consummatione juncti. Huic namque unitus erat lapidi, qui dicebat : *Nemo me separat a charitate Christi (Rom. viii, 35)*; qui an arcæ debitum solvat, audiamus : *Primum, inquit, sui blasphemus, et persecutor (I Tim. i, 13)*. Hinc iterum confitens, ait : *Non sum dignus vocari apostolus : quia persecutus sum Ecclesiam Dei (I Cor. xv, 9)*. Notandum etiam quod usque ad lapidem excurrisset arcæ debitum legitur, qui usque in die illo **160** in agro Josue manere, et in quo posita arca Dei memoratur. Qua in re quid aliud tenemus, nisi quod in sancta Ecclesia cernimus : quia illi etiam Deo pro culpa satisfaciunt, qui non solum a peccatis per Dei gratiam erepti, sed etiam per magna sanctarum virtutum culmina, in ejus tabernaculum sunt assumpti ? Sequitur :

(Vers. 19.) *Percussit autem Dominus de viris Bethsamitibus, eo quod vidissent arcam Domini, et percussit de populo septuaginta viros, et quinquaginta millia plebis.*

30. Qui sunt Bethsamitæ percussi, nisi falsa contemplatione decepti hæretici ? Bethsamitæ enim non veritate fuerunt, sed præsumptione. Dum igitur arcam videre in lapide præsumerent, percussi sunt : quia cum Domini ac Redemptoris nostri sacramenta indigni discuterent, æternæ damnationis laqueis, per fallaciam proprii sunt depressi erroris. Quid est autem, quod de populo septuaginta viri, de plebe autem quinquaginta millia percussa sunt ? Sed quia appellatione populi etiam urbium nobiles continentur, plebs autem vulgus est reliquum sine nobilibus,

A potest hoc colligi : quia hæreticorum alii inter alios, quasi nobiles exstiterunt, qui in munditia operum, solo errore perierunt; cæteri vero quasi plebis rusticitatem secuti, cum errore fidei obacurati sunt sorde pravæ operationis. Unde et alii quinquagenario, alii septuagenario numero exprimuntur : quia et illi per quinque sensus corporis concepta flagitia perfecerunt; illi dum falso sibi dona ascriberent spiritus septiformis, æterna obruti sunt caligine cæcitate. Et quia de eorum percussione veri fideles contristati sunt, sequitur :

(Vers. 20.) *Dixeruntque Bethsamitæ : Quis poterit stare in conspectu Domini Dei sancti hujus ?*

Quasi etenim veri fideles, sed simplices, dicant : Si tam sapientes et philosophi in summæ veritatis cognitione falluntur, indocti et simplices quando venire ad ejus notitiam possunt ? Sed etsi de sua mensura diffidunt, donum tamen divinæ cognitionis adesse Ecclesie non diffidunt. Quare et subditur :

(Vers. 20.) *Et ad quem ascendet a nobis ?*

31. A nobis quippe Dominus ascendit, quando id quod de ejus cognitione nobis absconditur, per electorum fidelium voem prædicatur. Velut ascendere namque ejus a nobis est, quod simplicioribus, sive infirmioribus, de æterna contemplatione celaverit, sublimibus per humilitatem cordibus revelare. Quid est ergo dicere : *Ad quem ascendet a nobis* : nisi dignum doctorem quærere, qui sic divina prædicet, ut a via veritatis non erret ? In quibus etiam verbis, si historicum sensum requirimus, aperte cognoscimus : quia qui ideo mortui sunt quia arcam Domini viderunt, intelligimus nempe quod eadem visione digni non fuerunt. Merito igitur, qui percussos aspiciunt, dicunt : *Quis poterit stare in conspectu Domini Dei sancti hujus ?* Nam si hi qui indigni sunt videndo moriuntur, contrectantes, quomodo vivunt ? Bethsamitæ quidem in sancta Ecclesia sunt mortui sacerdotes, et ministri sacri altaris reprobi : quia de domo quidem solis justitiæ sunt dignitate ministerii, non virtute et gratia sanctitatis. Bethsamitæ quidem sunt : quia per sacræ oblationis officium conversantur in domo Dei ; sed tanto sunt acriori damnatione percipiendi, quanto non solum videre audent sacra mysteria, sed contrectare, quanto non jam veteris Testamenti arcam respiciunt, sed, quod omnia superat, **161** indigne se corpori et sanguini ingerunt Redemptoris : quos percussos insinuat Paulus, dicens : *Qui manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit (I Cor. xi, 29)*. Veri etenim fideles dicunt : *Quis poterit stare in conspectu Domini Dei sancti hujus ?* Altitudinem quippe tantæ administrationis considerant, et tanti sacramenti dignitatem formidant. Sed dum tantæ rei subire officium metuunt, qui id exhibere valeant, digniores quærunt. Unde et sequitur : *Et ad quem ascendet a nobis*. Quasi ergo sacra mysteria humiliter fugientes, dicant : Quia nos infirma conversatione percuteamur, ministri ex altiori vita quærendi sunt, quos dum ir

* Gilot. et Vatic., quia non infirma conversatione percuteamur.

altissimam virtutum sanctificationem conversatio sublimis erigit, assistere Deo per officium tantæ oblationis possint. Sequitur :

(Vers. 21.) *Miserunt ergo nuntios ad habitatores Cariathiarim, dicentes : Remiserunt Philistiim arcam Domini, descendite et reducite eam ad vos.*

32. Cariathiarim dicitur, civitas eorum. Quæ est sanctorum civitas, nisi illa Jerusalem quæ sursum est? Qui sunt ergo habitatores ejus, nisi perfecti viri ab amore mundi alta conversatione separati? Quorum profecto unus cæteris efficacior ait : *Nostra conversatio in cælis est* (Philip. III, 20). Ad hos quippe nuntii mittendi sunt, ut Dei arcam suscipiant : quia ad electionem sacerdotum viri sancti non solum recipiendi sunt, sed etiam invitandi. Et notandum, quia viris sublimioribus per nuntios dicitur : *Descendite et reducite eam*. Descendunt quippe, quia obediunt : nequaquam enim descenderent, si id, quod ab eis fraternalis amor expetit, impendere superba mente refutarent. Tunc quidem vere sublimes sunt, cum se Christo non auferunt; cum id, quod ex fraterno iudicio eis imponitur, non repellunt. Unde apte subinfertur :

CAPUT V.

(I Reg. VII, 1.) *Venerunt ergo viri Cariathiarim, et reduxerunt arcam Domini, et intulerunt eam in domum Aminadab in Gabaa. Eleazarum autem filium ejus sanctificaverunt, ut custodiret arcam Domini.*

1. Aminadab interpretatur, populus meus spontaneus; Gabaa, sublimis. Et nimirum talibus arca Dei committenda est. Populus namque spontaneus est, quem ad exercenda virtutum opera, sola bona voluntas trahit, quem ad implenda mandata Dei necessitas non compellit. Quos nimirum sub unius descriptione beatus Paulus prædicat, dicens : *Hilarem datorem diligit Deus* (II Cor. IX, 7). Quæ est domus spontanei populi, nisi munimentum sanctæ dilectionis? Nam in virtutum ministerio spontaneus esse non posset, si mansionem sibi dilectionis non conderet. Quæ profecto domus in Gabaa, id est in sublimi sita cognoscitur : quia charitatis altitudine ad cælestia sublevamur. Vel certe in sublimi est domus, quia charitas omnibus virtutibus antefertur. Nam sublimitatis hujus altitudinem insinuans Paulus, ait : *Adhuc excellentiorem viam vobis demonstro. Si linguis hominum loquar et angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans aut cymbalum tinniens* (I Cor. XII, 31; XIII, 4). Quid est autem, quod Eleazarum sanctificant ad custodiendum arcam Dei? Sed hoc nimirum ex usu sanctæ Ecclesiæ novimus, quia electus minister prius benedictionem consecrationis a summis viris accipit quam ministerium impendat oblationis. Quia vero Eleazarus Dei adiutor dicitur, 162 profecto ostenditur quia non solum sanctificari Dei ministri debeant, sed etiam inspicere quales sint ad ejusdem consecrationis ordinem promovendi. Qui enim sunt Dei adiutorium, nisi qui

cum divina gratia ministrando conveniunt, et quos omnipotentis Dei dignatio intus visitat, quam ipsi per exterius ministerium bene vivendo et docendo confirmant? Unde et cum Paulo non inaniter gloriantes dicunt : *Dei etenim sumus adjutores* (I Cor. III, 9). Qui nimirum conversatione fortissimi, scientia eruditi, amore fervidi, constantia robusti, non solum alieno non egent auxilio, sed quocumque se conferunt, subvenire aliis possunt. Bene itaque dicitur : *Eleazarum sanctificaverunt, ut custodiret arcam*. Quia hi, quibus adhuc aliena auxilia necessaria sunt, ad subveniendum aliis promovendi non sunt. Bene item idem Eleazarus filius Aminadab esse dicitur : quia certe, qui ad ministerium prædicationis eligitur, in imitatione sanctorum positus, auxilium omne quod exhibet esse debet ex dilectione.

2. Quia vero nos superius plaustrum Scripturam sacram, arcam vero scientiam ejus spiritalem esse diximus, vacas quoque electas animas, timor Bethsamitarum, quem inesse electis ostendimus in oblatione sacramenti, potest referri etiam ad onus prælationis. Non enim minor sanctitas idonea est animabus instruendis, quam offerendis sacris mysteriis. Et idcirco Bethsamitæ perhibentur percussi : quia plerique vivunt subditi, qui moriuntur prælati. Habet enim arca Dei etiam extrinsecus pulchritudinem, quam si minister infirmus non ad spiritalem venerationem, sed ad concupiscentiam sæcularem inspexerit, nequaquam vivit. Bene itaque causa percussione eorum declaratur, cum dicitur : *Quia viderunt arcam Dei*. Quid est enim, *viderunt*, nisi quia ejus gloriam videndo concupierunt? Nunc autem, auctore Deo, per orbem universum sanctæ Ecclesiæ gloria est copiosa. Quæ profecto gloria, quia a reprobis sacerdotibus sæculariter appetitur, Bethsamitæ viri arcam Dei exterius videndo moriuntur. Non enim spiritalem ejus honorem pro interna virtutum gloria appetunt, sed ut arcæ Dei splendorem rapiant, et ecclesiasticæ prælationis fulgorem, in flore sæculi suis cultibus ferant. Arca quoque Dei male foris ad percussione respicitur, quando flagitiosi præpositi subditarum personarum exteriori specie devieti, ad carnalem concupiscentiam pertrahuntur. Viri timore ingentem multitudinem concupiscentiæ telo prostratam intuentes, dicunt : *Quis poterit stare in conspectu Domini Dei sancti hujus?* Stat quippe, in conspectu Dei, qui fortis est in ordine divini ministerii. Stare etenim fortitudinis est, ministrare obsequii. Stare ergo in conspectu Dei dicitur, qui ordinem superni officii in altitudine disponit dignæ conversationis; qui in ministerio quo fungitur nullo appetitu ecclesiastici honoris decipitur, nulla carnali concupiscentia superatur. Quia vero tam idonei ministri raro inveniuntur, merito dicunt : *Quis poterit stare in conspectu Domini Dei sancti hujus?* Et quia tantum onus parvuli Christi viris fortioribus deserunt, subdunt : *Et ad quem ascendet a nobis?* Quomodo autem ad habitatores Cariathiarim miserunt,

* Hæc in cæteris editis omissa restituenda duximus, quia infra tanquam jam proposita exponuntur.

quomodo arcam Dei in domum Aminadab intulerint, A ad mundi amorem potest deſcendi, poſt Dominum nequaquam requieſcit. Cum ergo manet arca in Cariathiarim, et dies multiplicantur, univerſus Iſrael poſt Dominum requieſcit : quia poſtecto dum obſectis mentis ſcientia in experientiam ſupernæ delectationis erigitur, dum luce reſuſcit gloriæ, virtutum ſpirituum ſibi claritates glomerantur, imitationem Dominicam tenere eo perſeuerantius poteſt quo, immenſis illuſtrata claritatibus, eas tenebras quibus a vero dividatur lumine ſentire non poteſt. Unde et bene qui poſt Dominum **164** requieſcere dicitur, Iſrael enim perhibetur, videlicet videns Deum : quia quo altius contemplatur in divina rapitur, eo ab humanis quæ potenter cohibet nequaquam ſuperatur.

(Vers. 2.) **163** *Et factum est ex quo arca Dei manſit in Cariathiarim, multiplicati ſunt dies.*

Si ad hiftoriam reſpicimus, dies manſionis arce multiplicati ſunt, quia illic multo tempore fuit. Unde et ſubditur :

(Vers. 2.) *Erat enim annus vicesimus.*

Et ad quid iſtam dierum multiplicationem intro duxerit, ſubdens , ait :

(Vers. 2.) *Et requieſcit omnis Iſrael poſt Dominum.*

Quæ nimirum requies in illo veteri populo non honorum operum, ſed bonæ devotionis intelligenda eſt. Nam ſequitur :

(Vers. 3.) *Ait autem Samuel ad univerſam domum Iſrael, dicens : Si in toto corde veſtro revertimini ad Deum, auferite deos alienos de medio veſtrum, Baalim et Aſtaroth ; et præparate corda veſtra Domino, et ſervite ei ſoli, et liberabit vos de manu Philistinim.*

3. Qui deos alienos de medio ſui non abſtulerant, niſi bona voluntate, poſt Dominum quomodo requieſcebant ? Quæ nimirum omnia ſi ſpiritualiter inquirantur, dies manſionis arce multiplicantur. Sed cum manet in Gabaa ; cum manet in custodia Eleazar ; quia cum animarum fidelium cura apud religioſos prædicatores reconditur, perfectio religionis, quæ ſublimi doctrina impenditur, honorum operum ſtudio adimpletur. Unde et annus vicesimus tunc taſtare elatus eſt. Si enim denarius numerus perfectionem antiquæ Legis designat, quid vicenarius, niſi ſplendidiorē novæ vitæ religionem ſignificat ? Vicenarius quippe numerus, denarius eſt duplicatus. Qui certe numerus in electorum conſervatione perſicitur, cum per amorem vitant Legis prohibita, et ſublimia Evangelii mandata complent.

4. Quia vero nos arce perfectionem ad contemplativæ vitæ perfectionem retulimus, in Cariathiarim manet arca Dei, cum eruditæ mentes contemplantium, ejuſdem eruditionis ſuæ donum, in oblectamento perſiciunt revelatæ ſibi ſupernæ claritatis. Viginſi quippe annis manet tibi nunc arca Dei, quia electæ animæ, ad exaltationis intimæ culmen erectæ, habent denarium numerum in perfectione ſcientiæ, vicenarium vero in ſuperna delectatione. Poſteſt etiam dierum multiplicatio ad virtutum ſpirituum incrementa referri. Cum igitur cauſa, qua dies multiplicentur, expreſſius dicitur, annus vicesimus eſſe perhibetur : quia videlicet electæ mentes contemplantium, quo uberius ſuperna contemplatione paſcuntur, eo plenius virtutum ſpirituum fulgoribus illuſtrantur.

5. Quid vero eſt, quod anno vicesimo requieſcere omnis Iſrael poſt Dominum dicitur, niſi quia ſublimitas perfectionis electorum non conſiſtit in fortitudine boni operis, ſed in virtute contemplationis ? Qui eſcere namque poſt Dominum, Redemptoris noſtri imitationem invincibili charitate retinere eſt. Et quiſquis illa ſupernæ civitatis ineffabilia gaudia contemplando fortiter ſuare non didicit, quia ſæpius

6. Verum quia, auctore Deo, arcam ejus proficiſcentem uſque ad ſublimitatis ejus ſitum deduximus, quo ſtudio prædicator erga ſubditorum correctionem invigilet, videamus. Nam poſtquitur : *Et ait Samuel ad univerſam domum Iſrael : Si in toto corde veſtro revertimini ad Dominum, auferite deos alienos de medio veſtrum.* Quos autem alienos deos Scriptura ſacra appellare conſuevit, niſi dæmonia, quæ in manufactis ſimulacris habitant ? In Samuele novos ſanctæ Eccleſiæ prædicatores designari diximus. Recte itaque de medio ſui deos alienos in univerſam Iſrael domum auferre præcepit : quia in accedentibus ad fidem Gentilibus, non ſolum rectæ perfectionis veritatem prædicatorum ordo petiit, ſed etiam damnationem antiquæ ſuperſtitionis. Nil enim eis prodeſſet veritatem proſeſtendo colere, vel obſequendo, niſi falſa prius deteſtanda reliquiſſent. Quiſquis etiam nunc intra ſanctam Eccleſiam poſitus eſt per fidem, ſed Deo rebellis per iniquam operationem, admonendus eſt ut alienos deos de medio ſui auferat. Nam, eſti manufacta ſimulacra deteſtatur, dæmonum tamen imperiis prava actione ſubmittitur. De medio autem ſui alienos deos abjicit, qui ſic ad Deum convertitur, uſ per mala opera immundos ſpiritus nunquam veneretur.

7. Poſteſt etiam cautioris vitæ ſtadium per hæc exhortationis verba designari. Nam in medio noſtri quid eſt, niſi cor noſtrum ? Sunt tamen nonnulli operatione mundi, ſed infirmitate cordis, uſu ſædantur prave cogitationis. Bona quidem inceſſanter faciunt, ſed cogitare reproba nunquam prætermittunt. Quia vero tot in eorum cordibus dæmonia requieſcunt quot deſideria immunda, auferre de medio ſui alienos deos inſtanter admonentur : quatenus omnipotenti Deo non ſolum rectitudinem impendant operis, ſed et gloriæ internæ puritatis. Unde et apte ſubditur : *Et præparate corda veſtra Domino.* Cor quippe Domino præparat, qui mentem non ſolum ab immunda cogitatione ſeparat, ſed etiam cogitationum ſanctarum ac virtutum fulgoribus illuſtrat : ut velut abjectis et comminutis idolis, ſe Dei templum efficiat ; dum illie divinæ gratiæ ſedem erigit, ubi reprobos ſpiritus manere per ſubjecta eis prava deſideria non permiſit. Bene itaque prius auferre alienos deos de medio ſui Iſraelitas admonet, deinde corda Deo præparare.

quia rectus ordo inchoata religionis est, ut prius A unusquisque prava reprobet, deinde ad omnipotentem Deum studio bonæ intentionis appropinquet. Ad extremum vero necesse est, ut qui jam Deo bonæ voluntatis propositum, et puri cordis munditiam obtulit, id quod intus bene vivendo deliberat, in rectitudine boni operis exponat. Quare et subditur: *Et servite soli Deo.*

8. Soli quippe Domino servit qui bonis operibus prava non inserit. Nam qui sic bona agit, ut mala non deserat, Deo soli nequaquam servit: quia malo spiritui obsequium exhibet, cujus perficere non metuit voluntatem. Unde agitur, ut etiam bona agens Deo non serviat: quia qui totum hominem condidisse creditur, habere eum communem cum adversario non dignatur. Hinc namque est, quod ipsa Veritas per semetipsam denuntiat, dicens: *Nemo potest duobus dominis servire (Matth. vi, 24).* Hinc Paulus 165 exquirens, ait: *Quæ participatio justitiæ cum iniquitate, aut quæ societas luci ad tenebras? Quæ autem conventio Christi ad Belial? aut quæ pars fidei cum infideli, aut quis consensus templo Dei cum idolis (II Cor. vi, 14, 15)?* Soli ergo Domino servire præcipimur, ut qui jam aspirante Deo pro obtinenda peccatorum nostrorum remissione agere bona cœpimus, eisdem bonis prava nulla misceamus. A peccatorum namque nostrorum obligatione tunc solvimur, cum bona quæ pro eorum impendimus absolute malis admixta non sunt. Devotis namque pœnitentibus loquens prædicator, dicit: *Si in toto corde vestro revertimini ad Dominum, auferite deos alienos de medio vestri, et servite Deo soli.* Quasi dicat: Tunc a peccatis solvi poteritis, cum cordis et operis bona, quæ pro vestra absolute impenditis Deo, superveniens criminibus aliis non sedatis. Quare et reprobis; dicit: *Et liberabit vos de manu Philisthiim.*

9. Qui hoc loco alii Philisthiim quam maligni spiritus designantur? Qui nimirum dum superbix suæ calice in momento debriati sunt, a statu gloriæ tumescendo ceciderunt. Quæ est igitur manus Philisthiim, nisi potestas illa dæmonum, qua mortuas in peccato animas ad æterna tormenta perducunt? Ab ista Philisthiim manu solus liber fuerat, qui dicebat: *Venit princeps mundi hujus, et in me non habet quidquam (Joan. xiv, 30).* Hinc Paulus ait: *Omnes peccaverunt, et egent gloria Dei (Rom. iii, 23).* Hinc iterum dicit: *Eramus et nos filii iræ, sicut et cæteri (Ephes. ii, 3).* O quam magni muneris est ista promissio, qua dicitur: *Liberabit vos de manu Philisthiim.* Nam ille solus liber hujus manus exstitit, qui peccatum non fecit. Ab ea utique omnes contra meritum liberamur. Unde et Paulus dicit: *Justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem justitiæ suæ, propter redemptionem præcedentium delictorum, in sustentatione Dei ad ostensionem justitiæ ejus in hoc tempore, ut sit ipse justus, et justificans eum, qui est ex fide Domini nostri Jesu Christi (Rom. iii, 24-26).* Hinc item dicit: *Gratia liberati estis (Ephes. ii, 8).* Tale est ac si dicat: Liberabit vos de potestate spi-

rituum malignorum, ut velut fugatis de itinere crudelibus hostibus, dum mors carnis intervenit, ea quæ cupitis æterna gaudia securius adeatis. Magna itaque prouisit, qui magna præcipiendo docuit, ut magnitudo muneris ad fortitudinem incitaret laboris. Magnam quippe est soli Domino servire, videlicet instanter bona agere, bonis actibus reprobam non miscere. Sed o quam maximum in vitæ hujus transitu, potestatem cruentorum spirituum non incurrere, nullas in via horribilitates cernere, contrarietates objectionum nullas invenire, æternas pœnas evadere, liberatoris nostri præsidia sentire, momentaneam sæculi lucem perdere, sed repente ineffabilem claritatem æternitatis invenire. Audiant ergo, audiant, quæ de manu Philisthiim liberari desiderant: *Præparata corda vestra Domino, et servite illi soli:* ut hic sibi quique colligere studeant, unde illic manus tantorum hostium non incurrant, et securi ad vitam transeant, qui inter salutis suæ thesauros, quos hic bene vivendo congregant, mortis opera nulla portant. Electorum vero mores insinuantur, per hoc, quod subditur:

(Vers. 4.) *Abstulerunt ergo filii Israel de medio sui Baalim, et Astaroth, et servierunt Domino soli.*

10. Electorum quippe mos est, ut cum divinæ prædicationis hortamenta suscipiunt, ad studium auditiæ bonæ operationis accendantur. Nam reprobi 166 et frequenter verba Dei audiunt, et eisdem tamen verbis nulla bona opera proponunt. Pigri, in suis actionibus remanent: quia a divina luce projecti, omnipotentis Dei gloriam, cujus verba audiunt, interna contemplatione non vident. Recte ergo, qui obediunt, Israel filii dicuntur: quia quo majestatem apertiori manifestatione conspiciunt, ejus præceptis obedire devotius agnoscuntur. Sed quia conversis legitur, quid eis adhuc deesse conspiciat, audiamus: Nam sequitur:

(Vers. 5, 6.) *Dixit autem Samuel: Congregate universum Israel in Masphath, ut orem pro vobis Dominum. Et congregaverunt in Masphath.*

11. Masphath dicitur speculatio seu contemplatio. Quam profecto speculationem beatus Paulus exponit dicens: *Videmus nunc per speculum in ænigmatæ (I Cor. xiii, 12).* Speculari etenim nobis est, de altitudine Scripturarum æterna bona contemplari. Quasi enim speculamur, quod jam fidei veritate cognoscimus, et adhuc revelata facie non videmus. Conversis vero peccatoribus in Masphath convenire, est per mentis intentionem de Dei omnipotentis miseratione confidere. Sed sic de Dei misericordia præsumant, ut tamen id, quod se nequiter egisse recolunt, per pœnitentiam delere non negligant. Unde et illic repente subjungitur:

(Vers. 6.) *Haueruntque aquam, et effuderunt in conspectu Domini.*

12. Quid enim est aquam haurire, nisi de profunda animi pœnitentis confusione lacrymarum fluentia producere? Velut enim aquam haurimus, dum, quam profunda iniquitate cecidimus considerantes,

plangimus. Quam profecto aquam in conspectu Domini effundimus, si cum poenitendo compungimur, de ejusdem compunctionis fletu non quaerimus favorem sæculi, sed solum fructum divinæ placationis. Sed et dum mens flendo compungitur, necesse est ut etiam caro quæ delectationibus subjacuit affligatur. Unde et subditur :

(Vers. 6.) *Et jejunaverunt in die illa.*

13. Dies peccatricis animæ est spes consequendæ indulgentiæ in divini verbi repromissione. Unde et per prophetam Dominus repromittit, dicens : *Nolo mortem peccatoris : magis autem, ut convertatur et vivat (Ezech. xviii, 32, 33, 41).* In die igitur illa jejunant, qui idcirco carnem poenitendo atterunt : quia in luce spei pervenire ad indulgentiam se indubitanter credunt. Quæ tamen afflictio poenitentiaæ ad delenda peccata tunc demum idonea est, cum sacerdotis fuerit judicio imperata, cum ab eo confitentium actibus discussis, pro modo criminis, onus eis decernitur afflictionis Bene itaque sequitur :

(Vers. 6.) *Dixeruntque : Tibi peccavimus, Domine. Judicavitque Samuel filios Israel in Masphath.*

14. In Masphath quippe sacerdos judicat, cum non humanum arbitrium sequitur, sed divinum ; cum in omni quod disponendum est se in alta contemplatione sublevari, et hoc in subditorum judicio disponit : quod æquum esse in superna visione cognoscit. Hinc namque est, quod in omni fere negotio Moyses in tabernaculo fœderis Dominum consulit (*Exod. xxxiii, 8*) : quia nimirum prædicator sanctæ Ecclesiæ in intima debet veritatis contemplatione conspiciere, ut subditorum vitam foris irreprehensibiliter valeat ordinare. Tunc enim et tenere peccata, et dimittere verius potest, cum in arcano speculationis, Domino loquente, audit quod loquitur. Unde et resurgens à mortuis Dominus prius in discipulorum faciem insufflavit, et postea dimittendi **167** retinendique peccata auctoritatem tribuit (*Joan. xx, 21, 23*) : ut profecto monstraret, quia qui illam mentis speculationem non habet, iudex animarum esse non debet. In electorum quippe prædicatorum faciem Dominum insufflare, est intimas secretasque vias spiritualis examinis eis per Spiritum sanctum revelare. Hinc Paulus ait : *Spiritualis judicat omnia (I Cor. ii, 15).* Hinc item divinæ gratiæ largitatem commendans, ait : *Nos spiritum hujus mundi non habemus, sed spiritum qui ex Deo est, ut sciamus quæ a Deo donata sunt nobis (Ibid., 12).* Qui autem hujus mundi spiritum habet, in Masphath, id est in speculatione subditos judicare non potest : quia dum per spiritum interiora non penetrat, in causis examinis quas exquirat, mundano spiritu foris errat. Bene igitur Samuel filios Israel in Masphath judicasse dicitur : quia nimirum prædicatores sancti, in subditorum judiciis aliud extra nequaquam definiunt, nisi quod intus eis divina inspiratione revelatur. Sed dum boni subditi majorum judicio semetipsos subjiciunt, spiritualium hostium iras contra se validius accendunt. Unde et subditur :

(Vers. 7.) *Et ascenderunt satrapæ Philistinorum ad Israel.*

15. Ablatis namque diis alienis, peracto jejunio, exhibita a prædicatore censura examinis, ad Israel Philistinorum principes ascendunt : quia cum altiori vita proficimus, maligni spiritus, qui semper bene agentibus invident, nobis infestiores sunt. Et quia de innocentis vitæ sublimitate nos deponere appetunt, ascendere dicuntur. Ascendere quippe malignis spiritibus, est se ad expugnanda alta per cœlestes desiderium corda sublevare. Quia etiam contra perfectiores Christi milites non quorundam malorum spirituum, sed fortiorum dæmonum prælia excitantur ; non Philistiim contra Israel ascendere, sed Philistinorum satrapæ perhibentur. Principes quodque pluribus præsent. Per hoc ergo, quod contra Israel satrapæ ascendere dicuntur, potest rationabiliter colligi quia ad probandam electorum patientiam, nec unus spiritus malus electorum singulis, sed innumeri deputantur ; ut de consecuta eorum victoria, tanto sit copiosior fidelium gloria, quanto eis irrogata fuerint prælia graviora. Tamen inter eadem prælia nuper conversi vehementer pavere solent : repente etenim inveniunt se in campo laboris, præter experimentum consuetudinis. Armata hinc contra se aspiciunt desideria, quæ sibi dudum pacata serviebant : illinc supernus amor invitat, ut cœpta bona non deserant. Hinc spiritus mentem elevat, illinc caro gravat ; ac dum finis sui modum scire non possunt, de electionis suæ incertitudine vehementer expavescent. Unde et hic apte subditur :

(Vers. 7.) *Quod audientes filii Israel, timuerunt a facie Philistinorum.*

16. A facie enim Philistinorum timent, ut eorum posteriora non timeant. Quæ est enim malorum spirituum facies, nisi concupiscentia secularis ? In hac enim specie quicumque componitur eorum imagini conformatur. Quia vero non Philistinorum faciem, sed ab eorum facie timuisse Israel dicitur ; sic electorum mentes insinuat, ut etiam reproborum stultitiam latenti ratione reprehendat. Non enim faciem, sed a facie timuerunt : quia videlicet sancti viri, aliud est quod foris aspiciunt, aliud quod intus expavescent. Nam etsi aliquando florentem mundum humana ratione considerant, repente mentis oculos ad ea mala quæ mundi gaudia sequuntur retractantes levant, et **168** velut a facie trepidant, qui poenis sequentibus contingere præsentis delectationes vitant. At contra reprobi, qui hanc Philistinorum faciem nequaquam metuunt, sequentes ferocitatis eorum impetus non evadunt. Dum enim vana mundi gaudia tota virtute suscipiunt, afflictiones perpetuas, dæmonum virtute capiunt. Quibus nimirum Veritas comminatur, dicens : *Væ vobis, divites, quia recepistis consolationem in vita vestra (Luc. vi, 24).* Hinc item denuntians, ait : *Væ vobis qui ridetis, quia flebitis (Ibid., 25).* Quasi aliter dicat : Quia a Philistinorum facie nequaquam pertimescitis, cum sequentes eorum vires irruunt, salutis invenire refugium non potestis. Tunc quidem timere

adest, sed qui adjuvet non adest. Vindicta datur flagitii sine spe liberationis; et quæ sint Philisthinorum horribilia posteriora sentiunt, qui faciei eorum blandimenta in mundi amore voluerunt. Bene igitur de Israelitis, in electorum typo dicitur: *Timuerunt a facie Philisthinorum*: quia nimirum dum conversandi modum sibi solerter ordinant, non disponunt metuere æterna mala, cum veniunt; sed a temporali concupiscentia trepidant, cujus merito irrogantur. Et quia non tam suis meritis quam majorum hoc intercessione posse obtinere credunt, sequitur:

(Vers. 8.) *Dixeruntque ad Samuelem: Ne cesses clamare pro nobis ad Dominum Deum Israel, ut salvet nos de manu Philisthiim.*

17. Sed et tentatis subditis pastores boni non solum orationum præsidia conferunt, sed etiam sacrificiorum. Unde subditur:

(Vers. 9.) *Tulit autem Samuel agnum lactentem anum, et obtulit illum holocaustum integrum Domino, et clamavit Samuel.*

Quid est clamor Samuelis, nisi in supplicatione pontificis magna virtus desiderii? Unde ad tacentem labiis Moysen, licet populi subditi salutem ferventi devotione cupientem; a Domino dicitur: *Quid clamas ad me* (Exod. xiv, 15)? Quis vero est agnus lactens, nisi ille quem præcursor ejus ostendit, dicens: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi* (Joan. 1, 29)? Et lactens dicitur, quia in ejus innocentia vera humanitas prædicatur. Sed unus agnus offertur, quia, præter ipsum, qui mundi tollat peccata nequaquam reperitur. Quem profecto agnum integrum obtulit. Integritas quippe agni ad soliditatem pertinet catholicæ professionis. Velut enim agnum dividit, qui a canone fidei per gladium separatur erroris. Agnus itaque dicitur pro innocentia, lactens pro assumptione naturæ, unus pro singularitate potentie, integer pro fidei nostræ firmissima soliditate.

18. Quod si quis hæc non ad ipsum, sed ad ejus imitatore[m] referre voluerit, potest. Agnum quippe offerimus, cum per bonum castitatis et innocentie, Redemptori nostro conformamur; et cum doctrina innocentium Patrum nostrorum pascimur, velut ubera sugimus, quibus ad æternam vitam nutriamur. Unum quoque agnum offerimus, si post initia religiosæ conversationis, nulla polluimur iniquatione pravitate. Unum quippe agnum offert, qui a proposito innocentie, ad pollutæ vitæ maculas nequaquam diffluit, a quibus redeat per iterationem bonæ operationis. Integrum quoque agnum offerre, est ad æternam vitam non solum carnis continentiam, sed mentis integritatem præparare. Integrum quoque agnum Domino nequaquam offert, qui carnem Deo per continentiam consecrat, sed mentis suæ secreta ab imundarum cogitationum lascivia 169 non refrenat. Velut enim agni partem sacrificio subripit, qui puritatem cordis, corporis continentie non conjungit. Unde et ipse agnus agnum integrum offerre discipulis præcipiens, ait: *Audistis quia dictum est antiquis:*

Non mæchaberis; ego autem dico vobis, qui viderit mulierem ad concupiscendum, mæchatus est in corde suo (Matth. v, 27, 28). Hinc etiam fatuæ virgines in Evangelio notantur, quæ lampades paraverunt, et oleum non paraverunt (Matth. xxv, 3). Lampades namque paratas habent, qui bonum pudicitie servant in corpore: oleum quoque habent, qui nitorem puritatis tenent in mentis suæ circumspectione. Dicitur ergo de Samuele: *Obtulit agnum integrum Domino*: quia ut bonum pudicitie divinæ placationi sufficiat, non solum in candore corporis servari debet, sed in splendore internæ puritatis. Merito itaque subditur:

(Vers. 9.) — *Et exaudivit eam Dominus.*

19. Ille namque exaudiri a Domino pro aliis orans potest, qui ex parte aliqua ei, cui supplicat, Domino odibilis non est. Nam si adhuc propria infirmitate deprimitur, pro obtinenda proximorum fortitudine nequaquam exauditur: et eo desiderium suum ad divinæ celsitudinis arcem non sublevat, quo ipse de imo, quo per lapsum jacet, conatu ferventioris studii ascendere nequaquam curat. Sed et modus exauditionis exponitur, cum subinfertur:

(Vers. 10. 11.) *Factum est, dum Samuel offerret holocaustum, Philisthæos inire prælium contra Israel. Intonuit autem Dominus fragore magno in die illo super Philisthiim, et exterruit eos, et cæsi sunt a filiis Israel. Egressique filii Israel de Maphath, persecuti sunt Philisthæos, et percusserunt eos usque ad locum, qui erat subter Bethchar.*

20. Offerente holocaustum Samuele, Philisthiim contra Israel prælium ineunt: quia maligni spiritus tunc adversus fideles subditos graviores tentationes commovent, cum contra se stare instantius Pastores vident. Sed super Philisthæos Dominus intonat: quia orantibus doctoribus et fidelibus subditis, divina gratia robor administrat. Tonitrua enim fieri per nubila solent. Nubes autem sublimes per cœleste desiderium animæ intelliguntur. Unde et propheta mentes electorum in amore cœlestium elevatas admirans, dixit: *Qui sunt isti, qui ut nubes volant* (Isa. lx, 8)? Quæ sunt autem tonitrua nubium, nisi illa ferventia et superna electorum desideria: quibus dum per divinam gratiam eorum mens succenditur, omne, quod maligni spiritus decipiendo suggerunt, ab ea penitus expellunt? Bene ergo dicitur: *Intonuit Dominus super Philisthæos, et exterruit eos*. Nam dum per gratiam suam electis mentibus superna desideria infundit, quia etiam terrena omnia facit contemnere, eos etiam, qui ea eis appetere suggerunt, nequam spiritus in fugam vertit. Velut enim tonitruo territi fugiunt, dum in electis mentibus, quas tentando pulsaverant, ingentem sonitum divinæ virtutis expavescent. Quia vero fragore magno intonuisse Dominus dicitur, quid est aliud, nisi quia imperfecta Christianorum desideria dæmonibus terribilia non sunt? Fragar enim magnus tonitruum, perfectum est uniuscujusque desiderium electi. Cum igitur fragore magno super Philisthæos Dominus intonat, tunc a filiis Israel cædun

tur : quia dum electorum mentem perfecta devotio ad superna gaudia erigit, omne, quod adversæ parti militat, a se penitus abscondit. Bene quoque prius terri Philisthæi, deinde a filiis Israel **170** cædi memorantur : nam terrentur electorum devotione, cædunt opere. Et quia opere devotio prior est, terreri prius, postea vero cædi recte perhibentur. Nam prius donum bonæ voluntatis a Domino accipimus, ut consilia malorum spirituum postmodum confutare valeamus. Bene etiam Dominus super Philisthæos intonare, et exterrere eos dicitur, filii autem Israel illos cædere perhibentur : quia bona desideria nobis per divinam gratiam ministrantur, sed nos dona gratiæ per conatum liberi arbitrii ad virtutum victorias promovemus. Ordo igitur cœlestis militiæ est, ut ante tonans fragore magno audiatur Deus, et post miles ad cædenda hostium agmina progrediatur : ut videlicet in se prius dona gratiæ videat, deinde ad certaminis campum validius erumpat, et securus victoriæ proventum speret, qui eis, quibus coronetur, viribus ante congressionis tempora sultus est.

21. Bene autem, qui Philisthæos cædunt, de Masphath egressi perhibentur. In Masphath etenim, quæ speculatio dicitur, morantur, qui in divinarum rerum contemplatione persistunt. Sed ad cædendos Philisthæos exeunt, cum ex arcano internæ meditationis consulti venientes, comprimunt vires adversæ dominationis. Intus enim latenter ordinant, qualiter foris in apparato opere, hostium cuneos irrumpant. Tanto quidem graviore pugna eis procedentes exhibent, quanto, dum interna cogitant, apud se quietiores latent. Et quia maligni spiritus ab electis Dei semper comprimendi sunt, usque ad locum subter Bethchar Philisthiim percussi fuisse memorantur. Bethchar quippe, domus agni interpretatur. Hunc agnum nobis Isaias insinuans, ait : *Tanquam agnus ad occisionem ducetur, et tanquam ovis coram tondente se, sine voce (Isai. LIII, 7).* Quæ igitur fuit domus agni, nisi illa sublimis, et singulariter munita conversatio Redemptoris, quæ dum culpa caruit, cunctis nequam spiritibus inaccessibilis exstitit? Ad Bethchar, id est domum agni pervenire nemo potest : quia quisquis multum proficit, sanctitate Redemptoris inferior est. Unde et prædicator egregius ejusdem Redemptoris laudibus insistent, dicit : *Talis decebat, ut nobis esset pontifex sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus, et excelsior cœlis factus, qui non habet necessitatem, sicut sacerdotes, prius pro suis delictis hostias offerre (Hebr. VII, 26, 27).* Quis est ergo locus subter Bethchar, ad quem usque Philisthiim cædere, et persequi debemus? Sed si Bethchar perfectionem signat Dominicæ conversationis, locum subter Bethchar, communem Sanctorum summam exprimit sanctitatis. Qui et eidem Redemptori se obediendo humiliant, et ejus gloriæ per studium vitæ innocentis appropinquant. Locus enim, qui subter Bethchar situs ostenditur, eidem loco cui subest, et inferior esse cognoscitur, et vicinus : quia sancti viri, quo Deo per vitæ altitudinem vicini sunt, eo et humiliori

A cogitatione subjecti. Dum ergo novitiorum fidelium triumphus sub Israelitarum gestis ostenditur, usque ad locum sub domo agni cæsi alienigenæ dicuntur : quia profecto per indesinentem conatum certaminis, contendere debemus ad arcem perfectionis : ubi jam tanto simus hostibus nostris terribiliores, quanto Redemptori nostro viciniore. Ibi enim jam quædam securitas est, quæ perturbari hostium pavore non potest. Talibus namque concessæ virtutis dona insinuans Dominus, ait : *Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes, et scorpiones, et omnem virtutem inimici (Luc. x, 19).* Unde et is, qui ad locum domui agni **171** vicinum pervenerat, dicit : *Quis nos separabit a charitate Christi, tribulatio, an angustia, an fames (Rom. VIII, 35), an cætera talia? Potest etiam domus agni cœlestem patriam designare. Unde et Joannes dicit : Vidi supra montem Sion agnum stantem, et cum eo centum quadraginta quatuor millia, habentia nomen ejus, et nomen patriæ ejus scriptum in frontibus suis (Apoc. XIV, 1).* Quis est igitur locus, qui est sub domo agni, nisi terminus temporalis vitæ, ex quo ad supernæ patriæ gaudia assumuntur electi? Qui enim usque ad statutum nobis terminum ducimur, quem præterire vivendo non possumus, velut ad locum venimus, unde alio transferamur. Sed terminus vitæ electi viri sub domo agni situs ostenditur : quia unde per angustias mortalitatis demergitur, inde ad vitæ indelicentis gaudia sublevatur. Nam et agnus ipse, qui in citharæorum citharizantium et cantantium domum suam lætus inhabitat, antequam ad **C** hujus domus lætitiâ duceretur, sub domo fuit. Hinc namque est, quod immolationis suæ tempore dicit : *Tristis est anima mea usque ad mortem (Matth. XXVI, 38; Marc. XIV, 34).* Electi ergo uniuscujusque finis dum loco ostenditur, subter Bethchar, id est domo agni esse memoratur; quia sancti viri cum per mortis pœnam temporalia deserunt, de vicino præminentem sibi supernam patriam conscendunt. Nam Paulus, confidenter asserens, dicit : *Scimus, quia si terrestris domus nostra dissolvatur, habemus habitaculum ex Deo, non manufactum in cœlo (II Cor. V, 1).* Igitur usque ad locum, qui est subter domo agni, Philisthæos cædimus, si quandiu in hac vita sumus, de malignis spiritibus triumphamus. Sequitur :

D (Vers. 12.) *Tulit autem Samuel lapidem unum, et posuit eum inter Masphath et Sen; et vocavit nomen ejus Lapis Adjutorii, dixitque; Hucusque auxiliatus est nobis Dominus.*

22. Lapis in sacro eloquio Dominum, et Redemptorem nostrum significat. Lapis vero unus a Samuele tollitur, cum a sanctæ Ecclesiæ prædicatore Redemptoris fortitudo singulariter prædicatur. Qui profecto inter Masphath et Sen præfigitur : quia in vitæ exitu electos protegit, reprobos confringit. Sen quippe excussio dicitur. Excussi autem sunt reprobi, id est a fidelium societate separati. Dum ergo usque ad locum subter Bethchar Philisthæi cæsi perhibentur, lapis inter Sen et Masphath præ-

fixus asseritur: quia dum electi Dei victoriae suae titulum in fine percipiunt, Redemptoris iudicio a malorum societate separantur. Modo vero, velut in area frumentum, et palea simul sumus, sed dum ad vitae terminum ducimur, electi a reprobis Dominica virtute dividuntur, et velut inter se lapidem habent medium, dum illi pondus Redemptoris in damnationis suae iudicium sustinent, et isti in ejus fortitudine aeternae gloriae palmas tenent. Possunt per Sen etiam maligni spiritus designari. Excussique sunt, quia a coelesti secreto per superbiam projecti. Et quia nunc in hac vita nobiscum praeliatur, bene cum victoriae nostrae tempus asseritur, lapis inter nos et eos positus perhibetur: quia cum militiae nostrae donativa percipimus, ultra nobis eorum praelia nequaquam renovantur. Samuel autem hunc lapidem in medium ponit: quia nobis Redemptoris nostri bonitatem sanctae Ecclesiae doctor ostendit. Et quia omne, quod a nobis in omni vita nostra prosperum geritur, divinae gratiae adscribitur, apte ab eo lapis ille, qui in medio sistitur, Lapis Adjutorii vocatur. Ipse est namque Lapis Adjutorii, qui si nobis subvenire noluerit, vincere possumus, vincere nequimus. De quo jam in medium posito dicitur: *Usque huc auxiliatus est nobis Dominus*; quia ejus praesidia electos suos usque ad aeternae retributionis tempora persequuntur. Et quia, ut diximus, jam tunc a nobis in aeterna requie susceptis, a depressis hostibus praelia nulla commoventur, sequitur:

(Vers. 13.) *Et humiliati sunt Philisthim, nec appoverunt, ut veniant ultra in terminos Israel.*

23. Haec profecto sic electorum singulorum facta expriment, ut sanctae catholicae Ecclesiae et provinciae innoant belli, et gaudia remunerationis. Haec namque universalis Ecclesiae victoriam jam post resurrectionis nostrae gloriam futuram, beatus Paulus ostendit; qui, quasi futurae incorruptioni praesens, morti insultabat, dicens: *Absorpta est mors in victoria? ubi est mors victoria tua? ubi est mors stimulus tuus (I Cor. xv, 54, 55)?* Humiliatos etiam Philisthaeos vidit: quia apostatarum angelorum memorans, ad amorem futurae dignitatis electos accendit, dicens: *An nescitis, quia angelos judicabimus (I Cor. vi, 3)?* Tunc quippe Philisthaei humiliantur, cum in praeparata sibi ab origine mundi aeterni ignis incendia daemones mittuntur. Et in terminos Israel venire ulterius non apponunt: quia ad tentanda electorum corda non exeunt. Qui autem sunt Israelis termini, nisi caeli? Quomodo autem mali spiritus in Israelis terminos veniant, qui sic in inferni profundo damnati sunt, ut a summersione poenarum nunquam resurgant? Quia ergo aeterna oppressione dejiciuntur, apte subinfertur:

(Vers. 13.) *Facta est, inquit, manus Domini super Philisthaeos cunctis diebus Samuelis.*

24. Qui enim sunt dies boni doctoris, nisi vernan-

tes illi radii fulgentis aeternitatis? Qui apte Samueffs esse referuntur: quia etsi communes sunt electorum omnium, speciali quadam gratia ad gaudia lucent praedicatorum. Vel certe praedicatorum sunt, quia specialius eorum mentibus fulgent, quorum praedicatione nunc sanctae Ecclesiae demonstrantur. Manus autem Domini super Philisthaeos cunctis diebus Samuelis facta perhibetur, quia divina potestas malos spiritus semper opprimit, quae in aeternae claritatis gloria etiam electos exhilarare nunquam desistit. Tunc vero angelorum damna reparantur, cum quidquid de ordine conditorum spirituum, eorum superbia sublatum beatitudini fuerat, de electis hominibus adimpletur. Quare sequitur:

(Vers. 14.) *Et reddita sunt urbes, quas tulerant Philisthim Israeli.*

25. Urbes sublatae sunt illae perditae multitudines angelorum. Sed tunc redduntur, quando de electa natura humana assumitur, unde quod de angelis perierit, suppleatur. Quod etiam in conversione flagitiosorum hominum accipi convenienter potest. Urbes namque Philisthim tollunt, cum unitas fidelium mentes tentando decipiunt, et sibi eas peccatis immergendo supponunt. Sed ablatae urbes Israel redduntur: quia sic in hac vita poenitentes satisfaciunt, ut in perenni gloria splendidi ad electorum gaudium exhibeantur. Quia vero non solum, qui agere bona negligunt, sed etiam, qui abundanter iniquitatem faciunt, poenitendo salvantur, subditur:

(Vers. 14.) *Ab Accaron usque Geth.*

26. Accaron dicitur sterilis, Geth torcular. Steriles quidem sunt, qui bona opera non agunt. In torculari autem uva premitur, et vinum promulgatur. 173 Quid est autem concupiscentia saecularis, nisi uva reprobae mentis? Quid vero est fervor peccandi, nisi liquor vini, qui peccatoris mentem aeternorum bonorum immemorem facit? Dum enim ex concupiscentia cordis peccatum generatur, quasi in torculari de uva vinum producitur. Ab Accaron ergo usque Geth sublatae urbes Israel redduntur: quia bona agere negligentium, et mala audacter perpetrantium mentes, quae poenitendo ad Dominum modo redeunt, tunc in communi electorum gloria splendidae demonstrantur. Earum quippe mala in Dei memoria nequaquam veniunt, quae ipsi poenitentiae afflictione delere obliti non sunt. Sequitur:

(Vers. 14.) *Erataque pax inter Israellem et Amorrhæum.*

27. Quae est ista pax, nisi quam propheta Michaeas asserit, dicens: *Et erit ista pax in terra, cum venerit (Mich. v, 5).* Hinc Paulus ait: *Ipse est pax nostra, qui facit utraque unum (Eph. ii, 14).* Quid est autem, quod inter Israellem, et Amorrhæum pax ostenditur? Sed quid per Amorrhæum, nisi pars hominum reproba designatur? Qui vero per Israellem figurantur, nisi electi? Et quia electi in dextera Dei, reprobi vero in sinistra futuri sunt (*Matth. xxv, 33*), dum

* Forte legendum, *promulgetur.*

pax esse inter utrosque asseritur, sanctorum beatitudo inclita demonstratur; qui iustitiæ Conditoris tanta æquitate conveniunt, ut de conspecta reproborum pœna nulla compassione moveantur. Dum ergo inter Israelem, et Amorrhæum pax esse ostenditur, non demonstratur bonum, quod commune cum sanctis habeant reprobi, sed quo muniantur electi. Unde et sub Israelis specie per prophetam sanctæ Ecclesiæ repromittitur: *Qui possit fines tuos pacem, et adipe frumenti satiat te (Psal. cxlvii, 14)*. Pacem quippe Ecclesiæ fines ponit: quia dum Redemptoris potentia eam in intimæ æquitatis celsitudinem erigit, per dolorem compassionis, perditorum miseria non affligit. Sed ad tantam beatitudinem quo pastorum studio boni subditi promoveantur, exponit, dicens:

(Vers. 15.) *Judicavit quoque Samuel Israelem omnibus diebus vitæ suæ.*

28. Qui sunt dies vitæ unuscujusque doctoris, nisi virtutum spiritalium claritates? Omnibus namque diebus vitæ suæ Israelem judicat, qui lucem iustitiæ, quam loquendo asserit, ad subditorum fidelium exemplum, perfectione representat bonæ conversationis. Qui autem virtutum spiritalium lucem non habet, quia ad docendum assumit bona conversationis extraneæ, diebus profecto judicat vitæ alienæ. De quibus profecto per prophetam Dominus dicit: *Ecce ego ad prophetas, qui furantur verba mea, unusquisque a proximo suo (Jerem. xxiii, 30)*. Verba quippe furantur, qui bonum, quod docendo prædicant, operando non sequuntur: quia veluti clam de alieno tollunt, quod dato proprii laboris pretio suum nequaquam faciunt. Post denuntiatam itaque futuram beatitudinem, qualis interim debeat esse fidelium pastor, ostenditur: quia omnibus vitæ suæ diebus Samuel Israelem judicasse perhibetur. Perfectionis etenim viam male insinuat, si lucis iter quis voce volens pandere, actione tenebrescat. Nam qui cunctos vitæ suæ dies ad judicandum Israelem contulerat, dicit: *Non audeo loqui horum aliquid, quæ per me non efficit Deus, in obedientia Gentium verbo et factis (Rom. xv, 18)*. Judicet igitur doctor, sed qui dies vitæ suæ inclytos habet: ut videlicet in se prius virtutum spiritalium radios bene vivendo foveat, quos providendis subditorum itineribus loquens administrat: quia et lucerna tunc iis, qui **174** in domo sunt, utiliter ostenditur, si ipsa antea eo, quod sparsura est, bene repleatur lumine. Sequitur:

(Vers. 16.) *Et circuibat per singulos annos Bethel, et Galgal, et Masphath, et judicabat Israelem in supradictis locis.*

29. Bethel dicitur domus Dei; Galgal, rota; Masphath, ut jam superius replicatum est, speculatio interpretatur. Quid ergo Bethel, nisi viros officio sacri altaris deputatos significat: qui dum spiritalibus studiis inhærent, velut domestici Dei omnipotentis amiliares sunt? Et quid Galgal, quæ rota dicitur, nisi conjugatorum ordinem designat? Velut enim in rota circumeunt, dum volubilis mundi curis penitus

A carere non possunt. Et quid per Masphath, quæ speculatio interpretatur, nisi illi exprimuntur, qui divinæ contemplationi vacantes, solis supernis gaudiis inardescunt? Quid ergo est, quod Samuel et Bethel, et Galgal, et Masphath circuire dicitur, et in eisdem locis Israelem judicare, nisi quia electus prædicator omnium electorum ordinum exempla sequitur, ut subditorum fidelium esse valeat censor doctus? Non enim esse poterit æqui examinis, si de exemplis præcedentium electorum dedignatur assumere, quod decernit. Sed et per singulos annos ista circumeat, ut doctor providus ordinum singulorum perfectionem sigillatim respiciat: ut, quo subtilius præcedentium bona viderit, præsentia disponere decentius possit. Ibi ergo, ibi judicet Israelem, ut subjectos fideles, B quos ad Dei visionem erudit, illorum recitidine corrigat, quos Deo placuisse indubitanter credit. Potest etiam per Bethel, quæ domus Dei dicitur, universa electorum Ecclesia designari: per Galgal, quæ interpretatur rota, Scriptura sacra. Quidquid vero in subditorum profectu doctor exhibet, aut de exemplo electorum accipit, aut magisterio sacri eloquii, aut revelatione internæ ac secretæ contemplationis.

30. Samuel itaque Bethel circuit, cum prædicator Ecclesiæ auctoritatem disponendorum operum, de exemplis majorum quærit. Galgal, id est, rotam circuit, quando doctrinæ suæ auctoritatem de magisterio sanctæ Scripturæ comprehendit. Masphath quoque circuit, cum per secretæ contemplationis meditationem, revelationem meretur suscipere veritatis. C Ibi enim judicat Israelem: quia quidquid subditis proponit ad normam recitudinis, aut de exemplis electorum accipit, aut doctrina sacri eloquii, aut ex revelatione internæ contemplationis. Quibus profecto verbis ostenditur, non tantum, quæ doctor perfectus agat, sed etiam quia perfectus non sit, si agere hæc non possit. Nam si solum honorum exempla noverit, aut si sacre Scripturæ etiam quis eruditus sit, et contemplationis revelatione caruerit, in ordine prædicationis vir perfectus non erit. Contemplatio enim virtus est, per quam non solum ipsa Scriptura condita recognoscitur, sed per quam nondum condita conderetur: et per quam condita ad Dei voluntatem quotidie disponatur. Bene ergo dicitur: *Et judicavit Israelem in supradictis locis*. Nam non solum in Bethel, et Galgal, sed etiam in Masphath: ut qui ad perfectionem prædicationis innititur [*Forte legentitur*], dum per humilitatem exempla majorum sequitur, dum per studium sacri eloquii eruditione fulcitur, curet omnino necesse est, ut puritate mentis, ea quæ disponenda sunt, contemplando cognoscat. Dei namque debet esse docibilis, qui suscepto prædicationis officio, **175** docere homines cupit. Tamen sic præsumat de eo, qui secretæ contemplationis eruditione instruitur, ut nec editas per Spiritum sanctum Scripturas fastidiat, nec sequi electorum exempla dedignetur. Samuel enim Bethel, et Galgal, et Masphath circuire describitur; ut alterum ab altero per discordiam nequaquam dividatur: ut

videlicet et exempla recipiat quæ sacra Scriptura approbat; et illas sacras Scripturas, quas electi homines scripserant, recognoscat: atque eas revelationes contemplationis a Deo sibi ostensas sentiat, quæ nec ab electorum operibus, nec a sanctæ Scripturæ auctoritate discordant. Sed et omne quod agit, ad rectitudinem redigat supernæ intentionis. Unde et subditur:

(Vers. 17.) *Revertetur in Ramatha: ibi enim iudicabat Israel, et ibi erat domus ejus.*

31. Ut longe supra jam diximus, Ramatha interpretatur visio consummata: et supernorum civium illam beatam et perfectam societatem significat: ad quam Samuel revertitur, ne laboris sui onere deprimatur. In Ramatha quippe Samuel revertitur, cum mens prædicatoris per amorem cœlestium relevatur. Nam inter officii sui onera tam immensa corrueret, si ad amorem cœlestium per spei suæ desiderium non rediret. Reverti etenim prædicatoribus, est intentionem mentis suæ ad gaudia patriæ cœlestis reducere. Et ibi Israel iudicant: quia supernæ patriæ pulchritudini, quam in mente retinent, fideles subditos facere conformes prædicando, student. Ibi iudicant Israel: quia ex illa jam perfecta civitate formam videntes trahunt, quam filiorum mentibus loquentes imprimunt: et quicquid illa pulchritudine indignum conspiciunt, ab eorum mentibus abscindere conantur. Et quia in illius beatæ patriæ gloria tota dilectione requiescunt, ibi ejus domus esse perhibetur. Ejus namque 176 domus esse cognoscitur, in qua amando conversatur. Unde et ille egregius prædicator gloriatur, dicens: *Nostra conversatio in cœlis est.*

A Bethel namque circuit, Galgal, et Masphath, et in earum aliqua non habet domum, in Ramatha autem domum habet: quia doctores sanctæ Ecclesiæ quidquid nunc accipiunt de exemplis electorum, quicquid de eruditione sacrorum voluminum, quicquid de altitudine supernæ revelationis transitorie rimantur, ad adiutorium habent itineris, non ad amorem remunerationis. Illud vero, quod in superna civitate diligunt, non ad profectum itineris, sed ad sufficientem, imo ad abundantem largitatem mercedis. Et quia illuc cuncta bona congregantur, sequitur:

(Vers. 17.) *Ædificavit ibi etiam altare Domino.*

32. Quid est enim altare Domini, nisi cor justii? Veritatis autem iudicio dicitur: *Ubi est thesaurus tuus, ibi et cor tuum (Matth. vi, 21).* Qui autem pro amore supernæ patriæ bona agit, dum ardentem ad ea, quæ sursum congregat, pervenire desiderat, profecto altare ædificat, super quod quotidiani desiderii hostias incendat. Bene autem dicitur: *Ædificavit ibi altare Domino:* quia ex incremento studii cœlestis, sicut flamma crescit in corde boni desiderii, ita et velut additis lapidibus, altare sursum construitur, ubi Deo holocausta offerantur amoris. Quod etiam ad lucrum animarum referri convenienter potest. Doctor namque in Ramatha altare Domino ædificat, cum subditorum merita in cœlo locat, et dum quotidiano ejus studio electæ animæ ad cœlestia regna conscendunt, velut ad structuram superni altaris lapides mittuntur. Dicatur ergo de Samuele, dicatur: *Ædificavit ibi altare Domino:* quia nimirum valde otiosum est doctoris studium, si per hoc, quod ab illo in terris agitur, cœleste ædificium non augetur.

LIBER QUARTUS.

CAPUT PRIMUM.

175 1. Sanctorum virorum facta præcedentium sæpe electorum sequentium solatia sunt. Mira etenim dispensatione divini consilii, et altissimæ conversationis arce sic sublimati sunt, ut fortia agerent sibi, recta subditis providerent; sic sibi quandoque derelicti, ut ea quæ recta intentione disponerent, secundum Dei providentiam recta non essent; quatenus illorum infirmitas, electorum sequentium firmitas diceret: quia etsi ut homines in disponendis sanctæ Ecclesiæ negotiis falli possunt, ipsæ tamen ecclesiasticæ dispositiones deserendæ non sunt. Ecce etenim dicitur:

(1 Reg. viii, 1-3.) *Factum est autem cum senuisset Samuel, posuit filios suos iudices Israel, fuitque nomen filii sui primogeniti, Johel, et nomen secundi, Abia, iudicum in Bersabee. Et non ambulaverunt filii sui in viis ejus.*

2. Ecce qui prophetiæ spiritu plenus fuerat, ii, quos iudices Israeli ponebat, quia post avaritiam postmodum declinare debebant, et munera accipere, et pervertere iudicium, non cognovit. Quid ergo mirum, si falli in disponendis ordinibus possunt, qui

¶ Gussany. et Vatic., *prava pericula intuemur.*

prophetiæ gratiam non accipiunt: si ii qui prophetiæ spiritum 176 habent, eundem spiritum ad disponenda cuncta non habent? Quis autem de tanto viro dubitet, quia si futuram perversitatem filiorum prænosceret, eos utique forensibus honoribus non præferret? Qui ergo reprobos scienter provehunt; hoc prophetæ exemplo sibi blandiri nequaquam possunt: quia tunc solum innoxie agitur, cum in eis, tempore quo promoti sunt, subsecutæ iniquitatis signa nulla patuerunt. Quare et apte ii, qui iudices Israeli a Samuele positi sunt, cum ponerentur, ejus filii dicebantur: ut ex eo non solum per carnem credantur geniti, sed etiam conversationis ejus splendoribus adornati. Quare et eorum nomina caute assignantur: ut ex titulo nominis, illa, quæ tunc eis inerant, cognoscatur forma virtutis. *Nomen, inquit, uni Johel, alterius Abia, iudicum in Bersabee.* Sed et de illis, qui post acceptam dignitatem declinare ad avaritiam dicuntur, aperte ostenditur: quia antequam ejusdem dignitatis culmen attingerent, in eis futuræ pravitatis signa nulla videbantur. Sed ecce, dum pastorum solatia attendimus, gregis Dominici non parva pericula intuemur. Nam steterunt subditi,

sed in eunius praelationis positi prophetae filii ceciderunt : ut si nobis sub cura majorum positus indesinens sanctae vitae studium, 177 aut securitas magnae conversationis arrideat, praesse tamen aliis non habeamus in appetitu desiderii, sed in magnitudine timoris. Sed carnales quique, dum sola visibilia attendunt, spiritalem sanctorum conversationem cognoscere non merentur. Pastorum quidem sanctae Ecclesiae culmen aspiciunt, sed cogitare nesciunt, quam inviti illi intus decorem tollent, quem in splendore culminis foris tenent, quod sublimitatem honoris in oppressionem magni sustinent oneris, quod magno desiderio fugiunt, quod exteriori ministerio prosequuntur. Testante etenim egregio doctore didicimus, quod *animatis homo non percipit ea quae sunt spiritus Dei (I Cor. II, 14)*. Unde et tanto dementius carnalia sequens errat, quanto per discretionis virtutem spiritalia nulla jam penetrat. Et nonnulli tales in tantum dementiae malum proficiunt, ut commovere ipsum etiam statum ecclesiastici culminis non vereantur. Unde et sequitur :

(Vers. 4, 5.) *Congregati ergo universi majores nati ex Israel venerunt in Ramatha, dixeruntque ei : Ecce tu tenuisti, et filii tui non ambulant in viis tuis. Constitue super nos regem, ut judicet nos sicut universae habent nationes.*

3. His autem, qui vivebant sub spiritali regimine, regem petere, quid aliud est quam eandem spiritalem praelationem in secularem dominationem transferre gestire? Sed sancti viri cum se a subditis contemni conspiciunt, non tam eis displicet, quod contemnuntur, quam quod contemptores sui Deo non placent. Eorum quippe contemptu, suae internae gloriae dari incrementa conspiciunt, sed augeri merita sua subditorum defectibus ingemiscunt, quos sic meritis velent proficere, ut in aeterna meritorum retributione, secum eos, quibus praesunt, habere potuissent. Quare et subditur :

(Vers. 6.) *Displicuit sermo in oculis Samuelis, eo quod dixissent : Da nobis regem, ut judicet nos.*

4. Hoc namque ei displicuit, per quod displicere Deo, qui loquebantur, existimavit. Quia vero non simpliciter dicitur : displicuit sermo Samueli, sed in oculis Samuelis, et statim subditur :

(Vers. 6.) *Et oravit Samuel pro populo Dominum.*

Paulo subtilius ea nos considerare oportet. Sancti viri, qui omnipotenti Deo valde displicere metuunt, in suis judiciis faciles non sunt, sed euneta prius rationabiliter intus ordiant, ut ea foris in opere irreprehensibiliter disponant. Nam electionem accipiunt nullam iudicii, si non probatur contemplatione rationis. Mos profecto oculos prophetae Dominus aperire volebat, cum dicebat : *Vide oculis tuis, et auribus tuis audi (Ezec. XI, 4)*. Hinc in Evangelio discipulis dixit : *Beati oculi, qui vident quae vos videtis (Luc. X, 22)*. Oculi quippe sanctorum, sunt intellectus rationis, reserati per gratiam Spiritus sancti. Et idcirco Samuelis esse dicuntur : quia carnales quique, etsi per humanam sapientiam rationales esse videntur,

A ab hujus lumine rationis eo caeciores sunt, quo illis solis oculis vident, quos serpens aperuit. Nam si spiritalium virtutum fulgorem aspicerent, cum profecto in ornatu suae mentis habere desiderarent. Tanta siquidem decor earum est, ut visus nunquam non possit videntis desiderio concupisci. Sapientes ergo saeculi cum se oculos rationis habere arbitrantur, ex hoc cognoscere possunt, quam dementer insaniant : quia virtutum sanctorum pulchritudine non illici, earum profecto gloriam non solum non cernere, sed nec somnari est. Sancti ergo viri, qui iam illuminatione sancti Spiritus 178 in internorum amore obligati sunt, mentis suae oculos ad videndam intimae claritatis gloriam tanto clariores habent, quanto de mundi caligine in desiderio nihil habent ; et discernere carnalia tanto rectius possunt, quanto longe a carnalibus assumpti, in Spiritus sancti gratia altius prolecerunt. Unde et apostolos Paulus de experientia tantae visionis sententiam protulit, dicens : *Spiritualis judicial omnia (I Cor. II, 15)*. Bene ergo dicitur : *Displicuit sermo in oculis Samuelis*. Quia a viris spiritalibus nil ante despicitur, quam despiciendum esse per spiritalem mentis intuitum iudicatur. Et quia quo abundantiori gratia Spiritus sancti pleni sunt, de virtutis suae celsitudinis non praesumunt, sequitur : *Et oravit Samuel Dominum*. Quid enim Dominum oravit, nisi ut sibi dignaretur ostendere, si tumultuantis populi petitioni assensum dare debuisset ?

(Vers. 7, 8.) *Dixit autem Dominus ad Samuelem : Audi vocem populi in omnibus quae loquuntur tibi. Non enim abjecerunt te, sed me, ne regnem super eos, juxta omnia opera sua, quae fecerunt a die, quia eduxi eos de Aegypto usque ad diem hanc.*

5. Quia oranti prophetae dicitur : Constitue super eos regem ; plane ostenditur, quia an hoc faciendum esset, sibi revelari postulavit. Et quia subdens, ait : *Non te abjecerunt, sed me, ne regnem super eos*, apte ostenditur, quantum sibi sermo displiceat, quem in oculis Samuelis displicuisse perhibetur. Quae convenientia iudicii in sanctis oritur ex virtute charitatis : quia dum ex tota mente Conditorum diligunt, et ejus voluntati obedire devote conantur, ex praemio supernae retributionis accipiunt, ut ab eadem Dei omnipotentis voluntate aliter sentiendo non discrepent, quam in bonis operibus semper tenent. Scriptum quippe est : *Qui adharet Deo, unus spiritus est (I Cor. VI, 17)*. Domino quippe adharet, qui praeccepta voluntatis ejus facere semper studet. Sed unus spiritus cum eo fit : quia ex diuturna devotione operis in tantam gratiam divinae cognitionis assumitur, ut ab interni ejus aequitate iudicii per errorem mundani spiritus dissentire ultra non possit. Sed valde difficile respondetur, si quaeritur, cur omnipotens Deus et abjectum se in regis petitione conqueratur, et tamen id quod petebatur fieri decernat : rursumque si dignitas regia ordinanda fuerat, cur velut indignata Dei majestate fuerit permessa ; et cum provisos rex eligi decerneretur, cur reprobandus

eligitur? Quid ad hæc aliud respondere possumus, nisi id quod apostolus Paulus ineffabilem abyssum iudiciorum Dei perscrutari audentibus respondebat: *Homo, inquit, tu quis es, qui respondeas Deo (Rom. ix, 20)?* Sed si hoc efficaciter definire non possumus, tangere inquirendo possumus. An fortasse abjectum se in regis petitione conqueritur? Pro reprobâ voluntate male potentis populi, petitus rex conceditur pro vindicta. Quod si rationabiliter dicitur, dum utrumque posuit, et culpam et ultionem pariter ostendit. Ex reprobâ quippe voluntate injusta postulasse convincitur, qui abjecisse Conditorum petendo monstratur. Culpam ergo malæ petitionis insecuta est poena districtæ æquitatis. Magna etenim vindicta est, quæ ex districtione procedit interni examinis, quando reprobâ mens sic projicitur, ut quod male deliberat, agere permittatur. Qui ergo in petendo rege Dominum abjecisse convieti sunt, dum id eis permitteretur agere, per quod a se Dominum abjicerent, gravior poena non erat, qua hic plecti debuissent.

179 6. Quo in loco notandum est, quia abjectionem prophetæ Dominus suam facit. Non enim simpliciter dicit: *Abjecerunt me, ne regnem super eos; sed non te abjecerunt, sed me, ne regnem super eos.* Ut profecto ostendat, quia in persona electi præsulis ipse suis subjectis præemineat; et cum ad spiritale culmen electorum carnalis rector assumitur, ipse abjici videtur, cuius præcepta dissipantur. Ergo quam reverendi sint optimi pastores sanctæ ecclesiæ liquet. Ecce enim dum fideliter Deo serviunt, tanto ei amoris vinculo junguntur, ut quidquid eis ingeritur, divinæ injuriæ adscribatur. Unde et in Evangelio primis Ecclesiæ pastoribus dicit: *Qui vos spernit, me spernit (Luc. x, 16).* Ubi etiam aliquid gravius cernitur: quia cum abjectum pastorem conqueritur, abjicientium peccata omnia, et parentum etiam mala memorantur. *Juxta omnia, inquit, opera sua, quæ fecerunt a die, qua eduxi eos de terra Ægypti.* Summum namque crimen agnoscitur, ad cuius discussionem in Dei memoria præterita cuncta peccata reducuntur. Et abjectum ergo se Dominus conqueritur, et tamen ordinare, in quo abjicitur, concedit: quia cum districtæ æquitatis suæ virtutem exequitur, ab eo carnalium desideria impleri per ejus misericordiam nequaquam prohibentur. Sed et quæ concedi dignitas pro vindicta potuit, non tranquilla majestate divinitatis concedi debuit, sed velut indignata. Indignatam vero majestatem Dei non in seipsam asserimus, quæ passioni non subjacet: sed quia dum culpas discutit, indignationis verba per Scripturas dicit. Item quia in typum carnalium prælatorum assumitur, reprobandus rex eligitur, non electus. Vel fortasse idcirco reprobus rex eligitur, ut electus successor ejus rex David in eo cognosceret,

quid cavere debuisset. Sic nimirum et de illa angelorum curia legimus, quia de apostata primo angelo scribitur: *Ipse est principium viarum Dei (Job. xl, 14):* sed qui ante omnia conditus est, per superbiam cecidit, et in ejus ruina sancti angeli didicerunt, qua virtute stare potuissent. Quod nimirum, qui apertis rectæ fidei oculis, intueri poterit, pariter attendit: quia omnipotens Deus etiam tunc magnæ misericordiæ dona tribuit, cum vindictam irrogat; quia dum reprobos punit, sanctos erudit: ut unde illi deliciunt, isti in suis profectibus adjuventur.

7. Districto siquidem iudicio permittit mala fieri, sed misericorditer providet de his malis, quæ per iudicium irrogat, quæ bona facere disponat. Nam quæ major culpa, quam illa, qua omnes morimur? Et quæ major bonitas, quam illa, per quam a morte liberamur? Et quidem, nisi Adam peccaret, Redemptorem nostram carnem suscipere nostram non oporteret. *Non enim venit vocare justos, sed peccatores ad penitentiam (Marc. ii, 17).* Si ergo pro peccatoribus venit, si peccata deessent, eum venire non oporteret. Si peccata, ad quæ delenda venisse creditur, per justitiam Dei permissa esse sentiuntur: dum pro peccatoribus Deus homo nasciturus erat, ex illo malo, quo morituri erant, bonum, quod malum illud vinceret, omnipotens Deus sese facturum providerat. Cujus profecto boni magnitudo, quia fidelis non videat quam mirabiliter excellat? Magna quippe sunt mala, quæ per primæ culpæ meritum patimur, sed quis electus nollet pejora perpeti, quam tantum Redemptorem non habere? Eligatur ergo rex; sed reprobandus: eligatur **180** velut indignatione, non voluntate Dei: subsequatur ergo rex juxta cor Dei; ut ex iudicii ejus districtione vindictæ malum procedat in reprobos; et bonum, quod ex malo facturus erat, per largitatem divinæ gratiæ redundet in pios, dum illi in malo, quod cupiunt, cadere permittuntur. Sed unde se illi præcipitant, agitur, ut illi nequaquam cadant. Sed quia his verbis iudicium divinæ districtionis asseritur, videamus jam, quanta dispensatione utitur, ne id male deliberantes agant, unde puniatur. Nam sequitur:

(Vers. 9.) *Nunc ergo audi vocem eorum; verumtamen contestare eos, et prædic eis jus regis, qui regnatura est super eos.*

8. Quasi aperta ostensione clementiæ dicat: Sic audi voces eorum, ut tamen ipsi prius de jure regis, quem petunt, audiant quod expavescant; et velut tunc male cœpta deserant, cum, quam sit res onerosa, cognoscitur, quam petebant. Sequitur:

(Vers. 10-17.) *Dixit itaque omnia verba Domini ad populum, qui petierat a se regem, et ait: Hoc erit jus regis, qui imperaturus est vobis. Filios vestros tollet et ponet in curribus suis, facietque sibi equites, b et*

^a Gussany., non seipsam asserimus.

^b Gilot. et Vatic., persecutores; legendum præcursores, ut liquet ex cap. 2, num. 4, etsi inde quoque

discamus multis in codicibus olim lectum, persecutores.

præcursores quadrigarum suarum : et constituet sibi tribunos, et centuriones, et aratores agrorum suorum, et messorum segetum, et sabros armorum, et curruum suorum : filias quoque vestras faciet sibi unguentarias, et focarias, et panificas. Agros quoque vestros, et vineas, et oliveta optima tollet, et dabit servis suis. Sed et segetes vestras, et vinearum redditus addecimabit, ut det eunuchis et famulis suis. Servos etiam vestros, et ancillas, juvenes optimos, et asinos auferet, et ponet in opere suo. Greges quoque vestros addecimabit, vosque eritis ei servi.

9. Cum a carnalibus subjectio quaeritur, profecto quidquid præcipitur eis, grave est, etsi non sit difficile : quia cum ex superbæ tumore habeant, ut propriæ voluntatis arbitrium sequantur, quidquid eorum deliberationi obviat, gravissimum pensant. Jam vero cum dura et contraria jubentur, quæ ei est moles oneris? qui tumor cordis? Cum ferre etiam blanda et levia vix nolentes possent, quæ si vellent, facillime pertulissent. Videamus ergo stultæ audaciæ hominis, quam digne respondeat pia dispensatio Conditoris. Jura hominum proponuntur contemnentibus jura Dei; et his, qui mitia et salubria divinitatis consilia spreverant, dura et importabilia humanæ servitutis onera prædicuntur : ut ex his secum rationem facerent, quam intolerabilia essent imperia hominis eis, qui non tam imperantis, quam monentis Dei, ne id peterent, consiliis obedire nolissent. Sed habent corda carnalium temeritatem ex incremento audaciæ, habent duritiam ex simulationis ratione. Ex temeritate quidem facile agenda deliberant; sed quia, quod male proponunt, non intelligunt, meliorum consiliis adjuvari non possunt. Quare et hic quoque subditur :

(Vers. 19.) *Noluit populus audire vocem Samuelis. Et dixerunt : Nequaquam : rex enim erit super nos, et erimus nos quoque, sicut omnes gentes, et judicabit nos rex noster, et egredietur ante nos, et pugnabit bella nostra pro nobis.*

10. Magnæ quidem temeritatis exstitit, contra Dei voluntatem regem petere; magnæ duritiæ, consiliis prophætæ vinci non posse. Magnæ temeritatis **181** fuit, ei rationes proponere, quem sciebant cuncta, quæ acturus erat, revelante Domino, prius scire. Magnæ duritiæ, illi non acquiescere, quem noverant ea tantum, quæ Domino revelante didicerat, impedire. Nam quid est, quod respondentes, dicunt : *Nequaquam, sed rex erit super nos?* Sed qui, *Nequaquam*, dicunt, profecto id negant quod audiunt. Aperte ergo in hoc verbo ostenditur, quia ad hoc propheta grave jus regis exposuit, ut nequaquam peteretur. Jus vero regis audiunt, et id propter quod exponitur, detestantur; ut reproborum cordium profectus exprimatur, in quibus mali propositi consummatio est, et inconvertibilitas voluntatis. Sed nos antiqua tempora reprehendimus, qui nostra videre non curamus. Quæ nimirum tempora, quo senescente mundo, vetustiora sunt, eo et in pluribus per temporis ac negligentiae vitium remissiora. Tanto etenim

A audacius nunc mala proponimus, quanto jam cum robusta juventute sæculi, robor exaruit humanæ conditionis : tanto difficilius quod male est propositum revocamus, quanto ex laxato vigore spiritus, mens nostra carnalis elicetur. Ita enim sunt humani lapsus, ut quod in spirituali virtute deficit, in carnali vita roboretur. Omnia quidem hæc juxta egregii doctoris vocem : *In figura contingebant illis : scripta sunt autem propter nos (I Cor. x, 11).* Jam quidem aperte cognoscimus horum Israelitarum audaciam, quæ divinæ indignationis judicia secuta sunt : et tamen contra voluntatem Dei, contra prælatorum sanctæ Ecclesiæ consilium agenda proponere non timemus. In malo quoque proposito reprehensi resistimus, et salubria majorum consilia insuperabili **B** malo pervaciæ vincere conamur. Videmus quanti mali incrementum sit, pereuntes aspicere, et sequi ad perditionem eorum vestigia non timere : penales laqueos mortis incurrentes cernere, et eisdem laqueis irretiri nequaquam metuere. Et illi quidem contra Domini voluntatem regem petierunt; sed a regia dignitate postea actum est, ut populus, qui Deum abjecerat, idola coleret, simulacra adoraret. Quam reverenda ergo sint majorum consilia cernimus, si hoc sollicitè consideramus : quia qui ea despicerè ausi sunt, hoc se non providerunt agere, unde tam profundo erroris pelago demergi potuissent. Merito igitur se abjectum Dominus in regis petitione conqueritur, merito regiam dignitatem concedit indignatus. Tanta quidem erat iniquitas postulantium, ut cum illud peterent, per quod a Deo recederent, ex **C** Dei judicio permitti posset, prohiberi non posset. Quia vero hæc juxta litteram diximus, quid etiam spiritualiter designent ea, quæ continentur in jure regio, videamus.

CAPUT II.

1. Abjecto etenim Samuele, rex petitur : quando reproba multitudo populi spiritualem pastorem despicit, et præesse sibi carnalem quaerit. Cum quibus sæpe divinæ æquitatis districtione agitur, ut eo ipso, quod electum prædicatorem despiciunt, subesse reprobo permittantur : ex cujus imitatione tanto deterius pereant, quanto majori superbia id ex quo vivere in æternum poterant, audacius contemnebant. Cum ergo jus regis prædicatur, nimirum in unius carnalis præpositi conversatione ostenditur, quod **D** carnales cæteri ex tyranniæ acturi sunt, non quod electi debeant imitari. Nam in eadem Regum historia legitur : quia cum rex Achab Naboth vineam abstulit, iram Dei omnipotentis **182** incurrit. Hic vero cum jus regis prædicatur, agri, vineæ, et optima oliveta tollenda esse memorantur (*III Reg. xxi, 2 seq.*). Cum ergo hic prædicatur quod commissum illic punitum est : ostendit, quod divino judicio non jubetur. Quare et electus rex David cum ad ædificandum altare Domino Ornam Jebusæi aream peteret, regio illo tyrannorum jure non uti voluit (*I Par. xxi, 24*) : cum eam accipere nullatenus acquiesceret, nisi ante pro ea dignum pretium dedisset.

2. Quia igitur ea, quæ in jure regio continentur, A vitanda potius, quam imitanda prædicuntur, eo subtilius consideranda sunt, quo vitari nequeunt, si nesciantur. Ait ergo: *Filios vestros tollet, et ponet in curribus suis.* Filii electorum ii sunt, qui eorum virtutes imitantur. Currus etiam, carnalium prælatorum sunt fastus mundanæ elationis. Nam dum cæteris se sublimiores esse gloriantur, quasi curribus vecti, per alta gradiuntur. In curribus ergo fidelium filii ponuntur, quando pastores reprobos per appetitum mundanæ gloriæ sequuntur: cum relictis spiritualibus studiis, carnalis vitæ commoda expectant: et deposita illa sublimes intentione cælestium, alta sæculi assequi conantur. Bene itaque non in curru, sed in curribus ponendi Israelitarum filii dicuntur: quia ex omni, quod præcellit in carnalium prælatorum culmine, proficiunt in elatione: et quasi tot sublimibus curribus in alta se elevant, quot alta conspiciunt, quibus aliis se superiores putant. Bonorum ergo filios rex in curribus ponit, quando carnalis rector electorum imitatores exemplo suæ pravitatis ad elationis vitia pertrahit; ut cælestia postponant, terrena appetant, et in hoc solo gaudeant, si ex eo quod temporaliter altum volvitur, cæteris præferantur.

31. Et quia contra minores non solum erecti, sed etiam fortes sunt, sequitur: *Et faciet sibi equites.* Velut enim in equis sæviunt, qui et sublimes sunt dignitate, et potentia truces. Equites quoque sunt, quia dum feroces cordis sui motus contra impotentes dirigunt, ad omne, quod per tyrannidem exercere appetunt, veloces sunt. Anhelant quippe impetu, spumant rabie, et quos cursu tyrannidis impetunt, elidunt. Sed dum in pastoribus reprobis alii mundanæ elationis fastus æmulantur, alii eorum exemplo, quos valent, opprimunt: nonnulli etiam sunt, qui ad exercenda mala, quæ per seipsos bonis inferre nequeunt, nequiores se alios introducunt. Unde et sequitur: *Et præcursores quadrigarum suarum.*

4. Quæ sunt enim quadrigæ regis, nisi perversæ mentes malorum subditorum, in quorum consiliis prælatus reprobos requiescit? Quadrigæ etenim sunt, quæ reges portant: dum per iniqua consilia pravorum acta rectorum adjuvantur. In eis quippe, quasi per sublime rex ducitur, dum per eos, qui ad temporales honores eis favent, quidquid carnales præpositi de altitudine, sæculi in desiderio volunt exsequuntur. Qui recte quadrigarum nomine designantur. Quadriga enim inde stat, unde volvitur: quia reproba mens finem suæ intentionis habet sæculi volubilitatem. Inde quidem requiescit, quo per innumeras curas mentis rotantis mundi negotia ventilare non desinit. Regum ergo quadrigæ sunt, dum per omne, quod altum volvendo cogitant, in se carnalium præpositorum jussa portant. Sed qui locum familiaritatis juxta carnales prælatos habent, habent minores, quibus imperent. Ipsi ergo, velut quadrigæ regis sunt, illi 183 præcursores quadrigarum; quia eo modo, quo carnalem præpositum ad opprimendos

humiles invehunt, ipsi quoque ad nocendum quibus possunt, per aliorum ministerium deducuntur. Quasi enim quadrigarum præcursor est, qui iniua mentis suæ versutia artem cogitat, per quam illum ad inferenda mala mitibus introducat. Si vero, ut plerique codices habent, non præcursores, sed persecutores quadrigarum legimus, profecto ii sunt, qui reprobos ad malum currentes imitantur. Quadriga etiam honoris causa portari regibus solet. Quasi ergo in quadriga rex sistitur, quando carnalis rector de magnorum, qui videntur juxta se, adulationibus gloria-tur. Qui vero istos in eorum laudibus præcedit, aut sequitur, præcursor seu persecutor est quadrigarum, quia adulationes isti vel post vel antea profertur, quas illi in auribus populi præeundo aut subsequendo sparsere.

5. Sequitur: *Et constituet sibi tribunos, et centuriones.* Tribuni et centuriones sunt, cum in tantum mali profectum veniunt, ut ad exsequenda tyranni imperia, impiis satellitibus principantur, cum mundanarum virium acies ordinant, quas ad innocentium bella producant. Tribuni quidem sunt, qui per plures sibi fautores recte viventibus insidiantur. Centuriones vero sunt, qui nulla nocendi generæ prætermittunt. Ex eo enim perfectionem iniquitatis obtinent, quo multa, et ingentia mala, quæ possunt, inferre semper student. A centenariis quippe numero centusio dicitur. Et quia centenarius numerus perfectionem significat, in mala parte perficitur, quando ad summam nequitæ ab impiis pervenitur. Qui nimium calliditate suaves sunt terrore violenti. Suaviter quidem blandiuntur aliis, ut eorum auxilio terrere alios ferociter possint. Bene itaque subditur: *Et aratores agrorum suorum, et messorum segetum.*

6. Carnalis præpositi agri, mentes sunt subditorum: aratores vero horum agrorum sunt, qui arte sæcularis ingenii eis suadent acta pravitatis. Velut enim agrorum soliditatem loquendo aperiant, qui per reproba consilia simplicium corda corrumpunt. Et segetes metunt, quando semine pravi consilii decepta corda minorum fructum reddunt malæ operationis. Quæ profecto opera segetum appellatione designantur: quia perversitas reprobi subditi, dum a carnalibus rectoribus gaudenter excipitur, eorum quasi electus est cibus mentis. In qua certe perversitate, quia paulatim proficiunt, sequitur: *Et fabros armorum, et curruum suorum.* Quæ sunt arma et currus tyrannorum, nisi illa omnia nocendi instrumenta, quæ ad evertenda corda minorum præparantur? Sed quia curru pervenitur, quo armis seriatur, armorum et curruum regis fabri fiunt, quando nequissima cordium suorum machinatione inveniunt, et mala, quæ agant, et eadem mala inventa qualiter inferant. Arma quippe fabricare, est nocendi genera reproba mente colligere. Et currus fabricare est ad eadem mala inferenda artem, qua accedere possint, invenire.

7. Sequitur: *Filias quoque vestras faciet unguentarias, et focarias, et panificas.* Filiarum nomine in-

firmorum mentes intra sanctam Ecclesiam positæ designantur. Quæ regis unguentariæ sunt : quia dum carnales præpositos in celsitudine gloriæ transeuntis aspiciunt , eos delinire adulationibus conantur. Horum profecto unguentorum usum Psalmista reprobans , ait : *Olum peccatoris non impinguet caput meum* (*Psalm. cxiij, 5*) Filiæ ergo unguentariæ sunt : quia dum **184** carnalibus præpositis infirmi displicere metuunt , eorum feritatem , cui tinendo subjacent , blandimento demulcent. Et notandum , quia filii prius dicuntur a rege tolli , et sic equites , et centuriones , sive armorum fabri fieri : filiæ vero , non tolli , sed simpliciter unguentariæ et panificæ fieri. Tolli etenim violentiæ est. Filii ergo tolluntur , quia robusti difficile evertuntur. Dum igitur filia non tolli , sed unguentariæ fieri perhibentur , quid est aliud , nisi quia qui infirmi in bono sunt , per exempla pravorum facile dissipantur ? Quæ etiam focariæ , et panificæ regis sunt : quia qui tyrannis adulando servant , dum favendo placent , velut cibos exhibent. Focariæ etenim sunt , quæ focis coquunt quæ reges comedunt. Focariæ ergo sunt , quæ per obsequia favoris carnali præposito accendunt tumorem cordis : ut eo audacius favores excipiant , quo velut delicatiores sibi cibos ignis excitatæ devotionis parant. Quæ etiam panificæ sunt : quia dum reprobam vitam laudant , carnalem mentem tyranni ad exercendam pravitatem roborant.

8. Sequitur : *Agros quoque vestros tollet , et vineas , et oliveta , et dabit servis suis*. Qui sunt agri bonorum , nisi devotæ mentes subditorum ? quæ dum eorum verba libenter audiunt , bonorum operum uberem fructum reddunt. Quæ autem vineæ eorum , nisi mentes eorum ita imitatione proficientium , ut etiam aliis verbum vitæ præbeant , et quos loquendo in amorem Conditoris accendunt , velut potando ebrios faciant ? Quæ vero oliveta sunt , nisi corda auditorum , qui bonorum exemplo , et exhortatione proficiunt in opus misericordiæ ? Sed dum rex constituitur , agri tolluntur : quia dum carnales perveniunt ad culmen regiminis , nonnulli bonorum auditores exempla suscipiunt pravitatis. Tolluntur ergo agri , cum nuper devota corda seducuntur , quando ex nequitia semine fructum reddunt in maligna conversatione. Oliveta et vineæ tolluntur , cum exemplo mali præpositi misericordiæ opera , et sanctæ prædicationis verba exhibenda et loquenda deseruntur. Bene autem servis regis dari ablati agri , et vineæ , et oliveta memorantur. Servi quippe sunt , qui dominorum juri semper subditi , evadere nequeunt juga dominationis. Servi itaque sunt regis , qui per abundantem iniquitatem sic se tyrannorum voluntatibus obligant , ut ab eis ulterius non recedant. Ablatos ergo agros , et vineas , et oliveta servi suscipiunt : quia reprobi fautores prælatorum carnalium , dum decepta corda in propositum transferunt pravi operis , velut electorum agris , vineis , et olivetis titulum imponunt tyrannicæ potestatis. Sequitur : *Sed et segetes vestras , et vineas*

rum reditus addecimabit , ut det eunuchis et famulis suis. Cum mali præsent , difficile valde est , ut qui eis subicitur , nulla religionis damna patiat. Aliorum namque mentes omnino pereunt : sed ii quos pervertere penitus nequeunt , dum incessanter et verba et opera eorum prava conspiciunt , qualicumque sorde maculantur. Bene ergo dicitur : *Segetes vestras , et vinearum reditus addecimabit*. Quasi dicat : Sub pastore reprobo electorum etiam bona integra non sunt. Sed quod bonis demitur , eunuchis et famulis regis datur. Eunuchi , et famuli carnalium prælatorum , sunt ejus auditores hypocritas. Eunuchi quidem sunt , quia sæcularem voluptatem se abjecisse ostendunt : sed regis sunt famuli , quia per omne , quod de virtutibus se habere simulant , in se reproborum præpositorum jugum portant. Bene autem segetum , et **185** vinearum decima eunuchorum esse refertur : quia hypocritarum virus leviter non agnoscitur. In quo dum sancti etiam viri possunt decipi , quod perdunt , illis adscribitur , quorum fraude capiuntur. Sequitur : *Servos etiam vestros et ancillas , et juvenes optimos , et asinos auferet , et ponet in opere suo*. Servi et ancillæ sanctorum sunt , qui eis temporalia necessaria subministrant. Servi et ancillæ sunt , quia dum eis corporum necessaria tribuunt , in eodem opere misericordiæ , alii aliis robustiores sunt. Et optimi juvenes : quia et qui multum , et qui parum possunt , dum omne quod prævalent , in opere misericordiæ expendunt , velut electi juvenes , divina servitia valenter operantur. Asini quoque electorum sunt , quibus ferenda onera obedientiæ imponuntur , ut eorum fragilitatem adjuvent , dum ea cum eis portant , quæ sine eis portare nequaquam possent. Quid est autem , quod in opere regis ponendi prædicuntur ? Sed qui in opere regis ponuntur , diebus constitutis debitam persolvunt angariæ , juri publicæ potestatis. Quid est ergo , quod in opere regis servi et ancillæ , et juvenes optimi ponendi prædicuntur ; nisi quia præ eminentibus carnalibus , et electorum ministri , et devote obedientium corda , plerumque maculantur ? Nam dum reprobam eorum vitam indesinenter aspiciunt , paulatim sic decidunt , ut aliquid de eorum factis imitentur. Ex longo quidem usu electis serviunt ; sed dum sæpe vident eorum excellentiam culminis , servi sibi ab aliis quandoque appetunt per impulsum elationis. Sua quoque misericorditer tribuunt , sed tyrannorum sæpe exemplo aliena tollunt. Sed quia servi sanctorum sunt , de jure eorum exire , non possunt. Ad horam quidem possunt deseri , sed ab errore , in quem decidunt , per divinam misericordiam facile sublevantur. Quia ergo per exempla pravorum corruunt , qui cito respiciunt , velut per angariam ponuntur in regis opere : in quo diu non permanent per continuam servitutem.

9. Sequitur : *Greges quoque vestros addecimabit , vosque eritis ei servi*. Quasi dicat : Dum pastor vobis carnalis præponitur , non solum vestris , sed etiam vobismetipsis virtutum prædæ inferuntur. Greges et

enim electorum, sunt turbæ virtutum spiritualium. A Qui vero et ipsæ spirituales virtutes exemplo pravorum dissipantur, rex decimas tollit gregis, quando is qui carnaliter præeminet, in sanctorum cordibus aliquas virtutes perimit. Decimas tollit : quia dum mentis integritatem dissipat, virtutum numerum imperfectum derelinquit. Denario quippe numero perfectio designatur. Unde et cum lapsæ humanitatis nostræ clamma Dominus aperta comparatione ostenderet, mulierem, quæ de decem drachmis unam perdiderat, in medium ducit (*Luc. xv, 4 seq.*) ; ut per hoc, quod denarius numerus periisse ostenditur, superna illa societas, quæ novenario numero remansit in angelis, sine reparatione conditionis nostræ imperfecta esse doceatur. Et quia decimæ per annos singulos exiguntur, apte qui decimas offerre non desinunt, servi esse regis perhibentur. Eis quippe per annos singulos serviunt, quorum exemplo sæpe pejores fiunt. Possunt et per hoc, quod post datas decimas servitus a'asserit, mali profectus ostendi. Nam qui paulatim deficiunt, quotidie agunt, unde ad iniquitatis profunda deducantur. Dicit ergo : *Greges vestros addecimabit, vosque eritis ei servi.* Quasi dicat : Malorum exemplo paulatim decidetis, sed cadendo agitis, ut ab eorum imitatione nunquam recedatis. **186** Scriptum quippe est : *A quo quis vincitur, ejus servus efficitur* (*II Petr. ii, 19*). Quia enim per imitationem pastoris reprobī in peccati servitute incidunt, etiam ab ejus jugo, quando volunt, solvi non possunt. Unde et subditur :

(Vers. 18.) *Et clamabit in die illa a facie regis vestri, quem elegistis vobis, et non exaudiet vos Dominus in die illa : quia petistis vobis regem.*

10. Quasi dicat, in notitiam pravæ imitationis ejus paulatim defluitis : sed gravitatis ejus exempla, quibus vos sponte submittitis, relinquere sponte minime potestis. *Omnis enim, qui facit peccatum, servus est peccati* (*Joan. viii, xxxiv*). Quibus ergo peccata dominantur, per se ab eorum jugo liberari nequeunt. Nam sæpe ad Dominum cum precibus veniunt, liberari petunt, sed exaudiri non possunt. Divino siquidem judicio cum eis agitur, ut qui noluerunt mala vitare, cum possent, non possint vitare, cum volunt : et qui sponte incurrunt mala præcognita, fugere non possint experta. Quare et causam insinuans, qua exaudiri prohibeantur, ait : *Quia petistis vobis regem.* Quasi aperte dicat : Quia illud vobis dari postulastis, in quo hæc omnia futura, me prædicente, cognovistis. Hæc, ut superius dixi, in typo prælatorum carnalium de futura regis conversatione prædicuntur : ut ab ejus petitione quiescerent, in quo tanta mala cognovissent. Sed habent corda reproborum, ut malum cito proponant, et a malo proposito non celerius resipiscant. Quare et subditur :

(Vers. 19, 20.) *Noluit autem populus audire vocem Samuelis, sed dixerunt : Nequaquam. Rex enim erit super nos, et erimus nos quoque, sicut omnes gentes, et judicabit nos rex noster, et egredietur ante nos, et pugnabit bella nostra pro nobis.*

11. Quibus profecto verbis mores subditorum carnalium aperte describuntur : quia dum exteriora appetunt, interiora damna etiam exposita non attendunt. Sed qui carnaliter præsumunt, ipsa ostensione temporalis potentiae subditis sibi minoribus magnam spem dant tutelæ. Dum ergo dicunt : *Rex erit super nos, et pugnabit bella nostra pro nobis*, quid aliud, quam reproborum subitorum mores insinuant, qui humiles et spirituales prædicatores despiciunt, ut temporaliter a carnalibus adjuventur? Quod certe nullatenus agerent, nisi prius lumen cordis amisissent. Nam si spiritualium virorum humilitatem foris despiciunt, sed qua potestatis sublimitate intus emineant, cernere non merentur; in illis quoque externam potestatis tyrannidem vident, sed qua infirmitate intus deprimatur, non vident. Isti, quia Deo adhærent, cum volunt, etiam in exterioribus potentes sunt : illi, qui a Domino recedunt, spem, quam promittunt de potentia sæculari, exhibere non possunt fortitudine operationis. Nam, ut de vicino exempla capiamus, Saul ad pugnanda bella regem postulantium, fortis et potens eligitur : ita ut, sacra hæc historia teste (*I Reg. ix, 2*), ab humero, et sursum populo universo emeret. A Deo igitur ad regni gubernacula electus, cum bonus existeret, et de filiis Israel aliquis melior illo non esset, tamen, cum tantus ac talis vir carnali fortitudini relinquitur, bella perdidit, quæ pugnaturus acceperat, et vitam pariter amisit (*I Reg. iii, 1*). Samuel autem, qui sæculi potentia sublimis non exstitit, qui humiliter non solum Deo, sed etiam hominibus ministravit, de exterioribus quoque bellis trophæa potenter exhibuit. Nam non valde supra de eo dictum est : *Tulit Samuel agnum lactentem unum, et 187 obtulit illum holocaustum integrum Domino, et clamavit Samuel ad Dominum pro Israel, et exaudivit eum Dominus. Factum est autem, cum Samuel offerret holocaustum Domino, Philisthiim iniere prælium contra Israel. Intonuit autem Dominus fragore magno in die illa super Philisthiim, et exterruit eos, et cæsi sunt Philisthiim a fittis Israel* (*I Reg. vii, 9, 10*). Dicit ergo : *Noluit populus audire vocem Samuelis*, ut in eorum inobedientia superbiorum corda designentur, sic divinæ æquitatis judicio projecta, ut magna mala immineant, quæ incursuri sunt : sed tamen ea videre non possint. Sequitur :

(Vers. 21.) *Et audivit Samuel omnia verba populi.*

12. Hoc profecto Samuel audivit, quod populus locutus est, sed ipsum populus non audivit. Populo enim reprobo loqui et non audire, fuit verba contra Dei voluntatem promere, sed pœnam pravæ locutionis minime prævidere. Samuel autem populi verba audivit : quia spirituales viri, dum superbæ locutionis voces audiunt, futurum in eis divinæ ultionis meritum recognoscunt. Dicit ergo : *Audivit Samuel omnia verba populi*, quia sancti, ac spirituales viri, quidquid carnales superbe foris insonant, quale sit in divino judicio intus pensant. Sed quia, dum carna-

lum subditorum (damnabilem vitam reperiunt, pro A delendis eorum criminibus intercedunt : Sequitur :

(Vers. 21.) *Et locutus est ea in auribus Domini.*

In eorum auribus loquimur, apud quos magnæ familiaritatis gratiam habemus. Sancti autem viri, quia omnipotenti Deo in magni amoris vinculo conjuncti sunt, ei in auribus loquuntur : quia divinæ propitiationis ejus auditum tanto fiducialius exposcunt, quanto apud ejus misericordiam, impetrandi locum sublimius acceperunt. Peccata vero populi loquuntur pro humilitate confessionis, sed in auribus loquuntur Domini : quia cum magno affectu precis januam pulsant Dominicæ propitiationis. Sed fortasse in auribus Domini loqui dicitur : quia dum sancti viri pro peccatoribus obsecrant, preces quas pro eis Deo offerunt, hominibus non revelant. Unde et in Evangelio Dominus prohibet discipulos, dicens : *Cum oratis, nolite fieri sicut hypoeritæ tristes, qui amant in synagogis, et in angulis platearum stantes orare, ut videantur ab hominibus* (Matth. vi, 5). Verba ergo, sive opera populi loquuntur, cum delicta locutionis et operis orationibus delenda Domino exponunt. Ea vero in auribus Domini loquuntur, ut dum hominum testimonia orantes fugiunt, ab eo, qui occulta respicit, celerius audiantur. Dum ergo in auribus Domini Samuel loqui perhibetur, modum profecto insinuat, quo quis auditum mereatur divinæ dignationis. Nam pervenire ad Deum oratio nequaquam potest, quæ ex intentione promittit, ut ab hominibus agnoscat. Unde et qui in auribus Domini locutus asseritur, responsa ejus etiam percepisse perhibetur. Nam sequitur : (Vers. 22.) *Dixit autem Dominus ad Samuelem : Audi vocem populi, et constitue super eum regem.*

13. Qua in re notandum, quia Samuel verba populi, quibus regem petierat, in auribus Domini locutus est : et Dominus se abjectum asserit in eo, quod populus regem petit. Dum igitur oranti respondet, et regem facere orantem jubet, quid aliud insinuat, nisi quia devota electi viri oratio nunquam est infructuosa? Nam si populi correctionem non obtinuit, eruditionis suæ bonum obtinuit, cum abjectum populum pro mala petitione cognosceret, **188** sed et nihilominus sciret, quid facere projectis ipse debuisset. Audiri ergo propheta potuit, et non audiri : quia orando qualis esse deberet, novit, sed a populo reproba postulanti, duritiam cordis non abstulit. Sed hoc obtinere ille potuit, qui in auribus Domini locutus est : quia sancti viri eo ipso, quo devote pro peccatoribus Dominum obsecrant, divinæ propitiationis auxilio muniuntur, ut eorum criminibus nequaquam polluantur, quorum sordes delere precibus nequeunt. Quid vero est, quod Dominus ait : *Audi voces eorum*, cum superius dictum sit : *Audivit Samuel omnia verba populi*. Sed verba populi audierat, ut sciret quæ dicebantur, non ut quæ petebantur, concederet. Dum ergo ei a Domino dicitur : *Audi vocem populi, et constitue super eum regem*, favere voluntati populi prophetam jussit. Et ecce, ut palam cernitur, propheta orans non auditur : populus Deum abjiciens, regem-

que petens, auditus est. Quid hoc esse dixerimus, nisi quia miro et tremendo divinæ incomprehensibilitatis judicio sancti viri pro reprobis orantes exaudiri nequeunt : in adimplendis vero suis pravitatibus, audiri ipsi reprobi delinquentes possunt : ut illis libera iniquitas æternæ vindictæ meritum augeat, et istis ex affectu compassionis merces perpetuæ retributionis accrescat? Et statim eum ordinem, quo ad ejusdem regis constitutionem ventum sit, ostendere incipiens, ait :

(Vers. 22.) *Et ait Samuel ad universos filios Israel : Vadat unusquisque in civitatem suam.*

14. Cum spiritualia discutere volumus, necesse est ut ab intentione nostra carnalia removeamus : quia mens interna non penetrat, quam exteriorum actuum pulvis cæcat. Dum igitur propheta Domini omnem populum abire ad propria loca præcipit, a se utique tumultum carnalium repellit : ut eo spiritualia, quæ disponenda sunt, clarius videat, quo mentis ejus aciem terrenorum actuum intentio non obscurat. Sed qualis sit, qui divino judicio prævidetur, insinuans, ait :

CAPUT III.

(I Reg. ix, 1, 2.) *Erat vir de Benjamin, nomine Cis, filius Abiel, filii Seor, filii Bechorath, filii viri Gemini, fortis robore. Et erat ei filius nomine Saül, electus et bonus, et non erat vir de filiis Israel melior illo : ab humero et sursum eminebat super omnem populum.*

1. Cum ordinandi regis persona exponitur, cur patrum ejus nomina describuntur, nisi ut regnum ejus durabile non sentiat? Nam de regno, quod futurum præviderat Moyses, ait : *Non deficiet sceptrum de Juda, et dux de femore ejus, donec veniat, qui mittendus est : et ipse erit expectatio gentium* (Gen. xlix, 10). Quia ergo tribus Juda ad regni diuturnitatem prævisa exsiterat, Cis generatio memoratur ; ut regia dignitas, quæ condebatur in filio, aperte sciretur esse dispensatoria, non mansura. Sed qui carnalem regem generat, Cis, idest durus nostro eloquio dicitur, et is fortis robore prædicatur. Nunc quoque plerique carnales intra sanctam Ecclesiam sunt, qui magna agere videntur : carnales vero sunt, quia sancti Spiritus gratiam non habent. Fortes ergo sunt robore, quia omne, quod magnum videntur agere, corporale est. Nam et Cis pater Saül ideo fortis robore dicitur, ut vires corporis magnas habuisse sentiat. Fortis ergo robore, durus est : quia qui magna carnaliter exhibet, cor molle per compassionem, in fraterna charitate non habet. Valenter agit **189**, quæ non imitari homines foris possint, sed intus conjungi fraternis mentibus nescit per affectum dilectionis. Fortia agit, quæ Deus reprobatur ; et affectum charitatis, quem approbat, exhibere non curat. Durus ergo est, quia dum superbo corde corporalia agit, ejus mentem gratia sancti Spiritus non emollit. Quo contra sanctus vir gloriatur, dicens : *Deus mollivit cor meum, et omnipotens turbavit me* (Job. xxiii, 16). Et sæpe, qui talium mores imitantur, Dei judicio recto-

res fiunt. Unde et apte Saul filius Cis fuisse memoratur.

2. Sed querendum est, cur idem Saul electus et bonus esse dicitur, qui duri filius esse perhibetur? Sed electus dicitur non secundum gratiam, sed secundum iudicium. Bonus etiam dicitur, ut divinæ æquitatis dispositio commendetur. Nam et mala, quæ pro peccatis nostris sæpe patimur, quia per divinam iustitiam nobis irrogantur, bona sunt. Bonum profecto est quicquid est iustum. Per iustitiam quippe Dei pastores reprobis ad regimen sanctæ Ecclesiæ ascendere permittuntur; sed qui mali sunt per iniquitatem, boni sunt divina dispositione; et occulta nunc ordinatione Dei electi sunt, qui ultimo erunt universali iudicio reprobandi. Pastor ergo reprobis, quia ut sit, Dei indignatione decernitur, dicatur electus: B et quia iuste permittitur, dicatur bonus. Item quia ad exsequenda divina iudicia cæteris utilior providetur, melior illo esse de filiis Israel nemo dicitur. Qui etiam ab humero, et sursum eminere super omnem populum memoratur: quia qui carnalium mores vivendo sequitur, valde nititur, ut ea agat, quæ agere alter non valeat. Carnalis etenim rector ab humero, et sursum universo populo eminet; cum in exterioribus fortis est sine comparatione.

3. Possunt et hæc omnia verba laudis intelligi, quibus dum ordinandi regis persona prædicatur, regem petentium intentio confundatur. Nam dicunt: *Rex erit super nos, et iudicabit nos, et pugnabit bella nostra pro nobis (I Reg. viii)*. Dicitur electus et bonus, et quia non sit de filiis Israel melior illo, ut C bona omnia in petiti regis persona excellant: sed dum ad ea non sufficit, quæ populus proposuerat, præsumptio humana confundatur, ut victa tabescat. Et quidem, ut supra dixi, rex, qui populum præiturus eligitur eorum bella pugnaturus, cum a divino auxilio deseritur, bello depressus obiit, et populo, quem ad eadem bella prævit, tunc non salutis causa, sed mortis fuit. Quod denique Deo populus ascriberet, si is qui Dei iudicio electus rex fuerat, ad agenda quæ volebat populus, non tam idoneus existisset. Potest etiam electus et bonus intelligi, dum D asseritur, non qualis in futuro prævidebatur. Dicitur ergo electus et bonus, ut talis a Domino sentiat electus, qui per inobedientiam postea fuit reprobatus. Quare et ipsa ratio exigit, ut quæ de electo et bono usque ad reprobationis tempora dicuntur, et in bona parte sentiamus.

CAPUT IV.

1. Summatim ergo cuncta repetentes, quid ædificationis in se contineant, secundum aliam significationem videamus. Quia in Samuele novum sacerdotium diximus designari, quid est quod senuit, nisi, quia dum per decurrentium spatia temporum sancta Ecclesia ducitur, in nonnullis sacerdotibus conversationis pulchritudo veteratur? Senuit autem Samuel, quia vigor auctoritatis emarcuit. 190 Quasi enim juvenis erat Samuel, quando sacerdotum ordo solis celestibus desideriis inhians, dum nulla terrena

quereret, quo efficacius superna prædicare poterat, eo ad ea nihilominus verbis, et exemplis subditorum animos accendebat. Valebat enim robore, et juvenili pulchritudine radiabat, dum vim cælestis verbi in splendore ostenderet sanctæ conversationis: quia quicquid validum loquendo poterat prædicare, nitebatur etiam sublimiter vivendo ostendere. Nam et mortuas animas vivificabat verbo; sed miro flore juventutis emicans, mortua corpora resuscitabat imperio. Cum et cæcis visum, claudis gressum, et omnibus ægritudinibus medelam tribueret, et adeo sanctissimæ conversationis pulchritudine radiabat; ut majoris virtutis esset, hoc modo posse vivere, quam illo aliis subvenire. Velut ergo in juventute vigebat Samuel, quando in ordine sacerdotum pariter refulgebat et mira virtus operis, et tam immensa pulchritudo sanctæ conversationis. Sed jam diu est, quod Samuel senuit. Multa enim tempora elapsa sunt, ex quibus multi eorum amorem sæculi sequuntur, quorum virtute depelli gaudia mundi ab aliorum cordibus debuerunt. Quod tamen non idcirco dicimus, ut sancta Ecclesia nullos viros religiosos habeat: sed quod pauci sunt, qui in prædicationis culmine perfecte noverint mundum contemnere, et summis desideriis inhærere. Quare apte Samuel et senex dicitur, et prophetare. Senex quidem est, quia rigorem asperæ conversationis in pluribus perdidit: prophetare tamen non desinit, quia dum aliquantas vires spirituales habet, virtutem providi spiritus valenter exhibet. Quod in uno eodemque prædicatore intelligi convenienter potest. Senes quidem sunt, et prophetant, qui sic per negligentiam resolvuntur, ut bene doceant, sed male vivant. Qui filios suos iudices ponunt, quando illos in sacerdotii dignitate constituunt, qui remissioris vitæ eorum tempora contemplantur. A senibus tamen juvenes ordinantur: quia, qui promovendi veniunt, fortia promittunt. Sacerdotalis quippe vitæ fortissimam professionem spondent, cujus virtutem in futura conversatione non habent. Juvenes igitur promoventur: quia, qui eos ordinant, prius quam ab eis professionem virtutis accipiant, eos ad tanti ordinis celsitudinem non assumunt. Prius namque eis insinuant, et quam sublimiter vivant, et quam subtiliter doceant: quod idcirco debent sublimiter vivere, ut utiliter valeant prædicare, ut vitæ propositum semper ad superna dirigant, ut de labore prædicationis temporalia præmia non requirant, ut personas in iudicio non accipiant, sed iusta æquitatis lance cuncta disponant: quatenus viarum Dei difficultates audiant, et an velint subire earum labores, dicant.

2. Has profecto difficiles vias plerique dum sacros ordines ambiunt, se ambulare profitentur: sed dum ad id quod ambiunt, perveniunt, sponsionis suæ tenere fortitudinem prætermittunt. Unde et Samuelis filii non ambulasse in viis ejus, sed accepisse munera, et pervertisse iudicium apte relati sunt. Samuelis enim viæ sunt, quia prædicatoris officio exponuntur. Filii ergo in viis patris sui non ambulant,

quando **H** qui ad sacros ordines ambitiose perveniunt, ardua religionis itinera a majoribus sibi ostensa deserunt, et perversa intentione in appetitu terrenarum rerum altius immerguntur. Unde et post avaritiam declinare, munera accipere, **191** et iudicium pervertere, aperte ^a perhibentur. Qui enim laborare pro caelestibus negligunt, necesse est, ut in appetitu terrenorum arctius inserantur. Declinare quidem post avaritiam, est ambitione rerum terrenarum tota intentione defluere. Nam nonnulli sunt, qui terrena lucra per avaritiam expetunt, sed tamen post avaritiam non declinant : quia et temporalia appetunt, sed in appetitu eorum incurrere crimen vitant. Declinant ergo post avaritiam, qui pro terrenis, quæ ardentem ambiunt, incurrere crimea nequaquam pertimescunt. Animam quippe suam astimant inferiorem omni re quam possunt concupiscere. Hinc namque est rapina violenta, hinc fiunt furta latentia : quia eos quibus avari prævalent, violentè opprimunt, et quorum rebus inferre violentiam nequeunt, furta inferre moliantur. Sæpe et quibus non prævalent furto manuum, insidiantur falitate verborum. Unde et filii Samuelis, ordinato processu, in inordinata avaritiæ confusione deuntantur, cum dicitur :

(I Reg. viii, 3.) *Declinaverunt post avaritiam, accipere munera, perverterunt iudicium.*

3. Qui enim ut munera acciperent, iudicium perverterunt, ad inferendum furtum concupitiæ rei, non quaesierunt obscuritatem noctis, sed tenebras rationis. Et notandum, quia ardor avaritiæ causa est accipiendorum munerum, et acceptio munerum causa est pervertendi iudicii : ut propheta narratione huius vitii pravitas ostendatur, non solum qualiter in reproborum cordibus proficit, sed a sanctorum mentibus qualiter extirpari funditus possit. Nam si perversitas ista iudicii ex acceptione munerum nascitur, qui munera non accipit, iudicium non pervertit, et oblata munera leviter respuit, qui avaritiæ radicem a corde suo penitus extirpavit. Sed istam culpam filiorum Samuelis, plenius videndo, quam loquendo, colligimus. Nam si ad destituta Ecclesiarum loca respicimus, ubi pater senescit, notam avaritiæ, suscepti muneris, et perversi iudicii filii incurrunt : quia ubi per lucra turpia rectoris persona dissolvitur, subjecti gregis corda facile dissipantur, ut in se nequiter vivant, et aliis exempla pravitatis præbeant. Sed libet in iis valde admirari iudicia omnipotentis Dei. Nam filii Samuelis, dum post avaritiam declinant, dum causa pervertendi iudicii munera suscipiunt, populo, cui præsent, exempla pravitatis impendunt. Ipse autem populus, dum regem petit, de culmine potestatis prophetæ filios abjicit. Deus vero omnipotens et regem petentium preces suscipit, et irascitur, quod petatur. Quibus profecto rebus turbari possumus, si eorum rationem non subtiliter videamus. Quid enim justius est, quam, ut populi iudicio corruat, qui reprobo mentis suæ iudicio sic

A student, ut se sequens populus periret? Sed tamen cum sacerdotes male vivunt, a laicis iudicandi non sunt. Digne ergo indigniorem recipiunt, qui indignum indigne ejicere præsumperunt. Nam de filiis Samuelis dicitur : *Acceperunt munera, et perverterunt iudicia.* De eo autem rege, quem filii Israel petunt, terribiles valde minæ proferuntur, quia dicitur : *Agros vestros tollet et oliveta, et dabit servis suis (I Reg. viii, 14).* Et quis sapiens non attendat, quia nequius sit publica violentia agros et vineas tollere, quam ut acciperent munera, prætextu veritatis iudicium permutare? Hac culpa quadam verecundia tegitur, pudore obumbratur. Culpa vero illa tanto nequior **192** cernitur, quanto manifestius, atque atrocius perpetratur. Sed nos nondum ad illa regni tempora discendienda pervenimus, in quibus ista fieri mala etiam ad litteram describuntur : dum ergo juxta propositum nostrum de electo et bono loquimur, utile videtur, ut etiam jus regis, quod prædicitur, qualiter in bona parte possit accipi, subtiliter videamus. Nam si aliquid boni spiritualiter non ostenderet, nequaquam in hac sacra historia diceretur :

(I Reg. x, 15.) *Locutus est Samuel ad populum legem regni, et scripsit in libro et reposuit coram Domino.*

4. Quid est, quod Israelitarum filii ponendi in regis curribus dicuntur? Sed prælatorum sanctæ Ecclesiæ curras eorum devota sunt desideria. Nam dum superna gaudia ferventer appetunt, velut in curribus per alta feruntur. Hinc est quod Elias in curru igneo in cælum sublevatus asseritur (IV Reg. ii, 1) : quia profecto ad superna gaudia sustolli non poterit, qui ea per alta et ferventia desideria non inquirat. Cum ergo boni auditores per exempla prædicatorum terrena contemnere, et amare æterna incipiunt, Israelitarum profecto filii in regum curribus ponuntur. Et notandum, quia et tolli dicuntur, et in curribus poni : quia prius debent a carnalibus desideriis abstrahi, ut bene valeant superni amoris ignibus inflammarum. Quæ nimirum terrena desideria, quia non facile deseruntur, tolli filii perhibentur. Nam per magnam violentiam fieri oportet, ut terrena desideria electus auditor penitus deserat, et in caelestibus sublimes se sustollat. De hac quippe violentia Dominus ait : *Regnum cælorum vim patitur, et violenti diripiunt illud (Math. xi, 12).* De hac Paulus ait : *Nemo coronabitur, nisi qui legitime certaverit (II Tim. ii, 5).* Quod etiam his verbis latenter ostenditur, quia filii qui tolluntur, non in sedibus, sed in curribus poni perhibentur. Curru quidem antiqui pugnare consueverunt. Sed et qui curru ducitur, sublimis ac terribilis contra hostem fertur. Electi etenim viri tanto sublimiores atque terribiliores sunt occultis hostibus, quanto internis amoris celsitudinæ altius profecerunt. Sublimes quippe sunt, quia usque ad eorum intentionem malignorum spirituum suggestio non partingit. Terribiles etiam sunt, quia reprobare eorum consilia

^a Vatic. et Gilot., *prohibentur.*

tanto facilius possunt, quanto per intimi affectus vigorem in superni gaudii contemplatione consistunt. Hoc quidem quoties his dicitur, qui adhuc carnales sunt, piarum minarum illis bonitas exhibetur. Quod tale est, ac si dicat: Quia virtutis personam petitis, sub ejus disciplina vacare vitæ otio non potestis. Quare et equites regis et persecutores regalium quadrigarum, tribuni et centuriones fieri perhibentur. Omnia quidem hæc militiæ terrenæ sunt. Dum ergo equites, et persecutores quadrigarum, tribuni, et centuriones fieri prædicantur, ad omne belli exercitium summoventur. Equites quippe sunt, quando in virtute spiritus carnis suæ voluptatis fluxa restringuntur, et cunctis ineffebrosis motibus magna potestate dominantur. Velut enim equo sublimis invenitur, qui per bonum castitatis carni suæ præpositus, liber, et velox, et effugere hostem, cum dignatur, poterit, et invadere, cum dignatur. Per hoc quidem quod bene præsidere didicit, tanta virtutis incrementa accipit, ut velut irruentis equitis impetum sustinere hostis non possit. Et quia in virtutis suæ robore exempla electorum Patrum sequuntur, persecutores sunt regalium quadrigarum. **193** Quadrigæ etenim regis sunt, bona exempla electi prædicatoris. In eis quippe et pugnans et triumphans ostenditur: quia dum sancta opera prædicatoris aspiciamus, hunc profecto sublimem videmus et in agone certaminis, et in virtute triumphis. Sed carnalibus desideriis oppressi videre hunc in quadrigis suis possunt, persequi ejus quadrigas non possunt. Velut pedites quippe in plano sunt pigri ad cursum, debites ad conflictum. Ut ergo regales quadrigas persequi valeant, prius equites fiant, terrena desideria conterant, carni suæ præsideant, pudicitiae armatura candescant. Tunc quidem post electos Patres in spirituali conflictu currere tanto decentius possumus, quanto per id quod nobis laudabiliter præsumus, occulorum hostium agmina potenter ferimus. Quod si, velut plures habent codices, non persecutores, sed præcursores legimus, a bono intellectu non vacat. Regalium quidem quadrigarum præcursor est, qui laudat verbo exempla justorum. Qui nimirum eques esse debet: quia reprobis laudator est, qui altam vitam atque doctrinam sanctorum prædicat, quam sublimi proposito imitari nequaquam curat. Sed qui aliorum vitam, atque doctrinam proponere alicui ad imitationem novit, jam quidem spiritualis militie esse magister incipit. Bene ergo subjunctum est:

(I Reg. viii, 12.) *Et constituet sibi tribunos, et centuriones.*

5. Tribuni sunt, cum incipiunt: centuriones, cum in spirituali magisterio perficiuntur. Etenim, ut superius diximus, a centenario numero dicitur centurio. Tribuni etiam intelligi possunt spirituales viri, scientia simplices, sed amore Dei et proximi inflammati. Qui licet alta et spiritualia loqui nesciant, tamen per

A exempla electorum, quæ norunt, ad amorem Conditoris, quos prævalent, accendere conantur. Tribus quidem cognatio, sive curia dicitur. Si ergo tribuni dicuntur a tribu, qui ad profectum proximorum sanctorum exempla proferunt, tribuni nominantur. Ad rusticitatem quidem nostram destruendam, velut curia veniunt, quando nobis illa proponunt, per quæ sancti viri omnipotenti Deo placere. Et cum plurimorum sanctorum proprias virtutes exponunt, quasi spiritualium cognationum nobilitatem nobis aperiant. Centuriones ergo intelligi viri perfectiores possunt, qui prædicatorum magisterio dum bene proficiunt, a eorum auditores atque cooperatores fiunt. De quibus profecto in Evangelio Dominus ait: *Omnis scriba doctus in regno cælorum, similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo nova et vetera (Matth. xiii, 52).* Tales quippe non solum operatione præcipui sunt, sed etiam verbi Dei scientia eruditi. Unde et ad spiritualis militiæ conflictum cohortari proximos tanto utilius possunt, quanto et alta, quæ prædicare sciunt, in opere virtutis ostendunt. Habent in eruditione verba, habent ad exempla simplicium opera: ut alta quæ loquuntur sapientes, intelligant; et qui verborum secreta non vident in intimis, imitentur opera, quæ vident foris. Centuriones ergo constituuntur, quando perfectione virtutis, culmen obtinent dignitatis: ut sublimiter vivant, et quo altius vivunt, utilius doceant.

6. Sed qui centuriones sunt, cum belli tempora ordinant, proficere debent: ut pacis etiam fructus ferre cognoscantur. Post tribunos ergo, et centuriones, agrorum sunt aratores, et messoris segetum; ut victorum jam corda vomere adhortationis aperiant, ex quibus uberius bonorum operum triticum **194** metant. Velut in pace jam quidem arant, qui ea corda, quæ spiritalia impugamenta devicerant, ad exercenda opera pietatis excitant. Et segetes metunt, quando de divini verbi semine, quod in auditorum cordibus sparserant, electa opera prorupisse gratulantur. Velut enim de agro triticum falciibus metunt, quando amplexu charitatis, id de superna conversatione accipiunt, quo interna devotione satientur.

7. Sed quando in hac vita vivimus, in pace nulla possidemus. Antiquus etenim hostis, quia semper bene agentibus adversatur, necesse est semper nos ea quæ bene agimus, defendamus. Quare et bene post aratores agrorum, et segetum messoris, armorum fabri, et currum regis fieri perhibentur. Arma et currus fabricant, ut ipsos agros quos excolunt, easque segetes quas metunt, defendant. Currum quippe fabricant, ut ad occursum adversariorum veloces sint: arma vero, ut sint potentes. Currum quidem conscendunt, ut magno impetu castra dæmonum atterant; et, ut extinguant quos impetunt, arma portant. In hac quippe currus sublimitate sta-

^a Gilot., eorum adjutores atque cooptatores fiunt.

bat, qui dicebat : *Nostrā conversatio in cælis est* (Philip. III, 20). Unde et securus jam, qui superior eunctis suis hostibus apparebat, afirmandus, ait : *Nulla creatura poterit nos separare a charitate Christi* (Rom. VIII, 39). Sed qui currum conscenderat, arma tenebat; unde et exponit, dicens : *Ego autem sic curro, non quasi in incertum : sic pugno, non quasi aerem verberans, sed castigo corpus meum, et in servitutem redigo* (I Cor. IX, 26, 27). Quid ergo in hoc curru rectius exprimitur, quam rectæ intentionis sublimitas? Currum ergo fabricare, est in mentibus auditorum altitudinem rectæ intentionis erigere. Qui enim per exempla meliorum prædicationis ministerium sortiuntur, currus post aratri et messionis studium fabricant, quando bene agentes subditos docent, ut ex omnibus operibus bonis, quæ agunt, sola æterna retributionis præmia præstolentur. Terrena quidem despiciere, nulla transitoria desiderare, æterna diligere, atque ad illa magnis desiderii festinare, jam quidem sublimi curri præsidere est. De quibus nimirum curribus per Psalmistam dicitur : *Currus Dei decem millibus multiplex, millia lætantium, Dominus in illis ascendit* (Psal. LXVII, 18). Arma vero eorum, sunt acuta consilia, quibus tanto validius hostes feriunt, quanto celerius eorum astutias deprehendunt. Unde et quasi armatus ille potens loquebatur : *Non ignoramus ejus astutius* (II Cor. II, 14). Arma etiam fabricabat, cum dicebat : *Et scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere, et galeam salutis assumite, et gladium spiritus, quod est verbum Dei* (Ephes. VI, 16, 17). In illis quidem curribus, et armis positi electi, veloces atque potentes sunt. Veloces quidem : quia dum spiritualia cupiunt, nequitas spirituales in momento deprehendunt. Potentes vero sunt : quia dum ardentius summa desiderant, quidquid eis de imo sæculi amore suggeritur, pro nullo pensant : et quasi currus vecti pondere, in hostes magnum impetum habent, qui sanctis virtutibus, et acutis consiliis pleni, tentamenta omnia, quæ ingeruntur, in momento destruunt. Nec vacat ab isto sensu, quod currus, dum per terram volvitur, et inferiorem partem levat sursum, et superiorem deprimit deorsum. Sic nimirum et sanctorum virorum recta intentio, dum de terrenis, quæ agit, cælestia expectat, velut partem, quam per terram trahit, ad summa dirigit. Et quia se tam de bono opere, quam de expectatione æternæ retributionis **195** in conspectu Conditoris humiliat, velut ad terram mergit partem, quam sursum levat. In rotis quippe suis currus noster incessanter volvitur, si de bono opere semper æterna intendimus, et de omni profectus nostri altitudine humiles esse curamus. Quæ profecto arma, et currus tunc sunt regis, cum a prædicatorum sanctæ Ecclesiæ forma et doctrina discrepare minime videntur. Currus ergo et arma electi prædicatores fabricant, quando auditores suos ad supernam patriam festinare docent, et intentionis rectitudine et munitione virtutis. Sed hæc omnia, quæ in profectu unius ostendimus, nihil ob-

stat, si per se in pluribus distributa sentiamus. Electos quidem per virtutum gradus proficiscentes, ostendimus prius in curribus poni; deinde equites, et regalium quadrigarum præcursores ordinari; tribunos, centuriones, aratores, et messorum constitui; ad extremum vero fabros armorum fieri. Sed quia sancta Ecclesia diversis electorum ministeriis utitur, qui vult, potest gratiarum dona singula ordinibus attribuere singulis, ut eorum quæque sint propria illis, qui eorum affectibus strictius insecuntur.

8. Quid ergo est quod subdit : *Filias Israelitarum unguentarias, et focarias, et panificas esse futuras?* Sed filiarum appellatione aliquando infirmitas, aliquando fecunditas designatur. Quæ ergo Israelitarum filix, nisi mentes electæ sunt, ad divini verbi conceptum præparatæ? Quæ regis unguentariæ sunt : quia dum prædicatoris sui institutione proficiunt, in se abundantem gratiam Spiritus sancti percipiunt, per quam mederi contritis cordibus salubriter possunt. Focariæ etiam sunt : quia dum fervore sancti Spiritus plenæ sunt, exemplo suo proximorum corda in amorem Conditoris accendunt. Panificæ sunt, quando electas mentes verbi Dei alimento reficiunt. Unguentariæ ergo sunt filix, quando vulnera peccatorum curant. Focariæ, quando purgata a sordibus peccatorum corda, ad studium boni operis exemplo suæ virtutis inflammant. Panificæ vero sunt, quando proficientibus per exempla, non jam exempla proponunt, sed altæ scientiæ verba proferunt; ut velut solido cibo pasti, tanto fortius agant, quanto jam spiritaliter instructi, ferventius æterna desiderant. Sequitur :

(Vers. 14.) *Agros quoque vestros, vineas, et oliveta optima tollet, et dabit servis suis.*

9. Quinam sunt agri, quæ vineæ, quæ oliveta, quæ jure prælatorum nobis auferuntur? Sed prædicatores sancti, quando ad correptionem peccatorum loquuntur, delectationes carnis, concupiscentias mentis, simulationes bonorum operum reprehendant. Nam si carnis delectationes iniquæ possessionis agri non essent, Apostolus nequaquam diceret : *Qui seminatur in carne, de carne metet corruptionem* (Gal. VI, 8). In carne quippe seminare, est propositum mentis obruere in delectationes corporis. Qui profecto corruptionem de carne metunt : quia in electorum resurrectione renovationem æternæ incorruptionis nequaquam recipiunt. Vinearum quoque appellatione mentis concupiscentiæ recte figurantur : quia reproborum corda inebriant, et a cognitione veritatis alienant. Hujus vineæ fructus vituperans Moyses, ait : *Ex vinea Sodomorum, vinea eorum, et de suburbanis Gomorrhæ : uva eorum, uva fellis, et botrus amarissimus* (Deut. XXXII, 32). Ex Sodomorum quippe vinea vitem, ex Gomorrhæ ducit propagineam, qui nefandissimis concupiscentiis mentem replet. **196** Quasi enim vineam facit, qui inde æterna obviscitur, unde et per concupiscentias debriatur; et qui se quasi sub umbra vineæ, et amoenitate præ-

delectationis refrigerat, æterni sibi incendii retributionem parat. Unde apte nimis ejusdem vineæ fructus exponens, uvam fellis, et botrum amaritudinis dixit. Uva quippe in visu est, fel in sapore: visum oblectans, gustum amaricans; quia nimirum reprobæ menti valde placet, quod concupiscit, sed in æterna pœna, quod sibi modo est dulce, amarescit. Rex ergo nobis agros tollit, cum electus prædicator lætos in delectatione motus carnis nostræ loquendo subtrahit. Vineas tollit, cum debriantes concupiscentias a corde nostro penitus abscindit. Oliveta etiam tollit, cum falsæ misericordiæ opera reprehendit, cum recte exhortando suggerit, nullum esse meritum operis, nisi prodeat de proposito bonæ intentionis.

10. Sed valde quærendum est, cur dari servis regis asseruntur. Nam si hæc nobis jure auferuntur, quinam erunt, quibus non indigne tribuantur? Quod tamen si subtiliter quærimus, magnos in imperiis suis sanctos prædicatores nostros invenimus. Qui sunt ergo ii servi, nisi illi, de quorum capite ad beatum Job Dominus dicit: *Nunquid accipies eum serum sempiternum (Job xl, 23)?* Maligni namque spiritus servi sunt sanctorum hominum; sed in hac vita servi perpetui, in illa vero servi sempiterni. Quotidie namque hoc ingerunt, unde sancti viri coronentur. Nam cum ex prælio hujus vitæ, æternæ gloriæ victoria nobis præbeatur, qui contra nos ea bella innovant, quibus ad æternam requiem ducimur, profecto nobis magna servitia impendunt. Servi quoque victorum sunt, testante veritate: *A quo quis vincitur, ejus servus efficitur (II Petr. ii, 19)*. Nam dum prælia contra eos, qui victuri sunt, excitant, serviunt eis, qui inde coronantur, unde ad tempus eorum prælia potenter excipiunt. Sed quia quod ad sanctorum gloriam proficit, malignis spiritibus crescit in damnationis augmentum, ablati agri, et vineæ, et oliveta servis tribuuntur. De omni quidem malitia sua dæmones in æterna pœna punientur. In congressione quidem occulti certaminis, quando electi vincunt, mala quæ repellunt, suis hostibus tribuunt: quia isti, tanquam aurum in fornace (*Sap. iii, 6*), probantur, illi pro reprobâ suggestionem puniuntur. Agros ergo, vineas, et oliveta servi suscipiunt: quia cum peccatores ad vitam, prædicantibus doctoribus, redeunt, hoc etiam ad damnationis cumulum dæmonibus proficit, quod poenitentes in culpa præterita tandiu eorum fraude retenti sunt. Dantur etiam hæc servis, quando officio prædicatoris conversi peccatores ad Dominum, agnoscunt quod in amore præteritorum criminum fraude dæmonum tenebantur.

11. Quid vero est, quod segetes, et vinearum redditus addecimari, et eunuchis famulis regis dari ea perhibentur? Sed segetes electorum addecimantur, quando excellentiora eorum opera colligimus, ut ea, ad exemplum fidelium producamus. Unus denique solus fuit, qui in se omnium virtutum plenitudinem habuit, cui se omnis plenitudo divinitatis corporali-

ter infudit (*Coloss. i, 19*). Nos autem, quia de plenitudine ejus omnes accepimus, dona gratiarum per partes divisas possidemus. Hinc Paulus ait: *Alii quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alii sermo scientiæ, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum, alteri fides in eodem spiritu, alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum (I Cor. xii, 8)*. Denario vero 197 numero, quia perfectus est, virtutes addecimamus, cum singulorum dona electorum colligimus, quæ minores imitentur. Nam de Moyse scriptum est: *Quia erat mitissimus super omnes homines terræ (Num. xii, 3)*. De Abraham quoque dicitur: *Credidit Abraham Deo, et reputatum est ei ad justitiam (Gen. xv, 6)*. Cum ergo mansuetudinem cum fide imitari volumus, necesse est ut de exemplo Moysi et Abrahæ ad refectionem mentis nostræ, velut electarum segetum, cibi decimentur. Sic sic nimirum castitatem Joseph (*Gen. xxxix, 8*), sic Job patientiam (*Job. i, 21*), sic zelum Phinees (*Num. xxv, 7*) ad exemplum nostrum prædicatores profertur: quia dum perfectorum virtutes ostendunt, velut electarum messium decimas congregant, quas bene proficientibus apponant. Unde et bene eunuchis et famulis eadem frugum decimæ dari prædicuntur. Eunuchi quippe sunt, qui animi virtute, omnia in se libidinis fomenta contriverunt. De quibus nimirum in Evangelio Dominus dicit: *Sunt eunuchi, qui castraverunt se propter regnum cælorum (Matth. xix, 12)*. Famuli sunt, qui adhuc studiis vitæ activæ sub aliena cura inserviunt, et ad altitudinem charitatis liberi adhuc exire non possunt. Qui et apud Moysen sex annis servire dominis suis debere inveniuntur (*Exod. xxi, 2*), ut septimo liberi egrediantur: quia nimirum prius debent perfecti esse in opere, ut ordinate in summa contemplatione exire valeant. Eunuchis ergo famulis doctor messium decimas tribuit, quando ii, qui in candore castitatis obediunt sibi, opera majorum electa sequuntur. Vinearum etiam decimas tribuit, cum eis, quam mira charitate Patres nostri Deum et proximum dilexerunt, ostendit; ut et ipsi etiam ejusdem charitatis abundantia repleti studeant, ac velut ebrii, præteritorumque obliti, sola futura diligant, atque ad illa ferventer currere non omittant.

12. Post ista vero omnia servi Israelitarum, et ancillæ, juvenes optimi tollendi prædicuntur, atque in regis opere ponendi. Qui sunt servi carnalium, nisi qui, malorum exemplo, diuturna consuetudine sic depravati sunt, ut colla mentis sub jugo nequissimæ imitationis perpetuo subdidisse videantur? Servi ergo illorum tolluntur, quando electorum prædicatorum studio illi etiam peccata deserunt, qui reprobæ imitationi carnalium vehementer subdi videbantur. Qui etiam juvenes optimi dicuntur. Juvenes quidem sunt, quia in malo fortes; optimi etiam dicuntur, quia cæteris peccatoribus nequiores sunt. Quibus nimirum per prophetam dicitur: *Væ qui potentes estis ad bibendum vinum, et viri fortes ad miscendam ebrietatem (Isai. v, 22)*. Vinum denique

bibunt, qui deliberatione mentis, fervorem concupiscentiæ præcipitanter excipiunt, et ebrietatem miscent; quia dum concupiscentiarum ardoribus inflammantur, ad vias rectitudinis, perdita ratione, redire nesciunt. Potentes vero et fortes tam ad bibendum, quam ad miscendam ebrietatem sunt, ut pro ferventi proposito mali velut optimi servi esse doceantur. Hos optimos juvenes item divinitus sermo demonstrat, cum diaboli aviditatem exponit, dicens: *Eca e jus electa* (*Habac. i, 16*). Nam antiquus hostis in eorum nequitia valde reficitur, qui nequissimi nequiores sunt.

13. Ancillarum vero nomine illa nequissima peccatorum conditio designatur, qui per iniquitatem valde sunt pessimi, et aliis præbent exempla pravitate. Velut enim ancillæ servos pariunt, dum magnæ iniquitatis non sunt solum operariæ, sed etiam matres. Quia vero sanctorum prædicatione **198** tales etiam convertuntur, qui magna postmodum omnipotenti Deo servitia impendunt, apte servi et ancillæ dicuntur auferri, et in opere regis poni. Annon tunc ancillam rex regum tulit, quando de illa magna peccatrice dixit: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum* (*Luc. vii, 47*)? Et hanc in opere suo posuit, quando in castellum intravit, et eum illa in domo sua recepit (*Luc. x, 38*). Hanc etiam in opere suo posuit; quia resurgens a mortuis, ei prædicationem suæ resurrectionis injunxit (*Marc. xvi, 7*). Servum quoque tulit, quando a telonei lucro Matthæum ad se sequendum vocavit. In opere suo hunc etiam posuit, quia ei in domo sua convivium præbuit, et *Æthiopiæ prædicatorem, conversi orbis Evangelistam fecit* (*Matth. ix, 9; Marc. i, 14; Luc. v, 27*). Quia ergo prædicatorum ministerio hi etiam ad Dominum redeunt, de quorum salute humana cogitatio desperare poterat, bene servi et ancillæ et optimi juvenes in regis opere ponendi describuntur.

14. Possunt servorum et ancillarum nomine, motus cordis et affectiones intelligi. Nam quando nobis reproba suggerunt, servi sunt: quando affectiones mentis pravorum motuum suggestionibus substerni appetunt, ancillæ. Tunc quidem necesse est, ut per rigorem propositi utrisque dominemur. Servos nostros et ancillas prædicatores tollunt, cum motus cordium nostrorum, et affectiones instruunt, qualiter ad Dei servitium dirigantur. In opere regis ponunt, quando jam idem Dei omnipotentis servitium, quod eorum magisterio didicimus, exercemus. Quare et in asinis quid aptius, quam lascivi motus animæ figurantur? In opere autem regis ponuntur, quando illa mens, quæ pravis cogitationibus moveri ad lasciviam solebat, prædicatione doctoris proficit, et affectus suos in appetitu imitandæ castitatis ponit. Possunt servorum et ancillarum et asinorum nomine designari, qui sæcularibus hominibus corporalia obsequia fortiter impendunt. Sed in opere regis ponuntur; quia conversi ad Dei omnipotentis servitium, spiritualia tanto devotius pro æterna retributione tolerant, quanto clarius agnoscunt, quia magna sine fru-

ctu tolerabant. Greges etiam rex addecimare dicitur: quia quisquis omnipotenti Deo placere appetit, oportet, ut mundus sit per innocentiam, et studio boni operis intentus. Per illud quidem arbor est bona, per istud etiam fructus facit. Quia vero multis utimur, ut servare innocentiam, et bona opera exhibere valeamus, ipsæ cogitationum innocentium turbæ greges nostri sunt. Quid ergo est, quod addecimantur, nisi quia cogitationum subtilitas facile non videtur? Nam sæpe bona nos cogitare putamus, quæ subtiliter discussa, bona non sunt. Addecimari ergo greges debent, ut illud solum regii juris sit, quod denario numero continetur. Quod in nobis tunc bene agitur, cum prædicatorum nostrorum magisterio discimus, perfecti esse non solum exhibitione operis, sed etiam in exquisitione cogitationis. Ad extremum vero dicitur:

(Vers. 17.) *Vosque eritis ei servi.*

15. Ut videlicet sic ejus juri se subditos sciant, ut ejus mandata præterire non audeant. Hanc profecto regiam dominationem volebat Dominus statuere, cum dicebat: *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum in cælis; et quodcumque solveris super terram, erit solutum in cælis* (*Matth. xvi, 19*). Hanc etiam potestatem exagebat a subditis, qui dicebat: *Si quis evangelizaverit vobis aliud, quam ego evangelizavi vobis, anathema sit* (*Gal. i, 8*). Hinc item Dominus discipulos mittens **199** in prædicationem, dicit: *Qui vos audit, me audit; et qui vos spernit, me spernit* (*Luc. x, 16*). Hinc de Judææ prædicatoribus eisdem discipulis Dominus dicit: *Quæcumque dixerint vobis, facite* (*Matth. xxiii, 3*). Servi ergo regum nostrorum sumus, quando sic prælatorum nostrorum imperio subdimur, ut præter eorum auctoritatem agere nulla præsumamus. Quia ergo eis præsent, qui in virtute obedientiæ suas virtutes roborant, in fine regii juris dicitur: *Vosque eritis ei servi*: ut fideles subditi, tunc etiam se subditos prædicatorum præcepto debere esse cognoscant, quando per virtutum profectum, ad perfectionis culmina perducuntur. Quod etiam eisdem verbis ipsa Veritas discipulos edocens, ait: *Cum feceritis hæc omnia, dicitis: Servi inutiles sumus* (*Luc. xvii, 10*). Verumtamen, quia carnalibus ista loquebatur, adjunxit, dicens

(Vers. 18.) *Et clamabitis in die illa a facie regis, et non exaudiet vos Dominus in die illa, quia petistis vobis regem.*

16. Qui regem petierant, a facie regis clamant, quando ii, qui agere spiritualem vitam sub bono rectore voverant, ejusdem vitæ relinquere labores tentant. Facies quidem omnes agnoscuntur. Facies ergo regis est cognita conversatio, et eruditio boni prædicatoris. Qui nimirum, quia dura et aspera pro æterna vita agunt, et dura præcipiunt, eorum vitam atque doctrinam carnales subditi non imitari, sed fugere conantur. Faciem quippe regis tunc vident qui regem petierant, cujus aspectum ignorabant; quia in prælato suo cælestis itineris districtio, quam sit fœboriosa, considerant, quam velut rem facilem, ante

quam cognoscerent, appetebant. Tunc a facie regis A clamant, qui regem petierunt; quia dom carnalis vitæ deserere^a morem nolunt, ejus quem sibi præesse voluerunt, optimi pastoris sui laudabilem imitationem effugere nituntur. Et quia cæco corde lucem videre non possunt, ad Dominum clamant, id est, ut evadere spirituale jugum Dei possint, Dominum obsecrant. Sed non exaudit eos Dominus in die illa. Quæ est dies illa, qua reprobi subjecti Dominum obsecrant, nisi intentio vanæ prosperitatis? Non exaudiuntur; quia profecto per divinam gratiam nunquam fit, ut bonis rectoribus semel promissa subjectio, libera egredi ad mundi delectationes possit. Quare et causam subjunct, dicens :

(Vers. 18.) *Quia petistis vobis regem.*

17. Quasi dicat : Pastoribus spiritalibus promissa B subjectio indissolubilis est. Facile quidem vobis regem petitis : sed quia dignitas regia gravis est, eorum potestatem effugere facile non potestis. Hoc quia ad historiam dicimus, notandum esse censemus, quia omnipotens Deus, dum jus regis prædicat, religiosi præpositi formam institutionis impendit. Quare? Ut qui arctissimam conversationis viam imperant, b noviter accedentibus facile aditum non impendant. Quare et ejusdem arctissimæ vitæ magister optimus, summæ veritatis discipulus eruditus præcipit, dicens : *Probate spiritus*, si ex Deo sint (I Joan. IV, 1). Et item : *Nuntientur ei dura et aspera, per quæ itur ad Deum, ut sciat ad quod intrat.* Prædicat ergo Dominus jus regis, dicat, sciat omnia, quales carnales futuri sunt in ejus observatione : et ut ad vitam virtutis 200 debiles facile non accedant, fortes præpositi facile debiles nequaquam accipiant. Celebritas quidem conversionis plerumque oritur ex præcipatione consilii, non ex incremento devotionis. Nam cum infirmi fortia promittunt, non est expertum robur animi, sed confusio discretionis. Quos omnes sub unius denotatione sapiens admonet, qui dicit : c *Super te onus ne levaveris.* Qui ergo in regularis vitæ forti proposito aliis præsent, tanto discretius debent ad eandem vitam conversos recipere, quanto et utilius prænosendum est, accedentium petitio ex virtute sit animi, an ex præcipatione voluntatis. Nam qui in suis actibus faciles sunt, solent instanter vitæ spiritalis asperitatem appetere, ut videantur magna animi virtute, quod expetunt, desiderare.

(Vers. 19, 20.) *Noluit autem populus audire vocem Samuelis, et dixerunt : Nequaquam, sed rex erit super nos, et erimus nos quoque sicut omnes gentes, et judicabit nos rex noster, et egredietur ante nos, et pugnabit bella nostra pro nobis.*

Hoc quia superius late expositum est, in eorum exquisiitione otiose retinemur. Sequitur :

^a In Vatie. et Guss., *volunt*, quod intentum a Gregorio sensum evertit.

^b Hæc ex regula S. P. Benedicti, cap. 58 de prompta sunt non solum quoad sensum, sed etiam quoad verba : *Noviter quis veniens ad conversionem, non ei facilis tribuatur ingressus : sed sicut ait Apostolus, probate spiritus si ex Deo sunt, etc.* Multa alia

(Vers. 21.) *Et audivit Samuel omnia verba populi, et locutus est ea in auribus Domini.*

18. Audire vocem populi, est quæ sanctæ conversationis habitum petentes, exterius dicant agnoscere. Nam velut solam accedentium vocem audimus, cum scimus Quæ exterius asserunt : sed quales inter sponsionis assertiones futuri sint, non videmus. Loqui ergo ea in auribus Domini debemus, ut ipse sponsionis verba suscipiat : qui dum verba audit, corda discutit, et ex textu profectionis, usuras exquirat robusti operis. Hæc namque novitorum nostrorum mentes audiant, et expavescant : quia videlicet quod nobis dicunt, in auribus Domini loquimur. Nam quod coram nobis promittunt, Deo offerimus, ut ipse jam de manibus nostris teneat, quod exquirat. Quæ profecto libertas rectoris, est obligatio subditi : quia tanto districtiori sententiæ subditur, quanto apertius scire potest : quia de eo, quod respondet, omnipotenti Deo reddere rationem debet. Cum ergo ea quæ novitii promittunt, Deo offerimus, quasi chirographum, quod nobis faciunt, illi damus. Et quia latenter hoc agitur, in auribus Domini Samuel ea, quæ populus dixerat, locutus fuisse perhibetur. In auribus quippe amicorum loquimur, quando ea quæ dicimus, extraneis celamus. Sequitur :

(Vers. 21.) *Dixit autem Dominus ad Saſſueem : Audi vocem eorum, et constitue super eos regem.*

19. Superius propheta futura prospiciens, ait : *Clamabitis ad Dominum, et non exaudiet, quia petistis vobis regem.* Nunc vero Dominus dicit : *Audi vocem eorum, et constitue super eos regem* (I Reg. VIII, 18). Quid per hoc nobis ostenditur, nisi quod sæpe bonis rectoribus sanctæ Ecclesiæ divinitus inspiratur, ut celestis vitæ studiis eos subdant, qui sub disciplina ejusdem professionis postea devoti non sunt? Qui profecto postea a facie regis clamaturi sunt, et tamen divino præcepto regem recipiunt : quia divinitus inspirantur ad servitatem Dei devote accedere, quos in augmento mercedis æternæ pastorum sollicitudo magni laboris, sub ejusdem servitutis vinculo 201 debeat cohibere. Ad Dominum nempe clamare dicuntur, a facie regis sui : sed quid a Domino missus propheta respondeat, ipsi reges audiant, ut quid agere debeant, inter ipsos clamores sciant. *Non, inquit, exaudiet vos.* Ergo nec ipsi exaudire debent. D Qui enim in sanctis monasteriis sunt tepidi, medendi sunt, quasi ægri; non sunt ejiciendi, ut mortui. Nam si a Domino missi sunt, inter spiritalium unguentorum fomenta resipiscent. Dicat ergo Dominus : *Constitue super eos regem* : quia profecto nonnulli ad servitatem Dei veniunt devoti, qui et refrigescere permittuntur, sed pastorum studio, quorum se præcepto subdiderant divina inspiratione, ad amorem

ex eadem regula desumpta observavimus in Præfatione.

^c Fortasse Ecclis. cap. III, 22, ubi legitur *altiora te, vel difficiliora te ne quaeris.* Et in Vers. Arabica, *ne quaeras quod vires tuas superet.* Vide supra lib. I, cap. 2, num. 17.

cœlestis patriæ recalescunt. Sed jam qualis pastor ad A gradiebatur ille de quo scriptum est : *Regressus est*

uæc sit idoneus, exponit, dicens :
(I Reg. ix, 1, 2.) *Erat vir de Benjamin, nomine Cis, filius Abiel, a filii Seror, filii Rechorath, filii Aphia, filii viri Jemini fortis robore. Et erat illi filius vocabulo Saul, electus et bonus, et non erat vir de Israel melior illo, ab humero et sursum eminebat super omnem populum.*

20. Quid est, quod cum rex constituendus ostenditur, patrum nomina prædicantur : nisi quia indigne assumitur ad principatum sanctæ Ecclesiæ, qui sanctorum Patrum in moribus nobilitatem non tenet? Sex autem patrum nomina assignantur, ut sanctæ conversationis eorum in bona actione perfectio designetur. Sex enim diebus mundus conditus est, sex ætatibus consummatur. Sex ergo sunt patres, qui in genealogiæ ordine electorum pastorum sanctæ Ecclesiæ nominantur : quia nimirum illorum sunt per imitationem filii, qui in forma sequentium culmen obtinent perfectionis. Pater vero regis, Cis, id est durus dicitur : quia profecto ii, quorum sancti prædicatores imitatores sunt, vita et zelo remissi non sunt. Duri namque sunt, quia peccatoribus mollia non loquuntur : duri etiam sunt, quia ut alios bene corrigant, dura quæ illis præcipiunt, in sua conversatione demonstrant. Durus namque videbatur, qui Judæos arguebat, dicens : *Genimina viperarum, quis ostendit vobis effugere a ventura ira? Facite dignos fructus pœnitentiæ* (Matth. iii, 7). Sed qui aliis durus erat, sibi remissus non erat. Nam ut pœnitentiæ duritiam, quam prædicabat, Evangelista eum tenere ostenderet, ait : *Habebat vestimentum de pilis camelorum, et zona pellicea cinctus lumbis : esca autem ejus locustæ et mel sylvestre* (Marc. i, 6). Ad Ezechiel quoque dicitur : *Ecce dedi frontem tuam duriorum frontibus eorum, ut adamantem et silicem dedi faciem tuam* (Ezec. iii, 8). Sed qui tam durus contra duos in malo veniebat, ut dura, quæ ventura erant, locuturus ostenderet, diebus septem in medio eorum, antequam loqueretur, flebat. Sic enim dicit : *Et sedi ubi illi sedebant, et mansi septem dies mœrens in medio eorum.* Quia ergo sancti prædicatores, obstinatis peccatoribus, lenes et mansueti non sunt, et quod asperum prædicant operantur, duri filius Saul recte perhibetur. Illos enim imitari electus prædicator debet, qui et acuta prædicant, et quæ loquuntur, observant. Unde et de eodem regis patre subjungitur : *Fortis robore.* Sunt nonnulli intra sanctam Ecclesiam, qui elatione sunt, et arrogantia fortes. Nam magna agunt ; sed cum laudare homines ea quæ agunt, desinunt, eadem magna ipsi agere prætermittunt. Fortis ergo robore est, qui virtutem, quam monstrat in opere bono, habet a Spiritu sancto. De quo nimirum robore superius (Ad. vi, 2) Anna in cantico vaticinata est, dicens : *Infirmi accincti sunt robore.* 202 De hoc Dominus discipulis repromittit, dicens : *Sedete in civitate, donec induamini virtute ex alto* (Luc. xxiv, 49). In hoc robore fortiter

gradiebatur ille de quo scriptum est : *Regressus est Jesus in virtute spiritus in Galilæam* (Luc. iv, 14). Qui ergo durus dicitur, fortis robore perhibetur : quia electi viri, dum summa prædicant, ingentia demonstrant : et omne quod altum præcipiunt, omneque quod magnum agunt, in virtute sancti Spiritus operantur. De quo digne subjungitur : *Et erat ei filius Saul nomine, electus et bonus.* Nam qui talium imitator est, utilis non solum est ad laborem ministerii, sed aptus ad fructum hæreditatis. Electus quippe etiam Judas ad ministerium fuit : sed quia bonus non fuit, jus amisit successionis. Qui ergo in Saul adhuc electo et bono significantur, nisi sanctorum Patrum electi imitatores, qui per doctrinam aliis utiles sunt, et per conversationem sibi : qui sic alios possunt regere, ut sibimetipsis nequaquam desinant providere? Electi namque et boni sunt, quia sic lucra aliorum expetunt, ut sui nulla damna patiantur. Pleni quippe in seipsis sunt, effluentes aliis, et de abundantia sui sic aliis tribuunt, ut suæ plenitudinis aliquid non amittant. Habent quæ aliis præbeant, sed habentes quæ sibi possint sufficere, nulli præbent. Sic aliis præbere oleum nituntur, ut a se fomenta luminis non solvantur : ut dum illuminant alios, se non extinguant. Bene ergo electus et bonus dicitur : quia certe, qui sanctæ Ecclesiæ regimen suscipit, dives esse debet, et ornatus donorum spiritualium et plenitudine meritum. Et quia de communi ordine, qui præcellant, eligendi sunt, sequitur : *Et non erat de filiis Israel melior illo.* Cujus profecto excellentia commendatur, cum subditur : *Ab humero, et sursum eminebat super omnem populum.* Hac quippe specie corporis in persona ordinandi antistitis, præsignantur acta virtutis. Quid enim in humero nisi fortitudo designatur? Sed qui ab humero, et sursum super omnem populum eminebat, tam sublimis staturæ erat, ut qui altior esset in populo, capite usque ad humerum regis pertingeret : futurus vero rex collo et capite altitudinem omnium superaret. Capita vero quæ sunt, nisi subjectæ plebis mentes? Quæ cum valde tenduntur, usque ad humerum ordinandi regis pertingunt? quia is qui ad regendum culmen sanctæ Ecclesiæ quæritur, tantæ debet esse perfectionis, ut quidquid populus de bono opere sibi vult proponere, in sua conversatione debeat demonstrare. Quasi enim regis humerum capita plebis tangunt, quando eorum corda, quidquid virtutis in suo pastore quærent, inveniunt. Sed rex præcellit collo, præcellit et capite. Quid enim in collo, nisi locutio : quid in capite, nisi mentis contemplatio designatur? Capite ergo et collo subditorum omnium capita excellit, si contemplationis altitudine mirabilis est, et sublimitate doctrinæ. Quasi enim capite sublimis est, cum illa de secretis cœlestibus contemplatur, quæ alii contemplari non possunt. Collum quoque super alios habet, qui altitudine locutionis suæ mirabilis, æquandus ab aliis non est. Quasi enim caput in sublime extulerat, qui dice-

* Hæc in Gilot. et Vatic. omittuntur.

jat: *Veniam ad a visiones et revelationes Domini. Scio hujusmodi hominem sive in corpore, sive extra corpus, nescio, Deus scit (II Cor. xii, 4, 2).* Sed velut electus et bonus rex, ut collum etiam super capita omnia se tenere ostenderet, ait: *Audivit arcana verba, quæ non licet homini loqui (Ibid., 4).* Quid vero quasi eminens collum ejus miramur in iis, **203** quæ tacuit? Adæquemus eum, si possumus, in iis quæ dixit. De collo apostoli Pauli processerunt epistolæ ejus, et cum ab illo tempore cœperint eas viri sapientes exponere, adhuc conantur ea quæ dixit melius scire. Cumque quotidie in ejus eruditione proficiunt, quasi ad summitatem colli innitentes, pertingere nequam possunt. Eminet ergo rex collo, emineat capite, sit humero sublimis; ut conversatione perfectus sit, eloquio mirabilis, præ cæteris arduus in arce contemplationis. Sed, qui conversatione magnus est, eloquio præcipuus, præ omnibus contemplatione suspensus, priusquam perveniat ad culmen regiminis, signa exterius habere debet fraternæ charitatis: ut videlicet sic proximorum sollicitudinem habeat, ut ad æternam vitam lucra animarum quærat. Bene ergo in eorum typo subjungitur:

(Vers. 3, 4.) *Perierant autem asinæ Cis, patris Saul: et dixit Cis ad Saul filium suum: Tolle tecum unum de pueris, et surgens vade, et quære asinas. Qui cum transissent per montem Ephraim, et per terram Salisa, et non invenissent, transierunt etiam per terram Salim, et non erant, et per terram Jemini, et minime reperere.*

21. Cis, qui durus dicitur, non solum electos ejus, sed ipsum etiam Redemptorem significat. Nemo enim sibi eo durior existit. Hujus namque duritiæ asperitatem propheta insinuans, ait: *Vere languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit (Isa. liii, 4).* Mori enim mortalibus non est pati, passibiles damnatæ naturæ. Ille ergo sibi durus vehementer existit, qui in se unde pateretur, non habuit: sed ut nos patiendi liberaret, in quo sibi durus esset, et pati posset dignanter assumpsit. Asinæ Cis sunt animæ peccatrices (*I Reg. x*). Quia etiam in fide Redemptoris regeneratæ sunt, duræ esse dicuntur: perditæ autem asinæ, quia per immunditiam ab ejus sunt servitio separatæ. Hinc est enim, quod ad passionem tendens, absolutæ asinæ, et pullo insedit (*Matth. xxi, 7*); ut patenter ostenderet, quia ad hoc pati venerat, ut peccatoribus subveniret. Pereuntes namque asinas se quærere fatebatur, cum dicebat: *Venit filius hominis quærere, et salvum facere quod perierat (Luc. xix, 10).* Has asinas et per semetipsum quæsivit, et adhuc prædicatores ad quærendum mittit. Dicit ergo Cis filio suo, ut asinas quærat, quando electorum cordibus spirituali inspiratione Redemptor imperat, ut in prædicationis ministerium pergant. In prædicationis autem officio pergentes, quia solum spiritalem sensum secum debent ducere, unum de pueris tollere ^b jubentur. Unum namque puerum tollit, qui dum ad præbendum aliis formam vivendi pergit, in

^a Alii editi corrupte, *ad divisiones gratiarum et revel*

omne quod agit spiritualis est. Unum namque de pueris tollit, de quo prædictum est: *Ipse præcedet ante illum in spiritu et virtute Eliæ (Luc. 1, 17).* Unum puerum secum tulerat, qui ait: *Non habemus spiritum hujus mundi, sed spiritum qui ex Deo est (I Cor. ii, 12).* Hinc iterum dicit: *Nos sensum Christi habemus (Ibid., 16).* Hinc per Ezechielem de sanctis animalibus dicitur: *Ubi erat impetus spiritus, illuc gradientur (Ezec. 1, 12).* Quærens ergo asinas, unum de pueris tollit: quando is, qui noviter animarum lucra quærere incipit, quæ agere putat, omnia spiritualiter agere disponit. Invenire autem asinas, est peccatores in luce sanctitatis conversos aspicere. Nam velut perditæ asinæ non inveniuntur, quando in peccatorum tenebris, reproba corda se obruant.

22. Et quia per quinque sensus corporis ad eadem peccatorum tenebras decidunt, quinque regionibus **204** non inveniendæ perquiruntur, videlicet monte Ephraim, terra Salisa, et Salim, et viri Gemini, et Zuph. Unusquisque etenim ubi per peccatum projicitur, ibi occultatur; et quasi perditus, ubi sit nescitur, quando justitiæ lucem, in qua eum Deus posuit, derelinquit. Hinc est, quod in paradiso post peccatum, primum hominem quærit, dicens: *Adam, ubi es (Gen. iii, 9)?* Quasi dicat: Quia te in luce qua posui non invenio, demonstra te ubi posuisti. Hinc de mortuo Lazaro exquirat, dicens: *Ubi posuistis eum (Joan. xi, 34)?* Sed quem quasi perditum quærebat, ut inveniret progredi imperabat, dicens: *Lazare, veni foras.* Perditur ergo homo, cum peccat: invenitur, cum peccatum adversum se, jam pœnitendo pronuntiat. Quia enim per sacra eloquia peccatori præcipitur: *Dic tu prior iniquitates tuas, ut justificeris (Isa. xlvi, 26, sec. LXX):* dum ille, qui peccavit, confitendo justificari incipit, in luce jam cernitur, ubi jam positus invenitur. Saul autem, qui asinas quærens, non invenit, eruditi quidem prædicatoris personam designat, sed noviter incipientis. Quem profecto omnipotens Deus prædicationis fructum afferre non patitur, ne vilem peccatorum conversionem æstimet, dum leviter convertere eos ad Dominum potest. Differtur ergo conversio, ut conversi diligantur: et eos prædicator tanto amplius amet, quanto clarius videt, quia eos lucrari cito non prævalet. Sed dum sancti viri de prædicatione sua alios convertere non possunt, de se vehementer timere incipiunt: ne inde omnipotenti Deo displiceant, unde se ei vehementer placere cogitabant: et plerumque agitur, ut sic novorum prædicatorum corda terreantur, ut jam proponant ejusdem prædicationis officium deserere, et Deo per silentium vacare. Quare et subditur:

(Vers. 5.) *Cum autem venisset in terram Zuph, et non invenisset, dixit Saul ad puerum suum: Veni, revertamur, ne forte dimiserit pater meus asinas, et sollicitus sit pro nobis.*

23. Ad patrem reverti deliberat, qui postposita intentione prædicationis, Deo vacare appetit in secreto silentii. Reverti quidem dicitur, qui missus aute

^b Gilot et Vatic., *jubetur.*

perhibetur. Quasi enim eorum patre sunt filii, quando electi viri immorantur in secreta contemplatione Redemptoris. Revertuntur itaque, quando a publico sanctæ prædicationis veniunt ad rimanda gaudia æternæ claritatis. Sed quia sancti viri nihil agunt inconsulti, Saul de reversione ad patrem puerum consuluit. Tunc namque puerum consulimus, quando intenta mente providemus, ut quod tentamus disponere, a spirituali sensu non debeat differre. Ad patrem quippe reverti disposuerat, qui dicebat: *Dixi, custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea: Posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator contra me (Psal. xxxviii, 1, 2)*. Adversus prædicatores peccator consistit, quando ad prædicationem eorum, statum suæ iniquitatis non deserit. Et quia tunc prædicator ei silere, et Deo vacare proponit, ut ad patrem redeat, obmutescit. Sed quia per silentium voluntatem Dei melius didicit, cor ejus concealuit, et exardescente igne internæ meditationis, locutus est. Quod in hoc etiam loco ostenditur, quia consultus puer, consulenti se consilium impendit, dicens:

(Vers. 6.) *Ecce est vir Dei in civitate hac, vir nobilis, omne quod loquitur absque ambiguitate venit: nunc ergo eamus illuc, si forte indicet nobis de via nostra propter quam venimus.*

205 24. Virum Dei Samuelem dicit, in quo prædicatores sanctæ Ecclesiæ designari jam diximus. Qui vir quidem dicitur, pro reverentia sanctæ conversationis, et omne quod loquitur, absque ambiguitate venire perhibetur: quia quidquid minatur de æternis suppliciis, quidquid de æterna lætitia promittit justis, ita ut denuntiat, et impii abibunt ad pœnam, et electi ad gloriam. Qui etiam in civitate esse perhibetur: quia electus pastor in communi subjectæ plebis custodia, semper vigilare cognoscitur. In civitate est pastor, quia cum custodit alios, in se munitus est. Unde et per prophetam in omnium virorum Dei laudibus, sub unius descriptione dicitur: *In excelsis habitat, munimenta sanctorum sublimitas ejus (Isa. xxxiii, 6)*. Nam quo altius in æternorum civium visione suspenditur, eo et sibi fortior, et proximis utilior invenitur.

25. Nobilis etiam dicitur: quia superna conversatione conspicuus est, et de mundanæ vitæ rusticitate nihil habet. Inde enim nobilis cernitur, unde civis. Sæcularium quippe hominum, quia nulla est morum compositio, quasi in exterioribus locis nutriti, rustici sunt. Ex consuetudine namque animi inhonestate, turpes proferunt motus corporis; et velut valde degeneres, urbanæ consuetudinis gestum nesciunt, dum per omne quod agunt, vitæ suæ speciem vilitate terrenæ obscuritatis operiunt. Quo contra viri Dei nobiles sunt, qui dum fortiter ea, quæ divina sunt, agunt, in omni suo opere, superna luce resplendent: et nihil degeneritatis habent, qui in magna luce omnis suæ conversationis radios proferunt celestis originis. Ad hoc ergo a puero Saul ducitur, ut instruat: quia qui in arce prælationis ponendi sunt,

A spirituali sensui perfectorum prædicatorum magisterio subijci momentur. Ab hoc puero nos duci admonet, qui dicit: *Si spiritu ducimini, non estis sub lege (Gal. v, 18)*. Quærendum vero est, cur dubitative dicatur: *Si forte indicet nobis de via nostra, propter quam venimus*. Sed quia spiritualia discere appetit, quia ingentia dona gestit accipere: utrum eisdem donis sit dignus, scire non potest. Dubitare ergo incipit, qui tam magna promereri se suis meritis non præsumit. Quæ nimirum dubitatio electis oritur ex virtute humilitatis. Quare et comitantis pueri voce Sauli dicitur: *Si forte indicet nobis de via nostra*. Quia nimirum spiritualis sensus non alta nobis sapere suggerit, non audacter de omnipotenti Deo præsumere, sed ejus dona cum summa sancti timoris reverentia postulare. Merito ergo puer dicitur, qui humilia semper docere prædicatur. Dum ergo dicit: *Eamus illuc*, et repente subjungit: *Si forte indicet de via nostra*, aperte indicat, quia in sensu electorum Dei spiritus operetur, dum ad spiritualia dona expectanda, et devote eos facit accedere, et de largitoris omnipotentia magna cum reverentia formidare. Unde et qui a spiritu ducitur, inopiam meritorum suorum respicere perhibetur, cum subditur:

(Vers. 7.) *Dixitque Saul ad puerum suum: Ecce ibimus, quid feremus ad virum? Panis defecit in saccis nostris, et sportulam non habemus, ut demus homini Dei, nec quidquam aliud.*

26. Habent proprium mentes humilium, ut spiritualia dona habeant, sed in iis quæ habent, se non attendant. Quia enim a Spiritu sancto virtutum dona percipiunt, ideo sanctus spiritus, qui dona tribuit, ea eis ab æstimatione tollit, ut in virtute conversationis hæc habeant, in timore elationis non habeant. Bene ergo de Saule dicitur: *Ab humero et sursum eminebat super omnem populum. Et dixit ad puerum suum: Panis defecit in saccis nostris, et sportulam non habemus*: quia electi viri, et ad disponendum sanctæ Ecclesiæ culmen idonei, in eo etiam se per humilitatem parvos aspiciunt, in quo per virtutem magni sunt. Et panem quidem ad refectionem fidelium animarum habent in sapientia verbi, sportulam vero in memoria internæ meditationis. Cum enim ea quæ in secreta meditatione colligunt, servant in memoria ad eruditionem fideliæ, velut panem in sportula reponunt. De his enim sportis in Evangelio dicitur: *Impleverant septem sportas de fragmentis (Matth. xv, 37; Marc. viii, 8)*. Cum in mensa Domini panes abundant, sportæ impleri præcipiuntur: quia cum electi anima in superna Redemptoris contemplatione reficitur, in eadem contemplatione veritatis eruditur, ut verbi allimonia, quæ in se ex crescere cernitur, in memoria ad eruditionem fidelium reponatur. Aliud etiam præter panem et sportulam abundanter habent, qui cum virtute contemplationis, et doctrina verbi, abundant copia sanctæ operationis. Ut ergo humilitas sanctorum in ordinandi regis locutione resonet, dicit: *Panis defecit in saccis nostris, et sportulam non habemus, ut demus*

homini Dei, nec quidquam aliud : quia sanctus spiritus eos, qui ad ecclesiastici culminis regimen præparantur, magnos facit in virtute interni muneris, sed omnino parvos in respectu propriæ æstimationis. Dicit ergo puer : *Eamus illuc, si forte indicet nobis de via nostra.* Saul autem vacuum se inspicit : quia Spiritus sanctus dum sensus honeste viventium instruit, audaces modo, modo timidos reddit. Audaces quidem, ut præsumant : timidos, ne superbiaut. Impellit, ut necessaria postulent : retrahit, ne nimis præsumendo, vitium incurrant temeritatis. Et quia quos pavidos facit, per robur fiducia ad præsumendum erigit, repente subinfertur : Rursus itaque puer Sauli respondit, et ait :

(Vers. 8.) *Ecce inventa est in manu mea quarta pars stateris argenti, demus homini Dei, et indicet nobis de via nostra.*

27. Quasi puer bona loquitur sensus electi hominis, quando ad loquendum impellitur, nutu Spiritus sancti. Quid est ergo, quod dicit : *Inventa est in manu mea quarta pars stateris argenti?* Quæ est ista pars stateris argenti? Sed quia argenti nomine divina eloquia designantur, argentum in manu pueri, est sermo divinus in virtute sciendi. Sermonem quidem aliud est posse dicere, aliud est posse sentire. Nam divina eloquia etiam reprobi eloquuntur, sentire autem nisi electi^a non possunt. Sentitur etenim ea res, cujus virtus agnoscitur. Nam et ægri pisces comedunt, sed vis ægritudinis tollit eis experimentum saporis : ut quod videntur comedere, prohibeantur et sentire. Sic sic nimirum carnales quique dum celestia loquuntur, quæ non diligunt, velut ægri rebus utuntur, quas sentire prohibentur. In manu ergo pueri argentum invenitur, quando per humilitatis meritum sancti viri, celestia quæ loquuntur, in magno affectu charitatis excipiunt : ut valde dulce sit eis superna dicere, eo quod dulciter, ac valde dulcius per amorem saturantur. Unde etiam scriptum est : *Edent pauperes, et saturabuntur (Psal. xxi, 27).* Quia enim^b cibus animæ est sermo Dei : pauperes edunt et saturantur, divites saturari non possunt : quia nimirum electi viri, **207** qui superna diligunt, quoties hæc audiunt, ad hæc ferventius incalescunt; reprobi superna loquuntur, et audiunt, quæ in nulla dulcedine, ad mentis suæ refectionem suscipiunt. Quarta vero pars stateris argenti dicitur, pro qualitate temporis. Nam ut alias partes hujus stateris videamus, prophetæ, apostoli, martyres intuendi sunt. Quia enim pro qualitate temporis, singulis ordinibus distributa est sonoritas prædicationis, velut singuli quartam partem stateris habuere. Quartam ergo partem stateris illi exhibuerunt, cum Synagogæ adventum Redemptoris promitterent. Apostoli partem suam dederunt, cum Judæis eum, qui promissus fuerat, jam venisse prædicarent. Martyres etiam partem suam tribuerunt, cum infideles ad fidem Redemptoris adducerent. Quarta ergo pars stateris remansisse cognoscitur : quia per episcopos et doctores sanctæ Ec-

clesiæ, verbum fidei usque ad mundi finem electis fidelibus exhibetur. Sed ab his verbum fidei bene prædicatur, quibus per manus pueri subministratur, quia nimirum illi debent superna prædicare, qui in mentis suæ dulcedine meruerunt eorum avaritatem cognoscere. Hæc namque pars stateris datur, ut viam quis rectæ prædicationis plenius mereatur agnoscere : quia summi doctores sanctæ Ecclesiæ auctoritatem prædicationis aliis committunt, nisi eis, quos sciunt celestia diligere, quæ loquuntur. Quibus verbis simpliciores ad litteram admonendi sunt, ut in viro Dei pravitatem avaritiæ suspicari non audeant, per hoc quod dicitur : *Ut demus homini Dei, et indicet nobis de via nostra.* Nam si propheta venalem sermonem haberet, homo Dei non esset, et ipsius prophetiæ spiritum habere nequaquam posset. Hoc ergo cum dicitur, non exponuntur mores hominis Dei, sed devotio accedentis : quia in magna eum Saul habebat veneratione, in cujus conspectu apparere vacuus erubescerat. Et quia ad ejusdem viri Dei venerationem eos fama celebris invitabat, adjungit :

(Vers. 9.) *Vocabatur enim Videns.*

28. Vocari etenim, est publica relatione dici. Videns autem est qui internam etiam respicit, quæ mens carnalium non attendit. Unde et de sanctis animalibus dicitur : *In circuitu et intus plena erant oculis.* Qui in exterioribus circumspici, et intrinsecus providi sunt. Quo contra carnalium doctorum præsumptionem in Evangelio Dominus arguens, ait : *Si cæcus cæco ducatum præstat, ambo in foveam cadunt (Matth. xv, 14).* Videns etiam dicitur, cui remota et absentia, præsentia sunt. Quod sanctis prædicatoribus bene convenit, qui per cognitionem tanto sunt præsentibus spiritualibus, quanto in exterioribus intentionem figere dedignantur. Velut epim occulta patentia, et remota præsentia habeat, qui ea, quæ carnales scire nequeunt, semper intelligunt. Talis namque esse pastor sanctæ Ecclesiæ debet : quia in via celestis patriæ ad præbendum lumen subditis constitutus est. Semper ergo spargat radios lucis, ut fideles subjecti ex illuminationis suæ experientia, alios ad illuminationem trahant. Sequitur, et dicit :

(Vers. 9.) *Olim sic loquebatur in Israel unusquisque vadens consulere Deum : Venite, eamus ad Videntem.*

29. Dominum imus consulere, quando ad eruditos prædicatores pergimus, ut salutis nostræ consilium inveniamus. Sed quia modo tam perfectorum virorum raritas est, dum antiquorum temporum florem religionis attendimus, defectum ejus **208** in præsentem tempore defleamus. De miseria præsentis temporis et calamitate compuncti, florem elapsi temporis cum pulchritudine sanctitatis emarcuisse suspiremus. Dum ergo pastores Ecclesiarum cernimus terrenis inhærere, labentia quærere, nulla spiritualis vitæ insignia proferre, dum nulla nobis prælatorum nostrorum lux infunditur, ad laborem compunctionis illa, quæ præierunt, memorantes, dicamus : *Olim sic loquebatur in Israel unusquisque vadens consulere Dominum : Venite,*

^a Deest negatio in Gilot. et Vatic.

eamus ad Videntem. Israel dicitur videns Deum, sive in quo est Deus. Quod certe nomen sanctæ Ecclesiæ convenienter aptatur, cujus populus dicitur. Nam et in Evangelio dicitur: *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi* (Matth. xviii, 20). Quæ nimirum, quia in priori tempore pastores habuit spiritali conversatione floridos, magna scientia eruditos, qui magno despectu terrena vilipenderent, cœlestia cogitent: ad lumen, quod in eis videbat populus, se invicem exhortari poterant, dicentes: *Eamus ad Videntem.* Si ergo eundum est ad videntes, pariter est divertendum a cæcis: quia reproborum prælatorum exempla non debemus imitari, sed fugere: ab eis autem, qui conversationis merito spiritalia cognoscunt, semper ædificationis nostræ eruditionem postulare. Et quia hoc non nisi viri spiritalis faciunt, sequitur:

(Vers. 10.) *Et dixit Saul ad puerum suum: Optimus sermo tuus; veni, eamus.*

30. Optimus sermo est, quo melior audiri nequam potest. Quoties nobis ergo salutis nostræ consilia spiritaliter suggeruntur, intus nobis sermo fit, quo melior inveniri non possit. Pueri ergo sermonem laudamus, quoties nobis in spiritalis sensus nostri proposito complacemus. Et cum eo ire promittimus, quando spiritalibus cogitationibus consentimus. Sed quia tunc fructuosa est bona cogitatio, quando in operatione perficitur, sequitur:

(Vers. 10, 11.) *Et venerunt in civitatem, in qua erat vir Dei: Cumque ascenderent clivum civitatis, invenerunt puellas egredientes ad hauriendam aquam, et dixerunt ad eas: Nunquid hic est Videns?*

31. Qui virum Dei quærent, in civitatem veniunt: quia plerumque fit, ut vita atque doctrina prælati in subditorum conversatione requiratur. Sic nimirum et arbores sæpe requiruntur, quarum species non in foliis, sed in fructu inveniuntur. Plerumque autem suborta fruteta magnis arboribus admiscuntur, et fructus suos earum arborum, quibus sunt mixtæ, esse mentiuntur. Qui ergo fructum discernere vult, prius discernat et ramos: ut ex qua arbore fructus procedat, agnoscat. Sic sic nimirum est in conversatione fidelium: quia in electa plebe boni prædicatoris, dum plures mali admixti sunt, velut intra bonas arbores spinæ oriuntur. Conversatio itaque electi prædicatoris non est exploranda in omnibus subditis, sed in solis electis. Tunc quidem velut ramos bonæ arboris cum discretionem secernimus, quando in plebe rectores illos velut electa poma imitamur, qui magistri sui exemplo proficiunt: et illos velut vepres fugimus, qui antiqui hostis fraude reprobantur. Bene ergo de Saul, et ejus puero dicitur: quia venerunt in civitatem, et clivum ejusdem civitatis ascenderunt; quia nimirum perfectio sanctorum virorum cum in subditis quæritur, non imperfecta membra, sed electa atque perfecta requirenda sunt. Nam et artifices opera sua prius inchoant, deinde comunt. **209** Pictor

etiam cum pulchros colores, aut aurum superducere appetit, prius viliores colores sternit. Qui ergo judicare de peritia artificum vult, non inchoata eorum opera, sed perfecta respiciat. Clivum ergo civitatis ascendat, ut qui invenire appetit Videntem, reperiat. Clivus enim infimus et defossus locus est. In qua nimirum parte civitatis illi signantur, qui adhuc in altiore conversationem minime proficere. Clivum ergo ascendimus, cum planitiem infirmorum auditorum ad exemplum nobis proponere vitamus.

32. Et tunc quidem puellas egredientes ad hauriendam aquam invenimus: quia pulchritudinem sanctarum mentium in perfectiori conversatione respicimus. Puellæ quidem sunt mentes electorum, integræ per innocentiam, decoræ per virtutum claritatem. Et quia in secretiori vita pulchritudinem suam conservant, videri nequeunt, nisi cum ad hauriendam aquam egrediuntur. Puellæ aquam hauriunt, quando electæ animæ ex profundo dolore presentis exilii fluentia lacrymarum fundunt. Haurire quidem aquam dicuntur: quia dum se projectas in hac valle lacrymarum lugentes memorant, quasi ad profundum, funem cogitationis mittunt, a quo cum labore aquas lacrymarum trahunt. Tunc etiam egressæ videntur: quia quæ quales sunt intus latent, apparent tamen in oculis; et quantum diligant Conditorum, indicant, quæ in tanto dolore presentis sæculi vitam sustinent. Ab istis ergo quærendum est: *Ubi est Videns? Quia locus perfectorum tunc bene cognoscitur, cum ab eis nobis ostenditur, qui per profectum vitæ eorum conversationi vicini sunt.* Sed habent prædicatores loca diversa. Alium quippe locum habent pro se, alium pro subditis: quia nimirum in seipsis in altissima contemplatione morantur, pro subditis ad doctrinam montem descendunt. Per contemplationem velut in cœlo sunt; et quia alta sunt quæ docent, et descendunt cum docent, et sublimia loquentes in alto se retinent. Perfectiores igitur auditores vicini suo rectori sunt, non cum in summa contemplatione est, sed in inferiori monte doctrinæ. Quare et puellæ respondentes dicunt:

(Vers. 12.) *Hic est, ecce ante te: hodie enim venit in civitatem.*

33. Quasi dicant: Ideo locum ejus indicare possumus, quia illuc venit, ubi eum videre solebamus. Nam si in suæ sublimitatis arce resideret, eum tibi nemo ostenderet. In civitate etenim doctor est, quando per ministerium prædicationis moratur in eruditione populi subjecti. In civitate est doctor, quando relinquit propria, ut communia disponat. Quia enim boni prædicatoris plebes * per ejus exhortationem munitæ ac fortes sunt, quando in eorum ministerio moratur, in civitate esse cognoscitur. Item quia in subjectæ plebis multitudine alii simplices, alii sapientes sunt, puellæ subjungunt:

(Vers. 12, 13.) *Festina nunc, hodie venit in civitatem: quia sacrificium est populi in excelso. Ingre-*

* Gilot. et Vatic., per eorum.

dientes autem statim invenietis eum, antequam ascendat in excelsum, ad vescendum. Neque enim comesturus est populus, donec ille veniat: quia ipse benedicet hostiæ, et deinde comedent, qui vocati sunt.

34. Cum in civitatem venit Samuel, in excelsum ascendit: quia electus prædicator in eruditione subditorum, modo plana verba, modo alta pronuntiat. Quando igitur plana et intelligibilia præcipit, **210** in civitate est; quando sublimia, et quæ vix intelliguntur, in excelso. In civitate est, quando simplicibus proponit exempla: in excelso autem, quando perfectis verborum spiritualium alta pronuntiat. Quasi enim in civitate erat, qui dicebat: *Nihil judicavi me scire inter vos, nisi Christum, et hunc crucifixum (I Cor. II, 2).* Item in civitate erat, quando infirmis remedia demonstrabat, dicens: *Propter fornicationem vir suam uxorem habeat, et uxor suum virum habeat (Ibid., 7).* Sed in excelsum ascendit, quia non multo post subdit: *De virginibus autem præceptum non habeo, consilium autem do. Vellem omnes homines esse sicut meipsum (Ibid., 8).* In excelsum etiam verborum se sæpe ascendere fatetur, quia dicit: *Sapientiam loquimur inter perfectos (Ibid., 6).*

35. Quid est ergo, quod dicunt puellæ: *Festina nunc, hodie venit in civitatem,* nisi quia raro videbatur in civitate, videlicet tarde veniens, cito recedens? Quo nimirum magisterio sanctæ Ecclesiæ doctor instruitur, ut videlicet raro sit in publico, frequens in secreto: ut quo tardius aspicitur, devotius veneretur. Tunc quidem quasi cœlestis excipitur: quia quo amplius in secreto contemplationis latuit, verbi Dei thesaurus ad eos, qui se expectant, ditiores trahit. Ille enim potest multa bona in infirmis dicere, cui per secretum mentis intuitum conceditur summa videre. Et quia dulcius videntur illa quæ dicuntur, puellæ dicunt: *Festina.* Quasi dicant: si id, pro quo in civitate venit, expleverit, videre in secreto suo repositum non potestis.

36. Quod profecto verbum ^a jam litteram non ad verbum, sed exemplum religiosorum est. Nam sanctus vir tantæ erat districtiois, ut statutas dies et horas haberet, in quibus eum, qui cuperet, videre potuisset. Dicunt ergo: *Festina.* Ac si dicant: Si statutum tempus transierit, in horis suæ quietis, verbis, aut actionibus non intendit. Qui ergo remotæ vitæ ordinem sumpsimus, hoc observare attentius debemus. Statuendæ sunt nobis horæ ministerii, ut breviter persistamus in opere, festinanter redire valeamus ad contemplationis arcem. Ipsæ autem secreti silentii nostri moræ, tanta lege districtiois custodiendæ sunt, ut ipsi etiam, qui accedere solent, sciant, quia contra propositum nostrum ad nos accessum non habeant.

37. Quia vero hæc spiritualiter explanare cœpimus, contra simplices hoc dici convenienter intelligi potest. In civitate quippe is, qui videtur extraneus, Samuelem alloqui posse putatur, in excelso autem non putatur: quia quos simplices esse credimus, plana,

non alta eruditione eos indigere existimamus. Tunc ergo prædicatorum sanctos audire debent, quando plana simplicibus loquuntur, quæ intelligunt: non quando dicunt alta, quæ intelligere nequaquam possunt. Dicunt ergo: *Festina nunc, hodie venit in civitatem: quia sacrificium est populi in excelso.* Quod tale est, ac si dicat: Quia multi sunt, qui summa audire desiderant, nunc tu debes festinare, quando ille similes tui simplices videtur instruere. Sacrificium quidem populi est devotio electæ plebis. Quæ nimirum devotio, quia verbo prædicationis in electorum cordibus excitatur, quasi a Samuele perficitur. In excelso est autem sacrificium populi, quando corda fidelium subditorum alta verba sanctæ prædicationis devote audire concupiscunt. Unde et apte dicitur: *Quia populus non comedit, nisi prius Samuel hostiæ benedixerit: 211* quia perfectiones auditores, dum ad summam virtutum perfectionem pervenire desiderant, verbum scientiæ, per quod ad desiderata perveniant, in magno desiderio expectant. Quo in loco notandum est, quia oblatum sacrificium nondum erat, et tamen dicit: *Sacrificium est populi in excelso.* Si enim sacrificium antequam offerri incipiat, non est, quomodo erat sacrificium, quod non erat? Sed quia nos spiritalia sequimur, nondum erat sacrificium, et erat: quia cum electi fideles altius erudiri appetunt, jam quidem magnam devotionem audiendi habent, quam, post auditam prædicationem, valde majorem habent. Non est ergo adhuc oblatum sacrificium: quia illa magnitudo devotionis, quæ nascitur in corde electi de verbo prædicationis, ante prædicatoris verbum in corde non est. Et est quidem in excelso sacrificium: quia de expectatione verbi, magna jam est in corde audire volentis vis devotionis. Quare et bene dicitur: *Quia populus non comedit, donec ille hostiæ benedicat.* Quia enim summa inhiante diligunt, donec eadem summa percipiunt, non quiescunt. Si enim hostia mentis, ejus devotio est: hostiæ benedicatur, quando ad vocem prædicationis sanctificatur, ut quo purior efficitur, divina susceptione acceptior habeatur. Quod enim in Dei sacrificio benedicatur, mundum quidem est cum offertur, et materiale: oblatum vero tanto est mundius, quanto non solum materiale, sed spirituale: quanto non solum mundum, sed etiam mundans est. Hostiarum quippe oblationibus mundari peccata quis dubitet? Sic namque, sic est mentis devotio: nam cum bona audire gestit, munda est; sed cum sanctæ prædicationis accepta et benedicta manibus fuerit, tanto ardentior et sacratior redditur, quanto clarius dicitur, quem amare dulcius notum possit. Munda quidem ante, velut præparatio sacrificii fuerat, quæ bonum nosse cupiebat, et tamen materialis erat apparatus: quia nondum novit, quæ discere appetit, sed munda valde et spiritalis, cum jam doctrinæ sanctificata vocibus, non jam appetit audire, quod sciat, sed audita delectatur experiri, quæ amat. Tunc etiam non solum munda est hostia, sed mundans: quis

^a Fortè leg., jam ad litteram non verbum, etc.

quo ferventiori cœlestium amore succenditur, ab ea negligentia carnalis tenebræ potentius effugantur. Scriptum quippe est : *Quia charitas operit multitudinem peccatorum* (1 Petr. iv, 8) : quia nimirum carnalia nostra destruimus, cum ardenti devotione ad cœlestia sublevamur.

38. Et quia subditur : *Et tunc comedent, qui vocati sunt*. Quid aliud designat, nisi quia devotionis affectus mentis est cibus? Tunc namque comedemus, cum hostiæ benedicitur : quia cum ad prædicatorum vocem devotio nostra in amorem Conditoris extollitur, anima, quæ ad dulcedinem Conditoris pervenit, habet jam cibum suum. Tunc ergo comedunt, qui ante benedictionem hostiæ comedere noluerunt. Nam qui summa intentionis expectatione ad divinæ dulcedinis perceptionem se præparant, dum mala desideria per appetitum nulla recipiunt, velut jejuni, refectione devotionis avidius replentur. Velut enim benedictionem hostiæ ad refectionem expectant, qui cuncta illicita desideria fugiunt, ut de visione internæ gloriæ per devotionem satiëntur. Scriptum quippe est : *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt* (Matth. v, 8). Qui enim in corde inepta non recipit, dum superna desiderat, mundus corde est : et dum per bonum prædicationis ad divinæ contemplationis dulcedinem ducitur, **212** quasi benedictionem hostiæ habet in animæ saturitate. Dicit ergo : *Deinde comedent, qui vocati sunt*. Jejuni quippe vocantur ad comestionem, dum prædicator foris loquitur, qui a pravis desideriis mentem custodiant, et per gratiam Spiritus sancti ad internæ dulcedinis experientiam trahuntur. Vocati enim tunc erant invitati, qui venerant. Vocati ergo jejuni tunc comedunt, quando hi spiritualis gratiæ devotioe pascuntur, qui ad eam percipiendam se magna mentis suæ custodia paraverunt. Quid vero est quod dicunt :

(Vers. 13.) *Ascendite, quia hodie reperietis eum?*

39. Sed dum electi bona prædicatorum laudant, auditorum corda magna luce irradiant. Cœlestis namque illa conversatio boni doctoris, quam prædicant, dies est. Dicant ergo : *Hodie reperietis eum*. Eo namque die prædicator invenitur, quando non est minor vita, quam fama : quando electorum voce laudatur, sed qui laudes audiunt, omne quod audiunt, in ejus laudabili conversatione inveniunt, atque cognoscunt. Quo contra Pharisæos increpans Dominus, ait : *Vae vobis, Scribæ, et Pharisæi, qui similes estis sepulcris dealbatis, quæ foris videntur hominibus pulchra, intus autem plena sunt ossibus mortuorum* (Matth. xxiii, 27). Hinc iterum vane gloriosos infidelibus comparat, dicens : *Quomodo potestis credere, gloriam ab hominibus accipientes* (Joan. v, 44)? In die quidem laudantur, qui ejusmodi sunt, sed eo die non reperiuntur : quia qui eorum laudes audiunt, quasi candorem sepulcri a foris aspiciunt ; sed cum laudatas virtutes querunt, intus peccatorum noctem quasi tristitia atque putentia mortuorum ossa inveniunt. Dicant ergo, pro significanda vera gloria justî : *Hodie reperietis eum* : quia cum justî laudantur, in veritate conversationis ha-

beat, quidquid lucidum emicat de eis voce laudis. Et quia tanti viri festina devotione querendi sunt, sequitur :

(Vers. 14.) *Et ascenderunt in civitatem. Cumque illi ambularent in medio urbis, apparuit Samuel, egrediens obviam eis, ut ascenderet in excelsum.*

40. Cum sanctorum virorum præconia audimus, in civitate ascendimus : quia illic eos querimus, ubi descendunt, non ubi sunt. Sed, ut superius dixi, prædicatorum locus, quem pro se habent, secreta divinitatis contemplatio est : locus autem pro subditis, prædicatio. Aliquando vero plana, aliquando alta loquuntur. Habent ergo communem locum pro omnibus, habent sublimem specialemque pro quibusdam, habent secretum pro se. Hæc nimirum tria spiritualia loca signantur : quia Samuel egredi dicitur, et apparere in medio urbis, et ascendere in excelsum. Nam qui, ut appareret, egressus est, erat ubi, antequam appareret, latuisset. Egrediuntur ergo sacerdotes, quando a secreto meditationis ad prædicandum veniunt. In civitate apparent, quando planiora, id est ad agendum, vel ad intelligendum dicunt. In excelsum ascendunt, quando sapientibus aut fortia præcipiunt operis, aut revelant alta mysterii. Ordinatus ergo ascensus noster ostenditur, per hoc, quod Saul in civitate ascendere perhibetur. Nam nobis Pastorum nostrorum loca, in quibus orare, aut secreti esse consueverunt, veneranda, non adeunda sunt. Quod non solum exemplo, sed etiam divina cohortatione cognoscere possumus. In Cantico quidem canticorum sponsus denuntiat, dicens : *Obsecro vos, filia Jerusalem, ne evigilare faciatis dilectam, quousque ipsa velit* (Cant. iii, 5). Mentis enim perfectorum sponsæ sunt : quia dum secreto divini amoris se velut **213** in thalamo collocant, ibi per visionem inveniunt, cui ineffabili amore junguntur. Cum ergo sponsa dormit in thalamo, conjungitur sponso : quia dum electa prædicatoris anima in secreta contemplatione reconditur, quasi in sponsi thalamo collocatur. Qui ergo hanc suscitât, sponso tollit : quia nimirum requies electæ animæ non solum suæ, sed etiam delectatio sponsi est. Unde et per prophetam dicitur : *Gaudebit sponsus super sponsam* (Isai. lxii, 5). Merito ergo Jerusalem filias sponsus adjurat, ut ab eis sponsa, quando dormire voluerit, non excitetur : ne, dum ita surgit a quiete thalami, ipse perfruitionem perdat amoris. Egressus ergo Samuelis expectetur, quia viri sancti in secreto sui silentii venerandi sunt, inquietandi non sunt. In civitate igitur ascendendum est ; quia electus doctor in communi loco doctrinæ tanto lucro suis videtur, quanto ut prosit, exire cognoscitur. Quo in loco notandum, quia de Samuele non dicitur : *Hodie ascendit in civitate*, sed, *hodie venit in civitatem* : de Saule autem, et puero : non venerant, sed *ascenderunt*, dicitur. Ille enim velut per planum venit, iste velut in alta conscendit. Quid aliud per hoc nobis ostenditur, nisi quia plana quæ loquuntur prædicatores, nobis plana non sunt? In civitate ergo non venimus, sed ascendimus, quando aut plana præ-

dicationis difficulter aspicimus, aut parva, quæ præcipimur, cum labore portamus. Sed quia stare in civitate, munitum esse est, idcirco ascendimus; quia cum nos summi viri parva bona agere docent, malignorum spirituum consiliis acquiescere vehementer prohibent. Et quia valde laboriosum est, omnia tentamenta vincere, ad verba doctorum, quæ hoc nobis præcipiunt, quasi per ascensus laborem conamur pervenire. Sed quia scriptum est, quod Unusquisque mercedem accipiet secundum suum laborem (quod nimirum non solum de æterna retributione accipitur, sed etiam de præsentibus) omnipotens Deus pro merito operis, electis suis tribuit augmenta virtutis (I Cor. III, 8). Nam et Abrahamæ filio non parcenti dicitur: *Per memetipsum juravi: quia fecisti rem hanc, et non pepercisti filio propter me: benedicam tibi, et multiplicabo semen tuum* (Gen. XXII, 16). Plerumque enim, qui fideliter laborant, in faciendis iis quæ sciunt, per divinam gratiam majora, quæ agant, cognoscere merentur. In quorum typo bene Saul in civitate prius ascendere dicitur, in excelsum postea a Samuele ductus perhibetur. Verum obviam venire, est per eandem viam venienti occurrere. Cum ergo a sanctis prædicatoribus salutis viam discere volumus, nobis quidem obviam veniunt, quando cum verbo salutis, quod quærimus, occurrunt. Quasi enim eadem via veniunt, cum id nos docere festinant, quod nos proposuimus discere. Hoc profecto morale est omnium: si enim ea quæ spiritualiter quibusdam competunt, indagamus, obviam venit; quia ordinandum regem ad se venire præcognoscit. Unde autem cognoscat, adjungitur:

(Vers. 15, 16.) *Dominus autem revelaverat auriculam Samuelis ante unam diem, quam veniret Saul, dicens: Hac ipsa, quæ nunc est, hora, cras mittam ad te virum de terra Benjamin, et unges eum duce[m] super populum meum Israel, et salvabit populum meum de manu Philistiim.*

41. Exiit ergo ei obviam, ut in excelsum ducat: quia is, qui ad sanctæ Ecclesiæ regimen quæritur, et divino munere demonstrandus est, et ad sublimem conversationem vocandus. Auricula Samuelis, quia diminutive dicitur, quid designat, nisi humilem intelligentiam doctoris spiritualis? Auricula ergo revelatur a Domino, quando humilis intelligentia prædicatoris a Spiritu sancto instruitur; ut quæ facturus est, audiat, et audita disponat. Sed subtiliter est intue[n]dum quod dicitur: *Ante unam diem*. Dies enim est vita justis, Paulo attestante, qui ait: *Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino* (Ephes. V, 8). Quando autem vita electi ostenditur, dies latens revelatur. Nam homo videt pretextum boni operis, Deus autem lucem cordis. Quia ergo electi, et reprobi intentione cordis absconditi sunt, ante unam diem Dominus venientem regem insinuat; quando per ejus gratiam sancti prædicatorum agnoscunt in eis, qui promovendi sunt, testimonium boni operis præcedere puritatem intentionis. Nulla enim est lux operis, quam non præcedit re-

clitudo intentionis. Recte ergo ante unam diem rex ordinandus agnoscitur. Sed subsequentem quidem diem non aspiciunt, nisi ex præcedente nascatur: ut diem ante diem intentionem ante operationem considerent, et a Deo missum in luce sanctæ operationis aspiciant, quem lucere per propositum cordis divina gratia demonstrat. Et quia eadem hora, qua promittitur, exhibetur: quid dat intelligi, nisi quia perfectus debet esse, qui eligitur, non solum corpore, sed mente? Nam quando Deus loquitur sanctis viris, plena lux diei est. Habet namque originem dies, habet et finem. Juxta finem peccatorum arguit, dicens: *Adam, ubi es* (Gen. III, 9)? Et quia nec qui bona incipiunt, nec qui a bono opere torpescunt, promovendi sunt, hora perfectæ locutionis prædicator mittitur, quando talis exhibetur, qui plena fulgeat luce boni operis, et pleno resplendeat fulgore veritatis. Qui etiam vir de terra Benjamin venire describitur. Vir quidem dicitur, pro operis fortitudine; de terra Benjamin, pro recta fidei confessione. Benjamin quidem dicitur filius dexteræ. Quis ergo hic filius dextræ dicitur, quam ille, de quo scriptum est: *Ascendit in cælum, sedet ad dexteram Patris* (Marc. XVI, 19)? Terra ergo Benjamin sancta Ecclesia est. Quia ergo hæretici ab hac terra expulsi sunt, de terra Benjamin venit rex, quando non aliqua hæresi pollutus, sed fide catholicæ sanctæ Ecclesiæ primatum suscipit. Qui viri præconio fruuntur, si fide firmus est, operatione fortis. Hic nimirum super populum Domini dux ungi præcipitur: quia exteriora sacramenta sacerdotibus illis prosunt, qui eorundem sacramentorum donis indigni non sunt. Vel sacerdotes ununtur, quando per ordinantium se ministerium, gratiarum spiritualium incrementa percipiunt. Unde et sequitur: *Salvabit populum meum de manu Philistiim*. Velut uncti salvare alios possunt; quia spirituales gratias abundantius perceperunt. Nam qui populum salvant, super populum uncti sunt: quia qui a Domino ad regendos alios ordinantur, spiritualia charismatum dona, quibus eis prodesse possunt, accipiunt; et eis, quos ordine præcedunt, meritis etiam superiores sunt. Et quia plerumque bonus pastor merito bonæ plebis eligitur, bene subjunctum est:

(Vers. 16.) *Quia respexi populum meum.*

Item quia magnis precibus a Domino bonus pastor quærendus est, subditur:

(Vers. 16.) *Venit clamor eorum ad me.*

42. Sed fortasse nonnulli moventur, quia contra rium videtur, quod hic dicitur, et quod superius dicebatur. Ibi enim ait: *Non te abjecerunt, sed me, ne regnem super eos, juxta omnia opera sua, quæ fecerunt a die, qua eduxi eos de terra Egypti, usque in diem hanc* (I Reg. VIII, 7). Nunc vero dicit: *Unget eum duce[m] super populum meum Israel, et salvabit populum meum de manu Philistiim: qui respexi populum meum: venit enim clamor eorum ad me*. Superius quasi ab irato rex ordinari permittitur, nunc quasi a pio et benigno ordinatur. Hujus etiam beni-

gnitatis verba quis non videat, quantum a sententia illa dissentiant, quæ eidem a Samuele illata fuit? Quia, inquit, *projecisti sermonem Domini, projecit te Dominus, ne sis rex (I Reg. xv, 26)*. Quod profecto celeriter solvimus, si ipsam verborum vim subtiliter intueamur. Nam omnia hæc divinæ benignitatis verba populi meritis ascribuntur: *Salvabit populum meum*; et, *respexi populum meum*; et, *clamor eorum venit ad me*. Pro illis ergo rex ordinari decernitur, quorum clamor exauditur. Nam etsi pro futura nequitia repellendus a regno erat Saul, tamen habebat in se, donec regnaret, unde populo sibi subdito prodesse potuisset. Futurus certe erat bello strenuus, mente elatus. Habiturus erat unde sibi caderet, et unde aliis staret. Illud ergo unde prodesse subditis poterat, Dominus providens dicit: *Salvabit populum meum de manu Philistinum*; et, *venit clamor eorum ad me*. Adhuc tamen valde contrarium videtur, ut ejus populi clamorem exaudire credatur, qui eum abjicere reprehenditur. Ad quod respondendum est: quia erant in illo populo et reprobi et electi. Ibi ergo abjicisse Dominum reprobi arguuntur, hic electorum desideria ad omnipotentis Dei aures perveniunt. Quia ex re quid colligendum est, nisi quia sæpe electis bonum est, quod mali rectores ordinantur? Non ergo mirum est, si Deus quasi de abjectione sua irascitur, et regem ordinat: quia ipsa dignitas futuri regis et mala erat, et bona. Mala denique, quia superba: bona vero, quia in defensione subjectorum strenua. Quod totum, et in sancta Ecclesia nunc fieri cernimus: quia plerumque ille ejus primatum suscipit, qui verbo utilis est aliis, mente tumidus sibi. Prædicando virtutes, velut stando vitia destruit, sed alta de se sentiendo, cadit. Hic itaque prædicando populum Dei salvat, sed semetipsum tumendo præcipit. Quasi rex potens verbo populi Dei occultos adversarios atterit, sed elatione a regni sublimitate cadit. Non ergo pro se, sed solum pro populo rex constituitur; quando ille in sancta Ecclesia præesse permittitur, qui bona quæ prædicat, superbiendo, aut nequiter vivendo, conculcat.

43. Quo in loco notandum est, quia cum in sancta Ecclesia pastor eligitur, aliquando ordinatur pro se, et populo; aliquando nec pro populo, nec pro se; aliquando pro se, non pro populo; aliquando vero pro populo, non pro se. Pro se et populo, quando electus prædicator electis subditis datur: quia unde subjectorum multitudo ad æternam patriam ducitur, bono pastori meritorum dona cumulantur. Nec pro se, nec pro populo pastor datur; quando reproba plebs reprobam pastorem habere permittitur, cum sic ille præest, sic illi obediunt, ut ad æterna bona, nec ille qui docet, nec illi qui docentur, pervenire mereantur. De quibus per Oseam Dominus dicit: *Dabo eis reges in furore meo (Osee, xii, 11)*. In furore etenim Dei rex datur, quando malis pejor præesse decernitur. Talis quippe pastor tunc datur, cum talis populus regendus suscipitur, qui pariter æterna pœna damnetur. Pro se, non pro populo

A pastor datur, quando bonus malis præponitur; sicut ad Ezechielem Dominus dicit: *Mitto ego te ad filios Israel, ad gentem apostatricem, 216 quæ recessit a me (Exec. iii, 3)*. Pro se quidem, non pro populo tunc pastor datur, quando etsi auditores suos electus prædicator convertere ad Deum non poterit, ipse tamen laboris sui æterna luera non perdit. Pro populo autem, non pro se; quando bonis subditis pastor tribuitur, qui dona habeat, per quæ illis prosit, et sibi non prosit. Tales quidem erant, de quibus Dominus discipulis præcipit, dicens: *Quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite (Math. xiii, 3)*. Quasi dicat: Quod utile pro vobis acceperunt, ab eis quasi vestrum tollite; et in eis quasi suum dimittite, quod non habent ad lucrum vestrum, sed ad interitum suum. Saul ergo, abjecto Domino, eligitur, et tamen populum Domini de manu Philistinorum liberaturum perhibetur, quia omnipotens Deus sæpe suis bonis fidelibus per illos prælatos prodest, qui de officio ejusdem prælationis sibi non placent. Sequitur:

(Vers. 17.) *Cumque respexisset Samuel Saul, Dominus ait: Ecce vir, quem dixeram tibi, iste dominabitur populo meo.*

44. Hoc namque in sequenti die actum est, quod præcedenti Dominus repromisit, dicens: *Cras hac eadem hora mittam ad te virum de terra Benjamin, et unges eum super populum meum Israel. Aspiciat ergo in secundo die, qui primo promittitur: quia prædicatores sanctæ Ecclesiæ virtutes electorum in secreta eorum vita perquirunt. Hi enim qui promovendi sunt, dum bona proferunt, aliquid magnum ex se repromittunt. Primo igitur die rex promittitur; quia magna electorum opera prædicatores aspiciunt, et, quasi Domino loquente, intus agnoscunt, quos ordinare sanctæ Ecclesiæ rectores volunt. Aspiciat ergo Samuel in sequenti die, quando prædicator eum, qui promovendus est, in magna luce conversationis videt. Et tunc quidem, quasi indicante Domino, ordinandum regem cognoscit: quia eum, qui in alta arce sanctitatis præeminet, præferre aliis dignum videt. Et quia qui magni sunt meritis, parvi sunt per humilitatem, sequitur:*

(Vers. 18.) *Accessit Saul ad Samuelem in medio portæ. Indica, oro, mihi, inquit, ubi est domus Videntis.*

45. Si in civitate tunc est prædicator, cum plana et communia loquitur, quæ intelligentur, porta civitatis hujus quæ est, nisi humilitas? Nam divini verbi cognitio superbis absconditur, humilibus revelatur. Unde et in Evangelio Patri loquitur, dicens: *Confiteor tibi, Pater, rex cæli et terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis (Math. xi, 25)*. Sapientes quidem superbos et alta de se sentientes, parvulos vero dixit humiles. Quorum certe alia Scriptura meminit, dicens: *Deus superbis resistit, humilibus dat gratiam (I Petr. v, 5)*. Resistit namque superbis, ne æterna bona intelligent sed parvulis gratiam dat, ut eadem bona æterna, ip-

so revelante, cognoscant. Electi ergo, quia ad spiritalem sententiam per humilitatem veniunt, ad audiendos prædicatores, quasi per portam vadunt. Electus etiam prædicator, quia spiritualia humiliter dicit, Samuel Sauli in eadem porta occurrit. Quasi enim ambo in porta sunt, quando ea, quæ electus prædicator loquitur, ab electo alio humiliter audiuntur.

46. Sed qui noviter venerat, quem quærebat, invenerat, et ignorabat. Quare et idem Saul ad Samuelem dicit: *Indica mihi, oro, ubi est domus Videns*. Hoc namque proprium magnorum virorum est, ut a minimis difficile cognoscantur. Carne quidem **217** despecti sunt, sed mente sublimes. Foris contemptibiles apparere appetunt, sed agere venerabilia non desistunt. Quia ergo valde proficere per eorum exempla appetunt, eos non solum in exterioribus, sed in intimis admirantur. Vident ergo in eis exterius, quod possit a carnalibus despici, sed et pariter attendunt, quod intus spirituales viri magna admiratione debeant venerari. Quos dum fama sublimes audiunt, in altitudine suæ conversationis agnoscere concupiscunt. Secundum historiam ergo Saul Samuelem videbat, et non cognoscebat; ut quod in figura contingebat illis, nobis spiritualia designaret. Nam cum parvuli sumus, quasi videmus perfectos viros, dum eorum virtutes a referentibus audimus; sed quos videmus, non cognoscimus, quia per experientiam scire non possumus, quia hoc, quod auditu percipimus, in cordis oculis tenemus. Quando igitur ab eis conversationis ejus secreta ad imitandum requirimus, eos nimirum quasi de propria domo interrogamus. Domus namque eorum conversatio est. Hanc domum scire volebat discipulus Joannis, quando Dominum interrogavit, dicens: *Magister ubi habitas (Joan. 1, 38)?* Qui nimirum, quia ad familiaritatem illius, quasi domesticus perducendus erat, audivit: *Veni, et vide*. Hanc domum visam Philippus non cognoscebat, cui dicit: *Tanto tempore vobiscum sum et non cognovistis me: Philippe, qui videt me, videt et Patrem meum (Joan. xiv, 9)*. De Domino etiam scriptum est, quia loquebatur Moysi sicut cum amico suo; sed idem Moyses videns, et non cognoscens, interrogabat, dicens: *Si inveni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi faciem tuam (Exod. xxxiii, 13)*. Spiritualis autem conversatio sanctorum, quia non nisi devotis, ac supplicibus panditur, domum Samuelis Sauli indicari sibi similiter deprecatur. Sancti etiam prædicatores cum de se magna audiunt, per humilitatem se dejiciunt, non inflant. Sciunt se petentibus magna, quæ imitentur, ostendere; sciunt inter magna, quæ ostendunt, magni per jactantiam non apparere. Quare et subditur:

(Vers. 19.) *Et respondit Samuel Saul dicens: Ego sum Videns. Sed ascende ante me in excelsum hodie, ut comedas mecum, et dimittam te mane.*

47. Quid est dicere: *Ego sum Videns*: nisi se, sicut in oculis videbatur, humilem demonstrare? Quasi dicat: Tu in æstimatione tua magnum habes,

A quem quæris, sed parvus est ille, quem vides. Hoc namque in verbo, *Videns*, non prædicatur, sed ego. Quasi dicat: Videns ille, est, ego: non quod æstimas, sed quod cernis. Sed qui humiliare se novit, novit dare dona non humilis, sed sublimis. Quare et in excelsum ante se ascendere eum, ut secum comedat, præcipit. In excelsum ascendit, qui ad scienda altiora mentem erigit. In excelsum quidem ascendere, est cor ad altiora intelligenda præparare. Unde et Petrus in monte assumitur, ut gloriam transformati Redemptoris videre mereatur (*Matth. xvii, 1*). In illo etenim ascensu montis, sublimis præparatio mentis exprimitur: quia alta videre non poterit, qui per intentionem animum in sublimibus non ponit. Quia ergo sublimia præparati melius intelligimus, B ante Samuelem Saul in excelsum ascendere jubetur. Quasi enim ante prædicatorem in excelsum ascendimus, quando nos prius ad alta scienda animum intendimus, et ipsi nobis ea, ad quæ intendimus, postmodum loquuntur. Quid vero est, quod ait: *Ut comedas mecum hodie?* Sed quando prædicatores sancti **218** cœlestia loquuntur, electorum suorum auditorum corda reficiunt: testante etenim veritate, quia cibus animæ est verbum Dei, *Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei (Matth. iv, 4)*. Panis namque alimentum corporis est, verbum mentis. Qui vero corpus sine mente reficiunt, mente mortui sunt, carnæ vivi. Quare et de delicata vidua Paulus ait: *Vivens mortua est (I Tim. v, 6)*. Nam per ciborum delicias non moreretur vidua, si animam verbi Dei cibo satiaret, cum ipse Paulus dicat: Nihil esse immundum, quod cum gratiarum actione percipitur (*I Tim. iv, 4*). Sed vivens vidua moritur, quando cibo corpus nutrit, animam fame interficit (*Matth. iv*). In solo ergo pane homo non vivit: quia cum ex anima et corpore constet homo, sicut aliter per corpus vivit, ita et necesse est ut alimentis diversis singula nutriantur. Ut comedamus itaque, cum propheta ascendimus, quando ad alta divini verbi mentem erigimus, ut ejus cœlesti sapore per devotionem satiemur.

48. Et quia ipsi prædicatores valde amant cœlestia, quæ loquuntur, quasi simul comedimus, cum devote illi loquendo proferunt, quod nos devote audiendo, in ventre animæ locamus. Simul enim comedimus: quia verbum Dei pariter audimus. Prædicatoribus namque Veritas dicit: *Non vos estis, qui loquimini, sed spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis (Matth. x, 20)*. Quod et Paulus probat, cum suos auditores interrogat, dicens: *An experimentum quæritis ejus, qui in me habitat Christus (II Cor. xiii, 5)?* Quia ergo in sanctis prædicatoribus Christus, et ejus spiritus loquitur, ipsi prædicatores tanto clarius loquentem audiunt, quanto ei viciniore sunt, cujus sedes esse merentur. Tanto ergo plenius de verbi alimento poterunt refici, quanto jam intra se habent cellam refectionis. Amici etenim sponsi sunt, et stant, et gaudio gaudent propter vocem sponsi. Cum

* Vatic. et Gilot., quanto eis. Infra Gilot. habet meruerunt, pro merentur.

ergo divina loquuntur sancti prædicatores, audiunt : A non in amore, sed in scientia, de plenitudine accipit quia certa experientia norunt, quando in eis loquitur spiritus, audiunt se, sed non in se, quia et ipsi loquuntur, sed in se locuti, loquentem alium venerantur. In eo igitur, quod audiunt et loquuntur, et reficiunt, et reficiuntur. Reficiunt quidem auditores, dum verbum proferunt voce sua : reficiuntur ipsi, dum verbum, quod proferunt, proferunt eis revelatione divina. Ipsi tamen devotius saturantur, qui in locutione spiritus, mentis delicias experti sunt. Annon experientia loquentis spiritus est, inconsultos et impræmeditados se cernere, subitoque consultos, et paratos esse? Scire, quæ nescierant : habere, quæ non habuerant : torporem mentis amittere, repente mira devotione fervere : plenitudine scientiæ statim et in momento mirabiliter repleri, mira verbi facundia intellecta proferre? Habent ergo electi prædicatores experientiam spiritus in se loquentis, in repentina revelatione veritatis : habent subito ardorem charitatis, habent in plenitudine scientiæ, habent in facundissima verbi prædicatione. Nam et subito instruuntur, et repente fervescunt, et in momento replentur, et mirabili eloquii potestate dilatantur. De illa namque repentina experientia Dominus dicit : *Dabitur vobis in illa hora, quid loquamini* (Matth. x, 19). De illo autem subitaneo fervore charitatis Cleophas dicit : *Nonne cor nostrum ardens erat in via; dum loqueretur, et aperiret nobis Scripturas* (Luc. xxiv, 32)? De repletionis quoque et facundie experientia Lucas meminit, dicens : *Factus est repente de caelo sonus tanquam advenientis* **219** *spiritus vehementis, et replevit totam domum, ubi erant sedentes* (Act. ii, 2). In eodem quoque spiritu repleti et locuti sunt, ut hoc, quod asserimus, designarent : quia videlicet loquendo, alios pascunt, qui de eo, quod dicunt, audiendo pascuntur. Et quia sonum vehementis spiritus ardorem, sive locutionem, aut repletionem cognoscunt, tanto dulcius in donis spiritualibus epulantur, quanto ad ejus recubitum dignius assumpti sunt. Dicit ergo : *Ascende, ut comedas mecum hodie*; quia bonus doctor, dum dulciter, quæ dicit, in devotionem mentis accipit, se et eos qui audiunt simul pascit.

49. Quo contra doctores reprobi, quæ dicunt, non amant, cum alios verbo pascunt, jejulant. Nam cum animæ refectionem verbum Dei esse Dominus dixerit, verbum vero Dei in mente plena sit eruditio, plena devotio; verbo Dei non pascuntur, qui devote, quod loquuntur, non audiunt. Apostolus quidem, quasi jam illa verbi dulcedine repletus, ait : *De plenitudine ejus omnes accepimus* (Joan. i, 16). Alia quidem est plenitudo verbi, alia libri. De plenitudine quidem verbi accipere non nisi electi possunt, de plenitudine vero Scripturæ possunt et reprobi. Liber namque beati Joannis apostoli, et liber beati Pauli apostoli plenitudines quidem sunt, quæ de eis habentur. Eorum nimirum verba Paulus sive Joannes scripsit, sed quod quisque scripsit, loquens in eis verbum inspiravit. Qui ergo verbum Scripturæ accipit,

non in amore, sed in scientia, de plenitudine accipit, non verbi, sed libri. Et quia rem mortuam accipit, in ejus ipse acceptance non vivit. Sed quid dico Scripturam mortuam? Non est mortua tantum, sed interficiens. Nam scriptum est : *Littera occidit, spiritus autem vivificat* (II Cor. iii, 6). Hoc quidem facit omnis divina littera. Nam littera corpus est, hujus vero corporis vita spiritus. Vivificatam quippe, et vivificans corpus accipit, qui litteram legit, et in amorem intelligentiæ mentem reficit. Reprobi ergo, qui Scripturas rimantur, quas non amant, qui ad dacter foris loquuntur, cujus saporem intus non intelligunt; dum refectionem Scripturarum, quas exponunt, alii devota mente percipiunt, quasi de eo, quod ipsi dant, alii saturantur, non ipsi. Dicit ergo **B** Samuel : *Ascende, ut comedas mecum hodie* : quia ex eo, quod subditis de verbo electi doctores tribuunt, et pariter audiunt, et pariter saturantur. Ecce enim in eodem ipso verbo, quod dicitur, demonstratur. Nam quis dubitat, quod hanc Scripturam, quam exponimus, Samuel scripserit? Et tamen ipse, qui scripsit, hæc dicit : *Respondit Samuel*; ut protecto ostenderet, quia quod ipse scribebat, alius impartebatur. Quia ergo Spiritus sanctus, qui per eum loquitur, per eum de eo dicit : Respondit Samuel Saul : *Ascende ante me in excelsum, ut comedas mecum hodie*. Hoc dicit, quod audit; et simul audit, et dicit. Dum ergo magna veneratione amoris audit, et loquitur prædicator electus; magna devotione auditores boni quæ dicuntur, excipiunt; Saul et Samuel pariter in excelso comedere dicuntur. Item quia prædicatores auditoribus in ejusdem verbi refectione digniores atque ferventiores sunt; non Samuel cum Saule, sed Saul cum Samuele comesturus asseritur. Sed et quia tam splendida mentis eruditio, in magna luce spiritualis vitæ est, non dicit : *Ut comedas mecum hac nocte; sed hodie*. Quem etiam mane dimittit. Mane dicit initium diei sequentis. Sequens vero dies, est serena lux sanctæ conversationis. Dicit ergo :

220 (Vers. 19.) *Dimittam te mane.*

50. Mane quidem ab excelso dimittitur, qui cum ad altioris scientiæ lumen proficit, in magna luce boni operis se proponit immorari. Vel mane dimittitur, qui verbum magnæ scientiæ, quod prædicatoris ore dedit, prædicare aliis intendit. Quando enim bona proponimus, quasi mane in initio diei sumus; quia boni claritatem jam aspiceræ cepimus, quam sequamur. Sed hoc mane in plenum diem crescit, quando is, qui magna bona agere, aut alta æternitatis gaudia prædicare proposuit, id quod proposuit, in magna exhibet luce virtutis. Mane ergo Saul ab excelso dimittitur; quia auditores prædicatorum bonorum, quod ab eis sublime audiunt, exercere sublimiter non morantur. Sed electi viri, bona quæ habent, et abscondere, et manifestare sciunt. Abscondunt quippe, ne per elationem pereant, sed ne infructuosa remaneant, manifestant. Dum abscondunt, tunc custodiunt; sed dum manifestant, profertur fructum. Nam sequitur :

(Vers. 19, 20.) *Et omnia quæ sunt in animo tuo indicabo tibi; et de asinis, quas perdidisti nudiustertius, ne sollicitus sis, quia inventæ sunt.*

51. Celare se quidem præliciores qualiter studeant, superius in verbo Samuëlis ostenditur, tibi dicitur: *Ego sum Videns*. Nunc autem quia dicit: *Omnia, quæ sunt in animo tuo, indicabo tibi*; quid aliud tenemus, nisi quia sæpe viri sancti, virtutes, quas habent, et abscondunt et proferunt? Sed, ut dixi, abscondunt, ne in magnis virtutibus magni videantur; proferunt eas, ut electi imitentur. Verbo itaque sapientiæ, aut prophetiæ spiritu se possere asserunt, non ut venerentur, sed ut audiantur. Quare et Psalmista verbi gratiam se habere insinuans, ait: *Super omnes docentes me intellexi (Psal. cxviii, 99)*. Certus ergo de peritia spiritus, confidenter nos invitat, dicens: *Venite, filii, audite me, timorem Domini docebo vos (Psal. xxxiii, 11)*. Propheta namque se affirmabat Michæas, cum diceret: *Utinam non essem vir habens spiritum; et mendacium potius loquerer (Mich, ii, 11)*. Hinc Helisæus de Naaman Syro dicit: *Veniat ad me, et sciat Prophetam esse in Israel (IV Reg. v, 8)*. Hinc Paulus ait: *Hebræi sunt, et ego; semen Abraham sunt, et ego; ministri Christi sunt, et ego; ut minus sapiens dico, plus ego (II Cor. xi, 22, 23)*. E contra autem Amos dicit: *Non sum propheta, sed armentarius vellicans sycomoros (Amos. vii, 14)*. Hinc etiam Paulus cum se vult abscondere ad custodiam, dicit: *Non sum dignus vocari apostolus, quia persecutus sum Ecclesiam Dei (I Cor. xv, 9)*. Hinc interrogatus Joannes Baptista ait: *Non sum propheta (Joan. i, 21)*. Non orat quippe ad elationem, sed erat propheta et plusquam propheta ad ministerium. Samuel ergo, ut se custodiat, ait: *Ego sum Videns*; et ut se ad lucrum exhibeat, dicit: *Omnia indicabo tibi*. Quod si aliquis vult, eodem modo intelligere potest; quia cum dicit: *Ego sum Videns*, si videntem se asserit, ad hoc dicit ut bonum, quod habet, cum electis communicet. Ut ergo quod asserit, probet, subsequenter adjungit: *Omnia indicabo tibi*. Quod sanctæ Ecclesiæ doctores agunt; quia dum virtutes mentium intuentur, et vitia; et quædam vitii, et promovèrè virtutes evidenter sciunt. Omnia ergo, quæ sunt in corde, fideat, quando virtutis viam, quam bonus auditor cupit tenere, ipse documento manifestæ eruditionis dignatur exponere. Quod si magnus est, et bona non solum agere, sed etiam prædicare disposuit. Omnia, quæ sunt in ejus corde prædicatores, indicant; quando eorum mentibus aperiant, **221** quidquid cupiunt de doctrina. Quia vero ei, cui loquitur, eum significat, qui ad lucra prædicationis innititur, subdit, atque ait: *Et de asinis, quas perdidisti nudiustertius, ne sollicitus sis, quia inventæ sunt.*

52. Hoc superius in personâ Saul, qualiter rudibus prædicatoribus conveniat, expositum est. Asinas quippè perdidit, qui peccatores, quibus verbum vitæ præbuit, ad poenitentiam nequaquam traxit. Invenit quidem, si ille qui se in nocte pravitatis

A absconderant, ad lucem justitiæ redirent, in qua viri inventi potuissent. Cur ergo dicit: *Inventæ sunt*, nisi quia sæpe in eis summi viri salutis bonum facile inveniri posse considerant, de quorum vita ineruditi desperant? Nam et periti medicil corporum, illos sæpe curare præsumunt, de quorum salute imperiti præsumere non possunt. Sic nimirum et ab eruditis doctoribus sæpe ad poenitentiam, et satisfactionem peccatores trahuntur, qui trahi ad ineruditis rudibus nequiverunt. Quia igitur tam prædicatione quam exemplo perfectorum illi ad Dominum poenitendo redeunt, qui converti per aliorum ministerium nequiverunt; bene Samuel inventas asinas dicit, quas Saul invenire non potuit. Potest etiam hoc dictum pro profectu ordinandi rectoris intelligi. Quasi dicat: **B** Dum eruditione et vita proficis, illos etiam lucrari Domino poteris, quos nondum potuisti. Tam certa quidem virtus professionis est, ut fructus ejus, qui nondum constant in re, constant in spei certitudine. Et quia his verbis ad perferendos labores sanctæ prædicationis invitatur, quæ mercedis lucra exspectare debeat, exponit, dicens:

(Vers. 20.) *Et cui erunt quæque optima Israel, nonne tibi et omni domui patris tui?*

53. Israel, qui dicitur, videns Deum, quem rectius hoc loco significat, quam æternorum civium illam beatam societatem, qui ex labore vitæ hujus, ad æternam omnipotentis Dei visionem pervenerunt? Quæ ergo sunt Israel optima, nisi æternæ retributionis dona? Paulus quidem dicit: *Unusquisque mercedem accipiet secundum laborem suum (I Cor. iii, 8)*. Hinc item dicit: *Alia est gloria solis, alia lunæ, et stellarum. Stella enim differt a stella in claritate (I Cor. xv, 41)*. Omnium ergo fidelium retributiones, et præmia, bona sunt Israel. Quia vero electorum prædicatorum merces summa est, eorum sunt optima Israel. De his quippe Israelis optimis Dominus fidei servo suo repromittit, dicens: *Amen dico vobis, super omnia bona sua constituet eum (Mat. xxiv, 47)*. Qui enim non in omnibus, sed super omnia constituitur, non tantum bona Israel, sed etiam optima habere declaratur. Dicit ergo Samuel: *Cui erunt quæque optima Israel, nonne tibi et omni domui patris tui?* Quasi dicat: Et si magnus est labor prædicationis, tanto devotius ferri debet, quanto majora lucra mercedis habet. Sollicita ergo mente doctor sanctæ Ecclesiæ pensare debet: quia Israel non bona tantum, sed etiam optima ejus sunt, ut majora et excellentiora agat semper, qui tam summa et optima expectat. Eadem quippe summa, non summo ordini debentur, sed summo labori. Nam et doctor egregius non dixit: *Unusquisque mercedem accipiet juxta suam dignitatem, sed, juxta laborem*. Cum ergo prædicatorum æternæ vitæ optima referuntur, magnus eis in hac vita labor injungitur: quia nimirum meliora cæteris habere non prævalet, qui melior esse non studeat. Et quia hoc omnium prædicatorum **222** sanctæ Ecclesiæ commune est, non solum

* Aliter, ad poenitentiam satisfactionem, ut observat Gussavi.

Saul, sed omni domui patris sui Israel optima esse A referuntur. Quasi enim ex patre filii nascuntur, quando in ordinem prædicatorum noviter alii aliis, eadem nobilitate sanctitatis splendidi subrogantur. Domus quoque prædicatoris est spiritualis ejus conversatio. Omni ergo domui patris ejus Israel optima sunt : quia ubicumque sacerdotalis conversatio est, illa nimirum est, et tam summa est, ut ex celsitudine meriti, in æterna vita sua sint optima retributionis. In hoc ergo se subtiliter prædicatorum aspiciant : quia non solum sibi, sed omni domui ejus optima erunt Israel : quia si de domo exeunt, optima non habebunt. Nam si solam prædicationis sublimitatem tenent, optima non habebunt : quia altitudinem vitæ non tenent. Sed electus quisque, dum de se magna audit, infirma sua ad memoriam ducit, ut B se ab elatione custodiat, ne bona, quæ habet, amittat. Unde et subditur :

(Vers. 21.) *Respondens Saul, ait : Nunquid non filius Gemini ego sum de minima tribu Israel, et cognatio mea novissima inter omnes familias de tribu Benjamin? Quare ergo locutus est mihi sermonem istum?*

54. Quasi dicat : Quare mihi tam magna adscribis, cum sim nihil? Gemini quippe filius est, qui negligentes imitatur in cura sui, et in exemplo proximi. Geminus quippe est, quia dum curam sui negligit, exempla boni operis aliis non impendit. Qui ergo tales imitatur, filius Gemini dicitur. Qui de minima tribu Israel esse dicitur : quia ultimus ordo sanctæ Ecclesiæ conversorum peccatorum est. Merito igitur, qui peccatorem se esse fatetur, de minima tribu C Israel esse dicitur. Cujus etiam cognatio novissima inter alias esse perhibetur : quia juxta Veritatis vocem : *Qui minimum mandatum solvit, minimus est in regno cælorum (Matth. v, 19)*. Benjamin quippe dicitur filius dexteræ. Qua profecto appellatione sanctæ Ecclesiæ populus designatur : qui dum in fide Redemptoris nascitur, per bona opera ad cælestis patriæ bona præparatur. Dexteræ quidem Dei illa æternæ vitæ fortitudo est. Cognationes tribus Benjamin, sunt diversæ conversationes electorum. Nam velut ab uno generationis principio diversæ cognationes veniunt : quando ab una origine orthodoxæ fidei, conversationes fidelium plures oriuntur. Sancti ergo viri, cum se per humilitatem dejiciunt, quia peccatores se esse fatentur, et tamen recte D in Deum credere, quasi se et Gemini filios asserunt, et de novissima Israel cognatione. Sed quia quanto plus se humiliant, juxta Veritatis vocem, amplius exaltantur (*Luc. xiv, 10, 11*), sequitur :

(Vers. 22.) *Assumens itaque Samuel Saul et puerum ejus, introduxit eos in triclinium, et dedit eis locum in capite eorum qui fuerant invitati.*

55. Samuel Saul assumit quando prædicator sanctæ Ecclesiæ electo auditori suæ alta prædicationis aperit. Assumitur quippe subditus, quando per verbum doctoris in cognitionem cælestium elevatur. Et quia non carnali intentione spiritualia scire appetit, non solum ipsum Saul, sed etiam ejus assumpsit

puerum. Quasi enim sine puero in imis remanserat, qui dicebat : *Cor meum dereliquit me (Psal. xxxvii, 11)*. Cor quippe nostrum nos derelinquit, quando sic a concupiscentiis carnalibus vincimur, ut intentionem cordis in terrenis, et carnalibus, atque corporeis, et non in cælestibus, et spiritualibus ponimus. Hunc puerum perditum invenerat, qui dicebat : *Invenit servus tuus cor suum (II Reg. vii, 27)*. Cor quippe nostrum 223 invenimus, quando per intentionem cordis spiritualia quærimus ; quando hanc a terrenis avellimus, ut ad cælestia dirigamus. Electus ergo prædicator iis, qui adhuc carnales sunt, nec fortia imperat, nec spiritualia manifestat. Nam et Paulus Corinthiis dicit : *Non potui vobis loqui tanquam spiritualibus, sed quasi carnalibus, tanquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam (I Cor. iii, 1)*. Quasi his verbis dicat : Idcirco vos ad excelsum non duxi, quia spirituales sensum vobiscum, velut Saul puerum, non habebatis. Quare et causam insinuans, ait : *Adhuc enim estis carnales*. Bene ergo Samuel Saul, et puerum assumpsisse dicitur : quia doctores sanctæ Ecclesiæ illis fortia imperant, illis alta manifestant, quos spirituales esse considerant. Qui etiam in triclinium introducuntur : quia eis charitatis latitudo monstratur. Velut enim in triclinio ponitur, qui per id, quod altum didicit, moratur in latitudine charitatis. Vel certe introitus noster ad triclinium, amor est ; triclinium pulchritudo est spiritualis vitæ. Unde Joannes dicit : *Qui non diligit, manet in morte (I Joan. iii, 14)*. Si enim, C qui non diligit, manet in morte, ille qui diligit, in vita manet. In triclinium ergo introducimur, quando in affectum supernæ conversationis surgimus per affectum charitatis. In hac nimirum mansionis latitudine superiorem locum sancti prædicatorum obtinent, quia beatus Joannes Evangelista dicit : *Et in circuitu sedis sedilia viginti quatuor, et super sedes viginti quatuor seniores (Apoc. iv, 4)*. Seniores quippe sancti sunt prædicatorum maturi sensu, moribus graves, qui thronum Dei juxta positos sedibus ambiunt : quia qui præ cæteris Conditorem diligunt, per altissimam conversationem ei viciniorum requiescunt. Bene itaque Saul cum puero suo locum in capite eorum, qui invitati fuerant, sortitur ; quia in eis eligendorum pastorum typus ostenditur. In capite quidem D rector statuitur, quando per vim magni amoris supernæ vitæ singulare propositum accipit ; cum fidem catholicam cum cæteris communem tenet, sed præ cæteris virtutem sublimem. Unde et sequitur :

(Vers. 22.) *Erant enim quasi triginta viri.*

56. Ter decem triginta fiunt. Ternarius vero numerus fidem sanctæ et individuae Trinitatis insinuat. Denarius vero per decem præcepta legis, boni operis perfectionem designat. Tricenarius ergo numerus eos designat, qui eam fidem tenent, quæ per dilectionem operatur. In horum capite Saul ponitur, quando per divinam gratiam is, qui futurus est pastor Ecclesiæ, sublimior fit merito, quibus debet esse

superior dignitate. Hunc sublimem locum Samuel tribuit : quia qui tantam vitæ meretur celsitudinem, ad eam majorem proficit institutione. Cui nimirum quia jam magna, quæ agat, et non minima demonstrantur, subditur :

(Vers. 23, 24.) *Dixit Samuel coquo : Da partem, quam dedi tibi, et præcepi, ut reponeres seorsum apud te. Tulit ergo coquus armum, et posuit ante Saul. Dixitque Samuel : Ecce quod remansit, pone ante te, et comede : quia de industria servatum est tibi, quando populum vocavi : et comedit Saul cum Samuele in die illa.*

57. Quid in armo pectoris, nisi fortitudo signatur actionis? Quæ a Samuele coquo tribuitur, quando a summis prædicatoribus minoribus demonstratur. Coqui etenim sacerdotes sunt : quia dum electis fidelibus in fervore spiritus loquuntur, cibos mentis, velut per ignem coquunt. Sed pars, quæ datur, posita seorsum dicitur : quia fortitudo boni operis in prædicatore debet esse singularis. Quam 224 ante Saul ponit, quando ordinandum pastorem sanctæ Ecclesiæ, quantæ fortitudinis esse debet, considerare præcipit. Sed et de eo, quod coquus apposuit, Samuel Saul dicit : *Ecce quod remansit, pone ante te.* Remansit quidem, quia non omnia nostra Christus explevit, per crucem quidem suam omnes redemit, sed remansit, ut qui redimi et regnare cum eo nititur, crucifigatur. Hoc profecto residuum viderat, qui dicebat : *Si compatimur, et conregnabimus (I Tim. II, 12).* Quasi dicat : Quod explevit Christus, non valet, nisi ei, qui id, quod remansit, adimplet. Hinc beatus Petrus apostolus dicit : *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum ut sequamini vestigia ejus (I Pet. II, 21).* Hinc Paulus ait : *Adimpleo ea, quæ desunt passioni Christi, in corpore meo (Col. I, 24).* /

58. Sed notandum quia armum ante Saul coquus posuit, et tamen Samuel Saul præcipit, ut ante se eum ponere debeat. Quid est hoc? Sed ponere ante discumbentes dapifer in mensa ferculum solet : quod dum is, qui discumbit, trahit ad se, illud ponit ante se vicinius, quod paulo longius erat ante se. Coquus ergo ponit armum ante Saul, Samuel Saul præcipit, ut ponat ante se : quia hoc quod novo prædicatori injungitur de fortitudine boni operis, velut ad se propius debet trahere per studium considerationis. Quod etiam postquam ad se traxerit, comedit : quia diu consideratum agere disponit. Armum quippe manducare, est quod exterius de forti actione præcipitur, per propositum in mente recondere. Quasi enim armum ante se ponere et manducare electo cuique suadebat, qui dicebat : *Si sederis ad mensam potentis, sapienter attende, quæ apponuntur tibi : quia similia oportet te præparare (Prov. XXII, 4).* In mensa quippe potentis virtutem armii designavit. Et dum dixit : *Sapienter attende, quæ opponuntur tibi : armum ante se eum, cui dixit, ponere docuit. Sed manducare eum debere insinuavit, quia dixit : Simi-*

* Gilot., utrique satiantur.

lia oportet te præparare. Similia enim præparando manducamus ; quia dum fortia, quæ audimus, proponimus agere, velut comedentes, in cordis ventre reponimus cibos vitæ. Sed ipsis summis doctoribus vas electionis sub unius discipuli eruditione imperat, dicens : *Manum cito nemini imponas (I Tim. V, 22).* Quia enim magna retractatione consilii eligendi sunt, qui in culmine sublimentur, apte subjectum est : *Quia de industria servatum est tibi, quando populum vocavi.* Quasi dicat : Pone ante te, quod antequam apponeretur, ego posui ante me ; considera quod ego consideravi. De industria quippe pars armii servatur ; quia fortissima prædicatoris actio illi bene committitur, qui a summis viris magna consideratione dignus tanto ministerio judicatur. Ista vero pars tunc servata est de industria, quando populum vocatur ; quia cum ad suscipiendum prædicationis ministerium subditi fideles veniunt, bonis prædicatoribus non infirmis infirma, sed fortibus fortia injunguntur. Sed qui bene proficiunt, in sublimi sua conversatione ante omnia tenere student bonum obedientiæ. Bene itaque subjunctum est : *Et comedit Saul cum Samuele in die illa.* Ut jam dixi, promovendo doctori comedere, est hoc quod sibi de virtute præcipitur, se ad faciendum præparare. Bene autem cum Samuele comedisse dicitur ; quia cum ii, qui noviter veniunt, magna agere proponunt, in virtute boni operis summi viri ferventiores flunt. Potest etiam in ista comestione illa signari, de qua superius repromisit, dicens : *Ascende ante me, ut comedas mecum hodie.* Saul ergo cum Samuele comedit ; quia 225 cum intus prædicator cœlestem verbi Dei suavitatem audit, quod, loquente ipso, subditi foris audiunt, de divina refectione a utique satiantur. Sequitur :

(Vers. 25.) *Et descenderunt de excelso in oppidum, et locutus est Samuel cum Saul in solario. Stravitque Saul in solario, et dormivit.*

59. Quicumque ad celsitudinem curæ pastoralis assumitur, in eadem ordinis sui sublimitate habere debet et vitæ propriæ altitudinem, et alienæ infirmitatis compassionem. Ascendat ergo Saul cum Samuele, descendat in oppidum. Sciat rector, quæ agat alta : sciat quæ disponat, communia. Dicat cum Paulo : *Nostra conversatio in cælis est (Philip. III, 20) :* dicat nobiscum : *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? video aliam legem contradicentem legi mentis meæ, et captivum me ducentem in lege peccati (Rom. VII, 24).* In excelso est rector, cum sapientiam loquitur inter perfectos. Carnalia quando disponit, descendit in oppidum, dicens : *Propter fornicationem unusquisque uxorem habeat, et unaquæque virum : uxori vir debitum reddat, uxor viro similiter (I Cor. VII, 2).* In excelso est, quando dicit : *Nulla creatura poterit nos separare a charitate Christi (Rom. VIII, 39).* In oppidum vero descendit : quia loquens, ait : *Factus sum infirmis infirmus, ut infirmos lucrificam : omnia omnibus factus sum, ut omnes facerem*

salvos (I Cor. ix, 22). Samuel ergo Saul ad excelsum tulit, et in oppidum deposuit : quia summi viri cum sanctæ Ecclesiæ culmen ordinant, illos quos in eodem culmine ponunt docent sublimiter vivere, plana prædicare, sibi esse rigidos, sed subditis temperatos : sic attendens propriæ salutis, ut cum infirmis possint infirmari : infirmari dixerim per affectum mentis, non per languorem internæ ægritudinis. Nam si per mentis languorem doctor jacet, curare ægros et jacentes erigere non potest. Bene ergo cum Samuele Saul in oppidum descendisse, et in solarium locuti esse referuntur. Oppidum quippe in plano est, solarium vero in alto. Ad excelsum quoque solarium planum est, ad oppidum non planum, sed altum. Sic nimirum electi prædicatores, quando minoribus membris compatiuntur, quasi excelsum deserunt : sed in oppidum descendentes, in solarium sunt ; quia ab alto quidem veniunt, sed infirmitatem subditorum miserando et consulendo, non agendo et infirmando assumunt. Infirmis namque compatiens, uxorem ducere præcipiunt, nec tamen ipsi infirmando uxorem ducunt. In oppidum ergo descendentes, in solarium sunt : quia etsi plana jubent, in se ipsi infirma non retinent. Quia vero non esse in solarium, sed loqui eum Saul Samuel dicitur, hoc profecto significat, quia futurus doctor doceri debet sic infirmis subditis compati, ut ipse tamen teneat alta conversationis.

60. Et quia ad hæc agenda multa consideratione novus prædicator indiget, stravisse sibi Saul, et dormisse perhibetur. Dormire in solarium novo prædicatori, est in sublimi sua consideratione disponere, qualiter subditorum onera debeat portare. Nam si ad sæculi intentionem vigilat, hoc profecto agit, ut tantæ discretionis bonum in intimis non requirat. Dormire igitur debet, ut sæcularia nulla cogitat : quia spiritualia disponere oppressus sæcularibus nunquam potest. Sed et dormire non poterit, qui sibi non sternit : quia nimirum si bonorum exempla, sive dicta non cogitat, impossibile est, ut ab exterioribus requiescat. Velut mollia quidem nobis **226** subjicimus, quando electorum doctrinam, aut vitam cogitamus. In eisdem quoque stramentis dormimus : quia quiescere tunc bene consideratione possumus, quando in rebus spiritualibus occupamur. Dicat ergo : *Quia stravit sibi Saul, et dormivit*, ut electæ menti insinuet : quia si negligenter ad exteriora se occupat, intimæ quietis gratiam non acquirit. Sed qui spiritualia bene vult considerando disponere, donec ea in intus perfecte ordinet, ad ea quæ foris sunt, vigilare non debet. Aperte ergo subjungitur :

(Vers. 26.) *Cumque mane surrexissent, et jam dilucesceret, vocavit Samuel Saul in solarium, dicens : Surge, et dimittam te.*

61. Mane quidem lucecit, quando quietæ menti veritatis splendor se aperit. Humana etenim mens per ignorantiam tenebrosa, et per illustrationem veritatis lucida fit. Ignorans ergo, in nocte est ; cum illustratur, in die. Mane autem surgit qui dormit nocte : quando ad agenda se erigit ea, quæ per con-

siderationem ordinavit. Et quia ordinandi regis negotium tractabatur, ambo surrexisse perhibentur. Surgit quidem summus prædicator, ut auditorem suum ad ministerium ejusdem prædicationis ordinet. Surgit qui ordinandus est, ut tam sublimem ordinem imo cordis affectu recipiendum esse non speret. Pariter quidem surgunt, quia sublime officium datur, sublime recipitur. Quo in loco est aliud notandum : quia ambo prius surrexerunt, deinde Samuel Saul vocavit, dicens : *Surge, et dimittam te.* Sed ad historiam si ambo surrexerunt, a somno Saul, quia consurgere præcipitur, ad opus præparari admonetur. Quia vero tam summi sacerdotes, quam ille, qui ad ordinem prædicationis assumitur, tanti ministerii onus attente considerant, quasi pariter dormiunt, pariter surgunt. Sed qui noviter ordinandus est, surgens a somno, ad opus item surgere jubetur : quia ad altitudinem ordinis quanquam pensare meditando studuit, pertingere debet tamen per meritum conversationis. Surgens ergo surgere jubetur, ut sublimem ordinem, quem subire deliberat, æquare meritis proponat. Unde et in solarium vocatur : quia ad alta conari præcipitur. Qui etiam dicit : *Et dimittam te.* Surgit quippe ut dimittatur : quia ille liber esse in ministerio prædicationis poterit, qui in altitudine magnæ conversationis excrevit. Surrexit quidem qui surrexerat : quia qui considerando didicit altitudinem dignitatis, in eadem dignitatis altitudine erigere se curavit per sublimitatem vitæ. Unde et subditur :

(Vers. 26.) *Et surrexit Saul,*

Deinde subditur :

(Vers. 26.) *Egressique sunt ambo ; ipse videlicet et Samuel.*

62. Pastor egreditur, quando a secreto meditationis venit ad publicum operis. Quando enim disponit, quæ vult agere, intus est : quando autem ea agit foris, quæ cogitavit, quasi exit. Exiit etiam Saul, quia in exteriori dignitate, is qui promovetur, illud suscipit quod, an esset suscipiendum, diutius cogitavit. Ambo igitur dicuntur egressi, quia ambo fuerunt intus : dum ille sollicita mente præviderit, quid aut eui daret ; ille item attentius cogitaret, qualis esset, qui tam summa perciperet. Quia ergo ministerium sanctæ prædicationis cum summa discretionis tribuendum atque recipiendum est, dum rex Israelis ungitur, et rex et propheta uncturus eum, egressi perhibentur. Plerique autem **227** codices habent : *Cumque mane surrexissent, antequam dilucesceret* : quod nimirum intelligi convenienter potest. Mane est quidem, antequam dilucescat, quando quodammodo aspirare dies incipit, et tamen plena lux diei non est. Prædicatores autem sanctæ Ecclesiæ, dum eorum bonam conversationem considerant quos ordinare disponunt, quasi mane est. Sed quia eorum futura scire non possunt, mane est, sed antequam dilucescat. Quod bene in ejus ordinatione dicitur, qui omnipotenti Deo postea displicuisse memoratur. Quasi enim mane, antequam dilucesceret, propheta vidit hunc,

qui ei in luce bonæ conversationis apparuit. Sed plena diei claritas nondum erat, quia in eo futuras tenebras per præsentem cognitionis lucem videre non poterat. Quod nimirum toties sanctæ Ecclesiæ agitur, quoties boni sunt, qui eliguntur in præsentem, sed in eodem bono perseveraturi non sunt. Quasi enim mane et ante lucem egreditur, qui lucem boni operis præsentem monstrat, caliginem vitæ futuram cælat. Sed quid inde actum sit, sequitur :

(Vers. 27, seq.) *Cumque descenderent in extrema parte civitatis, Samuel dixit ad Saul: Dic puero ut antecedat nos, et transeat: tu autem subsiste paulisper, et indicem tibi verbum Domini. Tulit autem Samuel lenticulam olei, et effudit super caput ejus, et osculatus est eum.*

63. Quid est enim, quod in extrema parte civitatis rex ducitur, et ungitur? Sed extrema pars civitatis est ultima pars populi subjecti. Qui ergo ultimum locum tenent in sancta Ecclesia, velut in extrema parte civitatis sunt. Ipsius autem Ecclesiæ in ultima parte, conversi peccatores esse videntur. Nam justique in superiori vel prima sunt parte. Aut forte primum locum virginitas tenet, secundum continentia, tertium conjugalis vita, ultimum conversio peccatorum. In extrema igitur civitatis parte rex ungitur: quia sanctæ Ecclesiæ rector ordinatur, pro peccatoribus, non pro justis. Hinc enim per semetipsum Veritas dicit: *Non veni vocare justos, sed peccatores ad penitentiam (Math. ix, 13)*. Hinc iterum dicit: *Non opus habent sani medico, sed male habentes (Ibid., 13)*.

64. Sed puerum Saulis spirituales sensum designare diximus. Quid est ergo, quod præcedere et transire a Samuele imperatur? Sed præcedit puer, quando hoc agitur, quod a spirituali sensu nobis suggeritur, non quod a motu carnali imperatur. Sed quosdam præcedit et transit, quosdam præcedit et non transit. Non transit quidem præcedens puer arrogantes, transit humiles: nam dum arrogantes magna et spiritualia agunt, in oculis suis magni sunt. Quasi enim secum habent puerum, quem sequuntur, qui in spiritualibus, quæ agunt, spirituales se esse gloriantur. Quibus profecto propheta exprobrat, dicens: *Væ qui sapientes estis in oculis vestris, et coram vobismetipsis prudentes (Isa. v, 21)*. Electi ergo in omnibus quæ agunt, esse quidem spirituales curant, et tenere se spirituales vitant. Magni quidem sunt merito, humiles æstimatione: quia semper magna agunt, sed in eisdem magnis se magnos nunquam accipiunt. Quasi ergo puerum, quem præmittunt, transire faciunt, cum spirituales sensum præsentem habent in opere, sed longe ab æstimatione. Quid vero est, quod paulisper subsistere præcipitur, ut ei verbum Domini indicetur? Sed paulisper subsistit, præmisso puero, qui ad horam se proprio arbitrio subtrahit, et alienam voluntatem facit. Transire ergo facit puerum, et **228** paulisper subsistit, qui ad præceptum majoris illa etiam, quæ putat spiritualia, deserit: deserit, ut ea, quæ sibi injunguntur, efflicere convenienter possit. Quod certe ordinando præ-

dicatori convenit: nam dum pondus pastoralis curæ considerat et infirmitatem suam, hoc sibi se præcedens spiritus dicit: quia tantum onus tam infirmus indigne suscipit. Prætermittat ergo non solum, sed transire faciat puerum: ut non arbitrium suum sequatur, sed illud suscipiat, quod ei melioris provisione decernitur. Et de subsistente protinus additur.

CAPUT V.

(I Reg. x, 1.) *Tulit autem Samuel lenticulam olei, et effudit super caput ejus.*

1. Hoc profecto hac unctione exprimitur, quod in sancta Ecclesia nunc etiam materialiter exhibetur: quia qui in culmine ponitur, sacramenta suscipit unctionis. Quia vero ipsa unctio sacramentum est, is qui promovetur, bene foris ungitur, si intus virtute sacramenti roboretur. Ipsas ergo olei virtutes prius videamus attentius. Oleum quippe liquoribus aliis superfertur, oleum ignem fovet, oleum vulnera curare consuevit. Per illud ergo misericordiæ bonum significat, quia scriptum de Domino est: *Miserationes ejus super omnia opera ejus (Psal. cxlv, 9)*. Quia ignem fovet, prædicationis gratiam designat, quæ electorum mentes illuminat. Quia vero vulnera per oleum curantur, hoc profecto insinuat, quod detergenda sunt vulnera peccatorum. Ungatur ergo caput regis, quia spirituali gratiæ mens est replenda doctoris. Habeat in unctione sua oleum, habeat misericordiam abundantem, quæ sibi virtutibus aliis præferatur. Habeat oleum, ut dum ardorem sancti Spiritus in se nutrit, lucere vehementer aliis per verbum possit. Habeat nihilominus oleum medicinæ, ut sapienter disponat, qualiter peccatorum fœtores tergat, et ægras mentes salutem restituat. Sed lenticula Saul ungitur, non pro præsignanda doctrina, sed ad exprimenda futura. Lenticula quidem parvum est vas: quid ergo est, quod lenticula olei Saul ungitur, nisi quia in fine reprobatur? Nam quia obedire Deo postea noluit, a Samuele audivit: *Quia projecisti sermonem Domini, projecit te Dominus, ne sis rex (I Reg. xv, 26)*. Velut enim lenticula olei parum habuit, qui spirituales gratiam projiciendus accepit. Quod in rectoribus quoque sanctæ Ecclesiæ convenienter accipitur. Plerumque enim culmen prælationis accipiunt, qui in charitate Dei et proximi perfecti non sunt. Quemdam namque affectum charitatis habent, sed plenitudinem ejus non habent. Illa ergo rudis et imperfecta mentis affectio, quid est nisi lenticula olei? Nam dum ungit caput, et non replet: tota quidem effunditur, sed parum exhibet. E contra autem cum electus rex, ungi præcipitur, eidem propheta Dominus ait: *Imple cornu tuum oleo, et veni mittam te ad Isai Bethlehemitem: providi enim in filiis ejus mihi regem (I Reg. xvi, 1)*. Hinc est, quod idem electus rex plenitudinem unctionis suæ Dei laudibus imputans, ait: *Impinguasti in olco caput meum, et poculum meum inebrians quam præclarum est (Psal. xxii, 5)*. Qui ergo gratiam unctionis non perseveraturus accepit, dispensante Deo, per illius vasis liquorem ungitur, quo uncti defectio signaretur. Sequitur:

(Vers. 1.) *Et osculatus est eum, et ait: Ecce unxit te Deus super hereditatem suam in principem, et liberabis populum ejus de manu inimicorum ejus, qui in circuitu ejus sunt.*

229 2. Ad culmen sanctæ Ecclesiæ rector ducitur, ut hoc officium habeat, quo inter Deum et homines pacem ponat. Peccando etenim, inimicitias Creatoris incurrimus. Dum ergo ad peccatorum correctionem rector ponitur, illud de medio tollit, quod Dei nos inimicos fecit. Bene ergo Samuel Saul caput osculatus fuisse perhibetur. Prophetæ namque osculum defixum ille portat in capite, qui reconciliationis nostræ suffragium portat in mente: cum videlicet in se nulla gerit fomenta divinæ discordiæ, qui in mente paci reddere discordes studet. Osculato ergo principe, dicitur: *Unxit te Deus in principem super hereditatem suam.* Quasi rebus eum admoneat, dicens: Qui te ad hoc positum nosti, ut peccati inimicitias debeas solvere, quod in aliis destruis, in te non debes retinere. Nonnulli etenim et unguuntur, et osculum non accipiunt; liberare populum Domini satagunt, sed se inimicorum jugo subjicere non pavescent. Nam qui aliis bona prædicat, quæ non agit, quasi osculum dat, quod non accipit. Amicos etenim Dei alios facere quærit, et ipse inimicus esse non desinit. Inimicitias peccati in se ædificat, quas in aliis destruere per verbum tentat. Quia ergo ille solum præeminet utiliter, qui per affectum magnæ charitatis Dei amicus est, Samuel caput regis osculatus fuisse dicitur. Hinc ipsa Veritas prius osculatur, quos ordinat: deinde ad liberandos alios mittit. *Vos, ait, amici mei estis; deinde addidit, dicens: Possui vos, ut eatis, et fructum afferatis, et fructus vester maneat (Joan. xv, 14).* Hinc item resurgens a mortuis dicit: *Pax vobis; deinde subdit: Quorum remisistis peccata, remittentur eis: et quorum retinueritis, retenta sunt (Joan. xx, 23).* Ut velut osculum pacis in eorum mente figeret, quos peccati odia solvere præcepisset. Osculatus ergo rex super hereditate Domini constituitur, quia electus doctor eligitur, ut fidelibus subditis dignitate præemineat, sed de prælatione sua non suum, sed Domini lucrum quærat. Quare ad hoc constitutus asseritur, ut qui sub eo sunt, de inimicorum manibus liberentur. Hereditas Domini multitudo fidelium est. Omnis ergo sæcularis intentio removetur, cum rex super hereditate Domini unctus asseritur. Unctionis ergo fructus est, cultus divinæ hereditatis. Ille ergo officium unctionis exsequitur, qui sola quærit lucra animarum. Super hereditate quippe Domini in principem se unctum meminit, qui hoc solum de terrena dignitate quærit, quod per suum ministerium Christus quæsivit. Hoc igitur verbo negligentium rectorum intentio reprobat.

3. Audiunt namque, quia super hereditate Domini uncti sunt: quia de terra Dominus non nisi electos quærit; norunt quod non terræ latitudinem, non auri copiam, non divitiarum affluentiam, sed fideles suos hereditatem suam dicit, et tamen terrenum quærere, et quod perit congregare non desinunt. Ad

id quod Dominus non quærit, tota sollicitudine intendunt; et quod solum quærit, quærere negligunt. Dicitur ergo, in quo se negligentis aspiciant; dicitur, in quo boni meliores fiant: *Unxit te, inquit, Deus in hereditate sua in principem.* Qua sicut: Hereditatem suam tuam fecit, vide ut tu in ea aliter non regnes. Liberabis ergo populum de manu inimicorum, qui in circuitu ejus sunt. Grandis labor prædicatori præcipitur per hoc, quod inimici in circuitu esse referuntur. Satis enim grave prælium esset, si in una parte malignorum spirituum sævitiam tolerarent. Hinc per prophetam denuntians, **230** dicit: *In circuitu impii ambulant (Psal. xi, 9).* Hinc beatus Petrus exhortans, ait: *Adversarius vester diabolus, tanquam leo rugiens, circuit quærens quem devoret, cui resistite*

B *fortes in fide (I Petr. v, 8).* Inimici igitur nostri in circuitu nostro sunt, quia immundi spiritus cogitationi nostræ, verbo et operationi semper insidiantur. Nam dum prava nobis suggerere appetunt, ab una parte sunt: cum ad mala pertrahunt, eorum prælio ab alia parte pulsamur: cum ad mala opera invitant, ex parte reliqua bellum excitant. In circuitu ergo hostes habemus, qui in omni, quod cogitamus, loquimur et operamur, malignorum spirituum bella patimur. Sed quia non a bello, sed de manibus inimicorum liberare populum dicitur, magna virtutis insignia prædicatoribus adscribuntur: quia non solum liberos, ne capiantur, debent protegere, sed etiam captos de eorum servitute liberare. Hoc autem tunc a regibus nostris agitur, quando illi per eorum prædicationem resipiscunt, qui per audaciam transgressionis subjecti sunt jugo diabolicæ potestatis. Quod profecto agere illi solummodo prædicatores possunt, qui ad culmen regiminis divina ordinatione perveniunt. Nam quos omnipotens Deus ordinat, ad toleranda prælia antiqui hostis mittit, sed eos inter ipsa bella non deserit, quia milites suos protegit, et victores facit. Sed cum sancti viri ad primatum sanctæ Ecclesiæ sustolluntur, vehementer expavescent, ne onus tanti ordinis sibi iudicio hominum sit impositum, non ordinatione Conditoris. Ad robur ergo humilium dantur signa, quibus se a Deo, non ab hominibus, electos sciant. Quare et Samuel subjungens, ait:

(Vers. 2.) *Et hoc tibi signum, quia unxit te Deus in principem. Cum abieris a me hodie, invenies duos viros juxta sepulcrum Rachel, in finibus Benjamin, in meridie salientes magnas foveas, dicentque tibi: Inventæ sunt asinæ, ad quas ieras perquirendas, et intermissis, pater tuus, asinis, sollicitus est pro vobis, et dicit: Quid faciam de filio meo?*

D 4. Quasi enim humilium pastori, et de tanto ministerio trepidanti dicat: Tu idcirco trepidas, quia an sit ex Deo hoc, quod de te actum est, nescis; sed quia hoc scire potes, trepidare non debes. Hoc igitur tibi signum, quia te non homo, sed Deus in principem unxerit: duo videlicet viri illi tibi dicent: *Inventæ sunt asinæ, ad quas ieras perquirendas.* Quasi dicat: Si illos duos viros inveneris, et hoc tibi dixerint, scito, quia te Deus principem, non ego consti-

tui. Quid ergo duo viri isti nobis, nisi perfectos quosque sanctæ Ecclesiæ prædicatores designant? Duo quidem sunt, quia perfecti in utroque præcepto charitatis; viri, quia in sancta conversatione robusti. Qui juxta sepulcrum Rachel inveniri perhibentur, quia per contemplativæ vitæ studium divisi sunt ab intentione sæculi; et dum animarum lucra quærunt, non sunt sepulti. Per Rachel quippe contemplativæ vitæ speciositatem signari venerabilium patrum indubitata sententia est. Juxta sepulcrum ergo Rachel stant viri, quia sic supernæ contemplationi perfecti doctores vacant, ut sanctæ Ecclesiæ sollicitudinem gerant. Juxta sepulcrum Rachel stant, quia statum boni operis dirigunt per virtutem contemplationis: et quia nihil gerunt in opere, nisi quod contemplando disponunt. Et quia in ipsa altitudine supernæ contemplationis non præsumptionem suam, sed rationem sanctæ Ecclesiæ tenere student, sepulcrum Rachel in finibus Benjamin esse describitur. Ut jam dixi, **231** in Benjamin, qui filius dexteræ dicitur, Redemptor humani generis designatur. Fines ergo Benjamin regulæ sanctarum Scripturarum sunt: de quibus profecto finibus scriptum est: *Ne transgrediaris terminos, quos posuerunt patres tui* (Prov. xxii, 28). Quia ergo sancti prædicatores, cum summa contemplando vident, a fidei regula non discordant; sepulcrum, juxta quod stant, esse in finibus Benjamin recte dicitur. Qui profecto viri in meridie magnas foveas saliunt, quia per fervorem perfectæ charitatis, in qua assumpti sunt, cuncta, quæ videntur, sæculi alta despiciunt. Quidquid enim in hoc sæculo altum cernitur, non est vera altitudo, sed fovea, quæ omnes, quos in sua ambitione recipit, ad inferna deponit. Alta ergo sæculi viris spiritualibus vitanda, non appetenda sunt, quia ex occulto se aperiunt, et quos absorbendo recipiunt, ad inferna perducunt. Viri ergo spirituales foveas saliunt; quia dum se per cœlestem desiderium erigunt, terrena contemnunt. Velut enim visis foveis saltum dant, quando ut terrena contemnant, ad æterna bona concupiscenda se elevant. In meridie ergo foveas saliunt; quia sæculum non possunt contemnere, nisi qui plenam lucem et ardorem supernæ charitatis habent. Tunc ergo Saul unctum a Domino in principem se intelligat, quando isti sibi dicent: *Inventas sunt asinæ, quas quærebas*. Inventas quippe asinas Saul dicunt, quando ad colligenda animarum lucra idoneum cernunt. Quasi aliter dicat: Electum te a Deo in ministerium prædicationis non ab hominibus credas, si illi hoc de te indicant, qui dum Dei spiritu pleni sunt, quæ dicunt, non humana, sed divina esse sentiuntur. Quia ergo de nobis non nobis, sed nobis melioribus credendum est, apte Saul a viris in meridie magnas foveas salientibus, se a Domino unctum in principem recognoscit. Sed alius est a quo ungitur, alii qui ipsam unctionem a Domino esse attestantur; quia omne negotium sanctæ Ecclesiæ, sicut collatione sanctorum patrum magis prebatur, ita et magis robustum est.

5. Quasi enim signum suæ unctionis beatus Pau-

lus tunc quæsivit, quando videre Petrum Jerosolymanam venit, et cum eo, et cæteris apostolis Evangelium contulit. Non enim ab homine neque per hominem, sed a cœlo, vocante Domino Jesu, apostolum susceperat (Gal. i); et tamen ministerium unctionis suæ per coapostolorum suorum collationem probabat. Nam de seipso ait: *Contuli cum illis Evangelium, ne in vacuum currem, aut cucurrissem* (Gal. ii, 2). Præcursor etiam Redemptoris discipulos unxerat, sed ut signa suæ unctionis agnoscerent, quasi ad salientem magnas foveas mittebat, dicens: *Tu es qui venturus es, an alium exspectamus* (Matth. xi, 3)? Sciebat enim Joannes, quem prædicaverat, quem baptizaverat; sed discipulos mittebat, ut visis signis, quo firmius crederent, electionis suæ indicia securius tenuissent. Qui ergo ad prædicationis ordinem idonei providentur, in signum suæ electionis inventas esse peccatorum, quas quærunt, animas recognoscunt. Et quia omnipotens Deus non solum prædicatione, sed etiam conversatione electi doctoris gaudet, subdit, atque ait: *Et intermissis, pater tuus, asinis, sollicitus est pro vobis, et dicit: Quid faciam de filio meo?* Patrem Saul Cis, qui durus nostro eloquio dicitur, eos designare diximus, qui verbo et exemplo docent terrena despiciere, et ad cœlestem patriam per duram et asperam conversationem festinare. Hanc quoque cœlestis vitæ duritiam tam in verbo, quam in vita nostri Redemptoris agnovimus.

232 Si ergo ad summam nostræ eruditionis aspiciamus, filii Redemptoris sumus. Pater ergo noster, dimissis asinis, sollicitus est pro nobis; quia Redemptor noster sic vult nos quærere salutem alienam, ut non negligamus nostram. Vult, ut vocentur peccatores ad pœnitentiam, sed non vult ut pereant ii qui ipsos peccatores vocant. Vult, ut conversus peccator justitiam, quam non habuit, habeat; sed non vult, ut justus eam quam habet, justitiæ palmam perdat. Intermissis ergo asinis pro filio sollicitus est, quia prædicatores suos vult ad horam ab aliorum sollicita intentione quiescere, ut sibi ipsis per quietem valeant melius providere. Et quia ipsa sollicitudo sanctæ Ecclesiæ a bono rectore resumenda est, intermititur quies nostra; quia prævenit hanc sollicitudo prior, comitatur posterior. Electus ergo prædicator vacet utilitati subditorum, vacet suæ; sed sic suæ curam habeat, ut statim ad eam, quam deserit, alienam recurrat; quia tunc Conditor noster nos, quasi filios diligit, cum et subditos nostros, tanquam fratres diligimus, et ipsum quasi patrem amamus, dum per affectum sollicitudinis istis jungimur, et ad illum per quietem nostram, quam diligit, quasi ad patrem festinamus. Hæc namque dilectio quietis nostræ exprimitur in hoc, quod dicitur: *Quid faciam de filio meo?* Hoc profecto pater dicit, qui tenere filium diligit. Hoc igitur non dicitur de præsentem filio, sed absente. Sed quia perditas asinas patris quærunt, ei valde dilectus est; quia qui peccatorum animas convertere prædicando nititur, Redemptori nostro jam in magna charitate copulatur. Qui certe per aliorum solli-

itudinem ab eo quasi longe est, per quietem contemplationis, et affectum orationis prope. Quia ergo nos sibi vicinos esse et per contemplationem, et orationem appetit, quasi diligens pater dicit: *Quid faciam de filio meo?* Quasi dicat: Quomodo absentem illum, mihi præsentem exhibebo? Quia vero prædicationis nostræ sollicitudinem magni sanctæ Ecclesiæ viri laudant, sed sollicitudinis nimietatem vituperant, illi qui inventas patris asinas dicunt, sollicitum patrem pro filio asserunt. Signum ergo suæ unctionis cognoscere electi possunt; quia nimirum tunc a Deo ad sanctæ Ecclesiæ culmen perducuntur, cum per verba et exempla idonei sunt ad salutem alienam, et per quietem studiosi ad suam; et cum peccatores ad cælum quærunt, semetipsos ad sæculum non relinquunt. Sequitur:

(Vers. 3, 4.) *Cum inde abieris, et ultra transieris, et veneris ad quercum Thabor, invenient te tres ibi viri, ascendentes ad Dominum in Bethel, unus portans tres hædes, et alius tres tortas panis, et alius lagenam vini. Cumque te salutaverint, dabunt tibi duos panes, et accipies de manu eorum.*

6. Cum bene proficere in sancta conversatione volumus, necessarium nobis est, ut electorum plurimorum nobis exempla colligamus; nam et apes componere mella nequeunt, si ea in floribus variis nequaquam legunt. Bene ergo Saul a viris aliis ad alios pervenit; quia exempla sanctorum, quo copiosius cernimus, melius edocemur. Flores quippe æternorum fructuum, sunt opera sanctorum, quæ dum superni amoris rore perfunduntur, ex eis carpinus, unde ad nostram doctrinam, et ad aliorum utilitatem repleamur. Inde etenim abit, et ultra transit Saul; quando rudis prædicator per electorum exempla proficit, et a conspecta virtute unius, ad explorandam alterius conversationem vadit. Quem sæpe delectat in aliis mirari laborem prædicationis, **233** sæpe in aliis fortitudinem boni operis; illos loquentes veneratur, istos operantes imitari nititur. Illos aspiciet, qua pulchritudine foris fulgeant, istorum splendorem non in exteriori conversatione, sed in intima perscrutatur. Unde et bene cum transit, ad quercum Thabor venire perhibetur. Quercus enim umbrosa est arbor, et fortis. In qua profecto arbore secretior conversatio sanctorum exprimitur. Hujus namque conversationis viri, dum ad exteriora opera activæ vitæ non exeunt, quasi in umbra sunt; quia incendia tentationum sentire non possunt. Quia enim in cœlesti desiderio requiescunt, quo longius amoti sunt ab amore mundi, eo et quietiores manent in umbra refrigerii. Sed umbra hæc fortis est arboris, quia conversatio sanctorum tanto validius terrena despiciet, quanto purius in amorem cœlestium surgit. Fortis est etiam, quia sæculi adversa potenter tolerant, qui sola cœlestia, quæ vident, amant. Et quia in magno lumine interni splendoris sunt, qui terrena respicere per amorem dedignantur, quercus ipsa Thabor esse dicitur. Thabor

A quippe veniens lumen interpretatur. Lumen etenim venit, quando electæ menti se interna Conditoris claritas aperit. Quercus ergo Thabor dicitur: quia secreta conversatio, terrena despiciendo agit, quo intimam Conditoris lucem clarius aspiciat. Secreti namque sumus, quando sensus nostros in Dei timore custodimus. Et tunc quidem veniens lumen cernimus, quia cum bene reguntur membra corporis, menti nostræ refunditur gratia Conditoris. Et notandum, quia ad quercum Thabor venire dicitur, qui a salientibus soveas sollicitum pro se patrem esse sciebat. Nam prædicatores sanctæ Ecclesiæ plerumque virtutes laudant, quibus ipsi vacare non possunt. Contemplativæ quidem vitæ secretum prædicant; sed dum solliciti sunt pro subditorum custodia, illius vitæ adhærere secretis vitant. Quasi ergo Samuel dicat: Viri illi tibi contemplationis studium laudant; sed quia quod laudant, tenere non possunt, in aliis quærendum est. Inde ergo ad quercum Thabor transimus, quando a sanctis prædicatoribus contemplativæ vitæ studium laudabile noscimus; sed perfectionem ejus in illis quærimus, qui ad eam spiritualiter intendunt. Tres ergo viri, qui unctum regem ad quercum Thabor inveniunt, illos designant, qui in contemplativæ vitæ studio perfecti sunt. Qui bene non inveniri a rege, sed regem illic invenire perhibentur. Non enim inveniuntur; quia absconditi sunt. Ipsi vero nos inveniunt; quia lucem suæ secretæ conversationis nobis aperiunt, cum dignantur. Non inveniuntur; quia vitam suam ab omni hominum testimonio auferunt. Sed nos inveniunt; quia per affectum charitatis nobis ad imitandum aliquid suæ lucis ostendunt. Qui item imitandas virtutes suas non proferunt, nisi iis, qui magno desiderio eas obtinere et exercere concupiscunt. Prius ergo nos oportet ad quercum Thabor venire, ut a viris illis tribus valeamus inveniri. Nam velut jam in umbra venientis luminis sumus, quando ^a magnis summæ contemplationis desideriis inflammamur.

7. Tunc ergo nobis tres viri apparent: quia qui se nobis desiderantibus dignantur ostendere, in custodia locutionis, cogitationis et operis fortes sunt. Nam secretioris vitæ esse non possunt, si oculorum, cordis et oris ostia aperta tenuissent. Quia ergo cor ab inepta cogitatione, os ab otioso sermone, **234** totum corpus a prava operatione custodiunt, tres sunt; viri autem, quia eandem custodiam fortissime observant. Tres ergo viri nobis apparent: quia cum tales cernimus, in eis robur virtutis intuemur. Qui certe in umbra venientis sunt luminis; quia videre internam lucem Conditoris tanto clarius possunt, quanto studiosius mundum cor a mundi inquinazione custodiunt. Talibus quidem a mortuis resurgens apparuit Dominus, tales replevit Spiritus sanctus. De illo etenim secreto dicitur: *Cum sero esset una sabbatorum, et fores essent clausæ, ubi erant discipuli propter metum Judæorum (Joan. xx, 19).* Et rursum:

^a Gussanv. et Vatic., magni summæ, etc.

Post dies octo iterum erant discipuli ejus intus, et Thomas cum eis, venit Jesus januis clausis, et stetit in medio, et dixit eis: Pax vobis. De alio item secreto scriptum est: Dum complerentur dies Pentecostes, erant omnes discipuli pariter in eodem loco, et factus est repente de caelo sonus advenientis spiritus vehementis, et replevit totam domum, ubi erant sedentes. Et apparere illis dispersitæ linguæ, tanquam ignis, seditque super singulos eorum, et repleti sunt omnes Spiritu sancto (Act. ii, 4). Clausæ quidem januas habent, qui contra humani lapsus negligentiam officia corporis, sub forti custodia stricta retinent. Intus etiam sunt; quia in interna dilectione supernæ vitæ requiescunt. Quibus profecto resurgens Dominus apparet, quia ejus gloriam tanto clarior aspiciunt, quanto per mundi contemptum passiois ejus mysterium strictius sequuntur. Hi etiam repleti Spiritu sancto, quasi in domo possunt; quia illi percipiunt abundanter gratiarum ejus dona, qui ad ea percipienda sese, visibilia contemnendo, paraverunt.

8. Qui bene ad Dominum in Bethel ascendere dicuntur. Bethel quippe dicitur domus Dei. Domus vero Dei quæ est, nisi domus illa, quam inhabitat lux inaccessibilis? Lux etiam inaccessibilis est, revelatio divinitatis ejus, Lux quippe est; quia a mundis cordibus qualitercumque videri potest. Plenissima quidem in semetipsa replet omnia, sed abundanter replens universa, non capitur. Capitur quidem, ut repleat, sed repleus non capitur, quæ repletis omnibus, non expletur. Revelatio itaque Conditoris, quia tanta immensitas lucis est, ut illuminet omnia, et angustetur in nullo; dum videtur et non comprehenditur, lux est inaccessibilis. Viri ergo hi tres ad Dominum ascendunt; quia qui se in secretiori vita custodiunt, in divinx lucis contemplatione sublimantur. Sed quia ad ipsam Dei omnipotentis speciem adhuc pertingere non possunt, in Bethel ascendere dicuntur. Quidquid enim de omnipotentis Deo humana mens potest cogitare, Deus non est. Sed dum cogitando cuncta transcendit, dum quidquid potest intimæ lucis, quidquid internæ suavitatis et dulcedinis, quidquid spiritualis delectationis sibi fingere, minus illa esse creditur, ad quam lucem tamen pervenit, quæ non est Deus, sed quæ inhabitat Deus. Et quia tunc electi anima mirabiliter inflammatur, mirabiliter reficitur, ineffabiliter delectatione fruitur, cogitare compellitur quam ineffabilis lux, dulcedo, et delectatio sit, quæ ipse est, si tam immensa lux est illa, quam inhabitat, et non est ipse. Ad Dominum quippe in Bethel Moyses ascenderat, quando cum eo in montem loquebatur. Sed qui ad lucem pervenerat, quam inhabitat Deus, lucem, quæ ipse Deus erat, quærebat, dicens: *Ostende mihi faciem tuam (Exod. xxxiii, 13)*. De quo etiam scriptum est, quia, *Loquebatur Moysi* **235** *Dominus facie ad faciem (Ibid.).* Quid est, quod facie ad faciem Moyses cum Domino loquitur, et tamen Dominum obsecrat, ut faciem suam Dominus ostendat? Sed facies Dei cognitio ejus est. Cognosci-

A tur autem Deus per speculum, cognoscitur per seipsum. Per speculum hic, per semetipsum in caelo. Speculum vero est illa lux, quam habitat Deus; ipse autem lux illa, quæ ipse est (*I Cor. xiii, 12*). Moyses autem qui facie ad faciem Deum videro dicitur, et ejus faciem ad videndum postulare (*Exod. xxxiii, 13*), quid rectius designat, quam perfectionem electorum, qui jam speculum illius summæ lucis intuentur, sed tamen ad ipsam lucis veritatem pertingere vehementer cupiunt? Ista quidem cognitio lucis electorum desideria satiare non potest, sed excitare; illa vero et satiare, et excitare. Nam tam jucunda res est, ut ineffabiliter concupiscatur; et tam plena, ut qui jam semper hanc in magno desiderio viderunt, semper ineffabili plenitudine satientur. Viri ergo, qui ad Dominum ascendunt, in Bethel ascendere dicuntur; quia cum multum in ista vita proficimus, videre ipsam lucem Conditoris per speculum possumus, in seipsam autem minime valeamus.

9. Et quia ad hanc sublimem visionem non nisi humiles exaltantur, bene de eisdem viris dicitur: *Quia unus tres hædos, alius tres tortas panis ferebat. Tres denique hædos portat, qui ore, corde, et opere se deliquisse poenitendo considerat. Quia enim per hædos, peccatores significantur, ii qui in extremo examine ad sinistram æterni judicis statuendi sunt, hædorum nomine exprimuntur. Tres ergo hædos ad Dominum portat, qui peccata operis, verbi, et cogitationis poenitendo considerare non desinit. Et vir quidem est, et tamen hædos portat; quia peccare fortiter cavet, sed quasi peccator non desinit satisfacere. Nam vir erat, et hædos portabat, qui dicebat: *In multis offendimus omnes (Jac. iii, 2)*. Et quia peccata, quæ confitentur, delere poenitendo satagunt: unus tres hædos, alius vero tres tortas panis portat. Tortas quippe panis superius ad afflictionem poenitentiae retulimus; quia si panis aliquando delectationem præsentis vitæ significat, panis torquetur, cum pro præterita carnis delectatione cruciamur. Unde et rex Ezechias cum poenitendo compungitur, delectationes regias se torturum promittit, dicens: *Recogitabo omnes dies meos in amaritudine animæ meæ (Isai. xxxviii, 15)*. Quando etenim carnalis mens in culpæ delectationes resolvitur, quasi diem habet; quia hoc quod agit, lætanter videt. **9** Dies ergo mentis reprobæ sunt delectationes malæ. Omnes ergo dies suos peccator recogitat; quia cum per divinam gratiam respicit, satisfacere pro universis malis non desinit. Prius enim dicitur unus portare tres hædos, deinde alius tres tortas panis; ut electi cujusque virtus appareat, qui fortis est in bono opere, humilis per æstimationem, afflictus per contritionem poenitentiae. Et quia tantæ perfectionis esse nequeunt, nisi qui amore æternorum bonorum, temporalium oblii sunt, tertius lagenam vini portat, quem dicitur. Lagenam quippe vini portat, qui mentem replevit calore Spiritus sancti, quo et anteriora fortiter currendo appetat, et ea quæ retro sunt, velut in magna ebrietatis oblivione derelinquat. Nam*

hædos portabat, qui dicebat : *Venit Christus vocare peccatores, quorum primus ego sum (I Tim. 1, 15)*. Et quia etiam tortam panis portabat, dicit : *Castigo corpus meum, et in servitatem redigo (I Cor. ix, 27)*. Sed quasi amphoræ vino ebrius, dicit : *Quæ retro sunt obliviscens, ad ea vero, quæ sunt priora, extendens meipsum, ad destinatum persequor* **236** *bravium supernæ vocationis Dei, in Christo Jesu (Phil. iii, 13)*. Viri ergo tres ad Dominum ascendunt, et tres hædos, et tres panes tortas, et vini lagenam deferunt : quia remotioris vitæ studiis dediti, ad contemplationem veri luminis surgunt ex merito humilitatis. Sed quales sunt in se, quales vero sint aliis exponit, dicens : *Cumque te salutaverint, dabunt tibi tres tortas panis, et accipies de manu eorum*. Salutant nos viri sancti, quando nobis bona æterna salutis annuntiant. Qui vero nos per corpus salutant, caput inclinant, ut reverentiam salutatis exhibeant. Viris autem spiritualibus caput inclinare, est mentem a summa contemplatione deponere. Nam si caput non inclinant, salutare non possunt : quia nos salutari eruditione non instruunt, si mentem a summa contemplatione cœlestium non deponunt. Tunc enim nobis magnam reverentiam exhibent : quia eos, pro quibus ab alto suo culmine descendere dignantur, parvos esse non tenent.

10. Sed dum futurus rex salutatur, duo ei panes tribuuntur. Duo enim panes ordinando prædicatori dantur, quando flere docetur peccata non solum sua, sed aliena. Habet ergo panem unum tortum, quando pro peccatis suis affligitur, habet aliam, quando subditorum peccata plangere conatur. Sed et hunc panem Psalmista clarius insinuans, ait : *Surgite, postquam sederitis, qui manducatis panem doloris (Psal. cxvii, 2)*. Hinc Domino confitetur, dicens : *Cibabis nos pane lacrymarum, et potum dabis nobis in lacrymis cum mensura (Psal. lxxix, 9)*. Panis ergo torta, panis est doloris, et panis lacrymarum. Et fortasse idcirco ille vir unus tres panes tortas portabat : quia tres erant, qui simul pergebant, ut cum inter se eos dividerent, singuli singulos panes haberent. Quod etiam de hædis intelligi convenienter potest. Qua in re quid notandum est, nisi quia remotioris vitæ viri dum singularem conversationem tenent, sollicitudinem aliorum non habent? Unum ergo hædum, et unum panem habent, qui pro solis suis peccatis compunguntur, et alienis per pastorale officium non gravantur. Et quia, qui ejusdem perfectæ conversationis sunt, in seipsis afflictionem carnis æmulantur; bene tres panes unus, et alius tres hædos, et tertius vini lagenam portat. Velut enim unus portat, quod oblaturi, aut comesturi sunt omnes; et omnes manducant vel offerunt, quod portat unus, quando pia æmulatione eorum quisque succensus, in se habet bona exempla pro aliis, et bona, quæ habent alii, non negligit imitari. Et quia feminino genere dicuntur tortæ panis, hoc profecto insinuat; quia qui ex consuetudine compungitur, ei nimirum ex lacrymis aliis aliæ plures oriuntur. Quasi enim in femineo

sexu fecunda est poenitentis afflictio; quia quo sapius quisque compungitur, eo et largiora ei lacrymarum fluentia ministrantur. Saul ergo non unus panis, sed duo dantur, quia flere prædicatori pro se solo non sufficit. Accipiat ergo de virorum manibus duos panes; ut videlicet flere exemplo perfectorum discat, sed fletum necessarium sibi, et pro se subditis recognoscat. Et quia in manu aliquando potestas accipitur, viri tres panes habent in manu; quia qui proveci sunt in arcem contemplationis, fletum habent in virtute potestatis. Quia enim nolunt vana lætitia dissolvi cum possunt, possunt merito flere cum volunt. Nos quippe infirmi et custodiam mentis nostræ negligentes, etiam cum compungi et flere pro peccatis nostris volumus, non valemus. Quia enim ex magno fervore spiritus, spirituales **237** lacrymæ producuntur, qui negligentia nostræ frigore constringimur, incalescere cito ad lacrymas prohibemur. Bene ergo panes in manibus habere dicuntur, qui ad quercum Thabor futuro regi apparere perhibentur; quia qui in contemplatione vitæ privatæ perfecti sunt, lucrum habent subditorum pro observatione virtutum.

11. Et notandum, quia uncto regi Samuel præcipit, dicens : *Et accipies de manu eorum*. Cujus verbi, quæ melior ratio colligi potest, quam ea quæ palam cernitur : quia videlicet in sanctis viris afflictionem non libenter æmulamur? Nam qui honorem prælationis, et dignitatem ambiant, innumeri sunt : qui vero laborem ministerii, et afflictionem carnis de eadem prælatione appetant, pauci. Libenter quidem volumus super alios sublimari, sed eorum plangere peccata vitamus. Tunc enim panes nobis oblatos videmus, sed de manibus offerentium recipere volumus : quia in electis viris afflictionem cernimus, quam non imitamur. Præcipiat ergo propheta, dicens : *Accipies de manu eorum*. Ut qui idoneus esse appetit rector Ecclesiæ, quod dictum est, assumere nequaquam viet. Bene quoque Saul prius ad viros salientes magnas foveas ducitur, deinde ad eos, qui panes, hædos, et vinum portant : ut rudis prædicator in aliis discat, sæculi alta despiceret, et in aliis carnis afflictionem, et lacrymarum hostias pro se, et subditis omnipotenti Deo offerre. Sed et adhuc profectus ejus summam insinuans propheta, subjungit, dicens :

(Vers. 5, 6.) *Post hæc venies ad collem Domini, ubi est statio Philistinorum, et cum ingressus fueris urbem, obvium habebis gregem prophetarum, descendentem de excelso, et ante eos psalterium, et tympanum, et tibiam, et citharam; ipsosque prophetantes. Et insiliet in te spiritus Domini, et prophetabis cum eis, et mutaberis in virum alium.*

12. Collis, altitudo est montis. Quid vero in colle hoc rectius accipitur, quam sancta intentio Scripturarum? Altitudo quidem montis est : quia non jacet in plano litteræ, sed nimis erecta est in spiritualium sensuum sublimitate. Recto igitur virtutum itineri rudis innititur prædicator, si postquam publicos

prædicatores et remotos anachoretas viderit, Scripturæ altitudinem videat et agnoscat. Qua in re notandum est, quia Saul in eo quod ab humero et sursum supra omnem populum eminent, eruditum, et magnæ conversationis virum signare diximus. Cur ergo ad collem Domini ascendit, ut ad Scripturarum altitudinem veniat, quam cognoscit? Sed simili modo de eo quæri potuit, quod ad videndos viros salientes magnas foveas ierit, qui magnæ conversationis esse dicebatur. Ad quod dicendum: quia magnos viros designare ostensus est in conversatione, sed ministerio prædicationis rudes. Qui ergo per exempla meliorum proficere, et in contemplationis puritate et officio prædicationis potest, redire ad altitudinem Scripturarum debet: quia quo altiori vita proficit, sublimitatem sacri eloquii valde subtilius attendit. Dicat ergo propheta: *Post hæc venies ad collem Domini*. Quasi dicat: Cum perfectionem sanctorum virorum perfecta imitatione comprehendis, in tantam Scripturæ sacræ intelligentiam proficies; ut planum jam esse videas, quod in ea te sublimiter videre cogitabas.

13. Ibi est statio Philistinorum: quia qui superbia potu de cælo ceciderunt, Judæis atque hæreticis per Scripturas illudunt. Stant ergo in colle: **238** quia eorum corda, quæ possident, in Scripturis decipiunt intelligentiæ falsitate. Quoties ergo Judæi ad collem Domini ascendere præsumunt, a Philisthæis ibi stantibus captivantur. Dum enim Scripturæ sensum se sublimiter intelligere æstimant, eis in ascensu suo demones obviant, et decipientes necant. Merito ergo Saul non statim, sed prius, visis salientibus foveas, et panes et vinum portantibus, ad collem Domini ire præcipitur: quia viri fideles magna et doctrinæ meliorum et exemplorum tutela muniuntur. Unde et eidem Saul dicitur: *Obvium habebis gregem prophetarum venientium de excelso*. Quasi dicat: Philistinorum stationem timere tanto minus poteris, quanto ad securitatem obvios prophetas habebis. Et quia grex prophetarum dicitur, magna defensorum nostrorum multitudo signatur. Timeat ergo Judæus: quia dum solus ascendit, interit. Quid enim iidem propheta nobis obviam venientes dicunt? *Væ soli, quia si ceciderit, non est qui erigat eum* (Eccle. iv, 10). Solus namque est, qui a Deo relinquitur. Hunc certe cadentem nullus erigit, quia relictum a Deo sanctorum aliquis non assumit. Electus ergo quisque securus ascendit: quia solus non est. Qui enim per nos loquitur, nobiscum est. Nam et repromittit, dicens: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi* (Matth. xxviii, 20). Solus quippe non erat, qui dicebat: *Solus non sum, sed qui misit me, mecum est* (Joan. viii, 16). Solus item non erat, qui exquirebat, dicens: *An experimentum ejus quæritis, qui in me loquitur Christus* (II Cor. xiii, 3)? Quod non solum de Domini spiritali præsentia, sed et materiali electorum doctrina intelligi convenienter potest. Sancti quidem prædicatores in collem Domini, ubi est sta-

atio Philistinorum, ascendunt: sed quia prophetarum gregem habent obvium, ipsos Philisthæos nequaquam metuunt. Qui vero sunt hi prophetae, nisi magni prædicatores sanctæ Ecclesiæ? Prophetae namque ministerium est occulta revelare, et futura prædicere. Doctores autem sanctæ Ecclesiæ dum occultos Scripturarum sensus ad communem scientiam trahunt, secreta, quæ nesciuntur, aperiunt: et dum æterna gaudia prædicant, futura revelant. Prophetae ergo nobis obviam veniunt: quia doctores sanctæ Ecclesiæ, Scripturæ sanctæ veritatem nobis ostendunt. Dum enim ea, quæ de sacro eloquio scire volumus, nobis dicunt, per viam, qua ad collem Domini pergitur, euntibus occurrunt. Ibi ergo per occursum prophetarum securi sumus, ubi Philisthæi sunt: quia per auctoritatem sanctorum prædicatorum Scripturæ intellectum agnoscimus, in qua Judæi, et hæretici errorum suorum gladio a demonibus perimuntur. Ecce enim si ad Legem Moysi recurrimus, collem profecto Domini invenimus. Ibi certe de tabernaculo, ibi de magno pontifice, ibi de hircorum et vitulorum simul, et Agni paschalis sanguine legimus. Judæi hoc suo spiritu juxta litteram intelligunt, in quo quia nullum prophetarum secum habent, moriuntur. Ego si ad hunc montem ascendere volo, ante descendentes prophetas video, et securus ascendo. Et ut novos interim deseram, Isaias ascendenti prius occurrit, dicens: *Quasi ovis ad occisionem ducetur, et quasi agnus coram tondente se, non aperiet os suum* (Isai. liii, 7). Hinc Paulus ait: *Christus assistens pontifex futurorum bonorum, per amplius et perfectius tabernaculum, non manu factum, id est non hujus creationis, neque per sanguinem hircorum aut vitulorum, sed per proprium sanguinem introivit semel in sancta, æterna redemptione inventa* (Hebr. ix, 11, 12). **239** Sed si plures habere volumus in isto colle, omnes prophetas requirentes invenimus: quia quod veteres doctores promiserant, hoc in Redemptore nostro novi prædicatores impletum esse demonstrant.

14. Quare et collis nomine Redemptor humani generis convenienter designari potest. Unde Isaias vaticinans, dicit: *Erit in novissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium* (Isai. ii, 2). Collis quidem dicitur pro sublimitate sanctitatis: Domini vero, quia summi est filius Genitoris. In quo nimirum colle statio Philistinorum esse dicitur: quia et in signum natus est, cui contradicatur. Statio quidem Philistinorum est contrarietas hæreticorum. Velut enim in colle stantes, ad collem ascendentibus insidiantur: et dum Scripturas sacras male exponendo pervertunt, ad cognoscendum Redemptorem negligenter ascendentes perimunt. Electus ergo ne trepidet, gregem prophetarum ascendens obvium habet: quia ei ipsum Redemptorem annuntiant omnes prædicatores Testamenti veteris et novi. Qui nimirum de excelso veniunt: quia quæ in terra prædicant, in cælo vident. Unde et Joanni quasi vero ex electo grege prophetarum a cælo dicitur:

Ascende huc, et ostendam tibi quid oporteat fieri post hæc (Apoc. iv, 1). Qui cum ascendisset, agnum quem Moyses occidendum figuraverat, et ipse in cruce oblatum viderat, jam regnantem conspexit et agnovit: et quantas gratias agerent ei ii pro quibus occisus fuerat, didicit. De excelso igitur prædicatores veniunt: quia quod minoribus prædicant, in cœlesti contemplatione didicerunt.

15. Bene etiam grex prophetarum Saul occursum in ingressu urbis asseritur; quia summos prædicatores sanctæ Ecclesiæ illic videre possumus, ubi descendunt, non ubi sublimantur. Ea enim, quæ nobis parvulis dicunt, audimus: sed ea quæ vident in cœlestibus, quomodo videant, aut dulciter ament, non videmus. Paulus namque apostolus raptus est in paradysum, et assumptus est ad tertium cœlum, **B** *audivit etiam arcana verba, quæ non licet homini loqui* (II Cor. xii, 4). Quis ergo invenire tantum prædicatorem possit in paradysum raptum, aut ad tertium cœlum assumptum? Sed ista de se coactus beatus Paulus dixit. Unde et in fine expositæ sublimitatis se humilians, ait: *Factus sum insipiens, vos me coegistis* (II Cor. xii, 11). Quanta ergo fuerunt illa, quæ dicere noluit, si ad hæc manifestanda coactus venit? Nam et qui audivit et quæ homini non licet loqui, vidit quæ homini non licet scire. Dicat fortasse: Si vellet, humana tamen quomodo dicere posset locutione, illius tertii cœli pulchritudinem, intimæ illius claritatis lucem referre, angelorum fulgorem inenarrabilem, et inaccessibilem claritatem, quam dulciter de plenitudine illius electi et beati illi æterni cives omnes accipiant, quam desideranter sumant, quam pleniter repleantur, quam suaviter divinæ bonitatis dulcedinem gustent, quam delectabili plenitudine satientur: qui splendores sunt singulis de una ineffabili illa luce Conditoris, quæ simul omnium de una illa gloria pulchritudo: qua excellentiâ dignitatis alii præemineant aliis, qua sunt boni melioribus ineffabilis justitiæ jucunditate subjecti?

16. Ad hoc ergo excelsum Paulum sequi non possumus, sed urbem ingredimur, in qua velut ab alto descendens, nobis obviam venit. Nam qui cernere non possumus alta quæ prædicatores vident, venerabiliter audire debemus plana, quæ docent. **240** Sed cum descendunt, ante se psalterium, tympanum, tibiā, et citharam deferunt. Psalterium quippe habent, quia regnum cœlorum annuntiant: tympanum habent, quia prædicant mortificationem carnis: tibiā habent, quia flere subditos jubent pro acquisitione æternæ lætitiæ: citharam quoque habent, quia gaudere pios pro certitudine æternorum bonorum edocent. Psalterium quidem, qui a superiori parte resonat, etiam æternorum gaudiorum prædicationem designat: quia dum superna amare suggerit, quasi a superiori parte suæ dulcedinis sonum mittit. Tympanum vero, quia de mortui animæ corio tenditur, in eo non inconvenienter carnis nostræ mortificatio figuratur. Tibiā autem, quia

in mortuorum hominum exequiis haberi solet, de Evangelio diligimus: quia dum Dominus archisynagogi filiam resuscitare vellet, de domo illius tibiānes ejecit, et turbam tumultuantem expulit (Matth. ix, 25). Quid ergo in tibiā, nisi sanctorum luctus exprimitur? Nam dum se ab illa vita æterna, quam appetunt, projectos aspiciunt, semetipsos quasi mortuos plangunt. Cithara autem valde lætum musicum est instrumentum. Quo nimirum instrumento verbum solatii electorum apte figuratur: quia velut ad sonum citharæ hilarescimus, quando nos electi prædicatores inter ærumnas præsentis exsilii consolantur. Psalterium ergo primum in promissione prædicatorum ponitur: quia ante omnia cœlestis regni gloria prædicanda est; ut dum bonum agnoscimus quod amemus, laborare pro eodem honore adipiscendo cupiamus. Hinc est quod cum in Evangelio Matthæus principia Dominicæ Incarnationis assereret, dixit: *Cœpit Joannes prædicare, et dicere: Penitentiam agite, appropinquabit regnum cœlorum* (Matth. iv, 17). Sed quia cum cœlestia noscimus, si ad ea pervenire volumus, necesse est, ut passiones carnis mortificemus, prædicatores sanctæ Ecclesiæ velut post psalterium, sonum tympani faciunt. Ipsa autem mortificatio corporis quid est aliud, quam præparatio æternæ beatitudinis? Cœlestis ergo præparatio diligimus, et ardentissimis fletibus ea postulare jubemur. Quasi enim tibiā mortuos plangimus, quando vehementer dolemus, quia adhuc in illa æterna vita non vivimus. Post tympanum ergo, prædicatores nostri tibiā habent, quando et membra nostra nos docent mortificare, et pro amore æternæ vitæ ingemiscere. Citharam quoque post tibiā ducunt: quia præcipiunt sic desistere ærumnas præsentis exsilii, ut gaudeamus de promissione æternæ hereditatis. Nam psalterium insonabat propheta magnus, cum dicebat: *Oves meæ vocem meam audiant, et vitam æternam do eis* (Joan. x, 27). Psalterium item percussit, ait: *Exaltari oportet filium hominis, ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam* (Joan. iii, 14). Tympanum sonabat, qui dicebat: *Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram: fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam* (Coloss. iii, 5). Tibiā sonabat, qui dicebat: *Miseri estote, laete, risus vester vertatur in luctum; et gaudium in mœrorem* (Jac. iv, 9). Tympanum sonabat, qui dicebat: *Propter le mortificamur tota die, vestimur sumus, sicut oves occisores* (Psal. xlii, 22). Tibiā vero ante se habet, qui item Deo loquitur, dicens: *Cibabit nos pane lacrymarum, et potum dabit nobis in mensura* (Psal. lxxix, 6). Tibiā ante se habebat Dominus, cum dicebat: *Amen dico vobis, quia plorabit et flebitis vos, mundus autem gaudet, vos vero contristabimini* (Joan. xvi, 20). Sed velut citharæ sonum subjungens, ait: *Tristitia vestra vertetur in gaudium* (Ibid.). Quasi citharam nobis sonabat, qui dicebat: *Gaudete* **241** *in Domino semper, iterum dico, gaudete: modestia vestra nota sit omnibus hominibus; Dominus prope est* (Philipp. iv, 4). Cl-

tharam nobis sonat, qui civitatis nostræ bona annuntians, ait: *Gaudium et lætitia invenietur in ea, gratiarum actio et vox laudis* (Isa. LI, 3). Quia ergo prædicatores sanctæ Ecclesiæ cœlestis regnum annuntiant, et pro eodem regno adipiscendo, mortificare carnem, flere captivitatem, in spe futuræ beatitudinis nos exultare præcipiunt: prophetæ ab excelso descendentes, ante se psalterium, tympanum, tibiam, et citharam habere perhibentur. Et grex quidem prophetarum dicitur, quia multi sunt pastores sanctæ Ecclesiæ, et pastorem unum habent Dominum Jesum Christum.

17. Et notandum quia psalterium, tympanum, tibiam, et citharam ante se habere prophetæ perhibentur, ut electorum prædicatorum forma videatur. Reprobi namque post se, quæ prædicant, habent: quia dicunt et non faciunt, negligunt bona agere, quæ cognoscunt. Unde et adhuc regi Saul, jam Domini mandata contemnenti, dicitur: *Quia projecisti sermonem Domini, projecit te Dominus, ne sis rex* (I Reg. xv, 23). Hinc per prophetam de Judæis Dominus queritur, dicens: *Projecerunt me post corpus suum* (III Reg. xiv, 9). Sancti ergo doctores, quia iter supernæ conversationis, quod prædicant, continuo in cœssu boni operis servant, in eorum typo dicitur, quia prophetæ psalterium, tympanum, tibiam, et citharam ante se descendentes habuerunt. Possunt enim hæc instrumenta ad prædicationem redemptoris referri. Et quia non valde superius, collem Domini ipsum esse Redemptorem diximus, organorum convenientiam intueamur. Qui regni æterni eum regem nominat, nobis profecto psalterium sonat. Et qui disciplinam mortificationis nostræ in eo asserit, velut tympanum ferit. Tibiam sonat, qui mortuum Redemptorem pro salute mundi denuntiat. Citharam percussit, qui eum a mortuis surrexisse, et ad cœlos ascendisse dicat. Sed ad tantorum organorum iucunditatem hilarescimus, si ipsum prophetarum gregem insonantem audiamus. David namque dicit: *A summo cœlo egressio ejus, et occursum usque ad summum* (Psal. xviii, 7). Hinc item dicit: *Adorabant eum omnes reges terræ, omnes gentes servient ei* (Psal. lxxi, 11). Velut enim psalterium in laudem Redemptoris tenuit, qui superiorem partem laudis obtinuit, et Redemptoris adventum a summo cœlo prædicavit. Tympanum mortificationis ejus Isaias tetigit, dicens: *Et vidimus eum, et non erat aspectus, et desideravimus eum, despectum, et novissimum virorum, virum dolorum, et scientiam infirmitatem: et quasi absconditus vultus ejus et despectus; unde nec reputavimus eum* (Isa. liii, 3). Tibiam mortis ejus item sonans, ait: *Tanquam ovis ad occisionem ducetur, et quasi agnus obmutuit* (Ibid., 7). Citharam resurrectionis David increpitanis, ait: *Commovetur a fatie ejus universa terra, dictæ in gentibus, quia Dominus regnabit a ligno: etenim firmabit orbem terræ, qui non commovebitur* (Psal. xcvi, 10). Citharam ascensionis etiam tangens,

A dixit: *Regna terræ cantate Deo, qui ascendit super cœlos cœlorum ad orientem* (Psal. lxxvii, 33, 34). Prophetæ ergo de excelso descendunt, quando sancti prædicatores illa sacramenta nobis annuntiant, quæ alta contemplatione didicere. Et psalterium, tibiam, et citharam dicunt: quia Redemptorem nostrum æterni regni Dominum asserunt, et per humanam conditionem humiliatum, et morte sua mundum redimere, et resurgendo cœlestia reparare. Quæ nimirum laudis instrumenta ante se habent: quia ea, quæ dicunt, intelligunt. E contra vero Calphas prophetare dicitur (Joan. xi), et ea quæ dixit, ignorare; cum tibiam Dominicæ mortis, quam tetigit, et non ut electus propheta haberet ante se, sed post se. Bene ergo de electis prophetis subjungitur: *Ipsosque prophetantes*. Quia dum vident quæ dicant, velut ante se habent instrumenta, quæ tangant; et dum prædicant, illud proferunt, quod prævidendo cognoverunt. Saul ergo ad collem Domini venit, quando electus et rudis prædicator spirituall scientia proficit; et Redemptorem humani generis non in plano humanitatis, sed in alta divinitatis ejus majestate cognoscit. Tunc quidem prophetarum chorus concinentes audit: quia omnes Scripturas, quæ de ipso sunt, perfecte intelligit. Qui igitur virus magnas foveas salientes vidit, qui hædos, et tortas panis, et amphoram vini portantes aspexit, ad collem Domini pervenit; quando is, qui per electorum exempla profecisse cognoscitur, ad culmen scientiæ sublimatur, et Redemptorem sublimiter sciens, ineffabiliter diligit, a quo quod item scire de eo appetit, quasi familiaris amicus possit.

18. Bene a subditur: *Et insiliet in te spiritus Domini, et prophetabis cum eis*. Insilire spiritus Domini dicitur, quia electorum corda donis ejus subito replentur. Qui statim prophetare incipiunt: quia qui divino spiritu pleni sunt, Dei magnalia tacere non possunt. Vel prophetaturus asseritur, cui Samuel divini verbi gratiam pollicetur. Quod tale est, ac si dicat: Qui modo in illa abundantia in te supervenientis spiritus loqui non potes, quando illa se tibi plenitudo infuderit, loquendi copia abundabis. Hunc quippe insilientem spiritum discipulis promittens Dominus, ait: *Cum venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem, et quæ ventura sunt, annuntiabit vobis* (Joan. xvi, 13). In eos quidem superveniens spiritus insiliet, quorum corda repente veniens, illustravit (Act. ii, 2). Et illustrati prophetavere, quia Redemptorem humani generis omni lingua prædicaverunt. Quod certe in sancta Ecclesia etiam nunc fieri cernimus: quia sæpe qui divina loqui appetunt, ab eodem spiritu subito docentur, et loqui optime ea etiam possunt, quæ præmeditatione nulla didicere. Pro custodia quippe mandatorum Dei, percipiunt gratiam verbi in sublimi revelatione Redemptoris. Quid enim mirum, si lucem scientiæ percipere subito possunt; qui per vitæ puritatem sedes

a Vatie. et Gilot., bene itaque.

sancti Spiritus semper sunt? Sed quale esset sancti Spiritus donum, si scientiam daret, et affectum magnæ charitatis non daret? Qui enim illo spiritu replentur, cœlestia prædicant, sed quæ loquuntur, amant. Apte ergo subjungit: *Et mutaberis in virum alium*. Amor electæ mentis quid est aliud, quam immutatio vetustatis? Natura enim nostra per lapsum primi hominis sic damnata est, ut quotidie labendo deficiat, et deficiendo veterascat. Sed qui in nobismetipsis deficiamus, cum in nos ille spiritus insilit, renovamur: quia statim quod non eramus, efficitur. Tepidus erat quis, sed repente visitatus a spiritu, fervens efficitur. Incipit ardere per devotionem, fortiter exerceri in bono opere. In virum ergo alium mutatus est: quia esse cœpit, quod ante insipientem spiritum in se, esse non potuit. Jam bonæ conversationis est aliquis, cœlestia amat, terrena despicit, sed pro iis, quæ sursum diligit, et pro iis, quæ odit in infirmis, flere non prævalet. Sæpe vero flere appetit et non **243** potest qui plura, quæ flere debeat, commisisse recolit: sed cum subito ille spiritus insilit, in lacrymarum fontes erumpit. In virum ergo alium mutatur, qui compunctionis gratiam per advenientem spiritum suscipit, quam ante adventum ejusdem spiritus non habebat. Puritatem cordis quis obtinere appetit, cœlestia cogitare, nullis curarum sæcularium occursionibus impediri; sed ad id, quod per devotionem appetit, assurgere nequit per affectum puritatis. Repente autem raptus in virtute supervenientis spiritus esse carnalis desinit, potenter sæculi curas abjicit, et in æternorum contemplationem mira puritate consurgit. Miratur se tunc esse, quod non erat: miratur se tunc non fuisse, quod est. Nam cum in spiritualibus talem se vidit, miratur qui talis est, quod talis fuisse non potuit. In virum ergo alium mutatur, qui illud, quod non fuit, se videt esse, et illud, quod fuerat, non esse. Bene ergo de Saul: *Mutaberis in virum alium*. Quia prædicatores sanctæ Ecclesiæ cum gratiam divinæ prædicationis accipiunt, non accipiunt solam scientiam verbi, sed virtutem amoris: ut per verbum aliis prodesse valeant, et per verbi amorem ipsi meliores fiant. Quando etenim loquuntur, mutantur in virum alium: quia cum per eos spiritus loquitur, ipsi mira charitate eidem spiritui junguntur, et ab ejus voluntate jam nec verbo nec operatione dissentiunt. Talem namque virum sacra Scriptura collaudans, dicit: *Qui adhæret Deo, unus spiritus est* (I Cor. vi, 17). Deo namque adhæremus, quando Spiritus sancti gratiam abundanter accipimus; et unus spiritus cum eo efficitur, quando divinæ voluntati mente, ore, et opere concordamus. Bene ergo propheta Samuel subjunxit, dicens:

(Vers. 7.) *Quando enim venerint tibi omnia signa hæc, fac quodcumque invenit manus tua: quia Dominus tecum est.*

19. Hæc quidem signa sunt in quibus se prædicator agnoscat, et tunc omne, quod disponit agere, audeat, cum certa experientia noverit; quia in

A magna charitatis abundantia virtutem suscipit Spiritus sancti. Sed docere ea debet prædicator, quæ agit, sicut de Domino Lucas dicit: *Quia cœpit Jesus facere et docere, usque in diem qua præcipiens apostolis per Spiritum sanctum, quos elegit, assumptus est* (Act. i, 1, 2). Hinc Paulus ait: *Non audeo loqui ea, quæ per me non effecit Deus, in obedientia gentium verbo et factis* (Rom. xv, 18). Samuel itaque uncto regi præcipit, dicens: *Fac quodcumque invenit manus tua*. Quasi dicat: Cum te divina gratia plenum videris, doce alios quidquid facis, quia ex præsentibus tibi eadem divina gratia habes et optime vivere, et utiliter prædicare. Sed tamen quid ante hæc omnia observare debeat subjungit, dicens:

(Vers. 8.) *Et descendes ante me in Galgala. Ego quippe descendam ad te, ut offeras oblationem, et immoles victimas pacificas. Septem diebus exspectabis me, donec veniam et ostendam tibi quæ facias.*

20. Quid est, quod prius dicit: *Fac quodcumque invenit manus tua*, deinde subdit: *Septem diebus exspectabis me, donec veniam, et ostendam tibi, quæ facias*. Sed qui signa perceperat, quibus se unctum regem a Domino sciret, probandus erat an ipsa signa cognosceret. Quod quidem magis spirituali, quam historicæ explanationi convenit. Nam venire in collem Domini, ad perfectam cognitionem et amorem Redemptoris pertinere diximus: prophetiæ dono repleti, ad virtutem Spiritus sancti. Dicit ergo: *Quando tibi omnia hæc signa venerint, 244 fac quodcumque manus tua invenit*. Quia quisquis certus est de intima inspiratione sancti Spiritus, præsumere potest tam de proposito boni operis, quam de dispositione prædicationis. Dixit item: *Septem diebus exspectabis me, donec veniam; et ostendam tibi, quæ facias*. Quia summi pastores sanctæ Ecclesiæ dum de minorum perfectione dubitant, solliciti valde sunt, ut hanc in eis certis iudiciis recognoscant. Quæ autem sunt indicia spiritus, nisi excellentia dona humilitatis. Sanctus enim Spiritus, quo majori luce virtutum electorum corda irradiat, eo et abundantiori dono humilitatis ditat. Quo enim celsiores sunt meritis, planiores sunt per virtutem humilitatis. Qui ergo ante prophetam in Galgala descendere et exspectare jubetur, ei nimirum pro cognoscenda humilitate, obedientiæ onus injungitur. Rectus quoque ordo electæ conversationis est, ut obedientiam non injungat aliis, quam ipse aliis impendere non curavit. Exspectare ergo præcipitur, ut, an sit vere humilis, agnoscat. Si ergo signum perfecti prædicatoris est repletio sancti Spiritus, et virtus humilitatis signum illius plenitudinis, quid in laude humilitatis dicitur, nisi quia ejus dona sunt signa signorum?

21. Sed quia immolaturus rex per prophetam præire jubetur, ea, quæ dicuntur, melius carnis, si ex ordine videantur. Galgala quidem interpretatur rota. Quid vero rota in isto loco significat, nisi vitam obedientium? Rota quidem volvendo graditur, et modo alta petit, modo inferiora. Sic nimirum vita obedientium, quia inferius agit quod sursum pertrahit, et

sursum videt quod inferius exhibet, quasi ad alta sublevaratur, et ad ima deponitur. Nam quod obedientes inferius agunt, sursum tollunt; quia quando praelatorum jussis obediunt, terrena sunt quæ operantur; sed de terrenis, quæ faciunt, superna præmia præstolantur. Item quod sursum habent, ad terram flectunt, quia ut bene terrena agant, cœlestia contemplantur, et illud solummodo operantur, quod summæ illi felicitati convenire conspiciunt. Hanc profecto rotam flectere Moysi Dominus præcipiens, ait: *Omnia fac sicut ostensum est tibi in monte (Exod. xxv, 40)*. Qui enim in summis vidit, quod fecit in infirmis; nimirum superiorem rotæ partem ad terram flexit. Inferiorem quoque partem ad superiora extulerat, qui dicebat: *Vivit Dominus in cujus conspectu sto (III Reg. xvii, 1)*. In imo quidem stabat per humilitatem obedientiæ, dum regi perfido exprobraret; sed planitiem operis in sublimitate extulit divinæ contemplationis, ut velut currentem rotam optime volveret, dum in terreno opere, quid cœlesti mereretur, aspiceret. Hæc profecto forma est electæ obedientiæ; ut in omni, quod foris agimus, ad potentiam Conditoris ubique præsentem respiciamus. Sic nimirum in subditiōe obedientiæ nostræ habere possumus et rectitudinem operis, et incrementa devotionis. Recti quidem tunc sumus opere, quia pro eo, quem cernimus, nos in labore obedientiæ exercemus. Devoti etiam sumus, quia ei nos placere credimus, quem inspectorem nostrorum laborum attendimus, et largitorem æternæ retributionis. Et quia majorum imperia perfecta humilitate observanda sunt, bene Saul dicitur: *Septem diebus expectabis*. Septenarius quippe numerus propter dona septiformis Spiritus est. Septem diebus doctores Ecclesiæ expectamus, quando per virtutem septiformis Spiritus, tantam intimæ devotionis claritatem suscipimus, ut eorum præcepta nullatenus negligamus. **245** Quo in loco notandum est, quia non dixit: Septem diebus eris in Galgala, sed: *Septem diebus expectabis me, postquam descenderis ante me*. Ante prædicatorem descendimus, quando hoc agimus, quod ejus nobis iudicio imperatur. Tunc quidem descendere dicimur, quia mentes nostras eorum imperio subjugamus. Septem vero diebus expectare est bonum obedientiæ omni luce cordis implere. Quod tunc certe agimus quando majorum mandata nec dura nec levia præterimus. Nullam quippe dierum ab hac luce vacantem Dominus esse volebat, quando dicebat: *Qui solverit unum de mandatis istis minimis, et docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cœlorum (Matth. v, 19)*. Et quia perfecta obedientia quam hominibus exhibemus munus est Creatoris; qui septem diebus expectat oblationem offerre dicitur et pacificas victimas immolare. Oblatio quidem Domini est quia hominibus pro Deo offertur, sed oblata hominibus a Deo suscipitur. Victimæ sunt obsequia obedientium, quia cum hominibus pro Deo subjicimur, superbos spiritus superamus. Cæteris quidem virtutibus dæ-

mones impugnamus, per obedientiam vincimus. Victores ergo sunt, qui obediunt, quia dum voluntatem suam aliis perfecte subjiciunt, ipsi lapsis per obedientiam Angelis dominantur.

22. Sed notandum est quia Samuel ante se Saul in Galgala descendere præcipit, sine se autem eum offerre oblationem et victimas noluit. Nam dixit: *Ego quidem descendam ad te ut offeras oblationem, et immoles victimas pacificas. Septem diebus expectabis me, donec veniam ad te, et ostendam tibi quæ facias*. Quid est hoc nisi quia ipsa bona nostra et ignorare sapienter, et scire aliquando utiliter debemus? Ignoranda quidem sunt, ne infirmis nobis elationem præbeant: sed a perfectioribus scienda sunt, ut per devotionem crescant. Unde et bene in Evangelio de Elisabeth prægnante dicitur: *Et occultabat se mensibus quinque (Luc. i, 24)*. Qui enim spirituales ac fortes esse nequeunt adhuc, per quinarium numerum designantur. Quæ autem noviter concipit, quinque se mensibus celat: quia per sensus corporis bona agit: sed quia spiritualis ac fortis in hoc bono opere nondum est, ea quæ agit sapienter abscondit. Ille ergo victimas Deo, ille oblationem offert, qui septem diebus expectans venientem prophetam recipit: quia tunc Deo dignum est quod impendit, cum impendens justus est virtute obedientiæ, et divinæ immensitatis consideratione timoratus; cum se aliud esse non credit, nisi quod majorum probatione cognoscit. Quasi enim, præsentem propheta, offerimus, quando illa solummodo opéra nostra digna esse divina susceptione credimus, quæ sanctorum prædicatorum iudicio comprobantur. Et quia coram propheta immolare dicitur, hoc profecto signat: quia operibus [Forte in operibus] nostris sapientibus atque spiritualibus viris credere debemus. Quia item septem diebus expectat Saul, prædicator sanctæ Ecclesiæ virtutem subjecti disponere sapienter debet, ut coram eo bona ejus non laudet nisi quando laudis suæ contemnere favorem potest. Unde et eadem oblatio et victimæ Deo offerri a Saul prædicantur, et non sibi. Deo quippe victimas offert, qui de virtute quam habet inaniter non extollitur, sed omne quod perficit gratiæ tribuit conditoris. Hoc etiam, quia doctorum magisterio discimus, bene Samuel sermonem concludens, ait: *Et ostendam tibi quæ facias*. Expectanti quidem **246** quæ faciat, indicat: quando is, qui perfecte obedire cognoscitur, qualiter imperare aliis debeat, edocetur. Sed istud Saul adhuc non exhibetur, sed promittitur. Non enim mittitur ad immolandum, sed ad expectandum. Et quia sanctorum colloquutione proficimus, apte illatum est.

(Vers 9.) *Itaque, cum avertisset humerum suum, ut abiret a Samuele, immutavit ei Deus cor aliud.*

23. Cor enim aliud immutatur, quando ad appetenda meliora dirigitur; cor etiam immutatur; quando ad malum deseritur. In Saul autem qui prius bonus, postea malus fuit, quomodo potius intelligi ad litteram debeat non valde clarum est. Sed si pro

* Gilot., offerre... prædicetur.

profectu ejus dicitur, cor immutatum habebat, quia A
 qui asinas quaesierat, jam de regni dispositione
 cogitabat. Si vero malum cor tunc recepisse cognos-
 citur, coram propheta humilis fuit: sed ut cepit
 discedere, pariter cepit et superbire. In mente sua
 jam non esse parvulum sed regem cogitabat. Adhuc
 non erat sublimis ordine, sed erat sublimis aestima-
 tione. Sed quia per hanc sacram historiam adhuc de
 ejus superbia aperte nihil dicitur, rectius nos que-
 que agimus, si interim quod de eo sinistra videri
 potest reticemus. Quod vero adhuc manenti ejus in-
 nocentiae suffragari potest, in sequentibus dicitur:
Quia filius unius anni erat Saul, cum regnare coepisset,
et duobus annis regnavit super Israel (I Reg. xiii, 1).
 Si enim duobus annis humilis rex fuit, immutatum
 ei cor asseritur pro vigore propositi, non pro novitate
 tumoris. In eo ergo quod immutatum cor Saul habere
 dicitur, novis praedicatoribus sanctae Ecclesiae simila-
 tur, qui cum ordinem praedicationis accipiunt, per
 divinam gratiam meliores fiunt. Samuel quippe Saul
 in principem unxit, Deus autem ei cor aliud immu-
 tavit, quia sacrorum ordinum sacramenta ab Eccle-
 siae doctoribus foris accipimus, sed sacramentorum
 virtute ab omnipotente Deo interiori roboramur. Vir-
 tus vero sacramenti gratia est spiritus septiformis.
 Quam certe gratiam qui accipiunt, quasi ab accepto
 corde immutantur, quia quos gratia sua sanctus Spi-
 ritus roborat, esse eos facit protinus quod non erant.
 Sic nimirum et Redemptoris discipuli ante metuebant;
 sed ubi per adventum sancti Spiritus cor aliud eis im-
 mutatum est, verbum Dei cum fiducia praedicabant
 (Act. iv, 31). Aliud quippe Deus cor eis immutavit,
 quibus linguarum omnium peritiam tribuit (Act. ii,
 8). Aliud quippe cor eis immutavit quos mira cha-
 ritate induit et virtutum omnium splendoribus illus-
 travit. Et notandum, quia tunc ei Deus cor aliud im-
 mutavit, quando ut abiret a propheta humerum aver-
 tit. Quasi enim ut abeat, humerum avestit, quando is
 qui praedicationis ordinem suscipit, id quod sibi de pas-
 torali officio praecipitur agere disponit. Disponit qui-
 dem, sed non praevalet, si Deus ei cor aliud non immu-
 tet, quia summus locus bene non regitur, nisi rectoris
 mens divini muneris summa gratia repleatur. Haec
 autem, quia ei in futuro promittitur, subjunctum est:

(Vers. 10.) *Et venerunt ei omnia signa haec in die illa.*

24. Doctrina etenim electi praedicatoris, quid est D
 aliud, quam dies eruditi discipuli? Nam qui in die
 ambulat, videt et plana quae ambulet, et praecipitia
 quae declinet. Sic nimirum, dum sanctorum praedica-
 torum doctrinis illuminamur, quod agendum et quod
 vitandum est patenter aspicimus. In illa ergo die
 qua propheta praedicat, bonus auditor suae electionis
 signa percipit, qui in se ea virtutum dona 247
 conspiciat quae ante ei affutura suus praedicator osten-
 dit. Signa quidem sunt, quia per haec se a Deo
 electos intelligunt qui ad praedicationis ordinem pro-
 moventur. Unctum ergo se aliquis ab Ecclesiae prin-
 cipe non teneat, qui diei illius signa adesse non

^a Vatic. et Giot., si illa ineffabili suavitate, etc.

viderit in virtute perfectionis. Primum ergo signum
 prius attente conspiciat, videlicet si exemplo viro-
 rum salire jam magnas foveas sciat. Sequens etiam
 signum cognoscat, si ad quercum Thabor tres viros
 obvios habuit, quos haedos et panis tortas portare in
 Bethel ad domum Domini vidit, si panes deo de
 eorum manibus accepit. Tertium nihilominus videat,
 si ad collem Domini venit, si prophetantes conicos
 aspexit, si in eam spiritus Domini insilivit et in eo-
 rum medio prophetare jam possit. Et viros quidem
 salientes foveas vidit, si perfectorum exemplo omnia
 saeculi confutare jam didicit. Ad quercum Thabor
 venit, si contemplativae vitae fortitudinem atque
 amoenitatem experiri jam novit. In qua et haedos et
 panis tortas et vinum ad Dominum portantes as-
 pexit, quia ab amatoribus vitae contemplativae jam
 didicit, et peccatorem se indesinenter agnoscere, et
 pro eisdem peccatis carnem affigere, et afflictionis
 suae dolorem omnipotenti Deo gratanter offerre. Ad
 collem Domini venit, si ad revelatam intimam Re-
 demptoris gloriam aut Scripturarum sublimem in-
 tellectum proficiendo conscendit. Obvium gregem
 prophetarum habuit, si praedicatorum sanctae Eccle-
 siae concordem scientiam intellexit. In quorum medio
 insipientem in se spiritum Domini sensit, in illa
 ineffabili suavitate internae experientiae in se do-
 nam supervenientis divinitatis agnovit, et notae gra-
 tiae abundantiam loquendo effudit. Haec quoties
 sancti praedicatores imperfectis nobis ostendunt, per
 doctrinam, qua nos illuminant, quasi clarissimum
 diem produunt. Et ista quidem omnia jam promoti
 praedicatores, exponentibus ordinatoribus, schunt.

25. Quia ergo diem signorum habent, salubriter
 attendant si promissa signa jam videant. Nam qui
 mundi gloriam contemnere nondum didicit, primum
 signum audire promissum potuit, sed non vidit os-
 tensum. Si contemplativae vitae robor et dulcedinem
 nescit, sequenti signi bonum videre non meruit. Si
 altitudinem Scripturarum per intimam eruditionis no-
 titiam non conscendit, ad collem Domini nondum
 venit. Si supervenientis in se Spiritus sancti virtu-
 tem nondum habet, prophetare non potest. Sine illo
 etenim spiritu pastor carnalis est, et quod loquitur,
 non ad dignitatem praedicationis referri potest, sed
 ad ausum temeritatis. Qua ergo formidine nos miseri
 terreri possumus? Ecce enim aliorum ducatum sus-
 cepimus, qui virtutem suscepti regiminis non habemus.
 Signa spiritualis praedicationis audivimus quae in
 nobis per lucem experientiae non videmus. Terrena
 concupiscimus, curis exterioribus occupamur, et
 tanto longius a caelesti contemplatione repellimur,
 quanto terrenorum actuum sollicitudine praeavimus.
 Hac quoque terrena vitae mole depressi, quando
 illum splendorem intimae gloriae Redemptoris attin-
 gere, quando ad altissimos sanctarum Scripturarum
 sensus possumus pervenire? Sed et caelestia, quae
 nescimus, loqui quasi nota non possumus. Et qui
 per quietem amori internae vitae vacare nolumus,

insipientem in nos spiritum Domini non sentimus. Nota ergo et non habita signa nos terreat : ut cum 248 pro negligentiae nostrae immensitate compungimur, virtutem suscepti ordinis per fletus et lamenta requiramus. Hinc Psalmista voce infirmorum deplorat dicens : *Signa nostra non vidimus, jam non est propheta (Psal. lxxiii, 9)*. Nam propheta est, cum jam dicta haec prophetiae signa ei adesse praevidentur. Si ergo ad culmen praelationis assumitur, non se teneat, quod est altitudine ordinis, sed quod est virtute perfectionis. Dicat ergo : *Signa nostra non vidimus, jam non est propheta*. Quasi dicat : *Esse nunc prophetam dicerem, si dona spiritus cernerem, quibus prophetæ persona fulgere debet*. Qui ergo suscepti ordinis pastoralis perfectionem audivit quam in se obtinere vivendo non meruit, idoneus sanctae Ecclesiae doctor non est. In primo igitur rege, pastorum omnium sanctae Ecclesiae profectus ostenditur, dum dicitur : *Venerunt et omnia signa haec in die illa*. Et quia idem profectus electorum praedicatorum mirabilis est, sequitur :

(Vers. 11.) *Videntes autem eum, qui noverant eum heri et nudius tertius, quod esset cum prophetis, et prophetaret, dixerunt ad invicem : Quænam res est, quæ accidit filio Cis? Num Saul inter prophetas?*

26. Quid est, quod dicunt : *Quæ res est, quæ accidit, nisi valde admirari, quod ab eis non poterat comprehendi? Hominem hominis filium noverant, prophetis sociatum videbant : carnalem noverant, spirituales videbant : simplicem noverant, prophetam videbant*. Dicunt ergo : *Quænam res accidit filio Cis? Qui nosse quod fuerat poterant : quod erat, qualiter esse posset ignorabant*. Nunc denique profectus spiritualis praedicatoris est, ut qui in communi vita aliquando notus est, in superiori ordine habeat, quod ignoretur. Tres quidem gradus perfectionis ostensi sunt, quia dicit : *Heri, et nudius tertius*. In duobus quidem diebus praedicator agnoscitur, in tertio habet quod etiam il, qui noverant, non cognoscant. Primus namque dies auditoribus pertinet, secundus sodalibus, tertius est praedicationis. Primum namque diem pastor habuit, quando praelatis suis a discipulus obediit. Quasi enim in magna luce cernitur, qui in virtute obedientiae devotus est. Secundum diem habuit, quando meliorum eoadjutor esse jam caepit. Ista quippe caritas magnae conversationis, in electorum exemplo maximum diem facit. Hanc diem Dominus 27 in inuans, ait : *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant vestra bona opera, et glorificent Patrem vestrum, qui in caelis est (Matth. v, 16)*. Tertius vero dies insipientis spiritus est, et prophetiae. In tertio quippe die pastor aspicitur, quando sublimitatem dignitatis suae adaequat splendore conversationis, quando caelesti virtute indutus, ea vita eaque doctrina subditis lucet, ut videri ab eis possit, discuti, et judicari non possit. Talis quidem erat Moyses, quando lucidissimo vultu a monte descendit, cujus subditi fulgorem videbant, sed in fulgentem claritatem intendere visum non poterant (Exod. xxxiv, 35 ;

I. Cor. iii, 7). Talis erat, qui gloriabatur, dicens : *Nos autem revelata facie gloriam Dei speculantes, in eandem imaginem transformamur, tanquam a Domini spiritu (I Cor. iii, 18)*. Tales utique erant, quos Spiritus sanctus repleverat. Unde et qui in Jerusalem convenerant, admirantes dicunt : *Nonne isti, qui loquuntur, Galilaei sunt (Act. ii, 7)?* Interrogabant quippe, ut scirent quod audiebant, et scire non poterant. Qui autem noverant Saul, de re quæ ei accidit admirantes interrogant; quia eos aliquando in humiliori ordine sanctae Ecclesiae humiles et despectos cernimus, 249 quos dum sanctus Spiritus ad ordinem praedicationis assumit, gratiarum suarum splendoribus induit et in eisdem splendoribus mirabiles ostendit. Sed bene sanctorum virtutes admiramur, cum eas bonitati conditoris ascribimus. Quare et Moyses Domino confitens ait : *Quis similis tibi in diis, Domine, quis similis tibi gloriosus in sanctis, mirabilis in majestate, faciens prodigia (Exod. xv, 11)*. Hinc Psalmista dicit : *Mirabilis Deus in sanctis suis, ipse dabit virtutem, et fortitudinem plebi suæ (Psal. lxxvii, 36)?* Bene subjungitur :

(Vers. 12.) *Respondit alter ad alterum, dicens : Et quis pater eorum?*

27. Quid est quod hucusque de solo Saul dicebatur : *Quænam res accidit filio Cis?* Et nunc quasi de multis reponitur : *Et quis pater eorum?* Sed si ad historiam intelligatur, stare nullo modo potest. Restat ergo ut sensus qui litteræ demitur in spirituali significatione requiratur. Cum ergo dicitur : *Quis pater eorum?* Non solum Saul prophetans attenditur, sed omnis ille cuneus prophetarum. Qui nimirum prophetæ omnes, quia valde spirituales erant, non ex carnali progenie, sed ex caelesti origine censebantur. Pater quidem prophetarum ille est, qui per Malachiam exquirat, dicens : *Si Dominus sum, ubi est timor meus? Et si pater sum, ubi est amor meus (Malach. i, 6)?* Quia enim omnipotenti Deo in magna charitate conjuncti sunt, ejus, quem quasi patrem diligunt, filii nominantur. Quod novæ Ecclesiae praedicatoribus tanto decentius convenit quanto ille eos in caelestem nobilitatem altius extulit, qui eis claritatem tanti generis in forma detexit orationis. Sic, inquit, *orabitis : Pater noster qui es in caelis (Matth. vi, 9)*. Quod tale est, ac si dicat : *Mirandi essent sancti praedicatores, si mira quæ agunt, sua virtute perficerent : nunc mirum non est quod cernitur; quia per eos ille hoc agit cui aliquid difficile non videtur*. Dicat ergo alter ad alterum : *Et quis pater eorum?* Quasi dicat : *Quid mirum est, si mirabiliter doceant cum non ipsi sint, qui loquuntur : sed spiritus patris eorum qui loquitur in eis?* Non ergo dicitur : *Quis pater ejus (Joan. vi, 42)?* Ne, quod pluribus convenit filiis, unico conferatur. Solus etenim ille, qui natura Filius est, dicere audeat : *Pater meus usque modo operatur (Joan. v, 17)*. Et item : *Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te (Psal. ii, 7)*. Nam ut utriusque dignitatis

^a In aliis Editis legitur, *discipulis*; quod emendandum judicavimus.

differentiam promeret, Mariæ Magdalenæ loquitur, *A principatum. Dum ego tam magnum peccatorem conversum, tam sublimi dignitate a Domino honoratum conspicimus, peccatorum nostrorum invenire nos posse remissionem præsumamus. Proverbium ergo nostrum id est quod ad evangelizandum persecutor assumitur, quod hoc mysterium continet; quia conversus peccator non solum sperare a Domino veniam, sed quod viriliter certando pertingere valeat ad coronam. Sed hoc distare inter carnales et spirituales prædicatores solet, quia carnales post alta verba prædicationis, ad ima descendunt pravi operis, spirituales vero post sublimia quæ loquuntur in altiora valde cœlestis patriæ desideria se sustollunt. Unde et subditur :*

(Vers. 13.) *Cessavit autem prophetare, et venit ad excelsum.*

B *excelsum.*

29. Ad excelsum post prophetiæ ministerium venit, qui ad cœlestia gaudia, quæ prædicat, mentem erigit : et ad ea amando se sublevat, quæ loquendo monstrat. Doctores quidem cum minoribus plana prædicant, cum eis quos docent^b, quasi in plano sunt. Et quia post verba prædicationis ad promerenda ea quæ prædicant se bonis operibus præparant, ad excelsum venire perhibentur. Qui certe sublimes verbo et opere sunt, cogitatione elationis non sunt. Magna quidem semper agunt, sed magni videri nunquam appetunt. Bene ergo subjungitur :

250 (Ibidem.) *Propterea versum est in proverbium: Num Saul inter prophetas?*

28. Quod nimirum si oculis cordis^a inspicerent, pro nova re non haberent. More etenim suo agit Spiritus sanctus, cum ad virtutum culmen pauperes, humiles, atque simplices erigit. Nam de eo scriptum est : *Qui ponit humiles in sublime, et mœrentes erigit sospitate (Job. v, 11).* Hinc omnipotens Pater de eodem omnipotente suo Spiritu per prophetam dicit : *Super quem requiescit spiritus meus, nisi super humilem, et quietum, et trementem sermones meos (Isa. Lxvi, 2)?* Hinc Paulus ait : *Non multi sapientes secundum carnem, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat fortia : et ignobilia mundi elegit Deus, ut ea, quæ sunt, destrueret; ut non glorietur omnis caro in conspectu ejus (I Cor. 1, 26, etc.)* Quod certe proverbium etiam electis ascribi potest. Non enim minor admiratio habita est de beato Paulo apostolo, quando auditum est ab Ecclesia quia ille evangelizaret, qui Ecclesiam minando et cædendo expugnare solebat, nunc prædicando defenderet. Tunc quidem ii qui audiebant dicere poterant : Num Saulus inter apostolos? Nunquid ille Jesus prædicat, qui Jesus persequi solebat? Sed hoc jam in electorum proverbium versum est. Proverbium quidem est, quando in eo, quod dicitur, aliud occultatur. Conversio autem beati Pauli apostoli, facta est proverbium peccatoris. Audiat ergo unusquisque peccator beati Pauli conversionem, et non desperet de criminum multitudine. Saulus enim spirans minarum et cædis in discipulos Domini, ubique electos affligebat, lapidantium protomartyrem Stephanum vestimenta servabat; et velut omnium manibus lapidabat, qui expeditos ad lapidandum omnes reddebat (*Act. ix, 1 seq.*). Sed qui talis exstitit Christum persequens, ad Christum conversus, caput effectus est nationum, quia obtinuit totius Ecclesiæ

C *venimus ad Samuelem. Et dixit ei patruus suus : Indica mihi, quid dixerit Samuel. 251 Et ait Saul ad patruum suum : Indicavit nobis, quia inventæ sunt asinæ. Sermonem autem regni non indicavit ei, quem locutus ei Samuel fuerat.*

30. Sermo regni est honorabilis dignitas pastoralis. Ipsa enim repræsentatione sua loquitur : quia patruus non est qui tanto ordine sublimatur. Verbum ergo regni rex non indicat : quia pastor Ecclesiæ magno divinitatis splendore loquitur, sed elatione non loquitur. Qui vero verbum non indicat illud celat quod loquitur. Verbum enim semper loquitur cui verbum est, alioquin verbum non est. Verbum ergo regni habet qui ea conversatione fulget, quæ exempla cœlestis itineris aliis quasi loquendo præbet. Verbum ergo non indicat qui magnitudinem sanctitatis per vanam gloriam non revelat. Habet quidem quod indicet, sed quod per seipsum ostenditur indicare non vult. Nam qui magna dignitate magnaque sanctitate radiat, multa vivendo ostendit quæ loquendo non dicit. Hoc profecto regni verbum habere Dominus prædicatorem voluit, quando in veste pontificis tintinnabula poni mandavit (*Exod. xxviii, 34*). Vestis quidem pontificis est ostensio bonæ conversationis. Quæ quasi tintinnabulis multis inseritur, quando opera bona multiplicat quæ ad minorum exemplum clamant. Sed indicare rex regni verbum non audet : quia præceptum est sacerdotibus

^a Gilot. *recte inspicerent.*

^b Hæc desunt in Gussany.

ut coram Domino vestis decorem portent. Coram Domino quidem vestis decorem portat et qui bona ostendit, et de ostensione bonorum operum non hominibus per vanitatem foris, sed Deo intus per amorem placere appetit. Tunc certe sacerdos tacet, sed dum incedit quod portat clamat; quia electus prædicator se jactando non indicat, sed bene vivendo loqui nequaquam cessat. Dicatur ergo de Saul, quia patruo suo sermonem regni non indicavit: quia electi viri, cum splendorem dignitatis aut bonæ vitæ incrementa percipiunt, per exempla se proferunt, sed silentio occultant. Et quia aliis electis se esse meritis minores credunt, ille cui sermonem non indicat ejus patruus esse dicitur. Patruus quippe dicitur frater patris. Redemptor autem generis humani quotquot fidei suæ et doctrinæ sacramentis instituit, ad immarcescibilem æternæ hæreditatis gloriam tot filios facit. Qui enim instituuntur in Ecclesia, quasi parvuli adhuc filii sunt. Sed, qui magnis meritis ei jam in virum perfectum occurrit, frater est redemptoris. Tales nimirum beatus Paulus apostolus collaudans, ait: *Hæredes Dei, cohæredes Christi* (Rom. viii, 17). Quia ergo perfecti prædicatores electos alios perfectos tenent et se imperfectos, patruus Saul dicitur qui de regni sermone eum interrogasse perhibetur. Eumdem vero regni sermonem Saul Samuel dixerat: quia electi viri spiritualem conversationem quam habent majorum locutione didicerunt. Sed rex qui initiatus per unctionem fuerat, a populo adhuc electus non erat. Unde et sequitur:

(Vers. 17.) *Vocavit Samuel populum ad Dominum in Masphath.*

31. Masphath, ut dixi, speculatio interpretatur. In ordinatione autem regis populus in Masphath vocatur, quia qui ad ordinandum sanctæ Ecclesiæ pastorem conveniunt, ejus spiritualia, non carnalia attendere decentur. Speculari quidem est per formam sacræ Scripturæ ordinandum prædicatorem cognoscere. Nam electorum speculum sacra Scriptura est. Quasi enim per speculum noscitur pastor, 252 quando moribus talis ostenditur, qualis in sacro eloquio prædicatur. Bene igitur Samuel populum in Masphath convocat, ut electio boni antistitis non sit humano judicio, sed divino: cum non talis eligitur, qualis hominum arbitrio decerni potest, sed qualis in sacro eloquio declaratur. Quod quia divini muneris est, oportet ut populus qui a Deo tam magna exspectare cognoscitur a reatu suo per poenitentiae satisfactionem purgetur. Ipsa autem cognitio peccati est præparatio divini muneris, quia sæpe cum nos divino munere indignos credimus, id per humilitatem promeremur. Unde et Samuel eos qui ad excipiendum regem convenerant prius ad peccatorum suorum considerationem convertere satagit, quia subjunctum est:

(Vers. 18, 19.) *Et ait Samuel ad filios Israel: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ego eduxi Israel de Ægypto, et erui vos de manu omnium regum, qui*

affligebant vos. Vos autem hodie projecistis Dominum Deum vestrum, qui solus salvavit vos de universis malis et tribulationibus vestris, et dixistis: Nequaquam, sed rex erit super nos.

32. Attente quidem ostendit eis et bona quæ eis impendit Dominus et mala quæ Domino lecerunt ipsi ut, tanto gravius se deliquisse cognoscerent, quanto illum peccando offendere ausi sunt, a quo tanta bona perceperant. Quid vero sit abjicere Dominum, et qualiter secundum litteram et secundum spiritualem sensum intelligi debeat, superius late expositum est (*Supra in exposit. vers. 7, cap. viii*), ubi ad Samuelem Dominus ait: *Non te abjecerunt, sed me, juxta omnia opera sua, quæ fecerunt a die, qua eduxi eos de terra Ægypti.* Sed quia sancti prædicatores eos quos arguendo compungunt, docendo instruunt, subintulit, dicens:

(Vers. 19.) *Nunc ergo stete coram Domino per tribus et familias vestras.*

33. Coram Domino quidem stare præcipimur, quando majorum præcepto corda nostra ad scienda ejus mandata præparamus. Vel coram Domino stant electi, quando a summis viris in spiritualibus virtutibus considerantur: ut qui melior in eis aspicitur, per pastorem curam cæteris præferatur. Et quia plures sunt fidelium ordines, per tribus et familias stare coram Domino jubentur. Quod profecto latius exsequens, subdit dicens:

(Vers. 20, 21.) *Et applicuit Samuel omnes tribus Israel, et cecidit sors super tribum Benjamin, et applicuit tribum Benjamin et cognationes ejus, et cecidit cognatio Metri, et pervenit usque ad filium Cis.*

34. Stare omnes per tribus et familias fecit; ut omnes consideraret, et consideratis omnibus utiliore eligeret. Sed quia ipse jam, Domino revelante, regem cognoverat, eumque ipso præcipiente in principem unxerat, quid est quod adhuc eligendum [*Fortè, eligendus*] per tribus et familias quæritur? sed inventus rex a solo propheta erat. Inventus ergo quæritur, ut non inventus a populo inveniatur. Sorte etiam quæritur, ut eum quem propheta eligeret dispensatione divina^a provisum populus non posset dubitare. Quid ergo in hoc facto signatur, nisi quia sanctæ Ecclesiæ principes multa consideratione eligendi sunt? Summi etenim prædicatores, ex interna gratia sancti spiritus quam habent, magno providentiæ lumine pleni sunt. Et quia valde sunt humiles, de internæ illuminationis suæ magnitudine non præsumunt. Quare et ea quæ apud se bene ordinant coram aliis probant. Solus enim propheta 253 regem futurum noscit, quando summus sanctæ Ecclesiæ rector personam ordinandi rectoris et merita conspicit. Quem etiam in principem ungit quando eum donis spiritualibus plenum asserit. Tamen adhuc populum convocat, per tribus et cognationes dividit, sortes ponit, et eum quem novit quasi per artem invenit. Tribus quidem et familiæ quasi divisæ stant, quando in statu virtutum diversi sanctæ Ecclesiæ

^a Vatic. et Gilot. *provisus populus non esset dubitare.*

ordines attenduntur. Nam cum perfectiones electorum plures intuemur, cum candorem virginum, cum robur continentium, cum honesta ministeria clericorum, cum monachorum sollicitudinem videmus, velut stantes tribus attendimus. Et quia in Dei servitio horum multa varietas est, dum ea quæ sunt in singulis ordinibus, item varietates aspiciamus, quasi stantes non solum tribus, sed etiam cognationes videmus. Et sors super tribum cadit : quia meliores viri sæpe in uno ordine quam in alio inveniuntur. Nam velut sortem tribus accipit, quando ille qui perfectiores sunt aliis convenire videntur ministerio prædicationis. Sed non super personam adhuc, sed super tribum sors cadit, quando plures sunt in quibus persona digna reconditur. Adhuc itaque summis viris remanet quod inquirent. Bene ergo sors super tribum Benjamin cecidisse dicitur ; Samuel autem ipsam tribum et ejus cognationes applicuisse et ad Cis filium pervenisse, quia electi et summi viri sanctæ Ecclesiæ considerare virtutes singulorum non desinunt, donec ad eum veniant qui ministerii pastoralis sorte dignus inveniatur. Sed qui digni sunt, onus tanti ordinis suscipere vehementer expavescent. Unde et sequitur :

(Vers. 21, 22.) *Quæsierunt ergo eum, et non inveniunt : et consuluerunt pro eo Dominum, utrumnum venturus esset illuc. Responditque Dominus : Ecce absconditus est domi.*

35. Abscondunt quippe se ne inveniuntur : quia subire dignitatem refugiunt cujus oneri se esse impares arbitrantur. Habet quippe spiritualis prælatio exteriorem gloriam dignitatis, habet et interioris magnitudinem operis. Nam rector et onoratur a subditis, et portat eos quibus honoratur. Cum honoris ergo principio causa nascitur honoris, quia unde honor a rectore excipitur, inde illud suscipit quo gravetur. Quanquam ipse honor dignitatis per seipsum magnum sit onus mentis, quia contemni debet, et placet. Contemni quidem debet ne mentem per superbiam elevet ; et suscipi debet, ut cœlestia quæ doctor loquitur, subjecti venerentur. Gravius ergo onus de honore nascitur, quia electus pastor magna animi virtute ferre potest, ut despiciat illud in se quod pro Deo recipit in se, ut videlicet talis pro Deo sit, sed sibi talis non sit et semetipsum abneget et non abneget ; ut sit quod est pro Deo, et quod est pro semetipso, non sit. Honor itaque oblatum a subjecto suscipitur, ut prædicationis commendetur. Honorem quoque oblatum prædicator despiciat quia non extollitur quod honoratur, sed gaudet quod verbi Dei ministerium commendetur. Hoc autem quam difficile agatur, cogitando melius quam loquendo comprehenditur. Nam infirmis mentibus impossibile est onus aliorum fortiter ferre et oblatis honoris reverentiam mentis virtute disponere ; ut inter ejusdem honoris obsequia, de profectu subditorum gaudere sciat, et pro reverentia sua timere nesciat. Quia ergo electi

A viri displicere Deo notant, 254, prælationis officium suscipere vocati refugiunt. Sed et eandem fugam ministerii ad virtutem humilitatis habent, non ad jactantiam dignitatis. Nam quantum possu et fugiunt ; sed si a Domino provisi sunt, dellescere nequaquam possunt. Quare et idem Saul domi absconditur, sed Domino pandente monstratur, quia electi viri exterioribus se sanctæ Ecclesiæ ministeriis subtrahunt, sed tamen ad exteriora ministeria disponenda Domino dispensante producantur. Quia vero nunc in sancta Ecclesia qui se subtrahant tantis honoribus pauci sunt, qui se ingerant multi, notare qui se ingerant debent ; quia is qui a propheta domi absconditus dicitur, non ad spiritualem Ecclesiæ dignitatem, sed ad sæcularem regni gloriam quærebatur. Non enim in pontificem hunc quærebant, sed regem facere volebant. Videat ergo sacerdos, quam mente fugiendum sit culmen sanctæ Ecclesiæ, si culmen sæcni conscendere tam caute reges fugere. Sed quia sancti viri quo instantius suscipere ordinem prælationis refugiunt a devotis plebilus devotius requirantur, sequitur :

(Vers. 23.) *Concurrerunt et tulerunt eum iuda.*

Post hæc etiam subditur :

(Ibidem.) *Statique in medio populi.*

36. In medio populi stat prælatum, quando ab universis subditis ejus fortitudo conspicitur. Stare namque virtutis est. Qui ergo bona operatur instanter stat. Et quia eadem bona opera exemplum minoribus præstant, in medio populi stare non in solitudine cernitur. Quod etiam pro rectitudine intentionis dictum esse convenienter accipitur. Qui enim stat rectitudine corporis, caput in sublime tollit. Qui vero bona publice agit non stat fortitudine operis si rectitudinem non habet intentionis. In medio ergo populi stare rex dicitur, ut prælatorum sanctæ Ecclesiæ forma monstretur ; quia ad exemplum subditorum bona opera debent ostendere, sed de eodem bono opere suscipere mundi gloriam devitare. Sed et quantus apparere debeat subdit, atque ait :

(Ibidem.) *Et altior erat omni populo ab humero et sursum.*

37. Late supra ostendimus (Lib. iv, cap. 4, num. 20), quod excellentis magnitudo corporis in sanctis prædicatoribus designat augmentum perfectionis. In medio ergo populi sublimis aspicitur, qui in virtutum culmine positus, a subditis non nescitur. Rectus quidem ordo electi prædicatoris est ut ante sublimitatem ecclesiastici culminis, culmen conscendat virtutis, pro honore Dei culmen obtineat gloriæ, sed majori sublimitate fulgeat. ^a revelata virtutum perfectione. Talis quidem Pastor a perfectis viris valde prædicandus est, a minoribus cupiendus atque diligendus. Bene ergo subjunctum est : *Et ait ad omnem populum : Certe videtis, quem elegit Dominus, quod non sit ei similis in omni populo.*

^a Vatic. et Gilet. addunt in.

(Vers. 23.) *Et clamavit cunctus populus: Vivat A altario vivat (I Cor. ix, 14).* Hanc quippe legem regni Dominus loquebatur ad populum, quando dicebat: *Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet; et qui recipit justum in nomine justî, mercedem justî accipiet (Matth. x, 41).* Et ut arctius hanc in libro describeret, a minori verbum roborans, ait: *Qui dederit uni ex minimis meis calicem aquæ frigidæ tantum in nomine discipuli, non perdet mercedem suam (Marc. ix, 40).* Sequitur:

Sequitur:

(Vers. 24.) *Locutus est Samuel ad populum legem regni, et scripsit in libro, et posuit coram Domino.*

38. De jure regio, quia fæte superius diximus (*Lib. iv, cap. 4, num. 4, seq.*), hoc tantum de illo memoramus, quia ad historiam non præcipitur, sed ostenditur quid acturi sint reges reprobi, quid vitaturi sint boni. A regibus quidem defendendi sunt subditi, non bonis propriis spoliandi. Auxilium præstare subjectis debent, agros, vineas et oliveta auferre non debent. Quod si non vitanda, sed agenda scripta hæc contendere **255** quis voluerit, tyrannorum jus pro eo rege scribitur qui, abjecto Domino, postulatur. Crudelis ergo lex regni, ultio est Dominum abjicientis populi. Non enim injustum erat ut agros et vineas perderet, qui regnantem super se Dominum sponte perdebat. Cuncta ergo quæ contra æquitatem in hoc jure regio continentur æqua esse cernimus, si in petendo rege quidquid populus deliquerat consideramus. Nam quod magnum in divinæ æquitatis examine onus legis est, si filios et filias in regis opere inveniuntur quos a Dei libertate sponte tulissent? Et quid inconveniens esse cernitur, si quod ad ultimum ponitur, ipsi fierent servi hominum qui abjiciebant super se regnantem Deum? Dum ergo regni lex scribitur, perpetuæ memoriæ poena traditur qua audaces puniantur; quæ quia per Domini justitiam lata fuerat, coram Domino reponi perhibetur. Sed fortasse **C** jus illud aliud fuit quam lex ista quæ scribitur. Quod si verum est, hanc Samuel coram rege ad populum loquitur, ut rex sciat a populo quid exquirat, sciat populus quid exhibere suis regibus debeat. Quæ lex in libro scribitur ut pro futurorum memoria reserretur. Coram Domino ponitur, ut venerabilis habeatur. Nos autem reges Ecclesiarum esse sanctos prædicatores diximus, quibus aperte omnia convenire ostendimus quæ jure regio continentur. Hanc ergo legem Samuel ad populum loquitur, quando electus doctor fideles sanctæ Ecclesiæ instruit, qua humilitate suis præpositis debeant subjugari. In libro etiam scribitur quando in eorum mente hæc firmiter inserit. Nam qui sic loquitur, ut audita auditores ejus obliviscantur, ad populum regem dicit, sed hanc **D** in libro non scribit. Verba ergo, quæ doctor loquitur, in libro scribere, est auditorum suorum mentibus attente commendare. Quasi scribere volebat Dominus, quæ dixerat, quando dicebat: *Mementote sermonis mei, quem ego dixi vobis. Non est servus major Domino suo (Joan. xv, 20).* Hinc Paulus locutam regni legem in libro desorthens, ait: *Mementote præpositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei, quorum intuentes exitum conversationis, imitamini fidem (Heb. xiii, 7).* Si vero et hic aliam legem quis esse præsignatam accipere voluerit, illam aspiciat, quam beatus Paulus ostendit, dicens: *Qui evangelium annuntiat, de evangelio vivat: et qui altario servit, de*

Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet; et qui recipit justum in nomine justî, mercedem justî accipiet (Matth. x, 41). Et ut arctius hanc in libro describeret, a minori verbum roborans, ait: *Qui dederit uni ex minimis meis calicem aquæ frigidæ tantum in nomine discipuli, non perdet mercedem suam (Marc. ix, 40).* Sequitur:

(Vers. 25, 26, 27.) *Dimisit Samuel omnem populum, singulos in domum suam. Sed Saul abiit in domum suam in Gabaa, et abiit cum eo pars exercitus, quorum tetigit Deus corda. Filii vero Belial dixerunt: Nunquid salvare nos poterit iste? Et desperaverunt eum.*

B 39. Si simplex historia quaeritur, quid unquam planius dici potuit? Sed si vim verborum singulorum attendimus, magna sunt quæ in hac simplicitate verborum clauduntur. Nam populus in domum suam dimissus asseritur, rex autem in domum non esse dimissus, sed abiisse perhibetur. Separatim quoque de domibus populi et de domo regis dicitur: quia populus refertur dimissus in domum suam, et rex abiisse in suam. Prius tamen populus **256** dimissus est quam abiiret rex. De abeunte etiam populo caute signatur, et non simul, sed singuli abiisse in domum suam referuntur. De his vero qui regem secuti sunt non dicitur: *Abiit pars exercitus, singuli post regem, sed: Abiit cum eo pars exercitus.* Ad extremum vero qui regem sequuntur, eorum corda a Deo tacta referuntur; qui regem spernunt, Belial filii nominantur. Hic profecto modus dicendi non simplex, sed valde ei subtilis est, qui considerare novit, non quod simpliciter foris sonat, sed quod sapienter intus insinuat. Quid est ergo, quod rex in domum suam abire, populus vero dimitti dicitur? Sed regem, Ecclesiæ pastorem, populos, subjectos designare ostendimus. Ire autem liberi est; dimitti ejus, qui retineri potest. Rex ergo abire dicitur ut in persona prædicatoris libertas animi prædicetur. Abire quippe doctores possunt, cum volunt, et redire, quia fortes sunt in bono opere, sapientes in interna dispositione. Veniunt quippe, quando ad subditos exeunt aut exemplo boni operis aut verbo prædicationis. Abeunt autem, quando ad mentis secretum redeunt, et quod foris acturi sunt, intus disponunt. In qua nimirum consideratione quia quotidie permanent quasi intra domum latent. Abire ergo in domum suam rex dicitur, quia prædicator æternæ vitæ operatione probatus, sapientiæ doctrina securus, liber ad opera potest egredi, et ad consilia mentis intrare.

40. Populus autem in domum suam dimittitur, quia fideles subjecti non sunt liberi ad disponenda quæ volunt, sed ad ea quæ jubentur. Quasi tenti quidem dimittuntur, dum jussa præcipiuntur agere; presumere non jussa, devitare. Et quia ad opera diversa mittuntur, in suam domum eorum unusquisque dimittitur. Ut enim ea quæ nobis præcipiant bene perficiamus, priusquam appareamus in opere, intus re-

condimur in interna consideratione. Reges ergo nostri nos singulos in domum nostram dimittunt, quia ad ea quæ nobis injungunt, nos per secretam mentis dispositionem ire præcipiunt. Bene quidem ipsi præcipiunt, sed si operationis nostræ modum negligimus prævidere, quæ bene præcepta sunt, inconsulta mente dissipamus. Singuli ergo in domum suam redeunt, quando unusquisque fidelis subditus opus obedientiæ quod proponit consilio mentis disponendo prævenit. Quia vero electo rege in domum suam ante populum dimissus, quam rex abiisse asseritur, potest in hoc aliud designari. Qui enim regem excipiunt in domum suam vadunt quando se unusquisque subjectus considerando præparat, ut ei quem præesse sibi petiit fidelem obedientiam impendat. In hoc ergo loco non est imperata considerare, sed imperandis infima se dispositione substernere. Regi quoque in domum suam abire est ut discrete paratis imperet considerare. Alia ergo est domus regis, alia populi subjecti; quia alta illi mente subditorum itinera disponenda considerant, isti prælatorum imperia exsequi per intimi propositi robur parant. Unde et domus regis in Gabaa sita perhibetur. Gabaa quippe sublimis dicitur. Domus ergo regis in Gabaa esse ostenditur; quia electus doctor non ima et terrena cogitando incolere, sed alta et cælestia meditari studet. Unde et bene pars exercitus cum eo ire in Gabaa dicitur, quia hi, qui contra diabolium fortes sunt, electum pastorem suum ad virtutum alta prosequuntur. Pars ergo exercitus iro cum rege dicitur, quia in sancta ecclesia plerique fideles sunt, qui prælatis suis humiliter obedire sciunt, alta **257** cogitare nesciunt. Sciunt quidem imperata perficere, nesciunt aliis imperanda prævidere. Quasi enim hujus partis milites commemorabat Paulus, cum Colossensibus scriberet, dicens: *Salutat vos Aristarchus captivus meus, et Marcus consobrinus Barnabæ, et Joannes qui dicitur Justus, qui sunt ex circumcissione: hi soli sunt adjutores mei in regno Dei (Colos. iv, 10).* Item Romanos alloquens, ait: *Salutate Priscam et Aquilam adjutores meos (Rom. xvi, 5).* Et post pauca: *Salutat vos Timotheus adjutor meus, et Lucas, et Jason (Ibid. 21).* Adjutores quippe suos discipulos vocavit, quia ordine minores erant, sed laboris participes; obedientiæ humilitate Apostolo subjecti erant, sed dum cum eo æterni regni gloriam prædicarent, cum eo pariter veritatem defenderent, infidelibus obisterent, illatas persecutiones fortiter sustinerent, quasi in bello Dei milites regis erant. Cum rege in Gabaa pars exercitus ire dicitur, quia perfecti discipuli in alta dispositione sanctæ Ecclesiæ magistrorum suorum coadjutores sunt; auxilia, quæ possunt, per altitudinem virtutis ferunt, sed eis quos adjuvant per humilitatem serviunt.

41. Et quia hoc nonnisi illi possunt, qui Spiritus sancti gratia præventi sunt, cum pars exercitus ire cum rege dicitur, subjungitur. *Quorum Deus tetigit corda.* Quia enim digito tangere solemus, Deus corda sanctorum tangit, quando eis Spiritus sancti gratiam

tribuit. Et ejus tactum sentiunt: quia, recepto internæ virtutis munere, a carnalitate suæ debilitate commoventur. Qui protinus cælestis exercitus milites fiunt, quia per virtutem sancti Spiritus infirma deserunt, et ad agenda fortia in Christi bello præparantur. Quia vero intra sanctam Ecclesiam quidam prælatos suos despiciere non verentur, audiant, quia qui regem despiciunt Belial filii dicuntur. Per superbiæ quidem vitium in illius imitatione generantur, de quo scriptum est: *Omne subline videt, et ipse est caput super omnes filios superbiæ (Job xli, 25).* Qui apte superbiorum mores insinuant, quia dicunt: *Nunquid iste salvare nos poterit?* Sancti etenim viri, quia præsentia despiciunt, æterna inquirunt, contemptum mundi quem in mente retinent proferunt etiam in exteriori conversatione; intus venerabiles sunt, foris despiciabiles videntur. Superbi ergo, quia illud solum quod in Sanctis foris despici potest aspiciunt; illud vero, quod valde venerandum est, cernere non merentur, dicunt: *Nunquid iste salvare nos poterit?* Quasi despiciendo interrogent: A tam parvo tam grandia speranda sunt? Iste tam parvus, nos tam magnos, tam debilis, tam fortes salvare posse credendus est? Nam quid est aliud quod dicunt: *Iste et nos;* nisi quod superbi et arrogantes inspicientes alios, semper parvos **258** et debiles esse credunt; se autem magnos, fortes, atque sapientes? Merito igitur Belial filii dicuntur, quia dum superbiendo se extollunt, illi se conformant, qui eodem modo cecidisse de cælo dicitur. De quibus etiam regem despicientibus dicitur:

C (Ibidem). *Et non attulere ei munera.*

42. Si ad litteram ista discutimus, hoc profecto insinuant, quia et terrarum domini, et spirituales sanctæ Ecclesiæ prælati exterioribus officiis honorandi sunt. Unde et beatus Paulus Apostolus elatos Romanos alloquitur, dicens: *Reddite omnibus debita; cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal (Rom. xii, 7).* Hinc Apostolorum princeps exhortans, ait: *Subjecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum, sive regi tanquam præcellenti, sive ducibus tanquam ab eo missis (1 Petr. ii, 13).* Spiritualia vero munera rectoribus nostris tribuimus, quando debitam eis honoris reverentiam offerimus, et ea quæ præcipiunt cum magna devotione servamus. Magna enim munera sunt reverentia honoris et humilitas subjectionis; quia dum rectoribus nostris, et intus per humilitatem subdimur, et per exteriora obsequia foris honoris reverentiam exhibemus, munus eis unum præbemus a corpore, aliud a corde. Ut ergo superbiorum typum insinuet propheta, non dicit: *Non attulere ei munus;* sed, *non attulere ei munera;* quia dum electos prædicatores despiciunt, eis utique honorem a corpore offerre dedignantur et humilitatem a corde. Sed cum electi prædicatores subditorum culpam agnoscut, aliquando eam statim corrigere increpando gestiunt, aliquando hanc se nosse dissimulant; ut ad eam delendam congruum tempus quærant. Unde et de eodem despecto rege protinus subditur:

(Ibidem.) *Ille vero dissimulabat se audire.*

43. Subditorum quidem pravitatem audit, qui noscit; sed audit, et non respondet, imo se audire dissimulat: quia plerumque, causa exigente, nota subditorum superbia incorrupta deseritur, ut opportuniore tempore, quasi cognita feriat. Quam profecto ecclesiasticæ censuræ discretionem bene in hoc ipso Israelis rege agnoscimus, si regni tempora et acta diversa videamus. Nam rudis adhuc, et noviter ordinatus dissimulare se audire despicientium

A verba dicitur, sed confirmato regno super Israel ad dexteram et sinistram pugnare, et quocumque se vertebat, superare perhibetur. Culpa ergo quæ ferri digna severitate non potest, dissimulanda, non exponenda est, quia audacius a subjectis delinquitur, si prælatorum infirmitas agnoscat. Hæc in quarto hujus operis libro disputata sufficiant, ut per loquendi principium ad exponenda, quæ restant, studium renovemus.

LIBER QUINTUS.

CAPUT PRIMUM.

1. Cum sacræ hujus historiæ profunditatem asserere in istius operis præfatione voluissem, in eo potissimum videri posse asserui, quod scripta fuerit a prophetis. Ipsi quidem mystica dicere, non solum verbis, sed etiam rebus consueverant; plana proferre, sed alta signare. Quia enim per eos Spiritus sanctus loquebatur, et planum erat, quod ipsi, velut homines dicebant, sed profundum et mysticum; quia locutionem hominibus summus et incircumscripserat Spiritus suggerebat. Quia ergo prophetam Samuelem loquentem exponimus, tanto majori studio indigemus, quanto ipse in Spiritus sancti gratia sublimiter assumptus, exteriora dixit, sed interiora vidit. Carnalia plerumque asseruit, sed intima et spiritualia signavit. Sed quia humano studio ad divina pervenire impossibile est, non est **259** nobis confidendum de viribus propriis, sed de dignatione Spiritus sancti qui a Redemptore missus, *Replevit orbem terrarum, et hoc, quod continet omnia, in omnibus jam scientiam habet vocis* (Sap. 1, 7). Quid ergo jam idem propheta de inceptis Israelitarum gestis exsequatur, audiamus.

(I Reg. cap. xi, vers. 1, 2.) *Et factum est* (inquit) *quasi post mensem, ascendit Naas Ammonites, et pugnare cepit adversus Jabes Galaad. Dixeruntque omnes viri Jabes ad Naas: Habeto nos sæderatos, et servemus tibi. Et respondit ad eos Naas Ammonites: In hoc feriam vobiscum sædus, ut erum omnium vestrum oculos dextros, ponamque vos opprobrium in universo Israel.*

2. Si historia quæritur, nihil planius dici, nihil facilius potest intelligi. Si vero spiritum sequi volumus, Paulum prius loquentem audiamus qui vetera intuens ait: *Omnia in figura contingebant illis: scriptæ sunt autem propter nos, in quos fines sæculorum devenerunt* (I Cor. x, 11). Esse etiam spiritualia bella insinuat, dicens: *Non est nobis colluctatio adversus carnem, et sanguinem, sed adversus principes et potestates, adversus spiritus nequitiae in cælestibus* (Ephes. vi, 12). Cum ergo Naas ascendere et pugnare contra Jabes Galaad dicitur, interiora vitiorum prelia designantur. Quibus nimirum verbis sacræ historiæ processus ostenditur, ut novo regi nova bella moverentur; quæ dum bene conficeret, strenuitatis suæ gloriam demonstraret. Quis est ergo iste Naas

Ammonites? quæ est Jabes Galaad? Sed Naas interpretatur, serpens, Jabes exsiccata. De serpente autem in Genesi dicitur: *Quia callidior erat cunctis animalibus* (Gen. iii, 1). Cujus profecto serpentis similitudo si in vitiis quæritur, quid similius quam violentum gastrimargiæ, id est gulæ motum invenimus? Luxuriæ quidem motus, furti crimen, turpis lucri appetitus, iræ impetus, amaritudo sæcularis tristitiæ, desidia acediæ, appetitus vanæ gloriæ, tumor superbiæ aperte detestabilis est; gulæ vero vitium tanto est fraudulentius, quanto et occultius, quia et quasi necessarium suggerit cibum corpori, sed dum abundanter carnem reficit, luxuriæ gladium in mentem mergit. Suadet quod peccatum non est, sed unde comestio quasi non peccatum recipitur, inde peccato luxuriæ anima subjugatur. Unde et in paradiso ad mulierem gulæ vitio decipiendam serpens venisse ostenditur qui aliud suggereret, aliud obtineret; ut dum comedenda ostenderet, improvisam mortem propinaret. Serpens ergo iste gulæ designat aviditatem, quia et respectu justæ necessitatis repit et virus impiæ delectationis spargit. Bene etiam Ammonites dicitur, qui populus mæroris interpretatur, quia lætum videtur quod suadet, sed valde luctuosum erit in æterna damnatione. Populus autem dicitur, quia gulosi quique pro sollicitudine ventris innumerabilium curarum frequentia deprimuntur. Qui ad Jabes Galaad ascendit, quia in alta abstinentiæ virtute posita justorum corpora ad ciborum concupiscentiam precipitare appetit. Exsiccata quidem recte caro dicitur, quæ humore pinguedinis non gravatur. Ad eos quidem Naas ascendit, quos exsiccatos videt: quia illis graviora bella gulæ spiritus ingerit, quos attenuatos jejuniis agnoscit. Bene autem pugnare cœpisse Naas dicitur: quia sancti viri gulæ suggestionem non habent in sædere amicitiae, sed in pugnae contrarietatem. Abstinentes enim, quasi cum serpente pugnant, quando gulæ appetitum magna virtute deprimunt, ut veneno luxuriæ non inficiantur. Pugnare quidem gulæ est esurientia abstinentium corpora ad **260** inordinatam ventris repletionem provocare.

3. Sed perfectos viros gulæ appetitus tentare potest, superare non potest. Bene ergo pugnare cœpisse contra exsiccata dicitur, non vicisse, quia electi viri desideriorum carnalium impetum sentiunt, sed eisdem desiderii sciunt virtute mentis obsistere, sciunt

necessaria per discretionem providere. Sciunt quidem gulæ impetum ferociter Insurgentem deprimere, sciunt necessitati corporis alimenta justa præstare. Hinc namque Doctor egregius dicit: *Scio manducare et esurire* (*Philip. iv, 12*). Manducare quidem et esurire novit, qui et corpus moderate reficit, et ad immoderatam ciborum perceptionem suggerenti gulæ vitio non consentit. Quare et ad Naas respondentes, dicunt: *Stabete nos fœderatos, et serviemus tibi*. Fœdus quippe a gula petunt qui vellent carnem pro voto reficere, si in carne nulla possent incitamenta sentire luxuriæ. Quasi dicant: Nos dabimus, quod tibi justum est ut tu nobis non inferas quod justum non est. Justum quidem est ut reficiatur corpus, sed iniquum valde est ut refecta caro per ardorem libidinis ad contumellam spiritus excitetur. Fœdus ergo expetimus, cum sic favere carni ad ciborum perceptionem volumus, ut a carne nulla luxuriæ mala sentiamus. Sed hoc profecto velle possumus, obtinere non possumus, quia nimirum nos justam refectionem quasi tributum carni offerimus, sed a carne nobis nulla pacis bona promittuntur. Nam cum auditum mentis ad vitiorum responsa bene dirigimus, hoc profecto in gulæ voce cognoscimus, quia si carnem impinguemus per excrecentem concupiscentiam, cordis cæcitate percitumur. Quare et idem Naas dicit: *In hoc feriam vobiscum fœdus, ut eruam omnium vestrum oculos dextros*. Dexter oculus noster est intuitus æternæ claritatis, sinister vero oculus est concupiscentia carnalis. Dexter ergo oculus eruitur, quando mens ea cæcitate percititur, ut ultra ad videnda cœlestia non aperiatur. Eruitur quidem oculus quando a mente reproba sic lumen evellit, ut radix ei nulla remaneat de qua redivivum lumen erumpat. Naas ergo dextros oculos fœderatorum suorum eruit, quando gula sic devictis abstinentibus prævalet ut carnalia sola cupiant, et ultra quæ solebant amare non attendant. Et quia quisquis in hac vita proficitur, in futura coram angelis et electis hominibus condemnatur, subjungitur: *Ponamque vos opprobrium in universo Israel*. Tunc quippe reprobi in universo Israel opprobrium ponuntur, quando in extremo examine, coram electis omnibus de perpetratis iniquitatibus erubescunt. Vel in opprobrium in hac vita ponuntur: quia, dum ipsi obcæcato corde mala audacter perpetrant, sancti viri pro eorum culpis erubescunt. Sed qui turpes videri, avulsis dextris oculis, dedignantur, attendant quod sequitur:

(Vers. 3.) *Et dixerunt ad eum habitatores Jabes: Concede nobis septem dies, ut mittamus nuntios ad terminos Israel; et si non fuerit qui defendat nos, egrediemur ad te.*

4. Qui sunt habitatores Jabes, id est exsiccatae, nisi qui castigationem extenuatae carnis in longo habent usu virtutis? Nam plerique resistere gulæ incipiunt, sed dum fatigari abstinentiæ labore inchoant, ad usum se concessæ gulae inclinant. Velut enim urbem Jabes ingredi et effici ejus cives appetunt,

^a Gilot. temptus.

A sed dum exsiccatae et esurientis carnis cruciatum non perferunt, fieri ejus habitatores nequaquam possunt. Jabes ergo inhabitant, qui attenuationem corporis **261** per vigorem mentis in jus habent possessionis, et velut exsiccatae muris ambiuntur, dum per id quod corpus extenuant ab ignitis luxuriæ jaculis proteguntur. Qui cum validissimis insurgentibus gulæ stimulis fatigantur, septem diebus inducias expetunt, in quibus si auxilia desunt, ad Naas egrediantur. Sed hoc Ammonitarum bellum mellis exponimus, si in eo deprehensæ carnis infirmitatem intueamur et sagacitatem eruditæ mentis. Hanc quoque clarius videmus, si quod contrarium est, in stultis infirmis subtilius attendamus. Nam quidam intra sanctam Ecclesiam devoti per desiderium sunt, sed consueti vitiorum debilitate remissi. Possunt quidem bona proponere, sed quia exsequi quod proponunt nequeunt, et a præsentis concupiscentia superantur, et bonum quod in præsentis deserunt in vicino tempore se recuperare posse confidunt. Sæpe quidem jejunare disponunt, sed cum consueti gula vincuntur, eo die manducandum judicant, in futuros jejunandum. Cumque gulæ feritas semper eis præsens sit, præsens et desiderium futuræ bonitatis, hoc serpentis fraude agitur, ut bonum quod proponitur non inveniat. Cras enim quod semper promittitur nunquam reperitur. Sed quia hoc ab illis agitur quorum mens debilis est, caro fortis, videamus qualiter serpenti illudant illi quorum mens fortis est, caro autem infirma. Nam de eodem serpente Psalmista ad Dominum dicit: *Draco iste, quem formasti, ad ittudendum ei* (*Psal. ciii, 27*). Nunquam enim convenientius vincitur quam cum ejus versutia pia fraude superatur. Unde et sapientiæ suæ astutiam beato Job Redemptor improprians, ait: *In oculis, quasi hamo, capies eum* (*Job xl, 10*). In oculis quippe, quasi hamo serpentem cepit qui ei carnem exhibuit, divinitatem celavit; et dum cepit ille quod appetiit, eo tentus, et peremptus est, quod non vidit.

5. Sancti ergo viri, ut hosti illudant, rigorem conversationis in præsentis virtute habent; pro illusionis infirmitatis carni commodum quoddam in futuro promittunt. Nam sæpe ingentia sunt, quæ agunt, sed pro infirmitate carnis semper agere dura, et aspera promittere non præsumunt. Tanto quidem facilius eadem dura sustinent, quanto eorum onera sibi inesse in perpetua promissione non vident. Sed dum optime vivunt, et quotidie proficere et non deficere conantur, illud carnis licitum blandimentum, de quo desperare non possunt, semper carni in futura æstimatione promittunt; sed ei coeptæ afflictionis dolorem infligere nequaquam desinunt. Per id ergo, quod in appetitu suo spes carni relinquitur, quasi ad futurum bonum ejusdem carnis, sui adventus præsentiam spiritus pollicetur. Sed quia solitum continentie rigorem deficiendo non deserit, promissum voluptatis caro habet in futuro, et electa mens virtutis robur in præsentis. Quo in loco notandum est, quia ad Naas

egredi sub conditione promittunt, sed urbis mœnibus sine conditione muniuntur: quia abstinentes eo etiam, quod secundum carnem infirmi sunt, roborari per divinam misericordiam confidunt. Et quia gula vitium decipiendo supplantare se gestiunt, dicunt: *Concede nobis septem dies.* Quasi enim a gula tempus conceditur, quando eo respectu comprimitur ut ejus desideriis quandoque servietur. Quo nimirum dierum spatio Naas egressum ad se obsessorem civium, cives vero Jabes auxilia præstolantur, quia nimirum gula appetitus de infirma carne refecti appetit, sed electa mens in abstinentiæ virtute roborari. In septem vero diebus auxilia quærentur, quando contra tentamentorum tenebras omni luce cordis erigimur, quando adversus prava consilia quidquid possumus, invenimus ratione nostra; et lucis radios quos in nobis non cernimus de eruditione munimur aliena. Dum enim ad robur nostræ virtutis, perfectorum conversationes aspiciamus, quasi per septem dies auxilia defensionis invenimus. Indecias quidem petimus; quia cum Naas, id est serpente, pugnamus, cujus quo latentia sunt venena, eo nobis subtiliora sunt quærenda consilia. Unde et in universos terminos Israel mittere nuntios se promittunt: quia electi viri ad ædificationis suæ commodum, omnium videntium Deum exemplis adjuvantur, sed quod dicitur: *Si non est qui defendat, egrediemur ad vos:* in electorum voce, non auxiliorum dubitatio, sed certitudo monstratur. Quasi astutus verbis sudenti adversario illudentes, verba proferunt quibus illi spem tribuant et sibi fiduciam nequaquam tollant. Qui enim dicunt: *Si non fuerit qui defendat, egrediemur ad vos;* quamdam exeundi spem tribuunt. Sed quia illi hoc dicunt, qui de auxilio certi sunt, hostes suos promittendo decipiunt. Sed ubi jam eadem auxilia inveniantur, exponit dicens:

(Vers. 4 et 5.) *Venerunt ergo nuntii in Gabaa Saul, et locuti sunt verba hæc, audiente populo, et levavit omnis populus vocem suam, et flevit. Et ecce Saul veniebat mane sequens boves de agro, et vidit plorantem populum, et ait: Quid habet populus, quod plorat?*

6. Gabaa, ut supra jam diximus, sublimis interpretatur. Et quia omnium electorum non est æqualis altitudo meritorum, in Gabaa Saul nuntii venisse perhibentur; ut spirituali significatione doceamur, ut cum validis tentamentis impellimur, ad prædicatorum nostrorum consilia recurramus. Sed et flentis populi afflictione instruimur, ut fraternis necessitatibus intima mentis compassione jungamur. Saul autem flentem populum vidit, ob quam causam fletu interrogavit, quia electus doctor subditorum necessitatem compatendo suam facit, et hanc relevare appetit. De agro quidem venit, quia a secreto sui fertilis cordis exit. Mane vero de agro venit, quia in oriente sibi splendore veri luminis subditorum causas inquirat. Et boves sequitur, quia eum validi affectus charitatis antecedunt. Quasi enim duos boves ante se habet, qui et proximis per amorem jungitur, et di-

vina charitate inflammatur et inde proximum ordinate diligit, quia hunc amor Dei fortiter accendit. Quare et per Moysen Dominus ait: *Non arabis in bove et asino (Deut. xxii, 10).* Asinus quippe est amor carnalis, quia qui portat quos amat, quasi forte est animal; et quia inordinate idem non pro Deo diligit, lascivum. In bove ergo et asino arari non potest, quia fructu æternæ mercedis anima non excollitur, si puritas amoris, quo Deo conjungitur, inordinato proximi amore polluitur. Saul ergo de agro veniens, boves sequitur quia electus doctor utrumque affectum charitatis in frugifero corde integram retinet, ex quibus præparare sibi æternæ retributionis uberes fructus potest. Et mane venit, quia cum ad subditos exit, diem suæ virtutis aperit. Sed jam cognitis necessitatibus populi, quid egerit audiamus. Nam sequitur:

(Ibid. et vers. 6, 7.) *Et narraverant ei verba virorum Jabes. Et insituit spiritus Domini in Saul, cum audisset verba hæc; et iratus est furor ejus nimis. Et assumens utrumque bovem, cecidit in frusta mistique in omnes terminos Israel per manus nuntiorum, dicens: Quicumque non exierit, secutusque fuerit Saul et Samuelem, sic fiet bobus ejus.*

7. Quid in his verbis dicimus, nisi quia sanctorum infirma, et quæ videntur carnalia, non sunt infirma et carnalia, sed spiritualia et robusta? Iræ quippe nimietatem in religiosis viris reprehendere solemus, sed ecce Saul, ut irasci nimis potuerit, prius in eum spiritus Domini insitit. Quam metuenda sit ergo sanctorum ira cernimus, si insilientem in eos Domini spiritum cogitamus, si dum illos foris irascentes aspiciamus, commoventem spiritum intus pariter attendamus. Quoties ergo majorum zelo corrigimur, sub eorum indignatione vehementer possumus pavere, si eorum impetum motum sancti Spiritus credimus. Et quia Saul utrumque bovem in frusta concidit, in omnes terminos Israel misit, minas protulit, sic omnium bobus fieret, qui se et Samuelem sequi noluissent, quid aliud insinuat, nisi quia pigriores quique ad auxilia præbenda proximis, non solum invitandi, sed cogendi sunt? Unde et statim subjunctum est.

(Vers. 7.) *Invasit ergo timor Domini populum, et egressi sunt quasi vir unus.*

8. Quia enim proximos sicut nos ipsos diligere jubemur, recto ordine eis auxilia præbemus, quando ad hæc exhibenda non timore cogimur, sed amore provocamur. Cum vero nos effectum hujus debili amoris perdimus, ad prædicatorum nostrorum zelum pertinet, ut in fratrum auxilia ex timore consurgamus. Bene ergo dicitur: *Invasit timor Domini populum, et egressi sunt quasi vir unus:* quia plerumque sumus in amore proximorum tepidi; sed prælatorum nostrorum minis erigimur ad statum devotionis, et ex timore bonum opus aggredimur, sed ex initio timoris, ad vinculum perducimur magnæ charitatis. Unde et bene timor invasisse populum dicitur, sed quasi vir unus omnes egressi perhibentur. Quasi vir quippe

unus plures non possunt egrēdi, nisi qui ad parem conscendunt unitatem dilectionis. Hinc namque et de perfectis discipulis Redemptoris dicitur : *Erat illis cor unum, et anima una* (Act. iv, 32). Sequitur :

(Vers. 8.) *Et recensuit eos in Bezech; fueruntque filiorum Israel trecenta millia, virorum autem Juda triginta millia.* ;

9. Prius dicuntur filii Israel egressi, deinde a Saul recensiti, quia electus prædicator, cum contra occultos hostes movere subjectorum suorum militiam tentat, prius eorum forte propositum aspicit, deinde eos in numero bellatorum ponit. Quasi enim intus sumus, et recenseri non possumus, quandiu virtus nostræ mentis nostris pastoribus occultatur. Et cum egredimur recensemur, quia cum mentium nostrarum eis fortitudinem pandimus, nos jam habere socios in spiritali pugna confidunt. Sed cum infirmas mentes ad propositum boni operis erigere appetunt, non solum majorum doctrinis nos erudire conantur, sed etiam minorum electorum exemplis accendere. Bene ergo filiorum Israel trecenta millia, virorum autem Juda triginta millia, recensita fuisse perhibentur. Tricenarius quippe numerus ad rectitudinem fidei et studium pertinet bonæ operationis : quia nulla sunt præcepta legis, si ad contemplationem non tendunt summæ Trinitatis. Aptè ergo viri Juda dicuntur, qui triginta millibus continentur, quia confessionem **264** habent rectæ fidei, et robur bonæ operationis. Patres autem nostri ejusdem fidei atque operationis fuere, sed in contemplatione divinitatis, quo longe altius quam nos profecerant, eo et opera fidei fortiora exhibebant. Quare etiam filiorum Israel trecenta millia recensentur. Triginta quidem a tribus, et decem in triginta veniunt, sed in tricenario numero tam denarius, quam ternarius simplex est; sed ut usque ad trecentos numeremus, et denarium tricesies, tricenarium decies multiplicamus, quia et si magna est contemplatio, magna sunt opera subjectæ plebis, illa tamen quæ præcesserunt in patribus nostris incomparabilia fuerunt. Velut enim denarius noster numerus decies in illorum perfectione glomeratur, dum eorum perfectioni valde nostra submittuntur. Triginta ergo millia virorum Juda, et trecenta filiorum Israel nobiscum recensita, ad pugnandum contra Naas prædicatores ducunt; si cum adjuvare tentatos abstinentes subditos volunt, et fortissimorum patrum eis eximia facta proponunt et minorum. Israel quidem dicitur Videns Deum, sive, in quo est Deus; quod profecto nomen infirmo adhuc aut imperito non convenit. Quotquot perfectos viros in afflictione carnis et contemplatione mentis proferimus, serpentem Naas tot armatis elidimus. Sed jam obsessos quibus verbis regis exercitus confortet audiamus.

(Vers. 9.) *Et dixerunt iis qui venerant : Sic dicetis viris, qui sunt Jabes Galaad : Cras erit vobis salus, cum incaluerit sol.*

10. Tale fortasse est illud, quod nobis sapientis

A illius consilio dicitur : *Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum cito non deseras* (Eccle. x, 4). Locus uniuscujusque electi est situs bonæ conversationis. Quando autem permittitur, impugnans spiritus potestatem habere potest, quia impugnare electorum corda nullatenus posset, nisi hoc dispensatio divina permetteret. Præcipit ergo, ut locum nostrum non deseramus, quia si inter tentationum breves tenebras fortes sumus, cito divina lux aderit, in cujus adventu tenebrarum virtus evanescit. Bene ergo dicitur : *Cras enim, cum incaluerit sol, erit vobis salus*. Sanctorum prædicatorum exhortatio dies est, quia dum tentata minorum corda tangit, ad spem victoriæ erigit. Sed hanc nox sequitur, quia etsi divina auxilia separantur, adhuc tamen **B** irruentes desideriorum carnalium tenebræ non discedunt. Quis est ergo dies crastinus nisi divinæ visitationis adventus? Crastinus enim dies dicitur, quia tentatis electis divini auxilii splendor valde vicinus est. Unde et per prophetam Dominus dicit : *Ego Deus de vicino, et non Deus de longe* (Jerem. xxiii, 23). Hinc Psalmista dicit : *Prope est Dominus omnibus invocantibus eum in veritate* (Psal. cxliv, 18). Hinc item ipse Dominus repromittit, dicens : *Antequam me invocetis, dicam : Ecce, adsum* (Isa. lviii, 9). Dies ergo primus, lux prædicationis, crastinus divinæ gratiæ est. Sed notandum quia dixit : *Cum incaluerit sol*; ut diei claritas obscuritatem sensus illuminet, et calor solis accendat amorem cordis; ut mens bonum quod cupiat per lucem videat, et quod videt per calorem mentis **C** concupiscat. Geminum quippe hoc mentis remedium contra duplum diaboli bellum exhibetur. Nam malignus spiritus, ut mentes electorum tentando superet, prius tenebras cogitationum malarum objicit, deinde concupiscentiarum flammam accendit, quia nisi prius mentem cæcaverit, ad pravitatem concupiscentiæ non impellit. Electa vero **265** mens dum tentari permittitur, ejus status in utroque turbatur, quia in tantum concupiscentiarum molestias sentire potest, in quantum, permittente Deo, cogitationum tenebras abjicere a se non potest. Sed quia a Deo tentari permittitur, in adventu ejus gratiæ, ab utroque malo relevatur : dum contra tenebras lucem accipit, et per calorem advenientis spiritus, abjicit frigus mentis. Incipit enim videre cœlestia qui levare mentem **D** a carnalibus non valebat, et quæ amanter aspicit ardentem cupit. Bene ergo dicitur : *Cras erit vobis salus, cum incaluerit sol*; quia si validas antiqui hostis impugnationes viriliter ferimus, divinæ gratiæ celeritate sublevamur ad lucem cordis et virtutem magnæ charitatis. Et quia hoc sanctorum prædicatorum consilium electa subditorum corda gratanter excipiunt, sequitur :

(Vers. 9.) *Venerunt ergo nuntii et annuntiaverunt viris Jabes. Qui lætati sunt.*

Sed etiam promisso sibi auxilio, quid Ammonitis respondeant audiamus. Nam sequitur :

(Vers. 10.) *Et dixerunt : Mane exibimus ad vos, et facietis nobis omne quod placuerit vobis.*

11. Hoc profecto, quia illi dicunt qui jam de vicino auxilio securi sunt quamdam spem hostibus tribuunt quos promittendo illudunt. Voce quidem debilitatem simulant, sed fortitudinem promissi auxilii intus servant. Aliud ergo promittunt, aliud credunt. Qui enim dicebant: *Cras exhibimus ad vos, et facietis nobis omne quod placuerit vobis*, hoc dabant hostibus credere, quod sic se in eorum manibus traderent, ut facere de eis possent quæcunque voluissent. Sed qui in diem sequentem venturum regem in suum auxilium noverant, exire cum eo non ad hostium manus, sed ad interfectionem cogitabant. Secundum spirituales vero sensum serpenti Naas, id est gulæ concupiscentiæ in die suo nostrum exitum promittimus, sed nos in die nostro ejus acies debellamus. Dies quidem ejus est delectatio corporeæ saturitatis. Qui enim proponit ventrem pro voto replere, quasi diem primum concupiscentiæ dedicat, et tamen adhuc intus est, quia quamdam lucem delectationis proposuit, quam operando non vidit. Cras ergo exiit, qui hoc lætum quod carni promisit, et operando et delectando exhibuit. Sed sancti viri, ut superius dixi, gulæ illudunt; quia cum ab ejus appetitu desperare in perpetuum nequeunt, illud quod promittunt et non sumunt, quasi in futura luce delectationis re-promittunt. Coacti quidem sunt foris nimia fragilitate carnis, et intus induti robore magnæ charitatis. Per illud quidem, qui appetitibus renuntiare nequeunt, quasi exteriori voce promittunt, quod in intentione non habent. Per illud vero, quia de divino securi sunt, aliud proponunt agere, quam loquuntur infirmitatis voce. In die igitur suo ad Naas exeunt, quia ad oppugnandum gulæ concupiscentiam, per lucem superni auxilii progrediuntur, et visitati superna gratia, jam contra omnem carnis impetum fortes sunt, qui derelicti ad modicum, ejus impugnamenta timere. Qui profecto divinæ gratiæ splendor, quia per ora prædicatorum aliquando minoribus sanctæ Ecclesiæ membris infunditur, sequitur:

(Vers. 11.) *Et factum est, cum venisset dies crastinus, constituit Saul populum in tres partes, et ingressus est media castra in vigilia matutina, et percussit Ammon usque dum incalesceret sol.*

12. In partes quidem dividitur populus, ut serpentem Naas **266** non una acie feriamus. Et quidem in tres partes dividitur, ut sacræ abstinentiæ fructus et dignitas ostendatur: quia ad eam, quam manducando perdimus, sanctæ Trinitatis contemplationem jejunando revocamur. Hinc est enim, quod legis, et Prophetiæ, et Evangelii jejunia commendantur. Nam Moyses ut legem percipere mereretur, bis quadraginta dierum numero jejunavit (*Exod. xxxiv, 28*). Elias ut Jesabel manus evaderet, quadraginta diebus in unius cibi fortitudine ad Oreb Dei montem per-venit (*III Reg. xix, 8*). Dominus ac Redemptor noster Jesus Christus per quadraginta dies in eremo jejunans, nullum omnimodo cibum sumpsit (*Math. iv, 2*). In tres ergo partes Saul populum dividit: quia in exemplum abinentium, Legis et Prophe-

rum, atque Evangelii jejunia producantur. Et veniente die crastino, media castra doctor ingreditur: quia cum divina gratia, quæ ad docendum corda prædicatorum illuminat, auditorum etiam mentes irradiat, et ad spem victoriæ potenter levat. In die igitur crastino doctor triumphaturus castra inimicorum ingreditur, et aperit, in eisque concupiscentiarum acies potenter ferit. Et quia ipsorum subditorum mentes audiendo proficiunt, in vigilia matutina rex dicitur castra Ammonitarum ingredi, et usque dum dies incalesceret, in eorum cædibus immorari. Vigilia quidem matutina in Dei aspiratione est fervor solis in ejus plenitudine. Velut enim matutina nobis lux oritur, quando tenebris tentationum depressi, lucem virtutis ab ore prædicatorum videre incipimus, quam sequamur. Et sol nobis incalescit, cum per eorum verba mens nostra succenditur, et quasi ferventis solis calore decocta, desideriis inflammatur. Tunc quippe Ammon vehementer cæditur: quia vitiorum populus de nostris sensibus effugatur. Rector igitur, qui in vigilia matutina Ammonitarum castra ingreditur, usque dum incalescat dies, ab interfectione gladium non recondat, quia tandiu debet subditorum suorum eruditioni insistere, quandiu illos aspiciat magnis interni luminis caloribus inflammari. Quo in loco notandum est: quia Naas, id est serpens Ammonitarum rex esse dicitur: ipse autem Ammon populus mœroris interpretatur. Et quia in hoc serpente gulæ vitium designari diximus, cum Naas percutitur, mœroris populus debellatur: quia ex uno gulæ vitio, innumera vitiorum agmina ad conflictum animæ producantur. Et cum idem gulæ vitium reciditur, alia multa nobis vitia subjugamus. Unum quidem gulæ vitium est, sed aculei libidinis innumeri sunt, qui præcedentem illum, quasi regem sequuntur. Qui læta quidem suggerunt, sed ad æterni fletus lamenta perducunt. Cum Naas ergo pugnatur, sed mœroris populus cæditur: quia cum gulam domamus, libidinum incitamenta perimuntur. Unde bene non ipse Naas, sed Ammon subjectus sibi, id est populus interfectus a serpite: quia appetitus comestionis restringendus, non exstinguendus est. Sed bene nunquam restringitur, si subsequens mœroris populus, id est turpes motus libidinum non necantur. Contra Naas ergo nobis principale certamen est: quia cum iste superatur, Ammon interlicitur: quia libido tunc bene cæditur, si ejus principale initium subjugatur. Sed profectus pudicitæ quousque procedat, latenter ostenditur per ea quæ subsequuntur. Nam dicit:

(Vers. 11.) *Reliqui vero dispersi sunt, ita ut nec relinquerentur duo pariter.*

13. Probatio veræ abstinentiæ non est in attenuatione corporis, sed in perfectione castitatis. Nam **267** bene serpens atteritur, si sic gula restringitur, ut libidinosi motus corporis omnis violentia minuat. Nam motus illicitus carni, quandiu ipsa caro est, tolli non potest, violentia movendi tolli potest. Non quidem tolli potest carni, quod lex carnis mem-

bra non moveat; sed tamen tolli potest carni violentia motionis, ut relinquatur ei motus; sed eidem motui omnis delectationis obscœnitas auferatur, et simplex motus ille sit, in quo ^a reliqua libidinis turpitudine non sit. Bene ergo alii in fugam veri perhibentur, quia cum abstinentes quosque divina gratia perfecte remunerat a corporalibus eorum motibus omnium obscœnitatum aculeos tollit; sed eis ipsos motus naturales deserit, ut tentari semper possint, vinci nunquam possint; dum id deserit, quod eis valde displicet, sed sic debilitat quod deserit, ut prævalere victoribus non permittat. Ammonitas quippe percusserat, qui dicebat: *Castigo corpus meum, et servituti subijcio, ne aliis prædicans, reprobis efficiar* (1 Cor. ix, 27). Interfectis etiam aliis, fugitivos interficere non poterat, quia deplorat, dicens: *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ* (Rom. vii, 23). Item quia debilitatus videbat, qui remanserant, dicit: *Nulla creatura poterit nos separare a charitate Christi* (Ibid. viii, 39). Quid est ergo, quod deplorat legem inesse membris legi mentis repugnantem, si extinctis aliis, alii in fugam versi sunt; nisi quia perfecti viri hoc ipsum, quod simplices motus carnis contra voluntatem sustinent, vehementer dolent? Vellent quippe sic manere in carne, ut contra mentis voluntatem de carne nulla sustinerent. Quod quidem, quia impossibile est, præmisit dicens: *Velle adjacet mihi, posse autem non invento. Non enim quod volo bonum, hoc ago; sed quod odi malum, illud facio* (Ibid. vii, 18, 19). Quasi dicat: *Vellem esse in carne, non ea perfectione, qua perfectus in carne perfectus est, sed sicut Ange'li Dei in cœlo. Sed hoc posse non invenio, quia quoad mors peccati absorpta in futura resurrectione non fuerit, illud, quod in me peccatum inhabitat, movet me contra me. Sed quod exstingui peccatum non potest, effugari potest. Motus quippe carnis quasi in fugam vertitur, dum ipsa bene jejundo castigatur. Tanto enim rarius ac difficilior se contra spiritum erigit, quanto sibi eam præsidens spiritus per extenuationem subdit, cum sic eam domat, ut tarde superbiat, cito conquiescat.*

14. Sed subtiliter est intuendum, quod dicitur: *Ut non relinquerentur duo pariter.* Duo quidem remanent, sed pariter non remanent. Duo quidem sunt, cogitatio immunda, et naturalis motus carnis. Ad sanctorum quidem conflictum aliquando immunda cogitatio prævenit, aliquando insurgentem sibi sentiunt legem carnis contra legem mentis; sed qui victores jam sunt, hostes in fugam versos non timent, si iterum ad pugnam redeunt; quia cum eis pariter pugnare non possunt. Nam cum prava cogitatio obviat, prius eam abijciunt, quam de ejus suggestionem caro moveatur. Et cum carnis lex membra commovet, lex mentis turpem motum, turpia cogitando nequaquam fovet; et dum alteram abijcit, alterius pugnam nequaquam sentit. Bene ergo de electorum perfecta victoria dicitur, quia: *Dispersi sunt alii, ut*

^a Aliter, aliqua libidinis turpitudine non sit.

duo pariter ex eis non sint relictis: quia per macerationem corporis in tantum proficiunt culmen perfectionis, ut ab eis quidquid a carne, quidquid a mente ingeritur, leviter superetur, dum convenire in pugnam non sinitur. 268 Et hæc quidem victoria de omnibus sensibus corporis electi percipiunt, qui obsidentem Naas sibi subijcere per abstinentiæ virtutem possunt. Nam resecta caro et impiaguata, ad lapsum linguæ, oculorum, auditus, olfactus, et tactus facilis est. Dum ergo illiciti corporalium sensuum motus a gula vitio, ad mentis pugnam deducuntur, quasi Ammon populus Naas regem ad Israelitarum obsidionem comitatur. Sed dum Naas perfecte vincitur, Ammon et exstinguitur ex parte, et ex parte sic in fugam vertitur, ut ex eo duo pariter non inveniantur; quia dum per abstinentiæ corpus atterimus, innumeris nostrorum sensuum illicitos motus caervamus; et quos omnino eradicare non possumus, quasi debiles effugamus. Ex quibus duo pariter nobis in pugnam non remanent; quia in oblectatione alicujus sensus corporei, non jungimus sensum mentis. Nam sæpe oculis aspiciamus, sæpe audimus auribus, sæpe tactu, sæpe olfactu percipimus, quæ carnalem animum trahere ad illicitum amorem possunt, sed nostram perfecte carnem macerando victores sumus, quia duos pariter de victis adversariis non videmus. Concupiscenda quidem tunc cernimus, sed oculis motibus appetitum animæ conjungere devitamus. Sæpe etiam cordi cogitatio illicita obviat, sed victor serpentis, fugitivum motum suum, quem attendit, solum invenit. Ad ea enim, quæ corde acciderit cogitat, aliquem de sensibus corporis per motum illicitum nequaquam levat. Tales quippe sunt, quos propheta miratur, dicens: *Qui sunt isti, qui ut nubes volant, et quasi columbæ ad fenestras suas* (Isa. lx, 8). Quasi enim columbæ ad fenestras suas sunt, qui concupiscenda recipiant, sed simplicitatem mundi cordis concupiscendo non perdunt; quia vident quæ appetant, sed illicite appetere quod cernunt, vitant. Ad hanc profecto victoriam, quia prædicatorum nostrorum exhortatione proximis, bene per Saul Ammonitarum populus devictus et cæsus esse memoratur. Quorum profecto bella non uniformia, sed diversa sunt. Nam aliquando occultos adversarios potenter oppriment, aliquando falsos fratres sapienter ferunt. Ditos intus magna virtute domant, istos foris miram patientia tolerant. Intus per immensa certamina magnorum triumphorum gloria insignes sunt, sed foris incomparabilibus tantæ mansuetudinis suæ titulis adornantur. Qui ergo internæ victoriæ narrationem cognovimus, qualiter etiam foris vincant, audiamus. Nam sequitur:

Et ait populus ad Samuelem: Quis est, qui dixit: Saul num regnabit super nos? Dato viros, et interficiemus eos. Et ait Saul: Non occidetur quisquam in die hac, quia fecit Dominus salutem in Israel.

15. Ad Samuelem quippe Dominus superius dixerat: *Non te abjecerunt, sed me, ne regnem super eos*

(I Reg. viii, 7). De Saul autem paulo ante dictum est : *A* *gatur, utrum sit merito, quod est ordine, non cognoscitur, nisi cum operum fortitudine declaratur. Dicitur ergo non de alio, sed de eo alio [Forte alio superfluit], qui magna victoria claruit : Perrexit omnis populus in Galgala, et fecerunt ibi regem Saul coram Domino, ut dignitas summi pontificis non constet in ambitione culminis, sed in summa virtutis. Et in Galgala quidem itur, ut jud care de summo loco non audeat, cui Scripturæ sacræ abscondita sunt præcepta. Et coram Domino rex constituitur : quia tunc doctor subjectorum suorum devotione colitur, cum ipsi acceptam ejus vitam omnipotenti Domino recognoscunt. De ipsa autem cognitione vitæ, et doctrinæ pastoris sui : quia sæpe non sibi, sed melioribus creditur, bene dicitur populus in Galgala B regem coram Domino constituisse : sed idem populus in Galgala, monente Samuele perrexisse. Eamus, inquit, in Galgala, et innovemus ibi regnum. Regnum quippe innovatur : quia dum electus prædicator in magna virtute conspicitur, ei nova et recenti devotione auditorum corda submituntur. Unde quasi ostensa regis victoria regnum innovatur, quando cogitata magis 270 conversatione doctoris, ipsa subditorum corda splendorem novæ devotionis accipiunt, et per ejus exemplum ad propositum magnæ virtutis excitantur. Sed jam qui in uno internorum prælio triumphos aspeximus, in altero jam pacis tempora mirabili æquitate decursa videamus.*

(I Reg. viii, 7). De Saul autem paulo ante dictum est : *Quia despexerunt eum, et non attulerunt ei munera (Ibid., x, 27). Sed ille abjectus, iste despectus, cæsis jam hostibus consecuta victoria, vociferantem populum audivit : Date nobis viros, et interficiemus eos. Posset quidem uterque, non interficiendo, sed consentiendo, de inimicis vindicari, sed etiam quia abjectus fuerat propheta loquitur, rex despectus favet dicenti : Non occidetur quisquam, quia sancti prædicatores nostri majori victoria coronantur, cum adversa proximorum tolerant, quam cum foris hostes expugnant. Unde et vera sapientia in Salomone loquitur, 269 dicens : Melior est b patiens, viro forti (Prov, xvi, 32). Sed notandum, quod dicitur : In die hac. In die quidem victoriæ suæ occidere appetit, qui eos, quos claritate virtutum ad amorem Dei pertrahit, ad nocendum aliis accendit. Vel in die victoriæ occidit ; quia ea luce claritatis, qua in venerationem prædicatoris adducitur, ad odia eidem doctori detrahentium excitatur. Qui enim odit fratrem suum, homicida est (I Joan. iii, 15). Quia enim de doctrina boni pastoris sic adjuvandi sunt boni, ut tolerentur mali ; causa, qua nemo occidendus sit, bene subjungitur : Quia, inquit, hodie fecit Dominus salutem in Israel. Sequitur :*

Dixit autem Samuel ad populum : Venite, eamus in Galgala, et innovemus ibi regnum. Et perrexit omnis populus in Galgala, et fecere ibi regem Saul coram Domino.

16. Si ergo omnia eo modo, quo superius in ordinando regem, fiunt, ad sanctæ Ecclesiæ morem deducimus, magna subtilitate ejus rectores ordinantur. Prius quippe propheta rex eligendus ostensus est, deinde quæsitus quasi incognitus : postea etiam sorte inventus, domi absconditus, revelatus a Domino, a populo sublatus, et in regiam dignitatem ab omnibus receptus est. Quid est ergo, quod adhuc in Galgala tenditur, ut illic regnum innovetur ? Sed magna discretione rex quæritur et invenitur, quia altissima sunt Ecclesiarum negotia, quæ si infirmi et imperitiosociantur, ipsa rerum magnitudine deprimuntur. Attente ergo et subtilissima investigatione perquiruntur, qui tanto culmini præferatur. Qui profecto vult prædicandus est, non cum quærentium judicio constituitur, sed quando in ipsa dispositione summi ministerii strenuus invenitur. Bene ergo jam triumphante constituto rege dicitur : *Perrezerunt in Galgala, et fecerunt ibi regem Saul coram Domino* : quia cum prædicatoris fortitudo cognoscitur, in auditorum suorum mentibus honoratur. In Galgala quidem, id est rotam, imus, quando per sacrum eloquium doctoris nostri operationem discutimus, et eum illic coram Domino regem facimus : quia, quem probabilem cernimus, dignum esse tanto culmine judicamus. Prius ergo dicitur Saul a populo electus, ad extremum rex in Galgala constitutus coram Domino : quia licet multa consilii gravitate in sancta Ecclesia pastor eli-

gatur, utrum sit merito, quod est ordine, non cognoscitur, nisi cum operum fortitudine declaratur. Dicitur ergo non de alio, sed de eo alio [Forte alio superfluit], qui magna victoria claruit : Perrexit omnis populus in Galgala, et fecerunt ibi regem Saul coram Domino, ut dignitas summi pontificis non constet in ambitione culminis, sed in summa virtutis. Et in Galgala quidem itur, ut jud care de summo loco non audeat, cui Scripturæ sacræ abscondita sunt præcepta. Et coram Domino rex constituitur : quia tunc doctor subjectorum suorum devotione colitur, cum ipsi acceptam ejus vitam omnipotenti Domino recognoscunt. De ipsa autem cognitione vitæ, et doctrinæ pastoris sui : quia sæpe non sibi, sed melioribus creditur, bene dicitur populus in Galgala B regem coram Domino constituisse : sed idem populus in Galgala, monente Samuele perrexisse. Eamus, inquit, in Galgala, et innovemus ibi regnum. Regnum quippe innovatur : quia dum electus prædicator in magna virtute conspicitur, ei nova et recenti devotione auditorum corda submituntur. Unde quasi ostensa regis victoria regnum innovatur, quando cogitata magis 270 conversatione doctoris, ipsa subditorum corda splendorem novæ devotionis accipiunt, et per ejus exemplum ad propositum magnæ virtutis excitantur. Sed jam qui in uno internorum prælio triumphos aspeximus, in altero jam pacis tempora mirabili æquitate decursa videamus.

CAPUT II.

(I Reg. xii, 1-3.) *Dixit autem Samuel ad universum C Israel : Ecce audivi vocem vestram juxta omnia, que locuti estis ad me, et constitui super vos regem : et nunc rex graditur ante vos. Ego autem senex, et incanus. Porro filii mei vobiscum sunt. Itaque conversatus coram vobis ab adolescentia mea usque ad diem hanc, ecce præsto sum. Loquimini de me coram Domino et coram Christo ejus, utrum bovem cujusquam tulerim, aut asinum. Si quempiam calumniatus sum, si oppressi aliquem, si de manu cujusquam munus accepi, contemniam illud hodie, restituique vobis.*

1. Cum reprobi pastores præsumunt, principale eis propositum est in rapina subditorum. Quia enim æternorum bonorum abundantiam aspicere nesciunt, quo præsentia ardentius concupiscunt, eo avidius oblata recipiunt, non oblata violententer tollunt. Innocentibus insidiantur, debiles opprimunt, munera accipiunt, juraque pervertunt. De his pastoribus per prophetam Dominus Judææ improperat, dicens : *Pastores tui lupi vespere, non relinquentes in mane (Soph. iii, 3). Calumniatores innocentium pariter et oppressores debiliu item percutit, dicens : Si quis non dederit in ore eorum quippiam, sanctificant super illum bellum. Quapropter nox eis pro visione erit, et tenebræ pro divinatione (Mich. iii, 5, 6).* Nam dum iniquitatem cognoscunt quam faciunt, per audaciam nequissimi operis, cadunt in excitem cordis, ut per amorem, lucem veritatis ultra non videant, per quam

^a Hoc est, adversa a proximis illata. Eodem sensu vox adversitas sumitur lib. xi. Moral. num. 38 ; lib.

xvi, num. 45, et alibi.

^b Vitiose in Vatic., Ghot. et Gussanv. sapiens.

a pravitate respiscant. Item munerum acceptionem reprehendit Isaias, dicens: *Omnes diligunt munera, sequuntur retributiones* (Isa. 1, 23). Sanctus ergo vir, dum innocentiae suae simplicitatem ostendit, qua meritorum altitudine fuerit, sublimis apparuit. Quod quidem virtutis praeconium in eo uno ostenditur, ut omnibus electis doctoribus eadem bonitatis conformitas ostendatur.

2. Vitae quidem innocentiam pro nobis habemus, sed praelationis culmen pro aliis, non pro vobis ascendimus. Per innocentiae bonum ad aeternam patriam tendimus, per altitudinem praelationis in aliorum custodia vigilamus. In illa virtute securi sumus, istam vero celsitudinem cum magno metu possidemus: quia qui nostrorum operum rationem reddere vehementer expavescimus, de eo quod aliis praesumimus, Deo reddere rationem debemus. Si ergo electi viri, volente Deo, etiam praelationis culmen inviti conscendunt, volente Deo, idem culmen devotionis deserunt. Sanctus ergo vir dicit: *Ecce audivi vocem vestram, et constitui super vos regem; et nunc rex a graditur ante vos. Ego autem senui, et incanui. Porro filii mei vobiscum sunt.* Quasi aliis vocibus dicat: Quia non pro me, sed pro vobis praefui, dignitatem quam tenui, libenter alii dedi. In eadem dignitate jam senui, et tamen longus usus praeminendi, quem tenui, obligatum me in sui ambitione non tenuit. Quid ergo est quod ait: *Filii mei vobiscum sunt*, nisi quia in sanctis viris magna vis spiritualis amoris est, qua filiis ad culmen nascentibus, jus auferunt successionis? Sed qui summam ordinis tam quietus deserit, **271** qualis in eodem culmine manserit, ostendit. Quia enim rapinae violentiam non exercuit, dicit: *Loquimini de me coram Domino et coram Christo ejus, utrum bovem cujusquam tulerim, aut asinum.* Item quia nulli nocendi occasionem quaesivit, subiunxit, dicens: *Si quempiam calumniatus sum.* Item quia debilibus gravis non fuit, dicit: *Si oppressi aliquem.* Item quia de praelatione sua non terrena, sed caelestia quaesivit, dicit: *Si de manu cujusquam munus accepi, et contempnam illud hodie, restituamque vobis.* Quia vero in tanto contemptu rerum ab omnibus notus extiterat, sequitur:

(Vers. 4-6.) *Et dixerunt: Non es calumniatus nos, neque oppressisti, neque tulisti de manu alicujus quippiam. Dixitque ad eos: Testis mihi Dominus adversus vos, et testis Christus ejus in die hac, quia non inveniatis in manu mea quippiam. Et dixerunt: Testis. Ipse vero adhuc subdit, dicens: Dominus, qui fecit Moysen et Aaron, et eduxit patres nostros de terra Aegypti, ipse testis est.*

3. Quo in loco notandum est, quia bona quae fecit vir sanctus, non dixit: mala vero, quae non fecit, exposuit; ut silendo ad aeterna lucra bona servaret, et loquendo odorem bonae opinionis non perderet. Paulus vero loquitur, dicens: *Christi bonus odor sumus in omni loco* (II Cor. 11, 15). Ipse etiam quosdam redarguens, ait: *Nomen Dei per vos blasphematur.*

Vatic., *graditur ante vos.*

A *matur inter gentes* (Rom. 11, 24). Hinc item discipulum admonet, dicens: *Oportet etiam Episcopum bonum testimonium habere ab iis qui foris sunt* (I Tim. 11, 7). Dum ergo mala se tam caute vitasse asseruit, et ingentia bona, quae fecit, siluit: aperte vir beatus ostendit, in quanto culmine virtutum stetit, dum mala reprobando, ad electorum exemplum odorem servavit bonae opinionis: et occultando virtutum opera, praemia custodivit aeternae retributionis. Sed notandum, quia cum Dominum testem suae innocentiae assereret, ipsum Dominum fecisse Moysen et Aaron dixit. Quid est hoc aliud, nisi quia et virtutis suae culmen ostendit, sed in tanto culmine solus apparere noluit? Quasi latentibus sensibus dicat: In tanta animi virtute mirandus non sum: quia in ea solus non sum. Contemptum rerum in munere virtutis habeo, sed hunc in intentione vanae laudis non habeo: in quo valde meliores atque sublimiores cerno. Et quia ipsum Moysen et Aaron Dominum fecisse asseruit, tale est item ac si dicat: Quod mala tam fortiter cavere potui, illius debet gratiae ascribi, qui Moysen et Aaron tales fecit. Sed ad quid sanctus vir ista praemisit, ostendit: quia subintulit, dicens:

(Vers. 7.) *Nunc ergo stare, et iudicio contendam adversus vos coram Domino de omnibus misericordiis quas fecit vobiscum et cum patribus vestris*

4. Ordo summæ rationis est, ut qui bona agere non curat, mala in aliis nequaquam reprehendat. Sanctus ergo vir prius mala se vitasse caute asseruit, deinde ad reprehensionem aliorum prosiliit; ut electi praedicatoris mores insinuet, qui praedicationis fructum bene ferre non praevalet, nisi cum id, quod de aeternitate lucidum praedicat, splendida etiam conversatione demonstrat. Dicit ergo: *Nunc stare, et iudicio contendam adversus vos de omnibus misericordiis Domini.* Stare quidem auditoribus, est intentionem mentis ad verbum praedicatoris erigere. Merito ergo stare praecipuntur: quia doctor nihil exhortando proficit, si auditor mentem ad ea, quae loquitur, non intendit. Easdem misericordias enumerans, ait:

272 (Vers. 8-11.) *Quomodo ingressus est Jacob in Aegyptum, et exclamaverunt patres nostri ad Dominum, et misit Dominus Moysen et Aaron: et eduxit patres nostros ex Aegypto, et collocavit eos in loco hoc. Et quia obliti sunt Domini Dei sui, tradidit eos in manus Sisarae magistri militiae Assur, et in manus Philistinorum, et regis Moab: et pugnaverunt adversus vos. Postea clamavere ad Dominum, et dixerunt: Peccavimus, quia dereliquimus Dominum, et servivimus Baalim, et Astaroth: nunc ergo erue nos de manu Philistinorum, et servienus tibi. Et dimisit Dominus Jeroban, et Barach, et Jepte, et Samuel; et eruit vos de manu inimicorum vestrorum per circuitum, et habitastis confidenter.*

5. Has quidem misericordias factas secundum historiam idcirco commemorat, ut in eo, quod re-

gem petit, reum se coram Domino populus agnoscat. Nam qui ad omnia pericula submovenda Dominum presentem habuit, hominem super se regem necessarium non habuit. Ipsam autem presentiam Domini per impensas misericordias ostendit, dum de manu Ægyptiorum per Moysen et Aaron, et de manu Sisaræ et Philistinorum, et de manu regis Moab per Jerobaal, Barach, et Jepte, et a Samuele eos liberatos asseruit. Quo in loco valde querendum est, cur petitio, qua rex petitur, tam districte et reprehenditur, et ipsa divinæ misericordiæ auxilia populo Dei per praelatos homines impensa esse doceantur. Qua in re quid respondendum est, nisi quia valde diversa est praelatio regum a praelatione judicum? Isti quidem ut pares præsunt, illi vero in potestate præeminendi arrogantiam exhibent dominationis. Isti innocentis

(Vers. 12.) Videntes autem, quod Naas ascenderet, et pugnaret adversus vos: Nequaquam, dixistis: sed rex erit super nos; cum Dominus regnaret in vobis.

6. Quasi dicat: Ad hoc vobis hominem elegistis, ad quod Deum habere solebatis. Quem nimirum locum si spiritualiter discutere volumus, hoc ex eo colligitur: quia qui carnalem sibi præesse expetunt, divinam gratiam a se repellunt. Nam dum humilium doctorum exemplo vivunt, velut ab Ægypto liberantur: quia caliginem mundani amoris toto desiderio fugiunt. Quia etiam omnium vitiorum tyrannidem eorum doctrina evadunt, velut de manu Sisaræ, Philistinorum, et regis Moab, missis ducibus, liberantur. In quibus Deus jam solus omnipotens regnat: quia dum humiles pastores foris imitantur, regnantis inter se divinitatis amorē gratanter excipiunt. Dicat ergo propheta: *Dixistis mihi: Nequaquam, sed rex erit super nos; cum Dominus regnaret in vobis: ut ostendat quia qui carnalibus se imitando subji- ciant, divinæ gratiæ dignitatem perdunt. Notandum etiam, quia propheta Samuel per virtutem humilitatis ubique se electis ostendit in norma rectitudinis. Nam cum Israeliticæ plebis liberationem assereret, non ait: Misit Dominus Jepte et me; sed: Jepte et Samuel, et eruit vos de manu inimicorum vestrorum. Se quidem quasi alium nominavit, ut virtus liberationis non ascriberetur personæ missi: sed gratiæ mittentis Dei. Misit, inquit, Dominus Samuel, et eruit vos. Quasi dicat: Quem voluit, misit; et per quem* **273** *voluit, fecit. Et fortasse de se quasi de alio loquitur: quia non ipse est, qui per seipsum loquitur: sed Spiritus sanctus. Et quia permissione Dei, jam rege constituto, vir Domini ista loquebatur; ad hoc profecto loquebatur, ut regem et populum ad Dei cultum dirigeret, non ut ipsam dignitatem regiam evacicaret. Unde et subjungens, ait:*

(Vers. 13-15.) Nunc præsto est rex vester, quem

A elegistis, et petistis. Ecce dedit Deus vester vobis regem. Si timueritis Deum, et servieritis ei, et audieritis vocem ejus, et non exasperaveritis os Domini, eritis et vos, et rex vester qui imperat vobis, sequentes Dominum Deum vestrum. Si autem non exaudieritis vocem Domini, sed exasperaveritis sermones ejus, erit manus Domini super vos, et super patres vestros.

7. Hæc profecto non mystica, sed historica sunt in omnibus. Nam ubi praelati et subditi reprobam vitam ducunt, divinæ ultionis pœnam pariter subeunt. Sed quia separatim ducuntur [*Forte legendum, dicuntur*] bona, separatim mala; illa, pro quibus manus Domini super eos futura prædicatur, subtilius consideranda sunt. Quid ergo, quod ait: *Si timueritis Dominum, et servieritis ei*: nisi quia plerique divinæ B districtiois judicia metuunt, et tamen prava agere non desistunt? Paventi quidem corde futura judicia cogitant, sed præsentī voluptate devicti, mala committere nequaquam vitant. Beue ergo post tinorem Domini ejus servitia memorantur: quia ille solus timor probabilis est, qui dum mentem concutit, ad boni operis studium trahit. Item quia nonnulli sunt qui per timorem Domini quædam mala respuunt, aliqua bona agunt; et tamen nec mala plene deserunt, nec bona sufficienter operantur, adjungitur: *Et audieritis vocem ejus*. Qui vocem Domini audit, et bona plene agit, et mala penitus deserit. Eadem vero bona opera in delectatione suavitatis habenda sunt, non in æstimatione asperitatis. Nam quibus semper dura et aspera videntur quæ a Domino præcipiuntur, paulatim decidunt et deficiunt. Hinc enim per semetipsam Veritas dicit: *Jugum enim meum suave est, et onus meum leve* (*Matth. xi, 30*). Hinc Joannes ait: *Mandata ejus gravia non sunt* (*I Joan. v, 3*). Gravia quippe non sunt electis: quia dum æternæ vitæ gloriam magno desiderio appetunt, præcepta Evangelica gratanter ferunt. Potest et os Domini prædicatio perfectæ charitatis intelligi. Quasi enim oris sui blandimenta volebat ostendere, cum dicebat: *Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem sicut dilexi vos* (*Joan. xv, 12*). Hoc quippe præceptum Domini, hoc jugum est divinæ suavitatis. Quid enim levius, aut unquam gratius, quam amor fertur? Quid præterea grave non leviter tolerat, qui amat? Quidquid enim diligitur, cum magna devotione portatur. Quia ergo vinculum perfectionis est charitas Dei et proximi, bene in ultimo loco propheta denuntiat, dicens: *Si non exasperaveritis os Domini, eritis et vos, et rex qui imperat vobis, sequentes Dominum Deum vestrum*. Quasi dicat: Tunc bene divinam voluntatem perlicitis, si et contemptum pravitatis, et boni operis studium in divina charitate solidatis. Tunc ad summam æternæ vitæ beatitudinem bene post Redemptorem curritis, si ea quæ carnalibus aspera sunt præcepta charitatis, usque ad vitæ finem cum jucunditate deducitis.

8. Sed quia infirmis et carnalibus loquebatur, subsequenter denuntians ait: *Si non audieritis vocem*

Domini, sed exasperaveritis sermonem ejus, erit manus Domini super vos, et super patres vestros. 274 Manus Domini divinæ est severitas ultionis. Quæ profecto manus super filios et patres extenditur, cum divini contemptus merito, et reprobi prælati et subditi puniuntur. Eadem quoque manus ad ultionem extenditur, cum vox Domini non auditur, cum ejus sermones exasperantur: quia ii, qui divina mandata quasi dura et importabilia respuunt, intolerabili pœnæ onere in futuro deprimuntur. Stulta quippe audacia hominis, unde ad modicum subire ea, quæ sibi videntur aspera, refugit; inde se asperioribus in æternum subdit. Nam si sapienter saperet, hoc sibi quod displicet suaderet: ut per dura et aspera hujus brevissimi temporis, dura et aspera evaderet futuræ damnationis. Hæc profecto dura corda carnalium velociter audiunt, sed per salubre consilium facile molliri non possunt. Bene ergo subjungitur:

(Vers. 16, 17.) *Sed et nunc state, et videte rem istam grandem, quam facturus est Dominus, in conspectu vestro. Nunquid non messis tritici est hodie? Invocabo Dominum, et dabit voces et pluvias; et scietis et videbitis, quia grande malum feceritis vobis in conspectu Domini, petentes super vos regem.*

9. Quia tam attente, et toties ista petitio regis reprehenditur, hoc electis insinuat: quia qui ad culmen sanctæ Ecclesiæ carnales provehunt, gravissima peccati obligatione retinentur. Nam peccata reliqua singularis pœnæ meritum obtinent, qui vero carnalem præpositum constituit, tot incurrit pœnarum merita, quot ille fidelibus subditis præbet pravitate exempla. Sed grave pondus criminis deponi non potest, nisi austeritate magnæ compunctionis. Compunctionis autem gratia menti non infunditur, nisi prius ipsa ei peccati magnitudo monstratur. Propheta ergo Domini, ut ad congruæ pœnitentiæ fructum peccantem populum provocaret, per mirabilem motum aeris, ei insinuat magnum peccatum transgressionis. In messe autem tritici, pluvix et tonitrua in illa regione non fiunt. Bene autem subsequenter adjunctum est:

(Vers. 18, 19.) *Clamavit Samuel ad Dominum, et dedit Dominus voces, et pluvias in die illa: et timuit omnis populus nimis Dominum, et Samuelem. Dixitque universus populus ad Samuelem: Ora pro servis tuis ad Dominum Deum tuum, ut non moriamur. Addidimus enim universis malis nostris, ut peteremus nobis regem.*

10. Quod sane, si ad nostra tempora deducimus, ut populus ad cognitionem peccatorum veniat, prædicatores pro eis ad Deum clamant: quia fidelium salutem magnis desiderii flagitant. Clamare quidem prædicatoribus, est electorum salutem magis devotione postulare. Ad quorum clamorem Dominus vocem dat: quia peccatorum corda excitat, ut pravitate suæ nequitiam recognoscant. Dat pluvias: quia excitata corda per infusionem supernæ gratiæ adjuvat; ut non solum deserat mala quisque quæ

A fecit, sed etiam bona fortiter agat, quæ appetit. Sed hoc in die messis tritici fieri dicitur, ut virtus miraculi designetur. Non est quidem minus miraculum immutatio cordis, quam perturbatio aeris. Non minus miraculum est arentia corda reviviscere, quam æstivis ardoribus inusitato more pluvias inundare. Majus quippe miraculum est, intimo sonitu insensibilem mentem concutere, quam, collisis per ventum nubibus, tonitruum insonare. Sed rectus ordo conversionis ostenditur in ordinata positione verborum. Nam dicit: *Dedit Dominus voces et pluvias: et timuit omnis populus nimis Dominum* 275 *et Samuelem.* Ordinatissima quippe conversione cum malum deseritur, bonum in mente propagatur; cum conversi mens quasi per pluviam bonum semen nutrit, et se

B Deo et hominibus per obedientiæ virtutem subdit. Bene ergo dicitur: *Timuit omnis populus Dominum et Samuelem*, quia qui summi Spiritus adventum suscipit, et mala deserit, et bona apprehendit, et sic Deo subditur, ut pro Deo etiam hominibus substernatur. Et quia præsumptionem in ipsa obedientiæ virtute non habent, dicunt: *Ora pro servis tuis ad Dominum, ut non moriamur.* Cum spiritus vitæ se menti infundit, protinus eam ad mortis pavorem erigit: quia magisterium ejusdem spiritus est, ut timendo mens agat, ne quod timet inveniat: sed sancti viri pro eis orantes exaudiri possunt, qui et occulta peccata cordis per humilitatem revelant confessionis. Unde et subditur: *Addidimus enim universis malis nostris, ut peteremus vobis regem.*

C Quia vero hæc satis jam exponendo ventilata sunt, sequentia videamus.

(Vers. 20.) *Dixit autem Samuel: Nolite timere. Vos fecistis universum malum hoc. Verumtamen nolite recedere a tergo Domini.*

11. Pœnitentis mens tunc bene dirigitur, si divina judicia metuat, et de Dei omnipotentis misericordie confidat. Timor quidem siæ spe in desperationem præcipitat, sed cum spei conjungitur, salutem amentis operatur. Quare et summo studio invigilare optimus doctor debet, ut peccantem terreat, et territum ad veniam spem reducat: quatenus per metum peccare desinat, et per spem impetrandæ indulgentiæ, diviniæ misericordix portum quærat. Territos ergo subditos ad spei virtutem Samuel erigens, dicit: *Vos fecistis universum malum hoc, verumtamen nolite recedere a tergo Domini.* Quasi dicat: Si peccare desinitis, ad obtinendam commissorum veniam pervenire citius potestis. *Nolite ergo recedere a tergo Domini.* De justi laude promittitur. *Præbent enim ante faciem Domini parare vias ejus* (Luc, 1, 76). Hinc Elias ait: *Vivit Dominus, in cujus conspectu sto* (III Reg. xvii, 1). Hinc Psalmista dicit: *Exsultent justi in conspectu Dei* (Psal. lxxvii, 4). In conspectu quidem Domini, vel ante Dominum stare, est testimonio bonæ conscientix de amore Conditoris præsumere. Stant quidem in conspectu ejus, qui ex merito magnæ actionis, de superna Conditoris sui gratia securi sunt. Peccatores autem cum mala commit-

tant, a facie Domini fugiunt, sed cum redire potuit deliberant, quasi post tergum Domini sunt: quia et discedere longius nolunt, et tamen presumere de Deo quasi amici non possunt. Hinc est, quod peccatrix mulier retro stetisse dicitur, ut pedes Domini deosculari mereretur (*Luc. vii, 38*). Retro etiam illa stetit, quæ simbrias ejus tetigit, et a fluxu sanguinis sui curari meruit (*Matth. ix, 20*). Retro quidem stat pro verecundia peccati, sed tangit per virtutem spei. Quia ergo pro commissis iniquitatibus semper erubescere debemus, et in quibus confundimur devitare, Samuel peccatoribus Imperat, ut a tergo Domini non recedant. Sed quia non sufficit conversio peccatori, ut peccata non agat, subsequenter adjunxit:

(Vers. 20.) *Et servite Domino in omni corde vestro.*

12. Tunc namque promereri veniam possumus, si peccare desinimus, et bonis operibus inhaeremus. La omni etenim corde Domino servire, est peccandi nullam in corde intentionem retinere. Omne quidem cor ad servitium Conditoris inflectitur, 276 quando sic bona agimus, ut mala per propositum nulla teneamus. Quod et propheta Domini Samuel aperte insinuat, cum subjungit:

(Vers. 21.) *Et nolite declinare post vana, quæ non proderunt vobis, neque eruent vos: quia vana sunt.*

13. Ad litteram vana, simulacra demonum appellat. Nobis autem vana illa hic accipienda sunt, quæ concionator ostendit, dicens: *Vanitas vanitatum, et omnia vanitas.* In comparatione etenim æternorum honorum, vana sunt omnia, etiam bona temporalia. Quidquid enim in hoc sæculo lætum, delectabile, sublime, aut prosperum cernitur, vanum profecto est: quia difficile habetur, est cito amittitur. Repente quidem ala sæculi corruunt, pulchra transiunt, læta et prospera evanescent. Nam cum stare in his floribus suis mundus blandiens cernitur, repentina fortuna turbatur, aut festina, et omnia deurbante morte, concluditur. Vana ergo sunt gaudia sæculi, quæ quasi manentia blandiuntur: sed amatores suos, cito transiundo, decipiunt. Dicit ergo propheta Samuel: *Nolite declinare post vana, quæ non proderunt vobis.* Quasi dicat: Stulte appetuntur bona sæculi, quæ ab appetitoribus suis non poterunt diutius teneri. Et notandum, quia de futuro dicitur: *Non proderunt vobis:* quia nimirum nunc prodesse cernuntur; sed cum in futuro pro eis puniri cœperint nequaquam prosunt. Unde et apte subditur: *Neque eruent vos, quia vana sunt.* Quasi dicat: Idcirco vos tunc non adjuvant, quia cum mundo deficiunt, et post sæculum non habentur. Multum quidem sæculi bona durant, si cum amatore usque ad extremum vitæ perveniunt. Post sæculum ergo non prosunt, quæ flnem vitæ transire non possunt. In hac quidem vita suos amatores peccatis obligant; sed tunc non eruent, ubi quidem per meritum sunt, sed per auxilium non sunt. Quæ in re caute notan-

14. dum est: quia eis temporalia bona non proderunt, qui post hæc declinare perhibentur. Post bona etenim temporis declinare, est in eorum appetitum defluere, amorem illorum divino amori præferre. Merito ergo his vana non proderunt: quia ea eo ordine, quo condita sunt, habere noluerunt. Sed quo fructu vana despiciantur, insinuat, dum subditur:

(Vers. 22.) *Et non derelinquet Dominus populum suum propter nomen suum magnum: quia juravit Dominus facere sibi populum.*

14. Magnum malum hæc vana post se declinantibus ingerunt: quia dum inordinate terrenam appetant, a summo et omnipotenti Deo ad sustinenda futura tormenta deseruntur. His ergo, qui declinare post vana prohibentur, merito propheta repromitit, dicens:

Non derelinquet Dominus populum suum propter nomen suum magnum. Quia qui pro ejus amore vana despiciunt, a veris malis eruntur, et ex fide promissionis mercedem accipiunt æternæ hereditatis. Populum quippe suum Dominus facit, quem ad æternam beatitudinis gaudia sustollit. Ibi quippe revelata majestatis suæ gloria illi præsidet, quem in mundo ab amore vanitatis per occultam gratiam assumptum tenet. Jurare quidem Domino, repromittere est eumque populum suum facere, Dominus jurat, qui non declinat post vana: quia terrena despicienda sunt, ut æternæ hereditatis adipisci bona mereatur. Nec tamen ad ea posse his meritis se perduci aliquis credat; quia hic districte expressum est: *Propter nomen suum magnum.* Non enim bonitate nostra, sed Dei fit, 277 ut homo terrenus bonis celestibus perfratur. Donum quippe Dei est, non ex nobis. Sequitur:

(Vers. 23.) *Absit autem a me hoc peccatum in Domino, ut essem orare pro vobis.*

15. Ille ista loquitur, cui superius de filiis, quibus loquitur, Dominus ait: *Non te abjecerunt, sed me, me regnum super eos.* Ecce abijctur propheta, et abijctibus se roquitur dicens: *Absit a me hoc peccatum in Domino, ut essem orare pro vobis.* Equidem, si secundum Legis præceptum hoc dicitur, peccatum non esset, si pro abijctibus se non oraret. Nam Lex Moysi præcipit, dicens: *Diliges proximum tuum, et odio habebis inimicum tuum (Levit. xix, 18).* Sed et qui prophetam abijctebant, non amici, sed inimici existerant. Quid est ergo, quod dicit: *Absit a me hoc peccatum,* nisi quia vir sanctus ad charitatis verticem sublimatus, non solum diligebat amicos, sed ipsos etiam amplectebatur inimicos? Legis quidem veteris mandato instructus, sed novæ gratiæ fulgoribus illustratus, licentiam vetustatis Evangelica perfectione reprehendit. Quo nimirum in facto, nos nobiscum facere rationes cogimur. Hinc enim per Evangelium jubetur: *Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos (Matth. v, 44).* Quantum ergo nunc inimici diligendi sunt, cum præcipimur (*Præfat. num. 6*), si tunc amari potnere cum odio haberi jubebantur? Et quia non solum orare

* Gilot., *Conversio peccatori.*

pro eis, sed eos erudire conabatur, subjungens, A ait:

(Vers. 23.) *Et docebo vos viam bonam, et rectam.*

16. Cur enim viam divini obsequii bonam dicit, et rectam: cum bona non sit, si non sit recta; nec recta, si non sit bona? Sed bona fuit via, quia populus ab Ægypto ad terram promissionis ascendit, et tamen dum per eremum circumvit, recta non fuit. Bona ergo via est, qua ad supernam patriam tenditur: recta, qua facile pervenitur. Via ergo bona et recta est, cum ad religiosam vitam convertimur, divina obsequia cum instanti fervore magnæ devotionis exercemus. Unde et bene eandem viam Samuel exponit, dicens:

(Vers. 24.) *Igitur timete Dominum, et servite ei in veritate, et ex toto corde vestro.*

17. Hæc quidem via bona et recta est: quia ad æternam vitam tendit, et velociter pervenit. Per timorem quippe Domini devitantur mala; serviendo ei, ejus mandata complentur. Cui nimirum in veritate servimus, quando ejus præcepta pro sola superna retributione perficimus. Nam qui de bono opere temporalem mercedem expetit, Deo in veritate non servit, quem falso proposito in sua operatione non diligit. Qui autem in veritate Deo servire cupiunt, totum cor in divinis obsequiis ponere jubentur, ut sic quæ Dei sunt agant, ut in mente aliquid quod contra Deum sit, non retineant. Hæc profecto via non solum bona, sed recta est: quia ad salutem tendit, et viatorem suum ad perfectionem velociter deducit. Velut enim altera via terræ repromissionis ostenditur bona, quæ perducatur; recta, quæ diverticulum caveat. Per hanc quippe unusquisque tanto melius ad culmen virtutum pervenit, quanto per negligentiæ circuitus non divertit. Hæc quidem via recta in illa exprimitur, per quam Dominus filios Israel ducere ad terram promissionis voluisse perhibetur. Voluit quippe illis labores deserti committere, ut nobis post unigeniti sui vestigia gradientibus cursum tanti itineris levigaret. Non enim adhuc audire poterant: **Si vis perfectus esse, vende quæ habes, et da pauperibus, et sequere me; et habebis thesaurum in celo (Matth. xix, 21).** Dum enim licentia rerum temporalium vetus populus per diversa discurreret, quasi per circuitum laboris ad terram promissionis cito duci non potuit. Ut ergo nobis novæ vitæ viam propheta insinuet, viam bonam et rectam esse dicit, et Deum metuere, et ei in veritate, et ex toto corde servire: quia ad sublimitatem divinæ gratiæ cito perveniunt, qui omnipotentem Deum et bono opere, et ferventibus desideriis inquirere non desistant. Et quia eundem populum ad audienda prædicationis verba per miraculum attentum fecerat, subdit:

(Vers. 24.) *Vidistis enim magnifica, quæ in nobis gesserit Dominus.*

* Ordine præpostero in aliis Edit. legitur: *Servite Domino et timete eum.* In Hebr. textu et in omnibus versionibus, timor præmittitur. Sic etiam legisse

18. Quasi dicat: Ex iis, quæ vidistis, colligite omnipotentem Deum quam terribiliter metuere, et quam devote ei semper servire debeat. Quæ profecto verba, si ad nos trahere volumus, tanto nobis est et venerabilius metuendum, et devotius Deo serviendum, quanto in Redemptore nostro mirabiliora perspeximus. Sed quia quod boni audiunt, audacter mali contemnunt, subjunxit, dicens: *Quod si perseveraveritis in malitia, et vos et rex vester pariter peribitis.*

CAPUT HI.

(I Reg. xiii, 1.) *Filius unius anni erat Saul, cum regnare cœpisset: duobus autem annis regnavit super Israel.*

1. Superius cum ordinandi regis negotium tractaretur, de eo, qui divino judicio præferendus erat cæteris, dictum est, *Quia erat electus, et bonus.* Item de eo jam electo in regnum, et in medio populi statuto Samuel ait: *Certe videtis, quem elegit Dominus, quoniam non est ei similis in omni populo (I Reg. ix, 24).* De eodem item rege nunc dicitur: *Filius unius anni erat Saul;* ut dum attente laudatur, a Domino bonus electus fuisse sentiat. Cur ergo unius anni esse dicitur, cum regnare cœpisset, nisi ut ejus innocentia prædicetur? Nam ad litteram, unius anni quomodo esse filius potuit, qui universo populo ab humero et sursum eminebat? Quod ergo secundum litteram intelligi non potest, intelligi per interæ intelligentiæ rationem debet. Unius itaque anni rex esse describitur, ut donum pueritiæ in persona regis innocentæ bonum signet. Unde et æterni regni filiis jubetur: *Nolite pueri effici sensibus, sed malitiâ parvuli estote (I Cor. xiv, 20).* Quod certe et Ecclesiarum pastoribus ipsa Veritas comminatur, dicens: *Nisi conversi fueritis et efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum caelorum (Matth. xviii, 3).* De rege ergo, qui prius bonus, postea malus exstitit, dicitur: quia unius anni fuit, cum cœpit regnare, et duobus annis regnavit. Licet enim multis annis regnaverit, illis solis regnare dicitur, in quibus innocens et humilis fuisse perhibetur. Nam postea superbus et inobediens audivit: *Quia projecisti sermonem Domini, projecit te Dominus, ne sis rex (I Reg. xv, 26).* Se quidem a regno projectum cognovit, et tamen projectum regnare non timuit. Quanta postea fortiter egit? Sed ecce omnia illa tempora ad regnum ei deputata non sunt. Illo ergo solum tempore nos vixisse gaudeamus, quo innocenter et humiliter viximus. Nam illa tempora, quæ in sæculi vanitate, et fluxa carnis vita consumpsimus, quasi perdita minime memorantur. Sunt adhuc quoque, qui ad rapiendum culmen sanctæ Ecclesiæ ingeruntur: de quibus per prophetam **279** Dominus queritur, dicens: *Regnaverunt, et non ex me: principes exstiterunt, et ego ignoravi (Osee viii, 4).* Qui nimirum dum quædam fortiter agunt, rapinam invasi culminis a

Gregorium, liquet; cum ea verba exponendo, prius dicat: *per timorem, etc.*, postea: *serviendo ei, etc.*

Deo oblivioni traditam arbitrantur. Secum sua opera numerant, et quod præter Deum agunt, a Deo remunerandum putant. Qui certe, ut rectius ea, quæ agunt, enumerent, Saul abjecti tot fortia facta numerent, quæ divinus numerus nequaquam tenet. Dicat ergo Saul : *Duobus annis regnavit super Israel*, ut de omnibus sentiatur : quia quod nobis vivimus, mercede vacuatur; et nequiter præesse, non est veritas præeminendi, sed temeritas puniendæ præsumptionis. Sed jam quid unius anni rex fecerit, audiamus.

(Vers. 2.) *Et elegit Saul tria millia de Israel, et erant cum Saul duo millia in Magmas, et in monte Bethel; mille autem cum Jonatha in Gabaa Benjamin.*

2. Millenarius numerus, qui a centenario decies collecto perficitur, summam perfectionis insinuat. Qui profecto cum ter repetitur, in eo electorum perfectiones variæ designantur. Saul ergo tria millia virorum de Israel elegit : quia prædicator veritatis ad defensionem sanctæ Ecclesiæ non infirmos et debiles, sed robustos et validos bellatores ducit. Tria quippe millia esse perhibentur : quia in summa perfectionis facie, virgines proferunt : juxta quos et continentes, et veritatis defensores ponunt. Dum enim exemplo virginum ad summam incorruptionis alios accendunt, dum continentium vita alios a sæculi corruptionibus auferunt, dum humilium debilitatem per auxilia potentium defendunt, contra hostes sanctæ Ecclesiæ boni doctores quasi cum tribus electorum virorum millibus veniunt. Viri autem dicuntur pro fortitudine, de Israel esse referuntur pro divina contemplatione. In summo enim defectionis numero contineri non potest, qui aut virtute caret magni operis, aut notitia internæ visionis. Quid est quod alii cum Saul, alii cum Jonatha ex electis viris esse perhibentur? Sed et ipsa locorum nomina, in quibus esse dicuntur, mysteriis vacua credenda non sunt. Jonathas, qui filius regis esse describitur, et partem bellatorum habet, eos profecto insinuat, qui in prædicationis ministerio doctorum adjutores sunt. Filii quippe eorum sunt : quia vehementer eos diligunt, quorum ministerio Deo generantur. Sed parti bellatorum præsumunt : quia sanctæ Ecclesiæ curam gerunt, et exemplo alios, alios vero exhortationibus ad amorem virtutum provehunt. Quasi enim magnus rex filium in exercitum miserat, qui Corinthiis loquebatur, dicens : *Ideo misi ad vos Timotheum, qui est filius meus charissimus, et fidelis, in Domino : qui vos commonefaciat vias meas, quæ sunt in Christo Jesu, sicut in omnibus Ecclesiis sanctorum doceo (I Cor. iv, 17).* Hinc item dicit : *Cum venerit Timotheus, videte ut sine timore sit apud vos : opus enim Domini operatur, sicut ego (I Cor. xvi, 10).*

3. Jonathas vero cum mille viris in Gabaa Benjamin esse dicitur, Saul autem cum duobus millibus in Magmas, et in monte Bethel. Gabaa, ut sæpe jam diximus, sublimis interpretatur : Magmas, humilitas ; Bethel, domus Dei ; Saul, petitio ; Jonathas, columbæ donum dicitur. Tria vero millia virorum electo-

rum de Israel, ad virgines, et continentes, et veritatis defensores retulimus. Dum ergo columbæ donum Jonathas dicitur, et in Gabaa, id est sublimi, mille cum eo esse viri perhibentur : quid aliud, quam illos insinuat, qui lucidissimo 280 virginitatis exemplo, aliis præbent ejusdem normam pudoris? Bene autem columbæ donum, institutor virginum dicitur : quia incomparabili gratia Spiritus sancti efficitur, ut a manentibus in carne, carnis corruptio nesciatur. Bene et in sublimi esse virgines dicuntur : quia quod naturam humanam supergreditur, in altissimo virtutum culmine situm est. Unde et virgo ille dilectus Jesu locum virginum insinuans, ait : *Vidi supra montem Sion agnum stantem, et cum eo centum quadraginta quatuor millia, habentia nomen ejus, et nomen patris ejus scriptum in frontibus suis (Apoc. xiv, 1).* Quos etiam ex luce propriæ conversationis insinuat, dicens : *Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati, virgines enim sunt, et sequuntur agnum quocumque ierit (Ibid., 4).* In monte quidem esse cum agno dicuntur ; quia per meritum incorruptionis, quo a terrenis et carnalibus delectationibus se dividunt, in superna Redemptoris gloria sublinantur. Cum Saul vero duo millia esse dicuntur in Magmas, et in monte Bethel. Magmas quæ humilitas interpretatur, quid aliud, quam continentium ruborem significat? Nam dum præterita carnis oblectamenta recolunt, erubescunt. Sed quia viri fortes sunt, cum Saul esse referuntur ; et dum experta sæculi blandimenta despiciunt, exemplo suæ virtutis innumeros alios ad ejusdem sæculi contemptum trahunt. Sed tamen Magmas inhabitant : quia dum recolunt, quales fuerunt in sæculo, superbire non possunt, de eo, quod magnos se vident esse in Deo. Qui bene cum Saul esse referuntur, qui petitio dicitur. Prædicator etenim veritatis tantæ charitatis esse debet, ut instanti desiderio non petitor, sed petitio esse sentiat. Salutem quippe fidelium tam instantius debet appetere, ut ex usu interni gustus, omnem motum cordis in affectum ducat supplicationis. Cum quo mille viri sunt : quia perfectiores auditores cum electis doctoribus in charitate conveniunt, et pro salute fidelium omnipotentem Dominum communitè deprecantur. In Magmas ergo cum rege sunt : quia humilitatem pro se incolunt ; ut exaudiri pro aliis mereantur. Sed dum electus doctor omnibus subditis utiliter præest, omnium virtutes ad victoriæ coronas promovet. Nam cum humilibus supplicat, cum fortibus pugnat, cum remotis viris, orationibus insistit, cum expositis Ecclesiæ defensoribus, debiles et infirmos protegit. Bene ergo non solum in Magmas, sed in monte Bethel esse cum Saul in bellatorum millibus dicuntur : quia prædicator Ecclesiæ sicut diversis ordinibus electorum præeminet, ita eorum esse cooperator debet. Bethel quippe, id est Dei domum custodiunt, qui verbi auctoritate sanctam defendunt Ecclesiam. Cum quibusque tyrannis voce liberæ auctoritatis obviant, cum contra hujus sæculi potentes se erigunt, cum pro defen-

aliose humilium, sæculi hujus potestatibus contradicunt, Bethel dumum Dei quasi regis a bellatores custodiunt. Qui certe cum Saul esse referuntur : quia in defensione Ecclesie magnorum doctorum coadjutores sunt. Bene autem de reliquis dicitur :

(Vers. 2.) *Perre ceterum populum remisit unumquemque in tabernacula sua.*

4. Ceterum populum dicit, quem missionarius numerus non concludit. In tabernacula quisque sua remittitur, quia ad summa et fortia opera infirma, et imperfecti producendi non sunt. Nam nec continent, nec virgines, nec martyres fieri debiles possunt. **281** Illis quidem, ut ad eos præterita carnis oblectamenta non redeant : istis, ut inexperta carnis blandimenta contemnant; illis, ut adversa mundi non metuant, maxima fortitudo necessaria est. In tabernacula ergo sua cetera plebs remittitur, ne de altoris vite temeritate damnetur, et velut debilis et infirma in bello pereat, dum altæ conversationis fidem spondet, quæ altæ virtutis robor non habet. Quasi enim unumquemque in tabernacula sua dimittit beatus Paulus apostolus, cum dicebat: *Propter fornicationem unusquisque uxorem suam habet, et unaqueque cum virum (I Cor. vii, 2).* Velut enim peritas magister interne militiæ, et coronas victoriæ, et pugnas considerans gravitatem, militum vires in belli pondere librabat, optimum judicans infirmis, ut in urbibus viverent, ne acerbo Marte perirent. Quare et item eos a castris fortium segregans, ait : *Revertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram (Ibid., 5).* Sed remota debilibus, quid in fortissima virginum acie agatur, exponitur, cum subjungitur :

(Vers. 3.) *Et percussit Jonathas stationem Philistinorum, quæ erat in Gabaa.*

5. Sicut excellit ordine sponæ acies, ita et victoriæ titulos prius suscipit. Jonathas quippe stationem Philistinorum percussit : quia electa virginitas de carne, continentiam arce sublimata, motus turpes extinguit. Bene autem statio Philistinorum dicitur : quia in corpore virginali, carnales motus non habent requiem delectationis, sed statum certaminis. Stant quippe : quia impugnant, sed requiescere non possunt : quia mentem sanctam minime oblectant. Statio ergo Philistinorum in Gabaa percutitur, quando ab electis virginibus carnis desideria penitus enervantur, et pacem triumpho obtinent, dum solita bella non habent. Ad quam profecto victoriam, quia majorum exhortatione sæpe proficiunt, mille viri in Gabaa cum Jonatha sunt : sed Jonathas percutere Philistinorum castra perhibetur. Et quia exemplo aliorum, sæpe alii ad emulationem virtutis excitantur, sequitur :

(Vers. 3, 4.) *Et percussit Jonathas stationem Philistinorum, quæ erat in Gabaa. Quod cum audissent Philistæi, Saul cecinit buccina in omni terra, dicens : Audiant Hebræi. Et universus Israel audivit hujusce-*

A medi famam. Percussit Saul stationem Philistinorum, et cecit se Israel adversus Philistæos. Clamavit ergo populus post Saul in Galgala.

6. Percussa quippe Philistinorum statione, Saul buccina canit, et post Saul populus clamat : quia auditas electorum virtutes sancti prædicatores prædicant, et subditorum corda ad exemplum boni operis inflamant. Buccina quidem canere, est et victoriam nuntiare, et exemplo victorum aliorum mentes ad spiritualis belli propositum excitare. Populo etiam post Saul clamare, est de audita prædicatione magnæ devotionis ausum suscipere. Quo in loco notandum est, quia Jonathas stationem Philistinorum percussit : sed Saul tuba canens, se percussisse eandem stationem perhibuit. Quia nimirum electorum prædicatorum triumphis ascribitur, quod a subditis occultis adversarii superentur. Sed quoties alios hostes vincimus, necesse est ut ad aliorum devincenda certamina præparemur. Omnipotens enim Deus, quia electos suos copiosius remunerat, eos semper vult in pugna consistere : ut ipsi semper possint sibi æterni muneris bona præparare. Quare et cum populus clamasse post Saul dicitur, subjunctum est :

282 (Vers. 5.) *Et Philistæi congregati sunt ad præliandum contra Israel, triginta milia currum, et sex milia equitum, et reliquum vulgus sicut arena, quæ est in litore maris plurima.*

7. Superius rex Saul tria milia virorum sibi elegisse describitur. Si ergo partes utriusque exercitus conferre volumus, contra unumquemque virum Saul decem currus Philistinorum, et duo equites deputantur. Decies enim tria milia, triginta milia sunt. In senario quoque numero ternarius geminatur. Quo nimirum bello occultorum hostium tam multitudo, quam feritas designatur. In curribus quidem et equis contra nos veniunt : quia modo malas cogitationes electorum cordibus, modo eorum corporeis sensibus rerum visibilibus blandimenta noxia offerre moliantur. Equi namque ad cursum celeres sunt, ad impetum fortes. Quibus nimirum cogitationes male apte comparantur, quæ ad eor velociter veniunt, et fortiter pungunt. Equites contra nos in prælium veniunt, quando maligni spiritus nobis malas cogitationes et celeriter excitant, et nos per eas fortiter impugnant. Sed contra unumquemque fidelium duo equites veniunt : quia si occultas reproborum spirituum insidias in considerationis summam colligimus, illud eorum speciale propositum est : ut videlicet nobis principalem virtutem feriant, et charitatem Dei et proximi penitus extinguant. Equus vero unus sævire cernitur, quando reproba cogitatione nobis malignus spiritus suggerit, ut proximus odio habeatur. Sed equus, qui soles cernitur, solus non est : quia Deum nemo diligit, qui fratrem odit (I Joan. iv, 20). Quis item divina charitas cum nullo principali vitio in mente convenit, quoties spirituale vitium nobis demonum fraude suggeritur, equitum sævientiam cavere debemus velocitatem nimiam et ferocitatem violentam. In comparatione quidem equitis, sagittari

• Gilot. et Vatic., bellateris.

aut pedis ictus omnimodo debilis est. Impetus vero A equitis, equi viribus violentus est : quia nimirum virtus maligni spiritus nulla est in electorum certamine, si ipse resistere non permittitur in mala cogitatione. Quia ergo valde fortes in bello hostes nostri sunt, quando insidere internis cogitationibus permittuntur, in Philistinorum exercitu equitum turba numeratur. Currus vero decem unicuique electo in praelium deputantur. Quinque enim nobis sunt sensus corporis, quibus experimentum accipimus delectationis. Sed spiritus maligni, quando per blandimenta carnis mentem decipere gestiunt, corporeis sensibus rerum species ostendunt quas caro appetat, et per earumdem rerum species suggerit, ut mens oblata concupiscat. Quasi enim in rotis suis currum adversarius erigit, dum hinc rerum blandimenta offert, inde cogitationes retinet; ista porrigit, illas immittit, et quasi volvedo se sublimem ad animam invehit, dum contra electos se malignus spiritus erigit, et per blandimenta rerum et per artem suggestionum. Decem ergo currus sunt : quia contra singulos sensus corporis nostri habent species blandimentorum visibilibus, habent contra totidem sensus animæ, et deceptorias artes syasionum.

8. Quid est autem quod reliquum vulgus sicut arena, quæ est in litore maris, esse plurima memoratur, nisi quia ad ducatum malorum spirituum, innumerabilis sævit contra nos turbam vitiorum? Velut enim subjectum vulgus, currus et equites sequitur, quando demonum insidiæ mentem impugnavit præveniunt : ut a subsequentibus vitiis, quasi ab **283** C irrationabilis vulgi multitudine, devastetur. Bene autem prius currus et equites, deinde vulgi numerositas in spirituali sanctorum pugna describitur : quia nimirum nulla est numerositas, nulla fortitudo vitiorum, si excitanda et immittendo non præcedat hæc malignorum turba spirituum. Quibus etiam verbis innuitur, quam cauta et circumspecta semper esse debeat vita sanctorum. Nam si vulgus reliquum arenæ maris plurimæ comparatur, innumerabilis et fere inevitabilis est multitudo jaculorum. Quamvis enim peritis fidelibus omnia nota sint vitia, quantis tamen cor motibus pulsant, quibus modis, aut quibus causis semper ad cor veniant, omnino scire non possunt. Apertas quidem tentationum tenebras potenter abijciunt; sed sæpe caliginem ignorantiae in rebus levioribus quasi arenæ minutias non evadunt. Semper fortitudinem ostendunt boni operis; sed qui magnos exercitus equitum magna virtute superant, linguam penitus ab omni superflua locutione non refrenant. Continuo usu corpus in Dei omnipotentis servitio dirigunt; sed eorum mens, quæ foris membra perfecte ordinat, cogitationes superfluas aliquando nequaquam vitat. Quid enim aliud tunc, quam vulgi importunam multitudinem sentiunt, qui currus et equites magna virtute prostraverunt?

9. Sed doctor egregius dicit : *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum* (Rom. viii, 28). Permittit quidem Deus electos suos magnis tentationibus

impeti, ut magnificentissime in cœlesti regno debeant coronari : sed magna prelia permittit, quæ vincant; levia excitat, in quibus cadant : ut victoria fortium magna sit, casus innoxius; ut cadentes se facile erigant, et eos fortia, in quibus victores steterant, non extollant. Nam si currus, et equites vincimus, extolli de victoria non debemus : quia innumerabilia sunt, quæ cogitando, loquendo, vivendo, gustando, et audiendo, et operando committimus. Hujus namque vulgi innumerabilis tela, etiam ille vitare non poterat, qui dicebat : *In multis offendimus omnes* (Jac. ii, 2). Hinc item dilectus Jesu loquitur, dicens : *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est* (I Joan. i, 8). Quis ergo jam quasi victor extolli audeat, si tanti viri peccatorum tela se omnino evadere non posse manifestant? Sed quia hæc in spiritali bello describuntur, non debemus nunc æstimare, quid patimur, sed qualiter hostium nostrorum impetum infirmare valeamus. Vulgus Philistinorum arenæ comparatur, quæ est in litore maris plurima : quia omnis virtus vitiorum et numerus ex sæculi perturbationibus augetur. Mare quippe hoc sæculum designat : quia dum magna rerum et temporum varietate impellitur, quasi ventis furentibus perturbatur. In litore autem, quando impulsa maris aqua refunditur, innumerabiles arenæ minutiae glomerantur. Quid est ergo litus maris, nisi cor uniuscujusque in spiritali conversatione negligentis? Per ordinem quippe religionis, quasi in solido stare cernitur; sed dum sæculares cogitationes non reprimit, quasi frangentes in se maris fluctus excipit, et cumulos arenarum : et inde quidem impelli fluctibus, et obrui arena potest, unde mari appropinquare non timet : quia si sæculi cogitationes spiritalium rerum contemplatione reprimeret, vitia mentis et corporis, quæ sæculi occupatio velut arenas et fluctus invehit, non sentiret. Cur ergo vulgus hostium arenæ simile esse dicitur, nisi quia maligni spiritus eisdem vitiis electos Christi **284** athletas impugnant, quibus negligentes superant? Cum turba quidem secularis strepitus contra eos veniunt, qui sæculum in suis delectationibus spernere tota mente didicerunt. Pompas rerum visibilibus formant, contemptum jam sæculi amorem fingendo renovant : ut corda superno amore flammantia, ad noxias delectationes trahant. Sed sancti viri, quia innumerabilem hæc nequam cogitationum turbam de sæculi pelago prodire considerant, sæculum tota mente fugiendo, fieri littora maris vitant, et tantum vulgus hostium jam non timent : quia dum in intima contemplatione se retinent, vitiorum turba ad eos accessum habere non potest. Sequitur :

(Vers. 5.) *Et ascendentes, castrametati sunt in Magmas ad orientem Bethaven.*

10. Malignis spiritibus ascendere, est ad decipiendam sanctorum corda, per cœlestis desiderium alta conari. Bene autem dicitur : *Castrametati sunt in Magmas* : quia in illis cordibus resident, quæ in alto

amore celestium sublimata non vident. Magmas quippe humilitas interpretatur. Humiliari vero in sacro eloquio pro defectu sæpe virtutis accipitur. Unde et in hac eadem regum historia Thamar David regis filia, quam violasse Amon frater ejus legitur, humiliata perhibetur. Corrupta quidem humiliata est: quia sublimis steterat virgo, et dum altum honoris virgineæ culmen perdidit, velut de sublimi ad planum et humilem locum venit (*II Reg. xiii*). De futura etiam superbiorum depressione dicitur: *Omnis, qui se exaltat, humiliabitur* (*Luc. xiv, 11*): quia in examine superni judicis corruunt, qui vane de hujus sæculi sublimitate gloriantur. Bene ergo in Magmas castra ponere Philistæi perhibentur: quia per iniqua consilia in eis dæmonia^a habitant, qui alta virtutum culmina tenere non curant. Nam dum terrena quæerunt, velut plana et humilia incolunt, ubi invisibiles hostes castra ponere leviter possunt. De quibus nimirum hostibus per prophetam dicitur: *Qui dicunt animæ tuæ: Incurvare, ut transeamus* (*Isai. li, 23*). Erecta quidem sublimis est anima, incurvata humilis: quia per virtutum celsitudinem, est per cæleste desiderium in alta sustollitur: sed quando ad vitia, vel ad sæculi amorem defluit, illuc quidem cadit, ubi hanc hostis irruens leviter atterit. Dicunt ergo animæ tuæ: incurvare, ut transeamus: quia si hanc ad agenda, vel cogitanda terrena non humiliant, nec malignis persuasionibus penetrant, nec vitiorum bello perturbant.

11. Hinc ergo colligere possumus, quantum a sæculo actu, verbo et cogitatione longe fieri debeamus. Verba quippe nostra, cogitationes, et opera plana et humilia sunt, quando sæcularia. Per hæc quidem ibi sumus, ubi occulorum hostium castra libere ponuntur, ubi tanto facilius capi possumus, quanto nulla munitionis arce sublevamur. Quis enim jam fidelis nesciat: quia culpas verborum, cogitationum, et operum nostrorum colligant, et ad accusationem nostram in adventu venturi judicis servent? Unde et hunc humilem atque despectum locum Magmas fugiendum nobis esse Dominus insinuans, dicit: *Omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem in die judicii* (*Matth. xii, 36*). Locus ergo hostium humilis dicitur; ut profecto nobis insinuet, quia verbo, cogitatione et opere semper sublimes esse debeamus. Et quia dum in humili remissioris vitæ suæ loco reprobi capiuntur, exempla pravitatis ostendunt, quæ aliis imitanda proponantur: ab oriente Bethaven Magmas esse dicitur. **265** Ab oriente quidem solis lucem oriri cernimus. Reprobiorum autem vita, quamquam veritatem obscuritatis habeat; qui hanc tamen pro vana sæculi delectatione semper appetunt, nimirum velut falsæ lucis splendore falluntur. Unde et per beatum Job dicitur: *Auferetur ab impiis lux sua* (*Job. xxxviii, 15*). Modo quidem velut lucidum eis placet blandimentum sæculi; sed dum de sæculo exeunt, perpetuas subibunt tenebras, quas lucem esse crediderunt. Tunc videbunt quia lux non fuit, quando in adversitatem pro-

^a Gilot. et Vatic., habent.

A speritas, lux in tenebras, risus in mororem, dulcedo in vermem, decor in deformitatem, honor in dedecus, blandimenta in penas et æterna tormenta committantur. Hæc profecto, quia nunc impiorum corda non sentiunt, honorum mores imitari refugiant; et exemplo perditorum, quidquid de sæculo eis placet, sumere nequaquam timent: quia illos imitantur, qui per vitam reprobam habitacula dæmonum facti sunt. Unde et merito domus inutilis dicuntur: quia sæpe sanctorum prædicationem suscipiunt, sed verbum quod ab eorum ore audiunt, in se habitare per amorem nequaquam patiuntur. Inutilis ergo domus sunt: quia aptam in se Deo habitationem non faciunt. Hanc inutilem domum per semetipsam Veritas in Evangelio designat, dicens: *Vulpes foveas habent, et volucres cæli nidos: Filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet* (*Matth. viii, 20*). Hinc iterum scriptum est: *Spiritus sanctus disciplina effugit fictum, et non habitat in corpore subdito peccatis* (*Sap. i, 5*). Bene ergo inutilis domus habere in orientis parte Magmas dicitur: quia, qui sanctorum prædicationem spernunt, in reprobiorum exemplo ima et terrena quæerunt, velut in magnæ lucis exortu gratulantur. Sed dum, loquentibus sacræ historiz mysteriis, malorum conversatio demonstratur, quam sit cauta sanctorum vita, subsequenter ostenditur. Nam sequitur:

(Vers. 6.) *Quod cum viassent viri Israel, se in arcto sitos, afflictus est populus, et absconderunt se in speluncis, et in abditis, in petris quoque, et in antris, et cisternis.*

12. In arcto quidem sumus, quando ab immundis spiritibus intus tentamur, et foris malorum hominum exempla conspiciamus. Contra internam ergo malorum spirituum tentationem bene dictum est: *Afflictus est populus, et contra exteriora exempla impiorum hominum, Absconderunt se.* Quia blanda et læta nobis appetenda callidus adversarius suggerit, qui nunquam melius vincitur quam si tentati ad devotæ orationis lamenta curramus. Et exempla pravorum vitare citius possumus, si ea etiam respicienda non esse judicemus. Abscondi ergo sanctorum, est reproba videre dedignari. Et quia quinque sensus corporis a reprobiorum imitatione custodiunt, quinque etiam latibulorum genera describuntur: speluncæ scilicet, abditæ, petræ, antra, et cisternæ. Speluncæ vero montium occulta sunt: quia vero alta in cælesti desiderio sunt corda sanctorum, et malignis spiritibus clausa et inaccessibleia sunt. Speluncas ergo ingredimur, quando ad mentium secreta recurramus, ne vagantibus oculis foris concupiscenda videamus. In abditis abscondimur, quando clausi oris silentia occulta servamus. Petras ascendimus, quando actum corporis in robusta operatione locamus. Unde et de his absconditis per prophetam dicitur sub unius assignatione: *Qui claudit oculos suos, ne videat malum, et obturat aures suas, ne audiat sanguinem, et excutit manus ab omni munere: in excelsis habitabit, man-*

menta **286** *sazorum sublimitas ejus* (Isa. xxxii, 15). A ad gravissima tentationum prælia faciles exeunt; ad fortes adversarios, impotentes. Ratione quidem improvidi, robore infirmi, sicut astutæ tentationis fraudes non intelligunt, ita et apertas blandimentorum decipulas non evadunt. Jordanem ergo transeunt, quia ad perpetranda carnis flagitia incurvantur. Jordanis quidem, descensus eorum interpretatur. Qui ergo justitiam deserunt, ab alto monte virtutum cadunt. Quia ergo infirmi quique libenter appetunt mundi blandimenta quæ cernunt, in eorum typo Hebræi non trans Jordanem perlati, sed Jordanem transire perhibentur. **287** Transire quidem volentis est. Jordanem itaque transeunt, qui ad carnales delectationes voluntaria et festina deliberatione flectuntur. Possunt autem intelligi Jordanem transire, qui noviter peccare incipiunt, sed aliorum peccatorum hominum nequitas peccando transcendunt. Ad descensum quippe eorum desinendo, non transeundo pertingerent, si aliis æqualia mala facerent, et non ea audendo superarent. Et quia in nequiori etiam vita pares suos inveniunt, bene ad terram Gad et Galaad, trans Jordanem pervenire memorantur. Velut enim trans Jordanem habitant, qui per peccandi usum malis pejores fiunt. Ab hoc descensu culpæ erigere peccatores venerat ille, de quo scriptum est: *Venit in omnem regionem Jordanis, prædicans baptismum penitentis in remissionem peccatorum* (Luc. iii, 3). Qui de omnibus culpis prædicare penitentiam venerat, in omnes utique descensus regiones venisse prædicatur. Sequitur:

(Vers. 7.) *Hebræi autem transierunt Jordanem ad terram Gad, et Galaad.*

13. Hoc profecto si prius juxta litteram scire volumus, Hebræi isti et timore perterriti, et ad hostes suos confugisse sentiuntur. Nam non multo post in aperta Jonathæ victoria scribitur: *Hebræi, qui fuerant cum Philistiim heri et nudius tertius ascenderuntque cum eis in castra, reversi sunt ut essent cum Israel, qui erant cum Saul et Jonatha* (I Reg. xiv, 21). Quid vero in hoc facto signatur, nisi quod quotidie in sancta Ecclesia fieri cernimus, bonorum esse tutam et cautissimam vitam, negligentium præcipientem impatientiam? Infirmi quidem et audaces sunt curiosi ad actiones sæculi; debiles ad tolerandum bellum tentationis. Et si in his nostra discutimus, in monasteriis plerique tales inveniuntur. Intra portus quidem tranquilla inhabitant, sed aperti pelagi procellas, et tempestatum turbines nequaquam pensant. Cumque foris quasi fortes agere se magna æstinant,

• Locus obscurus. Forte legendum *polluta vitia non contingant*. Vel expungendo eos: *adversariorum*

(Vers. 7-9.) *Cumque adhuc esset Saul in Galgala, universus populus perterritus est, qui sequebatur eum. Expectavit autem septem diebus juxta placitum Samuelis, et non venit Samuel in Galgala, dilapsusque est populus ab eo. Ait ergo Saul: Afferte mihi holocaustum et pacifica: et obtulit holocaustum.*

14. Hucusque quia de Saul, ut superius dictum est, electo et bono divinus sermo locutus est; rationale visum est, ut quæ de eo dicebantur, tam per historiam quam per moralitatem, in bonam partem acciperemus. Nunc vero, quia ad locum transgressionis ejus pervenimus, nimirum necesse est, ut in eo etiam, quæ sunt vitanda, videamus. Sed quid unquam studiosius vitandum electis omnibus, quam superbix et inobedientix malum videri debuit? Hæc quippe primi angeli sublimitatem deposuit, hæc perditorum spirituum gloriam stravit. Hæc primo homini felicitatem abstulit; hæc captivitatis humanæ perpetuas ærumnas invexit. Et ecce primo angelo, primo homini, electi populi per inobedientiam rex primus adjungitur, ut dum magna prouunt, minima erigantur. Bene quippe erigimur, si et illorum lapsus aspicimus, et vitamus. Ubi ergo Saul ceciderit, attente considerandum est. Superius namque ei dixerat Samuel: *Descendas ante me in Galgala. Ego quidem descendam ad te, ut offeras holocaustum, et oblationem, et inmoles victimas pacificas. Septem polluta se vitia non contingant.*

(Vers. 7-9.) *Cumque adhuc esset Saul in Galgala, universus populus perterritus est, qui sequebatur eum. Expectavit autem septem diebus juxta placitum Samuelis, et non venit Samuel in Galgala, dilapsusque est populus ab eo. Ait ergo Saul: Afferte mihi holocaustum et pacifica: et obtulit holocaustum.*

14. Hucusque quia de Saul, ut superius dictum est, electo et bono divinus sermo locutus est; rationale visum est, ut quæ de eo dicebantur, tam per historiam quam per moralitatem, in bonam partem acciperemus. Nunc vero, quia ad locum transgressionis ejus pervenimus, nimirum necesse est, ut in eo etiam, quæ sunt vitanda, videamus. Sed quid unquam studiosius vitandum electis omnibus, quam superbix et inobedientix malum videri debuit? Hæc quippe primi angeli sublimitatem deposuit, hæc perditorum spirituum gloriam stravit. Hæc primo homini felicitatem abstulit; hæc captivitatis humanæ perpetuas ærumnas invexit. Et ecce primo angelo, primo homini, electi populi per inobedientiam rex primus adjungitur, ut dum magna prouunt, minima erigantur. Bene quippe erigimur, si et illorum lapsus aspicimus, et vitamus. Ubi ergo Saul ceciderit, attente considerandum est. Superius namque ei dixerat Samuel: *Descendas ante me in Galgala. Ego quidem descendam ad te, ut offeras holocaustum, et oblationem, et inmoles victimas pacificas. Septem polluta se vitia non contingant.*

diebus expectabis me, donec veniam ad te: et ostendam tibi, quæ facias (I Reg. x, 20). Idcirco igitur per inobedientiam recidit, quia integris septem diebus, sicut iussus fuerat, non exspectavit. Nam in eodem loco repente subiungitur:

(Vers. 10.) *Cumque complexisset offerens holocaustum, esse Samuel veniebat.*

15. Quo in loco trementi corde considerandum est, quam brevissimi temporis exspectatione neglecta, repulsus ait. *Cum complexisset, inquit, holocaustum, ecce Samuel veniebat.* Si ergo cum solo temporis brevissimo intervallo exspectares, quo obtulisti holocaustum, securus jam regni sui robur obtinere potuisset. Itaque si tanta pena est, quando propheta despiciatur: quid putamus de pelago ille divinæ animadversionis incurretur, cum ipsa divina præcepta dissipantur? Et quia in momento transit carnis delectatio, et omnis peccatorum commissio, et brevis quidem est hora transgressionis, non tamen brevis poena flagitii; quia dum ad momentum in nobis regnum peccati erigimus, illa regna perdimus omnium sæculorum. Statim enim post peccatum sermo propheticus venit, ut incipiat: qui adesset, si **288** non peccaremus, ut in bono roboraret. Polluta quidem conscientia habet jam divinum eloquium contra se; quæ si pollui vitaret, ab eo adjuta, et relevata proprio vigore subsisteret. Quid enim nobis aliud spiritualiter designat, quod dicitur: *Cumque complexisset offerens holocaustum, ecce Samuel veniebat?* Et si non obtulisset holocaustum, nihilominus et Samuel venisset. Sic nimirum et cum tentamur, divina gratia iuxta est, quæ sustentemur adjuvet: iuxta et divina justitia, quæ deficientes damnet. Unde sacra Scriptura nos exspectare cohortans, ait: *Si spiritus potentiam habens ascenderit super te, locum tuum cito non deserat (Eccl. x, 4).* Hinc propheta testificans, ait: *Dominus auxiliator meus, et ideo non sum confusus (Isai. l, 7).* Hinc Psalmista vicina eadem auxilia respiciens, ait: *Providens Dominum in conspectu meo semper, quoniam a dextris est mihi, ne commovear (Psalm. xv, 8).* Sed jam propheta quid non exspectanti dicit; quid is, qui exspectare noluisset, respondeat, audiamus:

(Vers. 11.) *Locutusque est ad eum Samuel: Quid fecisti?*

16. Sciebat quidem propheta quid fecerat, sed interrogando, inobedientiæ factum reprobabat. Unde et ad peccantem Adam in paradiso a Domino dicitur: *Adam ubi es? (Gen. iii, 9).* Potest etiam per hanc interrogationem magnitudo reatus intimari. Ac si aperte dicat: Parum tibi videtur, quod inobediendo deliqueris, sed a sublimi gloriæ tuæ culmine delinquendo cecidisti. Nunc ergo plerique intra sanctam Ecclesiam se flagitiis obruunt, et quasi qui nulla aut minima perdant, securi sunt. Dicitur ergo lapsus, dicitur: *Quid fecisti?* Parum tibi videtur, quod te peccati sorde pollueris, quia quam æternitatis gloriam perdidisti, quam gehennæ poenam merue-

ris, non attendis. Interrogatur quidem peccator quid fecerit, ut ad cor per lamenta perducatur, ut magna se incurrisse sciat, et parum non doleat. Sed quia ex radice superbiæ ipsa culpa inobedientiæ nascitur, solent inobedientes reatus sui magnitudinem oburgantibus doctoribus audire, sed non humiliter confitendo satisfacere. Nam cum sublimes videri appetunt, lapsus suos ostendere dedignantur; et ideo excusationes proferunt, justitiam prætendunt; quia apparere peccatores erubescunt. Bene ergo subiungitur:

(Vers. 11, 12.) *Respondit Saul: Quia vidi, quod dilaberetur a me populus, et tu non veneras juxta placitos dies. Porro Philistiim congregati fuerant in Magmas. Dixique: Nunc descendent Philistiim ad me in Galgala, et faciem Domini non placavi. Necessitate compulsus obtuli holocaustum.*

17. Ecce qui de magnæ transgressionis temeritate arguitur, maguas causas justitiæ asserere non vult. *Vidi, inquit, quod dilaberetur populus a me.* Ecce hic asseritur destitutus a populo: *Porro non veneras juxta placitos dies.* Hic se ostendit prophete promissione fraudatum. *Porro Philistiim congregati fuerant in Magmas.* Hic pariter objicit imminens periculum congressionis. Quare ex actione sua verbum subinferens, ait: *Necessitate compulsus obtuli holocaustum.* Quasi dicat: Tu me de magno reatu arguis, cum reatus tanto sit levior, quanto non temeritate constat, sed necessitate. Sed qualem eum cognoscat propheta, qui se cognoscere noluit, subiungens, ait:

(Vers. 13.) *Stulte egisti, nec custodisti mandata Domini Dei tui.*

18. Superbi quique, quia per tumorem supra homines se esse arbitrantur, competenter arguuntur, cum eis divina voluntas objicitur, quam offendunt. **289** Saul ergo superborum more arguitur, qui Domini Dei sui mandata contempsisse perhibetur. Quod tale est, ac si superbientem et contempnentem terreat, dicens: Et si homines despicias, nunc non consilium hominum, sed Domini Dei tui mandata dissipasti. Recte ergo tuum reatum pensas, si illum, quem contemnis, trementi corde consideras. Et notandum, quia non ait: Non custodisti mandata Dei tui, aut, mandata Domini tui, sed: *Non custodisti mandata Domini Dei tui.* Ac si aperte dicat: Ausus magnæ transgressionis esset, si ille, cujus mandata despicias, tantum Dominus tuus, non etiam Deus existeret. Quantum ergo est quod committitur, cum Dei et Domini mandata negliguntur? Quia item non dixit: Domini Dei mei, aut Domini Dei nostri, divinæ familiaritatis gratiam eum offendisse redarguit. Quasi dicat: Ejus præcepta contempsisti, qui dum te de imo extulit, dum super alios te constituit, dum regem fecit, per impositionem tantorum munerum, velut specialiter tuus fuit. Adhuc quoque subiungitur, unde transgressionis ejus audacia major esse doceatur:

(Vers. 13.) *Quæ, inquit, præcepit tibi.*

19. Quendam denique Dei præcepta sunt communia omnium, non specialia aliquorum. Ut ergo audaciam ream temeritatis suæ patenti objectione convincat, non eum præcepta communia, sed propria et singularia contempsisse demonstrat. Quæ, ait, præcepit tibi. Ac si dicat: Illa Dei et Domini tui mandata contempsisti, quæ non velut communia omnibus, sed velut propria, et soli tibi singulariter credita observare debuisti. Sed quid mereatur, exponit, dicens:

(Vers. 13, 14.) *Quod si non fecisses, jam præparasset Dominus regnum tuum super Israel usque in sempiternum, sed nequaquam ultra consurget.*

20. Ecce quam magna perdidit, qui, ut putabat, nulla contempsit. Ecce septem diebus prophetam sustinuit; sed dum præstolari eum in fine diei desiit, gloriam tantæ dignitatis amisit. Unde et per prophetam dicitur: *Væ iis qui perdidērunt sustentiam* (Ecclesi. II, 16). Sustentiam quidem perdit, qui bona, quæ inchoant, non consummant. Quibus nimirum *væ* esse dicitur: quia non solum incepti laboris mercedem perdant, sed etiam apostatatus sui poena feriuntur. Poena autem superbi et inobedientis regis declaratur, cum dicitur: *Quod si non fecisses, præparasset jam Dominus regnum tuum super Israel amodo et usque in sempiternum; sed non consurget.* Amodo et usque in sempiternum electum regnum paratur: quia qui temporalia bene ordinant, æternæ gloriæ sibi sublimitatem parant. Modo quidem electorum regnum paratur, cum per divinam gratiam recte eorum ministeria dispensantur. Quod amodo et usque in sempiternum proficit: quia de sublimi actione hujus temporis, sublimiorem illam æternitatis gloriam promerentur in cælis. In finem itaque reprobo regi dicitur: *Regnum tuum nequaquam ultra consurget.* Quasi dicat: Dum a temporali rectitudine deficit, ad æternitatis celsitudinem non pertingit. Vel idcirco ad litteram non consurgere dicitur: quia cum ipso corruit, et post ipsum in ejus filii non remansit. Sed, ut livoris poena feriat, non solum repulsionem suam, sed etiam electionem alienam audire compellitur. Nam subjungens propheta ait:

(Vers. 14.) *Quæsiit tibi Dominus virum juxta cor suum, et præcepit ei, ut esset dux super populum suum Israel.*

21. Per omnia verba hæc superbus eliditur: **290** *Quæsiit, inquit, virum juxta cor suum.* Quasi dicat: **D** Ideo eum quæsiit, quia tu juxta cor suum esse voluisti. Quasi dicat: Talem virum populi sui decem constituit, qui præceptum divini consilii exsequatur virtute devotionis. Quia enim corde ea quæ agere volumus, deliberare solemus: dum usu nostræ locutionis cor Dei in sacro eloquio ponitur, per eum voluntas ejus intima designatur, quæ a nobis tunc foris agnoscitur, quando inobedientiæ præcepta revelantur. Juxta eam vero sumus, quando hanc, et per intellectum agnoscimus, et per amorem custodimus. Bene ergo de Domino propheta Samuel dicit: *Quæsiit tibi virum juxta cor suum, et præcepit, ut esset dux super voluntatem suam.* Quia ille aliis utiliter præcipit, qui

A obedire Deo perfecte jam novit; qui solum hoc præcipit, quod ex consilio procedit intimæ veritatis.

22. Sed quid est, quod quasi de præterito dicitur: *Quæsiit tibi Dominus virum, et præcepit ei, ut esset dux*, cum non fuerit quæsitus, nec ei, ut populo suo præcisset, injunctum? Nam postquam Saul percussit Amalech, eidem prophætæ Dominus ait: *Imple cornu tuum oleo, et veni, mittam te ad Isai Bethlehemitem* (1 Reg. xvi, 1). Sed hæc quæstio facile solvitur, si omnipotentis Dei præscientia, et prædestinatio videatur. Ei quidem prædestinare, facere est, et apud ipsum jam facta sunt, quæ ab ipso fieri præordinate sunt. Unde et de eo scriptum est: *Fecit, quæ future sunt* (Isa. xlv, 11, sec. LXX). Sed quæsiisse virum Deus dicitur, ut eligendorum antistitem forma hominibus præbeatur. Quærere enim solemus, quæ aut præsentia non cognoscimus, aut absentia non videmus. Deus autem, cui nihil est absens, nihil latens, non dicitur quæsiisse virum, ut absentem, aut absconditum: sed quæsiisse dicitur, ut omnia, qui ad sanctæ Ecclesiæ culmen eligitur, discutiendus ab hominibus esse doceatur. Sed quæri debet secundum cor Dei; videlicet non solum divinam voluntatem intelligat, sed bonis operibus ostendat. Quia item electi viri ad honorem primatus non ex ambitione veniunt, sed coacti perducuntur, bene dictum est: *Et præcepit ei, ut esset dux*: Quasi dicat: In honorem prælationis non per ambitionem subiit, sed coactus ascendit. Potest etiam intelligi vir pro fortitudine; secundum cor Dei, pro interna charitate. Quando igitur necessitas exigit, ad curam sanctæ Ecclesiæ quærat vir, ut sit conversatione fortis; quærat secundum cor Dei, ut per effectum magni amoris, quasi unitus sit divinæ voluntati: præcipiatur ei, ut sit dux; quatenus sublimitatis ordinem conscendere ex cupiditate non ambiat, sed ex humilitate pertimescat: sicque sibi humilis metuat, et subdi præcepto Dei devotius agnoscat. Sed quia his verbis propheta lapsi regis vitam reprehenderat, sequitur:

(Vers. 15.) *Surrexit autem Samuel, et ascendit de Galgathis in Gabaa Benjamin.*

23. Quasi ab alto ad planum sanctæ Ecclesiæ doctor venit, quando peccatorum culpas redarguit, et status sui sublimitatem curvat, cum ad discutienda malorum crimina se per affectum charitatis humiliat. Bene ergo de eo, qui peccatorem arguerat, dicitur: *Surrexit, et ascendit.* Surgit quippe electus prædicator, quando ad altitudinem suæ spiritualis conversationis se per intentionem erigit: ascendit autem, quando ad arduum ejusdem vitæ suæ celsitudinem per consuetum opus venit. Cælestia quidem desideria, spirituales virtutes, bona opera in sublimi sunt: affectus terreni, concupiscentiæ sæculares, vitia et peccata in infimis. Doctor vero, **291** ut lapsos bene corrigat, prius culpas discutiendo invenit, deinde inventas ferit. Ut ergo quæ feriat, perspicue et aperte videat, mentis oculos ad videnda ima peccatorum vulnera curvat. Sed perspecta non ferit, si ad tangenda ea in infimis, non descendit. Surgere ergo et

ascendere propheta dicitur, quia electi dolores sic ad ima nostra videnda et emendanda plerumque veniunt, ut redire statim ad alta conversationis suæ nunquam obliviscantur. Quibus etiam verbis sacerdotalis animi libertas asseritur. Nam plerique alios increpant, qui semetipsos validissimo iræ bello perturbant. Post increpatas vero culpas surgere et ascendere nequeunt: quia in semetipsis turbidi, ad alta intimæ quietis progredi nequaquam permittuntur. Quidem coercendas aliorum turpitudines audiunt; sed cum ad cogitanda ima descenderint, noxia eorum delectatione sordidantur. Infirmi quidem et tanti ministerii impares, dum solvere inferius aliorum * nodos gestiunt, illos non liberant, sed semetipsos ligant. Quid ergo significat, quod de Samuele dicitur: *Surrexit, et ascendit*, nisi quod in perfectioribus viris aspiciamus, qui sic nostra inquinamenta respiciunt, ut ab eis nequaquam sordidentur: sic nobis irascuntur, ut quietis intus secreti sui alta conscendere velociter possint? Fortes namque et potentes sunt, et qui magna et fortia sua leviter ferunt, nostris infirmitatibus non gravantur. Et quia in correctione nostra sanctæ Scripturæ testimonia proferunt, a Galgalis surgere, et ascendere perhibentur. Galgala quidem, ut plerumque jam dixi, rota nominatur. Testimonia vero Scripturarum, quia per diversos sensus in nostra eruditione volvuntur, velut rotæ sunt. Et quia cum sancti prædicatores subditorum sollicitudinem deserunt, in æternæ vitæ contemplatione sublimantur, in Gabaa Benjamin Samuel ascendere dicitur. Gabaa denique Benjamin, collis filii dextræ interpretatur. Quis ergo est filius dextræ, nisi quem sancta Evangelia constituentur ad cælos ascendere, et ad dextram Dei Patris sedere? Collis igitur filii dextræ, æterna est celsitudo Redemptoris. Quando enim ima nostra sancti prædicatores deserunt; in alta illa divina Redemptoris per intentionem surgunt, et per visionem conscendunt.

24. Potest et secundum historicum sensum simplicius intelligi hoc, quod dicitur: *Surrexit, et ascendit*: quia videlicet in rege, quem arguerat, humilitatem poenitentiae, qua manere cogeretur, minime cognovit. Idem tamen rex in ministerio relinquitur, ut ipsa prophetæ separatione corrigatur; quia plerumque quos prædicatores verba non corrigunt, dividi a prædicatores familiaritate, vel a sanctæ Ecclesiæ unitate pertimescunt. Juxta prædicatores duri sunt, sed separati respiciunt; et qui inobediendo peccaverunt, obedire Deo, jam humiliter parant. Unde et rex Saul non multo post demoliri Amalechitas præcipitur: ut, si mandatum Domini ejusdem cæde gentis perficeret, prioris inobedientie nexus enodaret (*I Reg. xv*). Separatus quidem a propheta, ea agere visus est, ut ad agenda alia juberetur. Quare et subditur:

(Vers. 15.) *Et reliqui populi ascenderunt post Saul obviam populo, qui expugnabat illos: venientes ex Galgala in Gabaa Benjamin.*

25. Nonnulli sic in peccato corruunt, ut in nullo bono opere teneantur: nonnulli vero dum mala se

perpetrasse recolunt, agere bona instantius conantur. 25. Agendo quippe bona, mala quæ relinquunt operunt: ne ab æterno iudice detecta judicentur. Hoc nimirum si factum Saul in bonam partem deducimus, hoc invenimus; quia qui prius in sacrificio, metuens prophetæ mandata contempsit, postea vero ad eos, quos metuerat, conterendos populi Dei adversarios festinavit. Quo in loco etiam hoc notandum est, quia quem propheta deseruit, ad experienda bella hostium de Galgalis ascendit. Plerosque etenim peccatores justa prædicatores severitas projicit, quos tamen divina memoria non relinquit. Solatia et adhortationes rectorum propter culpas amittunt: sed sacras Scripturas consulunt, propositum resunt; et qui inobedientie malo velut lapsi iacuerant, erecti per obedientie fervorem ad occultorum hostium bella procedunt. Bene ergo de Galgalis, id est de rotis venire memorantur: quia de sanctis Scripturis accipiunt, unde adversæ partis militiam comprimere fortiter possint. Quia vero perditæ conversationis altitudinem recuperare vincendo satagunt, in Gabaa Benjamin ascendere dicuntur. Quia item alii in latibulis se clauserant, alii ad hostes confugerant, reliqui populi vocantur, qui nullo sunt timore perterriti, sed cum rege suo ad locum festinant congressionis. Quod etiam nunc in Ecclesia videmus: quia videlicet plerique quasi parvuli proficere per private vitæ studium proponunt, plerique fortes in expositis quoque maligni hostis certaminibus audaces sunt; ut aperte videant sæculi blandimenta, quæ appetant, sed appetere visa contemnunt. Hi quidem non in latibulis, sed in aperti certaminis campo consistunt, expositi ad prælium, fortes ad triumphum, qui pugnare possunt, et nequeunt superari. Unde et per perfectum numerum designantur, cum subditur:

(Vers. 15.) *Et recensuit Saul populum qui inventus fuerat cum eo, quasi sexcentos viros.*

26. Septem quippe diebus hebdomada impletur, sed unus eorum ad operandum prohibitus est, sex vero in boni operis studio conceduntur. Centenarius autem numerus summam continet numerorum. In sexcentis ergo viris, qui alii designantur, nisi qui opere, et cordis deliberatione robusti sunt? Nam quidam fortia proponunt, sed quia quod proponunt, non faciunt, ad sexcentorum virorum numerum non pertingunt. In sexcentis ergo viris, fortes operarii sanctæ Ecclesiæ designantur, quia magna proponunt, et rigorem propositi, fortitudine complent bonæ operationis. Qui bene cum rege inventi perhibentur, quia cum pastoribus sanctæ Ecclesiæ in bona voluntate, et pia actione conveniunt. Cum eis namque sunt, a quibus nec voluntate discrepant, nec operatione discordant. Qui sic convenire dicuntur, ut excellere prædicatores dignitas sentiat; quia etsi idem bonum subditi, quod prædicatores volunt, faciunt, illi tamen in eodem bono præcipui sunt, quorum, ut ordo est celsior, ita et ardentior virtus animi, et re-

* In Gilot. et Vatic., *modos*, quod minime recipiendum.

bastior nixus operationis. Quare et separatim de A rege, et ejus filio dicitur :

(Vers. 16.) *Et Saul, et Jonathas.*

Ut quid enim separatim rex, et ejus filius nominatur, nisi quia actio boni præsulis claret esse singularis? Et quia omnium fidelium subditorum non est uniformis æqualitas, sequitur :

(Vers. 16.) *Et populus, qui inventus in Gabaa Benjamin.*

27. Satis replicatum est, quod Gabaa collis interpretatur. **293** Collis vero non summitas, sed montium est altitudo summitati vicina. Quid vero in isto colle, nisi alta et perfecta vita intelligitur fidelium subditorum? Hæc nimirum quamvis prædicatorum celsitudini æqua non sit, tamen ab aliorum meritis valde cernitur esse sublimis. Unde et de quibusdam B præcipuis electis in Apocalypsi legitur : *Nemo poterat dicere canticum, nisi illa centum quadraginta quatuor millia (Apoc. xiv, 3).* Quos et clarius demonstrans, ait : *Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati, virgines enim sunt, et sequuntur agnum, quocunque ierit.* Dum ergo spiritualia prælia describuntur, populus inventus in Gabaa Benjamin specialiter recensetur, quia virginum chorus contra immundorum spirituum ferocitatem tanto violentior est, quanto nullo eorum vulnere saucius, nulla eorum suggestionis sorde pollutus. Liber quippe et integer, expeditus est ad occursum, fortis ad ictum. An non in colle filii dextræ sunt, quos integritatis suæ merito dilectus Jesu respicit, dicens : *Vidi supra montem Sion agnum stantem, et cum eo centum quadraginta quatuor millia ? C (Apoc. xiv, 1.)* Sed et nisi valde fortes essent, ad tantam celsitudinem fatigati ascendere nequaquam possent. Item nisi omnium cogitationum liberi essent, post agnum ubique currere non valerent. Quia ergo in occulti certaminis triumpho virgo quisque mirabilis est, tum ordo congressionis describitur, sub typo populi Gabaa, virginitatis specialis dignitas memoratur. Sequitur :

(Vers. 16-18.) *Porro Philistinum conscenderant in Magmas. Et egressi sunt ad præliandum de castris Philistinum tres cunei : unus cuneus pergebat contra viam Ephraim, ad terram Saul; porro alius ingrediebatur per viam Bethoron; tertius autem vertit se ad viam termini in terra Sabaa, imminenti valli Seboim, contra desertum.*

28. Quid est, quod Philistæi tres cuneos faciunt nisi quia maligni spiritus cordi nostro, linguæ, et operi inserere perversa moliantur? Quia enim cogitando, vel loquendo, sive faciundo omne peccatum committitur, tres sunt Philistinorum cunei : quia maligni spiritus impellere ad peccandum animas satagunt, negligentia cordis, effrenatione oris, audacia perversi operis. Unde et primus cuneus contra viam Ephraim pergere dicitur, quia expugnare innocentiam a corde incipiunt. Via quippe Ephraim, id est fructiferi cordis, bona est cogitatio. Contra viam ergo Ephraim primus Philistinorum cuneus pergit : quia occulti adversarii, si prius usum bonæ cogita-

tionis a mente non auferunt, ad eradicandos virtutum ejus fructus pervenire non possunt. Contra Ephraim igitur viam veniunt, quando bonæ cogitationi insidiantur, qua via ad terram Saul tendere dicitur. Quid enim est aliud mens electi discipuli, nisi fructifera valde terra doctoris? Unde et Dominus in Evangelio parabolam seminum exponens, ait : *Quod cecidit in terram bonam hi sunt, qui in corde bono et optimo verbum excipiunt, et fructum afferunt in patientia (Luc. viii, 15).* Dicitur ergo de primo cuneo Philistinorum : *Pergebant contra viam Ephraim* : ut dum litteræ sensum spiritualem percipimus, cogitationis aditum malignis spiritibus obstruamus. Sed dum cor munimus, linguam pariter a superfluis locutionibus refrenare compellimur. Unde et secundus cuneus per viam Bethoron ingredi dicitur; Bethoron quippe, domus iræ interpretatur. Domus vero iræ, est mens usui serviens linguæ litigiosæ. Quam certe domum sapiens **294** ille insinuat, qui ait : *Ira requiescit in sinu stulti (Eccl. vii, 11).* Per hanc quidem ad cor stulti hostes ingrediuntur, quia maligni spiritus, dum ad effrenata verba linguam solvunt, iras accendunt, et mutuum fidelium charitatem feriunt. Qui ergo cavere cogitationes noxias dicitur, si oris custodiam tenere non novit, unius cunei impetum vicit, alterius non evasit. Tertius vero cuneus vertit se ad iter termini. Quis est terminus cogitationis et verbi, nisi consummatio boni operis? Nam idcirco bona cogitamus et loquimur, ut ea ad finem boni operis perducamus. Sed cum antiquus hostis verbis et cogitationibus nocere non prævalet, in finem laqueos tendit, et bonum opus fidelium evacuare, vel impedire appetit. Quod vero est iter termini, nisi studium bonæ operationis? Quia ergo multis insidiis maligni spiritus nituntur, ut studium boni operis deseratur, ad iter termini tertius cuneus verti dicitur. Potest etiam in hoc termino, vitæ nostræ finis intelligi. Ad iter vero termini cuneus vertitur, quia interrumpere hostis opus bonum nititur, ne usque ad vitæ finem perducatur. Unde et Psalmista lapsorum fletus in se exprimens, ait : *Funes extenderunt in laqueum pedibus meis, juxta iter scandalum posuerunt mihi (Psal. cxxxix, 6).* Juxta iter quidem scandalum ponitur, ut bona electorum opera ante hujus vitæ consummationem deserantur.

D 29. Quid est autem quod ait : *In terra Sabaa, imminenti valli Seboim contra desertum?* Sed hæc nomina locorum ad designandum situm termini, quem dixerat, posita sunt. Sabaa vero in lingua nostra, captiva dicitur : Seboim, capreæ nuncupantur. Quæ est autem ista captiva, nisi humana natura, quæ in paradiso fuit posita, et nunc ad perlerendas hujus mortalitatis ærumnas in hoc sæculum est ligata? Quæ est autem terra captivæ hujus, nisi peregrinatio vitæ temporalis? Bene igitur, dum verti cuneus dicitur terra captivæ memoratur : quia maligni spiritus in hac terra peregrinationis nostræ prælia contra nos movere possunt; in illa vero vita nostra non possunt. Sed electorum præsens conversatio quam-

vis in hoc captivitatis exsilio posita sit, si iter termini perfecte custodit, post termini hujus angustias, ad altitudinem immortalitatis pervenit. Unde et termini hujus terræ valli Seboim, id est caprearum imminere perhibentur. Vallis quippe caprearum, est mors pretiosa sanctorum : quia unde moriendo deponuntur, inde ad gaudia æterna sublevantur. Capreas quidem velocia animalia esse, et magnos saltus dare quis nesciat? Recte ergo sanctarum animarum dignitatem caprearum designant, quæ in morte corpora deserunt, sed quasi magnos saltus dantes, per ingentia merita ad superna regna conscendunt. Dicit ergo, quia terminus terræ captivæ imminet valli Seboim : quia etsi damnata est humana conditio, sic tamen est in Dei filio exaltata, ut cum ad vitæ temporalis terminum ducitur, in morte datur, ut in æternæ vitæ celsitudinem sublevetur. Dicit ergo : *Quia tertius cuneus ad iter se vertit termini in terra captivæ, quæ imminet valli caprearum* : ut malignos spiritus ad hoc electorum extrema bona pervertere conari asserat, ut ad superna gaudia non conscendant. Quæ etiam vallis sita contra desertum dicitur. Quid deserti nomine hoc loco, nisi infernum accipitur? Desertum quidem recte intelligitur, ubi electorum nullus invenitur. Desertum etiam dicitur, in quo ærumnarum solatia nulla sentiuntur. Vallis ergo caprearum contra desertum sita perhibetur : quia sanctorum mors **295** diversam omnem ab inferni meritis habet, et conveniens aliquid, et dignum inferni pœnis non habet. Sequitur :

(Vers. 20, 21.) *Porro faber ferrarius non inveniebatur in omni terra Israel. Caverant enim Philistiim ne forte facerent Hebræi gladium aut lanceam. Descendebat ergo omnis Israel ad Philistiim, ut exaceret unusquisque vomerem, aut ligonem, et securim, et sarculum.*

30. Hæc profecto omnia describuntur, ut modus subsecutoræ victoriæ insinuetur. Armati quippe ab inermibus victi sunt, ut totum, quod vincitur, omnipotentis Dei laudibus tribuatur. Nos autem si more nostro spiritualiter ista prosequimur, mysteriis vacua non inveniemus. Quid est ergo, quod dicitur : *Faber ferrarius non inveniebatur in Israel* : nisi quia ad spiritualia bella non per sæculares litteras, sed per divinas instruimur. Faber quippe ferrarius in Israel non invenitur, quia fideles Domini videntes, arte sæcularis scientiæ contra malignos spiritus nequaquam præstantur. Fabri namque arte adjoti vincerent, si sæcularis eloquentiæ facili, occultis hostibus prævalerent. Quæ profecto sæcularium librorum eruditio, et si per semetipsam ad spirituale sanctorum conflictum non prodest, si divini Scripturæ conjungitur, ejusdem Scripturæ scientia subtilius eruditur. Ad hoc quidem tantum liberales artes discendæ sunt, ut per instructionem illarum divini eloquia subtilius intelligantur. A nonnullorum cordibus discendi desiderium maligni spiritus tollunt : ut et sæcularia nesciant, et ad sublimitatem spirituum non pertingant. Bene ergo dicitur : *Caverant*

^a Gilot., dicendi sublimis?

Philistiim ne forte facerent Hebræi gladium, et lanceam. Aperte quidem demones sciunt, quia dum sæcularibus litteris instruimur, in spiritualibus adjuvamus. Cum ergo nos ea discere dissuadent, quid aliud, quam ne lanceam aut gladium faciamus præcavent? Dicit ergo historica, et studium electorum propheta insinuet, et exponat : *Descendebat Israel ad Philistiim, ut exaceret unusquisque vomerem suum, aut ligonem.* Ad Philistiæos descendimus, quando ad discendos sæculares libros animum inclinamus. Et descensus dicitur, quia Christiana simplicitas in alto est. Sed quid est, quod sæculares litteræ dicuntur in plano esse, modus vero ^a docendi sublimis? Quia cum cœlestia nulla narrent, et miro dicendi ordine, quæ proponuntur, explicant, et narrando sublimantur, et ^b carnalia dicendo deponuntur. Quem profecto dicendi, sive intelligendi modum qui seire appetit, descendat ad Philistiim, vomerem et ligonem acuat, ut ad sæcularium etiam carnalia audienda deponatur, qui eorum eloquentia instrui pendus nititur. Hanc quippe sæculares scientiam omnipotens Deus in plano anteposuit, ut nobis ascendendi gradum faceret, qui nos ad divini Scripturæ altitudinem levare debuisset. Idecirco eam præmittere voluit, ut in ipsa nos instrueret ad spiritualia transire. Unde et Moyses, qui nobis divinarum eloquiorum principia edidit, non prius divina didicit, sed ut capere, vel exprimere divina posset, in omni Ægyptiorum scientia rudem animum informavit. Leatius etiam prophetis aliis eloquentior extitit : quia nec, ut Jeremias Anathotites, nec, ut Amos armentarius, sed nobiliter instructus atque urbanus fuit. Parus quoque vas electionis ante ad Gammellis pedes instruitur, quem rapiatur in paradysum, vel ad cœlesti altitudinem sublevetur (Act. xxi). Et ideo fortasse per doctrinam **296** aliis apostolis excellit : quia futurus in cœlestibus, terrenæ primus studiosus didicit.

31. Sed jam, ut arbitror, ruralium instrumentorum proprietates spiritualiter exquirere debent. Quid ergo in vomere, qui præconibus bobas trahitur, nisi affectus gentium caritatis insinuetur? Et quid in ligone, quo solus quisque in agri cultura crescit, nisi private vitæ studium ostenditur? Quidam namque et dies et fortes ruricolæ in bobas arant : quia et Dominum fortiter discurrunt, et per fratrum amorem animarum lucris diligentius intendunt. Vomerem igitur apud Philistinorum fabros acuat : quia sævæ prædicationis studium de sæculari eruditione componunt. Nonnulli vero, ut pauperes, ligone utuntur : quia qui ad lucrandas aliorum animas se non posse sufficere arbitrantur, sibi solis non desunt præparare de eternitate quod possunt. Velut ligone quisque eorum utitur : quia agrum summentis divino cultui præparare non desunt. Et quia in hoc etiam private vitæ studio valde sibi sæcularis eruditio predest, ligonem, dum docetur arare : quia in proprie vitæ studio eruditus quæque subtilius intendit. Securi autem non terram sedimus, sed ramos arborum

^b Gilot., et Vatic., et carnalia docendi deponuntur

de truncamus. Quid ergo aliud signat securis, nisi zelum bonæ æmulationis? Nam quando ad imitanda meliorum exempla succedimus, velut ramos nobis incidimus, quibus ignem depellendis negligentia nostræ frigoribus nutriamus. Hanc securam nos tenere Paulus apostolus præcipit, dicens: *Bonum æmulamini in bono omnes* (Gal. iv, 18). Quæ nimirum securis acuitur: quia eruditi fideles, sicut melius agnoscunt exempla fidelium, ita et ferventius imitari concupiscunt. Sarculum sive tridens subtilius terram fodit; ita ut non tam fodere, quam scalpere, et glebas confringere cognoscatur. Quid per hoc tridens sarculum, nisi virtus discretionis exprimitur? Per quam certe dum acta, vel agenda subtili consideratione discutimus, velut serendæ terræ nostræ glebas in tenuem pulverem complanamus. Quod profecto sarculum tridens asseritur, quia vis discretionis non solum agenda, sed etiam cogitanda, et loquenda componit. A manu quidem, corde, et lingua cuncta noxia reserat; ut semen, quod terræ mentis nostræ committimus, uberem fructum ferat. Apte itaque dicitur: *Descendebat omnis Israel ad Philistiim, ut exacerat unusquisque vomerem suum, ligonem, securam, et sarculum*: quia affectum geminæ charitatis, privatæ vitæ studium, alienæ perfectionis exempla in sacro eloquio legimus: sed ejusdem sacri eloquii profunditatem penetrare ignari sæcularis scientiæ non valemus. Unde et rationabiliter subinferebat, ait:

(Vers. 24.) *Retusæ itaque erant acies vomerum, et ligonum, et securium, et tridentium, usque ad stimulum corrigendum.*

32. Non dicuntur acies replicatæ, aut attritæ: sed retusæ. Nam si replicatæ essent, vel attritæ, omnino nihil inciderent. Retusa vero acies, etsi ocleriter non incidit omnia, quædam objecta in mora laboris secant. Sic nimirum sunt corda simplicium, quæ si subtilitè spiritalia non intelligunt, dum tamen tarde quædam intelligunt, acuitatem ingenii non acutam habeant, sed retusam. Sape enim discutere obscura volunt; sed dum vix diu cogitando ad ea etiam, quæ sunt aperta, perveniunt, velut retusa acie morando incidunt. Quod certe non solum 297 in occultis sacramentis Scripturarum ostenditur, sed etiam in latentibus suggestionibus dæmonum. Depellere quippe a se hostem nequeunt, quem cognoscere cito non possunt. Dum ergo magna mora cogitationis, insidias malæ suggestionis expellunt, velut retusa acie secant, quod per acuitatem ingenii abscondere velocius poterant. Quid est autem quod dicitur: *Usque ad stimulum corrigendum*? Stimulus dicitur increpatio prælatorum. Unde et scriptum est: *Verba sapientum sunt quasi stimuli* (Eccl. xii, 11). Stimulus quidem increpatio dicitur, quia dum culpas arguit, mentem pungit. Sed retusæ est stimulus, quando prælati languet intellectus, ut subditorum culpas, nec cognoscendo reperiât, nec inveniendò reprehendat. Bene ergo increpatio rectoris stimulus asseritur, quia tumores vitorum pungerenon prævalet, si ejus mens

A erudita per scientiam, pungenda non videt. Unde et in type eruditorum prælatorum bene subjungitur:

(Vers. 22.) *Cumque venisset dies prælii, non est inventus ensis, et lancea in manu totius populi qui erat cum Saul et Jonatha, excepto Saul et Jonatha filio ejus.*

33. Quid per lanceam, nisi sanctorum prædicatorum acuta providentia accipitur? Et quid per ensam, nisi eorum intelligentiæ subtilitas demonstratur? Per lanceam quippe longe nobis ante objecta perfodimus. Per ensam vero vicini, et fere conjuncti nobis hostes trucidantur. Bene ergo in lancea, providentia electorum ostenditur, per quam occultos hostes percunt, antequam vicinum eorum impetum patiantur. Dum enim futuras dæmonum insidias cavendo præveniunt, velut a longe lancea feriunt, quorum vicinos excipere ictus nolunt. Unde et beatus Paulus apostolus dum a longe armatos fornicationis spiritus cerneret, conjugalem castimoniam quasi lanceam tenuit, et eos accedere propius non permisit, dicens: *Propter fornicationem unusquisque uxorem suam habeat, et unusquisque virum. Uxori vir debitum reddat, similiter autem uxor viro* (I Cor. vii, 2). Et iterum: *Revertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram* (Ibid. 5). Hinc etiam de semetipso ait: *Castigo corpus meum, et in servitutem redigo, ne prædicans aliis, reprobus efficiar* (I Cor. ix, 27). Qui enim ne reprobus fieret, corpus castigaverat, nimirum lancea hostes suos longiuscule positos ante se perfodiebat. Providentia ergo abstinentiæ pro edomanda carnis libidine quasi lancea accipitur, per quam venturi hostes feriuntur. Bene etiam per ensam intellectus exprimitur: quia qui pravas maligni spiritus suggestiones in præsentis tempore cognoscit et abjicit, velut vicinum, et juxta se positum hostem ferit. Qui etiam velut ense utraque parte acuto incidit: quia tam falsa bona, quam vera mala reprehendit. Quid vero est, quod in manu Saul et Jonathæ ensis esse perhibetur? Sed in manu non sunt eorum, qui acute vicina et præsentia intelligunt, et futura prævident, et ad extinguenda ea fortia non exercent. Aparte sciunt, quia antiquus hostis maximam partem humani generis per robur carnis in fornicationem præcipitat, qui tamen carnem per abstinentiam castigare non curant. Sic etiam nonnulli præsentia mala aperte conspiciunt, sed hæc vitare minime conantur. Hi nimirum ensam et lanceam habent, sed in manu non habent. Bene ergo in die prælii in manu Saul et Jonathæ ensis et lancea invenitur: quia solum electi viri sunt, qui et præsentia et futura mala intelligant, et ea cordis intentione vincere ardentius concupiscant. Quod tamen hoc loco ideo dicitur, ut populus 298 nihil in manu tenuisse doceatur, qui vomeres, ligones, securas, et sarculos tenere ostenditur. His enim verbis non electi distinguuntur a reprobis, sed hebetes a peritis. Sed quia jam armatos viros ostendimus, modum certaminis explicemus. Sequitur.

CAPUT IV.

(I Reg. xiv, 1.) *Egressa est statio Philistinorum*

a. Vatic., et Gilot., dum tam tarde.

ut ascenderet in Magmas, et accidit quadam die ut diceret Jonathas filius Saul ad adolescentem armigerum suum : Veni, et transeamus ad stationem Philistinorum, quæ est trans locum illum.

1. Philistinorum statio egreditur, quando malorum spirituum turba electis mentibus per suggestiones noxias demonstratur. Quæ nimirum idcirco statio dicitur, quia electorum bella describuntur. Stare quippe malignis spiritibus, est in electorum pugna magnas vires exercere. Nam stando validius unusquisque, quam sedendo, conari ad aliquid faciendum potest. Philistinorum igitur statio egressa dicitur, ut dæmonum conatus in bello nostro aperte colligatur. Et quia velut se inferiores, atque minores opprimere fideles cogitant, in Magmas ascendere egredientes parant. Vel in Magmas ascendere gestiunt, quando parvulorum corda decipere tentando moliantur. Sed electi prædicatores, dum tentata corda subditorum intelligunt, ferre auxilia non morantur. Hos velut in tuto reponunt, illos secum ad sustentanda pericula bellorum ducunt. Quid est quod ab bella armiger dicitur, nisi quia per scientiam eruditi subditi ad internorum certaminum victoriam promovendi sunt? Quidam namque artem physicam sciunt, qui medendi experientiam nesciunt : sic nimirum in sancta Ecclesia quidam sunt qui artem interioris pugnæ didicerunt, sed ad districtas necessitates certaminum adhuc perducti non sunt. Magnos viros pugnantes audiunt, sed prælia, quæ magni magnifice tolerant, auditu sciunt, virtute nesciunt. Tales quippe sunt qui ad imitanda vestigia Redemptoris invitantur. Qui vult, inquit, venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me (Matth. xvi, 24). Arma vero Jonathæ sunt hortamenta doctoris. Armiger vero arma portat, cum quibus non ipse, sed alius pugnat. Sic nimirum sunt, qui in sancta Ecclesia noviter instruuntur. Dum enim virtutes a doctoribus audiunt, quibus ipsi doctores contra malorum spirituum versutiam pugnant, illud nimirum habent in ore, quod nondum habent in virtutis exhibitione. Dixit ergo Jonathas ad armigerum suum : Veni, transeamus ad stationem Philistinorum : quia electi doctores, subditos suos docent non solum artem, qua dimicent, sed etiam ab bella pertrahunt, quo triumphent.

2. Et quia remissi pastores bella, quæ insinuant, suscipere nequaquam curant, non dicit : Vade, et transi ad stationem Philistinorum : sed : Veni, transeamus. Alios quidem ad certamen provocant, sed eadem certamina ipsi priores tentant. Quid vero est, quod dicit : Quæ est trans locum illum? Sed quidam locus in sancta Ecclesia est, qui magnis præliis clausus, non expositus est. Possidere quidem bona seculi, uxorem ducere, filios procreare, blandimenta de omnibus rebus licitis corporibus exhibere, eo munitum ab hoste manere est, quo aliquid impositum in eo ordine positus onerosum non est. Sed hunc locum si quis melioris vitæ desiderio accensus transire nititur, necesse est ut ad gravissima bella præ-

paretur. Divitias namque contemnescentes, paupertatem Christi amplectentes, spernentes conjugia, amorem pudicitiae semper amplecti debent. Habent continuo isti insurgentia gravissima prælia carnis, illi impugnationem cordis : quia nec paupertas leviter fertur, nec sine magnis agonibus pudicitiae corpora subjungantur. Unde bene per quemdam sapientem dicitur : Fili, accedens ad servitum Dei, sta in timore, et præpara animam tuam ad tentationem (Eccli. ii, 1). Quasi dicat : Quia egredi voluisti de loco muniminis, necesse est ut jam patenti bello contra fortissima hostium castra muniaris. Dum ergo trans locum illum, non istum dicit, doctorum Jonathas virtutem insinuat, qui per singulare propositum religionis, semper sunt in aperto campo certaminis. Et quia de omni, quod strenue dimicant, de omni quod nobiliter triumphant, jactantiae et elationis vitium fugiunt, sequitur :

(Vers. 1.) Patri autem suo hoc ipsum non indicavit.

3. Tacendæ quidem sunt electorum virtutes, ne per jactantiam dicantur, sed aliquando ad Dei gloriam eas manifestare culpa non est. Quia vero nos in Saul magnos prædicatores expressimus, hoc profecto, quod patrem Jonathas pugnae initium celat, illud insinuat : quia magna quas agimus, quandoque propter humilitatem laudabiliter celamus. Tales quidem jam facti per corruptionem sumus, ut boni videri etiam ab illis, qui præsent nobis, sine elatione nunquam valemus. Cum ergo de manifesto lateus malum nascitur, sapienter bonum absconditur, ne malo superveniente maculetur. Sed inter hæc sciendum est, quia illi virtutes celare prælatis suis ista necessitate possunt, qui bene cognoscere bonum quod agunt, sciunt. Si enim nimis sunt simplices, sæpe non est bonum, quod esse bonum arbitrantur ; et dum vitium quasi virtutem non indicant, in se absconditum hostem portant. Unde et Jonathas, qui patri belli propositum textit, tantus asseritur : ut sub ejus ducatu pars exercitus producta referatur. Erant, inquit, duo millia virorum cum Saul in Magmas, et in monte Bethel, mille autem cum Jonatha in Gabaa Benjamin (I Reg. xiii, 2). Dicatur ergo de Jonatha : Patri autem suo hoc ipsum non indicavit : quia eruditi viri, dum elationis vitium incurere de magnis operibus suis metuunt, ea nimirum ipsis abscondunt, a quibus adjuvari potuerunt. Quæ nimirum prædicatoris auxilia melius discimus, si ipsos in loco suæ perfectionis videamus. Nam sequitur :

(Vers. 2.) Porro Saul morabatur in extrema parte Gabaa a sub malo granato, quæ erat in Magron.

4. Gabaa, ut diximus, collis interpretatur ; Magron, de fauce dicitur. Prædicatores autem sancti sublimes valde sunt, non solum opere, sed etiam contemplatione. Extrema ergo pars ista sublimitas est operis, intima vero illa, contemplationis. Per hanc quidem extremam partem suæ celsitudinis, ad exemplum a nobis conspiciuntur ; per illam vero intimam, in magno amore conditori conjuncti sunt. Hos quidem nobis extrema parte sublimitatis suæ propheta mirandos

* Male hic et infra in aliis Editis legitur, malo granata et malus granata.

ostendit, quando ait : *Qui sunt isti, qui ut nubes volant, et quasi columbæ ad fenestras suas? (Isa. lx, 8.)* Volant quippe ut nubes : quia a gravedine culpæ sunt leves, et gratia sancti Spiritus in bono opere veloces. Quasi columbæ vero sunt ad fenestras, quia ad exemplum per bona opera se nobis, quasi per foramina porrigunt, sed de ostensa vitæ munditia, laudis appetitu nequaquam **300** capiuntur. Sed et sub malo granato rex residet ; quia in umbra Redemptoris prædicator requiem habet. Magno quidem labore fatigatur, sed verborum Domini consolatione reficitur. Unde et eadem malus arbor in eo loco, qui de fauce dicitur, morari perhibetur. Quid enim hoc loco istud de fauce dicitur aptius quam sancti Evangelii dulcedo designatur? Sic enim nunc morari in umbra Redemptoris possumus, si videlicet verba ejus ad consolationem de Evangeliorum meditatione capiamus. Sed in hoc residere quietius prædicatores possunt, qui quo alius et propius illud divinæ faucis verbum suscipiunt, dulcius saginantur. Hæc etiam causa est qua rex Saul non stare, neque sedere, sed morari sub malo granato in Magron dicitur ; quia perfectus doctor Dei docibilis est : et dum pascere cibo alios nititur, ipse multiformium deliciarum spiritualium dulcedine satiatur. Nam dum Redemptoris amœna singulariter aspicit, in miram contemplationem virtutum surgit : et quasi de uno cortice plurima grana colligit, dum per ea omnia, quæ in Redemptorem recolit, deliciosam mentem granatam ducit. In hac quidem Redemptoris amenitate sponsa se requievisse gloriatur, quæ dicit : *Sub umbra ejus, quem desideraveram, sedi (Cant. ii, 3).* In umbra quippe ejus sedere est in ejus contemplatione requiescere. Ejus certe contemplatio umbra est, quia in ejus visione protegimur, ne diabolica tentatione velut solis ardore denigremur. Qui ergo tam sublimiter requiescunt, ferre se consulentibus auxilia utiliter possunt. Sed tamen nonnulli electi subditi dum infirmitatem propriam metuent ; dum solum Deum agonis sui testem requirunt, tantorum hominum judicia fugiunt, ut a solo Deo in bona sua actione videantur. Bene ergo et Saul in extrema parte Gabaa sub malo granato morari dicitur, et Jonathas belli propositum ei non indicasse : quia dum perfecte cavere elationem non possumus, bonum, de quo nasci potest, omnibus abscondi debet. Sequitur :
(Vers. 2.) *Erat populus cum eo quasi sexcentorum virorum.*

5. Hoc numero fortes viros in bono opere superius designari diximus, qui cum rege esse referuntur : quia per studium boni operis, concordēs sunt vitæ doctoris sui. Sed habent prædicatores Ecclesiæ sub se, non solum qui magna agant, sed et verbi comministros qui summa doceant. Habent duces, qui ad bella ferventes roborent, habent qui audacter currant, habent qui potenter protegant. Bene ergo subiungitur :

(Vers. 3.) *Achias filius Achitob fratris Ichabot, filii Phinees, qui ortus fuerat ex Heli sacerdote Domini in Silo. Qui portabat Ephod.*

6. Achias namque umbraculum nostro sermone dicitur. Quid vero per umbraculum hoc in loco, nisi protectio designatur? Qui ergo in sancta Ecclesia minores quoslibet ab occultis adversariis protegunt, per umbraculum recte designantur. Qui autem umbraculo residet, ardorem solis sentire non potest. Cur vero in sacro eloquio umbracula prædicantur, nisi quia etiam solem reprobam ostendunt, quo viror mentis exurit? De quo nimirum sole Veritas in divisione seminum dicit : *Orto sole, aruerunt (Math. xiii, 6).* Fervens quippe ardor concupiscentiæ sol est, qui velut luce candeat, sed qui mentem, cui lucet, exurat. Dum ergo majorum exhortationibus omnium concupiscentiarum blandimenta respicimus, quo alibi, quam in umbraculo amœno substernimur, **301** ubi tentationum incendia declinemus? Sed diminutive umbraculum Ecclesiæ minister dicitur, ut Redemptori nemo comparetur. De illius namque protectione sponsa in Canticis gloriatur, dicens : *Sub umbra illius, quem desideraveram, sedi (Cant. ii, 3).* Et Psalmista deprecans, ait : *Sub umbra alarum tuarum protege me (Psal. xvi, 9).* Sed unde tantum Achias iste procedit, exponitur, quia filius Achitob esse memoratur. Achitob, frater meus bonus dicitur. Quis igitur iste frater bonus intelligitur, nisi Redemptor noster? Frater quippe, quia naturæ nostræ particeps : sed bonus, qui naturam nostram quam suscepit, ab æterna morte liberavit. Vel bonus, quia omnes nos mali sumus, dicente ipso : *Si vos mali cum sitis, nostis bona data dare filiis vestris (Math. vii, 11).* Achias ergo filius Achitob dicitur : ut qui in Ecclesia potentes sunt, eorum potentia ex sola Redemptoris imitatione eis inesse sentiatur. Idem vero Achitob frater Ichabot asseritur, quia a translatione gloriæ nuncupatur. Nam Redemptor noster secundum carnem de Judæorum gente est natus. A quo nimirum populo, quia omnis ornatus templi, omnes sacrificiorum ritus, omnia Scripturarum mysteria ad gentilem populum transierunt, translatio gloriæ in Achitob fratre recte memoratur. Ipse quoque Achitob Phinees fuisse filius dicitur : quia Judæicus populus in erroris sui perfidia, qua se mersit, ejusdem gentis suæ doctores se valde nequiores habuit. Unde et idem Phinees, os mutum, sive, ori parcens interpretatur. Os quippe dicitur, quia per eundem populum Dominus locutus est. Sed mutum os nunc esse cognoscitur, quia dum Redemptorem repulit, loquentem in se olim Spiritum pariter amisit. Qui etiam ori parcens recte dicitur, quia sic semel in reatu tanti sanguinis cecidit, ut per poenitentiam, et confessionem ad eum converti nequaquam possit. Ori igitur parcens dicitur, quia confitendo pie erubescere dedignatur. Quo contra beatus Job ex persona conversorum promittit, dicens : *Non parcam ori meo, loquar in tribulatione spiritus mei (Job vii, 11).* Sed quia item religiosus dignitatem in patriarchis et prophetis habuit, idem Phinees ex Heli sacerdote Domini natus asseritur. Heli quippe Deus meus, Silo missus interpretatur. Dii vero aliquando

in sancta Scriptura electi prædicatores intelligantur. A Unde et ad Moysen a Domino dicitur : *Poni te Deum Pharaonis* (Exod. vii, 1). Et in lege præcepit dicens : *Diis non detrahes* (Exod. xxii, 28). Pater ergo Phinees, Deus meus dicitur, quia nimirum Judaicus populus eorum secundum litteram Scripturas imitatur, qui verbum Dei et revelata mente meruerunt cernere, et theca litteræ ne videretur occultare. Hos nimirum per semetipsam Veritas ostendit, cum verba Psalmistæ exposuit, dicens : *Illos dixit Deus, ad quos factus est sermo Dei* (Joan. x, 35). In Silo autem natus asseritur : quia Judaicus populus, licet carnaliter, adhuc tamen in Scripturis spiritualibus eruditur. Quia ergo electus quisque et sapiens in sancta Ecclesia natum Dominum ex Judaico populo per doctrinam sequitur, Achias, qui umbraculum dicitur, filius Achitob fratris Ichabot, filii Phinees, filii Heli esse perhibetur. Qui etiam ephod portare describitur, ut aperte monstratur quia protegere alios nequaquam potest, qui pulchritudine bonæ conversationis, luceque non fulget. Sequitur :

302 (Vers. 3.) *Sea et populus ignorabat quo isset Jonathas.*

7. Quid est quod populus quo est Jonathas nescit, nisi quia electus doctor ea quæ intendit agere, studeat perhumilitatem celare? Unde et in Evangelio Dominus dicit : *Nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua* (Matth. vi, 3). Si enim per dexteram æterna, per sinistram vero præsens vita figuratur : homines in sinistra, angelos ad dexteram habemus. Quando autem per bona opera ad consortium supernorum civium tendimus, dextera manus nostra operari perhibetur. Sinistra vero manus nostra opera nescit dextera, si cooperatores nostros, fideles videlicet sanctæ Ecclesiæ, adiutores habemus in opere, et laudatores habere volumus ad relationem. Bene ergo dicitur : *Populus ignorabat quo isset Jonathas*, quia tunc solum bene agere magna nitimur, cum ea quæ agimus pandere ad ostensionem vitamus. Sed quia ad exemplum electorum ista proferimus, non solum quo est, sed etiam qua est, explorare attentius debemus. Sequitur :

(Vers. 4.) *Erant inter ascensus per quos vitabatur Jonathas transire ad stationem Philistinum, emittentes petra ex utraque parte, quasi in modum dentium, scopulis hinc inde prærupti : a nomen unius Boreas, nomen alteri b Senes.*

8. Cum electorum vita alta sit meritis, ima vero conditio malignorum spirituum, quid est quod ascensus esse dicitur, unde ad Philistinorum stationem Jonathas tendere conatur? Nam de eisdem Philistinis in typo dæmonum non longe superius dictum est : *Ascendentes castrametati sunt in Magmas* (I Reg. xiii, 5). Sed super nos esse dicuntur, quo mi-

nores fortitudine videamur. Super nos etiam esse cognoscitur, quod penetrare per intelligentiam non valeamus. Quoties ergo cum spiritibus reprobis certare proponimus, robur parare debemus ad ascensum, quia homines cum angelis pugnare contendimus. Unde et ille athleta strenuus confortans vehementer commilitones suos, ait : *Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates, adversus spiritualia nequitie in caelestibus* (Eph. vi, 12). Quia enim contra principatum et potestatum spirituales nequities se pugnatum prænotaverat, nimirum robur mentis ad altitudinis ascensum parabat. Peccatorum corda dum nequam spiritus sibi subjiciunt, eis utique per multiformia vitia dominantur. Si ergo illuc quoque eos expugnare contendimus, valde nos oportet ascendere, ut eorum possimus agmina potenter ferire. Aliter enim lubrici, aliter salvandi sunt acediosi : aliter vaneglorii, aliter superbi. Ut vero ad hæc omnia electus doctor possit sufficere, quia per assidue meditationis acuta consilia mentem levat, quasi ad ascensum Philistinorum se roborat.

9. Bene autem non unus asseritur, sed plures dicti sunt ascensus : quia innumeris hostibus multis itineribus occurrendum est. Quod tunc bene agitur, quando vitii singulis congruentes, et propriæ curationes adhibentur. Nam, ut aliqua ex eis breviter perstringamus, fornicationis spiritus continentia perstringitur : sed tamen levius superatur, si eare impetum suum per abstinentiam minuatur, ne se mundana concupiscentia victa substernat. Gula per abstinentiam frangitur : sed abstinentiam ciborum corporalium habere non potest, qui **303** mentem spiritualibus cibis non replet. Potenter enim corpus extenuat, qui amore caelestium cor inflamat : quia dum spiritualia fortiter diligit, desideria carnis valenter premit. Avaritiæ quoque vitio bonum paupertatis voluntariæ contrarium est, sed pauper spiritus esse non poterit, qui amare adhuc æterios thesauros nescit. Sic nimirum ira vincitur, si amore caelestium perfecte terrena omnia despiciantur : quia unde irascatur, jam non habet, qui dænum temporale non timet. Sic quoque acedia vitium, id est tedium cordis depellitur, si semper bona caelestia cogitentur. Tædere quidem mens nullatenus potest, quæ tam jucunda bona lætenter videt. Tristitia etiam angustiosum malum spiritualis lætitiæ campo devoratur : sed tamen ipsa spiritualis lætitiæ se menti non infundit, quæ temporalis vitæ angustias transgredi contemplando non novit. Bene quidem tristitia vincitur, si temporalium laborum præmia videantur, quia unde electa mens temporaliter se affligi considerat, inde gaudere in caelesti patria æternaliter sperat. Quia ergo magna divaritate con-

^a In textu Hebr. et in Versionibus omnibus legitur *Boreas*, per duplicem *Tsade*. Gregorium tamen legisse *Boreas*, constat ex significatione quam huic voci affligit infra num. 9. *Boreas* quippe, in primatu dicitur, deducta nimirum a *ראש* *ros*, vel *ראשית* *re-sith*: quæ significant principium, caput et similia.

^b Cum hæc vox, ut infra docet Gregorius num. 9, significet solem vel auditionem, legendum hic *Totius* videtur *Sene*. Nam *Sene* Hebr. est *סנה*, *Sene* vel *Sama* auditio.

^c Vatl. et Gillot., *entm*.

siliis ad diversos animarum morbos curandos prædicator utitur, quia idem consilium alta ræptis consideratione comprehenditur, bene unde Jonathas transire ad stationem Philistinorum appetit, ascensus esse perhibetur. Et quia ad expugnandos malignos spiritus a peccatorum cordibus plures difficultates obviant, petras inter ascensus esse memorentur. Quid enim per istas duas petras, videlicet Bores et Sene, nisi concupiscentia et peccatum designatur? Bores quippe in primatu dicitur, Sene sol, sive additio. Bene autem concupiscentiæ primatus nomen convenit, quia ipsa prior mentem occupat, quam se mens peccato substernat. Solis etiam nomine recte peccati delectatio figuratur: quia a veritatis intuitu mentis oculos claudit, et ad vanitatem aperit. Unde et in primis hominibus a seductore spiritu per serpentem dicitur: *In quacunq[ue] die comederitis de ligno, quod est in medio paradisi, aperientur oculi vestri (Genes. iii)*. In comessatione quidem illa, peccando aperti sunt oculi transgressorum, ut falsæ lucis radios in experientia delicti perciperent, et a supernæ claritatis alta contemplatione caligarent. In hanc quippe lucem aperire oculos Psalmi ta refugiens, Dominum obsecrat, dicens: *Averte oculos meos, ne videant vanitatem (Psal. cxviii, 57)*. Hanc beatus Job alta mente despiciens, perfectorum meritis se inseri exoptans, ait: *Nunc enim dormiens silerem, et somno meo requiescerem: aut, sicut abortivum absconditum non subsisterem: vel qui concepti non viderunt lucem (Job., iii, 13)*. Qui sunt isti, nisi qui peccare fortiter caverunt? Unus ergo scopulus Bores, alter Sene dicitur, quia si concupiscentia in mente sibi locum vindicat, ejusdem mentis oculos ad placidum peccati blandimentum, quasi ad solis lucem videndam levat. Bene item petra nominantur, quia iniquorum mentibus ista duo convepiunt, ut jam redire prædicator ad se facile non admittant. Sed et dicuntur scopuli: quia hinc inde, videlicet tam mente quam corpore præruptum retinent usum pravitatis. Dum enim nulla morum, nulla operum integritate solidantur, in modum scopuli, hinc et inde prærupti sunt. Et quia dicitur in modum dentium, quid dat intelligi, nisi quod sæpe videmus, quia qui prædicatorum hortamenta despiciunt, eorum vitam **304** mordere detractionibus conantur? Sed de eisdem scopulis subditur:

(Vers. 5.) *Unus prominens ad Aquilonem, ex adverso Magmas, et alter ad Meridiem, contra Gabaa.*

10. Ad Aquilonem prius scopulus prominat, alter ad Meridiem, quia per concupiscentiam fervor charitatis exstinguitur, et per peccatum ardor concupiscentiæ augmentatur. Mens enim reproba, dum concupiscentiæ subditur, charitate spoliatur, et dum peccare non invidet, acriora in se valde peccandi desideria accendit. Quasi enim in summa dii suæ altitudine et calore posita, in fluxu peccati, et immoderate lætatur, et ardentem resolvitur. Male ergo mederi concupiscentiæ morbo satagit, qui ad hoc exolere concupiscentiæ peccando cogitat ut quiescat.

A Tanto quidem erit post peccatum concupiscentia major, quanto ipsa sibi esse incipit peccati delectatio gratior. Sed primus scopulus ex adverso Magmas situs, alter contra Gabaa prominere perhibetur. Magmas, ut jam satis diximus, humilitas, Gabaa collis interpretatur. Ex adverso utique concupiscentia humilitatem habet, blandimentum vero peccati colestem conversationem. Omnis enim, qui vetita concupiscit, dum præceptorem despicit, superbit. Ex adverso itaque humilitatem habet, quam in obedientiæ devotionem non retinet. Sed et qui in peccati fervore, velut meridiana claritate resolvitur, contra Gabaa, id est collem prominet, quia dum adversatur celestibus, pœnis tartareis præparatur. Sed quia tales etiam ad æternam vitam Sanctorum prædicatione B perduntur, ipsorum prædicatorum studium in Jonathæ facto videamus. Nam sequitur:

(Vers. 6.) *Veni, transeamus ad stationem incircumcisorum horum, si forte faciat Dominus pro nobis, quia non est Domino difficile salvare, vel in multitudine, vel in paucis.*

11. Quæ est statio Philistinorum, nisi robur malignorum spirituum? Sancti etenim viri, cum ad peccatorum correctionem se præparant, aperte sciunt quia cum de cœlo lapsis angelis pugnant. Pugna ergo hæc, quia angelorum est et hominum, pugnatur a fortibus cum infirmis, cum simplicibus ab astutis. Nam ab his fortibus inaurata acceperat, qui dicebat: *Irruunt in me fortes, neque iniquitas mea, neque peccatum meum, Domine (Psal. lviij, 4)*. Astutias lapsi angeli etiam Paulus intuens, ait: *Non ignoramus ejus astutias (II Cor. ii, 11)*. Contra astutos igitur via captæ rationis quaerenda est, contra fortes vero divina sunt auxilia petenda. Ut ergo magna cautela prædicator exhibenda esse sentiat, Jonathas armigerum suum ad seonem transeundum invitasse dicitur. Et ut in expellendis hostibus de Dei miseratione præsumatur, loquitur dicens: *Quia non est Deo difficile salvare, vel in multitudine, vel in paucis; et quia flagitiosorum conversio facilis non est, dicit: Si forte faciat Deus pro nobis. Si forte dicit, quia de plena eriminosorum salute adhuc plenus non præsumit. Sed formam electi subditi in virtute ostendit humilitatis, quia subdit:*

(Vers. 7.) *Dixitque ei armiger suus: Fac omnia quæ D placent animo tuo. Perge quo cupis, et ero tecum quocunq[ue] volueris.*

12. Nonnulli subjecti, dum mensuram ordinis sui negligunt, eandem mensuram sic confundunt, ut prædicatorum suorum dispositioni communicent, sed **305** obedire imperiis recusent. Emendare quidem majorum dicta facile audent, sed facile implere quæ præcipiunt, non conantur. Quid ergo in hujus armigeri voce nobis ostenditur, nisi quia relinquenda est præpositis dispositio libera, tenenda est subditi virtus obedientiæ non remissa? Ut enim liberam disponendi auctoritatem prædicatoribus assignent, ait: *Fac omnia, quæ placent animo tuo. Et ut subditorum pronam voluntatem ad omnia servitia ostenderet, sub-*

dit : *Perge quo cupis, et ero tecum quocunque volueris.* A Nec ibi quidem dixit : Quædam fac quæ sunt in animo tuo, quædam non fac, vel aliter fac; nec hic, perge illuc, et ero tecum, et illuc non ero tecum. *Omnia, inquit, fac, quia dispositione prælatorum disponenda sunt omnia : Ero item, ait, tecum quocunque volueris; quia alicui præcepto obedientiæ subjectus optimus deesse non debet. Sequitur :*

(Vers. 8-10.) *Et ait Jonathas, ecce nos transibimus ad viros istos, cumque apparuerimus eis, si taliter locuti fuerint ad nos : Manete donec veniamus ad vos, stemus in loco nostro, nec ascendamus ad eos. Si autem dixerint : Ascendite ad nos, ascendamus, quia tradidit eos Dominus in manibus nostris.*

13. Certa et indubitata sanctæ Ecclesiæ sententia est, quia electi prædicatores non solum quid, quantum et quando loquantur considerare debent, sed quibus etiam loquantur. Unde et Dominus a quorundam notitia verbum recondens, discipulos prohibet, dicens : *Nolite ponere margaritas ante porcos (Matth. vii, 6).* Hinc item Scriptura inutiliter effundi verbum vetat, et dicit : *Ubi non est auditus, non effundas sermonem (Eccli. xxxii, 6).* Quid ergo, quod Jonathas dicit : *Si dixerint : Manete donec veniamus ad vos, stemus in loco nostro : Si vero : Ascendite ad nos, ascendamus, quia tradidit eos Dominus in manibus nostris,* nisi quia electus prædicator attente debet colligere, quibus verbum vitæ debeat proferre. Sed quia hoc ostendi nunc in sensu litteræ videtur, nos subtilius exprimamus. Ad peccatores, prædicatores transeunt, quando his quibus verba exhibent, non solum verbo, sed etiam vita placent. Qui ergo sunt qui dicunt : *Ascendite ad nos,* nisi hi qui devotionis signa proferunt, quia salutis verbum et venerabiliter audiant, et retinere fortiter concupiscant? Ad istos itaque ascendendum est, in quibus etsi magnus labor est in opere ministerii, sunt et magna lucra salutis. E contrario vero ad doctores peccatores transire gestiunt, quando tam profunda cæcitate merguntur, ut ad imitandæ suæ pravitatis exemplum ipsos etiam prædicatores convertere nitantur. Proni quippe ad mælum sunt, corde impenitentes, et peccati lepra, quam induunt, maculare alios non expavescunt. De quibus sapiens ille loquitur, dicens : *Lætantur cum male fecerint, et exsultant in rebus pessimis (Prov. ii, 14).* Et item Propheta de his vaticinans, ait : *Prædicaverunt peccatum suum sicut Sodoma (Isai iii, 9).* Quid est ergo quod ait : *Stemus in loco nostro?* Sed tale est, ac si dicat : Si illos lucrari non possumus, nosmetipsos in bona conversatione servemus. Locus enim noster bona conversatio est, de quo nimirum loco alias scriptum est : *Si spiritus potestatem habens ascenderit super te, locum tuum non deserat (Eccl. x, 4).* Locus quidem iste non solum a spiritu, sed etiam ab homine cavendus est : quia ipse spiritus non solum per se nobis obviat, sed contra nos etiam per hominem pugnat. Si vero locus noster Dominus est, cum mali se nobis objiciunt, in loco nostro persistamus, quia cum incorrigibiles 306 prædicatorum

monita non recipiunt, solerter debent ipsi circumspicere, ut ad se nulla possint eorum exempla pervenire. Sequitur :

(Vers. 11, 12.) *Apparuit itaque stationi Philistinorum, dixeruntque Philistiim : En Hebræi egrediuntur de cavernis in quibus absconditi fuerant. Et locuti sunt viri de statione Philistinorum ad Jonatham, et ad armigerum suum : Ascendite ad nos, et ostendemus vobis rem.*

14. Quidnam est, quod apparere Jonathas Philistæis cum armigero dicitur : nisi quia doctor ipse prior debet bonum ostendere, quod alios contendit edocere? Non enim potest in prædicatione venerabiliter recipi, si prius in se honorem ministerii non præfert luce bonæ conversationis. Unde et egregius prædicator confidenter asserit, dicens : *Quandiu quidem sum gentium Apostolus, ministerium meum honorificabo (Rom. xi, 13).* Apparet ergo doctor, non tam cum verbo loquitur quam cum vita et moribus venerabiliter demonstratur. Propheta igitur cum typis sacræ historiæ prædicatorum mores ostenderet, rationabiliter subintulit, dicens : *Apparuit itaque uterque stationi Philistinorum.* Quasi dicat : Quia docere proposuit, prius iis, quibus loqui disposuit, vitam monstravit. Sed quid est, quod Philistæi apparentes despiciunt, et tamen eis, *Ascendite ad nos,* dicunt, nisi quia plerumque illi etiam prædicatorum optimam vitam despiciunt, qui eorum prædicatione ad penitentiam lamenta cursuri sunt? Et dum eos deserere vitæ remotioris studium reprehendunt, eos nimirum de cavernis egressos asseverant. Quasi dicant : Illi nunc sub colore prædicationis ad sæculum exeunt, qui hoc fugisse tota intentione videbantur. Sed plerique justos prædicatores arguunt, qui mala quæ eis objiciunt, in eis esse suspicantur. Qui nimirum eo ipso quo malum damnant, spem prædicatoribus tribuunt, quia ad bonum quod defendunt, exsequendum pertrahi facilius possunt. Dum ergo bona intentione falsa justorum mala vituperant, insaniunt quidem voce, sed prædicatoribus fructus suæ salutis, etiam insanendo spondent. Et quia de ascensu superius dictum est, restat inquirere quid sit quod dicunt : *Ostendimus vobis rem.* Sed hoc ad litteram minas significat. Quod tale est ac si dicant : Si huc ascenderitis, quantum valemus patiendo sentietis. In malorum vero conversione item facile est colligere, cum justos expellunt, quantum soleant nocere. Sed quia, auctore Deo, carnalitem historiæ ad spiritualem intelligentiam duximus, dum sancti doctores, erumpentibus quibusdam signis, peccatorum conversionem considerant, res etiam ab eis promittitur, quia ad verum esse redire pollicentur. Res quidem aliquid habet esse, peccatum vero esse nullum habet. Unde et Paulus Corinthiis dicit : *Scimus quia nihil est idolum in mundo (I Cor. viii, 4).* Peccator autem, quia peccando ad nihilum tendit, cum nihil illud cui inhæsit deserit, quasi ad esse redit. Rem ergo in se ostendere, id est aliquid quod esse habet, potest, quia jam per divinam gratiam opera virtutis tenet. Dicunt ergo : *Ascendite*

ad nos, et ostendemus vobis rem. Quasi signo quodam peccatores reprovantur, et dicant: Si verbo ita in nobis laborare proponitis, sine magno lucro non erit quod laboratis. Quare et de aliorum certitudine subjunctum est:

(Vers. 12.) *Et ait Jonathas ad armigerum suum: Ascendamus, sequere me, tradidit eos Dominus in manus Israel.*

307 15. Quisquis nititur magna agere, hæc bene pensare novit, si semper studuit divinis laudibus imputare. Bene ergo Jonathas de consequenda victoria confidens, non in manus suas, sed in manus Israel tradendos inimicos asseruit, ut triumphum ostenderet, et qualis esse debeat triumphator pariter designaret. Israel quippe videns Deum interpretatur. Cui ergo in manus hostes tribuuntur, videns Deum dicitur, ut non ei ea quæ in manu data sunt doceatur attendere, sed tenens datum, ad largitorem munerum cor levare. Aliud enim tenet manibus, aliud oculis videt, ut triumphum palmam fortiter teneat, sed videntem Deum retenta palma victoriæ non extollat. Hæc autem quia confidendo, non possidendo loquitur, qualiter ad eadem possidenda veniat, audiamus. Sequitur:

(Vers. 13.) *Ascendit Jonathas reptans manibus, et armiger ejus post eum.*

16. Quid est reptare manibus, nisi corpus omne curvare, nihil in se sublime relinquere, superiora membra ad inferiora officia peragenda inclinare? Quid autem in hoc facto nobis insinuat, nisi quia multa prædicatorum compassione indiget conversio peccatorum? Quid enim aliud quam reptare manibus videbatur Redemptor noster, cum publicanorum amicus fieret, et peccatores reciperet, et cum ipsis manducaret? Manibus quidem reptabat cum dicebat: *Non habent opus sani medico, sed male habentes* (Matth. ix, 12). Hinc iterum dicit: *Non veni vocare justos, sed peccatores.* Hanc etiam incurvationem reptandi, in sacro eloquio cameli appellatio designat. Quia ad hoc Salvator usque ad ima nostra se voluit humiliare, ut nos ad alta suæ divinitatis extolleret. Hunc namque reptantem manibus Paulus sequi se insinuans, ait: *Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos* (I Cor. ix, 22). Sed et quia in manibus opera solent significari, reptat manibus pastor, quando peccatoribus viam quam tenere conversi debeant, non profert sapientia verbi, sed exemplo conversationis. Reptare quidem manibus prædicatores suos docebat Dominus cum dicebat: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant vestra bona opera, et glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est* (Matth. v, 16). Bene autem reptans ascendere ad stationem Philistinorum dicitur, quia ad destruenda peccatorum vitia pervenire ille doctor potest, qui ipsos peccatores magna humilitatis ostensione, et magna charitatis affectione demulcet. Nam dum convenientiam gratiæ foris porrigit, manuum intus ad incidendum mentis languorem mittit. Unde et bene subjungitur:

(Vers. 13.) *Et cum vidissent faciem Jonathæ, alii*

cadebant ante Jonatham, alios armiger ejus interficiebat.

17. Facies Jonathæ cernitur, quando qui verbum prædicatoris audiunt, charitatem etiam mentis ejus agnoscunt; cum videlicet hunc audiunt et cœlestia prædicare, et eos, quibus ipsa pandit cœlestia, mira charitate diligere. Bene autem ante faciem cadere dicuntur, quia dum bona quæ sunt in mente prædicatoris agnoscunt, statum pravitatis deserunt. Sed et dum ad remedium pœnitentiæ plures veniunt, alii in magnorum, alii in minorum exempla confugiunt. Apte igitur dictum est: *Alios armiger ejus interficiebat.* A vita quidem reproba privari, interfici est: et cujus exemplo, vel monitis malum quis deserit, ante ejus pedes quasi interfectus cadit. Generali quippe sententia singulorum victorias exponens Jacobus ait: *Qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit animam ejus a morte, 308 et operiet multitudinem peccatorum* (Jac. v, 20). Sequitur:

(Vers. 14.) *Et facta est plaga prima, qua percussit Jonathas et armiger ejus, quasi viginti virorum, in media parte jugeri, quam par boum in die arare consuevit.*

18. Plaga prima hæc dicitur, quia sancti percussere noxios etiam post, in ultimo judicio describuntur. Unde et Paulus Corinthios excitat, dicens: *An nescitis quia angelos judicabimus?* (I Cor. vi, 3). Hinc Psalmista vaticinans, ait: *Exultabunt sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis, exsultationes Dei in faucibus eorum, ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis* (Psal. cxxix, 5, 6). Plaga prima ista conversionis est, secunda damnationis, quia modo sancti converti nos ad Dominum rogant, sed non conversos tunc durius damnant. In qua viginti viri mortui referuntur, ut quinquaginta numeri mysterium commendetur. Quinquies enim quatuor repetiti, aut quater quinque viginti fiunt. Et quia vigore quinque sensuum omne tempus peccati perficitur, et in quatuor evangelistarum libris remedia nostræ salutis invenimus, viginti virorum typo omnes salvandi peccatores exprimuntur. Qui in media parte jugeri interfecti perhibentur, quam par boum in die arare consuevit. Boves sunt prædicatores Ecclesiæ, qui dum prædicant, arant, qui dum verbis cœlestibus corda auditorum aperiunt, quasi in bona terra semen spargunt. Sed in die arant boves, quia Dominus comminatur, dicens: *Veniet nox, quando nemo potest operari* (Joan. ix, 4). Item duo boves arant, Jonathas videlicet et armiger ejus. Quibus nimirum bobus, aut sapientes et simplices intelligendi sunt, aut minores, et altioris ordinis sacerdotes. Possunt autem generaliter in duobus bobus omnes sanctæ Ecclesiæ prædicatores intelligi, quia et geminæ charitatis gratia pleni sunt, et se privato amore non diligunt. Media ergo pars jugeri ista est vita præsens. Ista quidem temperata ad cultum imbribus mollescit hiemis, illa ad sterilitatem pigrorum caloribus torretur æstatis. Istan partem jugeri boves arare possunt, illam vero non possunt, quia in hac vita bona opera seminanda

sunt, in illa vèro non seminanda opera, sed operum retributio metenda. Bene ergo in media parte iugerl, viginti viri interfecti perhibentur, quia converti peccatores hie solum salubriter possunt, ubi magnitudo criminis purgari creditur per lamenta conversionis. Sed nonnulli in subita peccatorum conversione mirantur, quia eis propter usum curæ exterioris quotidiana tot quæ agit Deus mira viderunt. Unde et subditur :

(Vers. 15.) *Et factum est miraculum in castris per agros.*

19. Perfecti quique in omnibus quæ facta sunt, sive flunt, omnipotentis Dei virtutem et sapientiam mirari non desinunt. Unde et Psalmista divinis laudibus insistens, ait : *Mirabilis Deus in sanctis suis, Deus Israel ipse dabit virtutem et fortitudinem plebi suæ, benedictus Deus (Psal. LXXVII, 36)*. Hinc Moyses eidem Domino confitetur, dicens : *Quis similis tui in diis, Domine, quis similis tui in sanctis gloriosus, mirabilis in maiestate, faciens prodigia (Exod. xv, 11)*? In sanctis quidem mirabilis dicitur, quia quo altius divina conspiciunt, eo et mirabilius obstupescunt, quia nimirum altissima contemplatione vident quibus stupeant, nea quæ ratione comprehendant. Quoties ergo præter quotidianum usum nova quædam accidunt, quæ carnales ac simplices admirentur, miracula per agros fieri dicitur. In comparatione namque sanctorum velut agrestes homines sunt, qui tot conditoris antiqua opera, tot dispositiones temporam, **309** et tot ordines creaturarum mirari nesciunt. Bene igitur in eadem rusticitatis hebetudine omnes generaliter concluduntur, cum subditur :

(Vers. 15.) *Sed et omnis populus stationis eorum, qui ierat ad prædandum, obstupuit.*

20. Quam stationem nominant, nisi Philistinorum? Quid est ergo quod Philistinum admirantur, nisi quia aliquando conversionem peccatorum alii peccatores obstupescerent aspiciunt, et dum bonitatem Dei in illorum visitatione intelligunt, ad simile conversionis propositum accenduntur? Ad prædandum quippe stationis populus pergit, quando agere perversa non metuit. Quod enim, prohibente Deo, Scripturis minantibus, eontradictibus doctoribus, quis audeat agere, quasi per violentiam nititur suis usibus usurpare. Si quis per hunc populum dæmonia intelligere voluerit, potest, quia ad prædandum pergunt, cum violentas tentationes ingerant, et captivas animas peccatorum ducunt. Qui certe populus obstupescere dicitur, quia eor pœnitens, quod dæmones habere non possunt, qua gratia conversi peccatores recipiant, non intelligunt. Sed dum peccatores respiciunt, tam sibi quam aliis prosant, quia nonnulli eorum exemplo corriguntur. Unde et subditur :

(Vers. 15.) *Et conturbata est terra.*

21. Dum populares viri nova mira conspiciunt, terra turbatur, quia sæpe contingit, ut dum per exteriora miracula alii convertuntur, aliorum duritia incitamentis quibusdam ad propositum boni operis moveatur. Male etenim tranquilla est terra,

A quando vita carnalium in mundi faceret delectationibus securo, quando peritura quæ ardentem desiderat, hanc dulciter oblectant. Terra vero turbatur quando carnalis mens a mala sua soliditate concutitur, et cogitare fluctuando inchoat, inter mala quæ respuit, et bona quæ amat. Turbari etenim mentis tunc est, serenitatem male delectationis proposito Christianæ religionis obducere. Sed carnalis affectus concutitur, ut spiritualis vita revelatur. Unde et subditur :

(Vers. 15.) *Et accidit quasi miraculum a Deo.*

22. Quando namque mens hominis carnali delectatione deprimitur, ejus utique visus obtunditur, ut spiritualia bona ignorare mereatur. Sed cum in suis carnalibus infirmari incipit, paulatim in spiritualibus convalescit, ut superna proficiendo videat, infirma obliviscendo derelinquat, profectus quidem conversionis ostenditur, quia prius terra turbari dicitur, deinde miraculum quasi a Deo accidisse memoratur. Miraculum vero a Deo est, quod sine homine facit Deus. Quod enim manna in deserto filiis Israel præerit Dominus (Exod. xvi), quod concupiscentibus volatilia præbuerit (Exod. xiv), miraculum utique sine homine Deus fecit; sed dum mare dividere voluit, virga hoc Moysen tangere præcepit, ut miraculum ostenderet, quod per hominem populo demonstraret. Sic nimirum virga petra percussit, ut aquæ fluentia producantur (Num. xx), quia nimirum miraculum quod ostendere voluit, per hominem, non per semetipsum fecit, ut dum hominem venerabilem redderet, huic Israeliticus populus humiliter subjici, et devote obedire debuisset. Quid est ergo quod miraculum quasi a Deo accidisse asseritur, postquam terra turbatur, nisi quia dum sanctus Spiritus mentem ad conversionem commovet, commotæ mentis electorum exempla insinuat; quæ et venerabiliter videat, et imitari devote concupiscat? Hoc quidem miraculum **310** juxta historiam sic accipitur, quia plures interficiebantur. Nunc vero in sancta Ecclesia ad religiosam vitam peccatores convertuntur, quos alii ad virtutis exempla sequuntur. Spiritus quidem sanctus illos trahit, et quia trahuntur aliis ostendit, ut tractos trahat, et videntes tractis inserat, quatenus per largitatem suæ gratiæ utrosque comprehendat. Quando enim hoc sine homine per semetipsum operatur in cordibus fidelium, utique miraculum non fit quasi a Deo, sed a Deo. Quando autem prædicantibus hoc æternæ vitæ doctoribus agit, quasi a Deo est miraculum, quia mirabiles suos ministros ostendit, ut qui eos aspiciunt, devote valeant imitari. Sed quia summos sacerdotes Saul signare superius diximus, Jonathan vero filium ejus subditas prædicatorum personas, si sequentia attendimus, sollicitudinem apostolicam in summis pontificibus, quam retinent, invenimus. De quo nimirum beatus Paulus loquitur, dicens : *Quis infirmatur, et ego non infirmor? Quis scandalizatur, et ego non uror? Præter illa quæ extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarum (II Cor. xi,*

29). Qui vero omnium Ecclesiarum sollicitudinem gerebat, non solum parvulorum, sed etiam ad discutienda majorum facta vigilabat. Unde et hic subjungitur :

(Vers. 16, 17.) *Et respexerunt speculatores Saul, qui erant in Gabaa Benjamin, et ecce multitudo prostrata tunc illacque diffugiens. Et ait Saul populo qui erat cum eo : Requirete, et videte quis abierit ex nobis. Et repertum est non adesse Jonatham et armigerum ejus.*

23. Pugnam Jonathæ Saul speculatores aspiciunt, quia summi pontifices, non solum subditorum facta discutiunt, sed doctrinam prælatorum. Istos quidem explorant, si bene agant; illes autem an recte doceant. Sæpe conversationem aliorum audiunt, sed ne sint bene eruditi, pertimescunt. Quid enim est aliud quod quis abierit, queritur, nisi quia qui ad prædicandum mittitur talis esse debet, ut onus ministerii ei secure imponatur; ut mens mittentis nulla dubitatione fluctuet quod recte doceat, et doctrinæ verba operibus ostendat. Et quia innumeri sunt Ecclesiarum præules, a speculatoribus Jonathas aspiciunt, quia summum calmen universalis Ecclesiæ, sic per orbem prædicatores ordinat, ut circa se ministros habeat, per quos illorum doctrinam discutiatur, et opera diligenter inquirat. Sed qui summi culminis ministerio et legatione funguntur, in alta vitæ et scientiæ sede sublimantur. Unde et bene iidem speculatores in Gabaa Benjamin esse memorantur. Gabaa quidem Benjamin collis filii dextræ nuncupatur. In colle quidem filii dextræ sunt, qui jam per sublimem vitam, et per altam scientiam, ad conformationem videntur pertingere Redemptoris. Hi nimirum victorum acta de sublimi conspiciunt, quia bonorum vitam probare, et malos discutere, ex vitæ merentur celsitudine, et summæ scientiæ perfecta eruditione. Qui Jonatham non adesse reperiunt, quia loca prædicationis tunc optima esse considerant, cum prædicatoris laudabilem personam probant. Sequitur :

(Vers. 18.) *Et ait Saul ad Achiam : Applica arcam Dei.*

24. Cur Achiam sacerdotem Saul applicare arcam præcipit, nisi quia modum certaminis a speculatoribus audiunt? Quod quidem a summis sacerdotibus bene spiritualiter agitur, cum ea quæ a relatoribus audiunt non ante dijudicant, quam eorum rationem in consilio internæ meditationis querant. Ea, quia sæpe alienæ etiam mentis consilia sequuntur, Achias arcam applicare jubetur. Arcam quippe sacerdos habet, qui scientia spirituali mentem vacuum non habet. Saul ergo arcam applicare Achiam jubet, quando summus doctor consilium a minoribus suis et eruditis querit. Ibi enim sunt postulanda consilia, ubi spiritualis scientiæ gratia coruscat. Unde et subditur :

(Vers. 18.) *Erat enim arca Dei in die illa cum filiis Israel.*

25. Quasi dicat : Hoc applicare præcepit, quod esse

A cognovit. Ab irreligiosis quidem religionis consilium, aut sapientiæ a stultis petere, non est consilium accipere, sed præcipitare. Bene ergo dicitur : *Erat enim ibi arca Dei*, quia in rebus dubiis illos debemus consulere, quibus aperte scimus spiritualia dona non deesse. Sed quædam sunt quæ per consilium, quædam vero quæ per auxilium meliorantur. Ubi enim aperta et indubitata necessitas est, illic non est idonea mora consilii, sed celeritas subventionis. Ambigua quidem, et obscura melius consulendo peragimus, sed aperta et cognita subveniendi et festinando sublevamus. Unde et subditur :

(Vers. 19, 20.) *Cumque loqueretur Saul ad sacerdotem, tumultus magnus exortus est in castris Philistinum, crescebatque paulatim, et clarus resonabat. Et ait Saul ad sacerdotem : Contrahe manum tuam. Conclamavit Saul, et omnis populus qui cum eo erat, et venerunt usque ad locum certaminis.*

26. Quid enim aliud signat quod prius Saul applicare arcam petit, deinde sacerdotem contrahere manum jussit, nisi quia et obscura debemus consulendo disponere, et quæ clarius innotescunt, cum festinatione complere? Sed prædicatori tumultum crescentem paulatim audire, est conversorum peccatorum devotionem cognoscere. Quod paulatim crescere dicitur, quia dum mentem nostram ad bona opera spiritus dirigit, hanc ad meliora per quotidianos profectus leniter ducit. Quid vero est, quod Saul et omnis qui cum eo est populus clamat, nisi, quia se præliatoribus sociat? Sed et usque ad locum certaminis veniunt. Locus certaminis cor est verbum Dei audientis. Certaminis vero locus dicitur, quia verbum quod recipitur, cum præterita conversatione præliatur. Placent enim ei jam cœlestia quæ audit, sed vetus consuetudo insurgit, et ut audita contemnat, suggerit. Fit pugna item gravior, quia quod prædicator laudat, hoc maligni spiritus dissuadendo vituperant, et quasi præliando se contra sanctos erigunt, dum illud bellando destruunt, quod istorum voce prædicatur. Quid est ergo venire usque ad locum certaminis, nisi per exquisitionis auditum pervenire ad secreta cordis auditoris, ubi hostes celeriter inveniatur, et potenter cædat? Nam qui discutere interna nesciunt, ad locum certaminis pervenire non possunt. Vel locus certaminis est, ubi crebra fama magnæ religionis est. Illud quippe dum ab innumeris curritur, qui et vitam deponere veterem, et induere novam concupiscunt, certaminis locus recte nuncupatur, quia quotidie illic spiritualium virtutum exercitus pugnat cum numerositate vitiorum. Illic quidem quanto graves pugnæ, tanto gloriosæ victoriæ. Illic quo frequentius accessus hostium, eo et laudabilior numerus triumphorum : ubi non solum magnorum alta virtus extollitur, sed communis omnium strenuitas mira fortitudinis ostensione monstratur. Unde et sequitur :

(Vers. 20.) *Et ecce versus fuerat gladius uniuersusque ad proximum suum, 312 et cædes magnanimitis.*

27. Quis est hic gladius, nisi gladius spiritus, quod est verbum Dei? Qui enim innumerabilibus locis ad omnipotentis Dei servitium conversi sunt, quia verbo Dei inseparabiliter inhaerent, quasi juxta se quisquis gladium tenet. Gladius ergo uniuscujusque ad proximum vertitur, quando hi qui in monasteriis conversi sunt, et vicissim se verbo Dei perforant, et carnalitate in se penitus necant. Velut enim alterutro vulnere interficiuntur, dum alter alterum verbo Dei percutit, et quidquid in se carnaliter vivit, extinguit. Qui, quia nuper conversi, a seculari vita ceciderant, Philistinorum typo signati sunt. Vel gladius alterius ad proximum vertitur, quando per conversorum exhortationem, nondum conversi peccatores ad Dominum convertuntur; quando non solum hi qui praesunt verbo praedicationis alios lucrificiunt, sed multitudo subditorum quotquot possunt verbis et exemplis instruere, et praesentis vitae desiderii conantur velut interfectos subducere, et aeternae vitae vivos exhibere. Haec quidem lucra peremptorum jam in tota Ecclesia per orbem universum diffusa conspicimus, quia quicumque per divinam gratiam jam Deo vivunt, alternae charitatis mucrone huic mundo mortui videntur. Gladius quippe uniuscujusque ad proximum vertitur, quia omnes electi se in sancta Ecclesia vicissim roborant, et ad caelestem patriam studio alternae praedicationis inflammant. Et quia innumerabilis populus quotidie Deo acquiritur, bene illic subditum est: *Et caedes magna nimis*. Magnum utique nimis est, quod in magnitudine potest quomodocumque dignosci, sed excellentia non valet comprehendere. Ad hanc quidem magnam nimis caedem oculus extulerat, qui dicebat: *Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui, Deus, nimis confortatus est principatus eorum; dinumerabo eos, et super arenam multiplicabuntur* (Psal. cxxxviii, 17). Potest etiam magna nimis caedes intelligi, non solum ut multi, sed etiam ut bene interfecti videantur. Quod quidem in conversione peccatorum fieri cernitur, cum sic praeterita deserunt, ut ad eadem delectamenta nunquam reviviscant. Caedi utique peccatoribus, est ad tempus a turpi vita separari. Vehementer ergo, sive nimis caedi, est temporalis vitae illecebras perfecte deserere, et futurae gaudiis inhiare. Ipsorum vero, qui convertuntur, quia multa diversitas est, sequitur:

(Vers. 21.) *Sed et Hebraei, qui fuerant cum Philistinorum heri et nudius tertius, ascenderantque cum eis in castris, reversi sunt, ut essent cum Israel, et his qui erant cum Saul et Jonatha.*

28. Qui sunt Hebraei, qui fuerant cum Philistaeis, nisi peccatores a religiosa conversatione lapsi? De quibus non valde supra dictum est: *Hebraei transierunt Jordanem*. Hebraei quidem sunt ordine religionis, sed cum Philistaeis sunt, et cum eis ascendunt, quando per suggestiones noxias illuduntur, et in prava operatione proficiunt. Cum malignis quidem spiritibus sunt proposito et voluntate peccati, sed cum eis accedunt, quia ipsis impellentibus, in audaciam se

A extollunt iniquae operationis. Vel cum eis sunt, cum peccata sua operando perficiunt; cum eis vero ascendunt, cum pravitate suae exempla aliis imitanda proferre non metuunt. Quid est ergo quod reverti et esse cum Israele dicuntur, nisi quia tales etiam plerumque respiscunt? Reverti enim amorem religiosae vitae resumere est. Et cum Israele esse, est intra sanctam Ecclesiam in charitatis unitate persistere. Ad hoc quippe revertendum, 313 ut cum Israele esse proponatur, quia nulla est conversio peccatoris, si conversus perseverantia careat boni operis, et unitate charitatis. Sequitur:

(Vers. 22.) *Omnes quoque Israelitae, qui se absconderant in monte Ephraim, audientes quod fugissent Philistinorum, sociaverunt se cum suis in praelio.*

B 29. Hoc quidem toties fit quoties remotiori vitae dediti, ad quaerenda animarum lucra intorquere studium dignantur. Cum suis namque se in praelio sociant, cum vera aeternae vitae gaudia cum sanctae Ecclesiae doctoribus praedicant, pariterque a peccatorum cordibus malignos spiritus fugant. Sed quaerendum valde est quomodo dicatur: *Audientes quod fugissent Philistinorum*. Praeclara quidem victoria non est fugientes insequi, sed resistentes effugare. Quid est ergo quod dicitur: *Audientes quod fugissent Philistinorum, sociaverunt se cum suis in praelio*, nisi quia his verbis ejusdem remotae vitae convenientia lucra signantur? Mos namque illorum virorum esse solet, ut verbum potius consulentibus se quam sibi obsistentibus proferant, quia nisi devotum cor auditoris agnoscent, praedicationem suam quasi in vacuum perituram emittere dedignantur. Prius ergo quam se suis in praelio sociant, Philistaeos fugisse audiunt: quia non tam scelestis convertendis invigilant, quam conversis ad perfectioris vitae fastigia sublevandis. Ipsa autem sublimitas vitae perfectioris, quia suaderi magnae exhortationis laboribus solet, qui fugisse Philistaeos audiunt, praeliari merito dicuntur. Hostes itaque fugiunt, sed nuper absconditi praeliantur, quia remotae vitae viri non dignantur loqui, nisi devotis auditoribus, sed loquentes vitae quam ipsi tenent, altitudinem magna verborum atque exemplorum pugna suadere vix possunt. Et quia magna lucra praedicationis infirmi, et imperfecti colligere non possunt, sequitur:

D (Vers. 22.) *Erant cum Saul quasi decem millia virorum.*

Non ait decem millia, sed quasi decem millia. Hujus denique numeri perfecta perfectio in terra non invenitur, sed in caelo. Quia enim novem sunt ordines angelorum, et ad illorum societatem electorum illa hominum multitudo sustollitur, decem millia virorum illa sunt, quae in sanctis angelis, et electis hominibus in illa aeternae gloriae sede gratulantur. Quasi ergo decem millia virorum illa sunt, quae in istius adhuc saeculi exsilio posita, illius beatae societatis formam in moribus susceperunt. Quia item illius supernae vitae amore peccatorum tenebrae relinquuntur, sequitur:

(Vers. 23.) *Et salvavit Dominus in die illa Israel.*

Contemplatio quidem internæ lucis splendida valde atque clarissima dies est, in qua Dominus Israellem salvat, quia quorum corda luce intimi splendoris irradiat, in celsitudinem perpetuæ salutis levat. Salvare quippe in die illa Dominus dicitur, quia ad æternæ vitæ amorem nemo succenditur, cui intimæ lucis splendor occultatur. Ad hanc salutis gratiam non solum electa, sed etiam despecta quæ videntur mundi perveniunt. Unde et subditur :

(Vers. 23.) *Pugna autem pervenit usque Bethaven.*

30. Bethaven dicitur domus inutilis. Hanc quippe inutilem Dominus in parabolis ostendens, regem æervo in nuptiis ^a præcipientem introducit, dicens : *Exi cito in plateas et in vicos civitatis, et pauperes ac debiles, cæcos ac claudos introduc huc* (Luc. xiv, 21). Pauperes quidem sunt, qui verbi Dei thesauros in corde suo **314** minime recondunt. Debiles vero sunt, qui laborare satis pro æterna vita non possunt. Cæci vero idiotæ ac simplices designantur, quia dum cœlestia nequaquam vident, lumine mentis carent. Claudi vero sunt, qui gressum boni operis perdiderunt. Sed, *Pugna pervenit usque Bethaven*, quia sæpe inutiles personæ dum sermonis Dei bello capiuntur, in ejus redactæ servitium utiles fiunt. Pugnatur quidem cum cæcis ut videant, cum claudis ut subsistant, cum pauperibus ut morum thesauros accipiant, cum debilibus ut ad robur boni operis convalescant. Usque ergo Bethaven pugna perducitur, quando illi sanctorum prædicatione capiuntur, qui utilitatem alicui necessariam habere nullam videbantur. Unde et subditur :

(Vers. 24.) *Et omnis vir Israel sociatus est sibi in die illa.*

31. Omnis quidem vir prædicatori conjungitur, quando conditio hominum nulla relinquitur, ex qua conversi ad bonam conversationem minime perducantur. Sed qui Saul sociantur viri dicti sunt, quia qualescunque in sæculo sumus, in Dei omnipotentis servitio esse fortes admonemur. Nisi viri etenim prædicatoribus nequaquam sociantur, quia cum eis non conveniunt, nisi fortia ipsi agant, quæ illi docendo laudant. Sed jam devictis hostibus, jam sibi fortibus conjunctis, quid rex agat, attente considerandum est. Sequitur :

(Vers. 24.) *Et adjuravit Saul populum, dicens : Maledictus vir qui comederit usque ad vesperum, donec ulciscar de inimicis meis.*

32. Inimici prædicatorum illi sunt, de quibus Psalmista obsecrat, dicens : *Eripe me de inimicis meis, Deus meus, et ab insurgentibus in me libera me* (Psal. lvm, 1). Inimici quidem sanctorum recte immundi spiritus dicuntur, quia mundi blandimenta quæ illi suggerunt, amplecti isti magno studio delectantur. Nam quibus adhuc aliquid de maligni spiritus consiliis placet, ejus utique inimicus non est, quia odisse nondum novit, cujus blandimenta non respuit. Inimici etiam sanctorum dicuntur, ut ex sacro eloquio detegantur. Nam per omne quod suggerunt, per

^a Gussanv. cum Vatic., præcipiendum introducit.

omne quod blandiuntur, eas animas quibus delectabiliter favent, perdere conantur. Quid est ergo quod populum adjurat, ne usque ad vesperum comedat, donec de inimicis suis ultionem sumat? Sed notandum quia jam devictis hostibus ista loquebatur. Quid vero est comedere victoribus, nisi de peracto virtutis opere cibos vanæ laudis delectanter excipere? *Maledictus*, inquit, *omnis, qui ante vesperum comederit*, quia qui modo vanas laudes gratanter excipit, tunc æternas Creatoris laudes amittit. Adjuratur ergo populus ne comedat, quia doctorum præcepto constringitur, ut de bono opere inaniter nunquam gloriatur. Fortia bene vivendo agat, sed quandiu vixerit, appetere de fortitudine laudes caveat, ut laudari post mortem æternaliter non amittat. Qui enim ante vesperum populum manducare prohibuit, ad vesperum utique esse comedendum concessit. Et quia in vespero finis diei est, in vesperum comedunt qui abstinere ante vesperum possunt, quia qui laudari modo de magna actione despicit, cum ad vitæ finem ducitur, æternis dignus laudibus invenitur. Hoc est, quod Dominus se daturum electis in Evangelio repromittit, dicens : *Euge, serve bone et fidelis, quia in pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui* (Math. xxv, 23). Hinc iterum ad judicium veniens, dicit : *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est a constitutione mundi* (Ibid., 34). Tunc quidem de inimicis nostris ulciscimur, quia omnes tunc diabolicæ tentationes evanescent. Quia enim ultra dæmonum insidiæ tentando nihil obsunt, cum per carnem morimur, de inimicis nostris ulciscimur, quos jam velut interfectos penitus non pavemus. Vel ergo usque ad vesperum comestionem differimus, si laudis nostræ præconia in fine venturo judici reservemus. Tunc quidem manducandum est, quia qui judex tunc venit, modo dux nostri exercitus commilitonibus repromittit, dicens : *Faciet illos discumbere, et transiens ministrabit illis* (Luc. xii, 37). Tunc quippe victores discumbunt, quia internæ quietis alta sede recepti, perennis vitæ laudibus delectantur, quando ipsis tacentibus omnium bonorum operum præconia concinunt, et simul proferuntur ad gloriam quæ hic magna virtute ferebantur ad pugnam. Sequitur :

(Vers. 25, 26.) *Omneque terræ vulgus venit in saltum, in quo erat mel super faciem agri. Ingressus est itaque populus saltum, et apparuit fluens mel, nullusque applicuit manum suam ad os suum.*

33. Saltus, silvossus atque clivosus locus est. Quo nimirum nomine apte corda sæcularium designantur, quia dum tota intentione curis exterioribus serviunt, velut silvosa loca, culta ad fructum boni operis prædicationis vomere non sunt. Qui vero vulgus [Forte leg. vulgi] nomine hoc loco signantur, nisi religiosi viri et simplices? Terræ quidem vulgus dicitur : quia in bono opere magni sunt, sed tamen altissima contemplatione magni non sunt. Nobiles quidem actione, sed vulgus summorum virorum comparatione. Quid

ergo est quod *vulgus terræ ventu in saltum*, nisi quia religiosi et simplices viri per exempla bonorum operum, sæpe ad notitiam sæcularium deducuntur? Ubi mel in agro apparet, quia de exemplo boni operis apud sæculares inveniunt, et devotionis latitudinem, et fructum venerationis. Quid enim est ager in saltu, nisi devotio in inculto et inexpurgato corde secularium? Et quid mel super faciem agri, nisi dulcedo favoris? Qui merito post ingressum vulgi apparere dicitur, quia videlicet aspera secularium corda, si prius religiosorum exempla non vident, nec latitudine devotionis se valent distendere, nec alienæ sanctitatis gloriam prædicare. Ante ingressum quidem, tantum saltus est, nec agrum habet, nec fluens mel. Post ingressum vero, et latitudinem agri habet, et dulcedinem mellis, quia sæpe qui mundum diligunt, sanctorum exempla ferventi amore recipiunt, ut bonum quod vident, sibi non solum placeat, sed etiam prædicare attentius concupiscant. Ipsa tamen sanctorum vita laudanda est, et laus ista ab eis, quorum est, per vanam gloriam nullatenus capienda. Videri tantum debet, excipi non debet, ut glorificari Deum quisque in suo opere gaudeat, sed de Dei gratia extolli contemnat. Unde et caute expressum est, quia fluens mel super faciem agri apparuit, et tamen manum cum melle ad os nemo applicuit. Mel quidem fuit, quia dulcis fama sanctorum dulciter velociterque currit. Sed manus ad os nullus ducit, quia de opere bono dulcedinem laudis non accipit. Manum quidem cum melle ad os applicare est laudem operis sui gratanter accipere. Decurrat ergo mel, et nemo ad os manum applicet, ut sanctorum fama dulciter fluat, et ipsos a quibus defluit non extollat. Fluat, ut alios satiet, sed non sumatur, ne mortem propinet. Unde et subditur:

(Vers. 26.) *Timebat enim populus juramentum.*

316 Juramentum regis est: *Omnis qui se exaltat, humiliabitur* (Luc. xviii, 14). Item juramentum regis est, quod contra hypocritas profert, dicens: *Amen dico vobis, receperunt mercedem suam* (Matth. vi, 16). Juramentum ergo populum timet, quia ne æternas amittat, temporales recipere laudes cavet. Sequitur:

(Vers. 27.) *Porro Jonathas non audierat, cum adjuraret pater ejus populum, extenditque summitatem virgæ quam habebat in manu, et intinxit in favo mellis, et convertit manum suam ad os suum, et illuminati sunt oculi ejus.*

34. Quos in hoc loco Jonathas, nisi illos insinuat, qui verbo et opere magni sunt, sed tamen studio circumspectionis magni non sunt? Alta quidem prædicant, fortia exercent, sed in humilitatis circumspectione se non viriliter tenent. Quid est enim, quod virgam tenet in manu, nisi quia disciplina, qua peccare alios prohibet, semetipsum non coerces? Virga quidem qua parvuli solent corrigi, sermo correctionis potest apte designari. Prædicatio ergo et opus bonum, virga et manus est. Quid est igitur virgam extendere, et manum ad os cum melle revocare, nisi tam de prædicationis verbo, quam de studio boni

operis vani favoris gustum recipere? Sed quia more electorum peccat, non virga, sed extremitate virgæ mel levare dicitur. Virgam quippe et manum melle plenam ad os convertunt, qui juxta veritatis vocem: *Omnia opera sua faciunt, ab ab hominibus videantur* (Matth. xxiii, 5). Dum enim stis laudibus saturantur, mel non ad tenuem gustum habent in summitate virgæ, sed vel in tota virgæ, vel in manu ad plenam reflectionem. Tales utique erant, quibus Dominus in Evangelio exprobrat, dicens: *Quomodo potestis credere, gloriam ab invicem recipientes?* (Joan. v, 44.) Quid ergo est hæc virgæ extremitas, nisi quia plerumque et Dominum glorificare in suo opere quidem volunt, et apparere ipsi laudabiles non refugiunt? Merito igitur vocem patris, qua populum adjuravit Jonathas non audisse dicitur, quia Dei, sive ejus prædicatoris verba non audit, qui ea implere negligit. Quid vero est, quod ex gustu mellis illuminati sunt oculi Jonathæ, nisi quia qui vani favoris auram recipiunt, ex eodem ad agenda fortia roborantur? Hoc quidem loco non dicuntur aperti oculi, ut clausi fuisse sentiantur, sed ut reparato vigore corporis, ad videndos intelligantur, et ad extinguendos hostes reparati. Quod nimirum elatis omnino convenit, qui ex eo majora et fortia agunt, quæ laudabilia opera sua efferri conspiciunt. Sed sæpe minor zelo charitatis accenditur, qui delinquentes magnos viros ad Scripturarum memoriam reducere conatur. Unde et sequitur:

(Vers. 28.) *Respondensque unus de populo, ait: Jurejurando constrinxit pater tuus populum, dicens: Maledictus vir qui comederit panem hodie.*

35. Patrem quippe adjurasse populum, et maledictum protulisse retulit, quia cum minor errantem vult prælatum dirigere, non debet aspere objugare, sed dulciter atque humiliter ad majorum statuta memoranda reducere. Unde dicit: *Jurejurando constrinxit pater tuus populum.* Ut enim eum dulciter admoneat eum qui jurejurando populum constrinxit, patrem ejus esse assertuit. Quasi enim altis verbis dicat: Tanto dilectius debes majorum instituta conservare, quanto eorum locum altius videris per successiõnis dignitatem retinere. Constrictus etiam populus jurejurando patris assertitur, ut non loquentis personæ humilitas, sed ostensæ auctoritas attendatur: ut si suggerentis ordo despicitur, illius, **317** qui monstratur, celsitudo timeatur. Quem tamen patrem asserit, ut præcepta majorum et timori esse debeant et amori. Dicit ergo: *Jurejurando constrinxit pater tuus populum, dicens: Maledictus qui comederit panem hodie.* Quod tale est ac si dicat: Eorum te memorem esse volo, quæ tua, non mea sunt, quia dum culmen majorum obtines, eorum leges quasi hæreditario jure servare debes. Patris vero nomine favor adulantium recte exprimitur, quia mentem vanitati intentam et satiat et confortat, dum hanc ad agenda quæ laudari debeant, valentorem reddit. Quod quidem arrogantibus valde convenire cernitur, qui ad loquendum prolatis laudibus animantur. Et quia arrogans præ-

dicator habet similes sibi subditos laudis cupidos, sequitur :

(Vers. 28.) *Defecerat autem populus.*

36. Quid est ad litteram deficere, nisi lassescere? Qui enim laudes transitorias de verbi prædicatione requirunt, deficiunt cum laudantur, quia nullo vigore verba proferunt, quæ non laudari certunt. Velut enim lassescentes deficiunt dum despecti obmutescunt. Sed et dum non comedunt, videntur deficere, quia si licitum haberent cibum favoris, velut relecti et fortes insequerentur vitia prædicatione verbi. Unde et arrogantis prædicatoris forma ostenditur, per id quod subnectum est :

(Vers. 29, 30.) *Dixitque Jonathas : Turbavit pater meus terram. Vidistis enim ipsi, quia illuminati sunt oculi mei, eo quod gustaverim paululum de melle isto; quanto magis si comedisset populus prædam inimicorum suorum quam reperit, nonne major facta fuisset plaga in Philistiim?*

37. Quid est enim quod turbasse terram patrem reprehendit, nisi quia majores statuta sua per imperitiam confudisse redarguit? Terræ quidem nomine subditorum humilitas designatur, quæ nimirum turbari cernitur, quando errante pastorem judicio, tranquillæ veritatis ordinem deserere videtur. Et quia dum favores hominum arrogantes inhiante ambiunt, et hoc licitum esse asserere conantur, profectus suos in testimonium perducunt. Vidistis enim, ait, quia illuminati sunt oculi mei, eo quod gustaverim paululum de melle isto. Quasi dicat : Ex laude subjectorum crevi, dum non esse minor laudibus studui. Nam et electorum prædicatorum mos esse solet, ut dum se laudari considerant, hoc quod de se foris audiunt, esse viribus contendunt. Et idcirco paululum mellis se Jonathas comedisse retulit : quia arrogans linguæ favores se excipere licenter putat ad vitæ profectum, non ad intentionem vanitatis. Sed omnino aliud est laudis præconia moribus adæquare contendere, aliud laudes appetere, ut in iisdem laudibus profectum vitæ possit invenire. Laudes quippe suas moribus exæquare conantur, qui ipsas laudes despiciunt, qui laudari ab hominibus nunquam volunt. Quantum certe in eis est laudari vehementer refugium, sed quia non possunt omnino effugere ne laudentur, conantur esse quod audiunt. Sed quidam, bonis ostensis operibus, idcirco laudari volunt, ut laudati majus conscendant in opus virtutis. Qua profecto præsumptionis suæ æstimatione falluntur, quia qui in minimis laudes appetit, cum majora opera fecerit, ardentius et valde avidius laudes querit. Et fortasse ideo post patrem Jonathas non potuit regnare, quia illos signabat qui dum vane se extollunt vere deficiunt. Addidit quoque ratiocinando, et dicit : *Quanto magis si comedisset populus prædam inimicorum suorum, nonne major facta fuisset plaga in Philistiim?* Mellis paululum in virgæ summitate gustare, est de **318** doctrinæ facundia qualitercunque gloriari. Prædam vero inimicorum comedere, est virtutis opera per memoriam repetere, et recolendo gaudere.

A Quasi enim prædam inimicorum facit, dum ea, in quibus occultis hostibus quis prævaluit, ad memoriam ducit. Ea quoque ad satietatem comedit, qui quasi sua virtute hæc fecerit, se inaniter et vehementer extollit. Dicit ergo : *Quanto magis si comedisset populus prædam inimicorum suorum, nonne major facta fuisset plaga in Philistiim?* Quasi dicat : Cum ex brevi gustu favoris, tantus profectus sit, quid electi prælatores facerent, si plenas operum laudes licitas ac justas haberent? Sequitur :

(Vers. 31.) *Percusserunt ergo Philistinos in die illo a Magmis usque in Aion.*

38. Dies mentis est splendor eruditionis. Sed illi quos arrogantes erudiunt, quia ambitione temporalis gloriæ accenduntur, simulationem lucis accipiunt, non veritatem. Dum ergo dies illa dicitur, quid aliud signatur, nisi quia sæpe proposito temporalis gloriæ fortia fieri viderentur? In die namque illa, id est doctrina, vel exemplo superbiorum percipiunt, quia ad hoc ministerio prædicationis inserviant, ut splendorem gloriæ temporalis adipiscantur. Et quia omnibus innotescere cupiunt, dicit : *A Magmis usque in Aion.* Magmas, ut jam satis dictum est, humilitas, Aion vero frater meus moerens interpretatur. Humiles autem hoc loco, pusilli ac simplices in sancta Ecclesia designantur. Moerens vero frater quos alios insinuat, nisi eos quos Dominus in Evangelio collaudat, dicens : *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur?* (Math. v, 5.) Qui enim jam temporalia cuncta novit despiciere, et ad æterna magis desideriis anhela-re, dum horret teneri in corpore, et gemit in illa æternæ vitæ lætitia nondum esse, frater meus moerens recte nominatur. Frater quidem, quia Christi cohæres jam esse cepit, ad cujus beatissimam illam atque lætissimam hæreditatem totis desideriis ingemiscit. Moerens autem dicitur, ut perfectorum luctus inenarrabilis esse designetur. Mœrere autem non quomodo libet, sed affectuosissime flere est. Quia enim Spiritus sancti gratia repleti sunt, ad illam stetit ubertatem pervenerunt quam egregius doctor asserit, dicens : *Ipsæ autem Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus* (Rom. viii, 26). Moerens etiam frater dicitur, quia Redemptori in magna familiaritate perfecti quique conjuncti sunt. Quem enim singulariter Redemptor diligit, quem singulari dignitate ad perpetuam hæreditatis possessionem nutrit, cum frater ejus asseritur, singulari numero declaratur. Unde et ad Moysen quasi singularem amicum dicit : *Novi te ex nomine* (Exod. xxxiii, 12). Hinc est quod de Joanne in Evangelio dicitur : *Hic est discipulus ille quem diligebat Jesus* (Joan. xxi, 20). Qui enim omnes discipulos valde diligebat, dum hunc diligere dicitur, frater singulari numero demonstratur. In die illa a Magmis usque in Aion Philistæos arrogantes percipiunt, quia ut lucem gloriæ sæcularis accipiant, non solum parvulis parva prædicant, sed alta quæ perfectiores agnoscant. Et quia cum sibi per intentionem perversitatem obsunt nonnullis in Christo parvulis, pluribus etiam perfectioribus prosunt loquendo, a

Magnis usque in Aion non pugnare, sed percutere dicuntur. Philistæos quidem percutere, est dæmonum insidias, vel vitiorum tyrannidem ab electorum corde perimere. Sed sæpe elati doctores aliis per verbum prosunt, et ejusdem verbi laudes nullas accipiunt quas concupiscunt. Unde et frequenter accidit, ut dum laudari et efferi se **319** non considerant, velut fatigati magnis laboribus obmutescant. Quare et subditur :

(Vers. 31.) *Defatigatus est autem populus nimis.*

Mos quoque esse elatorum solet ut cum ab eorum laudibus lingua aliena silet, æstimatione sua non sileat. Tacentibus quidem aliis clamant, quia æstimationis suæ præconia in corde portant. Bene ergo de eodem populo subditur :

(Vers. 32.) *Et versus populus ad prædam, tulit oves, et boves, et vitulos, et mactare in terra, comeditque populus cum sanguine.*

39. Oves quidem tollit, qui innocentie suæ causas multiplices ad elationem recolit. Boves in prædam tollit, quando labores prædicationis suæ cogitat, et quidquid aliis loquendo, velut terram excolendo profecit, memorando coacervat. Vitulos tollit, cum de eo extollitur quod compressi motus lascivie ad mentem reducuntur. Quia enim duo in magna justorum laude præcepta sunt; videlicet splendor charitatis, cum luce boni operis, dum æstimatione sua quisque arrogans extollitur, et oves, et vitulos tollere perhibetur. Oves quidem in innocentia bonorum operum, vitulos vero in mortificatione corporalium passionum. Quibus nimirum boves inseruit, quia perfecte non extollitur, qui se infirmum et impotentem in parte aliqua contemplatur. Magnus quidem apud se jam est æstimatione pudicitie et boni operis, sed in fastu amplioris elationis se elevat, dum perfectum se recolit in labore prædicationis.

Sed hæc omnia ad quem finem perducantur, subsequenter expositum est : *Et mactare in terra.* In terra oves, et boves, et vitulos mactare, est de virtutum conscientia, ima et carnali lætitia exsultare. Unde et per Oseam de elatis et arrogantibus dicitur : *Victimas demergebant in profundum (Ose. v, 2).* In profundum quidem victimas mergunt, qui cœlestes virtutum hostias non in cœlum per gratiarum actionem sublevant, sed ad terram per appetitum vanæ laudis inclinant. Unde et bene subditur : *Comeditque populus cum sanguine.* Mentis cibus interna ejus lætitia est. Quid est ergo comedere cum sanguine, nisi ab interno appetitu mentis intentionem vani favoris nequaquam removere? Velut enim sanguis abjicitur, cum mens a gaudio boni operis intentionem removet vanitatis. Hujusmodi enim mens lætari in bono opere novit, quia appropinquare cœlestibus per opera bona gaudet, quæ in eisdem operibus videri ad tempus refugit. Cum sanguine ergo comedere, est gaudium boni operis sumere permixtum vanitatis intentione. Quod nimirum cum ab aliis offertur, elatis simplex cibus est; cum vero nullis laudantibus, conscientia superborum intumescit, quasi per prædam violenter

A tollunt quod aliquis sponte non tribuit. Sequitur :

(Vers. 33, 34.) *Nuntiare autem Saul dicentes quod populus peccaret Domino, comedens cum sanguine. Qui ait, prævaricati estis. Volvite ad me jam saxum grande. Et dixit Saul : Dispergimini in vulgus, et dicit eis ut adducat unusquisque bovem suum, et arietem, et occidite super istum lapidem, et vescimini, et non peccabitis Domino cum sanguine comedentes.*

40. Prædicatorum sanctæ Ecclesiæ proprium est, et perpetratas culpas reprehendere, et qualiter reprehensæ vitari debeant, monstrare. - Reprehensæ quidem innotescunt, sed si vitari nesciantur, ostensæ repetuntur. Quid in hac sanguinis comestione, nisi latens elationis virus ostenditur? Latentia autem vitia nisi exposita non curantur. Ut ergo prædicatorum mores **320** insinuet, Saul prius prævaricatum fuisse populum asserit, deinde in lapide occidi quæ manducent animalia præcipit. Sed saxum, sive lapidem novimus, quia hunc Paulus ostendit, dicens : *Petra autem erat Christus (I Cor. x, 4).* Lapis vero ad prædicatorem volvitur, cum coram eo Redemptoris exempla memorantur. Devolvi etiam dicitur, ut ex omni parte videatur. Grandis vero dictus est, quia per Danielelem crescere perhibetur, et omnem orbis faciem implere (*Dan. ii*). Non ergo quomodolibet, sed ab utroque latere revolutus aspicitur, ut ab arrogantibus conspiciatur Deus, et eorum arrogantia deprinatur. Videat ergo arrogans quam potens in virtute, quam sublimis in majestate, quam humilis in virtute, Redemptor noster apparuit. Nam cæcos illuminans, ægros sanans (*Matth. ix*), præcipiebat ut quod potenter egisset nemini diceretur. In monte resplenduit, Patrem testimonium suæ divinitatis produxit, et tamen discipulis ait : *Nemini dixeritis visionem hanc, donec Filius hominis a mortuis resurgat (Matth. xvii, 9).* Et fortasse idcirco resurgente jam Domino, ad monumentum angelus apparuit, qui ab ejus ostio lapidem revolvit. Tunc quippe revolendus erat lapis, quia Christus verus homo et potens Deus post resurrectionis gloriam erat agnoscendus. Si ergo unam partem lapidis aspexit elatus, volvat lapidem, et aliam videat. Non qualitercunque lapidem videat, quia non est mortuus Christus, sed revolutum ab angelo, quia a mortuis resurrexit. Aspiciat ergo facundiam prædicationis hinc, et volvat, et miretur illinc splendorem humilitatis. Videat signorum potentiam hinc, et inde videat quia qui virtutis potentia claruit, eandem virtutem præcepto silentii occultavit. Sed dum videt partem humilem, videat et sublimem. Ecce humilis pars lapidis cernitur, quia dicit : *Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem (Philip. ii, 8).* Sed si ista pars volvitur, altera revelatur, quia subjungitur : *Propter quod Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen quod est super omne nomen.* Ad prædicatorem ergo lapidem volvimus, cum coram ipso Redemptoris nostri potentiam, et humilitatem memoramus; cum et in operibus eum attendimus humilem, et ex humilitate in cælo sublimem. In hoc quidem lapide bos, et aries occidatur, ut in omni homi-

num genere elationis vitium Christi contemplatione **A** copiosius incipit pro dilatione mercedis. Quia ergo mactetur. Ibi quippe omnis sanguis effunditur, quia qui exemplo Christi instruitur, magna agit, sed de illis magnis operibus se non extollit. Pascitur quidem lætitia boni operis, sed non cruentatur cibus ejus sanguine vanæ laudis. Nam lapis ille si in verbis revolvitur, dicit : *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent* (Joan. xv, 24). Sed quia de verbis non tumuit, volvens se, ait : *Ego non quæro gloriam meam* (Joan. viii, 50). Bos ergo et aries in lapide occiditur, quando exemplo Redemptoris omnis cornuta elatio condemnatur; quando electus quilibet, et bene agit, et optime docet, sed nec vita eum erigit propria, nec eruditio aliena. In ariete quippe robur propriæ innocentiae **P** exprimitur, in bove autem labor, et fortitudo prædicationis. Qui in petra occiduntur; ut sic electam mentem gaudento reficiant, ut ei mixtum in se cruorem carnibus non impendant. Hoc quidem electus prædicator non solum loquitur, sed etiam persuadet. Unde et subditur :

(Vers. 34.) *Adduxit itaque populus unusquisque bovem in manu sua, usque ad noctem, et occiderunt ibi.*

41. Bovem in manu adducere, est peccatum elationis pœnitentiæ afflictione delere. Dum enim operando **321** delet, quod superbiendo deliquit, mactandum bovem in lapide per manum ducit. Quid est autem, quod dicit : *Usque ad noctem*, nisi quia et peccare non licet, sed delere peccata usque ad mortem licet? **C** *Usque ad noctem* ergo boves mactandi sunt, non in nocte, quia dum vivimus, peccata delere pœnitendo possumus, post mortem fructuosam agere pœnitentiam non valemus. Bene autem in eodem loco subditur :

(Vers. 35.) *Ædificavit autem Saul altare Domino.*

41. Quia dum peccatores convertuntur, quasi ex lapidibus cœleste ædificium fabricatur. Et quia plerique codices habent : *Tumque primum cepit Saul ædificare*, potest altaris nomine compunctio cordis intelligi. Quando enim per verbum doctoris compunctio cordis erigitur, nimirum altare Domino ædificatur. Et primum ædificatum dicitur, quia est compunctio amoris. Unde et in tabernaculo fœderis duo altaria fieri a Domino jussa sunt, adolendis scilicet thymiamatibus unum, alterum comburendæ carnis **D** (Exod. xxvii, xxxvii). Primum altare foris erat, secundum intra sancta sanctorum. Altare ergo primum compunctio timoris est, altare secundum compunctio amoris. Illud quippe peccata lugentium est, istud vero ad æterna gaudia totis desideriis inhiantium; illius lapides, recogitationes peccatorum, hujus lapides, meditationes perennium gaudiorum. Altare ergo primum doctor ædificat, quando culpas exponit quas dum in se peccator aspicit, ingemiscit. Merito etiam altare compunctio dicitur, quia incensat. Sed cum diu pro peccatis suis unusquisque compungitur, pœnitendo proficit ad usum securitatis. Nam post afflictionis tempora ardere incipit ad æternam vitam, et qui prius lugebat pro pavore supplicii, flere jam

copiosius incipit pro dilatione mercedis. Quia ergo prima electorum compunctio ex timore nascitur, dum per typum regis et populi, prædicatores et nuper conversi subditi designantur, altare tunc primum Saul ædificasse dicitur. Sed ex aliorum profectu sæpe doctor ad aliorum lucra consequenda succenditur. Unde et subditur :

(Vers. 36.) *Et dixit Saul : Irruamus super Philistin nocte, et vastemus eum usquequo illucescat mane, et non relinquamus de eis virum.*

42. Hoc supra satis expositum est, sed quia in nocte, usquequo illucescat dies, percutere Philistæos appetit, hoc profecto insinuat, quia ne in futurum nocere dæmones possint, a cordibus peccatorum modo expellendi et perimendi sunt. Nox quidem vita hæc dicitur, cum æternæ comparatur. Nam qui illam vitam contemplari digne potuerit, illius comparatione quidquid hic lucidum cernitur, noctis obscuritas esse judicatur. Illucescit autem dies illa, quando in fine hujus vitæ electis animabus se aperit. In egressu quippe suo de corpore electa anima illucescentem sibi æternitatem videt, quia lucem præsentis sæculi quasi tenebras non aspexit.

43. Quid vero est quod dicitur : *Et non relinquamus ex eis virum*? Sed omnis Philistæus vir vastari debet, parvulus omnis nequaquam vastari potest. Nemo enim sine peccato, nisi solus Deus. Viri ergo capitalia crimina et vitia principalia sunt. Sed tunc virorum, id est fortium nomine designantur, cum peccatorum sibi corda subjiciunt. Bene ergo dicitur : *Non relinquamus ex eis virum*, quia conversi peccatores sanctorum prædicatorum consilio fortia quæque peccata, et vitia deserunt, sed nullum peccatum aut vitium habere non possunt. **322** Possunt cavere crimina, sed omnia non possunt vitare peccata. Possunt vitia extinguere, sed ne aliquo eorum quomodocunque pulsantur, non prævalent exercere. Dicit ergo : *Non relinquamus ex eis virum*, quia prædicatores sanctæ Ecclesiæ et vitia nos eradicare præcipiunt; sed dum fortia et principalia in nobis necant agere nequeunt ut quædam eorum per tenuem motum nequaquam vivant. Et de populi obedientia subjungens, ait :

(Vers. 36.) *Dixit populus : Omne, quod bonum est in oculis tuis, fac.*

44. Oculi prædicatorum sunt intuitus rationis. Qui ergo arbitrio doctoris committitur, dicere ei recte perhibetur : *Omne quod bonum est in oculis tuis, fac.* Quasi dicat : Qui nos de rationis nostræ illuminatione diffidimus, rationis tuæ luci committimus, quod nobis deesse judicamus. Sed hoc quod dixit Saul : *Irruamus super Philistin*, potest intelligi quia non deliberata protulit, sed hoc dicendo, an esset super Philistin irruendum consuluit. Quod autem populus cito assensum præbuit, hoc quod videmus insinuat, quia nonnulli intra sanctam Ecclesiam, antequam verba majorum intelligant, probant. Nam protinus subditur :

(Vers. 36, 37.) *Et ait Sacerdos : Accedamus huc ad*

Dominum. Et consulit Saul Dominum, dicens: Num A *persequar Philistinim? Et non respondit ei Dominus in die illa.*

45. Quid est quod consulenti regis verba, quæ populus laudat, sacerdos ad Dominum esse deferenda denuntiat, nisi quia obscura et magna negotia, quæ simplices latent, nunquam bene disponuntur, si eorum exitum in sacrario mentis subtili meditatione non quaerimus? Ad Dominum quippe accedere, est ejus voluntatem secreta contemplatione cognoscere. Et bene accessus dicitur, quia ab exterioribus ad interna tendimus, quando operis nostri exitum in divina voluntate cognoscere tentamus. Nam qui occulta et intima quaerit, et exteriora non deserit, ea quæ nescit adire non invenit. Quando ergo a nobis de occultis rebus consilium quaeritur, ad Dominum accedamus, ut tunc demum quod agendum est proponatur, cum in divina voluntate cognoscitur. Nulla enim videntur bona esse et non sunt. Pleraque etiam facienda sunt, sed utilius fiunt si congruo tempore reserventur. Quædam quoque alii facere debent, alii vero non debent. Quæ nimirum si electus quilibet in secreto meditationis videre negligit, ea utique recto ordine non disponit. E contra autem qui discutere ea, vel agere meditando consuevit, non solum agenda, sed etiam vitanda cognoscit. Unde et bene dicitur:

(Vers. 37.) *Consuluit Saul Dominum, et non respondit ei Dominus in die illa.*

46. Dies est cogitatio mentis, quæ bona putatur et non cognoscitur. Nam dum bonam se esse simulat, C quasi lucem portat. In die ergo illa Dominus consulenti se non respondit, quia verbum Dei cum mala deliberatione convenire non potest. Per responsum quidem verbi patefacere solemus sensum intimæ voluntatis. In illa igitur die Dominus non respondet: quia omnipotens Deus in simulata cogitationis luce non cernitur, qui semper in claritate veritatis invenitur. Et notandum, quia qui accedendi ad Dominum consilium tribuit, sacerdos fuit. Quid enim sanctius, quam consilium accedendi ad Deum? Sacerdotes ergo toties sumus, quoties fratribus bona consilia ministramus. Sacrius enim nihil dari potest, quam id per quod quisque ire ad conditorem debet. Nos autem quia ordinem spiritualis pugnae describimus, 323 continuare priora sequentibus debemus.

47. Verbum quidem Saul fuit, ut sic Philistæos vastaret, ut ex iis virum non relinqueret. Quod sic etiam intelligi potest; quia ita volebat Philistæos perimere, ut eorum nullus ultra movere bella potuisset. Magna quidem hæc dies mentis est, qua sic æterna quaeruntur, ut temporalis hostis nullus a cæde relinquatur. Sed quia nulli conceditur sic temporaliter viacere, ut non debeat omni tempore pugnare, merito dicitur: *Non respondit ei Dominus in die illa.* Respondere Dei non solum intimi verbi ejus est, sed gratiæ et muneris. Quando enim benigne concedit quod pie petitur, respondere perhibetur. Non ergo respondet Dominus in die illa, quia permittit

quidem electis ut vincant, sed de hostibus quasi viventes deserit, ut cum quibus semper pugnent, inveniant. Quod tamen si ideo dicitur, quia Jonathanæ culpa celatur, magnus timor prælati incutitur. Filius quidem peccat, et patri ejus responsionem negat. Unus etiam deliquisse cognoscitur, sed pro unius culpa insequi hostes suos cuncti pertimescunt. Quid in hoc facto signatur, nisi quia peccata subditorum non solum sibi, sed etiam prælati et secum communitè viventibus nocent? Quia xero latens hæc culpa a rege discutitur, videamus jam qua sublimitate latentia quæque perquirantur. Nam sequitur:

(Vers. 38, 39.) *Applicate huc universos angulos populi, et scitote, et videte per quem acciderit peccatum hoc hodie. Vivit Dominus salvator Israelis, quia si per Jonatham factum est, absque retractione [forte legendum retractatione hic et inf.] morietur.*

48. Quibus nimirum verbis ordinatum valde iudicii ordinem demonstravit, quia culpa prius inveniendus est, deinde pœna irroganda. Nam iudicii ordo confunditur, si ante inventæ culpæ discussionem profertur. Ne enim ante discussionem feriat, dicit: *Applicate huc universos angulos populi, et videte, et scitote per quem acciderit hoc peccatum hodie.* Et quia cognita culpa austerius ferienda est, jurat, dicens: *Vivit Dominus, quia si per Jonatham filium meum factum est, absque retractione morietur.* Tractari quidem diutius debet, ut inveniatur culpa, sed postquam inventa est, in ea vivus aliquis relinqui non debet. Absque retractione perimitur, qui vivere in peccato, statim ut innotuerit, prohibetur. Sed istud absque retractione, scilicet perimere, absque retractione non est, quia multa consideratione pastor utitur, ut culpa, quam retractando invenit, feriri absque retractione, et extingui velociter possit.

49. Quod si juxta historiam hujus paterni juramenti pondus attendimus, et illius temporis fervorem, et hujus teporem pariter contuemur. Antiqui etenim patres, ut Deo placerent, ad mortem filii etiam non parcebant. Nos autem eos quos secundum carnem diligimus, etiam tenui asperitate verborum insequi non audemus. Ecce qui ad regnum filium nutriebat, dicit: *Quia si per eum peccatum factum est, absque retractione morietur.* Nos peccantes cernimus, et objugare peccantes aut nolumus, aut timemus. Cur ergo hoc facimus, nisi quia Deum sicut illi nequaquam diligimus? Nam Moyses, ut bene peccatum idololatriæ vindicaret, Levitas viginti tria millia virorum jussit occidere. In cujus nimirum exercitatione cædis dixit: *Si quis est Domini, jungatur mihi. Ponat vir gladium super femur suum. Ite et redite de porta usque ad portam, et occidat unusquisque fratrem suum, et amicum, et proximum (Exod. xxxii, 26, 27).* Quasi dicat: In hoc ostendet quisque 324 quia sit Domini, si pro ejus amore fratri, proximo, vel amico non parcat. Dicit ergo Saul de filio: *Quia absque retractione morietur,* quia nobis jam sub Redemptoris gratia viventibus, etsi mors non decernitur corporis,

peccati non debet vita dilatari. Absque retractione quippe rector interficit, cum affectus carnis non aspiciat, sed cum crimen invenit velociter ferit. Retra-ctat quidem, qui ne seculum acriter pungat, obsequia ab eo sibi impensa, aut consanguinitatis affectum cogitat. Quia in re notandum est, quod non omnes culpæ acriter feriendæ sunt. Nam leves pulveris maculæ melius excutiendo quam lavando, aut ignem apponendo, tergantur. Graves etiam culpæ in omnibus æqua asperitate insequendæ non sunt, quia vulnera corporum pro ipsorum corporum natura et robore, vigorem exigunt medicinæ. Plenumque tamen prælati Ecclesiæ, cum culpæ audiunt, plus justo infervescent; et dum vindictam metiuntur, nec vulnerum qualitatem, nec personarum delinquentium vigorem respiciunt. Qui nimirum tolerandi sunt cum minantur, sed ab altione honorum consilio sedandi sunt. Unde et hic subiungitur :

(Vers. 39.) *Ad quod nullus contradixit ei ex omni populo.*

Quia enim spejorum amicæ humiliter ferendæ sunt, dicitur : *Nullus contradixit ei.* Et quia eorum nimias salutis piorum consilio refrenanda est, non valde inferus cum eandem mortem filio inferre rex tentat, omnis populus clamat : *Ergone morietur Jonathas, qui fecit salutem hæc in Israel?* Liberavit ergo populus Jonatham ne moreretur. Sed quia nondum inventam culpam non ferire, sed invenire satagit latentem, sequitur :

(Vers. 40.) *Et ait ad universum Israel : Separavimus vos in parte una, et ego cum Jonatha filio meo ero in parte altera.*

50. Quid est, quod regis præcepto populus a rege, et ejus filio separatur, nisi quia dum culpa latens, et suspecta queritur, et superiores et inferiores persone discutiendæ sunt? Sæpe quidem populus, sæpe eorum rector delinquit : et aliquando ipsa subditorum culpa prælato ascribitur, quo negligente impleri perhibetur. Cum ergo ostensis superioris indicis, quia lateat in populo culpa cognoscitur, et in quo sit abscondita nescitur, se rex admisceat, ut an sua sit culpa, vel populi, pastor sciat. Equidem rex Saul conscius culpæ non erat quam ipse nec consensu, nec opere perpetraverat, et tamen discutiendus miscetur, ut si in se etiam latet, inveniat. Quasi enim se peccati inscium perquirebat, qui dicebat : *Nihil enim mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum : qui autem judicat me, Dominus est (1 Cor. iv, 4).* Quasi dicat : *Quærens meipsum, et invenire non desino, quia si mihi lateo, cui nuda sunt omnia non latebo.* Dicit ergo rex peccati illius, quod discuti- batur, non conscius : *Ego cum Jonatha filio meo ero in parte altera; quia electi doctores, cum in aliis per rectitudinis zelum sæviunt, sibimetipsis et suis familiaribus nequaquam parcunt.* Quasi enim in una parte populum separavit, et semetipsos non separavit, qui subditorum culpas discutiunt, et ut semetipsos inveniant, investigare non curant. Magnum quippe est humanæ ignorantie pelagus. Nam si semetipsos

querere, et quales simus invenire vix aut nunquam possumus, alios quando possumus? Quid est enim, quod Propheta deplorat, dicens : *Cor meum dereliquit me (Psal. xxxix, 13).* Quid est, quod Scriptura sacra denuntiat : *Ignorat homo utrum odio vel amore dignus sit (Eccl. ix, 2).* Item questionis suæ fructum Propheta denuntiat, dicens : *Invenit servus tuus cor suum (II Reg. vii, 27).* 325

Si vix invenire cor sancti possunt, nosmetipsos inquirere qua temeritate cessamus? Sed fortasse nec Propheta potuit, quia subiunxit : *Ut timeat te.* Inveniret utique cor suum, si pleniter cognovisset, odio an amore dignus existeret. Qui ergo non invenit, ut coram Deo securus esset, invenit utique ut timeret. At nos nec istud facile possumus, quia dum invenire peccata nostra, et inventa pensare negligimus, quasi perditio corde secari sumus. In parte ergo altera hi, illi in altera statuuntur, ut singulorum occulta considerentur, et inventa culpa digna poena feriat. Quod quia laudandam valde non dissuadendum est, sequitur :

(Vers. 40.) *Respondit populus Saul ; Quod bonum est in oculis tuis, fac.*

51. Quid est autem, quod populo Saul, ut se in partem unam separaret præcipit, et populus facere regem rogat quod præcipit, nisi quia inquirere semetipsos simplices nesciunt, etiam cum jubentur? Dicit ergo : *Fac quod bonum est in oculis tuis.* Quasi dicat : *Tu melius agere nostra poteris, qui lumen cordis non solum tibi, sed etiam nostris prævidendis itineribus suscepisti.* Sed rector de interna illuminatione laudatur, quam per gratiam habet, per æstimationem non habet. Laudatur quidem, quia cognoscere secreta aliorum possit, sed ipse semetipsam posse acire diffidit. Quia ergo lumen sibi tantæ gratiæ non adscribit, a Deo postulare hoc precibus non omittit. Unde et sequitur :

(Vers. 41.) *Et dixit ad Dominum Deum Israel : Da indicium. Quid est, quod non responderis servo tuo hodie? Si in me aut in Jonatha filio meo hæc iniquitas est, da ostensionem : aut si est in populo tuo hæc iniquitas, da sanctitatem.*

52. Indicium ergo dari petimus, quando nobis abscondita revelari flagitamus. Sed querendum est quid sibi vult tanta verborum diversitas? Nam in se et filio ostensionem dari petit, si in populo est iniquitas sanctitatem. Quod tamen dici breviter potest, quia electi doctores sciunt propriam fortitudinem, sciunt populi subjecti infirmitatem. Pro se ergo solum ostensionem culpæ petunt, quia austeritate penitentia hanc soleant insequi, sciunt. Pro populo autem sanctitatem querunt, quia culpas subditorum solum scire appetunt; sed quos inveniunt prava agere, rogant ad veniam per lamenta pervenire. Quid est enim dicere : *Da sanctitatem,* nisi : *Sanctifica, quos demonstras? Mihi eorum occulta detegis, sed detegendo nihil agitur, si quos ostendis, gratiam refundendo, non operis.* Quia vero sæpe stant subditi et prælati cadunt, sequitur :

(Vers. 41.) *Et deprehensus est Jonathas et Saul.*

Et quia ipsa etiam culpa non facile a quo sit perpetrata cognoscitur, sequitur :

(Vers. 42.) *Et ait Saul : Mittite sortem inter me et filium meum. Et captus est Jonathas.*

53. Qui sortes mittunt, per visibillum rerum conjecturas latentia sepe deprehendunt. Sic nimirum Jonas fugiens noscitur (*Jon. 1*) ; sic Matthias Apostolicus celsitudine dignus invenitur (*Act. 1*). Sortes ergo spirituales ponimus, quando per exteriora signa operum, ad occultorum notitiam pervenimus. Sors enim uniuscujusque propria est conversatio. Unde in Sapientia reprobi dicunt : *Coronemus nos rosis, antequam marcescant ; nullum pratium sit quod non pertranseat luxuria nostra ; ubique relinquamus signa lætitiæ, quoniam hæc est pars nostra, et hæc est sors nostra* (*Sap. II, 8*). E contra autem Psalmista precatur, dicens : **326** *Portio mea, Domine, sit in terra viventium* (*Psal. cxli, 6*). Quod etiam Paulus denuntians, ait : *Nostra conversatio in cælis est* (*Philipp. III, 20*). Doctor ergo quasi singulorum sortes tenet, dum uniuscujusque conversationem videt. Et dum culpa noscitur, et rei persona nescitur, quasi sortes mittit, dum modum facinoris comparat personæ negligentis. Sed et forte culpam deprehendit, dum quodam signo conjecturæ pervenit ad evidentem criminis veritatem. Negligenter quidem præeminet, qui commissorum sibi fidelium nescit et fortitudinem et infirmitatem. Nosse enim debet fortes subditos, quibus sint virtutibus apti, quibus infirmi sint vitiis per negligentiam proximi. Nosse debet quæ virtutum devotio istos excitet, quæ illorum negligentiam qualitas vitiorum turbet. Quasi ergo in exterioribus sortes singulorum tenet, dum prævidet quibus Alii possunt vitiis obrui, quibus isti virtutibus exaltari. Causa igitur cognita, quasi sortibus signa imprimit, dum patentis culpæ notam illius conversationi ascribimus, qui per negligentiam pronus, et vicinus ad illud facinus perpetrandum ante fuisse videbatur. Sed conjectura hæc habeatur ad indagandam veritatem, non ad rei inventæ certitudinem, quia illic statim subditum est :

(Vers. 43.) *Dixit autem Saul ad Jonatham : Indica mihi quid feceris.*

54. Quid est enim quod captus interrogatur, nisi quia culpæ, quæ signis aut conjecturis deprehensæ videntur, feriendæ adhuc non sunt ? Quasi enim jam vulnus tenetur, sed adhuc tectum est. Discooperiatur ergo, ut mederi valeat, et curari. Cogendus quidem aut admonendus est, ut culpam, quæ jam velut palam cernitur, confiteatur. Dicit ergo : *Indica mihi quid feceris*, quia crimen quod apertis quibusdam indicibus noscitur, ante judicandum non est quam apertissime demonstretur. Et quia electorum est peccare et respiscere, culpas perpetrare, et perpetratas confitendo detegere, sequitur :

(Vers. 43.) *Et indicavit ei Jonathas, et ait : Gus-*

tans gustavi in summitate virgæ, quæ erat in manu mea, paululum mellis, et ecce morior.

55. Quid est quod ait : *Gustans gustavi* ? Quare non dixit superius : *Gustans gustavi paululum de melle isto* ; cum dixit : *Vidistis quia illuminati sunt oculi mei, eo quod gustaverim paululum de melle isto* ? Sed quidam dum peccata confitentur, ea nimirum quibusdam vocibus minuunt, dum se non ex toto animo commisisse ostendunt. E contra autem electi viri quando se de minimis accusant ; ea utique non quasi parva, sed quasi magna pronuntiant. Quid est dicere : *Gustans gustavi*, nisi quod foris peccatum exercui, magno concupiscentiæ ardore complevi ? Et quid est post peccati confessionem dicere, *Morior*, nisi mortem a se pœnitendo et confitendo expellere, et expulsam timere ? Quod quidem proprie est electorum, qui peccata sua deserunt : et tamen hæc, quasi non deserta, pertimescunt. Et quidem puris confessionibus, et austeris pœnitentiæ cruciatibus delent, sed quasi non deleta vehementer timent. Sed quid est, quod ait : *In summitate virgæ* ? nisi quia dum nos confitendo insequimur, proferre contra nos mendacium non debemus. Peccatum quidem in confessione prodendum est, sed augmentandum mendacio non est. Tale quidem debet esse in confessione, quale fuit in opere. Ut ergo ardor concupiscentiæ bene prodatur, dicit : *Gustans gustavi* ; Et ut qualitas ejus appareat, subditur : *In 327 summitate virgæ*, quasi dicat : *Audacter inflammatus feci, sed hoc feci. Et quia filius regis confitetur, dicit : Quæ erat in manu mea. Virga Jonathæ prædicatoris doctrinam atque disciplinam signat. Quæ in manu tenetur, quando non solum docet, sed quod docet, operando exercet. Quid est ergo, quod ait : Quæ erat, non, Quæ est in manu mea ? nisi quia æstimationem electorum insinuat, qui etiam cum prava committunt, prædicationis ministerio se indignos arbitrantur. Dicit ergo : In summitate virgæ, quæ erat in manu mea. Quasi dicat : De illo superbiens peccavi, quo peccando me indignum feci. Erat ergo in manu mea, et non est, quia etsi aliquando feci quod docui, illud quod operando tenui superbiendo amisi. Nunc igitur timore perterritus dicit : *Ecce morior. Et quia idem metus aliquando divina inspiratione menti incutitur, aliquando conminatione doctorum, subditur :**

(Vers. 44.) *Et ait Saul : Hæc faciat mihi Deus, et hæc addat ; quia morte morieris, Jonatha.*
Sequitur :

(Vers. 45.) *Dixitque populus ad Saul : Ergone Jonathas morietur, qui fecit salutem magnam in Israel ? Hoc nefas est. Vivit Dominus, si ceciderit capillus de capite ejus in terram ; quia cum Deo operatus est hodie. Liberavit ergo populus Jonatham, ne moreretur.*

56. Quid est ergo, quod dicit : *Ergone Jonathas morietur*, nisi quia ^a alius de eadem culpa morere-

^a In aliis excusis legitur, *quia aliud* : Quod retinere non potuimus.

tur? Quibus nimirum verbis populi nobis ostenditur virtus magnæ discretionis, quia in electorum examine non solum culparum causæ pensandæ sunt, sed etiam merita personarum. Quod aperte his verbis ostenditur, quia non ideo Jonathas non moriturus asseritur, quia erat filius regis, sed quia in Israel magnam salutem fecit. Cum ergo magni viri cadunt, communi judicio tradendi non sunt, quia priora opera promerentur, ut posteriorum gravitas levigetur. Ipsa autem culpæ levigatio non acceptione personæ decernenda est, sed respectu prioris vitæ, quia ad absolutionem illius sanctæ Ecclesiæ lucra pensanda sunt, non carnalis affectio admittenda. Sed quid mirum, si ad absolutionem peccatoris propria merita suffragantur, quando in sacri eloquii auctoritate discamus, quia alii pro aliis liberati sunt? Aliorum quidem bono opere alii adjuvantur, sicut ad peccantem regem Salomonem a Domino dicitur: *Quia non custodisti præcepta mea, dirumpens scindam regnum tuum, et dabo illud servo tuo. Verumtamen in diebus tuis non faciam propter David patrem tuum, sed de manu filii tui scindam illud (III Reg. xi, 11)*. Hinc est quod non solum patrum opera filiis prosunt, sed etiam cives pro civibus liberandos agnovimus. Evertendæ quidem Sodomæ se promisit Dominus parcere, si in ea tantum decem justos inveniret (*Gen. xviii*). Jerusalem quoque respici misericorditer dicitur, quia aliquanta bona opera in ea inventa sunt. Hinc est quod Heli vita propria justus, sed auctoritate pastorali remissus, a viro Dei audit: *Pars magna domus tuæ morietur, cum ad virilem ætatem pervenerit; verumtamen non auferam penitus ex te virum ab altari meo (I Reg. ii, 33)*; ut sacra Scriptura hic aperte monstraret, et pro dissolutione percussum, et pro præterita conversatione respectum. Sed percuti fortasse ex parte potuit, quia qualemcunque vitæ immunditiam habuit. De Jonatha ergo bene dicitur: *Ergone Jonathas morietur, qui fecit salutem hanc magnam in Israel? Hoc nefas est; Vivit Dominus, si ceciderit capillus de capite ejus in terram, quia cum Deo 328 operatus est hodie*. Quasi dicat: Qui magna opera fecit, absolvi ex toto digne promeruit. Quia igitur in Ecclesiastica censura, etsi non est acceptio personarum, est tamen discretio meritum, apte conclusit sententiam, dicens: *Liberavit ergo Jonatham populus, ne moreretur*.

57. Quo in loco notandum est quia rex bis jusjurandum interfectionis Jonathæ superius protulit, quem tamen victus populi instantia non occidit. Quid est quod juravit, et juramenti assertionem nequaquam servavit? Sed ex hac re duo nobis documenta proveniunt, ut cauti scilicet, et discreti esse debeamus. Cauti quidem, ne juremus, discreti, si agere perversa juramus. Qui enim jurare cavet, perjurare omnino non potest. Sed cum male juratur, justius jusjurandum dimittitur quam compleantur crimina quæ jurantur. Sit ergo unusquisque cautus antequam juret, ut aut ne omnino juret, aut facturum se mala non juret. Cautos quidem nos esse Dominus

A insinuat, dicens: *Sit sermo vester: Est, est, non, non. Nolite jurare per cælum, neque per terram (Math. v, 37)*. E contra autem reprobi, et incauti quidem sunt, et discreti non sunt. Nam sæpe se acturos mala repromittunt, et revocare promissa, quasi perjurium incursuri, non satagunt. Hinc est, quod Herodes incaute juravit, et nefarium jusjurandum quod protulit, in præcursoris Domini morte complevit (*Marc. vi*). Cauti ergo in nostris dispositionibus esse debemus, sed si cauti esse negligimus, prætermittenda sunt proposita, non implenda. Sic quippe a proposito desistere non est vitium levitatis, sed virtus discretionis. Tamen jurare quæ revocanda sunt et detestanda, omnino cavendum est, et vehementer horrendum, quia cum tale jusjurandum non impletur, non omnino culpa vitatur, sed minor eligitur. Sequitur:

(Vers. 46.) *Recessitque Saul, nec persecutus est Philistiim.*

58. Cum Jonathæ culpa reperitur, cum jusjurandum rex non perfecisse cognoscitur, cessare Philistæos persequi perhibetur, quia dum propria infirmitate pastores deprimuntur, lucra aliorum exquirere fortiter nequeunt. Cessare etenim persequi Philistæos, est ad tempus vitia aliorum insequi, prædicando desistere. Prius enim esse intendendum judicant ad purificationem suam, deinde purgati vigilandum ad salutem alienam, quia dum silent semetipsos præparant, ut quasi per poenitentiam suam ad lucra aliorum fortiter surgant. Et quia sæpe dum doctor sibi conscius silet, quibusdam ejus subditis maligni spiritus, impia suggerendo non silent. Sequitur:

(Vers. 46.) *Porro Philistiim abiere in loca sua.*

59. Tacentibus quidem doctoribus, in loca sua dæmones abeunt; quia per pastorum silentium non pereunt, nisi quia ad vitam æternam prædestinati non sunt. Loca etenim dæmonum sunt, quia divina præsentia in habitaculum Dei præordinati non sunt. Hinc est quod prædicantibus primis doctoribus dicitur: *Credebant quotquot prædestinati erant ad vitam æternam (Act. xiii, 48)*. Hinc Paulus ait: *Quos præscivit, et prædestinavit, et quos prædestinavit, vocavit (Rom. viii, 30)*. Hinc est quod volentes apostoli transire in Asiam, a Spiritu sancto prohibiti sunt (*Act. xvi*). Qui ergo non prædestinati sunt, sive audiant doctorum verba, sive non audiant, vocari in Dei habitaculum nequeunt, quia per nequitiam, in qua sunt ante constitutionem mundi præcogniti, locum in se malignis spiritibus paraverunt. Bene igitur, dum insequi Philistæos 329 cessare [*Fortè cessari*] dicitur, in loca sua dæmones abiisse referuntur, quia aliquando Dei dispensatione doctores tacent, ut illis tacentibus hi qui Domini non sunt, a malis spiritibus recipiantur. Sed, ut dixi, cum post culpam pastores tacent, semetipsos humiliant, ut purgati in ministerium prædicationis potenter surgant. Dum tacent, infirmitatem suam pensant, sed considerando semetipsos, contra occultos hostes se validius roborant. Unde et bene subjungitur:

(Vers. 47.) *At Saul, confirmato regno super Israel, A pugnabat per circuitum contra inimicos ejus.*

60. Debilitatur quidem regnum, quando pastores in aliquibus culpis cadunt. Sed debile confirmatur cum per satisfactionem poenitentiae ad opus magnae virtutis eriguntur. Et super Israel confirmari dicitur, quia dum ad vitae altitudinem proficit, eos quibus praeminet ordine, vincit conversatione. Videntibus Deum praelatus est, sed supra Deum videntes extollitur, cum praeter ceteris in divina assumitur contemplatione. Merito ergo dicitur: *Pugnabat contra omnes inimicos ejus, et quocumque se vertebat superabat*: quia qui aeterna altius conspicit, facile conterit quicquid de istis sibi ad pugnam venit. Quia enim nulla terrena sibi iam placet, qui per magnam charitatem super Israel, id est in caelestibus regnat, quocumque se vertit, superat. Quid enim huic malignus spiritus suggerat, qui terrena nulla considerat, qui laeta saeculi nulla iam amat? Pugnat doctor, dum praedicat, sed superat, quia quod praedicando prohibet de mundi delectatione contingere, conversationis virtute persuadet. Et quia pugnare in circuitu contra inimicos dicitur, magnae laudis ejus victoria esse demonstratur. Ex omni quidem parte perfectum esse doctorem docet, qui ex omni parte fortissimos habet inimicos. Dum ergo ubique verti et superare dicitur, quanta ejus gloria praedicatur? Quid est ergo quod in circuitu hostes habere dicitur, nisi quia maligni spiritus omnibus sensibus nostris insidiantur? Nam loquendo alios, alios videndo decipiunt. Alios per auditum, alios per gustum vel olfactum fallunt. Alios etiam per insidias illecebrosae delectationis vel cogitationis pertrahere ad immunditias satagunt. Aliis foris obscena offerunt, quae mentis deliberatione sequantur. Sed ut rectius hunc circuitum demonstremus, hunc dum ad laeta pertrahunt, eis quasi ad dexteram insidias ponunt. Illam dum per adversa dejiciunt, quasi a laeva parte constringunt. Nos dum ad praeterita oblectamenta invitant, quasi a retro praecipitant. Illis quasi ab anteriori parte obviant, quia saepe infirmorum mentibus districtae conversationis et vitae longitudinem quasi consulendo monstrant. Ab ante enim veniunt, quia proficisci ad caelum animas non permittunt. In circuitu ergo inimicos habemus, quia ante, retro, in dexteram et sinistram malignorum spirituum certamen patimur. Unde et beatus Petrus apostolus nos cohortatur, dicens: *Adversarius vester diabolus, tanquam leo rugiens, circuit, quaerens quem devoret; cui resistite fortes in fide* (I Petr. v, 8).

61. Sed jam belli circuitum novimus, qualiter per circuitum reges vincant, videamus. In circuitu quidem vincunt, qui linguam, et os, et oculos, et omnia corporis membra ab illicita actione custodiunt. Dum enim linguam perfecte per silentium muniunt, quasi in una parte victores sunt, et dum vident oculis quae concupiscere dedignantur, ex alia parte victores fiunt. Saepe etiam mala audiunt **330** et repellunt, et quia

noxia reprobant, et reprobando triumphant. Cunctis ergo sensibus victores sunt, qui per eorum aliquem subdi malignis spiritibus nolunt. Sed et dum coram inepta cogitatio offertur, hostis qui reprobatur eliditur. Qui enim noxia quaeque abjicit, hostem potenter premit. Et quia item laeta contemnit, et adversa non metuit, quae reliquit aliquando perversa non repetit, et ad caelestia ferventer currit, hostes, quos in circuitu patitur, superare declaratur. In quibus profecto adversariis, quia insidiae oppositae quinque corporalibus sensibus designantur, apte per quinarium numerum exprimuntur.

(Vers. 47) *Contra Moab, inquit, et filios Ammon, et Edom, et regem Suba, et Philistaeos.*

62. Qui enim quinque gentium nomina posuit, oppositas quinque sensibus corporis fraudes daemonum designavit. Sed quia doctor non solum vivendo, sed etiam docendo dimicat, cum contra omnia vitia disputat, cum ea verbi gladio in auditorum suorum mentibus necat, mirum in circuitu et pugnare cernitur, et quocumque se vertit superare. Sed quaedam specialiter nominantur, quae sibi principaliter obstant: *Contra Moab, inquit, et filios Ammon, Edom, et regem Suba, et Philistaeos.* Moab, ex patre interpretatur, Ammon, populus moeroris, Edom, rufus, Suba, incoesa, sive convertens, Philistaeus, poculo cadens. Quid enim his nominibus nisi gradus pessimae vitae exprimitur? In Moab quippe, qui ex patre dicitur, concupiscentia designatur. In mente quidem reproba, quia a diabolo ponitur, quasi a patre generatur. Quid vero per Ammon, qui populus moeroris interpretatur, ostenditur, nisi frequentia malorum operum? Quia enim multa sunt, populus dicitur, et quia ad aeterni luctus amaritudinem reprobum unumquemque perducunt, moeroris populus recte nominatur. Edom vero, qui rufus dicitur, quid nisi peccandi nimium fervorem insinuat? Prius enim peccare quisque consuevit, deinde per usum peccandi proficit in augmentum fervoris, ut peccare saepius audeat, et hoc, quod audendo ingeminat, semper iterare ardentius concipiscat. Quo mirum peccandi ardore agitur, ut in mente reproba quicquid virtutis aut boni operis viruit, comburatur. Incoesa ergo post Edom in spirituali bello describitur, quia ita est perditae mentis casus, ut cum ferventer mala congregare nititur, bonis omnibus quasi per combustionem perditis et redactis ad nihilum spoliatur. Suba etiam convertens dicitur, quia et formam Dei de reproba mente servens peccatum tollit, et hanc ad apostatae angeli formam redigit. De qua jam per divinam sententiam dicitur: *Cum venerit impius in profundum malorum, contemnit* (Prov. xviii, 3). Superba quidem mens jam divina mandata despicit, et semetipsam carnalibus desideriis subdit. Quis ergo est rex Suba, nisi ille, de quo ad beatum Job a Domino dicitur: *Ipsa est res super universos filios superbiae* (Job. xli, 2). Philistaei vero, qui poculo cadunt, qui sunt, nisi qui omnibus

^a Deest *superabat*, in Gilot. et Vatic.

^b Gilot. et Vatic., *pessimo exprimitur*.

supradictis malis ebrui sunt? Qui sic caelestia obliviscuntur, ut ad hæc evigilare aut vix, aut nunquam videantur. Per Moab ergo concupiscentia carnis exprimitur, per Ammon, frequens usus male operationis; per Edom, peccandi ardens desiderium; per Suba, vastatio et combustio virtutum; per Phillistæos, oblivio caelestium. Cum ergo electus doctor aliquem educere de tantorum laqueorum medio appetit, quantæ virtutis certamen **331** sumit? Et quia de omni hoc perditionis gradu per doctorum laborem ad penitentiam redeunt, quocumque se vertit superare perhibetur. Prædicando etenim aliquando concupiscentiam in alienius corde interficit, aliquando usum pravæ operationis. Modo illos trahit, qui in usum peccandi transierant, modo illos qui combustis et ad nihilum reductis virtutibus, regi suo diabolo quasi incensi serviebant. Et quia prædicando superna memorat, cadentes peccato, et caelestium oblitos ad spiritualis vitæ studium excitat et per amorem ardentem inflammat. Bene ergo dicitur:

(Vers. 47.) *Quocumque se vertebat, superabat.*

63. Quia dum de omni genere peccatores ad vitam trahit, triumphare ubique cognoscitur. Hos nimirum triumphos agere suos mittit, suos principes imperabat Dominus, cum dicebat: *Ite in orbem universum, et prædicate Evangelium omni creature* (Marci xvi, 15). Omni creature Evangelium prædicare præcipit, qui omnia genera hominum duci ad fidem voluit, ut dum nobiles regum suorum triumphos ostenderet, eos superare ubique monstraret. Unde scriptum est: *Qui vult omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire* (I Tim. ii, 4). Omnes quippe homines vult salvos fieri, quia de omni hominum genere efficit, quos ad gaudium æternæ salutis trahit. Sed quid speciali fortitudine agat, exponit, quia dicit:

(Vers. 48.) *Congregatoque exercitu, percussit Amalech, et erui Israel de manu vastatorum ejus.*

64. Amalech populus lambens interpretatur. Quid ergo per Amalech, nisi fornicationis spiritus designantur? Lambere enim eorum est, ad peccandum mentem carnis blandimento delinire. Velut enim lingue tactu lambere ambiunt, cum levibus suggestionibus mentem tangunt. Quid est quod contra Moab et Ammon, quod contra Edom et regem Suba pugnasse et vicisse dicitur, non tamen exercitum congregasse, sed ut Amalech vinceret, exercitum congregavit? Quid est quod exercitum congregavit, nisi quia ad extinguendum fornicationis spiritum, virtus una non sufficit? Abstinencia quidem ciborum contra hoc vitium fortissima est, sed sola non prævalet; velut enim miles est, et pugnare potest, superare non potest, quia Amalech non vincitur, nisi exercitus congregetur. Qui ergo fornicationem percutere appetit, addat abstinentiæ corporis virtutem humilitatis. Nam si mens Deo subdi humiliter despicit, carnis suæ desideria dominando ac præeminendo non premit. Sed adhuc necesse est, ut congreget, quia exercitum parvum habet. Viri ergo humilitatis et abstinentiæ corporis addatur frequens numerus orationis. Affec-

tus quidem cordis intenti caelestibus, contra carnis bellum fortes milites sunt. Jam ergo in frequenti assiduitate precum aciem habet, sed exercitus non unam tantum aciem, sed plures habet. Adhuc itaque exercitum perfectum non habet, et Amalech percutere nequaquam valet. Nunquid ei prodest quod jejuniando se atterit, quod ad tempus orando compungitur, si mens lubrica cogitet, et phantasmata lasciviæ in semetipsam portet? Sed vitare turpes cogitationes non prævalet, qui honestas in se non habet. Quia enim semper cogitamus, exquirenda sunt nobis bona, ne mala cogitemus. Quid vero sunt omnes turbæ bonarum cogitationum, nisi innumerabiles mentis acies? Nam dum mentem ambiunt et minuunt, ad eam accedere turpissimos inimicos non permittunt. Et **332** quia cogitando ad desiderium magnæ puritatis accendimur, armis potentibus milites nostri induti sunt, quibus fornicationis impetus et depellendo, in fugam vertunt, et ad nihilum deducendo perimunt. Nam unde ad animam intrare cogitationes possint, non habent, quæ quasi fortissimo milite, honestate cogitationum bonarum undique ornata est. Nunc ergo exercitum anima congreget, quæ Amalech vult perire, et de manu vastatorum ejus videntem spiritum liberare. In horum medio resideat, ut cuncta exemplis electorum fortium, circumdata doctrinis Scripturarum, nullam partem sui vacuum habeat unde hostis irrumpat. Quia ergo innumerabilia sunt exempla fidelium, quia multa documenta Scripturarum, exercitus magnus et fortis est, sed ad congregandum difficile non est. Bene ergo de Israelis rege dicitur: *Congregato exercitu, percussit Amalech*, quia fornicationis spiritus non ante vincitur quam per abstinentiam corpus atteratur, et omnis turpitudine obscenæ cogitationis, bonis mentem replentibus, effugatur. Tunc quippe eum lambere, id est delinire populus lambens delectando non potest, quia domita carne jejuniis, humilitatis arce prædita mente, orationis armis accincta, intenta doctrinis caelestibus, exemplis munita, impie suggestioni aditum præbere consentiendo non prævalet. Quis nimirum exercitus congregatio bene regibus, id est Ecclesiæ doctoribus convenit, quia quisquis ad extinguendam fornicationis rabiem electos subditos instruere nititur, hæc plura auxiliorum agmina ei verbo congreganda sunt.

65. Bene et Israel erutus de manu vastatorum ejus asseritur. Erui quidem evelli dicitur. Et quod evellitur, altas radices in profundiora mersisse sentitur. Manus vero vastatorum potestas est malorum spirituum. Unde etiam scriptum est: *A quo quis vincitur ejus servus efficitur* (II Petr. ii, 19). Quid ergo colligitur, nisi quia dum fornicatores desideriis carnis assentiunt, potestati malorum spirituum subiguntur? Quia item altum est fornicationis blandimentum, dum in hoc anima per desiderium mergitur, quasi in profundum radicibus tenetur. Erui ergo de manu vastatorum est a fornicationis abyso, qui in potestate demonum est, liberari. Bene etiam vastatores fornicationis impetus dicuntur: quia de vitio luxuriæ per

beatum Job dicitur : *Ignis est usque ad perditionem germinans; et omnia eradicans germina (Job xxxi, 12)*. Vastator quippe fornicationis spiritus dicitur, quia quem invaserit, ei nimirum nulla virtutum dona derelinquit. Ad laborem quidem ministerii, bona quidem aliqua habere potest, sed ad meritum salutis ea habere non potest. Vastari ergo dicitur, cui perdita castitate ad vitam bona alia nulla prosunt. Vastari etiam horti tenera dicuntur. Qui enim sunt horti superni sponsi, nisi corda sanctorum per custodiam munita, et per castitatis odorem florida? Nam dum nullos motus turpes recipiunt, albo pudoris flore decorantur. Unde et sponsæ in Cantico sponsi laudibus dicitur : *Quæ habitas in hortis, audire me fac vocem tuam (Cant. ult., 13)*. Et rursus : *Hortus conclusus soror mea sponsa (Cant. iv, 12)*. Hortus quidem, quia virtute eximie castitatis floridus, conclusus autem, quia per continentiam munitus. Hinc sponsa quid sponsum oblectet, exponit, dicens : *Sponsus meus mihi, et ego illi, qui pascitur inter lilia, donec aspiret dies, et inclinentur umbræ (Cant. ii, 16)*. Immundi ergo spiritus vastatores sunt, quia si pudica corda decipiunt, decepta teneros flores tantæ virtutis perdunt. Qui itaque cum ab immunditiis ad castitatem redeunt, **333** quia diras dæmonum potestates effugiunt, et a profundo perditionis ascendunt, de manu vastatorum erui apte memorantur. Sed rex, qui eruere populum dicitur, quales adjutores habeat videamus. Nam sequitur :

(Vers. 49.) *Fuere autem filii Saul Jonathas, et Jesui, et Melchisva : nomini duarum filiarum ejus, nomen primogenitæ Merob, et nomen minoris Michol.*

66. Filii Saul, qui non ad quamlibet hæreditatem, sed ad regnum nascuntur, illos insinuat, de quibus sanctæ Ecclesiæ per Psalmistam dicitur : *Pro patribus tui nati sunt tibi filii, constitues eos principes super omnem terram (Psal. xlv, 17)*. Quos tres esse agnovimus, quia fidem sanctæ Trinitatis prædicando defendunt. Sed quia percusso Amalech, regis filii nominantur, eorum numerum ad virtutum merita referamus. Maceratio quidem corporis, circumspectio mentis, simplicitas intentionis, tria sunt. Quia ergo doctores sanctæ Ecclesiæ ad reprimendam carnis libidinem fortes sunt, ad cordis custodiam sapientes, intentionem cordis in cælum sublevando sublimes, tres esse Saul filii dicuntur. Tria etiam sunt, fortitudo operis, virtus charitatis, et affluentissima gratia prædicationis. Doctores quippe sanctæ Ecclesiæ, quia magna conversatione sublimes sunt, magna charitate ferventes, magna verbi sapientia facundi, ternario numero apte signati sunt. Quorum certe virtutibus nomina conveniunt, quia Jonathas columbæ donum dicitur; Jesui, planities, sive desiderium meum; Melchisva, rex meus salus. Quia enim præcellentia dona Spiritus sancti doctores habent, columbæ donum recte nominantur. Quia item inter dona sublimia humiles sunt, planities dicuntur. Quia pro subditis sibi fidelibus ardentem æterna postulant, desiderium

A meum esse perhibentur. Quæ quidem vox parvulorum subditorum esse cognoscitur, virtus vero tanti nominis prælatorum. Qui enim parvuli et frigidi adhuc in nostris negligentis jacemus, ad cœlestem patriam ardentibus desideriis non flagramus. Sed quod nos ardentem flagitare non possumus, pro nobis postulat ^a qui ad illam quam nobis adipisci desiderant patriam magnis desideriis anhelant. Pro excellentia ergo charitatis non desiderantes, sed desiderium regis filius dicitur, ut in doctoris mente flagrare ignis dilectionis specialiter demonstraretur. Unde et de Domino per Psalmistam dicitur : *Qui facit angelos suos spiritus, et ministros suos ignem urentem (Psal. ciii, 4)*. Hinc est item quod Daniel vir desideriorum dicitur (Dan. ix), quia prospera populi sui magnis precibus postulasse perhibetur. Melchisva vero dicitur, rex meus salus. Rex quippe prædicator dicitur, quia celsitudinem tenet ordinis, et dignitatem magnæ conversationis. Rex item dicitur, quia summam tenet celsitudinis et vigorem auctoritatis. Salus etiam dicitur, ut ejus integritate ægritudo populi depelli posse sentiat. Merito enim vitæ et devota oratione homo agere quotidie debet doctor, ut subjectus sibi quisque pertingere valeat ad salutem.

Sed notare iterum doctor debet quia cum a subditis nominatur, non rex noster, sed rex meus dicitur. Quid est ergo quod rex meus dicitur, nisi quia tam familiaris esse debet omnibus, ut singulorum esse per amorem sentiat? Sed qui meus dicitur, rex nominatur, quia humilis et affabilis prædicator hoc ipsum quod præeminet non videtur esse suum singulariter, sed speciale singulorum, cum tam communis per gratiam esse nititur, ut **334** ejus celsitudo propria uniuscujusque fore videatur. Onus autem verbi dicitur, quia videlicet salus mea dicitur, per quod nimirum diligens prædicatoris studium et sollicitudo commendetur, quia sic debet intendere simul omnibus, ut quærat et agat propria singulorum. Ab unoquoque etenim salus mea dicitur, si uniuscujusque infirmi curam suscipit, et hunc ad æternæ salutis bona perducit.

67. Quæ vero sunt Saul filie, nisi prædicatori subditæ electorum qualitates? Alii quippe activæ vitæ studiis serviunt, alii vero contemplativæ remotionibus absconduntur. Filie quidem dicuntur pro fecunditate. Illa quidem parit multitudinem bonorum operum, ista vero internorum plenitudinem gaudiorum. Merito igitur regis filie nominantur, quia dum concipiunt de verbo Dei, cœlestes fructus parturiunt. Unde bene Merob de multitudine dicitur. Activa etenim vita, quia ex multis bonis operibus perficitur, de multitudine recte nominatur. Vel de multitudine dicitur, quia qui Deo per activam vitam placent multi sunt. Quia enim pauciores numero sunt qui per contemplativam cœlestibus gaudiis inhiant, in eorum comparatione illos qui activæ vitæ inserviunt multos vocat. Qui profecto multi sunt numero, ministerio divisi, quia etsi unam cœlestem patriam

^a Gilot. et Vatic. , quæ ad illam.

bonis operibus quærent, tamen variis operibus pietatis inserviunt. Quorum certe nonnulli in tantum amorem conditoris proficiunt, ut ipsa etiam opera bona deserant, atque ad contemplativæ vitæ dulcedinem transire, et in ea Deo vacare concupiscant. Unde et bene Michol in lingua nostra ex omnibus dicitur. Ex omnibus quidem fit, quia nullus est perfectus in contemplatione, qui ex labore boni operis non pervenit ad arcem ejusdem contemplationis. Unde et in Evangelio Dominus dicit: *Venite ad me, omnes, qui laboratis, et onerati estis, et ego reficiam vos* (*Matth. xi, 28*). Tunc qui laborat vocatur, quando bene agendi desiderium æternitatis infunditur. Et ad vocantem se accedunt, quando ad contemplativæ vitæ quietem veniunt. In quo nimirum laborantes reficiuntur, quia amoris gaudia de divina contemplatione abundanter sumunt. Ipse quidem accedentes reficit, qui puris mentibus semetipsum ostendit. In cujus revelatione omnia contemplationis gaudia multa inveniunt, quasi omnimoda delectationis dulcedine, non ab alio, sed ab ipso saturantur. Michol ergo ex omnibus dicitur, quia contemplativæ vitæ secretum nullus expetit, qui in aliqua prius operatione bona non fuit. Minor ergo soror dicitur, non quia inferior dignitate, sed quia posterior tempore. Si quis autem velit per primogenitam filiam contemplativam vitam, per minorem activam potest accipere. Et tunc quidem Merob de multitudine dicitur, quia multitudinis turbas deserit, et ad rariorem numerum in contemplatione perfecturum venit. Non ergo multitudo, sed de multitudine esse dicitur, ut non hi cum quibus est, sed unde venerat agnoscatur. Michol vero ex omnibus dicitur, ut in activa vita universalis vita sanctæ Ecclesiæ designetur. In activa etenim vita etiam illi sunt prius qui postea ad contemplativæ secretum transeunt, sed in contemplativæ remotione, exterioris vitæ sollicitudine gravati non sunt. Illa ergo de multitudine, ista vero de omnibus dici potest, quia activa vita omnes continet, contemplativa omnium conspectum declinat, ut se, conspectu mentis, **335** cœlestibus jungat. Quomodo igitur Saul filia dicitur, nisi quia * utraque vita studio boni rectoris ostenditur? Qui enim nos docent bona agere, æternæ vitæ studiis vacare, ab illo nobis generantur, cujus magisterio in corde nostro discuntur. Quod quidem quia de activæ vitæ operibus constat, mirum de contemplativa videtur, quæ per Mariam Marthæ sororem, quæ ad pedes Domini sedere et verbum ejus audire describitur (*Luc. x*). Sed facile respondetur quia dum sedet Maria, perfectos in contemplatione signat. Filia tamen Saul Merob recte dicitur, quia etsi sedens ad pedes Domini quæ vult ab eo audit et discit, tamen prius discere debet quomodo sedere possit. Hoc nimirum quia sapientis et eruditi doctoris eruditione cognoscitur, Saul esse filiam Merob recte memoratur (*I Reg. xviii*). Quam profecto in conjugium David dare promisit; sed ei minorem dedit, quia nonnulli contemplativæ vitæ pulchritudinem diligunt, ad cujus

A amplexus accedere nequaquam permittuntur. Quia enim regendis fidelibus gregibus foris necessarii sunt, summus rex sic ordinat, ut Michol minorem accipiant, et Merob majorem nunquam comprehendant. Plerique autem post minorem majorem accipiunt, quia post devota charitatis opera ad intimi secreti amorem recipiuntur; quod bene Jacob insinuat, qui Rachelem amavit, sed prius Liam accepit, et sic deinde Rachelem in conjugium sumpsit (*Gen. xxix*). Quid est hoc, quod Jacob utramque sororem habere licuit, David autem ad majoris thalamum non pervenit, nisi quia David rex fuit, Jacob vero rex non fuit? Qui ergo regimen animarum suscipit, hunc censura ecclesiastica susceptum gregem deserere et remotæ vitæ otis vacare non sinit. Sed Merob David promittitur, et nunquam datur; Michol sola datur, quia nonnulli cum curam animarum suscipiunt, putant se sic aliorum sollicitudinem gerere, ut sibi ipsis valeant per sollicitudinem vacare; et tamen quietem quam in prælatione quærent nunquam inveniunt; fitque ut dum impetrare a Domino gratiam tantæ puritatis nequeunt, quasi iram incurrisent Domini, pertimescunt. Quasi ergo irato rege promissam sibi primogenitam perdunt, quia eum quem se putabant in prælatione habituros amorem quietis intimæ amplecti non possunt. Hæc autem brevier per excessum diximus, nunc ergo ad dimissa redeamus.

68. Ambæ ergo Saul filia dicuntur, sed nomina diversa sortiuntur, quia et differunt et conveniunt. Conveniunt quidem, quia ad æternam vitam, quam diligunt, per amorem tendunt. Item conveniunt, quia bona opera, quibus hæc indesinenter extenditur, illa quomodolibet operatur. Quia igitur ambæ amant quæ vident æterna, ambæ ad illa per bonam operationem pervenire desiderant, quomodocunque conveniunt; differunt autem, quia plus agit una, plus videt altera. Nam et Lia non dicitur fuisse carca, sed lippa. Et Rachel si non tantos peperit, omnino tamen sterilis non remansit. Nam si altera vita alteram contemplando aut operando superat, nulli autem eorum visionis claritas demitur, nulli fecunditatis gloria denegatur. Videndo tamen et agendo differunt, quia activa vita visionem habet in transitu, opus vero in intentione; contemplativa vero opus in itinere, intentionem in quiete. Unde bene evangelista Marcus, cum subillarum trium mulierum specie contemplativæ vitæ amorem ostenderet, ait: **336** *Emerunt aromata, ut venientes ungerent Jesum* (*Marc. xvi, 1*). Quasi dicat: Steterunt in opere, ut currere valerent ad contemplationem. Aromata quidem emere est per laborem boni operis, bonæ opinionis odorem circumquaque dilatare. Et Jesum in sepulcro ungeri est per mortificationem carnis ad devotionis intimæ pinguedinem pervenire. Nam velut in sepulcro ungitur, quando a conspectibus ad gaudium intimæ claritatis suæ devotissime pervenitur. In transitu ergo operationem habent, quia etsi aliquando operantur, quasi currendo hoc deserunt, qui ad locum dilectæ solitudinis magno spiritus impetu impelluntur. Nam quia

* Gilot. et Vatic., quia utraque ista.

totis desideris in æternorum amore requiescunt, videre magis quam ministrare appetunt. Rari ergo sunt in publico operis, assidui in secreto contemplationis; foris parum, satis intus immorantur. Nam et fornicationem esse solent iudicare, vel ad momentum a Christi contemplatione discedere.

69. *Entra autem activa vita, quæ frequens circa ministerium satagit, rara est in secreto contemplationis. Nam quæ æterna sibi preparare non sedendo, et audiendo, sed satagendo et ministrando proposuit, non damnum, sed dispendium putat, si sibi vacans, et sua petens, et non quæ aliorum, a solita obsequiorum oblatione requiescat. Plus igitur operando laborat, minus obsecrat. Unde et Martha, quæ circa frequens ministerium satagebat, stetit, et locuta est (Luc. x, 40). Quæ enim stetit, ei nimirum sedere non licuit, quia si ad audiendum sederet, imparatum fortasse ministerium et insufficientem impendisset. Et notandum quia transeundo, Dominum Martha vidit, non tamen transeundo, sed stando loquitur. Nam evangelista caute expressit, dicens: Quæ stetit, et ait (Ibid.). Quo profecto exemplo instrui mur, ut qui fratribus ministeria exhibemus, si per moram sedere ad Redemptoris pedes non possumus, per aliquantulam morulam Redemptori assistere debeamus. Sed bene ei assistimus, si transeundo et serviendo videamus. Quid est autem transeundo Dominum cernere, nisi in omni nostro bono opere ad ipsum cordis dirigere intentionem? Transimus enim, quando huc illuc discurrendo in membris suis Domino ministramus. Sed transeundo Dominum cernimus, si per omne quod agimus presentem nobis ipsum, cui placere cupimus, contemplamur. Quo in loco notandum est quia confidenter Martha loquitur, dicens: Domine, non est tibi curæ quod soror mea reliquit me solam ministrare? (Luc. x, 40.) Quod certe perfectis quibusdam operariis sanctæ Ecclesiæ convenit, qui omnipotenti Deo preces tanto fiducialius offerunt quanto laboriosius ei in membris suis se ministrasse meminervnt. Sed quia in ipsis etiam quæ activæ vitæ deserviunt nimietas sollicitudinis cohibenda est, Martha reprehenditur, quæ tam sollicita asseritur, ut erga plurima turbetur. Actionis quidem fervor tunc recte disponitur, cum sic insistimus operi, ut tranquillo corde eum cui opera nostra consecrare nitimur videamus. Quid est ergo nimietas sollicitudinis, nisi confusio supernæ intentionis? quia dum se erga plurima dividit, divisa jam ad supernorum intuitum non assurgit. Illud enim æternum et simplex bonum æternæ visionis anima quia vix unita comprehendit, se nimirum ad id divisa non erigit. Dicit ergo operum nostrorum dispositio et receptor: Unum est necessarium, ne se mens ad multa dividat, ut, per tranquillitatem unita, ad summi boni intuitum potenter surgat. 337 Dux igitur filia Saul, etsi pariter regis sunt filia, nominibus differunt, quia vita activa et*

* Legendum videtur, principis militiæ, ut exstat in sacro contextu. Attamen Gregorium legisse principis

contemplativa nobilitate religionis generosæ sunt, sed non sunt pares pro diversitate officii. Sed quia earum patrem ostendimus, matrem pariter demonstramus. Sequitur:

(Vers. 50.) *Et nomen uxoris Saul Achinoe, filia Achimaas.*

70. *Quæ est enim prædicatoris uxor, nisi bona voluntas? Qui enim per amorem bonæ voluntati conjungitur, ei utique quasi ex nobili conjugæ filii oriuntur. Nam cum bonorum operum fructus proferre volumus, necesse est ut prius eos in bona voluntate seminemus. Unde bene Achinoe, fratris requies interpretatur. Frater quippe noster ille est, qui a mortuis resurgens, Mariæ Magdalene locutus est dicens: Vade, et dic fratribus meis: Ascendo ad Patrem meum et Patrem vestrum (Joann. xx, 17). Hinc Paulus nobilitatem electorum asserens, ait: Hæredes autem Dei, cohæredes Christi (Rom. viii, 17). Quid est quod dicitur, fratris requies, nisi quia Redemptor humani generis in bona cohæredum suorum voluntate requiescit? Et quia ab ipso nobis bona voluntas impenditur a quo inhabitatur, filia Achimaas esse perhibetur. Achimaas enim fratris decor, vel frater decor interpretatur. Frater quippe et decor Redemptor noster dicitur, quia humana natura per peccatum primi hominis dignitatis suæ vigorem perdidit, sed in persona Redemptoris, aucto sibi splendore radiavit. Decor quippe noster est, quia quicumque in sancta Ecclesia virtutum claritate fulgescunt, de plenitudine lucis illius omnes accipiunt. Hinc Paulus ait: Ei se infudit omnis plenitudo divinitatis corporaliter (Col. ii, 9). Dum ergo bonam prædicatorum nostrorum voluntatem propheta Samuel respicit, typis visa exprimit, dicens: Achinoe filia Achimaas, quia nimirum magna est pulchritudo bonæ voluntatis, sed de infusione nascitur Redemptoris. Debet namque amari ut conjux, sed si pater aspicitur, ex nobilitate amplius amator.*

(Vers. 50.) *Et nomen principis ejus Abner, filius Ner, patruelis ejus.*

71. *Abner dicitur pater meus lucerna, Ner etiam lucerna dicitur. Quid ergo Ner, nisi sermo Scripturarum accipitur? Littera quidem sanctæ Scripturæ quasi hujus lucernæ testa est, intellectus vero spiritualis claritas luminis, oleum vero ejus devotio amoris. Filius ergo lucernæ est, qui verba Scripturarum libenter audit, et sapienter intelligit, et quæ per intellectum colligit, per affectum charitatis apprehendit. Cur itaque dicitur filius lucernæ, nisi quia quod de lumine nascitur lumen est? Quid enim peccatum, nisi tenebræ? Quid item bonum opus, nisi lumen? Sancti enim viri dum ad ducatum Scripturarum gressus operum dirigunt, quasi ex lumine lumen accipiunt spiritualis eruditionis. Hoc quippe lumen de lumine Joannes exprimens, ait: Omnis qui natus ex Deo est non peccat, quia generatio cælestis servat eum (Joan. v, 18). Quid est nasci de Deo, nisi cogni-*

ejus, constat ex verborum illorum expositione num. sequenti: Lucernæ vero filius, dicitur princeps regis.

tam in sanctis Scripturis ejus voluntatem diligere? **A** Et quid est non peccare, nisi in luce justitiæ semper consistere? Quasi enim de luce nos lucem facere volebat beatus Petrus apostolus, cum dicebat: *Ille habet propheticum sermonem, cui bene facitis attendentes, tanquam lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec aspiret dies, et lucifer oriatur in cordibus vestris* (II Petr. 1, 19). Merito igitur Abner pater meus lucerna dicitur, ipse quoque pater ejus lucerna nominatur, **338** quia illi in sancta Ecclesia lucere per exempla aliis possunt, qui eruditione Scripturarum et claritatem acceperunt luminis, et oleum perfectæ charitatis. Sed per Joannem non peccare dicitur, ut prædicatorum robur insinuet, qui sic peccatoribus manum porrigit, ut tamen ipsi peccatorum tenebris non sedentur. Sed quid est quod patruelis Saul dicitur? Patruelis autem dicitur qui nascitur ex fratre patria. Unde et hic quoque subjungitur:

(Vers. 51.) *Cis fuerat pater Saul, et Ner pater Abner filius Abiæ.*

72. Et cum eligendus rex peteretur, dictum est: *Et erat vir nomine Cis filius Abiæ* (I Reg. ix, 1). Quia vero ista stirpis regie nomina quid significant, plenius exposuimus; hoc tantummodo exprimamus, quomodo Abner patruelis Saul esse referatur. Sed Saul filius Cis, id est duri esse cognoscitur; Abner etiam lucernæ filius perhibetur. Durum hunc, austere nimis conversationis viros ostendimus designare, Ner lucernam interpretari. Quid est igitur quod Incerne, et durus ejusdem patris esse filii dicuntur, nisi quia a Deo est, et quod Scriptura sancta austere præcipit, et virtus exterior duræ conversationis? **C** Frater quippe lucernæ durus est, quia gratiam implendæ legis ab eo habet a quo ipsa lex ortum habet. Unde et Psalmista confidenter repromittit, dicens: *Etenim benedictionem dabit, qui legem dedit* (Psal. lxxxiii, 7). Legem quippe dare est præcepta vitæ electis proferre, benedictionem etiam dare est gratiam implendæ legis impendere. Quia ergo ab uno sunt tam lumen Scripturæ quam asperitas vitæ nostræ, Cis et Ner unius patris filii esse referuntur. Abner ergo filius Ner, Saul regis patruelis esse recte dicitur, quia qui ad curam animarum eligitur, duræ et asperæ vitæ debere esse judicatur. Sed qui prædicatorum adiutores esse cupiunt, nunquam agunt, quod cupiunt, si lumen Scripturæ sanctæ, in quo per **D** cognitionem concepti sunt, in bona operatione atque sancta prædicatione, velut nascendo, non perficiunt. Cum vero Scripturarum sanctarum cognitio magis summo doctoribus quam eorum adiutoribus subditis adscribatur, et exempla conversationis sequi magis minoribus quam majoribus convenire videantur; quid est quod duri filius rex dicitur, lucernæ vero filius dicitur princeps regis? Sed his verbis non significat quod summi doctores et eorum adiutores habent, sed suppresso quod habent, exponit quod singulis agendum est. Rex quippe, videlicet summus et electus prædicator, quia jam per altissimæ eruditionis scientiam, Scripturæ lumen habet, non sic

confidat de scientia, ut aliorum exempla minima sequatur. Princeps quoque, id est magni doctoris adiutor, quia exemplis ejusdem sui præpositi subditur, ad lumen innitatur, ut qui exempla sequitur, in doctrinæ altioris eruditionem, quasi in magna lucernæ luce nascatur. Qui ergo eruditus ad majorum exempla per humilitatem reducitur, exemplis instructus ad Scripturarum splendorem discendo sublevatur, bene rex filius duri, et princeps lucernæ filius esse perhibetur. Tales viri, quia electis fidelibus utiliter præminent, quia subjectos ad virtutum victorias fortiter provehunt; sequitur:

(Vers. 52.) *Erat autem bellum potens adversus Philistæos omnibus diebus Saul.*

73. Debile et omnino infirmum bellum illorum doctorum est, qui nec lumen habent divinæ cognitionis **339** nec fortitudinem boni operis. Potens ergo bellum dicitur, quando electis plebibus duri filii dominantur, quia ille potest aliis utiliter bona dicere, qui consuevit verba magna operatione præire. Sed et subtiliter est intuendum, quod implexius dicitur: *Cunctis diebus Saul.* Quid sunt dies Saul, nisi lucis opera? Quod bellum doctoris est altius quam quod lingua conficitur? Omnibus itaque diebus pugnat, qui multa alios docet, sed nil docendo profert, nisi quod suo prius fulget opere. In die etenim sua pugnat, qui verba prædicationis ex propria trahit luce virtutis. In die ergo alieno pugnare vult, qui contraire reprobis spiritibus satagit, non loquendo quæ agit, sed prædicando quæ novit. Sed omnibus diebus pugnat: quia omnia præcepta Dei ostendit in luce operis, quæ subsequendo vult pandere per curam prædicationis. Merito itaque bellum potens dicitur, in quo cum omnimoda virtutum, vel operum luce pugnatur. Potest etiam per hoc quod omnibus diebus pugnare dicitur, agonis spiritualis instantia designari. Qui enim vitam ducit plenam virtutibus, in diebus vivit. Cunctis ergo diebus bellum potens electi doctoris agnoscitur, quia is semper malos spiritus superare cernitur, qui a luce virtutum nunquam separatur. Sed habent electi viri virtutem prællandi, habent et humilitatem timoris. Per virtutem triumphant, sed per timorem auxilia congregare non cessant. Unde tanto fortius prællantur, quanto et vires confligendi congregare non desinunt. Bene ergo causa potentis belli subjungitur:

(Vers. 52.) *Nam quemcumque videbat Saul virum fortem et aptum ad prælium, sociabat eum sibi.*

74. Quasi dicat: Idcirco bellare potenter poterat, quia congregare exercitum non cessabat. Sed quia non solum fortes, sed etiam aptos ad prælium sibi sociasse dicitur, cautus doctor in eligendis Christi militibus demonstratur. Fortes autem ad ferenda onera quidam sunt, non ad prælia exercenda, quia præliari de fortitudine sua dum nesciunt, nequaquam possunt. Viri ergo fortes et ad prælium apti sunt, qui sciunt pugnare, et volunt. Per voluntatem quippe fortes sunt, et per scientiam apti ad prællandum.

340 Quorundam ergo temeritas a Christi bello

repellitur, cum apti et fortes electi memorantur. Nam quidam sciunt cum diabolo pugnare, et nolunt. Sapientes quidem sunt, ut faciant mala, bona autem facere nesciunt (*Jerem. iv, 22*). Hi antiquo hosti servire volunt, resistere nolunt. Quid enim faciat doctor, si aptos istos ad prælium sibi societ. Magis tales possunt alios per exempla destruere quam ipse per verbum ædificare. Nam et sæpe tales docere audent, et docendi virtutem operando non tenent. Cum loquuntur nobiscum, in hostes irruunt, sed per opera subito in viscera nostra torquentur. Velut proditores quidam exercitus, arma Christianæ doctrinæ induunt, et per exempla subito parvulos Christi feriunt, quos velle protegere loquendo putabamus. Non apti ergo viri fortes repellendi, non sociandi nobis sunt, quia per sapientes reprobos robur nostrum destruitur, non augetur. Qui ergo sunt fortes et non apti, nisi quos videmus onera sæculi fortiter ferre, et fortitudinem suam in servitium Conditoris transfere nescire? Nam jugum hominum, et magnos sæculi labores fortiter ferunt, sed ad servitium Dei accedere velut in-

firmi pertimescunt. Quid ergo isti, nisi fortes et non apti sunt, qui sæculi magna faciunt, et Christi agere levia et blanda non possunt? Sæpe etiam in monasteriis convertuntur, et quisæculi onera fortiter tolerant in parvis, quæ agunt, quasi inter magnos labores sudant. Quid ergo his verbis ostenditur, nisi ut viros ad Christi militiam cum magna nobis discretionem sociemus, nec accedentibus ante præbeamus ingressum quam eos et aptos per scientiam, et fortes per bonam voluntatem esse sciamus? Possunt autem idcirco viri fortes et apti ad prælium dici, qui Amalech, id est libidinum bella subsequuntur. Nam viri fortes non sunt, qui carnales concupiscentias extinguere nequeunt. Et apti ad prælium non videntur, qui pro pudicitia apti ad præliandum non sunt. Eligat ergo doctor milites Christi, eligat fortes, ut dum carnem fortiter domant, immundus spiritus potenter vincant. Eligat ergo aptos ad prælium; ut dum inter dona fortitudinis non superbiunt, triumphi gloria in cælestibus sublimentur.

LIBER SEXTUS.

339 CAPUT PRIMUM.

(*I Reg. xv, 1-3.*) *Et dixit Samuel ad Saul : Me misit Dominus ungere te in regem super populum ejus Israel. Nunc ergo audi vocem Domini. Hæc dicit Dominus exercituum : Recensui quæcunque fecit Amalech Israeli, quomodo restitit ei in via, cum ascenderet de Ægypto. Nunc ergo vade, et percutite Amalech, et demolire universa ejus.*

1. Superius Amalech luxuriæ vitium designare diximus, quæ velut lambit, dum voluptatem blandiendo suggerit. Profectus ergo conversationis ostenditur, eo quod superius a Saul percussus asseritur, et nunc non simpliciter jubetur percuti, sed omnia ejus demoliri. Primo quidem hunc doctor percutit, quando per ejus verbum agitur, ut pudicitia in conversorum cordibus et corporibus teneatur. Quasi enim percussa est libido, quando caro armis pudicitia qualitercunque subacta est, et perfecto subacta non est. Nam qui luxuriæ jam inquinamenta **340** deserit, sed adhuc motus turpes ex se contra se insurgentes sentit, jam opus nefarium non exercet, sed tamen abigere hoc a cogitatione non potest. Sæpe invitus et incautus ad immundas cogitationes trahitur, sed ea quæ negligendo intus cogitat, carnem foris excitant, ut ad turpes motus voluptatis surgat. Quid ergo est quod percussus Amalech iterum percuti et demoliri præcipitur, nisi quia prædicator eos quos ad pudicam vitam erudit, promovere debet ad perfectionem virtutis? Iterum ergo jubetur Amalech percuti, quia adhuc non bene interfectus vivit. Iterum Amalech percutitur, cum verbis doctoris illi etiam motus qui carnem pulsant eliduntur, cum ob hoc coronari subditos doctor docet, ut sic corpus domare debeant, ut ad illecebrosos motus nequaquam surgat. Sed quia nunquam

sic caro restringitur, si mens ad immunda cogitando labitur, post percussorem, Amalech demoliri præcipitur. Percutitur ergo in corpore, demolitur in corde, dum caro digne per abstinentiam **341** teritur, et mens a cunctis immundis cogitationibus refrenatur. Quo in loco priora etiam considerata sunt, quæ ex persona Domini Samuel loquitur, dicens : *Recensui quæcunque fecit Amalech Israeli, quomodo restitit ei in via, cum ascenderet de Ægypto.*

2. Quid est quod Amalechitarum opera recensentur, nisi quia luxuriæ inquinamenta Deo valde odibilia sunt? Unde beatus Paulus apostolus dicit : *Omne peccatum extra corpus est, qui autem fornicatur, in corpus suum peccat (I Cor. vi, 17)*. Item dicit : *Fornicatores et adulteros judicabit Deus (Hebr. xiii, 4)*. Hinc etiam acrius increpans, et a regno Dei eos segregans, ait : *Neque immundi regnum Dei possidebunt (Ephes. v, 5)*. Cur luxuria recensetur, nisi quia justitia Dei peccator projicitur, quando ad perpetranda ejus inquinamenta curvatur? Qui ergo recensetur ut cadat, aliquando recensetur ut pereat, aliquando recensetur ut surgat. Et quia post tanta temporum spatia recensita, Amalech facta memorantur, utcunque nobis insinuantur; quia tales aliquando post longa tempora resipiscant. Ipsa autem ejus opera exprimuntur, cum dicitur : *Quomodo restitit ei in via cum ascenderet de Ægypto*. Israel videns Deum dicitur. Qui quia de Ægypto perhibetur ascendere, noviter conversos insinuat, qui peccatorum tenebras et ima deserunt, et ad lumen veritatis accedunt, et montem boni operis ascendunt.

3. In via autem Amalech Israel restitit, quia libido ad perfectionis summam tendentibus arma voluptatis objicit, et corda quæ potest, gladio immundæ sug-

gestionis ferit. Et quia valde fortis et violenta est A pugna fornicationis, non quomodolibet obviasse Israeli, sed restitisse perhibetur. Resistere quidem forti oppugnationi instare est. Hos nimirum resistentes Amalechitas videbat Israelita ille ascendens, cum dicebat: *Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meae* (Rom. vii, 23). Unde et ad auxiliatorem respiciens, ait: *Infelix ego, quis me liberabit de corpore mortis hujus? gratia Domini nostri Jesu Christi* (Rom. vii, 24). Resistere ergo Amalech dicitur, quia dum in carne sumus, libidinis fortia bella sustinemus. Sed quid de Ægypto ascendentibus resistere dicitur? Ecce qui ad tertii cœli se secreta sustulerat, resistentes motus carnis habebat. Merito igitur non solum novitios, sed etiam magna virtute præditos, Israel de Ægypto ascendens insi- B nuat. Ægypti quidem nomine hujus mundi tenebræ designantur. Israel autem de Ægypto ascendit, quia electi omnes dum sancte vivendo proficiunt, ad supernam patriam pertingere conantur. Et quia quando in carne sunt, carnis legem legi mentis contrariam habent, sibi utique per validos motus Amalech resistantem vident. Hujus namque violentia passionis ostenditur, cum eadem, quæ recensentur, Amalech bella describuntur. Nam pugnante Israele, cum elevabat manus Moyses, vincebatur Amalech; et vincebat ille, cum iste manus deponeret (Exod. xvii). Quid est autem, quod contra alios solis armis pugnat Moyses, contra Amalech vero non solis armis, sed etiam virtute orationis? Quæ autem virtus et instantia supplicationis erat tunc necessaria, ubi C manus deponeret, Amalech victoriæ honorem daret? Sed profecto magnum certamen fornicationis ostenditur, quod tanta virtute, tanta difficultate superatur. Arma igitur exercitus oratio intentissima necessaria est. Arma quidem necessaria sunt, quia qui contra fornicationem pugnare volunt, vincere 342 nequeunt, si non cæteris virtutibus muniuntur. Exercitus, ut supra ostendimus, exempla Patrum et Scripturarum præcepta sunt, quæ quidem quilibet etiam considerare debet, ac illis sic mentem occupare, ut lascivie inquinamenta non spectet. Sed exemplis atque doctrinis instructus, de se confidere nequaquam potest. Levet ergo manus suas, levet mentem, ut opere bono et devotione resplendeat, qui abscindere perfecte a se libidinis bellum tentat.

4. Quid item est quod depositis manibus vincitur, nisi quia sæpe per audaciam pravi operis, ipsa etiam tollitur pulchritudo castitatis? Sæpe ex toto non a tollitur, sed cum infirmantibus operibus infirmatur. Inter opera quidem, et labores spirituales, contra stimulos carnis fortes sumus, sed si quasi fessi a solitæ conversationis rigore torpescimus, vel mollescimus, dum paulatim negligimus, aculei carnis insurgunt, qui quasi depositis Moysi manibus Israellem vincunt (Exod. xvii). Ne ergo manus lassescant, Aaron et Hur lapidem supponant, et graves Moysi manus deponi nequaquam sinant. Aaron quidem, mons

fortitudinis, Hur, ignis vocatur. Quando enim lassescimus consideratis cœlestibus roboramur. Mons ergo fortitudinis quid est, nisi altitudo supernæ contemplationis? Quæ profecto, quia in electo corde sine magna charitate non est, mons fortitudinis Moysi ad stare recte perhibetur. Qui nimirum lapidem supponunt, et manus sustinent, quia qui summa cœlorum præmia ardentem aspiciunt, fortitudinem magnam sumunt, et bene operari, et conditorem exorare non desinit. Quia ergo valida sunt, et omnino violenta bella carnis, ascendenti Israeli Amalech restitisse apte perhibetur. Regi igitur Propheta præcipit dicens: *Audi vocem Domini. Recensui quæcunque fecit Amalech Israeli.*

5. Quid est, quod dicit: *Audi vocem Domini*, nisi quia caste vivere volentibus, contra fraudes fornicationis spiritus subtiliter vigilandum est? Quasi dicat: Considerare non desinas quantis insidiis sibi subdere electos parat. Et idcirco non dixit: Recensui quod restitit Israeli, sed: *Audi vocem Domini. Recensui quomodo restitit Israeli.* Quasi dicat: Si modum insidiarum cognoscis, hostem superare facilius valebis. Merito igitur subintulit, dicens: *Nunc ergo vade, et percutere Amalech, et demolire universa ejus.* Quasi dicat: Quia nosti quemadmodum ire debeas: *Vade, et demolire universa ejus*, et sic eum deleas, ut aliquid de eo ultra non vivat. Sed quis ita sibi subjicere carnem, quis unquam sibi restringere mentem potuit, quis sic manere in carne, ut de carne turpes motus nullos sustineret? Quis ita refrenare cogitationem potuit, ut ad eam immunditiarum obscuritas per cogitationem nulla perveniret? Sed si de carne non tollitur turpitudine motionis, tamen turpitudinis robor enervatur, cum motus quidem simplex in carne est, sed in motu pruritus libidinis nullus est. Hic quidem motus Amalechita non est, quia menti non lambit quam oblectare non poterit. Non potest tolli menti, quod aliquo modo immunda non videat, sed in mirabilem usum puritatis deducitur, ut immunda videns, nulla delectationis labe maculetur. Quisquis ergo sic præest carni, quisquis sic mentem regit, ideo præest, ideo regit, quia Amalech cuncta demoliri fortiter potuit. Sed jam quæ sunt ejus universa subsequenter exponit, dicens:

(Vers. 3.) 343 *Non parcas ei, et non concupisces ipsius aliquid; sed interfice a viro usque ad mulierem, et parvulum, et lactentem, et bovem, et asinum, et ovem, et camelum.*

6. Quis est hic qui parcit Amalech, nisi qui aut in cogitatione, aut in ore, aut in carne lascivie aliquid retinet? Nam plerique turpitudinis opera non exercent, sed linguam a turpi locutione non cohibent. Plerique per opus luxuriam vitant, per cogitationem non vitant. Quidam nihil turpe agunt, sed quod actu refugiunt corde concupiscunt. Parcit ergo Amalech qui blandimenta lascivie, aut in locutione, aut per intentionem, aut per cogitationem tenet. Dicit itaque: *Non parcas ei*, quia de tam nequissimo vitio nihil accendi

^a Gilot., extollitur.

debet in mente, nihil permitti ardere in opere. Dicitur ergo: *Non parvas ei, ut omnes libidinosi motus, omnes obscenas locutiones prorsus perimantur in corpore. Dicitur ergo: Non concupiscas ipsius aliquid; ut penitus eradicetur a cogitatione. Quid enim est libido, nisi ignis? Et quid de carne, et mentis exortae virtutes, nisi flores? Quid item turpes cogitationes, nisi paleae? Quis etiam noscat, quia si in paleis ignis negligenter exstinguitur, ex parva scintilla quae remanet, omnes paleae accendantur? Qui ergo virtutum flores in mente non vult exurere, ita debet libidinis ignem extinguere, ut per tenuem sciutillam nunquam possit ardere. Carnalium etiam cogitationum stipulas auferat, ne dum is, qui exstingui non potest, calor naturalis accenditur, virores virtutum, qui per se accendi nequeunt, quasi per admixtas paleas exurantur.*

7. Quid est ergo: *Non parvas ei, et non concupiscas ipsius aliquid*, nisi quia luxuria omnia in carne perfecte domanda est, et a mente radicibus extirpanda? Potest etiam intelligi: *Non parvas ei, et non concupiscas ex eo aliquid*, quia et viri, et mulieres, parvuli et lactentes interfecti precipiantur. Nam mulieres concupisci poterant, parvuli et lactentes ad misericordiam provocare. Qui ergo sunt viri interficiendi, quae mulieres, qui parvuli, qui boves, quae oves, qui camelus, qui asinus, subtiliter considerandum est. Qui enim sunt Amalechitae viri, nisi suadentes motus turpitudinis? Viri etenim sunt, quia violentior suggerunt, et corruptis mentibus semina pravitatis infundunt. Mulieres sunt mentis concupiscentiae, quae praedictis motibus ad fetus impios substerneantur. Sed et parvuli, et lactentes qui sunt, nisi qui de Amalechitarum virorum et mulierum commixtione generantur? Nam si motus male suggestionis, quasi adulter in mente recipitur, concupiscentia quasi meretrix impregnatur. Ipsa ergo concupiscentia, si nefarium effundere partum sinitur, libidinum motus jam non solum mente, sed etiam in carne generantur. Qui dum nascuntur parvuli sunt, quia adhuc carni violentiam movendo non inferunt. Lactentes vero sunt, cum tenui et negligenti cogitatione nutriuntur. Qui enim jam libera cogitatione motus turpes in carne efficit, non jam lac parvulis, sed cibum adultis impendit. Lac ergo parvulorum Amalechitarum tenuis est cogitatio inmunditiae, quia si motus turpis per cogitationem non percipitur, quasi negato sibi lacte, parvuli necantur. Quod profecto lac meretrix mater porrigit, quia dum ardor concupiscentiae mentem praevenerit, quasi ex pes-ima cordis ubertate agitur, ut pejores motuum soboles in carne nutriantur. Quid vero in bove, nisi consilium fraudulentum **344** accipitur, quod exemplo veterum carnis voluptatem suggerit, qui inter carnis opera omnipotenti Deo placuere? Nam quasi discretionis vomere scindere terram cernitur; sed si ex deliberatione suscipitur, iugo turpitudinis colla miserae mentis illaqueat, quem per simulationem gestat.

8. Ovis autem nomine innocentium vita significa-

^a Gilot. et Vatic., ut.

tur. Unde electi omnes Redemptoris nostri voce oves nominantur, cum dicitur: *Oves meae vocem meam audiant* (Joan. x, 27). Quae est ergo ovis Amalech, nisi simulatio innocentiae? Nam quidam dum et ipsam formam humani corporis, et proprietates sexus utriusque, dum lascivam libidinem membris considerant, quasi naturali bono se hoc posse uti licenter putant. Quasi ergo ovis Amalechita est, quando continentibus illud quasi bonum suggeritur, quod vero bonum non esse liquido comprobatur. Quid etiam in camelo signatur? Sed camelus ruminat, et uogelam nequaquam tridit. Quid ergo in camelo signatur, nisi cogitatio quaedam luxuriae, quae quasi a ratione incipit, sed per discretionem non finitur? Nam dum cogitat, quasi intus camelus ruminat, sed dum quod cogitat per veritatem non disponitur, ejus ungula dividi non videtur. Nonnulli etenim continentiam professi, dum a carnis concupiscentia superantur, in conjugali vita salvari posse confidunt. Quidam et dum apostoli licentiam audiunt: *Unusquisque suam uxorem habeat et unaquaeque suum virum* (1 Cor. vii, 2), sine discretionem personarum omnes in hoc precepto concludi, et sacerorum ordinum viros conjugali copula uti posse fatentur. Hujusmodi enim sensus Amalechita camelus est, quia quasi ex ratione incipit, sed ad irrationabilem vitam trahit. Quid ergo asinus, nisi aperta nequitia fornicationis accipitur? Quosdam enim diabolus in apertum chaos fornicationis invahit, quibusdam per fraudes trahit. Asinus etiam aliena onera portare consuevit. Doctor vero gentium dum virum sui corporis potestatem non habere, sed mulierem docuit, item: *Nec mulierem sui corporis habere potestatem, sed virum* (Ibid., 4), quid aliud quam aliena onera eos portare jussit? Asini ergo nomine robur conjugalis copulae designatur, quia electi conjugales iovicem onera sua fortiter portant, ne per carnis infirmitatem in fornicationis horatrum semisus corruant. Asinus ergo interficiendus est, sed Amalechita, quia copula conjugalis in honestate thalami roboranda est, sed a turpitudine interficienda. Debent quidem conjuges debitum sibi invicem reddere, sed turpiter convenire non debent. Asinus ergo Amalech interficitur, cum in bonis conjugibus charitas tenetur honestae copulae, sed omnia obscenitas vitatur in turpi conjunctione. Omnia igitur Amalech demoliri jubentur, quia qui caste proponunt vivere, de blandimento carnis in se aliquid retinere non debeant. In carne quidem esse debent, ut bona per carnem agant, sed sic debent a carnis voluptate per mentis sublimitatem discedere, ut consummas de carne non tolerent. Tales quidem eos esse volebat, quibus Apostolus loquebatur, dicens: *Vos autem in carne non estis, sed in spiritu* (Rom. vii, 9). Sed qui Amalech delere precipitur, quibus adjutoribus ad haec sufficiat attendemus. Nam sequitur:

(Vers. 4.) *Præcepit Saul populo, et recessit eis quasi agnos.*

9. Agnosum nomine solent viri magne prudentie

designari. Unde per Joannem dicitur: *Vidi supra montem Sion Agnum stantem, et cum eo centum quadraginta quatuor millia habentia nomen ejus, et 345 nomen Patris ejus scriptum in frontibus suis (Apoc. xiv, 1).* Qui enim nomen Agni assumpserant, agni dicebantur. Ipsos etiam exponens, ait: *Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati, virgines enim sunt.* Quid est ergo, quod cum Amalech deleri præcipitur, quasi agni regis milites recensentur, nisi quia cum fornicationis spiritum delere prædicando volumus, perfectiorum exempla producere debemus? Quotquot enim pudicitiae gloria insignes sæcularibus convertendis ostendimus, velut tot milites quasi agnos recensitos ad Amalech bella portamus. Possunt autem horum recensitorum nomine ipsi ministri divinae prædicationis intelligi. Quasi agni ergo sunt, quia per gloriam perfectæ pudicitiae, jam illis virginibus cum Christo in regno gaudentibus simulantur. Quibus profecto verbis ostenditur, quia qui prædicationis ministerium sumunt, præcipuo castitatis fulgore ante decorandi sunt, quia si per incontinentiam defluunt, continentes alios facere nequaquam possunt, et ad tantæ lucis bonum provocare non prævalent, qui ejus radios in propriae conversationis fulgore non habent. Bene ergo dicitur: *Recensuit eos quasi agnos, quia pudicos valde esse eos oportet, qui fornicationis effugare spiritum per accepti ordinis potestatem debent.* Unde in Evangelio eis Dominus dicit: *Sint tumbi vestri præcincti, et lucernæ ardentes in manibus vestris (Luc. xii, 35),* ut verbum prædicationis subditi audiant, sed eos ad bonum castitatis, quod audiunt, exempla lucidissimæ conversationis trahant. Unde bene perfecto numero designantur, cum subditur:

(Vers. 5.) *Ducenta millia peditum, et decem millia virorum Juda.*

10. Peditum nomine electi figurantur, non cum alta prædicant, sed cum per bona exempla cœlestis itineris rectitudinem aliis demonstrant. Pedites quidem gressibus currunt, quo producere arma volunt. Quid vero sunt exempla castitatis, nisi cœlestium militum terris impressa vestigia? Nam ut vitia libidinum in lubricis feriant, ad cordium eorum tenebras, cum bonorum exemplorum luce festinant, et quasi gressu pervenientes, hostes perimunt, qui postquam per opera cognoscuntur, corda peccatorum ad pudicitiae bonum trahunt. Cum ergo per exempla castitatis in peccatorum cordibus tenebras immunditiarum destruunt, pedites recte nominantur. Et quia non solum prætextu corporalis munditiæ splendidi sunt, sed etiam luce cordis, ducenta millia esse perhibentur. In centenariorum quippe, et millenariorum numero, omnis decalogi summa concluditur. Perfecti ergo viri in ducentis millibus continentur, quia per divinam gratiam tam corporis continentia quam integritate mentis ad summam pudicitiae arcem pervenire. Tam enim in corpore quam in mente habent perfectionem intentionis. Vel quia non remissa aut

A negligenter Deo per pudicitiam servant, centenarium habent operis, et quia ei servire non desinunt, habent millenarium multiplicationis. Sed fortes et assidui sunt ad continentiam corporis, perfecti et instantes ad circumspectionem cordis perfectione virtutis. Talem quidem etiam viduam Apostolus esse præcipiens, ait: *Ut sit sancta carne et spiritu (1 Cor. vii, 34).* Sancta quippe carne et spiritu est, si perfectione castitatis qua fulget in corpore, fulgeat etiam in mente. Quod si viduæ tales sunt, quales esse jussæ sunt virgines? De illis namque pluribus, sub unius descriptione dictum est: *Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato (Psal. xlii, 10).*

346 In eodem quoque psalmo (vers. 14) laudatur eadem regina, cum dicitur: *Omnis gloria ejus filiarum regis ab intus, in fimbriis aureis circumamicta varietatibus.* Quid est enim vestitus aureus, nisi decor et honor corporis virginis? Vestitus quidem dicitur, quia foris fulget in corpore, aureus autem, quia præcellit dignitate. Omnis autem metalli species auro inferior est. Sic nimirum omnis pudicitia alia decori virgineo comparari non potest. Quid est ergo quod dicitur: *Omnis gloria filiarum regum ab intus, si foris esse gloria vestitus aurei prædicatur?* Si enim foris est aliqua magna aurei vestitus gloria, intus omnis gloria videri non potest. Quid est ergo, quod omnis gloria intus esse perhibetur, nisi quia et illa, quæ foris est, gloria, cum aliis innumeris intus esse cognoscitur? Aurea enim virginitas non est, si foris est, et intus non est. Quia ergo intus, et foris est, quia eadem splendet in corpore, eadem fulget in mente, omnis gloria filiarum regum intus esse sentiri convenienter potest. Omnis gloria intus est, quia foris sola, intus sola non est. Quia enim multæ sunt virtutum claritates in mente virginis, sic virgineus splendor asseritur, ut intus omnis gloria prædicetur. Hoc nimirum est, quod subsequitur: *In fimbriis aureis circumamicta varietatibus.* Fimbriæ enim aureæ sunt claritates a mente nunquam deficientes. Fimbriæ quidem finales vestimenti partes sunt. Quæ ideo in sponsæ Christi decore laudantur, quia nulla est virtutum gloria, si lucere ante vitam consummationem desistat. Regina ergo amore dicitur, in vestitu aureo virginitas prædicatur. Sed omnis gloria intus, et in fimbriis aureis, et varietate circumamicta asseritur, ut innumeris virtutibus adjuncta integritas, usque in finem deduci sentiat. Bene itaque contra Amalech ducenta peditum millia recensentur, quia illi ad debellandos immundos spiritus idonei sunt per exempla castitatis, qui eam tenere didicerunt et in luce operis, et in splendore circumspectionis.

11. Quia item eruditi ac perfecti sunt verbo Dei, decem millium virorum Juda numero demonstratur. Viri etenim sunt fortitudine, Juda autem prædicatione. Juda etenim, confitens interpretatur. Sed denario numero designatur, quia perfectionem doctrinæ per gratiam Spiritus sancti consecuti sunt. Unde

* Gussanv. et Vatic., amor dicitur.

et Moysi decem legis præcepta tribuuntur, quæ Dei digito scripta sunt (*Exod. xxxi*). Quid est enim digitus Dei, nisi Spiritus sanctus? Qui cum legem scripsit, hanc utique in decem præceptis edidit, quia etsi in ea carnale aliquid foris protulit, intus hanc spiritualis intelligentiæ perfectionem signavit. Decem millia igitur virorum Juda contra Amalech producenda sunt, ut fornicationis spiritus apti viribus superetur. Lambit quippe suggestione, quia levia et blanda consulit, sed res quas lambendo consulit, per cogitationum phantasias ostendit. Ergo ut mens obscena sibi a dæmonibus ostensa non videat, electorum exempla revelanda sunt. Et ut eam suggestionibus turpibus immundus spiritus delinire non possit, lingua prædicatorum debet per pudicitæ laudem tangi. Lingat hanc prædicator, ut malignus spiritus lingere nequaquam possit. Et hanc verbis oblectet, ne cui cælestia desunt, hanc diabolus per suggestionum oblectamenta dilaniet. Contra duplex ergo bellum cordis, quia duplex est necessarium bonum auxilii, bene contra Amalech et pedites, et viri Juda parari perhibentur. Si quis autem alios per pedites, alios per viros **347** Juda vult intelligi, sensus aperte veritatis patet, quia summi doctores habent, qui docere nesciunt prædicatione, prodesse autem valeant opere. Sed jam recensiti ad tanta prælia audiamus qua arte subsequenter dimicent. Sequitur :

(Vers. 5.) *Cumque venisset Saul ^a usque ad civitatem Amalech, tendit insidias ad torrentem.*

12. Quis hic torrens est, nisi ille de quo per Psalmistam dicitur : *De torrente in via bibit (Psal. cix, 7)*? Torrens quippe decursum nostræ mortalitatis designat. Saul ergo in torrente insidias tendit, quando prædicator Ecclesiæ æternis præmiis considerationem nostræ mortalitatis inserit. Ut enim lubricas animas quasi per fraudem capiat, modo cælesti loqui inchoat, sed repente ad exponendam æternarum pœnarum acerbiter convertitur, ut securæ in carnis delectatione mentes terreantur. Quasi enim per fraudem educit, per insidias percutit, dum læta loquens ad audiendum provocat, et mortis ^b tristitia inserit, ut audiant lubrici quod expavescant. Saul ergo ad Amalech civitatem venit, cum doctor munita per illicitum amorem corda peccatorum dulcedine æternæ jucunditatis attrahit. Sed insidias ei in torrente abscondit, quia mortis considerationem inducit, ut quasi ex insidiis erumpentem contra se militem peccator videat, et dum se velociter moriturum considerat, moram peccati tendere ultra pertimescat. Sequitur :

(Vers. 6.) *Dixit Saul Cyneo : Discede ab Amalech, ne forte involvam te cum eo. Tu enim fecisti misericordiam cum omnibus filiis Israel, cum ^c ascenderent de Ægypto.*

15. Quis est Cyneus, qui cum Amalech habitare cognoscitur, qui et discedere cogitur, ne cum eo

A pariter involvatur? Sed fortasse hic ille est, de quo dicit Apostolus : *Uxori vir debitum reddat, similiter et uxor viro (I Cor. vii, 3)*. Cui etiam nomen convenit, quia Cyneus, possidens dicitur. Qui profecto conjugati, quia conjugio obligati sunt, relinquere omnia non coguntur. Quid est ergo quod Cyneo dicitur : *Discede ab Amalech*, nisi quia his verbis in conjugibus omnis obscenitatis turpitudine damnatur? Cum Amalech quidem conjuncti sunt, qui meretricio more junguntur. Quos discedere ab Amalech doctor præcipit, cum ad honestatem conjugalem eos revocare contendit. Quasi dicat : Si continere ab invicem non potestis, honorabile connubium vobis sit, et thorus immaculatus. Ab Amalech itaque discedere, est conjuges seipsis uti, non ad turpitudinem meretriciæ obscenitatis, sed ad temperantiam honestatis, et ad fructum propaginis. Unde et idem doctor egregius de vidua, quæ juxta ejus consilium sic permanere non potest, dicit : *Quod si se non continet, nubat tantum in Domino (Ibid., 9)*. Non in Amalech, sed in Domino; ut quæ a nuptiis abstinere non prævaleat, obscenos gestus in sœdere nuptiarum vitet. Cui etiam comminatur, dicens : *Ne involvam te cum eo*. Involvi peccatoribus est æterna pœna damnari. Unde et de nequam servo in Evangelio Dominus dicit : *Ligatis pedibus, et manibus, projicite in tenebras exteriores (Matth. xxii, 13)*. Modo ergo prædicatores auditores reprobos non involvunt, quia etsi verbum contemnunt, redire tamen ad penitentiam donec vivunt, cum volunt, possunt. Instant ergo C conjugibus conjugalis honestas imperanda est, quia valida mulctatione dicitur : *Abite, 348 recedite absque læsione. Discede ab Amalech, ne involvam te cum eo*. Absque læsione quidem nunc, non tunc receditur, quia qui per omnia turpibus simulantur, eorum læsionis expertes non erunt. Qui etiam fecisse cum filiis Israel de Ægypto ascendentibus misericordiam dicitur, quia infirmi sanctæ Ecclesiæ filii, dum perpetuæ continentiæ bonum servare nequeunt, conjugii miseratione suscipiuntur. Ab Ægypto quidem ascendunt, quia luxuriæ et fornicationis tenebras deserunt. Et misericordiam a Cyneo suscipiunt, quia conjugii indulgentiam promerentur. Unde et doctor gentium dicit : *Hoc dico secundum indulgentiam, non secundum imperium (I Cor. vii, 6)*. Et quia D sancta Ecclesia electis subditis bona quæ loquendo exhibet persuadet, sequitur :

(Vers. 6.) *Et recessit Cyneus de medio Amalech.*

14. De medio quidem Amalech discedit conjunx, de parte non potest, quia etsi gestus vitat turpitudinis, vitare non potest affectum voluptatis. Ignem quippe temperare per honestatem conjuges possunt. De medio igitur Amalech exeunt, quia etsi carnalibus desideriis omnino carere nequeunt, ipsum tamen carnis imperium sub præcepto honestatis vinculo moderantur. Sequitur :

(Vers. 7.) *Percussitque Saul Amalech ab Evilat,*

^a Deest, usque in Gilot.

^b Gilot. et Vatic., mortis tristitia.

^c Gilot., ascenderet de Ægypto.

donec veniret Sur, quæ est e regione Ægypti.

15. Evilat parturiens interpretatur, Sur angustia, Ægyptus tenebræ. Concupiscentia autem peccatum parit. Merito igitur parturientis nomine concupiscentia designatur. Propheta etiam impœnitentis cordis angustias incurrere metuens obsecrat, dicens: *Ne absorbeat me profundum, neque urgeat super me puteus os suum (Psal. LXXIII, 16)*. Doctor ergo ab Evilat usque Sur Amalech percutit, cum in auditorum suorum cordibus vitia conceptæ delectationis comprimit, et fidem deliberationis. Sur etiam percutit, cum eas mentes videtur ad pudicitiaæ amorem trahere, quæ in luxuriæ fetore proposuerant vitam finire. In angustia enim sunt qui capti jam malæ consuetudinis laqueo constringuntur. Et notandum, quia Sur e regione Ægypti esse ostenditur, quia qui in luxuria vitam finire deliberat, modo in interioribus tenebris clauditur a quibus ad exteriores perducat. Sed etiam liber ^a iste claudatur, ut ad consequentis considerationem per silentium veniamus.

CAPUT II.

1. Rex Saul, qui principia bona habuit, sed in bonis quæ cœperat nequaquam perseveravit, per sacræ Historiæ textum ostenditur, ut in eo imitanda et cavenda videamus. Sic nimirum et male cultas segetes carpinus, quæ ad messionem spinis admixtæ consurgunt. Bene quidem eas legere novit, qui sic curat spicas carpere, ut spinas studeat evitare. Sic dum horti cura negligitur, cum olere quod reficit nascitur vicia quæ pungit. Quasi enim male cultos agros ingredi caute discipulis præcipiebat Dominus, cum dicebat: *Super cathedram Moysi sederunt principes et Pharisei. Quæcunque dixerint vobis, facite; quæ autem faciunt, facere nolite (Matth. XXIII, 2)*. Quasi dicat: Quia mista sunt acta, et verba reproborum, sic utendi sunt, ut in eis sumatur quod vivificat, vitetur quod necat. Hinc iterum prænuntians, dicit: *Venient ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces (Matth. VII, 15)*. Hucusque ergo **349** regem Saul strenue regni curam gerentem, libenter attendimus, contemptorem jam Dominicæ jussionis, in quo vitari et abjici debeat subtiliter videamus. Nam sequitur:

(Vers. 8, 9.) *Apprehendit Agag regem Amalech vivum, omne autem vulgus interfecit in ore gladii. Et pepercit Saul et populus Agag, et optimis gregibus ovium, et armentorum; et vestibus, et arietibus, et universis, quæ pulchra erant, nec voluerunt disperdere ea. Quiddid vero vile fuit et reprobum, hoc demoliti sunt.*

2. Verbum Domini fuit: *Nunc vade, et percute Amalech, et demolire universa ejus. Non ^b parcas ei, et non concupisces ex eis aliquid.* Aperte ergo transgressor per inobedientiam exstitit, quia implere præceptum Domini per superbiam recusavit. Dominus quidem prophetæ præcepit, dicens: *Ne parcas ei, et non concupisces ex rebus ipsius aliquid.* Hic vero et

A pepercisse, et omnia electa ejus concupisces ostenditur: ut, dum transgressionis modus ostenditur, quam sit detestabilis inobedientia culpa monstretur.

3. Quod si carnis bella describimus, magnos esse lapsus regios invenimus. Unde et Dominus in Evangelio dicit: *Si sal evanuerit, in quo salietur? (Matth. v, 13.)* Reges vero Ecclesiæ, ejus sunt prædicatores, sicut supra jam ostensum est. Quis ergo est Agag rex Amalech, nisi sensus carnalis? Nam cum ex anima rationalitatem ac sensualitatem habeamus, rationalitas menti, sensualitas carni adscribitur; et per illam cum angelis, per istam cum brutis animalibus convenimus. In illa quo altius extollimur, supernis civibus appropinquamus. Per istam vero quo ad carnis blandimenta dilabimur, carnaliores, ut ita dixerim, invenimur. Unde et visis et concupitis jam filiabus hominum, jam impletis in luxuria voluptatibus, de his qui puritatis merito filii Dei vocabantur, in Genesi Dominus minatur, dicens: *Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, eo quod caro sit (Genes. vi, 3)*. Caro quippe homo efficitur, quando sensui carnis ratio subjugatur. Rex ergo Amalech vigor est sensus carnalis, qui motibus turpibus imperat, ut captivam rationem ad illecebras obscenitatis trahat. Bene autem carnali sensui nomen congruit Amalechitæ regis. Agag quippe, meditans, sive loquens interpretatur. Meditari quippe ei est, phantasmata lascivæ interna meditatione colligere. Et loqui ei est carnem motibus turpibus ad libidinem excitare. Quasi enim magnum clamorem locutionis habet, quia carnem pulsando ardentius commovet.

Nam et meditando colligit quod loquendo exponat: quia unusquisque carnali sensui subditus, quo liberius lascivæ simulacra intus conspiciunt, eo validiores motus turpitudinis foris sentit. Meditatur ergo per internam visionem turpitudinis; loquitur autem per exteriorem motum delectationis. Rex ergo Amalech loquens et meditans dicitur, quia illis labentia blandimenta carnis excitare potest, quibus per turpes cogitationes illudit, et quos per experientiam blandæ motionis erudit. Sed notandum, quia quo liberius meditatur, eo et liberius loquitur: quia carnem eo fortius commovet, quo causas suæ commotionis intus impressas per cogitationem tenet. More etenim ignis quo attentius insufflatur, eo magis accenditur: quia si flatus immundæ cogitationis deest, ardor libidinosæ commotionis adesse non potest. Rex ergo Israel contra Amalech regem pugnat, cum doctor Ecclesiæ contra fornicationem disputat. Quem victum capit, quando ad veniam **350** conversos peccatores non solum poenitentes, sed etiam confitentis accipi. Quasi ergo Amalech regem jam vinctum tenet, qui carnalem sensum, in conversis peccatoribus per amorem pudicitiaæ, jam rationi subjectum videt. Sed qui est quod vinctus vivit, nisi quia nonnulli sunt qui propriis passionibus non moventur, sed, auditis alie-

^a Forte hic liber quintus absolvitur, et sextus inchoatur, adeoque caput præcedens libro quinto debetur. A communi tamen Editorum omnium divi-

sione recedere non licet, nullis Mss. nobis prælucentibus.

^b Gilot et Vatic., non parcas eis.

nis obscenitatibus, moventur? Pugnantes fortes sunt, sed victores cadunt. Qui enim expugnatum regem vivum servavit, liquet quia in ejusdem belli triumpho capti sibi regis persona placuit.

4. Quid vero aliud faciunt, qui ab illis peccatorum confessionem recipiunt? Nam dum cogitant, quæ confitentibus fecerunt, ad scelera, quæ audiunt, inardescunt; nam sæpe dum audiunt, quibus se alii blandimentis obruerant, amare ipsi incipiunt, quæ jam eorum exhortatione morientes illi confitentur. Jam ergo in urbe sua victus et captus est Agag, sed a victore servatur, cum quod detestatur a subditis, diligitur a prælatis: quia carnalis sensus in eis vigere incipit, qui in illis vigorem iniquæ dominationis amisit. Et quia dum pastores currunt ad præcipitium, subjecti comitantur; rex vivum Agag cepisse dicitur, sed idem rex, et populus eidem regi, et quibusque Amalech optimis pepercisse memorantur. Parcere enim, affectus mentis est, amore ejus cui parcit. Quod certe libidinis vitio convenit: quia ut placere incipit, mentem in sui amorem trahit. Quia etiam vehemens est virtus illius, statum habere non novit: quia nimirum cito perficit, si a se hanc cito evigilans animus non expellit. Nam dum mentem invadit, se per innumeras turpitudinum cogitationes spargit. Unde et bene optimis gregibus et armentis, et Saul et populus pepercisse memorantur. Cogitationes quidem libidinum greges, et armenta dicuntur: quia et innumeræ sunt, et de contemplatione immunditiæ in reprobo corde pascuntur. Optimi etiam sunt, non probatione bonitatis, sed appetitu eligentis. In corde etenim reprobo, quia nihil diligitur charius, optimi greges dicuntur, quibus alia nulla comparantur. Sed optimi dicuntur pro cæcitate cordis, armenta vero pro reatu transgressionis. Reprobis quippe mentibus magnum non est, immunda cogitare; sed coram Deo parvum non est, in templo Dei, hoc est in regeneratospiritu immunda reponere. Parcitur ergo non solum ovibus, sed armentis: quia qui per amorem libidinis, quasi parvas immunditiæ culpas aspicit, quasi parvis modo parcit, sed merita pœnarum parva non invenit. Posunt autem ovium nomine leviores luxuriæ cogitationes intelligi, armenta vero fortiores et molestiores. Quibus utique rex et populus parcit, cum reprobis doctor, et subditi tam levibus quam fortibus immundæ cogitationis vexationibus substernuntur. Quid vero est parcere vestibus, nisi damnatæ jam menti immunda deliberare? Si enim aureus vestitus sponsæ virginalis gloria est, quæ sunt vestes Amalech, nisi fœda inquinamenta luxuriæ? Sed vestimenta dicuntur: quia eorum velamine tam anima, quam corpus illicitur. Quia enim animam fœdat et corpus perpetratio luxuriæ, non vestis, sed vestes nominantur. Sed, ut dixi, parcere deliberare, per affectum mentis immunda diligere est. Infelix vero anima sic capta, sic illaqueata, quia miris impulsionebus ad

A deliberatam pravitatem perpetranda cogitur, bene post oves, armenta, et vestes, arietibus pepercisse memoratur. 351 Quasi enim arietem cornua sibi in lenes libidinum ictus placent, qui hoc in se usum retinere nititur, unde ad immunditiæ mortem perforatur. Arietibus ergo parcit, qui præcipitationis suæ ictus gratanter recipit. Pungitur quippe, ut carnis suæ desiderijs serviat; sed quod se fortiter pungit, leviter oblectat. Quia item per innumeros modos obscenitatis mentem libido illicit, non solum his nominatis rebus, sed omnibus, quæ pulchra erant, pepercisse memorantur. Omnia quæ sibi immunda anima de luxuriæ voluptate gratanter fingere cernitur, Amalech pulchra nominantur. Appetere hæc quippe nullatenus posset, si vehementer sibi eorum species non placeret.

5. Sed quia casus victorum asseritur, dicitur: *Nec voluerunt disperdere ea*. Quasi dicat: Potuissent disperdere, si voluissent. Nam nil facilius, quam libido vincitur, si omnis immunda cogitatio devitetur. Tanto igitur facilius disperdi potest, quanto unusquisque cogitare alia quam carnis oblectamenta potest. Quia enim duas simul res imaginari non possumus, dum quiddam est, aliud cogitamus, cogitare immunda non possumus. Celer ergo et facilis victoria libidinis, est circumspectio cogitationis: si quoties carnalia obviant, ad aliquid omnium recurramus, quod libidinis non sit blandimentum. Hoc quidem facile stantibus, non lapsis facile dixerim: quia qui perpetratione peccati immundi spiritus servos efficitur, nec carnis cogitationes libere potest vitare, nec ad alias cito recurrere. De victoribus ergo dicitur: *Notuerunt ea disperdere, qui potuerunt, quia ante casum a liberis facile peccata vitantur; sed si nolant vitare, cum possunt, postea non possunt, si volunt, quia perfecte velle non possunt*. Quibus utique per se Veritas dicit: *Si vos filius liberaverit, vere liberi eritis* (Joan. viii, 36). Quasi dicat: Quia sponte liberi esse desistis, potestatem adipiscendæ libertatis in vobis jam non habetis. Quid vero est, quod dicitur: *Quiddam vero fuit vile et reprobum, hoc demoliuntur sunt*, nisi quia nonnulli majorum delectationum usam, minores fastidiunt? Reprobum quidem et vile eis est, quod electione eorum quæ magis placent, vilipendunt. Quia enim delicatiora peccata expetunt, quædam reprobant; et quia pretiosiora peccata approbant, vilia minora putant. Bene ergo dicitur: *Quiddam vile fuit et reprobum, hoc demoliuntur sunt*. Quia delicatiora peccata eligunt, et quæ minus placent, quasi inepta reprobant et velut vilia contemnunt.

6. Ista vero omnia moraliter intellecta, libidinum pugnas atque victorias; sed ad historiam, superbiorum et inobedientium tumorem designant. Nam præceptum a Domino Saul fuerat, ut Amalech sic deceret, ut alicui eorum non parceret, nihilque concupisceret. Qui ergo et regi Amalech pepercisse, et optimis quibusque rebus asseritur, superbus et inobe-

^a Vatic. et Gilot., peccatum parvum.

^b Vitiose in Vatic. et Guss., illicito.

^c Corrupte in Guss. et Vatic., gratantem.

diens aperte monstratur. Sed fortasse præceptum contempsit : quia hoc a propheta, non a Domino audit. Qui certe sic prophetam audire debuit, ut auctoritatem attenderet, quam præmisit. Nam præcepturus propheta, ut Amalech regem percuteret, præmisit dicens : *Hæc dicit Dominus*; ut præceptum quod per hominem audisset, quasi hominis despiceret non auderet. Ne iterum ministerium ejus rex elatus vilipenderet, item præmisit, dicens : *Me misit Dominus ungere te in regem*. Quasi dicat : Per illum tibi Dominus regale ministerium præcipit, per quem te in dignitatem regiam 352 sublimavit. Tanto igitur humiliter obedire debuit, quanto hunc esse a Deo missum apertius agnovit. Sed dum missum prophetam sprevit, mittentem pariter Dominum contempsit. Unde subdit :

(Vers 10, 11.) *Factum est verbum Domini ad Samuelem, dicens : Pœnitet me, quod constituerim regem Saul; quia dereliquit me, et verba mea opere non implevit.*

7. Ille prophetae verba se non audire credidit, sed Dominus se derelictum conqueritur, dum verba sua opere non impleta ostendit. Nunc Ecclesiae Dominus loquitur, dicens : *Qui vos audit, me audit : et qui vos spernit, me spernit* (Luc. x, 16). Qui ergo per inobedientiam a prædicatorum verbo discedunt, Dominum derelinquunt : quia ab illis recedunt, per quorum ministerium divinae voluntati præsentem fiunt. Verba Domini tunc opere non implent : quia foris homines loquuntur, intus vero in hominibus Deus loquitur. *Non ergo ipsi sunt qui loquuntur, sed Spiritus sanctus* (Matth. x, 20). In prædicatoribus ergo contemnenda non est foris vilitas carnis, quorum mentes tam dignanter incolit sublimitas deitatis. Quid est ergo, quod poenitere Dominus dicitur, cum mutari affectibus non credatur? Sed quia cum mutabilibus summa immutabilitas loquitur, more eorum, quibuscum loquitur, dum poenitere dicitur, displicere sibi superbiorum temeritas designatur. Poenitere enim solennes, cum mala nobis illi retribuunt, quibus nos honores aut dona impendisse memoramus. Quia ergo more nostro omnipotens Deus de superbi regis ingratitude queritur, dignitatem regiam contulisse se illi, poenitere prohibetur. Quod profecto ad exitum magnæ damnationis de superbis dicitur : quia quod sunt, jam non ad meritam, sed ad poenam sunt, quia in voluntate Dei non sunt. Poenitere ergo Dei, est voluntatem in reprobis non habere, cum a se honores impensos meminit, sed eos quibus bona contulit, male uti bonis quæ contulit, agnoscat. Hanc quippe poenitentiam suam Deus verbis etiam per Malachiam prophetam Judæis insinuat, dicens : *Non est mihi voluntas in vobis, et sacrificium non suscipiam de manu vestra* (Malach. i, 10). Quantum ergo cavenda sit inobedientiae culpa certamus, si his verbis Domini, quam districte percutitur, attendamus.

8. Nos autem in bello Amalech fornicationis pugnam descripsimus, qui nobis omnino deleri per ætera eloquia jubetur. Merito igitur de lapsis in carnali

A bello doctoribus intelligi potest, hoc quod Dominus queritur, dicens : *Pœnitet me, quod constituerim regem Saul : quia dereliquit me, et verba mea opere non implevit*. Verbum quippe ejus præceptum prædicatoribus est : *Sint tumbi vestri præcincti, et lucernæ ardentes in manibus vestris* (Luc. xii, 35). Qui ergo verbum in prædicatione habet, et in præcinctu castitatis non habet : loquendo, Dei esse cernitur, sed operando, Deum derelinquere probatur. Foris divina exsequitur, sed occulte, dum in carnis voluptate resolvitur, verba Domini opere non implere declaratur. Dominum quippe dereliquit, mala proponendo ; verba ejus non implet, prohibita præsumendo. Bene ergo dicitur : *Pœnitet me, quod constituerim regem Saul*. Quasi dicat : Quem præcesse aliis tunc volui, modo nolo : quia quem humilem præcincti, nunc superbientem et elatum transgressorem cerno. Quod nimirum de quiboscumque lapsis non dicitur ; sed de his quorum lapsus ostenditur, et poenitentia nequaquam prævidetur. Nam de justorum casu scriptum est : *Septies in die cecidit justus, 353 et resurgit* (Prov. xxiv, 16). Eorum certe casus quodam modo status eorum est : quia aliquando permittuntur cadere, ut semper valeant fortius stare. Permittuntur ut in malis corruant, ne summa virtutum dona per elationem perdant. Illi profecto, etsi verba Domini quandoque non implent, a Domino non recedunt : quia ad tempus relinquuntur, ut eventualiter teneantur ; et in modico desipiunt, sed post modicum respiciunt. Dum ergo Saul non solum verba Domini opere non implere reprehenditur, sed ipsum Dominum reliquisse, quos melius, quam lapsos, et impenitentem significat? De quibus profecto per prophetam dicitur : *Percusserunt foedus cum morte et inferno* (Isa. xxviii, 15). Cum morte quidem foedus percutere, est mala audacter perpetrare, et ea semper agenda præmittere. Mala quippe indesinenter faciunt, sed diligendo quod faciunt, quasi a mortis amicitia se nunquam recedere pollicentur. Hi quippe in mortis foedere quanto insensibiliores sunt, viscera matris Ecclesiae tanto acrius miserando quantantur. Unde bene subjungitur.

(Vers. 11.) *Contristatusque est Samuel, et clamavit ad Dominum tota nocte.*

9. Samuel quidem contristatur, quia de perditione subditi summus prædicator affligitur. Et tota nocte ad Dominum clamat, quia pro restitutione lapsi divinam misericordiam devotis precibus obsecrat. Clamare quippe doctori, est pro peccatis subditorum magnis desideriis omnipotentis Dei misericordiam postulare. Qui tota nocte clamat, cum per affectum totam illius peccati caliginem suscipit, et pro ea, quasi pro proprio crimine, Deo poenitens satisfacit. Tota ergo nocte prædicatori clamare, est totam subditi causam suscipere, et omnem caliginem peccati illius, devotæ compunctionis affectu destruere conari. Sed quid est, quod clamasse dicitur, et Dominum non respondisse, nisi quia ea quam dixi cordis impoententis caligo, in illa pro qua clamat, Saul

culpa signatur? Responderet quidem Dominus, si vocem clamantis exaudiret. Sequitur :

(Vers. 12.) *Cumque de nocte surrexisset Samuel, ut iret ad Saul mane, nuntiatum est Samueli, quod venisset Saul in Carmelum, et erexisset sibi fornicem triumphalem.*

10. Quidnam est peccatoris vita, nisi nox? Et quid iusti lux aliud, quam dies? Unde et per Paulum conversis peccatoribus dicitur : *Fuistis aliquando tenebrae, nunc autem lux in Domino* (Ephes. v, 8). De nocte autem praedicatori surgere, est ab alienae culpae susceptione affectum mentis erigere. Quasi enim in nocte jacet doctor quando alieni peccati tenebras luget, quia ab alta innocentiae suae securitate deponitur, ut in imo alienae considerationis peccatorum caligo destruat. De nocte ergo surgit, cum ab afflictione se erigit; et mane ad reum venire disponit, quia occulte per compassionem plangit, et aperta increpatione per zelum percutit. Nocte etiam luget doctor, sed mane ad arguendum venit; quia intus peccantem subditum diligit, sed palam errantem arguere nequaquam erubescit. Quasi enim mane lucescit, cum doctor aperire crimen, quod latet, incipit. Quid ergo est, quod in Carmelum venisse, et fornicem sibi triumphalem erexisse, is ad quem venit asseritur, nisi quia profectus mali liquido praedicatur? Post inobedientiae quidem culpam, triumphalem arcum, vel fabricam erigere, est mala agere, et de eorumdem malorum perpetracione superbire. Quasi enim triumphalia signa erigunt, **354** quando cum quadem ostentatione ea proferunt, quibus aliis se excellere arbitrantur. Quod certe tam arrogantibus quam lubricis doctoribus convenit. Illi quidem, dum magna dicunt, se in sublime aestimationis erigunt; et quales se intus aspiciunt, per jactantiam et ostentationem foris innotescunt. Cumque et illud, quod per se alii proficiunt, ad favorem propriae laudis trahunt, quid aliud videntur agere, nisi altum victoriae signum insigni titulo demonstrare? Nonnulli vero et cum turpiter vivunt, et honestissime loquuntur, considerant verborum honestatem, non tamen reputant propriae vitae turpitudinem. Cum ergo non rebus operum, sed splendore verborum apparere gestiunt; nimirum triumphalem arcum fabricant, in quo se quasi victores extollant. Et quia turpium verbo, turpes plerique alii respiscunt, post expugnatum Amalech, eis in Carmelum venire est, et fornicem triumphalem erigere, de extincta in subjectis libidine, inaniter coram simplicibus gloriari. Carmelus quidem, mollis, sive tener interpretatur. Qui enim teneri hujus nomine, nisi in sancta conversatione rudes intelliguntur? Qui etiam molles vocantur, nisi qui adhuc per usum virtutis non sunt in inchoata bonitate solidati? In Carmelo igitur signum victoriae erigunt; quia rudibus et debilibus se ostendunt, ne a peritis fortibus, quales in veritate sunt, inveniuntur.

11. Hi enim non in verbis, sed in operibus fulgorem victoriae quaerunt; quia arbores non in decore

A foliorum judicant, sed in sapore pomorum probant.

Unde et Dominus docens, ait : *A fructibus eorum cognoscetis eos* (Matth. vii, 20). Quia ergo laudari inaniter appetunt, quia probatissimorum virorum iudicia fugiunt, et rudibus ac debilibus aliud quam sunt se esse mentiuntur, Saul in Carmelum venisse et fornicem sibi triumphalem erexisse dicitur. Quid vero est, quod in Galgala transit, nisi quia eo modo, quo se simplicibus et religiosis ostendit, in religiosis et doctis innotescere appetit? Galgala quippe, ut jam multoties dixi, rota nominatur. Quidam vero intra sanctam Ecclesiam et eruditi in sacra Scriptura sunt et religiosi non sunt, quia virtutem Scripturae, videlicet charitatem, non habent. Qui dum loquentes facundos viros et carnales audiunt, verba quae sciunt admirantur. Sed discutere non possunt eorum occulta, quae nesciunt. Bene igitur Saul in Galgala transire dicitur; quia qui favorem de facunda locutione quaerunt, id quod cupiunt, non apud eruditos religiosos, sed apud simplices et rudes, aut apud irreligiosos sapientes inveniunt. Sed summi viri cum reprobi bona docent, electis subditis magis timent : ne quos lingua aedificant, manu, id est operatione pervertant. Quia ergo diu in ministerio praedicationis lubrici doctores dimittendi non sunt, apte illatum est :

(Vers. 12.) *Venit ergo Samuel ad Saul, et Saul offererebat holocaustum Domino, initia praedarum, quae attulerat de Amalech.*

12. Venit quippe ad Saul, ut superbum deponat, quem humilem ad regni culmen extulerat. Quem qualis erat invenit, non qualem se superbiae signis ostenderat. Quid est ergo, quod holocaustum Domino Amalech primitias offert, nisi quia nonnulli et prave vivunt, et placere se Deo per aliorum profectum arbitrantur? Et quia non parum placere credunt Deo quod offerunt, non sacrificium aut victimam, sed holocaustum offerre perhibentur. Initia vero praedarum dicuntur, ut in Samuele summi **355** et electi antistitis vigilans studium designetur, a quo malorum principia velociter comprimuntur. Quasi dicat : Valde festinus occurrit, quo absente nec initium holocaustorum habere liberum potuit. Possunt initia praedarum intelligi electa quaeque de praedis. Quae aperto ore lubrici, sed occulta caecitate percussi offerunt, quando inde se placere Deo credunt, quod in auditoribus suis ea perimant, quae in se vivere permittunt. Quasi enim indiscrete offerentem apertius reprehendens dicat : Illud vivum offererebat, quod melius offerret extinctum. Nam si juxta verba Domini praedam omnem in Amalech exstingueret, holocaustum omnino acceptabile omnipotenti Deo obtulisset. Sic nimirum et doctor lubricus, si cuncta blandimenta carnis, quae loquendo reprobant, volendo reprobarer, holocaustum combureret, quod reprobari non posset. Quid est ergo, quod dicitur, quia offererebat praedarum initia, quae attulerat de Amalech, nisi quia caeci cordis caligo damnatur, quod sic de eo reputat, quod prodest aliis, ut videre non

gligat, quod obest sibi? Quasi dicat: De illo quasi victor gaudebat victor in aliis, quod in se vivum et invictum portabat. Et quia plerumque tam dementer insaniunt, ut etiam ipsis electis et summis prædicatoribus prætextum virtutis offerre conentur. Sequitur:

(Vers. 13.) *Et dum venisset Samuel ad Saul, dixit Saul? Benedictus tu a Domino, implevi verbum Domini.*

13. Verbum Domini fuit, ut Amalech delere debisset. Quid est autem, quod dicit, *implevi verbum Domini*, nisi quia culpa fornicationis quo fœdior cernitur, eo a reprobis studiosius occultatur? Quia ergo ii, qui eidem fornicationis vitio subjecti sunt, semper latere appetunt, in eorum typo et Amalech Saul demoliri despexit, et ad Samuelem dixit: *Implevi verbum Domini*. Quasi dicat: Et in aliis libidinem domui, et in meipso ejus blandimenta peremi. Et quia blanda adulatione summi viri flectere mentem nititur, præmisit, dicens: *Benedictus tu a Domino*. Quasi dicat: Hoc quidem ego egi, sed agere non meis viribus, sed tuis meritis, et intercessionibus potui. Sed perfecti viri audire laudes suas possunt, a rigore autem justitiæ flecti nequeunt. Quare et subditur:

(Vers. 14.) *Dixitque Samuel: Et quæ est hæc vox gregum, quæ resonat in auribus meis, et armentorum, quam ego audio?*

14. Vox gregum et armentorum Amalech, fama turpitudinum est. Quando de minoribus luxuriæ culpulis quilibet diffamatur, vox gregum resonare dicitur. Quando item de criminiosioribus et obscenioribus accusatur, vox armentorum. Quasi sub falsæ virtutis suæ simulatione reconditum denudet, dicens: Tu te proprio ore justificas; sed immunditiarum tuarum turbæ per omnium ora clamant. Sed jam qui excusationes prætere cœpit, quibus defensionibus objectæ infamiæ crimen evadat, videamus. Sequitur:

(Vers. 15.) *De Amalech adduxerunt ea. Pepercit populus melioribus ovibus et armentis, ut immolarent Domino Deo tuo: reliqua occidimus.*

15. Quid est quod ait: *De Amalech adduxerunt ea*, et non dixit, *Adduximus?* Sed quando reprobi arguuntur, culpas aliquando negando tegunt, aliquando in alios transferunt. Tegunt quidem negando, cum latere possunt; sed, dum quasi in aperto deprehensi tenentur, quod negare nequeunt, aliis ascribunt. Horum siquidem mores Saul insinuans, **356** ait: *De Amalech adduxerunt ea. Pepercit populus melioribus ovibus et armentis*. Quasi dicat: Malum, quod auditur, ex populi fragilitate pensandum est, non ex virtute pastoris. Peccata quidem subditorum in prælatorum comparatione despicienda sunt. Dicit ergo: *De Amalech adduxerunt ea*. Quasi dicat: Hoc, quod de turpi vita resonat, verum est, sed tamen eadem turpitudine in parvulis viguit, non in magnis. Adhuc item eandem culpam levigans, ait: *Pepercit populus melioribus ovibus et armentis, ut im-*

molarentur Domino Deo tuo. Quasi dicat: Vere peccavit populus, sed non ad mortem; quia peccata operis, jam, me exhortante, delere nititur humilitate confessionis. Greges quippe Amalech, et armenta Domino immolantur, quando lubrici et incontinentes ad confessionem veniunt, et quod nequiter egerunt, pœnitendo delere satagunt. Dicit ergo: *Pepercit populus*; id est, peccato indulsit. *Sed adduxerunt ea, ut immolarentur*; quia in quibus se cecidisse populus recolit, jam se confitendo et pœnitendo compungit. Meliores vero greges et armenta, ut supra, electiora peccata luxuriæ designantur. Quasi dicat: Et si graviter deliquit populus, arguendi non sumus; quia pro magnitudine criminis habet lamenta compunctionis. Quid est, quod ait: *Ut immolarentur Domino Deo tuo?* Sed fallacium per hoc consuetudo ostenditur, qui dum summis viris latere appetunt, adulantur. Quid enim est, quod Deum suum singulariter asserit, nisi quia eum familiarem Dei amicum ostendit? *Domino*, inquit, *Deo tuo*. Non *meo*, sed *tuo*; quia ego peccator, tu singulariter sanctus es. Sed mirabili usu fraudis fallaces sic se tegunt ut proferrant, et justificunt ut accusent. Accusationis quoque modum sic temperant, ut accusando justii appareant, ne excusando innotescant. Dum enim suum Deum dicit, illum quidem extollit, se minuit. Sed, dum adducta ab Amalech asserit quæ Domino immolentur, tacite profert non unde reprehendi debeat, sed laudari. Et adhuc addens, dicit: *Reliqua vero occidimus*. Occiduntur quidem peccata, quæ dimittuntur. Viva quidem peccata sunt, quæ aut in mente adhuc per concupiscentiam regnant, aut quæ per conversionem contempta, sed per pœnitentiam adhuc non sunt deleta. Illa quidem vivunt adhuc ad voluptatem, ista vivunt ad pœnam; quia etsi jam peccare deservimus, nisi commissa plangamus, commissorum obligatione retinemur. Sed majora minoribus, leviora majoribus tribuit. Nam quid est, quod dicit: *Reliqua occidimus*, nisi quia sunt parvissima peccata majoribus, quæ sola confessione lavantur? Quæ doctores occidunt, quando humiliter confitentibus apostolica auctoritate dimittunt. His enim verbis omnibus, quia se fallaces tegere nituntur, non prodere, qua electorum prædicatorum auctoritate reprobentur, adjungitur:

(Vers. 16.) *Dixit enim Samuel ad Saul: Sine me, indicabo tibi, quæ locutus sit Dominus ad me nocte.*

16. Quid est, quod ait: *Sine me, et indicabo tibi*; nisi quia dum fallaces verbositate insistunt examinantibus prælatis loquendi locum non tribuunt? Quasi dicat: Dum a verbositate non desinis, ea quæ audire debes, loqui me non permittis. Potest etiam hoc verbo adulatoris intentio derideri; qui dum blandimento laudis placere se credit, eos quos laudat, se quasi tenere eisdem laudibus arbitratur. Tale est ergo ac si laudatorem suum electus præsul honesta gravitate derideat, dicens: Qui me laudas, **357** loqui tibi dura non possum. Sine ergo, id est perimite me loqui, et ea quæ sum locuturus intel-

lige. Et quia, ut dixi, placere se laudando adultores credunt, audire ab eis dura, quos laudant, nequam putant. Quasi ergo jam læta et prospera auditurum, subsequitur Saul, dicens: *Loquere*. Sed electi viri, cum laudes suas audiunt, inter fomenta laudis a rigore justitiæ non mollescunt. Nam qui reproborum acta despiciunt, excipere verba nequam possunt. Quia ergo flecti laudibus nequeunt, laudatores improbos et subtili ratione discutiant, et districtis sententiis insequuntur. Unde sequitur:

(Vers. 17-19.) *Et ait Samuel: Nonne cum parvulus esses in oculis tuis, caput in tribus Israel factus es? Unxitque te Dominus in regem super Israel; misitque te Dominus in viam, et ait: Vade, interfice peccatores Amalech, et pugnaabis contra eos usque ad interuersionem eorum. Quare ergo non audisti vocem Domini, sed versus ad prædam es, et fecisti malum in oculis Domini?*

17. His quippe verbis superbi regia inobedientia subtiliter examinatur: quia et prius dona collata obijcit; deinde audaciam transgressionis per ejusdem culpæ exquisitionem ferit. Subtilis namque examinatio est, quando sic versutus quisque peccator discutitur, ut ei culpæ excusatio nulla relinquatur, ut hunc ad mortem flagitii quasi vinctum Dei sententia teneat, cui peccati confugium nullum restat. Ut ergo omnis via fugiendi fallacibus superbis obstruatur, memorantur ei et sublimitas dignitatis et modus ministerii, cum dicit: *Nonne cum parvulus esses in oculis tuis, caput in tribus Israel factus es; et ait tibi Dominus: Interfice peccatores Amalech?* Et ut circumdatum jam et obsessum ratiocinationibus capiat, manum culpæ injicit, dicens: *Quare ergo non audisti vocem Domini, sed versus ad prædam es, et fecisti malum coram oculis Domini?* Quasi dicat: Ecce quid eras, qui factus es, quid debuisti facere, ecce quid fecisti; ecce quantum ab eo, quod debuisti exercere, recesseris. Dum ergo intulit, dicens: *Quare fecisti malum in oculis Domini?* quasi fallacem reum circumdando comprehendit.

18. Sed in hoc loco notandum est quia, dum rex superbus arguitur, electionis ejus tempora memorantur, ut tumor cordis sentiat, non adfuisse eligendo, sed ex culmine crevisse prælato. A Domino quidem bonus electus est, sed dum crevit ex culmine, decrevit elatione. Dicit ergo: *Cum esses parvulus in oculis tuis, caput in tribus Israel factus es; modo versus ad prædam, fecisti malum in oculis Domini.* Quasi dicat: Per veritatem humilitatis regnum promeruisti, sed nunc prætextu humilis, veritate tumidus regnum perdis. Quid enim sunt oculi cordis, nisi aspectus rationis? Nam qui integros visus rationis habet, perfecte illuminatus est. In oculis ergo suis est humilis, qui se perfecte respicit, et humilem perfecta visione cognoscit. His ergo verbis lapsi regis non solum præterita humilitas, sed etiam rationis acuitas commendatur: quia videlicet tantus erat ratione, ut se perfecte cognosceret; et tantus virtute, ut se subtiliter intuens, vere humilem videret. Quia

igitur cum arguitur, ejus præterita memorantur, quid aliud, quam his, quæ habebat, carere describitur? Nam superbi nequeunt, nisi qui prius oculos cordis perdunt. De libidinoso baratro se nunquam obruerent, si a luce intimæ gloriæ non ante callarent. Qui quia alta pudicitiae præcepta contempnunt, etiam tumoris arguuntur. Qui ergo deponere præpositum regem venerat, dicit: *Cum esses parvulus in oculis tuis, caput in tribus Israel factus es; nunc fecisti malum in oculis Domini.* Quasi dicat: Superbus modo, et cæcus juste deponeris, qui prius videns et humilis regnum sortiri meruisti. Nam et superbi Pharisæi ab ipsa veritate cæci nominantur, quæ ad discipulos ait: *Sinite eos; cæci sunt, et duces cæcorum* (Math. xv, 14). Quæ utique cæcitas specialiter libidinosi ascribitur, quia nulla sunt vitia quæ spissiores tenebras menti ingerant quam libido. At nunc plerisque videas stetitisse clericos, sacerdotes corruisse. Quibus certe per Samuelis imperium dicitur: *Cum esses parvulus in oculis tuis, caput in tribus Israel factus es.* Quasi dicat: Cum in minori ordine illuminato corde pudicitiae præcepta servaveris: nunc, amissis oculis, in fornicationis baratrum corruisti. *Ad prædam versus es*, quia divina præcepta violenta præsumptione rupisti. Quia enim prohibente, et quasi minis armato et obstante Deo, ad violandum sacrarium castitatis irrumpunt: quasi per rapinam prædæ, Amalech electa ad Domini terram ducunt. Et quia quantum possunt, lubrici prædicatoribus absconduntur, in conspectu Domini malum Saul fecisse reprehenditur. Quasi enim minans et terrenus prædicator in carnis voluptate lapsus dicat: Crimen immunditiæ hominibus quidem absconditur, sed videnti omnia non celatur. Hæc quidem et his similia cum impœnitentes audiunt, terreri nequam possunt. Unde etsi jam ratiocinatione capti sunt, velut angues per lubricum dilabi a tenentis se manibus satagunt. Caudam proferunt, caput abscondunt: quia videntur jam extrema operum, sed earumdem tegitur qualitas actionum. Unde et sequitur:

(Vers. 20.) *Et ait Saul ad Samuelem: Imo audivi vocem Domini, et ambulavi per viam qua misit me Dominus, et adduxi Agag regem Amalech, et Amalech interfeci.*

19. Quasi enim occulta tegens, aliorum discoperta proferens, se lubricus doctor de profecta prædicationis commendat, dicens: De subditorum culpa reprehendi non debeo, sed laudari, quam in delinquentibus prædicando delevi. Amalech percussus: quia fornicationis spiritus in auditorum moorum oordibus lingue meæ gladio corruit. Rex etsi vivit, adductus est: quia etsi sensus carnis, quædam sumus in carne, omnino perdi non potest, captus est, ut capi potuit quia prævalere rationi non potest. Ipsos subditos correptos, et peccata constantes ostendere gestiens, subjunxit dicens:

(Vers. 21.) *Tulit autem populus de præda oves et*

boves, primitias eorum quæ cæsa sunt, ut immolaret Domino Deo suo in Galgalis.

20. Quando armatorum violentia alicujus aliquid proprium tollitur, præda nominatur. Vitia autem carnis et animæ, quia diabolo suggerente propagantur, ejus velut proprium sunt. Quisquis ergo in se nuper remissus, nunc autem violentus vitia destruit, prædam facit; quia quæ aliena sunt, potenter rapit. Et notandum, quia *cædere* et *præda* dicitur, ut alia mortua relictæ, alia viva delata esse doceatur. Cæduntur quidem oblectamenta libidinis, quando virtute supernæ intentionis depelluntur a corde, et contritione spiritus reciduntur a corpore. Sed viva ad immolandum deducuntur; quia etsi conversione peccatoris, carnis aut mentis delectamentum deseritur, pœna præteritæ delectationis penitus non deletur. Cædantur ergo vitia, **359** primitiæ vivæ ad immolandum nullatenus servantur: ut qui vim peccati in contemptum oblectationum potenter perimit, vivere sibi ad immolandum timeat pœnam delectationis. Primitiæ ergo cæsorum quid sunt, nisi delectationes peccaminum? Has quidem offerre dicitur, qui coram Deo sacerdotibus constitetur. Et oblata immolantur, quando eorum pœna pœnitendo destruitur. Quasi enim in primitiis cæsa offerantur, et per posteriora vivunt: quando aliquis peccata constitetur, et immolare, hoc est coram Deo mactare, pœnitendo non nititur. Dum ergo cæsorum primitiæ reservari ad immolandum dicuntur, quorundam error confunditur, qui peccata deserunt, nec tamen plangunt. Quia ergo non solum confitenda sunt peccata, sed etiam pœnitentiæ austeritate defendenda, dum boni doctoris Saul typum simulat, subjectos suos cæsorum primitias immolandas tulisse asseverat. Quia etiam ratione scripturarum modus pœnitentiæ decernendus est, in Galgalis primitiæ immolandi deducuntur. Boves autem non solum, sed et oves ad immolandum servantur: ut qui circa salutem suam solliciti sunt, sic delere pœnitendo magna studeant, ut minora plangere non omittant. De superbis autem manifestum est: quia, cum semper magni videri appetant, notari peccatores erubescunt. Deprehensi etiam resistunt, et in his etiam justi apparere cupiunt, quæ agunt. Quid est ergo, quod ait: *Imo audivi vocem Domini?* Samuel autem dicit: *Sine me, et indicabo tibi, quid locutus sit mihi Dominus nocte.* Et post pauca: *Quare versus ad prædam es, et fecisti malum coram oculis Domini?* Patet ergo, quam mirabiliter tumeat, qui tunc se justificare appetit, quando Dominum se reprehendere de peccato recognoscit.

21. Si vero idcirco sic respondisse creditur, quia verba prophetæ, non Domini esse crediderit, sed prophetæ, videmus adhuc imitatores Saul, qui dum in propria eruditione confidunt, majorum jussa quæ audiunt, et per tumorem despiciunt, et meliorare permutando credunt. Quid est ergo, quod dicit: *Imo audivi vocem Domini, et adduxi Agag regem Amalech?* Sed tale est, ac si dicat: Et quod præceptum fuit, implere studui, et quod minus erat supplevi. Agen-

dum fuit, ut Amalech percuteretur: sed quia, Deo auxiliante, vincitur, supplendum erat, ut quæ in ejus immolarentur sacrificio servarentur. Quod aperte in superbis apparet: quia cum apertam culpa celare non possunt, permutare aut minuere conantur. Quasi dicat: Et si judicas apertas culpas operis, attendenda est occulta simplicitas intentionis. Culpa quidem esset de Amalech aliquid afferre, nisi allata Deo deberent immolari. Hoc quidem sæpe in monasteriis accidit, cum quisque nimis religiosus subditus spiritualium prælatorum imperiis adjicere præsumit; cum regularem communem vitam despicit, et propriæ sequitur arbitrium voluntatis. Dum enim meliorare vitam eligendo quam obediendo nititur, quid aliud quam apertam inobedientiam intentione virtutis colorare monstratur? Quem profecto locum non solum subditi, sed etiam prælati intueri subtiliter debent. Subjecti quidem notare subtiliter debent: quia ex eo Saul Deo displicuit, quod Deo immolare præter prophetæ præceptum tentavit. Subtiliter notent prælati, quia demoliendi Amalech propheta regi præceptum dedit. Sic enim debet doctor laudare communia, ut singulorum propria non contemnat. Illa quidem communis vita laudatur, quæ **360** charitate conjungitur, vitis medianibus non fuscatur. Apostoli quidem sententia est: *Quia unusquisque proprium domum habet a Deo, unus quidem sic, alius vero sic (I Cor. vii, 7).* Quorum ergo cibi et mensa communes sunt, debent attendere non solum commune bonum refectionis, sed proprietatem passionis: ut pariter comedant, sed contra fornicationis stimulos certare per abstinentiam pariter non contendant. Ejus vero caro amplius domanda est, cui carnis stimulus magis infestus est. Jam ergo non excitare communis est vita, ubi communitas refectionis attenditur, sed contra singularem pugnam pugnare singulariter perhibetur. Nec doctor bene præcipit, si non præcipit, unde Amalech percutitur, sed unde vivit. Præcipiat ergo doctor, sed ut fornicationis spiritus superetur. Non obedire subjecti refugiant, sed ubi superbix crimen incurritur, non unde baratrum mortis devitatur. Inobedientes autem dum tumentis corde majorum jussa non faciunt, cum meliorare quod eis injungitur conantur, sua opera Deo offerre dum cupiunt, semetipsos tollunt. Nam per alias virtutes nostra ei impendimus, per obedientiam nosmetipsos exhibemus. Samuel ergo subjungens, ait:

(Vers. 22.) *Nunquid vult Deus holocausta et victimas, et non potius ut obediatur voci Domini?*

22. Quid enim sunt bona electorum hominum opera, nisi victimæ et holocausta? Cum ergo holocausta et victimas per legem offerri Dominus præcepisset, quid est, quod Dominus holocausta et victimas nolle dicitur, velle autem ut ei obediatur pollicetur, nisi quia quæ præter obedientiam fiunt, holocausta et victimæ non sunt? Quasi dicat: Tunc bona sunt bona opera, quando a præpositorum conscientia non discordant. Si vero hoc ideo dicitur ut virtus obedientiæ commendetur, liquet quam sublime bonum sit, quod

victimis et sacrificiis excellit. Quid est ergo, quod dicitur, *vult ut obediat voci Domini*, nisi quia omnia bona opera postponenda sunt his bonis quæ jubentur? Nam cum bene prælati jubent, bona quæ ex arbitrio subjecti eligunt, prælatorum imperiis postponuntur. Ipsa vero opera illis postposita, holocausta et victimæ nominantur, ut non solum sentiantur non esse conferenda majorum imperiis minorum parva, sed maxima holocausta quidem eorum sunt, qui se omnino subtrahere volunt a publico opere, ut Deo se totos per amorem combustos offerant in secreto contemplationis. Victimæ sunt eorum qui se a communi publico nequaquam separant, sed singulari virtute agunt, ut virtutes aliorum districtius vivendo transcendant. Hæc quidem, et hujusmodi cum honorum rectorum permissione aguntur, victimæ et holocausta sunt, quæ Deus probat: cum vero sic fiunt, ut per ea majorum præcepta negligantur, audiant qui offerunt, quid a Domino missus ad inobedientem regem propheta loquitur: *Nunquid vult Deus holocausta et victimas, et non potius ut obediat voci domini?* Quasi jussa patrum velut minora despicientes, et sua quasi majora exhibentes terreat, dicens: Hoc quia magnum agere putatis, parvum, et abjectum despicitis; sed si aperte cernitis, per hoc Domino non placetis. Bene autem, dum superbiorum opus discutitur, propheta acute exquirat, dicens: *Nunquid vult Deus holocausta et victimas, et non potius ut obediat voci Domini?* Exquirat siquidem, ut superbiorum tumor pastoralis auctoritate foriatur. Dicit: *Nunquid vult Deus holocausta et victimas?* Quia qui sequi propriam voluntatem **361** eligunt, Deo placere se putant; sed Deus eorum opera, cum magna et ingentia sunt, nequaquam probat. Sed jam quibus laudibus obedientia prædicanda sit subjunxit, atque ait:

(Vers. 22.) *Melior est enim obedientia quam victimæ, et auscultare magis quam offerre adipem arietum.*

23. Quia enim superius ait: *Nunquid vult Deus holocausta et victimas?* Nunquid utrumque obedientiæ laudibus subjiciens, dum victimas et arietum adipem posuit, in adipe holocaustum intellexit? Quidquid melius est, bono utique melius est. Illa autem holocausta et victimæ, quas non vult Deus, bona minime sunt. Quid est ergo, quod in obedientiæ laudibus dicitur, *Melior est obedientia quam victimæ, et auscultare quam offerre adipem arietum*, nisi quia tunc obedientia melior est, cum holocaustum et victima mala non est? Quasi ergo superbientes, inobedientesque ad tanti boni considerationem reducat, dicens: Et si nil a vobis per præsumptionem fieret, obedientiæ virtus operibus quæ eligitis melior esset. Liqueat ergo, quo sita sit culmine, quam divinis oblationibus propheta vidit altiore. Quod si, ut supra, spirituales sensum sequimur, victimæ ad magnæ conversationis austeritatem, holocausta ad compunctionem vitæ secretioris referenda sunt. *Melior est enim obedientia quam victimæ, et auscultare magis quam offerre arietum adipem.* Quia longe altioris meriti est

^a Corrupte in aliis editis *simulantur*.

A propriam voluntatem alienæ semper voluntati subijcere quam magnis jejuniis corpus atterere, aut per compunctionem se in secretiori sacrificio mactare. Quid est enim adeps arietum nisi pinguis et interna devotio electoris? Adipem ergo arietum offert, qui in studio secretæ conversationis devotæ orationis affectum habet. *Melior est tamen obedientia quam victimæ, et quam offerre adipem arietum.* Quia qui perfectæ voluntatem præceptoris sui implere didicit, in cœli stii regno, et abstinentibus et sientibus excellit. Hoc certe, quia contra superbientem atque aperte Domini mandata contemnentem dicit, non confert bonum quod fecit bono quod contempsit; sed boni simulationem destruit, melioris boni ostensa veritate. Quasi dicat; Et si pro excellentiori virtutum gloria excellens bonum quærebas, bonum obedientiæ, quod excellentibus etiam excellit, eligere potius debuisti. Sic profecto loquens simulationem boni argumentando destruit; sed subjungendo, parens inobedientiæ malum aperte confundit, dicens:

(Vers. 23.) *Quoniam quasi peccatum ariolandi est, repugnare; et quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere.*

24. Quidnam est, quod ariolis et idololatriis, repugnantes, et acquiescere nolentes a propheta ^a simulantur, nisi quia arioli divina cognoscere atque absconsa divinare nitebantur; idololatriæ autem figmentis se venerando subjidere? Qui autem repugnant prælatorum imperiis, ideo utique repugnant, quia divinam voluntatem se scire melius æstimant. Quasi ergo peccatum ariolandi est repugnare: quia, velut contempto divino altari, ad aras dæmonum responsa percipiunt, dum cordis sui præstigiosis ac superbis adinventionibus credunt, et salubribus prælatorum consiliis contraria sentiendo refragantur. Nolle autem acquiescere, idololatriæ sceleri simile dicitur; quia nimirum in inobedientiæ suæ obstinatione nemo persisteret, si propositi sui figmentum in corde, quasi idolum non gestaret. Dum enim agenda in corde concipit, quasi **362** idolum facit, et dum conceptum mentis propositum se acturum deliberat, quasi ad adorandum simulacrum se inclinat. Quasi ergo scelus idololatriæ est, nolle acquiescere: quia quisquis in propria deliberatione obstinatus est, idcirco foris in majorum contemptum erigitur, quia intus eis quæ fingendo statuit propositi sui simulacris incurvatur. Sed querendum valde est, cur repugnare ariolandi peccato, et nolle acquiescere sceleri idololatriæ comparatur. Scelus quippe non nisi magnum peccatum dicitur, peccatum vero etiam quod leve est nominatur; sed si ab ara dicebantur arioli, eo quod responsa percipere consulendo consueverant, idololatriæ peccatum in ejus comparatione scelus erat, quia demeritum erat lapides adorare quam sub specie divinum falsa bene vivendi responsa percipere. Cur ergo repugnare peccatum per similitudinem esse dicitur, acquiescere autem nolle scelus? Sed repugnare est ab imperantis voluntate

dissidere. Plerique autem ad horam repugnare videntur, dum statim præpositorum imperia non recipiunt, qui tamen eisdem imperiis post modicum acquiescunt. Nolle autem acquiescere, quid est nisi et injunctæ obedientiæ repugnare, et in ejusdem repugnationis obstinatione persistere? Non enim acquiescunt, qui in cordis sui proposito invincibiles sunt, et quæ decernunt agere nullius auctoritate prætermittunt. Merito igitur in comparatione repugnandi scelus nolle acquiescere dicitur, quod majus valde atque horribilius peccatori esse videatur. Quia ergo qui hujusmodi sunt, rationibus non vincuntur, quæ pena cohibeantur, propheta intulit, dicens :

(Vers. 23.) *Pro eo quod abjecisti sermonem Domini, abjecit te Dominus, ne sis rex.*

25. Quid est enim, quod Saul abjicitur, nisi quia incorrigibilis judicatur? Quasi ergo dicat: Quia **B** cuncta salutis consilia respuis, pro culpa pervaciæ non debes verbis ulterius corrigi, sed abjectionis pœna damnari. Quantum itaque timeri debeat inobedienciæ culpa ostenditur, si hoc attente consideretur, quia propter hanc etiam reges deponuntur. Quid est, quod ait: *Quia projecisti sermonem Domini, projecit te Dominus?* Sed sermo projicitur, quando in sui sublimitate venerabiliter non servatur; projicere enim, est de manu aliquando labi in terram aut negligenter sinere, aut violenter jactare. Sermo autem Domini, quia salubria loquitur cœlestis aut sublimis est; qui in terram negligenter projicitur, quando per desidiam non impletur. Per contemptum vero projicitur, quando hunc superbi et inobedientes tumenti corde repellunt, et manu operationis observare dedignantur. Quia vero non projicere, sed abjicere sermonem reprehenditur, hoc signat; quia dum superbi proprium arbitrium sequuntur, a Domino longe fiunt. Abjicere enim, est aliquid longe repellere. Qui enim aliorum ducatum digne suscipiunt, non solum per obedientiam Deo vicini sunt, sed etiam illos ei vicinos faciunt, qui per vitia et scelera ab eo longe sunt. Tale est igitur, ac si dicat: Longe ab ordine dignitatis expelleris, quia dignitatis ejusdem merito præsens esse noluit. Meritum quippe dignitatis est, observatio divini verbi. Quod cum abjicitur, quia meritum dignitatis amittitur, ipsa quoque dignitas amovetur. Libet ergo intueri, quanta per inobedientiam superbis pereant, humiles quanta lucentur. Illi dum implere propriæ voluntatis arbitrium **363** gaudent, Deo magnos operum labores exhibent, et laborum præmia nulla habent; isti dum se deserunt, dum alienæ voluntatis arbitrium sequuntur, æternæ sublimitatis gloriam promerentur; unde et per beatissimam Mariam Domini Redemptoris nostri genitricem, dicitur: *Deposuit potentes de sede, et exaltavit humiles* (Luc. 1, 52). Potentes quidem de sede Dominus deponit, cum inobedientes superbos abjicit, et humiles exaltat; quia æterna gloria obedientes glorificat, superbos autem verba non corrigunt, sed tantum, dum amittere honores trepidant, humilitatem, quam non habent, simulant. ne gloriæ cul-

A men perdant; unde et subditur:

(Vers. 24.) *Dixitque Saul ad Samuelem: Peccavi, quia prævaricatus sum sermones Domini et verba tua.*

26. Quid est, quod Saul a propheta vocem Domini non audisse, et malum in oculis ejus fecisse reprehenditur, et se peccasse minime fatetur; sed, cum se abjici de regno conspicit; se peccasse et prævaricasse Domini sermonem et ejus verba fatetur? nisi quia superbi ad contemnenda verba humilium audaces sunt, sed electorum more honores, quos ambiunt, contemnere non possunt. Audaces quidem sunt ut majorum contemnant imperia, sed parati non sunt ut alta relinquunt. Econtra autem humiles ad majorum imperia prompti sunt, et ad alta perdenda securi. Quia enim non terrena, sed **C** cœlestia appetunt, terrenæ sublimitatis alta despiciunt, laborare pro cœlestibus conantur; subdubiter volunt, præferri refugiunt. Saul ergo obedire Deo refugiens, perdere regnum timens, quid aliud nobis, quam superiorum mores insinuat, qui cum prævalent, videri parvi aut peccatores vitant; cum coguntur, humilitatis virtutem simulant. Sed, cum compulsi confitentur, peccatum quod accusant loquendo minuunt. Quia etsi peccasse sermonem Domini prævaricando perhibuit, eandem prævaricationem dispensatione potius quam voluntate se incurrisse memoravit, dicens: *Timens populum, et obediens voci eorum.* Quasi dicat: Peccatum quod fecisse reprehendor, tanto leviori pœna ferri debet, quanto commissum non constat per malitiam, sed per infirmitatem. Studio autem et voluntate peccare magna prævaricatio est; infirmitate vero peccare, tanto tolerabilius est, quanto is, qui peccato subjacet, ejusdem peccati viribus impar est. Et quia eadem cordis sui versutia se prævalere simplicium doctorum humilitati æstimant, quasi jam suasim subjunxit, dicens:

(Vers. 25.) *Sed nunc porta, quæso, peccatum meum, et revertere mecum, ut adorem Dominum.*

27. Corrigitilia equidem peccata portantur, quia postquam a delinquentis voluntate discedunt, purgari satisfactione salubriter possunt. Non autem portantur peccata eorum, in quorum mentibus per impœnitudinem inviscerata sunt. Unde et Joannes ait: *Est peccatum ad mortem, ne pro illo oret quis* (I Joan. v, 16). Peccatum quippe ad mortem est, quod ab eo committitur, qui respicere nunquam potest. Quod nimirum peccatum a præpositis non portatur, quia sacerdotum orationibus aut oblationibus non deletur. Saul autem per omnia superbos obstinatosque designans, et tumere non cessat, et peccatum suum portari obsecrat; importabile onus congerit, et quasi leve portari petit. Hoc quidem toties in Ecclesia agitur, quoties hi, qui magna scelera libenter committunt, eorum magnitudinem non attendunt. Importabilia congregant, et hæc levia, atque **364** nullius esse ponderis pensant. Peccata sua suis præpositis abscondunt, et ut vix inveniri possint et argui, quan-

tum possunt, eadē peccata levigant, ne qui eis præsumunt, eorum granditudinem attendant. Ad peccatum etiam fortes sunt, ad flenda peccata debiles; volunt quidem peccati defectationibus resolvi, sed poenitentiae nolunt acerbitate purgari. Quid est ergo, quod dicit, *Porta peccatum meum*, nisi quia et peccatorum dulcedinem in se ipsis excipiant, sed onerare prælatos onere eorumdem peccatorum volunt? Quidam etiam sponte ad confitendum veniunt, sed pro quibus se accusant, non ipsi lugent, sed poenitere alios obsecrant, fide sola salvari aestimant, per poenitentiam revertere abjecti non curant. Unde et Saul subdit, dicens: *Et revertere mecum ut adorem Dominum*. Quasi enim recedens est prædicator, cum impudentes abjicit; dicit ergo: *Revertere mecum ut adorem Dominum*. Cum eo tantum a communione electorum non dividi putat, quod fidem communem servat; vel certe Dominum adorare est subditi religioni fidei, et custodiæ bonæ operationis. Quia vero fletos hypocritas Saul insinuat, sequitur:

(Vers. 26.) *Ait Samuel ad Saul: Non revertar tecum, quia projecisti sermonem Domini, et projecit te Dominus, ne sis rex.*

28. Quid est ergo, quod propheta portare peccatum poenitentis regis renuit, nisi quia hunc non vere poenitentem vidit? Cui ea quæ prius abjectionis verba respondit, quia eum immutandum a minime cognovit. Qua nimirum prophetæ constantia quidam nimis clementes hujus temporis sacerdotes arguuntur, qui conversatione infirmi sunt, temeritate fortes. Se se vix sustinent, et portanda suscipere aliorum onera audent; levia sua non ferunt, et importabilibus se subjiciunt. Ecce fortis propheta refugit suscipere onus regalis peccati, ut sacerdos Ecclesiæ timeat, et peccatorum importabilium pondera subire pertimescat. Plerumque autem sic aliena peccata suscipiat, ut tamen ea quæ expianda suscipit, flere eum, a quo sint commissa, permittat. Unde et Samuel portare peccatum regis minime promisit, et tamen eum, quem retulit, abjectum planxit. Nam de eo post pauca scriptum est: *Lugebat Samuel Saul, quoniam Dominum poenitebat, quod constituisset eum regem super Israel*. Non quidem promisit ei portare peccatum regis, ut rex illud flere studeret. Sed tamen quem retulerat flebat, ut Dominum ei propitium faceret. Ad litteram vero, dum sententiam propheta ingeminat, irrevocabilem divinæ æquitatis sententiam monstrat qua sic peccator projicitur, ut redire ad divinæ misericordiæ manum nunquam permittatur. Potest et aliter intelligi, quod reverti secum prophetam, ut adoret Dominum, rogat. Nam sancti viri, qui Dominum peccando non deserunt, ad eum necesse non habent ut poenitendo revertantur. Reverti enim abeuntis est. Quod nimirum peccatoribus per peccatum a Domino recedentibus convenit, justis permanentibus non convenit. Quid est ergo, quod reverti cum peccante Saul justus Samuel petitur, nisi quia electi prædicatores pro lapsis subditis velut poenitentes affliguntur

et quasi recedentes veniunt, dum lapsos subditos paterna afflictione comitantur? Cum eis ergo revertuntur, cum peccata subditorum et ipsi subditi, qui peccaverunt, et prælati qui steterunt, pariter plangunt. Tale est igitur ac si dicat: Jam te paternis visceribus adhærere **365** per incroptionem prædicationis mihi agnovi, quem nec longius peccare reliquisti. Quia ergo, te objurgante, respicui, mecum redire te rogo, quia propriis viribus ad tantæ pravitatis magnitudinem delendam nequaquam sufficio. Sed tanti affectus preces recipiendæ essent, si ex cordis veritate procederent; apte ergo hypocrita responsum est: *Non revertar tecum*. Quasi dicat: Pro te sacrificare Deo nescio, quem veritate humilitatis Deo subditum non attendo; et quæ priora ingeminans, ait: *Quia projecisti sermonem Domini, projecit te Dominus, ne sis rex*; et, quia versuti et abjiciendi et deserendi sunt, sequitur:

(Vers. 27.) *Et conversus est Samuel, ut abiret.*

In qua profecto majorum decessione magis hypocritæ amissionem temporalis honoris timeant, quam æternæ hæreditatis. Unde et quiescere etiam derelicti non possunt, sed ea quæ agere per se non audent, impetrare aliis intervenientibus student. Bene ergo subjungitur:

(Vers. 27.) *Ille autem apprehendit summitatem pallii ejus, quæ scissa est.*

29. Quæ sunt vestimenta doctoris, nisi docere sibi adhærentium subditorum qualitates? De quibus profecto vestibis magno pastori per prophetam reprotulitur: *Vivit Dominus, quia his omnibus velut vestimento vestiris (Isa. XLIX, 18)*. Et per Psalmistam canitur: *Dominus regnavit, decorem induit, induit Dominus fortitudinem (Psal. xcxi, 1)*. Induit quippe decorem, qui ad seipsum splendidas fidelium mentes, quasi vestimenta conjunxit. Saul ergo Samuelis pallium apprehendit, cum superbus quisque et abjectus honorem culminis sibi deferri a summis viris per coherentes sibi dilectos et familiares quærit, et quia pro reprobo perfectorum auditorum nullus obsecrat, non pallium, sed pallii summitatem, id est extremitatem apprehendisse perhibetur; sed ea extremitas scinditur, quia qui inutilia suggerit, reprobatur. Cum enim minor indiscreta rogans repellitur, velut vestimenti summitas scindi perhibetur. Velut enim pallii summi prophetæ scissa est, quando male suggerenti Petro respondit, dicens: *Vade retro me Satana, non enim sapis ea quæ Dei sunt, sed quæ hominum (Math. xvi, 23)*. Hinc item præcipit, dicens: *Si manus tua, vel pes tuus scandalizat te, abscinde eum, et projice abs te*; item, *si oculus tuus scandalizat te, erue eum, et projice abs te (Math. v, 30)*. Quibus nimirum verbis non solum summitas pallii, sed etiam media abscindenda designantur: quia cum male suggerunt, perfecti etiam auditores contemnendi sunt. Hinc namque est, quod Zebedæi filii simul cum matre unus ad dexteram, alter vero ad sinistram Redemptoris sedere petunt; sed quasi bonæ

* Vatic. et Gussanv., nomine cognovit. Error est, quem ex Gilot. emendavimus.

petitionis Ignari, repelluntur (*Matth. xx*). Velut enim A partem chlamydis Dominus scidit, cum ea membra, quæ movebant scandalum, increpando confutavit. Et notandum quia non totum pallium, sed pars pallii scinditur: quia dum bonus mala suggerit, in eo quod male suggerit repelli debet, et in eo quod aliter bonus est, ex dilectione retineri.

30. Per vestimentum etiam rectoris conversatio designatur, Psalmista attestante, qui ait: *Sacerdotes tui induantur justitiam* (*Psal. cxxxi, 9*). Summitas ergo pallii apprehenditur, quando doctor de magna sanctitate laudatur, cum illud in ejus laudem dicitur, quod decorum foris ostendit. Sed quia justorum plura sunt bona quæ latent, pallii tantum summitas apprehendi potest: quia parum est quod de electi doctoris justitia cernitur, multum vero quod occultatur. **366** Ipsum vero parum quod scitur, cum apprehenditur, scinditur: quia justis suis laudibus non tenentur. Quia enim eas in momento contemnunt, quasi scissura pallii teneri nequeunt. Tenetur quidem pars scissa vestimenti, propheta non tenetur: quia verum est, quod de justis laude dicitur, et tamen justis, dum contemnunt quod audiunt, quasi scissuram in tenentis manibus relinquunt. Majorum ergo quia quædam sciri possunt, quasi pars apprehenditur. Cum vero totum scitur a parvulis quod agatur, si laudatur, nihilominus abjiciendum est; quia aliquid bonorum operum per vanitatem tenendum non est. Hinc namque est, quod dum Joannes adhuc adolescens comprehensum jam Dominum sequitur, et per pallium tenetur, et relicto pallio nudus fugisse describitur (*Marc. xiv*). Per vestimentum namque adolescens capitur, quando de bonæ conversationis initio collaudatur; sed relicta sindone nudus profugit, qui laudes quas audit vilipendit. Nudum namque fugere, est laudabilem vitam habere, sed electæ vitæ laudem despiciere. Quasi enim nudus fugit, qui de ornatu virtutum sibi per vanam gloriam nihil ascribit. Potest etiam idcirco nudus fugisse intelligi, quia qui per partes sindonis captus asseritur, reliquisse sindonem perhibetur; quia plerumque in electorum conscientia agitur, ut, per hoc quod ex parte laudantur, non pars meritorum, sed omne bonæ vitæ meritum perdidisse suspicentur. Samuelis ergo pallium scinditur, quia laudes suas electi doctores vilipendunt. Et quia laudibus non flectuntur, severitatem prioris sententiæ replicat, dicens:

(Vers. 28.) *Scidit Dominus regnum Israel de manu tua hodie.*

31. Perfecti etenim viri, quia a rigore justitiæ nulla laude mollescent, tales ante quales post laudis suæ testimonium sunt, et quæ prius dixerant, eadem post repetendo confirmant. Sed quærendum est, quid significet hoc, quod dicitur: *Hodie*. Si enim reproborum vita nox est, quid est quod in die Saul regnum scinditur? Sed si nox est vita pastoris reprobi, cum ejus regnum scinditur, diem facit. Dies quippe non fit, nisi cum nox recedit. Dicit ergo, *Hodie*, quia caligo inobedientis damnari perhibetur. Unde et ex-

eunte Juda Dominus dicit: *Nunc clarificatus est filius hominis* (*Joan. xiii, 31*); quia noctem vitæ illius dicit discedere, et puram lucem justitiæ in aliis discipulis permanere. Dicitur etiam: *Hodie*, quia amoto superbo, regi humili regnum tradebatur. Unde et subditur:

(Vers. 28.) *Et tradidit illud proximo tuo meliori te.*

Cum ergo dies dicitur, non abjecti regis lucidum aliquid cernitur, sed substituti gloria prædicatur, qui de regni culmine magnæ virtutis debebat splendore radiare. Et divinæ sententiæ incommutabilitatem asserens subdit, dicens:

(Vers. 29.) *Porro triumphator in Israel non parcat, et pœnitundine non flectetur.*

32. Quis enim hujus triumphatoris nomine, nisi Conditor humani generis intelligendus est? Nam occultos adversarios quicumque superat, ejus virtute vincit, qui ei gratiam superandæ tentationis impendit. Quid est quod triumphator non parcere dicitur, cum Samuel rogatur? quia cum prædicatores peccantibus subditis irascuntur, cum superbos aut lubricos divina sententia feriunt, non impetu furoris sui, sed divinæ voluntatis judicium exsequuntur. Quasi certe dicat: Ego quidem non meam, sed illius sententiam protuli, qui quod decernendo profert, revocari non potest. Non ergo parcat, **367** et pœnitundine non flectitur; sed eis qui, nec a peccatis suis desinere, nec peccatorum possunt quæ diligunt pœnitere et causam subjiciens, ait:

(Vers. 29.) *Neque enim homo est, ut agat pœnitentiam.*

Quasi dicat: Et iterum esse ei est, cui mutabilitas nulla est. Potest etiam triumphatoris nomine substituti regis perfectio designari, qui et multorum triumphorum gloriam habiturus erat, et contra voluntatem Conditoris parcere alicui non audeat. Unde et in hoc ipso eodem libro, de eo scriptum est: *Et percussit David omnem terram, nec relinquebat viventem virum, et mulierem* (*1 Reg. xxvii, 9*). De eo etiam dicitur: *Neque enim homo est, ut agat pœnitentiam*. Quid enim hoc loco homo, nisi carnalibus passionibus subditus designatur? Quasi adhuc superbum mordeat, dicens: Te modo peccatorum pœnitot, cum audaciæ tuæ sententiam percipis; sed ille pœnitentiam non aget, qui, ut homo et inobediens, et tumori non subjacet. Et ille adhuc in ore suo confitetur, dicens:

(Vers. 30.) *Peccavi.*

Ipsius autem confessionis qualitatem ostendit, quia subjunxit, dicens:

(Vers. 30.) *Sed nunc honora me coram senioribus populi mei, et coram Israel.*

33. Liquet, quam pœnitundinem gerat, qui adhuc honorari desiderat. Nam si sui peccati hunc veraciter pœniteret, inhonorari potius quam honorari concupivisset. Admirari igitur libet projecti cordis duritiam. Ut vir Dei mandatum Conditoris exsequens, dicit: *Projecit te Dominus, ne sis rex*: econtra vero qui abjectionis sententiam suscipit, per appetitum

elationis, honores querit. Quid est ergo, quod dicit: **A** *Peccavi?* Confessionem quidem peccati non honor aut gloria, sed utilitas et contemptus sequi debet. Quid enim prodest confiteri flagitia, si confessionis vocem non sequitur afflictio poenitentiae? Tria quippe in unoquoque considerata sunt veraciter poenitente, videlicet, conversio mentis, confessio oris, et vindicta peccati. Nam, qui corde non convertitur, quid prodest ei, si peccata confiteatur? Peccatum quod diligitur confitendo minime deletur. Nonnulli quidem sunt qui peccata confitendo aperiunt, sed non convertendo, nequaquam detestantur. Hi profecto confitendo nihil agunt, quia quod loquendo ejiciunt, amando introducunt. Unde et salubriter confiteri volentibus Scriptura insinuat, dicens: *Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem* (Rom. x, 10). Quid est corde credere ad justitiam, nisi voluntatem dirigere ad fidem, per dilectionem operantem? Cum ergo quis cordis intentionem ad justitiam per amorem dirigit, per initium bonae voluntatis, fructum habet bonae conversionis. Hic certe jam ad salutem confitetur, quia plus loquendo de vulnere ejicit quam conversione compunxit. Tertia ergo species, id est vindicta, quasi medicina necessaria est; ut apostema reatus, quod conversione compungitur, confitendo purgetur, afflictionisque medicina sanetur. Ergo qui corde ad justitiam non credit, confessionem ad salutem nequaquam facit, quia velut malae arboris folia ostendit, cujus altas radices figit in corde. Signum ergo verae confessionis non est in oris confessione, sed in afflictione poenitentiae. Tunc namque bene conversum peccatorem cernimus, cum digna afflictionis austeritate delere nititur, quod loquendo confitetur. Unde Johannes Baptista **368** male conversos Judaeos ad se confluentes increpans, ait: *Genimina viperarum, quis ostendit vobis fugere a ventura ira? Facite ergo dignos fructus poenitentiae* (Matth. iii, 7). In fructu ergo, non in foliis aut ramis poenitentia cognoscenda est. Quasi arbor quippe bona voluntas est. Confessionis ergo verba quid sunt aliud, nisi folia? Non ergo nobis folia propter seipsa, sed propter fructum expetenda sunt; quia idcirco omnis confessio peccatorum recipitur, ut fructus poenitentiae subsequatur. Unde et Dominus arborem foliis decoram, fructu sterilem maledixit (Marc. xi); quia confessionis ornatum non recipit sine fructu afflictionis. Saul ergo, qui confitetur et honorari vult, non affligi **D** et humiliari, quid designat, nisi eos qui confessionem sterilem habent, et fructum non habent; qui decorem confessionis verbis humilibus praeferrunt, sed verborum virorem, non humilitate poenitentiae, sequuntur?

34. Sed quid antiquos attendimus, cum nunc tantam lapsorum regum multitudinem videamus? Catervatim namque nunc in flagitia corruunt, non solum subjecti debiles, sed etiam praelati et sacerdotes negligentes. Lubrica peccando agunt, qui ordine ministerii sacramentis caelestibus deputati sunt. Sed ple-

rique illorum dum quodammodo ad cor redeunt, se errasse confitentur. Qui tamen sic volunt contra se peccata proferre, ut velint abduc de officio sacri ordinis honorari; turpes in secreto se proferunt, sed foris praeter ordinis celsitudinem videri humiles erubescunt. Quid ergo isti nisi abjectos se vident, et tamen velle honorari audent? Saepe autem non a seipsis veniunt, sed inviti capiuntur; abjectionis suae mandata percipiunt, et tamen rogant, ut honorentur. Volunt quippe immunda agere, sed audent sacris altaribus inhærere. Ecce quot Saules attendimus, quot reges lapsos a sanctae Ecclesiae culmine contemplamur. Quorum profecto singulis dicendum est: *quia projecisti sermonem Domini, projecit te Dominus, ne sis rex*: ut ministerium caeleste non agant, quos terrena flagitia inquinare non cessant. Sed hoc profecto licere possumus, lubricis tamen ministris suadere non possumus. Nam Saul et abjectum se audivit et regnavit; quia immundi sacerdotes se sacerdotali culmine dejectos per luxuriae inquinamenta cognoscunt; et tamen contra Dei voluntatem sacra mysteria tractare non desinunt. Sed rex contra Domini voluntatem regnans, non est rex, sed tyrannus fuit; quia sacerdos indignus, qui merito suae iniquationis abjicitur, cum ministrare praesumit, ad tantae gloriae culmen ^a damnandus ascendit. Unde et tyrannos terere volens caeli ille magnus senator: *Qui manducavit panem, inquit, et bibit sanguinem Domini indigne, iudicium sibi manducat, et bibit* (I Cor. xi, 27). Pleurumque autem instanti confessione agitur, ut confidentibus de cordis etiam conversione credatur. Aliquando reproborum falsam humilitatem electi praedicatores accipiunt, ut exemplo eorum alii ad salutem perducantur. Duo quippe in hypocritis agnoscunt, unum intus, alterum foris. Intus quidem purum malum, foris bonum simulatum. Utramque detestantur, sed saepe praetextum boni in eis simulant; ut¹ qui bonum foris cernunt malum interius nesciunt, boni quod aspiciunt exempla sequantur. Bene ergo subjunctum est:

(Vers. 51.) *Reversus ergo Samuel secutus est Saul, et adoravit Saul Dominum.*

35. Per malum quippe, quod interius latebat, **369** audire meruit: *Projecit te Dominus, ne sis rex.* Sed ut praetextu boni ad ejusdem boni veritatem alios traheret, Samuel Saul sequi voluit, et eum adorare Dominum vidit. Quandoque etiam mala regum, et terrae magnorum toleranda sunt, ne exasperati ad pejora dilabantur. Deos quippe gentium filii Israel saepe coluerunt. Unde et de conversis a Samuele superius dictum est: *Abstulerunt filii Israel de medio sui Baalim et Astaroth* (I Reg. vii, 4). Et fortasse si abjectus rex secum ad adorandum Dominum reverentem prophetam non cerneret, demonum simulacra adoraret. Et projicit ergo eum, et cum eo revertitur; quia in potentibus hujus saeculi sic est damnanda iniquitas, ut bonum quod habent exasperati non perdant. Saepe enim mali sunt in occulto, et bonum

^a Gilot, *damnatus ascendit.*

quod cernitur alii devotius imitantur. Mala certe potentum sæculi, magna eis mala sunt; sed bona quæ proferunt, ad exemplum fidelium, magis quam bona aliorum prosunt. Bene ergo Samuel cum abjecto rege revertitur; quia electi prædicatores, sæculi potentes et pro iniquitate percutiunt, et pro exemplo bona agere quædam sinunt. Unde et sequitur:

(Vers. 32.) *Dixitque Samuel: Adducite Agag regem Amalech. Et oblatus est ei Agag pinguisissimus tremens.*

36. Reges Dominum adorant, quando superbi et contemptores se ad Domini mandata facienda humiliant. Adorant lubrici, quando Deo subjiciuntur per obedientiam castitatis. Aliquando autem adorare se simulant; quia nonnulli prætextum humilitatis aut castitatis habent, sed dum habere in veritate bonum credunt, alii per bonum quod credunt mali operis usum perdunt. Agag ergo regem Samuelli tradunt, quia sensualitatis suæ vigorem confitendo proferunt. Quando enim confitentur peccata luxuriæ, quæ per vigorem carnis commiserunt, quid aliud, quam Amalech regem interficiendum prophetis offerunt? Sed quid est quod pinguisissimus Agag dicitur, sed sensualitatis vigor in aliis pinguis, in aliis macer est? Quid est ergo, quod pinguis offertur, nisi quia a subditis regis reprobi ducebatur? Nam sæpe negligentes sunt subditi; sed dum electi pastoris sui exempla conspiciunt, inter mala quæ faciunt ingemiscunt. Per fragilitatem carnis ad immunditias cadunt; sed percussi exemplis majorum, omnino gaudere inter immunditiæ oblectamenta non possunt. In quibus ergo pinguisissimus est Agag, nisi in illis de quibus dicitur: *Lætantur, cum male fecerint, et exsultant in rebus pessimis?* (Prov. 11, 14). Subjecti namque lascivi doctoris tanto audacius peccant, quanto majorum suorum nulla coram posita habent exempla, quæ videant. Sed valde dementius se præcipitant, cum in pastoribus suis bonum, quod sequantur non vident, et cujus exemplo pereant malum vident. In his quippe Agag pinguescit: quia gaudent, secure et libere vigor carnis in luxuriæ voluptate distenditur, qui usu illecebræ, nulla re obviant, fraudatur. Pinguissimus ergo interficiendus offertur, quando illi convertuntur, qui in voluptate luxuriæ valde lætati sunt: quasi enim traditur rex, quando is, qui menti imperabat, carnalis sensus, Christi sacerdotibus per confessionem revolatur. Nutrire etiam ignem pinguedo solet. Bene ergo Amalechitæ regi ascribitur: quia dum mentem fornicationis spiritus obtinet, quo dulcius ac sæpius illic per turpes cogitationes pascitur, ad augendum ignem concupiscentiæ uberiora sibi fomenta tribuuntur. Tremens vero **370** dicitur, quia carnalis sensus, quando spiritualibus viris per confessionem traditur, infirmatur. Signum ergo dat tremens, quia membrorum robur non habet. Dum ergo infirmari vigor sensualitatis incipit, quid aliud, quam rex Amalechitarum tremat? Vel tremere dicitur, quia rigorem penitentiam

A plerique, dum converti incipiunt, expavescunt. Et quia carnales quique relinquere oblectamenta carnis solita sine mœrore non possunt, sequitur:

(Vers. 32.) *Dixitque: Siccine separat amara mors?*

37. Hoc quippe dicere carnali sensui, est mentem, pro amissione voluptatis solitæ, tristitiæ conversione pulsare. Quia enim magna amaritudinis tela nuper conversi patiuntur, quasi rex, cui servierant, de morte queritur: quia in eis carnalitas sine magna tribulatione minime necatur. Interrogare ergo de separatione mortis, carnali sensui, est tristem adhuc conversi mentem de præteritæ delectationis amissione pulsare. Sed et modus separationis exquiritur, cum dicit: *siccine?* Quasi enim visis austeritatibus, quibus subdenda est, dicat meuti sensualitas sua: *Læta pro tam tristibus spernis?* Hauc certe vocem Samuel audit: quia tentatum cor subditi, quibusdam iudiciis electus prædicator agnoscit. Sed quid prodest agnoscere, si contra id, quod intus in corde subjecti infremat, aliquid ipse non dicit? Sequitur ergo:

(Vers. 33.) *Et ait Samuel: Sicut fecit mulieres absque liberis gladius tuus, sic absque liberis erit inter mulieres mater tua.*

38. Quæ est mater carnalis sensus, nisi originalis culpa? Quia enim ante peccatum primi hominis nulla membris libido inerat, rex Amalechita non erat. Erat quippe sensus carnis, sed turpis ac libidinosa non erat; sed statim ut ad culpam cecidit, pruritus membrorum sensit: quia obedientem motum carnis habere non potuit, quando ipse Deo inobediens fuit. Culpa ergo originalis mater contumeliosi sensus carnis recte intelligitur, quia ex illa nascendo prodit, qui esse ab illa cœpit. Unde et Apostolus quasi severissimè tyranni legem carnalis sensus exhorrens, non solum ipsum regem, sed matrem ostendit, dicens: *Itaque jam non ego operor illud, sed quod inhabitat in me peccatum* (Rom. vii, 29). Peccatum namque, quod se non operari perhibuit, motum carnis intellexit; peccatum autem in se inhabitans, originale culpam. Quia ergo ex originali culpa fit peccatum motionis carnis, dum regem carnalem sensum attendimus, matrem ejus esse primam culpam recte nominamus. Liberi autem hujus matris sunt omnes concupiscentiæ, peccata, et vitia. Absque liberis utique fit mater, quando omnis a carne, omnis a mente jam culpa remanere videtur. Sine liberis namque tunc est, quia etsi a carne nulla jam turpitudine est, si nulla jam regnat concupiscentia in mente, manens tamen in nos illa culpa, nunc doctoris virtute perdi non potest. Quid est enim, quod ait Apostolus: *Jam non ego operor illud, sed quod inhabitat in me peccatum?* Ex illa quidem culpa, quam ex vitiosa naturæ nostræ radice contrahimus, habemus ut corrumpi vitiorum passionibus valeamus. Lex ergo inordinata membrorum quando præter voluntatem nostram membra movet, nos non hoc operamur, sed quod inhabitat in nos peccatum. Velle quidem

* Male in Vatic. et Guss., ad agendum.

nobis tunc adjacet, sed adhuc posse non invenimus; siquidem vellemus, ut nobis invitis, aliquid in nobis moveri non posset. Et hi fortasse **371** pessimæ matris conceptus, quibus culpa illa imprægnatur, si in turpes actus et obscœnos sinuntur effundi, quasi nasci perhibentur. Filii ergo sunt motus, qui non solum naturaliter intus sunt, sed qui in turpibus et obscœnis operibus manifestantur. Mater ergo Agag sine liberis fit, quando originalis culpa sic restringitur, ut nullos actus aut motus edere permittatur. Vel fortasse sine liberis fit, quia liberos habuit. Quando ergo peccatores conversi, esse turpes tam actu, quam gestibus luxuriæ desinunt, quasi mater habitans in eis culpa filiis orbat. **372**

39. Et notandum, quia sine filiis fieri dicitur mater per comparationem. Sicut, inquit, sine liberis fecit mulieres gladius tuus, sic erit sine liberis mater tua. Virtutes mentis, ex quibus bona opera procedunt, matres sunt: gladius vero Agag luxuriæ telum dicitur, qui nimirum mulieres absque liberis facit, quia cuncta bona opera libido interficit. Vel certe mulieres fidelium mentes intelliguntur, filii vero sanctorum mentium bonæ cogitationes, virtutes et bona opera sunt. Agag vero gladius matres absque liberis fecit; quia delectatio luxuriæ, si evaginari quasi gladius sinitur, ab eis nimirum omnes bonæ cogitationes, omnes virtutes, et bona opera necantur. Acuta quippe pestis hujus delectationis, si a mente recipitur, dum libet attentius immundum cernere, mundum et sanctum cogitare nihil potest; et dum ardentur ad nefarii operis expletionem pertrahit, virtutis aliquid agere nihil permittit. Et quia per ejus combustionem omnia pereunt, non solum Agag filii, sed omnes mulierum filii trucidantur. Absque liberis ergo matres facit, quia delectatio luxuriæ ad instar gladii dum fructus mentium percutit, virtutis cogitationes aut operis bonum vivere nequaquam sinit. Sicut ergo absque liberis fecit matres, ita et mater ejus fit absque liberis, cum sic peccator convertitur, ut præter culpam nobis insitam naturalem, nil conversis de obscœnis operibus, aut motibus remanere videatur. Unde et apte subjungitur:

(Vers. 35.) *Et in frustra concidit Agag Samuel coram Domino in Galgalis.*

40. Quod in frustra conciditur, per parvas particulas mortuus secatur. Agag quippe interficitur, quando carnis vigor abstinentiis, vigiliis, ac spiritualibus meditationibus sic eliditur, ut nihil lascivum, nihil libidinosum movere sentiat. Interfici quippe ejus, est carnem turpiter movere non posse. Sed interfecti cadaver integrum est, quando ejus motus remanet. Libido non remanet, quando solo pondere mentem gravat; cum videlicet membrum simplex ac naturalis insidet motus carnis, sed libidinosi nil habet ardoris. Hoc ipsum autem, quia electorum mentes graviter tolerant, quasi regis mortui integrum cadaver portant. Quid vero est, quod in frustra conciditur, nisi quia nec ipsi naturali motui relinquere vigorem volunt? In frustra ergo concidi-

tur, quia quoties pulsatur, necatur. Dum ergo vices motuum convenire non sinuntur, quasi cadaver Agag in frustra conciditur. Vel fortasse talis est Agag iste, ut nisi concisus in frustra mori non possit. Ut enim superius dixi, more ignis libido succenditur; et, si negligenter exstinguitur, adjacens stipula velociter inflammatur. Magnus quoque ignis dispersus sæpe exstingui melius potest. Nam cum in unum multi carbones conveniunt, ingentem massam prunarum faciunt. Ne ergo exstinguens comburatur, prunarum massa ante sapienter dispergitur, **372** ut per singulorum carbonum frustra velociter exstinguatur. Quid enim cogitationes luxuriæ, quid sunt libidinosi corporis motus, nisi carbones ignis? Qui nimirum si in corde aut in carne conveniunt, comburere cito possunt, exstingui facite nunquam possunt. Dispergatur ergo ignis, in frustra concidatur Agag, et custodiatur mens, ut immundas cogitationes dispergat, ne unam alteri adhærere permittat. Quia enim agere non potest, ut innoxia nunquam cogitet, agat quod potest, ut statim cogitationem ejiciat, quæ negligenter ad mentem intrat. Sic nimirum quasi ignem maximum in carbones singulos et velociter dividit, et celeriter exstinguit, si omnes flammæ cogitationum sic separat, ut conjungi in mente neque per negligentiam, neque per desiderium sinat. Sic nimirum et motus corporis vigorem mentis reprimit, cum ad invicem convenire minime permittit. Motus quippe illecebrosus carnis, si per cogitationem minime pascitur, convenire cum altero non videtur. Glutinium quippe illecebrosorum motuum, immunda cogitatio est: quia qui libenter immunda videt, statim carnem ad amata concupiscendo violenter movet; quo libentius ac morosius cogitat, quasi carbones carbonibus, turpes turpioribus motus ligat. Teneat ergo fortem custodiam animi, qui potenter vult dispergere motus carnis. Intus quippe ante Agag dividitur, ut foris pariter in frustra dividatur; quia qui cogitationes malas convenire non patitur, et nimirum turpes motus carnis, quasi in frustra dividuntur. Sic nimirum Agag pinguis occiditur, si in frustra dividatur; quia sensum carnis cum immundis motibus, cum in corpore, tum in anima tunc potenter exstinguimus, si ad ejus singulas insidias singulari intentione vigilemus. Unde et Sapiens ille diligenter admonet, dicens: *Omni custodia serva cor tuum, quia ex ipso vita procedit, et de neglecto mors exit* (Proverb. iv, 25). Vita namque procedit, cum cor servatur, quia, dum immunditia omnis repellitur, ad virtutes conversorum spiritus animatur. In frustra ergo Agag a propheta conciditur, quando per doctorum consilium singulæ immunditiarum particule, et in corpore auditorum, et in mente perimuntur. Bene autem et coram Domino et in Galgalis concidi perhibetur; quia illi minutias illecebrosarum cogitationum, et turpium motuum dividere potenter possunt, qui et de omnipotente Deo, et de sanctis Scripturis cogitare sapienter sciunt. Sed, ut dixi, simulata bona malorum, sæpe doctores non pro ignis, sed pro aliis

sustinent; quia quod simulate agunt non simulatoribus, sed videntibus prodest. Sæpe quidem electi simulata bona malorum vident; sed quia corda nesciunt, bonum, quod fulgere videtur exterius imitantur. Saul Samuelum ut secum ad adorandum Dominum revertaretur, rogavit; sed ille reversus Agag in frustra incidit, quia electi doctores per opera, quæ reprobi faciunt, electos ad bene vivendi studia convertunt. Sed quia idipsum dispensativo, id est propter aliud faciunt, cum dispensationis necessitas transit, ipsos reprobos, quos quasi ad bona opera sequuntur, ad reprobi cordis impenitentiam lapsos deserunt. Bene itaque subditur:

(Vers. 34, 35.) *Abiit autem Samuel in Ramatha, Saul vero ascendit in domum suam in Gabaa, et non vidit Samuel ultra usque ad diem mortis suæ.*

41. Quæ est domus transgressoris, nisi consuetudo pravi operis? Quisquis enim in perversa consuetudine clauditur, quasi in domo conversatur. In 373 domum ergo suam Saul ascendit, quando reprobos quisque post incitationem doctorum ad mali operis usum redit. Quasi enim ad plana descendit, quando humilitatem simulat, ut præsumpta mandata cognoscant. Quid est vero, quod prius Samuel abire, quam Saul in domum suam ascendere dicitur? Sed, ut dixi, cum necessitas aliorum non est, manere cum versuto electis prædicator non potest; et quia in absentia doctoris simulator proficit, Saul in domum non abiit, sed ascendit. Ascendere quippe reprobis, est de malo ad pejus proficere. Cum item descendere superbus dicitur, ascendere perhibetur. Ascendere quippe in domum suam superbo, est superbiendo usque ad mensuram, ^a qua damnandus est, se extollere. Domus namque superbi, est nequitie suæ mensura. Dum enim per prospera sæculi agere tyrannidem, turbare terram, premere bonos, innocentes affligere permittuntur, quid aliud, quam ascendere superbi videntur. Sed quia præsumptum est a Deo quantum noceant, quantum sæviant, quantum per tyrannidem se extollant, usque ad domum suam ascendere permittuntur. Domus namque eorum, mensura nequitie est, in qua semper erunt: quia ubi ad plena flagitia venerint, rapiuntur per mortem, et per æterna tormenta peniuntur. Quasi enim in domo manet, qui a conversationis suæ poenis egredi nunquam potest. Quod non solum de superbis, sed et de luxuriosis, et omnibus reprobis convenienter intellegi potest. In ascensu quippe, et non in domo adhuc erant, de quibus dicitur: *Nondum impleta sunt peccata Amorrhæorum (Gen. xv, 16)*. Hinc item beatus Paulus apostolus dicit: *Ut impleant peccata sua (I Thess. ii, 16)*. Ergo ad domum ascendunt, quando profecta mali ad opera nequiora proficiunt, pro quibus æterna tormenta sustinebunt.

42. Samuel autem in Ramatha abire dicitur. A reprobis quippe divisi doctores non eunt, sed abeunt. Vadunt quippe, quando corrigendos deserunt, quia quos velut irati dimittunt, ab eis postmodum bona

A emendatione invitati redeunt. Abire ergo doctoris, est impenitentes impios perpetua animadversione deserere. Sic enim peccata ad mortem per impenitentiam operantes deserunt, ut ad eos redire ulterius non cogantur. Bene ergo dixit: *Non vidit Saul Samuelum ultra usque ad diem mortis suæ*. Et quia hoc esse agendum in summæ veritatis contemplatione percipiunt, in Ramatha abire memoratur. Consummata namque visio, est intimæ veritatis ratio perfecta. Ne ergo prædicatorum districtio nimia esse carnalibus iudicetur, cum ab Ecclesiæ communionem reprobos in perpetuum separant, audiant; quia postquam Samuel in Ramatha venit, Saul ultra non vidit; quia illum doctor æternaliter dividit, quem pertinere ad electorum numerum non cognoscit. Sed hoc fiducialiter creditur, si in forma Samuelis prædicatorum sanctæ Ecclesiæ charitatis affectus districtus videatur. Districtio quippe zelus ostenditur, quia non vidisse Saul usque ad diem mortis suæ memoratur. De affectu vero charitatis subijunctum est:

(Vers. 35.) *Verumtamen lugebat Samuel Saul, quoniam Dominum penitebat, quod constitueret regem Saul super Israel.*

43. Quid enim est, quod luget, quem cernere indignatur, nisi quia et cum zelo rectitudinis sancti doctores habent affectum magnæ charitatis, ipsa autem charitatis magnitudo ostenditur, quia projectum regem 374 plangere perhibetur? Quo ergo affectu electorum subditorum peccata plangunt, qui pro projectis reprobis plangere tam affectuose didicerunt? Instantia namque luctus ostenditur, quia subijunctum est:

CAPUT III.

(I Reg. xvi, 1.) *Dixit Dominus ad Samuelum: Usquequo tu luges Saul, cum ego projecero eum, ne regnet super Israel?*

1. Cui enim dicitur: *Usquequo tu luges?* instanter lugere declaratur. Magnus ergo est affectus sanctorum, etiam cum austeritatem vindictæ exterius proferunt. Nam foris sæviant, sed intus per amorem liquescunt. More matrum parvulos verberant, sed affectu gemunt cum parvulis, quos castigant. Sed quid est, quod Dominus ait: *Usquequo tu luges Saul?* An potest mater filium morientem cernere, et per scissionem viscerum nequaquam flere? Mortuum sine luctu tolerat, quæ moritur, sed infirmatur. Quid est, quod dicit: *Usquequo tu luges Saul?* Nisi quia perditum nimis lugendi non sunt? Nam sæpe doctor de perditione subditi vehementer affigitur, sed respectu summæ justitiæ consolatur. Hoc ergo dicere Dei ad prophetam quid est, nisi prædicatoris mentem per internum solatium ab afflictione relevare? Et quia lapsis prælatis electi per divinam misericordiam subrogantur, subjungens Dominus, ait:

(Vers. 1.) *Imple cornu tuum oleo, et veni: mittam te ad Isai Bethlehemitem. Providi enim in filiis ejus mihi regem.*

2. Quasi enim lugentem consolans, ait: Cur pro-

^a Gilo, qua damnatus est.

fecti persona plangitur, cum melior subrogatur? Unde et Saul non provisus, David autem provisus ostenditur. Quantus ergo, et qualis fuerit, citata consideratione pensetur, qui iudicio et electione Dei omnipotentis decernitur. Quid est autem quod Deus providet, et propheta ad ungendum mittitur; nisi quia sanctæ Ecclesiæ spirituales mores describuntur, quæ constituere nulla cernitur, nisi quæ præeligere et præordinare Deum contemplatur? *Veni, inquit, mittam te ad Isai Bethlehemitem. Providi enim in filiis ejus regem.* Quasi dicat: A te nihil præsumas, sed illum, quem prævidi, ordinando subsequeris. Unde et paulo post subdit, dicens: *Et unges quem monstraverò tibi.* Quid est hoc, nisi quia prophetæ esse debent, qui in culmine Ecclesiæ alios volunt ordinare? Prævisum namque a Deo cognoscere possunt, si ad invenendum personam eligendi pontificis sacras consulunt Scripturas. Quasi enim loquente Deo ostenditur, cum talis Pastor eligitur, qualis per sacrum eloquium commendatur. Ad litteram vero Samueli venire a Domino dicitur, ut a reprobis et abjecti regis compassione revocetur. Si vero luctu assiduo lapsi restitutionem posebat, ei venire fuit, a tali intentione quiescere. Et cornu suum oleo implevit, quia pastorem sublimitatem in ungero rege laudis nitore temperavit. Cornu quippe asperu Saul impetiit, quia peccantem velut magno impetu prostravit, dicens: *Quia projecisti sermonem Domini, projecit te Dominus, ne sis rex (I Reg. xv, 25).* Quid est ergo, quod cornu impleri oleo præcipitur, nisi quia ungeri regis justitia commendatur? Quasi dicat: Rex, qui modo ungitur, non erit increpatione feriendus, sed miræ laudis favore prædicandus, non eget impetu, sed favori. Ad Isai Bethlehemitem mittitur, ut rex, qui eligitur, permansurus esse **375** doceretur. Per patriarcham quippe Jacob longe ante regni mansuri status ostensus est, quia dixit: *Non deficiet sceptrum de Juda, et dux de femoribus ejus, donec veniat, qui mittendus est (Gen. XLIX, 10).* In filiis ergo Isai rex prævisus assertitur, ut rex, qui ungi præcipitur, non ut Saul recessurus, sed durabilis doceatur. Quasi prophetam in abjecti angustia tabescentem excitet, dicens: *Cur abjectus pro culpa plangitur, cum laudandus subrogetur?*

3. Hæc autem ad litteram tetigimus; nunc sub litteræ narratione prælatorum nostrorum electionem videamus. Quid est, quod cornu oleo implere præcipitur, nisi quia talis in sancta Ecclesia pastor eligendus est, qui non argui velut transgressor debeat, sed ad exemplum aliorum miris laudibus commendari? Cornu namque telum animalium est. Auctoritas autem et increpatione summi antistitis quid sunt aliud, nisi tela? Cornu quippe feriunt, quando peccatoribus per increpationem acumina conjunguntur. Ferire etenim cornu, est peccatores acute redarguere. Cornu oleo impletur, quando prædicatoris sublimitas non habet asperitatem minarum, sed blandimenta favorum. Vel cornu oleo impletur, quando electo pastori simul datur et sublimatus culminis, et virtus unctio-

nis, quando et sublimis gradus ascenditur, sed qui ad alta sustollitur, meritorum ubertate repletur. Cornu ergo pleno sacerdotibus ungitur, qui ad summum gradum perveniunt cum plenitudine gratiarum. Quia vero oleo ignis accenditur, oleum doctoris amor est cordis. In quo ignis accenditur, quia in pinguedine oris virtus et gratia ardet Spiritus sancti. Quia ergo pinguedinem magnæ charitatis habere doctor debet, rex, qui ungi præcipitur, pleno cornu ungi perhibetur. Dicitur etiam plenitudo cornu pro perseverantia gratiarum; nam qui ante finem deficiunt, ungi cornu plenitudine non merentur. Adhuc quoque dicendum de cornu hujus plenitudine est; quia idcirco præcipitur, quia magna unctione indiget, qui de sua plenitudine replere alios debet. Unde et **M** Moyses tam plenus exstitisse dicitur, ut de spiritu ejus Dominus tulisse et aliis dedisse doceatur (*Nam. XI*). Vel cornu prophetæ impletur, cum pontificalis sublimitas ad perfectiora docenda præparatur. Quando enim Ecclesiæ principes ordinantur, eis, quæ agere debeant, semiplena prædicanda non sunt. Cornu ergo pontifices implent, quando plenas atque perfectas virtutes profervunt, quas electi Ecclesiæ principes imitentur. Quia vero ipsi, qui unguunt, esse spirituales debent, cornu jubentur implere. Cornu quidem de carne est, sed clausum in carne non est. Cornu ergo spiritualis conversatio doctoris est. Cornu vero oleum effundit, cum ille alta prædicat, qui hæc alta conversatione demonstrat. Cornu ergo oleo implere, est prædicationem magnarum virtutum in alta conversatione suscipere. Et in capite effundit, quando in mente illius imprimit, qui ad summum ordinem novus venit. Quando ergo electi promoventur, pleno cornu unguuntur, quia ad altitudinem ordinis proficiunt virtute perfectionis.

4. Sed propheta ad Isai Bethlehemitem mittitur; rex in ejus filiis providetur, quia ille pastor eligitur, qui ecclesiastica religione eruditus est. Bethlehem igitur, quæ domus panis dicitur, quid aliud, quam unamquamque designat domum religionis? Panis namque nomine doctrina perfectionis ostenditur, Paulo attestante, qui ad conversionem debiles excitans, ait: *Lac vobis potum dedi, non escam. Nondum enim poteratis, sed necdum potestis (I Cor. III, 2).* **376** Si enim lac parvulorum est, panis non est nisi perfectorum. Unde et de perfecti viri robore dictum est: *In excelsis habitabit, munimenta saxorum sublimitas ejus, panis ei datus est (Isai. XXV, 12).* In domo ergo panis rex ad ungendum quæritur, quia utiliter promoventur, qui in perfectæ conversationis ordine nutriuntur. Ille etenim facere fortes alios potest, qui remissa et negligenti conversatione nutritus non est. In domo igitur quæritur panis, quia in promovendo antistite, quærendum est robur conversationis. De congregatione quidem debili fere nunquam accipitur persona virtutis. Unde bene in Isai filiis quæritur, qui salus Domini, aut certe salus absolute nominatur. Salus quidem recte prælatus dicitur. Quid enim sua peccata et vitia, nisi languores animarum? Electus

autem prædicator per integritatem sanæ doctrinæ, per soliditatem innocentæ, per splendorem electæ vitæ, salus Domini recte nominatur. Alii quidem sunt doctores, quorum sermo serpit, sicut cancer. De horum quippe familia rex non assumitur, quia ægras mentes ad salutem non ducit, sed interficit. Et notandum, quia Isai alio nomine Jesse dicitur. Duplex quidem nomen habet, quia bonus doctor non semper in pace est. In pacis quidem tempore salus Domini dicitur, ut bellorum munera, quasi intra domus secura vestibula sanare doceatur. In bello autem Jesse nomen habet, quia et seipsum fortiter munit, et alios valenter protegit. Jesse quippe insulæ levamen dicitur. Quid autem insulæ nomine, nisi mentes tentationum fluctibus vallatæ intelliguntur? Insulæ quidem sunt, quia etsi magnos conflictus sustinent, non moventur. Unde et electorum victoriam Psalmista prædicans, ait: *Dominus regnavit, exsulet terra, lætentur insulæ multæ* (Psal. xcvi, 1). Dominus quidem regnat, quando ejus sedem, electas videlicet mentes, turbo hostium nullas inquietat; sed lætatur terra, quia solida corda doctorum gratulantur. Lætantur insulæ, quia cum ejus gratiam tentamenta superant, majorum auditores hilaescunt. Terra quidem est mens fortis, et firma lingua doctoris. Insula vero dicitur, cor forte subjecti, quod adhuc tentamentis impetit, nec tamen movetur. Quid est ergo, quod Jesse levamen insulæ dicitur, nisi quia per robur doctorum minorum corda sublevantur? Nam inter tot fluctus tentamentorum corruerent, si non majorum robore ad altæ vitæ desiderium eorum corda levarentur. In Isai ergo, et Jesse filiis rex latere describitur, quia illi utiliter ad Ecclesiæ culmen veniunt, qui electorum magisterio et pacem custodire et dispo- nere, sive conficere spiritualia bella didicere. Bene ergo dicitur: *Providi enim in filiis ejus mihi regem*. In his quippe non in aliis rex providetur, quia ad culmen Ecclesiæ per divinam gratiam nulli perveniunt, qui electorum magisterium per omnes temporum ordines non sequuntur. Sequitur:

(Vers. 2, 3.) *Et ait Samuel: Quomodo vadam? Audiet enim Saul, et interficiet me. Et ait Dominus: Vitulum de armento tolles in manu tua, et dices: Ad immolandum Domino veni. Et vocabis Isai ad victimam, et ego ostendam tibi quid facias.*

5. Quid his verbis ostenditur, nisi quia tyrannorum versutia atque sævitia quandoque est pia fraude deludenda? Præcepto namque Domini de armento vitulus tollitur, immolatio simulatur, et ad regiam unctionem pervenitur, quia dum nocere tyranni cupiunt, obijcienda sunt eis quædam, quæ credant, ut nocendi aditum non inveniant. Sic tyranni deludendi sunt, ut caveatur culpa mendacii. Quod tunc bene perficitur, cum illud fit, quod asseritur, sed quod fit sic dicitur, ut celetur, quia ex parte dicitur, et ex parte reticetur. Prophetæ namque Samueli præcipitur, ut ad ungendum regem vadat, et se immolaturum Domino, non regem ancturum asserat; ut immolans verum dicat, et unctionem celans, tyranni sævitiam,

A vera dicens, deludat. Quia enim immolaturus abiit, paulo post manifeste exponit, ubi dicit: *Sanctificavit ergo Isai, et filios ejus, et vocavit eos ad victimam.*

6. Sed jam melius agit, si quid spiritualiter designent ista, videamus. Quid est ergo, quod vitulum in manu propheta tollit, et sic ad ungendum regem pervenit? Sed vitulus quid est, nisi splendor imaginis Redemptoris? Quia enim eum, quem eligit, conformem facere Redemptori studet, quando formam ipsam Redemptoris prædicat, quasi vitulum in manu portat. Et quia splendorem Dominicæ conversationis, quem prædicat, in virtute operis monstrat; vitulum, quem de armento suscipit, per manum ducit. Vitulum namque in manu tollere, est prædicationem Dominicæ conversationis servare in virtute operis. Sic nimirum vadens non occidit, aliter occideretur: quia qui dicit, et non facit, oris proprii gladio condemnatur. Quid est, quod dicere jubetur: *Ad immolandum Domino veni*? Quid est item, quia facit, quod dicit, dum venit et immolat, nisi quia tantæ debet esse efficacitæ qui alios promovet, ut bona non solum dicat, sed persuadeat? Immolationis quidem victima, quæ in prophetæ manu videtur, in altari cognoscitur. Quid est enim cor electi auditoris, nisi altare Dei? Quando enim bona doctor loquitur ore, et ostendit opere, vitulus in manu est. Quando autem et quod dicit, et agit, auditoribus persuadet, victima in altari est. Tunc ergo immolat, quando electa corda per amorem suscipiunt, hoc quod in verbo et exemplo doctoris radiat, de imitatione Redemptoris. Sequitur: *Et vocabis Isai ad victimam*: Fortasse hoc, locus iste insinuat, quod præter prelatorum conscientiam subditi promovendi non sunt. Isai prius ad victimam vocatur, ut bonum, quod subire subjectus cernitur, in magistri sui mente fundetur. Bene subjungitur: *Et ostendam tibi quid facias*. Idipsum quoque exprimens, ait:

(Vers. 3.) *Et unges, quem monstravero tibi.*

7. Nisi enim Isai prius vocetur, ei, quæ facienda sunt, non pandentur: quia sine magistri voluntate aliquid de subjecti persona faciendum non est. Illo ergo vocato, quod est faciendum, ostenditur, quia cum voluntate religiosi doctoris, subjecti humilitas ad arcem sustollitur prælationis. Quid est autem, quod dicitur: *Unges quem monstravero tibi*, nisi quia electi pastoris æquales discipuli omnes non sunt? Sunt namque ex illis, alii utiles ad obediendum: alii et humiliter obediunt, et jubere discrete didicerunt. Dicit ergo: *Unges quem monstravero tibi*: ut, cum ad culmen sacerdotii persona quæratur, cum magna subtilitate requiratur. Quibus nimirum verbis ordinatoribus Ecclesiarum in electione aliorum nihil suum relinquatur. *Quem*, ait, *monstravero tibi, illum unges*. Qui sunt qui unguunt quos non monstrat Deus, nisi qui carnali affectu ad Ecclesiarum culmen ordinandos ducunt, qui non merita discernunt, sed personas accipiunt? Isti quidem reges unguunt, sed non qui a Deo monstrantur. Quod suum est, faciunt; quod Dei est, tollunt. Dei quidem personam mous-

trare est, ordinatoris **378** præbere unctionem. Dum ergo ipsi sibi monstrant quos ungant, habere Deum cooperatorem nolunt. Unde et per prophetam Oseam de talibus electis Dominus queritur, dicens: *Ipsi regnaverunt, non ex me; principes exsiterunt, et ego ignoravi* (Osee. viii, 5). Dicitur ergo electis, quod audire non possunt reprobi: *Unges quem monstravero tibi: ut nullus promoveatur, nisi qui dignus tanto ordine, Scripturarum sanctarum laude decernitur. In eis quidem Dominus loquitur, ibi qualis et quantus esse debeat magister Ecclesie, memoratur. Ille ergo monstratus a Domino eligitur, qui per sacram eloquium commendatur. Hæc quidem mali rectores continentunt, boni faciunt. De honorum ergo obedientia recte subjungitur:*

(Vers. 4.) *Fecit ergo Samuel, quod locutus est ei Dominus. Venit in Bethlehem, et admirati sunt seniores civitatis, occurrentes ei.*

8. Ad historiam seniores admirantur, quia illuc venire propheta non erat solitus. Quo in loco fortasse signatur: quia electi doctores vix aliquando videri in publico debent, esse frequentes in secreto, negotiis civilibus vacui, spiritualibus pleni. Miraculum ergo sit populi, in publico visa persona pastoris. Mirantur quod exeat, quem secreti cultorem sciebant. Qui quia in magna populi veneratione sustollitur, seniores civitatis et admirati, et ei occurrere referuntur. Quia vero non populus, sed seniores admirantur, perfecta doctorum virtus ostenditur, quæ non a parvulis et simplicibus, sed a magnis et eruditis prædicatur. Qui etiam de pacifico ingressu propheta sciscitantur. Quasi ergo ingressum non pacificum minabatur, qui dicebat: *Quid vultis, in virga veniam ad vos, an in spiritu mansuetudinis?* (I Cor. iv, 21.) Quid est ergo, quod dicitur:

(Vers. 4.) *Pacificus est ingressus tuus?*

9. Nisi quia electi fideles dum bene spiritualium doctorum acta considerant, in eis utique divinam voluntatem pensant. Quia enim esse Samuelem prophetam sciebant, utique quia divinæ dispensationis secreta cognoverat. Dum ergo de pacifico ingressu interrogant, quid aliud interrogando faciunt, quam divini consilii nosse velle secretum? Utinam et nos quoties sanctos viros cernimus, inquirere de pacis nostræ securitate studeremus, et diligenter ab eis scire, quales a Deo cernamur, qui cognitionis nostræ oculos non habemus. Pacificus ergo ingressus doctorum est, cum ad eos veniunt, qui non sunt pro culpa feriendi, sed pro justitia prædicandi. Qui ergo promotum justum venerat, respondit dicens:

(Vers. 5.) *Pacificus, ad immolandum Domino veni. Sanctificamini, et venite mecum, ut immolemus.*

10. Cum doctoribus, ut immolent, vadunt, qui intentionem ad superna dirigunt. Et coram euntibus propheta immolat, quando id doctor, quod verbo pronuntiat, in assistentium cordibus per amorem ligat. Sed ut historiam paululum attendamus, vigilantem est discutiendum, quod dicitur: *Sanctificamini et*

venite mecum. Si enim interesse sacrificantibus non vident, nisi sanctificati, quid de sacrificantibus censendum? Sanctificare enim purgare est. Quantum ergo puros docet esse pontifices, ubi iuvitatis ad sacrificium non nisi sanctificatæ admittendæ sunt plebes? Sanctificatio quippe corporis pudicitia est, sanctificatio mentis charitas et humilitas. Sanctificetur ergo ad sacrificium invitatus, sed magis ille cogitur, a quo invitatur. Notent sacerdotes, quæ invitatis dicant: *Venite mecum.* Secum quippe **379** sanctificati veniunt, si cum mundis plebibus ad Dei obsequia mundi sacerdotes accedunt. Secum quippe ire, est mundos cum mundis accedere. Nam si mundæ sunt plebes, non mundi sacerdotes, secum non veniunt: quia æquali puritatis ordine non accedunt. Andriam hujusmodi quid alter propheta admonet, dicens: *Mundamini, qui fortis vasa Domini* (Isai. lvi, 11). Audiant item, quod dicit: *Lavamini, mundi estote* (Isai. i, 16). Quia ergo mundandæ sunt plebes, dicit: *Sanctificamini.* Quia item suam viri in continuo munditiæ sæpe statu semper debent permanere, et ad formam suæ puritatis alios trahere, subdit: *Et venite mecum.* Sed quia seniores ad victimam invitantur, quid per typum demonstrant, nisi quia ad eligendum antistitem, sive ad ungendum et consecrandum, plures sapientes atque religiosi viri vocandi sunt? Qui nimirum sanctificantur et veniunt, si proponunt, ut in electione illa carnale aliquid non sequantur. Sanctificari quidem eis est, ad præbendam dona sancti Spiritus spiritualitatem et sanctam intentionem adducere. Bene autem in typo electorum et de Isai, et ejus filiis dicitur:

(Vers. 5.) *Sanctificavit ergo Isai, et filios ejus, et vocavit eos ad sacrificium.*

11. Et quia per sacra eloquia Dominum eligendos antistites monstrare docuimus, jam quales monstret, qualesque reprobet subsequenter, loquentibus sacra hujus historie mysteriis, videamus. Sequitur:

(Vers. 6, 7.) *Cumque ingressi essent, vidit Eliab, et ait: Num coram Domino est Christus ejus? Et dixit Dominus ad Samuelem: Ne respicias vultum ejus, neque altitudinem stature ejus, quoniam abjici eum, nec juxta intuitum hominum judico. Homo enim videt ea, quæ apparent, Dominus autem intuetur cor.*

Quid enim est sapientibus ingredi, nisi ad subtile discretionis sacrarium intrare? Sed ingressum Eliab vidit: quia illam esse dignum predicatione sanctæ Ecclesie pastor agnoscit, qui et fortitudinem habet boni operis, et scientiam veritatis. Quid est autem, quod ei Dominus nec staturam ejus, nec vultum aspicere præcipit, nisi quia in sancta Ecclesia nec opus, nec scientia sine humilitate prædicatur? Quid est enim vultus alienus, nisi exterior conversatio, per quam noscitur? Et quid est statura ejus, nisi altitudo scientiæ, per quam ad superiora sublimatur? Quos ergo Eliab rectus, quam bona agentes, et eruditos significat, sed arrogantes? Unde et Eliab, Deus meus pater, interpretatur. Hoc quippe ejus nomen, quod

audent præsumere. Quid namque est, quod Deus meus pater dicitur : nisi quia dum fortiter bona agunt, spiritualia sapienter intelligunt, se per singulare meritum in filiorum Dei numerum transisse gloriantur? Nam pater non meus, sed noster omnipotenti Domino dicerent, si per humilitatem se cum electis cæteris in supernæ generationis ordine communiter viderent. Merito ergo repellitur, quia in spiritali culmine non nisi humiles præferuntur. Subtiliter ergo propheta de unguendi persona exquirat, dicens : *Num coram Domino est Christus ejus?* Modo hoc fit, quando summus doctor, et vitam et intelligentiam eligendi cognoscit, sed adhuc de humilitatis virtute perquirat. Sed vultum et staturam ejus abjectam videt, quando ei, quidquid pulchrum habet in opere, quidquid altum in eruditione inest ei, absque humilitatis virtute cognoscit. Merito igitur Dominus dicit : **390** *Projeci eum, nec juxta intuitum hominis judico : quia homo videt in facie, Deus autem intuetur cor.* Quasi dicat : Homines solent magna opera, et scientiæ verba laudare : ego autem nec verba, nec opera laudo, quæ in humilitate vera fundata non video. Indignitatis quippe sæ repulsam, qui ejusmodi sunt, expavescerent, si attente audire vellent, quod ad prophetiam Dominus dicit : *Ne respicias vultum ejus, neque altitudinem staturæ ejus, quia projeci eum.* Pro magno namque habent, quod arrogantes faciunt : sed ecce tam vile esse a Domino dicitur, ut nec respiciendum esse judicetur. Sed isto amoto, quid sequatur ostenditur :

(Vers. 8.) *Et vocavit Isai Aminadab, et adduxit eum coram Samuele. Qui dixit : Nec hunc elegit Dominus.*

12. Aminadab interpretatur, urbanus. Merito igitur, Domino consulto, repellitur : quia sancta ecclesia ad regimen animarum non eligit negotiis sæcularibus strenuum, sed spiritali conversatione decorum. Urbani quidem sunt, qui postposita intentione cælestium, exterioribus studiis se ostendere strenuos conantur. Nec hunc ergo elegit Dominus, quia pii pastoris studio ecclesia, non terrena, provideri fidelium gregibus debent, non infirma et labentia, sed sublimia et æterna.

(Vers. 9.) *Adduxit autem Sama, de quo et ait : Etiam hunc non elegit Dominus.*

13. Sama, audiens, interpretatur. Quid ergo Sama designat, nisi obediens et simplices? Audire quidem eis, est ea quæ a majoribus jubentur, obediendo perficere. Unde et de obedientia gentilis populi per Psalmistam dicitur : *Populus, quem non cognovi, servivit mihi, in auditu auris obedivi mihi (Psal. xvii, 43).* Quis est autem, quod non eligi a Domino dicuntur : nisi quia in Ecclesiæ culmine non ponuntur imperiti humiles, sed humiles sapientes, qui et facere jussa sciunt, et quæ facienda sunt, sapienter jubent? Facere quidem eum oportet, et docere. Faciat ergo humiliter, doceat sapienter. Quia ergo qui facere per humilitatem sciunt, et jubere per eruditionem nesciunt, in dignitatem regiam assu-

mendendi non sunt, Sama ad regnum a Domino non eligi perhibetur. Hinc ergo, hinc simplices et inobedientes colligant, quam pœnaliter ad præeminendum se ingerunt, si omnipotens Deus nec illum ad regimen suscipit, qui per humilitatem obedientiæ audiens vocatur. Et quia plures sancta Ecclesia hujusmodi tam simplices et bene viventes, quam humiles sapientes habet, sequitur :

(Vers. 10.) *Adduxit itaque Isai omnes filios suos coram Samuele. Et ait Samuel : Non elegit Dominus ex istis,*

14. Quia in septenario numero soleat perfectio designari, testatur Isaias propheta, qui dona sancti Spiritus Redemptore nostro manentia asserens, ait : *Requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiæ et pietatis, et replebit eum spiritus timoris Domini (Isa. xi, 2).* Quid est ergo, quod hi, qui a prædicationis officio repelluntur, septenario numero designantur, cum idem numerus perfectionem designet, quam alius nisi de sancti Spiritus infusione non habet? Sed convenienter hoc asseritur : quia pluribus gratia Spiritus sancti ad bene vivendum datur, ad docendum non datur. Qui quia plures sunt, et in bona operatione perfecti, apte septenario numero continentur. Item quia robusta faciunt, et subtilia non intelligunt, a regni gubernatione repelluntur. Et septem ergo sunt filii, et eorum aliquis ad animarum regimen non assumitur : quia etsi bene vivendo regere fortiter semetipsos sciunt, tueri alios fortiter per doctrinam nequaquam possunt. Nunquam se tam in ordinando præcipitet ordinator Ecclesiæ, quia, etsi plures habet, qui ad suscipiendam animarum curam non sunt idonei, qui tamen præesse possint et deesse non possunt. Quærat ergo doctor instanter, non desiciat quærere, donec latentes possit invenire. Magnæ quidem electorum virtutes quasi thesauri omnipotentis Dei fere semper in occulte sunt. More etenim timoratorum divitum omnipotens Deus facit : quia ne virtutum thesauros perdat, hos et in electis mentibus collocat, et ipsas mentes per secretum celat. Quærat ergo, qui ordinare, hinc ornare, Ecclesiæ caput cupit, occultos thesauros. Christi sponsam ornare gestit ; sed non potest, nisi occultos sponsi thesauros ad ejus ornatum producat, et non desistat, donec latentes inveniat. Sed quicquid hortor pastores quærere, cum nisi Deus oculos [*Legendum videtur occultos*] proferat, nequeant inveniri? Quid est enim aliud : *Unge quem monstraveris tibi?* Tamen quærendi sunt, quia, nisi quæsiti diu, minime monstrantur. Nam et Dominus se monstraturum promittit, et tamen propheta quærere nititur, ut invenire mereatur. Unde et Dominus quærendi instantiam imperat, dicens : *Quærite et invenietis, petit et accipietis, pulsate et aperietur vobis (Math. vii, 7).* Quærens ergo propheta, et tot jam repulsis, quærere perseverans, quid nobis insinuat, nisi ut nulla dispensatione indigat ad omnem religionis venire permittamur [*Fortis permittantur*]? Nam cum in plerisque sanctæ Ecclesiæ negotiis salubris sit dispensatio, le-

thalis profecto et mortifera est, ubi aut cæci per ignorantiam, aut irreligiosi sapientes, aut ad sæcularia negotia projecti ad aliorum primatum venire permittuntur. Hi enim ignorando, illi sciendo et non faciundo, subditorum animas perimunt: illi item negligendo spiritualia, sequendo carnalia et terrena. Illi quidem totis viribus laborant, ut laudentur quæ dicunt; isti quæ dicant nesciunt; illi ad hoc omni intentione conantur, ut inter summos sæculi abundantius honorentur: qui profecto tanto peiores prioribus sunt, quanto illi in spiritualibus, isti in carnalibus et sæcularibus apparere sublimes volunt. Horum finis desiderium est, fulciri divitiis, honoribus extolli, potentum hujus sæculi familiaritatibus sublimari. De quibus omnibus reprobæ mentis affectibus oriri potest negligentia animarum subditorum, contemptus Christi, et Ecclesiæ dilapidatio facultatum. Quærat itaque doctor, ut nulla dispensatione indignos præferat: quia quod lethiferum est, nunquam permitti debet. Unde et subditur:

Dixitque Samuel ad Isai: Nunquid completi sunt filii?

Quid est, quod alium quærit, nisi quia non debet ante quærens quiescere, quam mereatur invenire? Et quia sæpe abjecta foris et vilia, intus excelsa sunt, sequitur:

(Vers. 11.) *Qui respondit: Adhuc reliquus est, et qui pascit oves.*

15. Quid est reliquus, nisi abjectus? Abjectum dico a se, non a Deo: quia a Deo per superbiam quis abjicitur; a se abjectus est, qui vilis et humilis æstimatur. Vel reliquus dicitur, qui in aliorum comparatione esse aliquid non videtur. Abjectus ergo humilis dicitur; quia contemni se videt, et tolerat, **382** ostendi nequaquam curat, sed oves pascit; quia cogitationes simplices in contemplatione æternæ hæreditatis nutrit. De his certe pascuis electorum a Domino dicitur: *Ingredientur et egredientur, et pascua invenient* (Joan. x, 9). Intus quippe habent pascua contemplationis, foris pascua boni operis. Intus mentem devotionibus impingunt, foris se piis operibus satiant. Merito parvulus iste dicitur oves pascere, quia electus quisque humilis est, et sterilis non est, qui quotidie magna agit, sed de se magna non sentit. Merito ergo non solum parvulus, sed pastor asseritur: quia qui vere humiles sunt, foris se dejiciant, sed per internam societatem in summis, et æternis pascuis immorantur. Nam scriptum est: *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam* (I Petr. v, 5). Quæ autem gratia? Nisi ut summa videant et cognoscant, cognoscant et diligant, atque ad ipsa dilecta quasi pingues et fortes currant. Hic itaque, quia valde idoneus est, instanter exhiberi jubetur. Nam sequitur:

(Vers. 11.) *Et ait Samuel ad Isai: Mittite, et adducite eum. Neque enim discumbemus, priusquam ille veniat.*

16. Quid est autem, *Non discumbemus, priusquam*

veniat? Quem requirit, nisi quia in observatione jejunii celebranda sunt sacramenta unctionis? Nobis autem non solum ipsa sacramenta, sed vis sacramentorum attendenda est. Nam quidam cibi sunt, qui si non caventur, ungere bene reges nequaquam sinunt. Exteriora quidem Ecclesiæ negotia quidam cibi animæ sunt, qui ab electis devote administrantur. Sed si negotiorum multitudine anima saturetur, ad suscipienda spiritualia intrare perfecte non sinitur. Cum ergo spiritualia instant, exteriora differantur: quia cum magna mentis quiete disponenda sunt. Sequitur:

(Vers. 12.) *Misit ergo, et adduxit eum.*

Rex futurus adducitur, quando ab occultationis suæ latibulis humiles producuntur. Latent quidem, sed in pascuis; quia, etsi hominibus intra carnis vilia et infirma se tegunt, magna est supernæ contemplationis latitudo, in qua morantur. Sed qualis jam prælatus appareat, videamus. Sequitur enim, et dicit:

(Vers. 12.) *Erat autem rufus, et pulcher aspectu, decoraque facie.*

17. Quid est, quod tanta pulchritudo regis asseritur, nisi quia magnis virtutum fulgoribus ornari debet persona doctoris? Nam de Redemptore dictum est: *⁠ Spiritus ejus ornavit caelos* (Job. xxvi, 13). Cæli namque sunt sublimes prædicatores. Qui profecto cæli a spiritu ornati sunt, quia virtutes quibus emicant a Spiritu sancto percipiunt. Quid est ergo, quod rufus asseritur, nisi quia in rubra sæpe materia charitatis fervor designatur? Unde et in veste pontificis coccus ponitur bis tinctus, ut duplici vestiatur charitate. Rufus ergo dicitur per ardorem charitatis, quia dum ardentia præcepta charitatis exhibet, quasi per calorem rubet. Quid item est pulcher aspectu, nisi interna contemplatione conspicuus? Quasi enim pulchrum aspectum habet, qui decore visionis radiat in interna contemplatione. Quid ergo facies designat, nisi exteriorem gloriam honestatis? Nam quia per faciem quisque cognoscitur, decor faciei est præclara honestas conversationis. Quasi enim per faciei decorem cernitur, qui in omni gestu corporis splendidus invenitur. Rufus ergo amore est, pulcher aspectu propter scientiam decora facie, splendidus honestate.

Quia vero charitatis fervor **383** per sancta opera demonstratur, potest per ruborem ipse labor operis designari. Qui enim nimis laborat, faciei ruborem repræsentat: quia dum intus incalescit, foris in vultu ruborem trahit. Sic namque est omnis spiritualis labor. Quia enim unusquisque quanto amplius præterna vita laborare conatur, tanto ferventius ad laborandum sancti Spiritus ardore succenditur, velut in fervescendo ruborem excitat, quem foris portat. Rufus est ergo doctor labore pii operis, pulcher aspectu in fulgore contemplationis. Decor vero faciei ipsa est pulchritudo charitatis. Per alias quippe virtutes formam sanctitatis accipimus; per ipsam cha-

* Corrupte in aliis excusis, *spiritu ejus ornant caelos.*

ritatem, ipsam formam nobis quasi mirabili decore A vestimus. Illæ aliæ virtutes corpus justitiæ sunt, charitas vero hujus corporis facies recte intelligitur. Per faciem quippe, non per corpus unusquisque cognoscitur. Nam si corpus videas, et faciem non videas, eum cujus solum corpus aspicias non agnoscis. Quid vero est aliud, quod fatuis virginibus respondetur a sponso: *Nescio vos (Matth. xxv, 12)*? Ecce per magnos labores virginitas conservatur, ipsa quoque virginitas magna et incomparabilis virtus agnoscitur. Quid est ergo, quod fatuæ virgines a sponso non cognoscuntur, nisi quia corpus habent quo subsistant, decorem vero non habent faciei quem sponsus agnoscat. Habent quidem laborem in conservando corpore, non habent decorem vultus in perfecta charitate. Hæc namque tria eo quo ponuntur ordine, in electi conversatione proficiunt. Nam pulchros contemplationis aspectus habere non prævalet, nisi qui prius se in labore pii operis vehementer exercet. Æternæ quidem lucis gaudia illius summi luminis immensitas, æternus ille vigor splendoris ineffabilis, quo laboriosius quæritur, se quærentibus laxius aperitur. Qui ergo jam talis est, idoneus quidem ad docendum cernitur; sed nisi decora facie fulgeat, nisi mentem charitatis perfectæ radiis illustratam gerat, dignus tanta celsitudine non probatur. Sit ergo rufus pastor, et non sit remissus in opere; sit pulcher aspectu, videlicet sublimis in eo contemplatio; sit decora facie, ut totum robur operis, et altitudo contemplationis, supernæ majestatis oculis notum, sit per ineffabilem pulchritudinem charitatis. Hæc quippe tria immensi decoris insignia, quia sanctæ Ecclesiæ doctor habere debet, pro omnibus Petrus assumitur, et an amet Redemptorem tertio interrogatur. Primo namque ei dicitur: *Petre, amas me (Joan. xxi, 16)*? ut per amorem agere fortia studeat; secundo, ut in contemplando alta cognoscat; tertio, ut perfectæ charitatis affectu, et erga proximum ferveat, et ad speciem Conditoris ferventius inardescat. Talis ergo ac tantus tam pulcher, tam decorus puer, quo testimonio proferatur, audiamus. Nam sequitur:

(Vers. 12.) *Surge, et unge eum, ipse enim est.*

18. Quid est, *Surge, et unge eum*? An tantus erat D parvulus, ut sedendo ungi non posset? Sedendo quippe, tangere alta non possumus. Magna ergo est virtus, magna celsitudo humilium, si ad eorum summa nec prophetæ pertingunt. Surgit ergo propheta, cum se pontifex in miram electi prædicatoris venerationem erigit. Nam foris humilem quasi videndo conspicit; sed interius ejus meritum, nisi se in interna contemplatione erigat, non agnoscit. Surgere ergo doctor præcipitur: quia cui tanta vult sacramenta impendere, ejus ante cognoscere meritum sublimitatem debet. Quid est ergo, quod dicitur, *Surge, et unge eum, quia ipse est*, nisi sublimia sacramenta sublimiter præbe? Nam sæpe indiscreti pastores negligentem et reprobam accedentium vitam sciunt, et eos promovere non

PATR. LXXIX.

metuunt. Hi profecto unguunt, et non surgunt; quia quibus sacramenta unctionis tribuunt, in alto situs meritorum loco non cernunt. Quando igitur doctus sublimis ostenditur, ejus ordinator surgere moneatur; quia per ministerium tunc digne tribuuntur sacramenta unctionis, cum unguendus in alta conspicitur sublimitate virtutis. De quo nimirum, *Quia ipse est*, dicitur: Si ergo ipse est, alius non est; quia, nisi his virtutibus fulgeat, necesse est ut ordinem tantæ celsitudinis non attingat. Quem ergo monstratum se Dominus promisit, rufum et pulchrum aspectu, et decora facie ostendit, dicens: *Ipsa est enim*. Quia nullus debet subire culmen regiminis, qui robur non habet magni operis, scilicet contemplationis scientiam, et fervorem charitatis. Bene ergo subjungitur:

(Vers. 13.) *Tulit igitur Samuel cornu olei, et unxit eum in medio fratrum suorum.*

19. Cornu olei tollitur, ut tota vita pontificis spiritalis esse doceatur. Cornu olei tollitur, ut in excellenti liquore magister Ecclesiæ vir esse studeat magnæ misericordiæ. Oleo ungitur caput regis, quia lucere super candelabrum debet per flammam verbi. Cornu oleum recipit, ut increpando purget, et miserando per blandimentum trahat. Cornu etiam recipit in sublimitate ordinis, oleum ad fomenta virtutis. Sed pleno cornu ungitur, ut virtus pontificis plena doceatur. Cornu namque plenum in unctione sua habet, si tam in virtute misericordiæ quam charitatis et verbi perfectus est. Plenum etiam cornu in unctione sua habere cognoscitur, cujus omnis potestas per misericordiam dispensatur. Ipsa quippe auctoritas sanctæ Ecclesiæ, cum sine misericordia est, nulla est; quia tunc spiritalis est rigor disciplinæ, cum a linimento non vacat misericordiæ. Cornu ergo et oleum simul ostenditur, ut disciplina semper cum misericordia teneatur. Cornu namque oleo plenum dicitur; ut ubicunque cornu acumen exhibet, exhibeat refusæ gratiæ unctionem. Sed dum ad unguendum regem unctio ducitur, cornu foris cernitur, intus plenitudo olei occultatur. Portet igitur propheta cornu foris, intus oleo repleat; foris textum insinuet, intus sacramenta declaret. Sciat ergo propheta quod tribuat; sciat rex unctus exhibita recipiendo, quid agat. Quid est ergo, quod foris est cornu, intus oleum, nisi quia plerumque subditorum duritia meretur, ut pastoris increpationem sentiat, sed misericordiæ ejus aliquid non attendat? Rector ergo cornu exhibet, in quo oleum latet; quia, cum quis acriter ex charitate corrigitur, pœna sentitur, charitas non videtur. Sævus enim rector aspicitur, qui sic increpat, quasi qui non amat; quasi qui vehementer odit, sic objurgat. Quid tunc a compunctis cernitur, nisi cornu acumen, quo acrius feriuntur? Sed quia valde intus prius pastor diligit, quem foris arguendo ferit; quid aliud quam cornu increpando monstrat, oleum diligendo celat? Plenum ergo cornu in unctione regis asseritur, ut in electo prædicatore perfectum utrumque esse doceatur. Nam

15

notus ad arguendum esse debet, molli ad misericordiam. Perfecte feriat, ut omnem vim morbi perfecte confediat; perfecte per misericordiam unget, ut plagas quas pinguis ad sanitatem reducat. Si enim minus violenter quam debet ferit, plus quod laet non eicit. Et si violenter ferit, et **335** abunde non ungit, peccatum per austeritatem intericit, et saluti non reddit. Sit ergo integrum cornu, integra olei plenitudo, ut austero per cornu feriantur vulnera, et per oleum foveantur.

20. Sed quid est, quod in medio fratrum ungitur, nisi quia virtutis exempla circumquaque spargere iubetur? In medio fratrum ungitur, ut tantæ unctionis fieri participes omnes possint. Qui enim in medio ponitur, ab omni parte videtur. Oleo quippe in medio aliorum ungitur: quia qui in aliorum exemplum positus est, nullam sui partem habere obscuram debet, ut hunc omnes aspiciant, et ab eo lucis exemplum sumant. Unde et sancta animalia in circuitu oculis habere describuntur (*Eccl. 1*): quia electus doctor dum ardorem charitatis, dum virtutem misericordiae, dum zelum rectitudinis ex dono sancti Spiritus recipit, quasi globum habitat luminis, qui eum ex omni parte circumstantibus fulgentem reddit. Vel in medio fratrum ungitur, ut unctum et medium se esse semper arbitretur. Agnoscat ergo dignitatem suam, et vim dignitatis exerceat, quia unctus est. Videat se medium, et communis conditionis hominem, ut pares sibi esse eos quibus eminet recognoscat. In medio ergo fratrum ungitur, ut sit humilis et sublimis. Sublimis ordine, humilis estimatione. In medio item ungitur, ut se privato amore non diligit, sed ex omni quod præeminet lucra aliorum quærat. Unde et Saul solus in extrema parte civitatis unctus fuisse perhibetur (*I Reg. 10*). Quid est animi, quod solus a solo iungitur, nisi quia de culmine potestate per amorem privatum debet intumescere! Dum enim de accepta dignitate se singulariter amare voluit, velut fomentum luminis solus tulit. Unde et puer, qui comitabatur, præmittitur: quia electorum nullus eius exempla sequitur, qui divina auctoritate reprobatur. David ergo in medio fratrum ungitur: quia electus doctor de eo, quod singulari sublimitate sustollitur, singulari amore nequaquam gloriatur. Et quia per ministerium hominum spiritualia in electis rectoribus dona emulantur, adjunctum est:

(Vers. 15.) *Et directus est spiritus Domini in David a die illa, et in reliquum.*

21. Spiritus quippe Domini post unctionem dirigitur: quia foris sacramenta percipimus, ut intus sancti Spiritus gratia repleamur. Foris namque homo, intus Deus operatur, et non homo. Foris namque homo surgit, intus se spiritus dirigit: quia ordinem religionis homo homini præbet, sed in eum cui ordo datur spiritus dirigitur, ut foris sublimitatem suscipiat ordinis, et intus robur sancti Spiritus. Foris ordo committitur, ut quæ Dei sunt, agere debeat; intus dirigitur spiritus, ut quod injungitur, potenter

A agat. Magnam quippe est onus cordis, magna fragilitas carnis. Onus ergo tantum quia debili committitur, dirigitur spiritus: ut debilis reboretur, et magnum onus tanto gratius ferat, quanto ipsum omnipotens spiritus fortius ad ferendum juvat. Sed dirigi spiritus dicitur, ut conversus a rege superbo sentiat. Se ergo spiritus in alterum dirigit, quando ejusdem spiritus gratia superbos ac Ætos fugit. Unde et scriptum est: *Spiritus Domini discipline effugiet Ætum* (*Sap. 1, 7*). Hinc et per comitatum in Evangelio ait: *Spiritus tui post te est, et vocem ejus audis, et necis eum veniat, aut quo vadat* (*Joan. 14, 6*). Spiritus quidem venit et vadit, quia reprobus deserit, electos assumit. Et quia judicium omnipotentis Dei imperscrutabile est, unde veniat et quo vadit homo **336** nescit: quia sciri non potest, an quis in gratia quam recipit perseverare in perpetuum debeat. Ab eo igitur qui defecit venire spiritus dicitur, ire ad eum qui perseveraturus est: quia alios in tempore deserit, alios assumit, nec tamen deserit. Unde et in typo electorum de David dicitur: *Directus est spiritus Domini in David a die illa in reliquum*. In die quidem unctionis dirigitur, quando sic foris Christi sacramenta percipimus, est intus sancti Spiritus gratia repleamur. Et in reliquum dirigitur spiritus, qui a gratia quam percipit nunquam recedit. Hinc quippe gratiam directi spiritus sic predicatorem ascribimus, ut omnibus ordinibus sanctæ Ecclesiæ tribuamus. Quisquis enim Redemptoris nostri fidem suscipit, per redemptionis nostræ baptismum renascitur, et Spiritus sancti gratia ab omni peccato redimitur. Unde et electis redemptis ejusdem Spiritus sancti donum lasinans Paulus apostolus, ait: *In quo signati estis in die redemptionis* (*Eph. 1, 13*). Si ergo consideremus populum eundem in circumcissione superbum, Spiritum sanctum amittere, videmus pariter in baptizato ejusdem spiritus directionem. In quo nos quidem dirigitur, quia per superbiam illi sancti Spiritus gratiam perdidit. Quid est ergo, quod dicitur, *A die illa et in reliquum*, nisi quia sancti Spiritus gratia sic recipitur, ut in ea electi usque in finem perseverare doceantur? **337** Hinc quidem post remissionem peccatorum peccata ad mortem faciunt, in quibus nimirum spiritus in reliquum dirigi non videtur. Dirigitur ergo spiritus in electis tantum in die illa in reliquum, quia reprobi in exorta fidei per Spiritum sanctum peccata dimittuntur, sed Spiritus sancti gratiam postmodum per **338** iniquitatem perdunt. Dirigitur namque in reliquum, sed in David, quia manu fortis interpretatur. Manu quidem fortis est qui diabolo puzaret, et hominem quod accipit per perseverantiam usque in finem tenet. De quibus caro Dominus ait: *Qui perseveraverit usque in finem, salvus erit* (*Matth. 10, 22*). Quod si universalis Ecclesiæ status conspiciatur, spiritus Domini in David in reliquum directum videmus: quia electos sanctæ Ecclesiæ ab ejusdem Ecclesiæ primordiis Spiritus sancti gratia replere cepit,

* Gussanv., tanto gratius ferat.

quos usque ad mundi finem custodire non desinit. A

22. Jam quippe juxta propositum nostrum claudi fiber ad finem debet; sed ad memoriam redit quia principia voluminis ad conversationem retulimus Redemptoris. Et quia per Joannem initium, et finis idem Redemptor noster asseritur, optimo fiber sine clauditur, si in Redemptoris nostri narratione consummetur (Apoc. 1, 8). David ergo manu fortis ipsum Redemptorem humani generis insinuat, qui antiquo hosti prevaluit, et de ejus potestate electos tuft. Qui Bethlehemite et Isai filius dicitur, quia de eo populo nasci voluit, quem Scripturarum sanctarum scientia quasi ex pane saturavit. Domus quippe panis Judæa fuit, quæ solidum Scripturarum cibum in spiritali intelligentia, quasi ex pane habuit. Quid vero Samuel, nisi, ut jam sæpe diximus, veterum prædicatorum ordinem signat? Quid vero David, nisi Redemptorem insinuat? Ad eum ergo unguendum Samuel mittitur. Ungere quippe eum, est ejus incomparabilem sanctificationem ignorantibus prædicare. Nam quasi ungitur, quando noscitur opinio ejus odor aperitur. Huic namque ungebat, qui dicebat: Quia ei se infundit omnis plenitudo divinitatis corporalis (Colos. 2, 9). Sed quid tantum **387** novos prædicatores ad ejus actionem recipimus, cum etiam veteres tam venerabiliter unxisse videamus? Quid enim melius ac suavius refolet, quam illud, quod in eo propheta Isais effudit, dicens: *Requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiæ et pietatis; et replebit eum spiritus timoris Domini* (Isai. 11, 2)?^a Hinc item, qui tenetur in manibus, David ei loquens, ait: *Speciosus forma præfuitis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis* (Psal. 45, 3). Et post pauca: *Unxit te Deus tuus oleo benedictionis præ consortibus tuis*. Hanc autem Daniel unxit, et omnis unctiois sacramentum Judæis præbuit, dicens: *Cum venerit Sanctus sanctorum, cessabit unctio vestra* (Dan. 12). Ad unguendum ergo propheta mittitur; quia ejus odor a parvulis nunquam capitur, nisi per prædicatorum ora pandatur. Unde et tres illæ mulieres aromata præparant, et in sepulcro Redemptorem unguunt (Marc. 16). In sepulcro quidem Jesus ungitur, cum resurrectionis ejus gloria prædicatur. Unde et cum veniunt, Jesus non invenitur; quia cum bene de Dominica morte disputant, mortuum jam resurgentem monstrant, et quasi veniendo non inveniunt; quia ubi bene mortis causam cognoscunt, vitam esse redditam per illius mortem inveniunt.

23. Sed quid est, quod implere cornu oleo jubetur? Quid namque fuit austeritas legis, nisi cornu acuitas? Quasi enim cornu percussit, dum peccata non per misericordiam indulgit, sed pœnam indigendo vindicavit. Cornu ergo oleo impletur; quia talis Rex ungitur, qui peccata hominum misericorditer dimittat, non per legis austeritatem puniat. Nam

^a Vatic. et Gilot., *consummetur*.

^b Gilot. et Vatic., *sic eadem*.

Moysi cornu præferabant, qui de ea quæ in adulterio deprehensa fuerat Domino dicebant: *Moyses jubet hujusmodi lapidare; tu quid dicis de ea* (Joan. viii, 15)? Sed qui pleno cornu unctus fuerat, dicit: *Qui sine peccato est vestrum, primus in eam lapidem mittat*. Quasi cornu ferendi iste, assumpserat, qui dicebat: *Hic si esset propheta, sciret quæ et qualis est hæc mulier quæ tangit eum, quia peccatrix est* (Luc. vii, 39). Sed qui ex plenitudine cornu unctus Jesus fuerat, totum remittebat, dicens: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*. Hinc de peccatorum assumptione murmurantibus dicit: *Non veni vocare justos, sed peccatores* (Matth. ix, 13). Cornu ergo pleno ad unguendum David propheta mittitur, quia istum modo doctores prædicant, qui duritiam legis solvit, et omne, quod rigidum prætulit, per gratiæ suæ fomenta reparavit. An non ungebat eum ille, ad eum unguendum missus, de quo dicitur: *Fuit homo missus a Deo, cui nomen erat Joannes: hic venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine* (Joan. 1, 6)? Sed audivimus quomodo missus fuerat, audiamus quomodo ungat: *Ecce, inquit, Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi* (Ibid., 29).

24. Potest per cornu, regni ejus videlicet, sanctæ Ecclesiæ sublimitas designari, quæ magna est, sed austera et superba non est. De quo nimirum cornu superius per Annam Samuelis matrem dicitur: *Sublimabit cornu Christi sui* (I Reg. ii, 10). Hinc namque per Zachariam dicitur: *Erexit cornu salutis nobis, in domo David pueri sui* (Luc. 1, 69). Cornu quidem salutis quid est, nisi sublimitas ecclesiasticæ potestatis? Nam quod antiquis nusquam dicitur, modo universali Ecclesiæ dicitur: *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in cælis; et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in cælis* (Matth. xvi, 19). Quod profecto cornu erectum et oleo plenum dicitur, quia sancta Ecclesia, **388** cum sublimitate potestatis, extendit viscera miserationis. Et quia per damnatæ humanitatis vitium, facilius in auctoritatem potestatis extolli possumus quam flecti ad molliem pietatis; bene non cornu, sed præparare oleum jubetur. Qui enim, *imple cornu tuum oleo*, dicit, cornu sine oleo esse signavit. Quid est hoc, nisi quia irasci et arguere etiam inconsulti possumus, sed flecti ad misericordiam, nisi ex magna meditatione, non possumus? Quasi dicat: *Zelum, quem naturaliter habes, imple oleo, quod si non habes ex te, habere potes ex virtute*. Quod certe ei dicitur, qui ungere Redemptorem mittitur; ut qui in officio prædicationis ponitur, dives esse misericordia semper conetur.

25. Potest hoc cornu mentis affectus ostendi. Quod certe cornu impleri præcipitur, quia perfecte debet Redemptoris nostri unctio, id est sanctificatio, ante sciri quam sufficienter valeat prædicari. Cornu ergo impletur, quando bene sanctitas Redemptoris agnoscitur. Et pleno cornu ungitur, quando optime

^c Vatic. et Gussanv., *post hoc cornu, ubi omnino deficit sensus*.

prædicatur. Nam Joannes quia prædicando ungere A venerat, quasi cornu implevit sciendo; ut eum ungere bene loquendo potuisset. Si autem bene scire impletionem volumus, audiamus quod in Evangelio dicitur : *Factum est verbum super Joannem Zachariæ filium in deserto (Luc. iii, 2)*. Cornu ergo pleno eum unxit, qui perfecte prius a verbo doctus est quam verbi divinitatem et assumptam hominis naturam loqui potuisset. Sed veniens, in manu vitulum habuit; quia, ut dignus præco Redemptoris fieret, carnem suam Deo per abstinentiam mactavit. Potest etiam vituli appellatione ipse Dominus designari. Quid ergo est, quod propheta in manu vitulum tulit, nisi quia, qui Jesum vult prædicando ostendere, per mortificationem carnis debet ejus, quem prædicat, passionem imitari? Vitulum quippe in manu tenere, est similitudinem passionis Christi in virtute operationis ostendere. Aliter enim, qui ad ungendum regem venit, occiditur; quia nimirum in salutis suæ periculum prædicator veritatis efficitur, qui verbum quod ore prædicat prava operatione conculcat. Samuel itaque ad ungendum regem veniens, in manu vitulum tulit; quia præcursor Domini se prius mirabilem per supernæ conversationis fulgorem præbuit, et sic bonum tantæ gratiæ nescientibus indicavit.

26. Sed quid est, quod quæri inter filios Isai jubetur, nisi quia et de veteri populo nasciturus erat, et æqualem nullum habiturus? Quæri itaque præcipitur, ut ei rationabiliter credamus. Et quia per semetipsum dicit : *Nemo venit ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum (Joan. vi, 44)*, bene Samuelli a patre dicitur : *Unge quem monstravero tibi*. Quasi enim monstratum unxerat prius, qui ab eo, quem unxerat, audiebat : *Beatus es Simon Bar-Jona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui est in cælis (Math. xvi, 17)*. In Bethlehem ergo mittitur, quia cum secundum carnem quæritur Christus, natus ex Judæorum populo invenitur. Venit etiam in Bethlehem, quia ordo prædicatorum ante Judæam convertere studuit, et postea gentibus Redemptoris finem [*Legendum videtur fidem*] prædicavit. Quid est autem, quod seniores civitatis mirantur, nisi quia, qui ad maturitatis sensum pervenerant, in tantæ novitatis prædicatione stupebant? Sed admirantes ei occurrunt, quia prædicationem veritatis libenter audiunt. Occurrere quidem prædicatoribus, est verbum fidei quod prædicant desideranter audire. Quid de pacifico ingressu ejus 389 interrogant? Quid est ingressus pacificus, nisi cum præsentia pacis venerit? Hanc item pacem ostendit, qui ait : *Ipse est pax nostra, qui fecit utraque unum (Ephes. ii, 14)*. Quid est ergo quod de pacifico ingressu interrogant, nisi quia patrum promissionem electorum Judæorum corda desideranter expectabant? Quasi nutantes, qui expectabant, dicant : Nunquidnam venit pax, quæ se venturam, tanto temporum spatio præcurrente, prædixit? Et quia novi doctores, quod antiqui patres promiserant, exhibitum narrant, dicunt : *Pacificus*. Quasi dicat : Nos non futura promittimus, sed præsentia pacis dona monstramus. In ingressu nostro

præsens est, in verbo nostro futura non est. Jam justus Simeon vidit, jam tenuit et adoravit, dicens : *Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundum verbum tuum in pace (Luc. ii, 29)*. Jam pastoribus apparuit, jam missa de cælis diu expectata pace, angelorum multitudo cantavit : *Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis (Luc. ii, 14)*. Et quia non solum prædicare pacem venerat, sed etiam persuadere, subdit, dicens : *Ad immolandum veni*.

27. Quid est sacerdoti immolare, nisi Redemptori nostro corda electorum per amorem conjugere? Quasi dicat : Vos, an venerit, scire vultis, sed non prodest sciri, nisi prosit amari. *Ad immolandum ergo Domino veni*. Hinc est, quod Paulus eos in quibus immolare non poterat expellit, dicens : *Qui non amat Dominum Jesum, anathema sit (I Cor. xvi, 22)*. Sed invitatis ad victimam dicitur : *Sanctificamini, et venite*. Judæi idcirco nobiscum ad fidei sacrificium venire nequeunt, quia Dominum Jesum ex Scripturis judicare nolunt, sed solo odio audire ejus prædicationem refugiunt. Unde per semetipsum Dominus queritur, dicens : *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent : nunc autem excusationem non habent, quia viderunt et oderunt me, et Patrem meum (Joan. xv, 24)*. Quid est ergo, quod dicitur : *Sanctificamini, et venite?* Sed sanctificari auditoribus, est audiendum puræ mentis secretum præparare. Sanctificari quippe eis, est odium de corde projicere, et ad audiendum verbum prædicationis, intentionis puritatem parare. Sanctificatis ergo venire præcipitur, quia venire nihil prodest qui intentionem puritatis audiendo non habent. Et quia per doctores sanctos sanctus loquitur Spiritus, dicit : *Venite mecum* : quasi dicat : Sic loquentem attendite, ut vobiscum credatis audientem, quia sic loquor ut audiam, dum ipse sum qui loquor et locutionem administro. Et quia in initio nascentis Ecclesiæ multi ex Judæis, et devote audierunt, et fideliter crediderunt, bene dicitur, quia Isai et ejus filii sanctificati a Samuele sunt, et ad victimam invitati.

28. Sed in septem Isai filiis rex non invenitur. Quid enim septem Isai filii, nisi omnes sunt Synagogæ perfecti? Qui ad prophetam veniunt, sed eorum nullus eligitur : quia electus prædicator, et perfectos Synagogæ filios aspicit, et ex eis Redemptorem humani generis nullum credit. Adducit ergo omnes priores filios, ut cum perfectos omnes aspiciamus, Redemptoris excellentiam cogitemus. In quibus profecto nisi parvulus adducitur, rex esse a Domino non monstratur : quia nimirum cum Redemptori nostro magnos viros conferimus, quantum excelat ejus dignitas, videtur. Non invenitur ergo in aliis, quia puri homines sunt. Queritur ergo in pascuis puer qui pascit oves, quia usque ad mortem Patri obediendo se subdit : *generationem tamen ejus 390 quis enarrabit (Isa. liii, 8)?* Parvulus quippe dicitur, quia humilitatis ejus gratia commendatur. Parvulus ergo dicitur, qui minoratus ab angelis per Psalmi-

stam perhibetur (*Psal. v.*) Sed parvulus oves pascit, quia per humilitatem est humilis, et per majestatem sublimis. Hic laborat et esurit, sed ibi de gloria majestatis suæ angelos pascit. Dum enim de plenitudine gloriæ ejus omnes accipiunt, quasi in illis beatissimis pascuis per puerum saturantur. Parvulus etiam pastor asseritur : quia de carnis ejus assumptione, superni cives ineffabiliter gaudent. Gaudium quippe illud ineffabile beatorum civium, quasi ovium cibus est. Hic ergo adduci instantè præcipitur, hic donec veniat, discubitus necesse est differatur. Discumberet quippe, antequam veniret, si plebs in alium credidisset. Expectari ergo debuit, qui beatarum animarum singularis et unicus cibus fuit. Unde et per semetipsum dicit : *Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi* (*Joan. vi. 51*). Sed quia *qui ascendit, ipse est, qui descendit* (*Ephes. iv. 10*), illuc mittitur, ut adducatur. Mittere namque ad pascua, est mentem supra Angelos usque ad æqualitatem æterni Patris extendere. Et invenire eum, est summo patri eum per omnia æqualem credere. Adducit autem eum, qui etiam ad Redemptionem humani generis per assumptam humanitatem venisse jam asserit. Miserat namque, et adduxerat eum hic, ad quem in ejus typo mittitur, cum dicebat : *Qui de cælo venit, super omnes est* (*Joan. iii. 31*). Parvum pascentem oves adducebat Isaias, cum dicebat : *Parvulus natus est nobis, et filius datus est nobis, et vocabitur nomen ejus, admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis* (*Isai. ix. 6*). Sed quia doctoris fides ad salutem sibi tantum, non etiam auditoribus proficit, mitti et adduci præcipitur, ut unusquisque fidem ejus habeat, per quam salvari mereatur. Ire etenim singuli, et adducere eum debent, quia firmiter debent eum credere per divinitatem æterno Patri æqualem, et per manitatem naturæ nostræ participem.

29. De cujus etiam descriptione dicitur : *Qui erat rufus, et pulcher aspectu, et decora facie*. Rufus quippe, quia lancea vulneratus : rufus, quia ex passione rubicundus. Unde et per prophetam ei dicitur : *Quare rubrum est indumentum tuum* (*Isai. lxi. 2*) ? Rufus quippe exstitit, cui candorem tantæ innocentie pretiosi sanguinis rubore coloravit. Pulcher etiam aspectu fuit, quia et resurgendo immortalitatis pulchritudinem induit, et mortales nos ex magna charitate respexit. Quasi enim aspectus sui pulchritudinem repromittens discipulis, ait : *Iterum videbo vos, et gaudebit cor vestrum* (*Joan. xvi. 22*). Hinc item repromittens, ait : *Vado parare vobis locum, et veniam, et accipiam vos ad meipsum, ut, ubi ego sum, et vos sitis*. Quis est decor faciei, nisi ejus gloria majestatis ? Facies namque ejus perfecta cognitio est. Hanc etiam Paulus commemorans, ait : *Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte, tunc cognoscam, sicut et cognitus sum* (*I Cor. xiii. 12*). Decor ergo faciei quid est, nisi splendor æternæ divinitatis ? Qui nimirum decor modo creditur, non videtur : tunc non creditur, sed videtur, quia apostolus ait : *Cum apparuerit*

similes ei erimus, quoniam videbimus eum, sicuti est (*I Joan. iii. 2*). Unde et Moysi querenti eundem faciei decorem, respondit : *Posteriora mea videbis* (*Exod. xxxiii. 23*). Quidquid de illius divinitate contemplari nunc possumus, non est ipse decor, sed velamentum decoris. Posteriora quidem cernimus, ut sequamur ; sed, dum sequendo pervenimus ad eum, anteriora, id est faciei decorem cernimus. 391 Rufus ergo in sæculo fuit, pulcher in paradiso, decora facie pereunus in cælo. Potest et omnis hæc trina pulchritudo in hac præsentis vitæ ejus conversatione cognosci. Rufus quippe exstitit : quia ferventer amavit eos, pro quibus animam posuit. Pulcher aspectu fuit : quia omnia novit. Decora facie : quia bona omnia fecit. Sed quæ illa aspectus pulchritudo ? *Nemo novit patrem, nisi filius* (*Matth. xi. 27*). Hunc item Petrus admirans, ait : *Nunc scimus, quia scis omnia, et non est opus, ut quis te interroget* (*Joan. xvi. 30*). Decorem faciei turbæ intuentium protestantur, quæ dicunt : *Bene omnia fecit, et surdos fecit audire, et mutos loqui* (*Marc. vii. 37*). Hinc item alii admirantes, dicunt : *Qualis est hic, quia venti et mare obediunt ei* (*Matth. viii. 27*) ? Decor ergo faciei quid est, nisi pulchritudo sanctitatis ? Quid item est decor faciei, nisi splendor conversationis ejus incomparabilis ? quia per omne, quod egit, incomparabili luce gratiæ resplenduit. Hunc namque faciei decorem Psalmista admirans, ait : *Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis* (*Psal. xli. 3*). Hanc Paulus prædicans, ait : *Qui cum sit splendor gloriæ, et figura substantiæ ejus, portansque omnia verbo virtutis suæ, purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram majestatis in excelsis, tanto melior angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hæreditavit. Cui enim dixit aliquando angelorum : Filius meus es tu, ego hodie genui te* (*Hebr. i. 3*) ? De hoc igitur recte prophetæ præcipitur : *Surge, et unge eum, ipse est enim*.

30. Petrus quoque apostolus non solum propheta, sed summus patriarcha, vidit inenarrabilem lucem fusam desuper, nubem obumbrantem, clamantem patrem : *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui* (*Matth. xvii. 5* ; *Marc. i. 11* ; *Luc. iii. 22* ; *II Petr. i. 17*). Ibi dicitur : *Ipse est enim*. Hic dicitur : *Hic est filius meus dilectus*. Ibi quia in typis ostendebatur, quasi absentior cernitur, dum dicitur : *Ipse est*. Hic autem, quia jam revelata claritas ejus erat, præsentior cernitur, quia dicit : *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui*. Hic ergo ungenus est, hic laudandus, et perpetuis favoribus demulcendus. Sed quis digne laudare sufficiat, cum non sufficiat gloriâ videre, quam laudat ? Quid est, quod Petrus cadit, cum vocem audit insonantem tanti verba præconii ? Sed parvulus erat, adhuc videbat, quod videre non sufficiebat. Videbat, et quia videndo cadebat, significat, quod ad id non poterat attingere, quod merebatur videre. *Nemo potest dicere, Dominus Jesus, nisi in Spiritu sancto* (*I Cor. xii. 3*). Quia ergo Petrus nondum illam plenitudinem spiritus acceperat, prædicare Jesum quasi parvulus non valebat :

ergo surgere jubetur prius, et visionem nemini dicere, donec a mortuis resurrexisset. Post resurrectionem quippe accepturus erat Spiritum sanctum. Unde scriptum est : *Nondum erat spiritus datus, quia Jesus nondum fuerat 392 glorificatus (Joan., vii, 39)*. Nondum debebat ergo Petrus ante resurrectionem visionem dicere, quoniam quidem bene vidit, sed antequam spiritum haberet, non intellexit.

31. Quid est ergo quod ad Samuelem Dominus ait : *Surge, et unge eum?* Quid est, quod surgere jubetur, ut ungat, nisi quia multum oportet eum erigi ad superna, qui sublimitatem Domini gestis prædicare? Sed quantum erectus erat Petrus, qui ad tanta videnda sustollebatur? Sed si ille adhuc altiorum statum perfectionis expectat, quis tantæ prædicationis officium subire non metuas? Si prophetam Dominus surgere admonet, prædicare Dominum audeat, qui per lapsum pravitatis jacet? Hinc est enim, quod unicuique prædicatorum per Isaiam præcipitur : *Super montem excelsum ascende tu, qui evangelizas Sion (Isai. xl, 9)*. Mons excelsus, perfectio doctrinæ, et operis est. Surgat ergo, qui ungere regem præcipitur, in sublimia se extendat. Surgat in alto opere, surgat in altâ contemplatione, surgat in sapientia verbi, surgat in virtute charitatis. Ille quidem, qui prædicando ungitur, tantus est, ut vix ad eum a sublimibus perveniatur. Et fortasse Paulus hunc ideo ungere poterat, quia dicit : *Nostra conversatio in caelis est (Philip. iii, 20)*. Ideo hunc ungere poterat, quia

A ad tertii coeli secreta se erexerat, et in paradiso arcana verba audiebat. Quia ergo Dominus Jesus sublimiter a sublimibus prædicari debet, surgere propheta præcipitur : quia eum, per quem ipse signatur, ungere jubetur. Alta quidem, imo altissima hæc perfectæ conversationis virtus est, sed a multis perfecta perficitur. Magna quidem sublimitas hæc est, sed tamen sublimes Ecclesia sancta multos habet. Nam ex qua Synagoga repulit, in innumerabilem celsitudinem virtutis sanctam Ecclesiam sublimavit. Bene ergo dicitur : *Et directus est spiritus Domini in David a die illa in reliquum*. Dies quidem est fides Redemptoris : in qua mirum et sancta Ecclesia illuminatur, et repulsa Synagoga mira cæcitate deprimitur. In die ergo illa Spiritus sanctus in David dirigitur : quia ejus gratia Synagoga tollitur, et sanctæ Ecclesiæ electis datur. Dirigitur enim, quia illos deserit, istos assumit. Sed in die dirigitur, quia qui in fide Redemptoris illuminatus non est, in se se dirigentem spiritum habere non potest. Spiritus ergo in die dirigitur, quia fidei lumen habentibus datur. Dirigitur autem in David, quia hunc sola sancta Ecclesia suscipit, quæ corpus est Redemptoris. Sed quia, auctore Deo, ea, quæ proposuimus, de libro Regum tractanda compleximus, orandus est summus atque omnipotens Spiritus, ut qui verba per quem voluit, protulit, tam scribenti, quam legenti tribuat affectum virtutis. Amen.

ADMONITIO

IN SUBSEQUENTEM CANTICORUM EXPOSITIONEM.

393 I. Cum ex omnibus sacra Scripturæ Canticis, illud præstantissimum sit, quod ideo *Canticum Canticorum* tam ab Hebræis quam a Græcis et a Latinis dicitur, mirum videri non debet in ipso interpretando et exponendo, non solum ex Christianis, sed etiam ex Judæis tot virorum eruditiorum ingenia decessisse. Inter Hebræorum doctores celeberrimi recensentur Rabbi Salomon, Aben Ezra, David Kimhi. At ex Christianis, ut a Græcis incipiamus, insigniores Ecclesiæ Græcæ Patres ac magistri, in investigandis et rimandis hujus divini Cantici mysteriis suam exercuerunt industriam, præsertim Origenes, Gregorius Nyssenus, Theodorus, Inter Latinos autem, omissis etiam recentioribus interpretibus, Nicolao Lyrano, Hugone cardinale, Dionysio Carthusiano, et sexcentis aliis; quotquot fore sæculis superioribus pietatis ac doctrinæ laude floruerunt, in hujus sacri Cantici reconditis sensibus, unde se aliosque ad divinum amorem inflammarent, sollicito scrutati sunt. In his Thomas Aquinas, Honorius Augustodunensis, Richardus a S. Victore, Bernardus Clara Vallensis, Rupertus Tuitiensis abbas, Robertus de Tumbalenia, cujus Commentarii meminit Ordericus Vitalis lib. viii (ad an. 1087), Angelomus Luxoviensis, Alcuinus, Venerabilis Beda, Apomus, Cassiodorus, aut quis alius auctor Commentarii Cassiodoro ascripti, et Justus Urgelitanus. Julianum Celanensem, vel potius Ecclanensem, in Campania episcopum, quem in Cantica scripsisse testatur Venerabilis Beda (Lib. i in Cant.), præterimus, utpote gratiæ hostem, quæ in hoc libro sacro copiosissime effunditur.

II. Atamen ante nostrum Gregorium, ex quatuor sanctis doctoribus, quos potissimum colit et observat Ecclesia Latina, nemo data opera librum Cantici Canticorum explanare aggressus fuerat.

Itaque non satis fuit sanctissimo Patri sparsim suis scriptis excerptos ex Cantico Canticorum flores interserere, et adjectis juxta multiplices Scripturæ sacre sensus, variis interpretationibus, velut totidem vitis coccineis et aureis innectere (ex quibus tamen flosculis, eorum odore delectatus Venerabilis Beda, integrum librum septimum in Cantica contexit; quo in scribendi genere Paterium sibi præulisse libenter fatetur); verum suavissima divinatorum mysteriorum in illo sacro libro reconditorum contemplatione inebriatus, in Commentario quem hic edendum aggredimur, quod assidua meditatione biberat, eructavit.

III. Egregiam quidem hanc expositionem Gregorio nostro abjudicare conatus est, qui ipsius operibus evulganda nimis insudavit Petrus Guisanviteus, quem errantem olim secuti sumus in Vita sancti Gregorii Gallicæ scripta, cum nondum incidissemus in tot libros manu exaratos, tum expositionis hujus, in quibus hucusque magna ex parte latitavit, tum genuinæ collectionis Paterianæ, ex qua invictum eruitur argumentum, ad hoc opus Gregorio ascribendum. Verum rationes omnes, quibus opinionem suam astruit, exsufflare operosum non est, ex tot veteribus monumentis in lucem a nobis erutis.

IV. Hanc indicari nemo potest Gregorium de Canticis Canticorum discessisse, et Homilias habuisse, quæ